ՅԱՌԱՋ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն.Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն.Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն.Ֆ. — Հատը 0.25 Ն.Ֆ.

ՇԱԲԱԹ 1 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

SAMEDI 1er SEPTEMBRE 1962

38ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9393 — 38e ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 18ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5294

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

Ո՞ՒՐ ԵՍ, ՈՒԻԼՍԸՆ

Փոխուած են գարերը։

Փոխուած են նաեւ դերերը։

Հին օրէնք է։ Մարդիկ կը պաշտեն ինչ որ կ'այրէին երէկ։ Կ'այրեն՝ ինչ որ կը պաշտէին։

Կարդալով Միացեալ Նահանգներու փոխ-նախագահ Լինտըն Ճոնսընի յայտարարութիւնները Անգարայի մէջ՝ ի փառաբանութիւն Թուրքիոյ (Յառաջ, 29 Օգոստոս), ինքնաբերաբար կը մղուինք բացագանչելու,

— Ո՞ւր ես, Ուիլսըն։

Առաջին աշխարհամարտի Մեծ Եղեռնը՝ յաջորդելով 1895–96ի համատարած կոտորածներուն եւ 1909ի Կիլիկեան ջարդին, արեւմուտքի քաղաքակիրթ երկիրներուն, մասնաւորապէս Ամերիկայի մէջ բուռն զայրոյթ եւ ընդվզում էր առաջ բերած։

Ու երբ 1919–20 Զինադադարի օրերուն յաղթական դաշնակիցները հաշուեյարդարի էին նստած, Գերմանիայէն վերջ ամբաստանեալի աթոռին վրայ էր բազմած իր անարժան զինակիցը, իբրեւ ոճրագործ, ջարդարար, ցեղասպան, որ պիտի ստանար իր արժանի պատիժը։

Կը յուսայինք թէ հնչած էր արդարութեան ժամը։ Չէ՞ որ դաշնակից պատասխանատու առաջնակարգ դէմքեր ամբողջ պատերազմի տեւողութեան բազմիցս հրապարակաւ եւ հանդիսաւորապէս խոստացեր էին պատժել ոճրագործ Թուրքիան եւ ազատութիւն շնորհել Հայերուն։

Օրուան չորս Մեծերը, — Ուիլսըն, Քլեմանսօ, Լոյտ Ճորճ եւ Օրլանտօ — համաձայն էին գործադրելու դաշնակիցներու խոստումը։ Վկայ՝ Սեւրի դաշնագիրը։

Մոռցուած չեն Լոյտ Ճորճի եւ մանաւանդ Քլեմանսոյի պատմական յայտարարութիւնները։ Հետեւելով Վիկթոր Հիւկոյի ծանօթ գրութեան (...Թուրքը անցած է ասկէ...), Քլեմանսօ խիստ ծանր ամբաստանութիւններով կ'այպանէր մեծ եպարքոս Տամատ Ֆէրիտ փաշայի պատուիրակները, որոնք Փարիզ եկեր էին՝ ստանալու համար հաշտութեան պայմանները։

Միացեալ Նահանգներու մէկ ծայրէն միւսը Հայկական Դատը օրակարգի խնդիր էր։ Իթթիհատի ոճրագործ կառավարութիւնն ու ամբողջ Թուրք ժողովուրդը անարդութեան սիւնին էին գամուած իբրեւ ջարդարար։ Պոլսոյ ամերիկեան նախկին դեսպան Մորկընթաու «պատմութեան ամէնէն ահռելի ոճիրը» որակած էր հայկական ջարդերը։

Թուրքերը իրենց «քաջութիւն»ը ցոյց տուեր էին անզէն, անպաշտպան մարդոց, անմեղ կիներու եւ մանուկներու հանդէպ։

Ուիլսըն իր բովանդակ բարեացակամութիւնը ի գործ դրաւ՝ օգտակար ըլլալու համար Հայութեան։ Զլաջողեցաւ Հայաստանի հոգատարութիւնը ընդունիլ տալ ամերիկեան Խորհրդարանին։ 1920 Նոյեմբեր 22ին գծեց Միացեալ Հայաստանի քարտէսը եւ զայն ներկայացուց չորս Մեծերուն։

Սակայն շատ ուշ էր արդէն։

Անկէ ի վեր շատ ջուրեր անցան կամուրջներու տակէն։

Երէկուան թշնամի Թուրքը սիրաշահելու մրցում մը սկսաւ դաշնակիցներու միջեւ։

Դրեան Կիլիկիան նուէր տուաւ Մուսթաֆա Քէմալին։ Բոլշեւիկն ու քանի մը դաշնակիցներ օգնեցին անոր՝ ծով թափելու համար Յոյները Իզմիրի մէջ, պատռեցին Սեւրի դաշնագիրը։ Լօզանի մէջ յաղթականի աթոռին վրայ բազմեցուցին զայն։

Ասոնք չէին բաւեր։ 1939ին Անտիոքն ու Ալեքսանտրէթի սանճաքը Սուրիայէն անջատելով Թուրքիոյ կցեցին։

Այս բոլորէն գլխաւոր տուժողներէն եղան միշտ Հայերը։

Երկրորդ աշխարհամարտէն վերջ աւելի կարեւոր դիրք մը ապահովեցին Անգարայի կառավարութեան։

Ամերիկա հիմնական փոփոխութեան ենթարկեց իր քաղաքականութիւնը Թուրքիոյ հանդէպ։

Բոլշեւիկեան ծաւալումին դէմ կարծեցեալ թումբ մը կանգնելու սին յոյսերէ տարուած, նախագահ Թրումըն յայտարարեց, որ Ամերիկայի պաշտպանութեան սահմանները կ'երկարին մինչեւ Թուրքիա...։

«Թրումընի Վարդապետութիւն»ը անգամ մը եւս կենդանացուց Թուրքիան, որ սնանկութեան դուռն էր հասած։

1947էն մինչեւ այսօր, 15 տարուան ընթացքին աւելի քան երեք միլիառ ամերիկեան տոլար հոսած է Անգարայի գանձարանին մէջ...։

Ու դեռ գոհ չեն Թուրքերը, որոնց ախորժակը ուտելով բացուած է։ Կը պահանջեն աւելին։

Փոխ-նախագահ Լինտըն Ճոնսըն խոստացեր է գոհացնել անոնց անյագ ստամոքսը։

Եթէ դրամ չտան Ամերիկացիք, ո՛ղջ ըլլան բոլշեւիկները, որոնք սահմանին միւս կողմը կը սպասեն ակնդէտ, Թուրքին դրամ տալու ուզածին չափ։

Նախագահ Այզընհաուըր եւս քանի մը տարի առաջ Անգարայի մէջ փառաբանած էր Թուրքերը, Ճոնսընին պէս։

Թրումըն, Այզընհաուըր եւ Ճոնսըն։ Յո՞ երթաս Ամերիկա։

Ո՞ւր ես, Ուիլսըն։

ՀՐԱՆԴ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԽԱՌՆԱԿ ՎԻՃԱԿ ԱԼԺԷՐԻ ՄԷՋ

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԸ ԶԱՆՁՐԱՑԱԾ Է

ՊԷՆ ՊԵԼԼԱՅԻ ՈՒԺԵՐԸ ԱԼԺԷՐԻ ՎՐԱՅ ԿԸ ՔԱԼԵՆ

Զանձրացած ժողովուրդ մը որ գործ կ'ուզէ, հաց կ'ուզէ, խաղաղութիւն կ'ուզէ։ Անդին նոր քաղաքագէտներ որ յանուն յեղափոխութեան քաղաքական մարգանքներ կ'ընեն եւ, եղբայրը կը սպաննէ եղբայրը առանց գիտնալու ինչո՞ւ։ Բոլոր պատերազմներուն ամէնէն ողբերգականը՝ քաղաքացիական պատերազմն է։

Ի՞նչ է ներկայիս Ալժէի վիճակը։ Անկարելի էր, ուրբաթ օր, յստակ գաղափար մը ունենալ։ Վիլլայա 4ը որ գրաւած է Ալժէն, վճռած է տեղի չտալ եւ պաշտպանել մայրաքաղաքը Պէն Պելլայի ուժերու դէմ։ Ասոնք 1, 2, 5 եւ 6 վիլլայաներէն կազմուած են։

Անդին սակայն, 3րդ վիլլայան, որ Քապիլիի շրջանն է, միացաւ 4րդ վիլլայային, ամէն գնով դէմ դնելու համար Քաղաքական Բիւրոյին նուաճումներուն։

Ասոնք յայտարարեցին թէ պատրաստ են դիմադրելու «որեւէ յարձակումի, համապատասխան բոլոր միջոցներով»։ Կը չեշտեն նաեւ թէ Քաղաքական Բիւրօն զանազան առիթներով բռնաբարած է Օգոստոս 2ի համաձայնութիւնները։ Կոչ կ'ընեն Քաղաքական Բիւրոյին եւ 1, 2, 5 եւ 6 վիլլայաներու եւ Ազատագրական Ազգ. Բանակի ընդհանուր սպայակոյտին, որ հրաժարին ձեռնարկէ մը որ միայն եղբայրասպան կռիւներու կրնայ առաջնորդել, որ «ոճիր մըն է դիմադրութեան եւ հայրենիքին դէմ»։

Երկու վիլլայաներու պետերը նկատի առնելով Քաղաքական Բիւրոյին ծանր պատասխանատուութիւնը, այլեւս չեն վստահիր անոր եւ կոչ կ'ընեն ժողովուրդին եւ ճււճււտճերուն (ռազմիկ), չեշտելով.— «Պիտի դիմադրենք փառամոլներու խմբակին որ կ'ուզէ մենատիրութիւն հաստատել, բայց պէտք է որ Ալժերացիք ամէն բան ընեն մէկը միւսին դէմ չկռուելու համար»։

Յանուն Քաղաքական Բիւրոյին սակայն, Խիտէր «պատերազմական յայտարարութիւն» մը ըրած էր նոյնը օրը։ «Նկատի առնելով վիլլայա 4ին գիտակցօրէն սնեղծած եւ պահպանած լարուած մթնոլորտը, Ալժէի մէջ, կրկնուած գրգռութեանց առջեւ քաղաքահին մէջ, ի տես 4րդ վիլլայայի վճռական կամքին իշխանութիւն մը պարտադրելու Ալժէի մէջ, նկատի առնելով որ Քաղաքական Բիւրօն լիազօրուած է Ալժ. Յեղափոխութեան Ազգ. Խորհուրդին կողմէ գործադրելու այդ կազմակերպութեան որոշումները, նկատի առնելով նաեւ որ 4րդ վիլլայայի խորհուրդը կ'ուզէ ձախողեցնել այս որոշումները եւ այս՝ հակառակ Քաղաքական Բիւրոյին եւ ալժերացի ժողովուրդին, Քաղաքական Բիւրօն կ'որոշէ կոչ ընել 1, 2, 5 եւ 6 վիլլայաներուն ինչպէս նաեւ Ազատագրական Բանակի սպայակոյտին, որպէսզի դէպի Ալժէ ղրկեն զօրքը զոր անհրաժեշտ կը նկատեն որպէսզի վերահաստատեն կարգը եւ ապահովութիւնը Ալժէի մէջ»։

Խիտէր կը մերժէ նաեւ Ա.Հ.Ա.Կ.ի նախագահ Պէն Խետտայի միջամտութիւնը ըսելով.— «Ա.Հ.Ա.Կ.ի նախագահը վերջին մարդն է որ կրնայ իբրեւ միջնորդ ներկայանալ։ Իր յանցանքն է եթէ հոս հասանք»։

Բայց ժողովուրդն ալ իր խօսքը ունի ըսելիք։ Ցոյցերով եւ գործադուլով կը բողոքէ եւ կը մերժէ արիւնալի արկածախնդրութիւնը ուր կ'ուզեն առաջնորդել զինքը։ «Ալժէ Ռեփիւպլիքէն» իր ուրբաթ օրուան խմբագրականը կը խորագրէ «Խօսքը ժողովուրդին է»։

Պելքասէմ Քրիմ, որ գլխաւոր հակառակորդներէն է Պէն Պելլայի, կոչ մը ըրաւ, կրկին, չեշտելով թէ ամէն գնով պէտք է առաջքն առնել արիւնահոսութեան։

«Այն ահաւոր անդունդին առջեւ որ կը սպառնայ մեր երկրին, նորէն հանդիսաւոր կոչ կ'ընեմ ալժերացի ժողովուրդին, շարքայիններուն, քատրերուն, ազգային բոլոր կազմակերպութեանց եւ երկրին բոլոր ողջ տարրերուն որպէսզի բոլոր միջոցներով առաջքն առնեն եղբայրասպան բախումի մը։

«Յանուն մեր հայրենիքին գերագոյն շահուն, կը հրաւիրեմ Պէն Պելլա, Խիտէր եւ Պիթաթ եղբայրները, որպէսզի ետ կենան իրենց որոշումէն, ծանր իր հետեւանքներով։

«Անցեալի ցաւալի էջը դարձնելով, կրկին սկսինք եղբայրական զրոյցը եւ մեր բոլոր ուժերը տրամադրենք ապագայի խանդավառ կառուցման։

× Ըստ նոր հաշուեկշիռի մը, առջի օրուան հրացանաձգութեան զոհ գացած են 13 հոգի (նախապէս 5 էր միայն մեռեալներու թիւը)։

× Լուսարդելը վերցուեցաւ։

× Թիւ 2 եւ 5 վիլլայան (Պէն Պելլական նկատուած) տարակարծիք են եւ մէկ մարդու պէս Քաղաքական Բիւրոյին ետին չեն։ Զեկոյց մը կ'ըսէ նոյնիսկ թէ 5րդ վիլլայայի (Օռանի) 4 եւ 7 շրջաններու Խորհուրդը մերժած է քալել Ալժէի վրայ եւ հրաժարած է։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԷՅՐՈՒԹԻ եգիպտական դեսպանատան զինուորական կցորդը որ Դամասկոս ապաստանած էր, անդամակցեցաւ «Ազգային Ազատագրման Եգիպտական Կոմիտէին» որ կազմուած է Սուրիոյ մէջ։ Մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին, Խալիլ որու կոչքին էր Եգիպտացի փախստական սպան, յայտարարեց թէ մաս կը կազմեն հականասրեան գաղտնի կարեւոր շարժումի մը, որոնց մէջ կան նաեւ սպաներ, ուսանողներ եւ մտաւորականներ։

ԱՂԵՔՍԱՆԴՐԻԱՅԷՆ կը հաղորդեն թէ օտար 12 ճարտարարուեստական եւ առեւտրական դպրոցներ «եգիպտականացուեցան»։ Ասոնց մէջ իտալական, յունական եւ ֆրանսական դպրոցներ կան։ Այլեւս բոլոր դասաւանդութիւնները միայն արաբերէն պիտի ըլլան։

ՀԱՍԱՆ Բ., Մարոքի Թագաւորը յայտարարեց թէ աղջկանը անունը Մարիամ դրած է։ Անուն մը որ նուիրական է Գուրանին եւ Աւետարանին մէջ, կը չեշտէ երիտասարդ Թագաւորը։ Կ'ըսուի թէ կինը 14 տարու աղջնակ մըն է, «ժողովուրդէն» ինչպէս կը պահանջէ աւանդութիւնը։

ԺԸՆԵՒԻ ժողովին մէջ, Խորհ. Միութիւնը առաջարկեց հիւլէական փորձերը դադրեցնել Նոյեմբեր 1ին։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Հանրապետութեան Նախագահին ընտրութեան հարցը հաւանաբար հանրաքուէի դրուի, աշնան, ըստ կարգ մը աղբիւրներու։ Ծանօթ է որ տը Կոլ կ'ուզէ ժողովրդական քուէով ընտրել տալ Նախագահը։ Ասոր դէմ է երեսփոխաններու մեծամասնութիւնը։ Արդարեւ Սահմանադրութեան թիւ 89 յօդուածը Խորհրդարանին կը վերապահէ սահմանադրական բարեփոխման քուէարկութիւնը, բայց տը Կոլ կ'ուզէ թիւ 2ը օգտագործել որ կ'ըսէ թէ Հանրապետութեան Նախագահը կրնայ հանրաքուէի դնել որեւէ օրինագիծ որ կը վերաբերի հանրային իշխանութեանց։

ԱՐԱԲԱԿԱՆ Լիկայի ընդհ. քարտուղարը՝ Հասունա չկրցաւ լուծել Լիկային տագնապը, ծնած Եգիպտոսի քաշուելէն ետք։ Այս առընչութեամբ, Սուրիա յուշագրով մը կը ճշդէ թէ պէտք է հռչակուի որ անդամի մը քաշուիլը Լիկայէն, որեւէ ձեւով չի կրնար ազդել Լիկայի գոյութեան վրայ։ Սուրիա կը պահէ իր բողոքը որ հիմնուած է անժխտելի փաստերու վրայ։ Ժամանակը եկած է որ Լիկան ստանձնէ իր լրիւ պատասխանատուութիւնները։ Եթէ Լիկան ետ կենայ եւ չդատապարտէ Նասրի դերքը, Սուրիա Լիկան իբրեւ պատասխանատու պիտի նկատէ պատմութեան առջեւ։

ԼԻԶՊՈՆԻ մէջ 24 համայնավարներ ձերբակալուեցան։ Ասոնք կ'ամբաստանուին որովհետեւ ձեռնարկած էին փորթուկալեան «Ժողովրդական Հանրապետութեան» մը կազմութեան։

ՄԱԿ-ի ընդհ. քարտուղարը՝ Ու Թան յայտարարեց թէ Խրուշչեւ մտադրութիւն չունի Նիւ Եորք երթալու ՄԱԿի ընդհ. ժողովին համար։ Ու Թան ըսաւ նաեւ թէ Խրուշչեւի հետ ունեցած խօսակցութիւններէն այնպէս կը թուի թէ խորհրդային վարչապետը կ'ուզէ ամէն կերպով խուսափիլ Պերլինի համար պատերազմէ մը։

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ բանուորին ապրուստի մակարդակը շատ աւելի ցած է քան ֆրանսացի բանուորինը, ըստ տնտեսական վերջին վիճակագրութեան։ Խորհրդային բանուորական անուանական միջին ամսականն է 38.500, այսինքն Ֆրանսական միջին ամսականին 2/3ը (57.000)։

ԱՔՔՐԱՅԻ մէջ (Ղանա) Ն'Քրումահ ձերբակալել տուաւ երկու նախարարներ, որովհետեւ իրենց գործունէութիւնը չէր համապատասխաներ հանրային շահերուն։

ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԼԻԲԱՆԱՆԷՆ

ՊՈՒՐՃ - ՀԱՄՄՈՒՏԻ ՄԷՋ

Բ.

Գրեթէ բոլոր կիրակիներս անցուցի Պուրճ–Համմուտի մէջ, Գրաճեաններուն հրաւէրով եւ Գրաճեաններուն հետ: Զըլլային այս սիրելի բարեկամները, չըլլային Վարդգէսը եւ Վահագնը, կրնամ ըսել, թէ ես Լիբանանը չտեսած պիտի վերադառնայի Գահիրէ:

— Ինքնաշարժը դրան առջեւն է. այսօր պիտի երթանք Այնճար, — ձայն կու տային Վարդգէսը եւ Վահագնը:

Օր մը՝ Այնճար, Շթօրա, Զահլէ. ուրիշ օր մը՝ Զմմառ, Պիքֆայա, Պուա տը Պուլոնեը, կամ Ալէյ, Պհամտուն, Պէ–թէտտինի պալատը եւ կամ Աս Սաֆա, Այն Պարուք եւ չգիտեմ ուր:

Պ. Արմենակ Գրաճեան, որ ձեռքի մատներուն պէս կը ճանչնայ Լիբանանը, ինքնաշարժին մէջ ետեւս նստած, կը յուշէր անդադար.

— Ասիկա Ճինին է: Ասիկա Ճիտեյտան է: Ասիկա Նօթր–Տամ տիւ Լիպանն է: Այս մէկը Աղունիէն է եւ բուժարանը: Սա դիմացի ձորը... կը տեսնե՞ս այս տունը լերան կողքին. Միքայէլ Շամտանճեանը հոս մեռած է: Սա գեղեցիկ շէնքը այսինչ Հայուն վիլլան է: Ահա՛ Այն Պարուքը... Սա ընդարձակ դղեակը Մէուշի պատրիարքին ամարանոցն է: Աղէին նայէ...

Աղէին կը նայիմ. հեռուն կ'երեւի վանք մը կամ հոսուն ջուր մը, որ լեռնէն կը բխի եւ կ'երթայ չեմ գիտեր ո՛ւր: Եթէ մէկ–մէկ արձանագրած ըլլայի Գրաճեան բարեկամիս տուած տեղեկութիւնները, կրնայի պատրաստել Լիբանանի «առձեռն աշխարհագրութիւն»ը: Ափսո՛ս, ես չօգտուեցայ այս բացառիկ պատեհութենէն եւ հիմա չեմ իսկ յիշեր թէ, օրինակ, Տուհէր–Շուհէր ո՛ւր կը գտնուի, հարաւայի՞ն թէ հիւսիսային Լիբանանի մէջ:

Սակայն բնաւ պիտի չմոռնամ Պուրճ–Համմուտը, որուն ես զիս կապուած կը զգամ քաղցր յիշատակներով:

Պաշտօնական հանդամանք մը չունէի: Միութեան մը կամ Ընկերակցութեան մը ներկայացուցիչը չէի: Ամերիկայէն չէի գար եւ գրպանս տոլար չկար, ոչ ալ «բաց» կամ «գոց» չէք մը: Պարզ անցորդ մըն էի, ղարիբ Հայ մը, որ թէեւ անապատէն չէր գար, բայց անապատին մօտէն կուգար:

Ի՛նչպէս եղաւ, չեմ գիտեր, հին ծանօթ մը՝ ուսուցիչ Պ. Նշուրեան հրաւիրեց զիս այցելելու Ս. Քառասնից Մանկանց վարժարանը Պուրճ–Համմուտի մէջ: Խօսք տուի եւ խօսքս յարգեցի: Առաւօտ մը ես զիս գտայ այս վարժարանին մէջ: Տնօրէնը՝ Պ. Սեդրակ Զաւէն, վաղեմի ուսուցիչ մը եւ յարգելի ու բարեացակամ անձնաւորութիւն մը, որ գերմաներէնէ թարգմանութիւններ ըրած է, սիրալիր ընդունելութիւն մը ըրաւ ինծի: Հարկ եղած — եւ հարկ չեղած — տեղեկութիւնները տուաւ վարժարանի մասին, որ բարձրագոյն նախակրթարան մըն է (ութամեայ):

Նախկին ուսուցչի մը համար հաճելի էր լսել տրուած տեղեկութիւնները: Վարժարանը այն միակ վայրն է, ուր ես զիս «իմ տանս մէջ» կը զգամ: Կրնամ ժամերով մնալ հոն, առանց ձանձրանալու: Նոյն բանը եղաւ նաեւ Քառասնից Մանկանց վարժարանին մէջ: Այցելեցինք մանկապարտէզի բաժինը: Կարծեմ Բողբո՞ջ թէ Ծաղիկ դասարանին մէջ ուշադրութիւնս գրաւեց պատի քարետախտակին վրայ գծուած նկար մը, — կառք մը եւ կառավար մը՝ յարակից մանրամասնութիւններով:

— Ո՞վ գծած է այս նկարը, — հարցուցի տնօրէնին:

Երկու–երեք թիւ իրարու վրայ գումարել չեմ կրնար: Չեմ կրնար մանաւանդ դէմք մը գծել: Շատ պիտի ուզէի, որ ե՛ս գծած ըլլայի քարետախտակին վրայի նկարը, ա՛յնքան հիանալի եւ հրապուրիչ գտայ զայն: Կրնայի, այս պարագային, պարծենալ, որ եթէ ուրիշ բանի մէջ շնորհք չունէի, գծելու արուեստին մէջ բան մը կ'արժէի գոնէ:

Պարզուեցաւ որ նկարը գծած էր (գունաւոր մատիտներով) Բողբո՞ջ թէ Ծաղիկ դասարանի ուսուցչուհին: Ի՛նչ մեղքս պահեմ, այս խոնարհ վարժուհիին հանդէպ տեսակ մը նախանձ զգացի: Ան կրնար կառք մը գծել, իսկ ես չէի կրնար նոյնիսկ անիւ մը գծել: Նոյն օրը, կէսօրէն ետք, այցելեցինք նաեւ Ժողովրդային Տունը, ուր ցուցադրուած էին նոյն վարժարանի աշակերտներուն ձեռագործներն ու նկարները: Ինծի ընկերացող ուսուցչուհիներուն յայտնեցի զարմանքս, քիչ մըն ալ՝ հիացումս, ցուցադրուած ձեռագործներուն եւ նկարներուն համար:

Յետագային ես առիթ ունեցայ հաստատելու, թէ նկարչութեան արուեստը նուաճումներ ըրած է բովանդակ Լիբանանի, բայց մանաւանդ մեր վարժարաններուն մէջ: Ամէն մարդ քիչ մը նկարիչ է հոն, ինչպէս ամէն մարդ քիչ մը երաժիշտ է Իտալիոյ մէջ կամ քիչ մը քանդակագործ՝ Եգիպտոսի մէջ...

Մտքէս չէր անցներ, որ ես փորձանքի պիտի հանդիպէի Քառասնից Մանկանց վարժարանին մէջ: Ժամը 11ի առեններ մտանք եկեղեցի. կարծեցի թէ աղօթելու կ'երթանք ազգին եւ հայրենիքին համար: Եկեղեցին լեցուն էր հաւատացեալ... աշակերտներով: Ծափերու տարափ մը (ճի՞շդ բա՞ռն է արդեօք «տարափ»ը) դիմաւորեց մեզ: Եպիսկոպոսական ընդունելութիւն մը, — պիտի ըսէր Հայր Գարեգին: Չկրցայ զսպել յուզումս. քիչ մնացեր էր, որ լայի: Ներքին խռովքը թոյլ չտուաւ, որ հասկնայի, թէ ի՛նչ ըսաւ այդ պահուն տնօրէն Պ.Ս. Զաւէն:

— Խօսքը ձերն է, — լսեցի քովէս:

Միամիտ մարդ մըն էի արդէն, հիմա դարձայ եղայ շուարած մարդ մը: Ի՞նչ կրնայի ըսել փոքրիկներուն: Բառերը թափթփեցան բերնէս: Յիշեցի Երուանդ Օտեանը, որ խօսելու հրաւիրուած էր Ալեքսանդրիոյ Պօղոսեան վարժարանի աշակերտներուն, 1924ին, եւ որ ուրիշ բան չկրցաւ ըսել, այլ միայն — «ես կը սիրեմ ձեզ»... Նման բան մըն ալ ես ըսի կարծեմ Քառասնից Մանկանց վարժարանի աշակերտներուն: Սաչափը գիտեմ որոշապէս, թէ ջերմութեան աստիճանս բարձրացաւ, երբ այս փոքրիկ հանդիսականները ինծի կը նայէին այնպէս, ինչպէս Պօղոսեան վարժարանի աշակերտները կը նայէին... Երուանդ Օտեանին:

Տեսչարանն ենք հիմա. ներկայ են տնօրէնը եւ ուսուցիչները: «Հաշտ ու համերա՞շխ էք», — կրցայ հարցնել՝ խօսքս ուղղելով ներկաներուն: Ներկաները միաբերան պատասխանեցին.— Այո՛, ճիշդ ինչպէս խոստովանանք ընողները կը պատասխանեն խոստովանահօր...

Սո՞ւտ ըսին թէ իրաւ, չեմ գիտեր: Ինծի կը թուի, թէ իրաւունք չունէի այս սիրելի բարեկամներուն «այո»ն ընդունելու իբրեւ «ոչ»:

Երբ հաշտ ու համերաշխ են ուսուցիչները իրենք իրենց մէջ, արդիւնքը կ'ըլլայ յառաջդիմութիւն: Հակառակ պարագային՝ արդիւնքը կ'ըլլայ յետադիմութիւն:

— Դուք, — ըսի կամ ըսել ուզեցի, — իբրեւ թոշակ կը ստանաք երկու կամ երեք հարիւր լիրա: Բայց այս լիրաները կը վերադարձնէք ազգին՝ աւելցնելու համար ազգային դրամագլուխը, որ կը շահարկուի մեր վարժարաններուն մէջ:

Այո՛, ես այն համոզումը ունիմ, թէ թէ հայ ուսուցիչը բան մը կ'աւելցնէ ազգային դրամագլուխին վրայ եւ ոչ թէ բան մը կը պակսեցնէ անկէ:

Կրնամ վկայել նաեւ, թէ մեր ուսուցիչները կոչուած են լեցուն գլուխներ պատրաստելու, այսինքն՝ ազգին մակարդակը բարձրացնելու:

Ատիկա առնե՞լ է թէ տալ է:

Ըսենք միաբերան.— Ատիկա առնել չէ, տալ է: Մէկ ձեռքով առնել, երկու ձեռքով տալ է: Պարապ գրպաններ ունենալ եւ լեցուն գլուխներ պատրաստել է:

Հայ ուսուցիչը «մայր եւ դայեակ է իմաստից» — պիտի ըսէր մեր Պատմահայրը:

Երբ հայ ուսուցիչը փողոցէ մը անցնի, նստողները պէտք է ոտքի ելլեն, եւ ոչ թէ ոտքի կեցողները... նստին:

Հայ ուսուցիչը քիչ մը նուազ է, քան Նազովրեցի վարդապետը, քիչ մը աւելի, քան իր առաքեալները:

Զափազանցութիւն մը կա՞յ այս «ասացուածք»ին մէջ...

×

Աւելի ուշ՝ ես այցելեցի նաեւ Ս. Նշան վարժարանը, ուր մնացի հազիւ 8–10 վայրկեան, տնօրէն Պ. Իսկէնտէրեանի հետ կարճ զրոյց մը միայն ունենալու համար: Յառաջիկայ տարի պիտի կառուցուի վարժարանի նոր շէնք մը, շնորհիւ Պ. Սուրէն Խանամիրեանի իրապէս «իշխանական» նուիրատուութեան (շուրջ կէս միլիոն լիբ. ոսկի): Համալսարանաւարտ երիտասարդ մըն է տնօրէնը — գործին մարդը, պիտի ըսէր հեռուէն կամ մօտէն դիտող մը: Ի՞նչ կրցանք ըսել իրարու, ան՝ համալսարանաւարտ, ես՝ հազիւ մանկապարտէզը աւարտած «որբեւայրի» մը: Կարեւորը այս չէ:

Առիթն էր տեսնելու նաեւ Լիբանանի Հայոց բարեջան ու կորովի առաջնորդը՝ Գերշ. Խորէն արքեպս. Բարոյեան: Չէի գիտեր, թէ պարտաւոր էի կարգ մը ձեւակերպութիւններ լրացնել՝ վերի յարկը բարձրանալու համար: Ի վերջոյ կրցայ բարձրանալ, բաւական երկար առեն ըսպասելէ ետք վարի յարկը: Պատիւ մըն էր ինծի համար կարենալ տեսնել Հայաստանեայց Եկեղեցիի իշխան մը: Այդ պատիւը ընծայուեցաւ ինծի քանի մը վայրկեանով: Բարոյեան Սրբազան հազիւ ժամանակ ունեցաւ ըսելու, թէ Ազգային Առաջնորդարանին ենթակայ են քսանըհինգ վարժարաններ, մինչ ես լըսած էի, որ Լիբանանի մէջ կային շուրջ վաթսուն կրթարաններ:

Ունկնդրութիւնը վերջացաւ հոս:

Ճի՞շդ են արդեօք իմ ունեցած տեղեկութիւններս: Իրապէս վաթսո՞ւն է թիւը Լիբանանի հայկական վարժարաններուն: Եւ ի՞նչ է արդեօք այդ վարժարանները յաճախող աշակերտներուն թիւը:

Ենթադրենք, որ ամէն վարժարան ունի 350–400 աշակերտ, միջին հաշուով: Վաթսուն անգամ 350 կամ 400, հաւասար է 21 կամ 24 հազարի:

Եթէ սխալ չէ իմ նախահաշիւս, կը հետեւի, որ Լիբանանի վաթսուն հայկական վարժարանները միասնաբար ունին 21-24 հազար աշակերտ:

Դժբախտաբար, ինծի կը պակսին թըւական տուեալներ՝ մօտաւորապէս ճշդելու համար, թէ տարեկան ի՛նչ գումար կը ծախսուի մեր հանրային կրթութեան համար՝ հայահոծ այս գաղութին մէջ: Կամ ի՛նչ ձեւով կը հաւասարակշռուի ելեւմուտքը, բա՞ց ունին մեր վարժարանները թէ ինքնաբաւ են: Ի՛նչ կը ստանան եւ ի՛նչ կը ծախսեն:

Այս եւ այլ տեղեկութիւններ քաղելու համար պէտք է դիմէի Ուսումն. Խորհուրդին, որուն ճշգրիտ հասցէն չունէի, թէեւ ինծի ծանօթ եւ բարեկամ մարդիկ էին Խորհուրդին անդամները:

Ո՛չ առիթ, ո՛չ ալ ժամանակ ունեցայ ձեռք բերելու ինծի եւ մեր կրթական գործին համար խիստ կարեւոր ու շահեկան թուական տուեալներ եւ յարակից մանրամասնութիւններ:

Ինծի ըսուեցաւ, որ Ուսումն. Խորհուրդը ընդհանուր տնօրէն մը կամ քննիչ մը կը փնտռէ, բայց գտած չէ դեռ յարմար անձ մը այս պաշտօնին համար: Եղածները կա՛մ շատ ծեր են եւ կամ շատ երիտասարդ...

Վարժարաններով հարուստ եւ 21-24 հազար աշակերտ ունեցող, մտաւորականներու գերարտադրութենէ տառապող այս գաղութը կրթական քննիչ մը կը փնտռէ եւ չի գտներ...

Պահ մը եւս յամենանք Պուրճ Համմուտի մէջ:

Բ. ԹԱՇԵԱՆ

«ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ»

(Ա. ԱԼՊՕՅԱՃԵԱՆԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ)

Հինէն ի վեր Հայերը լքած են իրենց հայրենիքը եւ հաստատուած են զանազան երկիրներ, ուր կարեւոր դիրքերու հասած են:

Հայ գաղթականութեան պատմութիւնը ներկայացուցած է Ալպօյաճեան՝ երկու ստուար հատորներով, առաջինով հին ժամանակներէն մինչեւ Բագրատունի վերջին թագաւորին գաղթը, երկրորդով՝ մինչեւ նոր դարերու սկիզբը:

Գաղթերուն պատճառ կը դնէ Հայաստանի աշխարհագրական դիրքին հետեւանքով բարբարոսներու յաջորդական արշաւանքները, պատերազմի ասպարէզ մը ըլլալը: Հարիւր էջերու մէջ կը կատարէ «քիչ անգամ մշակուած պատմութեան իմաստասիրութեան համեմա–

ՅՈՒՇԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ

Այնուամենայնիւ հետաքրքրական էր պարզել եւ իմանալ...:

Բայց ես Իսահակեանին ծանօթացայ միայն 1910–11 թթ. ձմեռը՝ Թիֆլիսում, եւ ահա ի՛նչ պարագաներում:

Հայոց Ազգագրական Ընկերութեան մեծ դահլիճը. պատերի տակ, նրանց երկարութեամբ շարուած են գրքերով լի պահարաններ, մէջտեղը՝ մի երկար–երկար սեղան, դրա շուրջը եւ հեռուն՝ շարքով դասաւորած աթոռները բռնել են բաւական թուով մտաւորականներ եւ ուսանողներ, Ներսիսեան դպրոցի եւ գիմնազիաների բարձր դասարանների աշակերտներ: Բանախօսութիւն է կարդում Ներսիսեան դպրոցի հայ գրականութեան դասատու Մամբրէ Մատէնճեանը, մի պերճախօս, բայց ոչ այնքան խոր մարդ: Խօսում է «Վէրք Հայաստանի»ի մասին, եւ ամէնքը լսում են լարուած, հեռաւորի գեղեցիկ հայերէնով հմայուած: Դուրսը ցուրտ է, ձմեռ. դահլիճի բուխարին վառւում է ուրախ բոցերով: Բուխարու առջեւ նստում է Իսահակեանը՝ նեղ, երկար դէմքով եւ ոչ այնքան կարճ, նօսր մօրուքով, որ նրան հրեայի նմանութիւն է տալիս: Բանաստեղծը լուրջ է եւ թւում է մտահոգ: Երկու տարի բանտում նստելուց յետոյ՝ նոր դուրս է եկել երաշխաւորութեամբ ու գրաւականով: Ուստի եւ ինձ թւում է, թէ տակաւին բանտային ապրումների մէջ է: Բայց եւ այնպէս շուտ–շուտ թեքւում է դէպի բուխարին, ծխախոտ է կպցնում նրա կրակից եւ, ծխելով, ականջ դնում դասախօսին: Ու ինձ թւում է դարձեալ, թէ նա աւելի խորհում է, քան լսում:

Եւ իրօք. Մատէնճեանն այնպիսի մտքեր է յայտնում, որոնց մասին պէտք էր իսկապէս խորհել՝ հաւատալու եւ հասկանալու համար: Նա ասում էր եւ պնդում, թէ Աբովեանի գլխաւոր հերոսը, Աղասին աթէիստ է եւ պանթէիստ: Աթէիստ է, որովհետեւ տրտնջում է եկեղեցու ժամերգութիւնը երկարելու դէմ... Իսկ պանթէիստ է, որովհետեւ դաշտում, Աբովեանի ասելով, Աղասին իրեն լաւ էր զգում կանաչների եւ ծաղիկների մէջ:

Այս եզրակացութիւններն ինձ համար ե՛ւ նոր էին ե՛ւ տարօրինակ. երբեւէ այդպիսի կարծիք ոչ կարդացել էի, ոչ լսել: Աղասին ինձ թւացել էր սովորական գիւղացի, բայց ահա նա... աթէիստ է եւ պանթէիստ... Շատ մոդեան բացատրութիւն. եւ ես տարակոյսների մէջ էի. Աբովեանը նպատակ է ունեցել իր հերոսին այն դարում ներկայացնել որպէս աթէիստ ու պանթէիստ...

Երբ դասախօսութիւնը վերջացաւ, սկըսեցին հարցեր տալ դասախօսին:

Մի քանիսից յետոյ խօսք խնդրեց եւ Իսահակեան:

— Պարոն Մատէնճեանն ասաց, թէ որովհետեւ Աղասին դժգոհում է ժամերգութիւնից՝ ուրեմն եւ աթէիստ է: Բայց չէ՞ որ մեր բոլոր գիւղացիներն էլ այդպէս են. նրանք ոչ միայն դժգոհում, երբեմն նոյնիսկ հայհոյում են եկեղեցուն, տէրտէրին եւ անգամ Աստծուն, բայց էլի գնում են ժամերգութեան, պատարագի: Դժգոհութիւնը դեռ աթէիզմ չէ... Նոյնը պէտք է ասեմ Աղասու պանթէիստ լինելու մասին: Ամէն գիւղացի էլ սիրում է դաշտ, կանաչ, ծաղիկ. դրանով դժուար է Աղասուն համարել պանթէիստ... Ես կարծում եմ, — շարունակեց Իսահակեան ընդհատ եւ ձեռքի դրական շարժումով, — ոչ թէ կարծում, այլ այդպէս է, Աղասին սովորական գիւղացի է իր նախապաշարումներով ու նահապետական հայեացքներով: Եւ այն դարում ուրիշ կերպ էլ չէր կարող լինել... Աղասին հօ Ռուսսօ չէր...

ՍՏ. ՋՈՐԵԱՆ

(2 – Շար.)

փորձ մը» խոստովանելով միանգամայն, թէ «տեսակին մէջ աննախընթաց գործը իր թերութիւններն ունի»։

Իրողութիւն մըն է, թէ հնագոյն ժամանակներէ ի վեր բազմաթիւ Հայեր գաղթականօրէն լքած են իրենց երկիրը եւ «եթէ գաղթը չըլլար, հայրենիքի մէջ պատկառելի թիւ մը պիտի ունենար»։

Կը բացատրէ Հայաստանի բնական կազմութիւնը, այլազան կլիման, հովիտներու բաժանումները, ռազմական արժէքը։ Բաժանումներու պատճառով բնակիչներու բարբառով, բարքերով տարբերութիւնները։

Ներքին պառակտումները արգիլեցին պետութեան զարգացումը։ Անապահով այդ երկիրը միանգամայն պահած է հայ ժողովուրդը, հետեւաբար ունեցած է դրական կողմեր ալ եւ հակառակ հազարներու հեռացումին՝ միշտ բնակչութիւն մնացած է հոն։

Եւրոպական ժողովուրդներ շահաստաններ գտնելու համար գաղթած են, անցեալին մէջ Փիւնիկեցիք, Յոյներ, նոր դարերու մէջ Փորթուկալցիներ, Սպանացիներ, Անգլիացիներ, մինչդեռ «Հայերը հեռացած են արշաւանքներէ, սովերէ, համաճարակներէ խուսափելու համար»։

Հեղինակը հետեւելով ուրիշներու՝ կ'ընդունի աշխարհագրական ուրոյնականութիւն մը՝ գաղթականութեան հիմնական պատճառ գտնելով բարձրաւանդակը, որ լեռնակղզի մըն է, կը տիրէ չորս ջրաւոր հովիտներուն, կեդրոն՝ տարանցիկ ուղիներու։ «Հայաստան պաշտպանուած է հիւսիսէն Կովկաս հաստամէնով, հարաւէն՝ Տաւրոսով եւ պիտի կազմէր բնականօրէն ուժեղ հողամաս մը, եթէ չպակսէր ներքին համախմբութիւնը։ Կը գտնուի Փոքր Ասիոյ գլխաւոր ճամբաներուն հանգոյցին վրայ, եղաւ արշաւող ժողովուրդներու մեծ ուղին, կրեց յաջորդաբար բոլոր պետութեանց ազդեցութիւնը իր դիրքին պատճառով, որովհետեւ բանալին է ամբողջ հողամասին, որ կը տարածուի Կասպից ծովուն, Միջերկրականի եւ Պարսից ծոցին միջեւ։ Բարձրաւանդակին կեդրոնն է Կարինը» (Գէորգ Ասլան, Էթիւտ սիւր լը Փէօփլը Արմենիէն, 1928, էջեր 27 եւ 56–57)։

Հայ առեւտրականներ կը ճամբորդէին Բաբելոն, Հնդկաստան, ծանօթ ըլլալու էին Չինաստանի ճամբաներուն։ Գաղթը աւանդական էր այդ ատեն։ Պարսկ-Բիւզանդիոն պատերազմներու ատեն տեղահան կ'ըլլային բազմաթիւ ընտանիքներ։ Նախարարներ կը գաղթէին եւ իրենց հետ կը տանէին ստրուկներ։ Տարագրուածներէն շատեր ենթակայ էին պետական կոտորածներու։ Մեծ թիւով Հայեր կային Մալաթիա, Սեբաստիա, Համշէնական շրջանին։ Ալիշանի տուած տեղեկութեան համաձայն, Թովմաս Գանա առաջին Հայը եղած է Հնդկաստան գացող։

Տեղահանութեանց կ'ընկերանային կոտորածներ, սով, համաճարակ եւ կը գաղթէին գիւղեր։ Հակահայ քաղաքականութիւն մը կը հետեւէին Բիւզանդիոն եւ Տիզբոն։ «Բիւզանդական մասին մէջ ապրող Հայերը հաւատարմութեամբ կը կատարէին իրենց զինուորական պարտականութիւնը, սակայն Բիւզանդիոն դժգոհ էր, կ'ուզէր որ պարսկական բանակի մէջ կռուող Հայերը դաւաճանեն իրենց տէրերուն դէմ։ Ամէն անգամ որ կռուած են Յոյներու դէմ, Հայերէն վրէժ լուծած են, 504ին 18·500 Հայ փոխադրեցին, նոյն օրերուն յոյն զօրավար մըն ալ մտաւ Չորրորդ Հայք եւ կոտորեց 10·000 Հայ»։

Այսպէս պիտի պատահի ապագային ալ։ Բիւզանդական կայսրութեան մէջ հռչակաւոր եղաւ Ներսէս զօրավար, որպէս ռազմագէտ եւ շինարար, բայց կայսրուհին ապերախտ գտնուեցաւ իրեն հանդէպ։ Ուրիշներ ալ պիտի բարձրանան Բիւզանդական գահին վրայ։ Պոլսոյ մէջ եւ շուրջը բաւական թիւով Հայեր հաստատուած էին։ Բիւզանդիոն հալածեց զիրենք դաւանական տարբերութեան պատճառով։ Հեռացան եկեղեցիէն, կորսնցուցին իրենց լեզուն եւ ձուլուեցան մեծամասնութեան մէջ։

Հայերը ուղղամիտ չեղան Արաբներու հանդէպ, որոնք աւելի թոյլատու գտնուեցան կրօնական գործերու հանդէպ, բայց երբ տեսան, թէ Հայերը համակիր են Բիւզանդիոնի, փոխեցին իրենց քաղաքականութիւնը։ Ղեւոնդ պատմիչ ապստամբութիւնը «անմիտ խորհուրդ» կը կոչէ, թելադրողները «խաբեբայ», իսկ կատարողներն ալ «մոլորեալներ»։ Արաբները արտօնութիւններ տուին Հայերուն, որպէսզի հեռանան Բիւզանդիոնէն։ Հայաստանի գոյութիւնը կարեւոր էր թէ՛ Բիւզանդիոնի, թէ՛ Պաղտատի համար։ Եթէ Արաբները տիրէին ամբողջովին Հայաստանի եւ հասնէին Սեւ Ծով, պիտի ըլլային սպառնալիք մը Վոսփորի։ Եթէ Բիւզանդիոն տիրապետէր՝ պիտի դառնար սպառնալիք Միջագետքի, Պարսկաստանի։ Երկուքն ալ լաւագոյն համարեցան ամբարտակ մը ունենալ իրենց միջեւ։

ԺԱ. դարուն Հայերը կը գրաւէին Բիւզանդական կայսրութեան արեւելեան նահանգները, ցրուած էին կարեւոր քաղաքներու մէջ եւ վերջապէս Միջին դարուն իրական տէրն էին երկրին, բայց հոն ալ փոխադրեցին իրենց ներքին կռիւները, անկարգապահութիւնը։

Բիւզանդիոն Թրակիա եւ Մակեդոնիա փոխադրեց բազմաթիւ ընտանիքներ։ Հայերը Պուլկարիոյ մէջ հիմնեցին գիւղեր։ Կայսրութեան մէջ հետզհետէ կազմեցին հողատէր, ազնուական դասակարգ մը։ Տուրքերու ճնշումին տակ գիւղացի դասակարգը անհետացաւ։

Հեղինակը բազմաթիւ էջերու մէջ կը ներկայացնէ Հայերու կատարած դերը Բիւզանդական կայսրութեան մէջ, օգտուելով բիւզանդագէտներու գործերէն։

Զանգուածային տեղափոխութիւններ կը կատարուին Սելճուքներու արշաւանքին սկիզբը, Հայաստան կը դադրի Արեւմուտքի պատուարն ըլլալէ։ Աղէտը շատ աւելի մեծ է, արշաւողները կը կոտորեն, կը գերեվարեն, կը յափշտակեն երկիրը։ Աւելի վատն է՝ կը հաստատուին երկրին զանազան վայրերուն մէջ, միատարր բնակչութեան տեղ, խառն բնակչութիւն մը կը կազմուի, որուն դիմագիծը կը փոխուի։ Լաստիվերտցի ու Ուռհայեցի կը նկարագրեն արշաւանքներու աւերները։

Ռոմանոս Դիոգինես մոլեռանդ կայսրը երդում ըրած է ջնջել հայ եկեղեցին Սելճուքներուն յաղթելէ յետոյ։ Հայ վարդապետներն ալ աղօթեցին, որ պարտուի եւ ողջ չդառնայ։ Սելճուքներ յաղթական եղան, յառաջացան դէպի կեդրոն, բայց հետզհետէ քայքայուեցան։

Բարեբախտաբար Կիլիկիոյ մէկ անկիւնը կը վերականգնի հայ իշխանութիւն մը, կը զարգանայ, պետութիւն մը պիտի դառնայ եւ պիտի պահէ իր գոյութիւնը չորս դար։

Սելճուք արշաւանքին կը յաջորդէ մոնկոլ արշաւանքը։ Մոնկոլները նախապէս հակառակորդ էին իսլամներուն, բայց անոնց հետ շփուելով՝ իսլամացան եւ քրիստոնեաներու հակառակորդ եղան։ Մոնկոլ կայսրութիւնը ապահովութիւն կը վայելէր, խաները աւելի ազատամիտ էին։ Թոյլատրեցին հայ ինքնավարութիւններու կազմութիւնը Կովկասի մէջ։

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

(Շար. – 1)

ԱՇԽԱՐՀԻ ՎԵՐՋԸ՝ 1974ԻՆ

—o—

ԲԱՑԻ 144·000 ԸՆՏՐԵԱԼՆԵՐ ՊԻՏԻ ՓՐԿՈՒԻՆ...

—o—

Փորթ տը Վերսայլի Մարզական Պալատին մէջ Փալէ տէ Սփոր հաւաքուած են Եհովայի 5000 վկաներ. հոն տեղի կ'ունենայ «Բաջ Նախարարներու Շրջանային ժողովը»։

Վկաները որոնք ներկայ են նիստերուն (հոն աղօթք, գովաբանութիւն, ճառ իրարու կը յաջորդեն) կը ներկայացնեն Փարիզեան, Նորմանտական, Պրըթանական շրջանները։

Անոնց ընդհանուր թիւը՝ 800 հազար է աշխարհի մէջ, 12·000 են Ֆրանսայի մէջ։ Տարօրինակ հաւատացեալները, որոնք լողարանի (փիսին) մը մէջ կը մկրտուին քանի մը երկվայրկեան գլուխը ջուրին տակ պահելով, տառացի կերպով կը գործադրեն Հնգամատեանը (Աստուածաշունչի առաջին 5 գիրքերը) կամ Մովսէսի Աւետարանը։ Եւ համոզուած են որ Մովսէսի ժամանակակիցներուն պէս ապրելով է որ պիտի արժանանան երկնքի։

Այս մարդիկը խաղաղասէր են եւ պէտք է որ օրինակ հանդիսացող քաղաքացիներ ըլլային, բայց բոլոր երկիրներու մէջ կը հետապնդուին դատարաններու առջեւ, կը ձերբակալուին։

Միացեալ Նահանգներու մէջ ուր կրօնական աղանդները ազատօրէն կը վխտան, միշտ դատարանի ապրանք են։ Որովհետեւ այս «մաքրամաքուրները» միշտ կ'ապստամբին պետութեան դէմ։

Ֆրանսայի մէջ կը մերժեն զինուորական ծառայութիւնը։ Անգլիոյ մէջ արգելափակուեցան համաշխարհային պատերազմի ընթացքին, որովհետեւ չէին ուզեր զէնք բռնել։ Գերմանիոյ մէջ Հիթլէր (զոր գերաքրիստոս կը նկատեն) արգելափակման կայաններու մէջ դրաւ զիրենք եւ անոնք ողջ մնացին միայն շնորհիւ Հիմլէրի մարզողին որ զիրենք կ'աշխատցնէր իր տեսպար-ագարակին մէջ։

Մասնաւորաբար կը հետապնդուին երկաթեայ վարագոյրէն անդին։ Խորհ. Միութեան մէջ ընկերվարական վարչաձեւին թշնամի կը նկատուին, նոյնիսկ նացի... Արեւելեան Գերմանիոյ մէջ արգիլուած են։ Չինաստանի մէջ լրտեսի տեղ կ'անցնին։ Լեհաստանի մէջ ձերբակալուած են, որովհետեւ անդադար կը կրկնեն թէ աշխարհի վերջը կը մօտենայ եւ ընկերութեան մը մէջ որ շատ զբաղած է ներկայ աշխարհը կառուցանելով, այս մարգարէութիւնները նահանջողական նկատուած են։ «Աշխարհի վերջը հակընկերվարական դէպք մըն է» յայտարարած է Վարշաւայի ոստիկանութիւնը ձերբակալելով Եհովայի վկաներուն թռուցիկներուն տպագրիչը։

Բայց հակընկերային իրենց արարքները հոս չեն կենար։ Ոխերիմ թշնամիներն են արդի բժշկութեան։

Աստուածաշունչը խստիւ կ'արգիլէ արեան փոխ-ներարկումը։ Մովսէսի գրոց 5րդ հնգամատեանին մէջ գրուած է.— Արիւնդ պիտի չփոխանակես ուրիշի մը արիւնին հետ։ Տառացի կերպով գործադրելով այս պատուէրը, Լոնտոնի Սփենսերները թոյլ չտուին որ իրենց զաւակը խնամուի հակառակ անոր որ մահամերձ էր։ Նոյնը եղաւ Թորոնթոյի մէջ, ուր 17 ամեայ աղջնակ մը մեռաւ որովհետեւ մերժած էր արիւնի փոխանակումը։

Այս վկաներուն ամբողջ ուսուցումը քաղուած է Հին Կտակարանէն։ Անոր համար «եղբայրները» գինի կը խմեն (Աստուածաշունչը կ'արտօնէ) բայց չեն ծխեր, որովհետեւ Ս. Գիրքը կ'անգիտանայ ծխախոտը։

Այս տարօրինակ կրօնքը հիմնուեցաւ 1852ին, Փիթցպուրկի մէջ ամերիկացի Ռըսել պատուելիին կողմէ։ Ըստ այս մարդուն Կայէնի եղբայրը՝ Աբէլ եղած է բուն նախաձեռնարկը։ Ժողովրդականացաւ ուրիշ Ամերիկացիի մը կողմէ՝ Ռըթըրֆորտ որ Ռըսելի անհամար գործերէն քարոզչութեան պլակ մը հրապարակեց յաւիտենական կեանք խոստանալով բոլոր անոնց որոնք այդ վարդապետութիւնը կ'ընդունին։

Եհովայի վկաները ցայսօր 428 անգամ աշխարհի վերջը հռչակած են։ Ըստ իրենց վերջին ճակատամարտը երկնքի լեգէոններու եւ «ցամաքի թագաւորներու» միջեւ պիտի կատարուի Կարմելեան լերան ստորոտը (Պաղեստին)։ Բոլոր մարդիկը պիտի մեռնին, ապա յարութիւն առնեն վերջին դատաստանին համար։ Չարերը վերջնականապէս անէութեան մէջ պիտի նետուին (Աստուածաշունչը դժոխքի մասին չի խօսիր) եւ 144·000 ընտրեալներ յաւիտենական կեանքի պիտի արժանանան։

Այս գերագոյն դէպքը նախատեսուած է 1974ին համար։ Անկէ առաջ աշխարհ պիտի վերադառնայ Դաւիթ Թագաւորը։ Այս նշանաւոր բանաստեղծ եւ տաւղահար թագաւորին գալուստին կը սպասուէր արդէն 1918ին Ռըթֆորտի կողմէ։ Զինքը ընդունելու համար վիլլա մը եւ կառք մը գնած էր, բայց Ռըթֆորտ աւաղ սպասեց մինչեւ 1935, ապա մեռաւ...։

Եւ Դաւիթ դեռ չեկաւ...

Քաղեց՝ ԻՔՍ

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (117)

ԱՒԱԶԱԿԱՊԵՏԸ

ԳՐԵՑ՝

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍ ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ

—o—

Ժամանակ մը երեւան չհանեց, յետոյ սկսաւ շատ մը կալուածներ գնել, մինչեւ որ վրայ հասաւ հայկական մեծ կոտորածը։ Ա՛լ երկիւղ չկար։ Ամէն կերպով ապահովցուց իր չարագործութիւնը ծածկելու տրամադրութիւնը։ Վերջապէս օր մըն ալ աղա դարձաւ, քէլ Վէլի անունը մոռցուեցաւ. բոլոր գիւղը Վէլի աղա կոչեց զինքը։

Ահա ցածհոգի Վէլի աղային տունը կ'երթար Աւազակապետը։

Երբ մեծ բակէն ներս մտաւ, նշմարեց մշակ մը որ մէկ անկիւնը կ'աւլէր։

— Վէլի աղան տո՞ւնն է, հարցուց Աւազակապետը։

— Տունն է, պատասխանեց մշակը ծամածռելով իր շրթունքները։

— Կ'ուզեմ տեսնել, լուր տուէք իրեն։

Մշակը ներս գնաց ու քիչ յետոյ վերադառնալով ըսաւ.

— Գացէ՛ք։

Աւազակապետը բակէն ուղղակի սրահին մեծ դուռէն մտաւ ու Վէլի աղայի սէլամլըքը մտաւ։

Վէլի աղա կակուղ մինտէրի մը վրայ նստած էր։ Հագած էր Թուրք աղաներու յատուկ շամու ենթարի մը եւ կանաչ լայն տիզլիկ մը։ Գլուխը դրած էր թխագոյն ֆէս մը, որուն չուրջ փաթթուած էին կանաչ գոյն սարըխ մը ու մետաքսահիւս նօսր աստառ մը։ Ոտքերը ծածկուած էին թէրլիկ բռուած մուճակներով։ Առջին նարկիլէ մը կար, որուն մարպուճը դեղին էր ու երկայն։ «Օտա»ն ուր կը գտնուէր ինքը, բաւական կոկիկ էր։ Մէկ կողմը բուխերիկ մը կար որ վառարանի տեղ կը ծառայէր։

— Հրամմեցէք, հրամմեցէք, ըսաւ Վէլի աղան ծանր բայց խռչոտած ձայնով.

— Մի՛ նեղուիք, Վէլի աղա, նկատել տուաւ Աւազակապետը յարգական եղանակով մը, քէֆերնիզ նայեցէք, ես կը նստիմ։

— Քաղաքէ՞ն կուգաք։

— Ո՛չ։

— Հապա՞։

— Գիւղէս։

— Ո՞ր գիւղէն։

— Շահ-կէտիկ կոչուած գիւղէն։

— Հա՛, Թիմարայ կողմերէն էք։

— Շիտակ է։

— Էյ, բարին ըլլայ, արդեօք ի՞նչ բանի համար մինչեւ հոս եկած էք։

— Եկած եմ կարեւոր գործի մը համար։ Եւ որովհետեւ ըսին ինծի թէ այս գիւղին մեծաւորը դուք էք, ես ալ համարձակութիւնը ունեցայ ձեզի դիմելու։ Կը յուսամ թէ յանձն կ'առնէք գործս կարգադրելու։

— Ինչո՞ւ չէ, բաւական է որ խելքս հասնի անոր կարգադրութեան։ Յայտնեցէք նայիմ։

— Մեր գիւղին մէջ կեավուրներ ալ կը բնակին։ Մէկուն տունը չափահաս աղջիկ մը կար, որուն զարնուած էր մէկ հատիկ որդիս։ Վերջին ատեններս՝ իմացայ որ ուրիշ Թուրք մը բռնութեամբ հոս փախցուցեր է։ Զաւակս սրտին ցաւէն հիւանդ ինկաւ անոր վրայ։ Հարկադրուեցայ հոս գալու եւ ձենէ խնդրելու որ ինչ ընէք՝ աղջիկը տաք ինծի գիւղս տանելու։ Հայրը մեռած է. միայն մայր մը ունի որ ամէն օր կուլայ։

— Հա՛, աղէկ միտքս ձգեցիր, աս քէլ Հասանին քով կեավուրի աղջիկ մը կայ որ ինչ ըրինք չըրինք մուսլիմանութիւն չընդունեցաւ 2 շաբաթի չափ տունս մնաց. ան ըլլալու է, որովհետեւ Թիմարայ գիւղերէն է։

(Շար.)

Ծ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Օրեր եւ Ժամեր

ՆՈՒԷՐ

Ներսէս Տաքարեանի մահուան առթիւ Պօմոնի Թաղական Խորհուրդը կը յայտարարէ թէ հետեւեալ նուէրները եղած են.

Ննջեցեալի պարագաները (Տաքարեան ընտանիք) կը նուիրեն Պօմոնի եկեղեցիին 50 Ն. Ֆ., Պօմոնի դպրոցին 50, Պօմոնի Կ. Խաչին 50, Պօմոնի աղքատներուն 50, Մշակոյթի Տան 50, Մարսէյլի Արենուշներուն 50 Ն. Ֆ.:

ՈՒՐԻՇ ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Եկեղեցիին.— Գուրգէն Փանոսեան 10, Շալճեան եղբ. Տ. Վ. 10, Տրդատ Տէր-Պօղոսեան 10, Բենեամին Իվանեան 10, Յովհաննէս Պարէեան 10 Ն. Ֆ.:

Դպրոցին.— Տէր եւ Տիկ Մանուկ Իշխանեան 10, Տէր եւ Տիկին Աղասի Իշխանեան 10, Վասպուրականի Հայրենակ. Միութիւն 20, Վարդան Պանտիկեան 10, Յովհաննէս Հացագործեան 10, Արշաւիր Հրաչեան 10, Մեսրոպ Շայէնեան 5 Ն. Ֆ.

Աղքատաց.— Արծրունի Զրրաչեան 30, Տէր եւ Տիկին Մանուկ Իշխանեան 10, Տէր եւ Տիկին Աղասի Իշխանեան 10 Ն. Ֆ.:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Զ. Միւզիքեանէ եւ Տէր եւ Տիկին Զօրպաճեանէ 10ական Ն. Ֆ. Կարապետ Մեհլեմէճեանի մահուան առթիւ: Նոյնպէս Պ. Աբրահամ Լուսիկեանէ 10 Ն. Ֆ. իր աղջկան՝ Տիկին Աստղիկ Նազարեանի արկածալի մահուան առթիւ:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ

Պօմոն — 4 ՍԵՊՏ., երեքշ. կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Ս. Սահակ-Մեսրոպ սրահին մէջ:

Պուլվար Օտտօ — 5 ՍԵՊՏ., չորեքշաբթի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, սովորական հաւաքատեղին:

Մարսէյլ-քաղաք — 6 ՍԵՊՏ. Հինգշ. կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Ահարոնեան ակումբը:

Կրեւոր օրակարգ.– զեկուցում, դպրոցներու վերաբացում, վարչութեան ընտրութիւն:

Ներկայ կ'ըլլայ Միութեան գործավարը:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Շ. ՆԱՐ'ԻՈՒՆԻ

ՄԱՏԵԱՆ ՀԱՅԿԱԶԱՆՑ

(ԳԻՐՔ ԱՄԷՆ ՕՐ ԿԱՐԴԱԼԻՔ)

ԳԻՆԸ 3 Ն. Ֆ.

ԴԻՄԵԼ «ՅԱՌԱՋ»Ի ԽՄԲԱԳՐԱՏՈՒՆԸ

ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՄԷՋ

ԸՆԿ. Ա. ՔԷՕՍԷԵԱՆ

(Ֆօքօ Ռէֆu)

2 Ռիւ Պէռնար տիւ Պուա:

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Յառաջի վարչութիւնը անգամ մը եւս կը յիշեցնէ իր յարգելի բաժանորդներուն որ հասցէի փոփոխութեան ատեն պէտք է նոր հասցէին հետ անպատճառ տան նաեւ իրենց նախկին հասցէն:

Ընթացք չի տրուիր եթէ հին հասցէն չէ կցուած:

×

Յառաջի վարչութիւնը ընթացք չի տար պաշտօնական հանգամանք չունեցող ագդերուն:

Ազգ. ղրկող կազմակերպութիւնները պէտք է օգտագործեն իրենց պաշտօնական թուղթը եւ ստորագրեն ազդը հրատարակելու հրահանգը, ճշդելով իրենց հանգամանքը:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆ – ԼԸ ՓԷՔ

Բացուած են արձանագրութիւններ 1962 – 1963 Ուսումնական տարեշրջանին:

Կ'ընդունուի 10 – 12 տարեկան բարեկիրթ եւ յառաջադէմ ուսէ աշակերտ: Ուսումնական ծրագիրն է դասական ընթացք երկրորդական վարժարանի

Դիմել ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՏԵՍՉՈՒԹԵԱՆ

ECOLE APOSTOLIQUE ARMÉNIENNE
3, Av. de Grandchamp, LE PECQ (S. et O.)
Tél. 963.01.72

ԾԱԽՈՒ Է

2 յարկաբաժին, 6 սենեակ 2 խոհանոց, ելեկտրական ուժ (ֆորս), աշխատանոց, հող՝ 312 քառակուսի մեթր, երկու փողոցի վրայ:

Կարելի է ամէն օր այցելել.—

55, Պուլվառ տիւ Մուլէն տը լա Թուռ

ՓԼԵՍԻ – ՌՈՊԻՆՍՈՆ

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Տիկին Ովսաննա Կարապետեան (ծնեալ Այվազեան) կը փնտռէ իր հօրեղբայրը Ոսկան Այվազեան, Բաբերդի Վարզահան գիւղէն: Կը կարծուի որ Հայաստան կամ Ռումանիա է: Գրել.—

GARABEDIAN
10, Ch. de la Bedoule
LA GAVOTTE (B. du Rh.)

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Ֆ. Կապ. Կաչի Պօմոնի մասնաճիւղին վարժարանը կը վերաբացուի Սեպտ. 6ին հինգշաբթի առտու:

Արձանագրութիւն; դասարանական բաժանում եւ դասաւանդութիւն տեղի պիտի ունենան՝ ուսուցիչ Վ. Միսթիքի կողմէ, նոյն առտուն, վարժարանի սրահին մէջ: Պատանիներու դասաւանդութիւնը՝ ըստ առաջնոյն՝ շաբաթ իրիկուն, ժամը 6ին:

Յատկապէս կը խնդրուի շրջանի յարգելի ծնողքներէն եւ ազգայիններէն, որ չմոռնան իրենց ազգային նուիրական պարտականութիւնը. արձանագրել տալով իրենց զաւակները, սատարեն կրթ. գործին եւ քաջալեր հանդիսանան Կապոյտ Խաչի հանրանուէր գործունէութեան:

Թոշակի վճարումը պարտաւորիչ չէ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

—o—

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»Ը ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

—o—

Կը տօնուի 13 Հոկտեմբեր, Շաբաթ գիշեր մինչեւ լոյս, 6րդ թաղամասի քաղաքապետարանի սրահներուն մէջ:

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ մէջ Հ. Յ. Դ. Օրը կը տօնուի, Հոկտեմբեր 27, Շաբաթ գիշեր ժամը 21էն մինչեւ լոյս, «Ալհամպրա»յի սրահներուն մէջ, բացառիկ պատրաստութեամբ:

×

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ ԼՈՆՏՈՆԻ ՄԷՋ

Մեծ պատրաստութեամբ կը տօնուի Սեպտեմբեր 29ին:

×

Սորպոնի Մեծ սրահին մէջ ՆՈՅ. 11ին, տեղի պիտի ունենայ Ս. Մեսրոպ Մաշտոցի Ծննդեան 1600ամեակի տօնակատարութիւնը, Փարիզի եւ շրջակայից բոլոր հայ Միութիւններու մասնակցութեամբ:

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ԽԱՆԱՍՈՐԻ ԱՐՇԱՒԱՆՔԻ ՕՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Խանասորի արշաւանքին 65րդ տարեդարձը Մարսէյլի մէջ կը տօնուի, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէին եւ մասնակցութեամբ շրջանիս բոլոր ենթակոմիտէներուն ու խումբերուն, ինչպէս նաեւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդին եւ Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղերուն:

ՔԻՒԺ-ԼԷ-ՓԷՆ, Թուլոնի ճամբուն վրայ:

Սեպտ. 9՝ կիրակի ամբողջ օրը

Շրջաններու ենթակոմիտէներու եւ խումբերու վարչութիւնները անյապաղ պէտք է վարձեն իրենց մասնաւոր օթոքառները:

Պօմոնէն Խանասորի տօնակատարութեան երթալու համար նախօրօք արձանագրուեցէք Յովհ. Պանտիկեանի, Վաղ. Տէր-Վարդանեանի, Սերժ Սարգիսեանի եւ Գէորգ Եօթնեղբայրեանի մօտ, եւ մեկնումի առաւօտը՝ Սեպտ. 9ին, Պառ տը լա Ռոթոնտ: Օթոքառը կը մեկնի առաւօտ ժամ 8ին: Վերադարձ երեկոյեան 8ին:

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

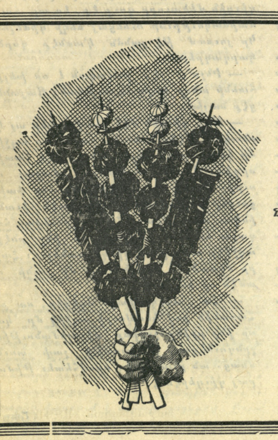
ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ն. Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան:

ՃԱՇԱՐԱՆ

ԵԱՐ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԹԵԻԱՆԵԱՆ

Եւրոպական, հայկական եւ կովկասեան ընտիր ճաշեր:

Առաջնակարգ կովկասեան խորոված-ներ, շաշլիք, քարսֆի:

ՀԱՃԵԼԻ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

Bar Américain

AU CŒUR MÊME DES CHAMPS-ÉLYSÉES

4, RUE ROBERT-ESTIENNE
(Rue Marbeuf) PARIS - 8e
Téléphone : BAL. 31-21
Métro : F. D. Roosevelt

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS - 6e — Chèque Postal : 1278-35

PEINTRES et SCULPTEURS ARMENIENS, par Onnig Avédissian, Le Caire 100 NF
MINIATURES ARMENIENNES, par Lydia Dournova, Paris. 120 NF
NAREK, le Livre de Prières, trad. par Isaac Kéchichian, Paris, 1961. 25,20 NF
LE CHANT DU PAIN, Daniel Varoujan, Paris. 6,30 NF
HISTOIRE DE L'ARMENIE, par H. Thorossian, Paris. 10 NF
ԲԱՌԱՐԱՆ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆԷ ՀԱՅԵՐԷՆ, Հ. Ե. Տէր Ղազարեան, Պէյրութ, 20 Ն. Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ ՀԱՅԵՐԷՆ, Մեսրոպ Նուպարեան, Պէյրութ 40 Ն. Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅԵՐԷՆԷ ԳԱՂՂԻԵՐԷՆ, Հ. Գ. Պայեան, Վենետիկ, 40 Ն. Ֆ.
ԱՌՁԵՌՆ ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅ. ԳԱՂՂ. Հ. Դ. Ստեփանեան, Վենետիկ 9 Ն. Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ, Ս. Գարամաճեան, Պէյրութ, 40 Ն. Ֆ.
ԱՆԳԼԵՐԷՆԷ ՀԱՅԵՐԷՆ ԲԱՌԱՐԱՆ. Յ. Յ. Զաղմաղճեան, Պէյրութ 40 Ն. Ֆ.
ԿԵԱՆՔԻ ՅՈՐՁԱՆՈՒՏԻՆ ՄԷՋ, Կ. Սասունի, Պէյրութ, 10 Ն. Ֆ.
ԿԵԱՆՔԻ ՈՒՂԻՆԵՐՈՎ, Բ. հատոր, Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ, Պէյրութ 15 Ն. Ֆ.
ԶՐՈՅՑ, Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ, Ա. հատոր 3.50 Ն. Ֆ. Բ. հատոր 5 Ն. Ֆ.
ԱՆԴՐՇԻՐԻՄԵԱՆ ՁԱՅՆԵՐ, Պ. Սնապեան, Պէյրութ 4 Ն. Ֆ.

Առաքման ծախքը գնողին վրայ

ՃՈԽ ՄԹԵՐՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԵՒ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԵԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆՑ

ՅԱՌԱՋ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԿԻՐԱԿԻ 2 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

DIMANCHE 2 SEPTEMBRE 1962

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 50 Ն.Ֆ.	Վեցամսեայ՝	27 Ն.Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 60 Ն.Ֆ.	Հատը	0.25 Ն.Ֆ.

38ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9394 — 38e ANNÉE — Fondateur · SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 18ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5295

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՎՈՍՓՈՐԻ ԱՓԵՐՈՒՆ ՎՐԱՅ

Ի՞նչ կ'անցնի կը դառնայ Պոլսոյ ազգային շրջանակներուն մէջ:

Երեւոյթներէն դատելով, Վոսփորի ջուրերը սկսած են կրկին պղտորիլ:

Պատրիարք Շնորհք արքեպիսկոպոսի «Լուսաբանութիւն», զոր հրատարակեցինք մեր Օգոստոս 26ի եւ 28ի թիւերով, ցոյց կուտար թէ որոշ տարակարծութիւններ կան իր եւ Կրօնական Ժողովի անդամներուն միջեւ, երկու խնդիրներու շուրջ:

Առաջինը Սեպտ. 30էն Հոկտ. 5 էջ-միածնի մէջ գումարելի Ազգային Եկեղեցական սրբազումար Ժողովին մասնակցելիք երկու հոգեւորական եւ հին աշխարհական պատգամաւորներու ընտրութեան հարցն է:

Երկրորդը՝ Երուսաղէմի պատրիարքի անուան յիշատակութեան խնդիրը:

Պոլսահայ շաբաթաթերթ մը, որ ինք իրեն ընդդիմադիրի դեր է տուած՝ շարունակ տեղի-անտեղի կը քննադատէ ազգային իշխանութիւնները, մանաւանդ անոնց պետը՝ օրուան Պատրիարքը:

Այս անգամ եւս յիշեալ թերթը իր Օգոստոս 17ի թիւին մէջ մանրամասնօրէն նկարագրած է Կրօնական Ժողովի այն նիստը, որուն մէջ քննուած են Էջմիածնի պատգամաւորներու եւ Պատրիարքի անուան յիշատակութեան հարցերը: Միաժամանակ հրատարակած է պատճէնը Նրջաբերականի մը, որ ուղղուած է Պոլսոյ եւ արտասահմանի բոլոր ազգ. մարմիններուն, սկսեալ Մայր Աթոռէն:

«Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ փաւակներ խոթանգուլի» ստորագրութիւնը կրող այդ շրջաբերականին անծանօթ հեղինակները «օրաթերթերէն ու բերնէ բերան շրջող լուրերէ» տեղեկացեր են ե-դեր, որ «Ամեն. Պատրիարք Հօր կարգադրութեամբ եւ իր կողմէ ընտրուած քանի մը ազգայիններ որպէս Թեմական-համայնքային պատգամաւորներ պիտի ընկերակցին Նորին Սրբազնութեան ու պիտի ներկայացնեն Թրքահայ համայնքը...: Ու կը բողոքէին այս կարգադրութեան դէմ, պատգամաւորներու ընտրութիններէն եւ անոնց «ներկայացուցչական համաձայնքը անիմաստ» յայտարարելով:

Շնորհք պատրիարքի «Լուսաբանութիւն»ը հանգամանօրէն կը ջրէր պատգամաւորներու մասին տրուած սխալ լուրերը եւ կը բացատրէր թէ ինչո՛ւ չի յիշատակուիր Երուսաղէմի պատրիարքին անունը պատարագի ատեն՝ Թուրքիոյ եկեղեցիներուն մէջ:

Այս վէճին առթիւ անգամ մը եւս կը հաստատուի թէ Թուրք կառավարութիւնը, հակառակ 1923 Յուլիս 24ի Լօզանի դաշնագրի փոքրամասնութեանց վերաբերեալ յօդուածներուն (38–44), բոլորովին ջնջած է Ազգային Սահմանադրութիւնը, որ հարիւր տարիէ ի վեր մեր ազգային – եկեղեցական գործերու օրէնսգիրքն է եղած:

Այդ դաշնագրի տրամադրութեանց Թուրքերու կողմէ խախտումին եւ երաշխաւոր պետութեանց անտարբերութեան մասին գրած ենք մանրամասնօրէն անցեալ տարի, երբ Անգարայի կառավարութիւնը նոր ոտնձգութիւններ կ'ընէր հայ համայնքի ներքին գործերուն մէջ: Պոլսոյ կուսակալ Թուլկա հրամանագրով մը կ'արգիլէր նոյնիսկ օտարահպատակ կրօնաւորներու պատարագելն ու քարոզելը հայ եկեղեցիներուն մէջ:

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը Պոլսոյ Պատրիարքին ուղղած իր նամակին մէջ կը շեշտէ. «Ծանօթ է նաեւ որ Կեդրոնական Վարչութիւն» ալ գոյութիւն չունի ներկայիս: Հետեւաբար կը մնայ լոկ Պատրիարքական Իշխանութիւնը՝ տնօրինելու համար հարկ եղածը»:

Ազգային Սահմանադրութիւնը շատոնց դադարկը գլուած է Հանրապետական Թուրքիոյ կողմէ: Պատրիարքի ընտրութեան համար Անգարայի կառավարութիւնը 1961 Սեպտ. 18ին մասնաւոր հրովարտակ մը հանած էր, մէկ անգամի համար: Անոր հիման վրայ Պոլսոյ կուսակալը 1961 Սեպտ. 29ին հրատարակած էր 30 յօդուածէ բաղկացեալ հրամանագիր մը (տե՛ս Յառաջ, 13–19 Հոկտեմբեր 1961):

Շնորհք արքեպս. Հոկտ. 11ին պատրիարք ընտրուեցաւ ըստ այդ հրամանագրին կազմուած ժողովի մը կողմէ, որուն կը հաանակցէին Թաղային Խորհուրդներէ ընտրուած 88 պատգամաւորներ (9ը Կրօն. Ժողովէն ընտրուած հոգեւորականներ):

Այս մարմինը մէկ անգամի եւ մասնաւոր նպատակի մը համար կազմուած ըլլալով, գոյութիւն չունի այսօր: Չկայ նոյնիսկ համայնքային զանազան Վաքըֆներու յանձնաժողովը համակարգող եւ հակակշռող մատակարար անջատ մարմին մը:

Այս պայմաններուն տակ Պատրիարքը կը գտնուի դժուարին կացութեան մը մէջ: Եւ անձնական պատասխանատուութիւն չստանձնելու համար որոշած է ենթարկուիլ Էջմիածնի գահակալի կարգադրութեան:

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԸ

ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

Կ'ՈՒԶԷ

ԱՆՍԱՀՄԱՆ ԳՈՐԾԱԴՈՒԼԻ ՍՊԱՌՆԱԼԻՔ

Ալժերացի Բանուորներու Ընդհանուր Միութեան (Իւկթա) հրաւէրին պատասխանելով, 30.000 ցուցարարներ հաւաքուած էին «Խաղաղութիւն եւ Աշխատանք» պոռալով: Ժողովուրդը զգուած եօթը տարուան պատերազմէ (Սեպաա ս'ննէ պառաքէթ՝ եօթը տարուան պատերազմը կը բաւէ) վճռած է տեղի չտալ արկածախնդիր կոլիներու, ուր եղբայրը պիտի սպաննէ իր եղբայրը:

Երբ ցուցարարներու թափօրը կը յառաջանար դէպի փորոմ, Պելքասէմ Քրիմ հասաւ, բայց հազիւ ժամանակ ունեցած է կառքէն վար իջնելու, անմիջապէս խանդավառ ցոյցերու արժանացած է եւ ժողովուրդը զինքը ուսամբարձ փոխադրած է: Անդին Ընդհ. Պատուիրակութեան յարկաբաժնին մէջ, Պեն Խետտա մամուլի ասուլիս մը ունէր: Իր ձայնն ալ կ'երթար միանալու ժողովուրդին ձայնին. «Կը բաւէ այսքան արիւն. եօթը տարի պատերազմ, կը բաւէ՛»:

Պեն Խետտա կը քննադատէ Քաղաքական Բիւրօն, ապա խօսքը ուղղելով Խիտէրի, կը շեշտէ.— «Հա՛յլթ մտիկ ըրէ, ժողովուրդը կը պոռայ»:

Ներկայիս կողմերը կը գոհանան իրարու ասպարէզ կարդալով:

Ալժերացի Բանուորներու Ընդհ. Միութիւնը կը սպառնայ անսահման գործադուլի ձեռնարկել եթէ բախումներ ըլլան: Ցոյցին ընթացքին յայտարարութիւն մըն ալ կարդացին, շեշտելով թէ չէին ուզած այդ յայտարարութիւնը ոեւէ մէկուն յանձնել «կողմ» չըլլալու համար:

Պէտք չէ անտեսել նաեւ թէ անցած դարձածը չի համապատասխաներ Պեն Պելլայի խմբակին սպասածին: 4րդ եւ մանաւանդ 3րդ վիլլայան (Քապիլին պզտիկ պատառ մը չէ) իրենց սերտ գործակցութեամբ արգելք հանդիսացան Պեն Պելլականներուն զինուորական լուծումին:

× Սաատ Տահլապ որ ԱՀԱԿի հրաժարեալ Արտաքին նախարարն է եւ էվիանի գլխաւոր բանակցողներէն մէկը, յայտնեց թէ չի հաւատար քաղաքացիական պատերազմի մը կարելիութեան: Ամբաստանեց Պեն Պելլան որ ամէն կապ կորսնցուցած է ալժերական իրականութեանց հետ: Նախկին նախարարին համար, տագնապը մեծ վնաս բերաւ բարոյական եւ նիւթական դրամագլուխին:

× Ոստիկանութիւնը արգելք հանդիսացաւ հարիւրաւոր Ալժերացիներու մեկնումին, Ալժերիայէն: Ասոնք կ'ուզեն Ֆրանսա երթալ, ազատելու համար անգործութենէն, բայց 4րդ վիլլայայի մարդիկը կ'ուզեն այդ աքսորին առաջքն առնել:

ԱՐԱԲԱԿԱՆ Լիկայի տագնապը կը շարունակուի: Ժողովականները հեռացան առանց որոշում տուած ըլլալու սուրիական բողոքին մասին: Յաջորդ նիստը՝ Սեպտեմբերի վերջը:

ՏԸ ԿՈԼ Գերմանիա կը մեկնի այս Երեքշաբթի: Այցելութիւնը պիտի տեւէ մինչեւ Սեպտեմբեր 9:

Կարսի Ճամբաներով...

Թողած երկիր, օրոցք ու տուն,
Թողած քաղցր հայրենի տան,
Տան մոխիրն էլ տուած քամուն՝
Մենք բռնեցինք գաղթի ճամբան:
Հող ու հովիտ արեամբ ներկած՝
Փախչում էինք վշտի բեռով,
Մեր վշտի պէս դառն ու երկար
Կարսի մոլոր ճամբաներով:

Բայց մեր ճամբին մռայլ ու մերկ
Մի լոյս ցոլաց անապական
Ու մենք հասանք մի նոր եզերք՝
Փայփայելու մեր ապագան:
Թէ եզերքն այդ չկանչէր մեզ,
Թէ չերեւար մեզ այս հեռուն,
Կը կորչէինք տերեւն ինչպէս
Կարսի փոշոտ ճամբաներում:

Ու նոր սիրով, յոյսով նորից
Տուն շինեցինք, բախտ ու բարիք,
Ծուխը ելաւ մեր շէներից,
Ամրոցներից մեր անառիկ,
Մեր սրտերում, աչքերում թաց
Խինդը ծփաց անչափելի,
Միայն այրող հողը մնաց
Կարսի թափուր ճամբաների:

Կեանքն է հոսում երգով ազատ,
Հուրն ենք վառում մեր հայրենի,
Սակայն ինչո՞ւ մեր հարազատ
Հայրենիքը կիսուա՛ծ լինի:
Լոյս է այստեղ, Երեւանում,
Կարկաչում է լեզուն մեր հին,
Մինչ գիշեր է, գիշեր անհուն
Կարսի լռած ճամբաներին:

Բայց կը բացուի մի օր, երբ մենք
Դրօշները մեր հուրհուրան
Ու մեր լոյսը կը ծածանենք
Հին, հարազատ հողի վրայ,
Որ այնտեղ էլ արտ ու արօտ
Ծաղկեն նորով, ծփան նորից,
Որ չմնանք այսպէս կարօտ
Կարսի կանչող ճամբաներից:

ՀՐԱՉԵԱՅ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

ԿԱՐԴԻՆԱԼ ԱՂԱՃԱՆԵԱՆ

ԲԱՐՁՐԱՐԺԷՔ ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆԸ

(ԻՐ ՀՐԱԺԱՐՄԱՆ ԱՌԹԻՒ)

Պէյրութի Հայ Կաթողիկէ Պատրիարքարանի դիւանը պաշտօնական հաղորդագրութեամբ մը ծանոյց, թէ Վսեմ. Կարդինալ Գրիգոր–Պետրոս ԺԵ. Աղաճանեան Պապին ներկայացուցած է իր հրաժարականը՝ Հայ Կաթողիկէ Աթոռէն:

Պաշտօնական այս հաղորդագրութիւնը հրատարակելով, Պէյրութի կաթողիկէ պաշտօնաթերթ Մասիս թարգման կը հանդիսանար այն անսահման ցաւին եւ տրտմութեան, որուն մատնուած է ամբողջ Հայ Կաթողիկէ Համայնքը՝ Կարդինալին հրաժարման բացարձակապէս անակնկալ լուրին առջեւ:

Մասիս կ'ընդգծէ նաեւ Կարդինալին հրաժարման բուն պատճառը: Արդարեւ, Հոգեւոր Պետը Հաւատոյ Տարածման Ժողովի իբրեւ Տեսուչ, գործնապէս ժամանակ չէր ունենար լրիւ կերպով զբաղելու իր հօտով, հակառակ իր յաճախակի այցելութիւններուն:

Այս պայմաններուն ներքեւ, Կարդինալ Աղաճանեան ղօհողութեան բարձր օրինակ մը տուած կ'ըլլայ, հրաժարելով Աթոռէ մը, որ իր օրով, առաւելագոյն չափով կատարեց իր դերը՝ ազգային ու եկեղեցական զոյգ մարզերու մէջ:

Շնորհիւ իր բացարձակ հեղինակութեան եւ անձէն ու մտաւորական բարձր կարողութիւններէն բխող արժանիքներուն, Հայ Կաթողիկէ Համայնքի Հոգեւոր պետը, տասնամեակներ ամբողջ ունեցաւ արդիւնաւոր գործունէութիւն մը, որուն փառքն ու պատիւը, Հայ Կաթողիկէ Համայնքին հետ, ու անկէ անդին, կ'երթայ բովանդակ հայ ժողովուրդին, որուն հարազատ ու արժանաւոր զաւակն է:

Կարդինալ Աղաճանեան, շնորհիւ իր այդ արժանիքներուն, ներկայիս դարձած է համաշխարհային հռչակի տէր հոգեւորական մը, սիւներէն մէկը Կաթողիկէ Եկեղեցիին եւ գլխաւոր գործակիցը Պապին: Իր այս հանգամանքով, նաեւ իբրեւ Հաւատոյ Տարածման Ժողովի Տեսուչ, ան բացառիկ յարգանք կը վայելէ կաթողիկէ բոլոր եկեղեցիներու մօտ, ինչ որ նպաստաւոր կերպով կ'անդրադառնայ ամբողջ Հայութեան, որուն հոգեկան արժէքներուն խոր հաւատքն ունի:

Կարդինալ Աղաճանեան, Եկեղեցւոյ անձնուէր ծառայի իր կոչումին հետ, պահած է նաեւ իր հայկական դիծը, որ չեշտուած կերպով կը տեսնենք, իր գործունէութեան բոլոր մարզերուն մէջ: Հայկական զգացումներով տոգորուած բարձրաստիճան եկեղեցականն է ան, որ միշտ հետամուտ եղած է իր ժողովուրդի բարի համբաւին, մտահոգ՝ անոր շահերուն պաշտպանութեամբ եւ նկարագրի անաղարտ պահպանումով:

Հայկականութեան փաստօներ եղած են այն եկեղեցական արարողութիւնները, որոնք բազմիցս տեղի ունեցած են Վատիկանի Մայր Տաճարին մէջ, հայկական ծէսով, պատուելու համար ներկայութիւնը հայ Եկեղեցականին:

Իբրեւ Հայու՝ մեր մաղթանքն է, որ Հայ Կաթողիկէ Կաթողիկոսական Աթոռը օժտուի բարձրարժէք եկեղեցականով մը, արժանաւոր յաջորդը իր համբաւաւոր նախորդին, որ գիտցաւ այնքան բարձր պահել Հայու անունը, եւ այսուհետեւ եւս, վստահ ենք, իր բազմաթիւ զբաղումներուն մէջ, գուրգուրանքի առարկայ պիտի դարձնէ հայ ժողովուրդը:

Խմբագրական «ԱԶԴԱԿ»ի

ՆԱՀԱՆՋԻ ԹԵՄԱՆ ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐԻ ՎԷՊՈՒՄ

ԽՄԲ.— Ալ. Թոփճեան, Երեւանի «Գրական Թերթ»ի Յուլիս 13ի թիւին մէջ, հետեւեալ յօդուածը ստորագրած է Շահան Շահնուրի «Նահանջը առանց երգի»ն վերլուծելով: Կը հրատարակենք նոյնութեամբ, այլապէս շահեկան նկատելով այն երեւոյթը որ Հայաստան նոր սկսած է «յայտնաբերել» սփիւռքահայ գրագէտները Ալիշանէն մինչեւ Շահնուր:

Թոփճեանի վերլուծումը լուրջ է եւ արժանի խորհրդածութեան: Ինչպէս «շարքային» ոեւէ քննադատ իրեն համար կարեւոր է ընկերային հարցը, բայց եթէ նոյնիսկ երիտասարդ Շահնուրը ճշգրիտ եւ խելօք բաներ ըսած է իր հերոսներու ընկերային եւ պատմական վիճակին մասին, գնահատումի վրիպումներ ունի: Սակայն հոն կար եւ կը մնար՝ ոճը, արուեստը, բանաստեղծական շունչը որոնց մասին չի խօսիր Թոփճեան: Բայց անկասկած այդ արուեստը, այդ շունչը, այդ ոճն են որոնք Թոփճեանը հրապուրած են եւ թելադրած անոր որ ուրիշ բան փնտռէ:

Այսօր Շահնուրի «Նահանջը» ռուսերէնի կը թարգմանուի Մոսկուայի մէջ, կը տպագրուի Հայաստանի մէջ, մելան կը հոսեցնէ խորհրդահայ մամուլին մէջ ինչպէս մելան հոսեցուց *Յառաջ*ի մէջ ասկէ 33 տարի առաջ երբ հրատարակուեցաւ իբրեւ թերթօն եւ 1929ին արդէն պարտադրուեցաւ իբրեւ վէպ մը որ էր եւ պիտի մնար միշտ, հայ իրապաշտ գրականութեան մէկ գլուխ գործոցը:

1929 թ. Փարիզում () լոյս տեսաւ Շ. Շահնուրի առաջին վէպը՝ «Նահանջը առանց երգի»: Կազմի վրայ, վերնագրից քիչ վեր, գրուած էր՝ «Պատկերազարդ պատմութիւն Հայոց»: Բայց գրքում ոչ մի պատկեր կամ հայ հերոսական անցեալի ոչ մի վերյուշ չկար: Արտաքինից շատ սովորական այդ գիրքը ցնցող տպաւորութիւն թողեց ողջ սփիւռքահայութեան վրայ, աւելի ուժեղ, քան կարող էր թողնել ծայրէ ծայր պատկերազարդ մի բազմավէպ:*

Մարդիկ կարծես երկար լռութիւնից յետոյ առաջին անգամ իրենց հարազատ անունը լսեցին, կարծես նոր զգացին, որ ընկել են մի ընդարմացած քնի մէջ:

Վէպը հանգամանօրէն քննարկուեց սփիւռքահայ մամուլի էջերում: Դա շատ բնական էր: Շահնուրն արծարծում էր կենսական հարցեր:

Սփիւռքահայութեան ընդհանուր յուսալքումի եւ նահանջի մէջ սա առաջին յուսատու ձայնն էր:

Վէպում նկարագրուած իրադրութիւնը ծանօթ էր ամէն մի Ֆրանսահայի: Ամէնքն էլ ապրել էին այդ եւ իւրաքանչիւր էջի վրայ կարդում էին իրենց մտքերը: Գլխաւոր հերոս Պետրոսի եւ Ֆրանսուհի Նենէթի սիրոյ պատմութեամբ՝ Շահան Շահնուրը ցոյց է տուել մարդու ողբերգութիւնը կապիտալի (դրամատիրական) աշխարհում եւ դրա հետ կապուած՝ Հայութեան նահանջը:

Ինչպէս է նկարագրուած նահանջը Շ. Շահնուրի վէպում:

Փարիզն առաջին օրուանից կլանում է Հային, շշմեցնում, շփոթեցնում: Առաջին հայեացքից, ամէն մի Հայի վրայ Փարիզը հանրային մի մեծ տան տպաւորութիւն է թողնում: Հայ ընտանիքի նահապետական աւանդներով կրթուած երիտասարդը խելակորոյս էր լինում այս զարհուրելի քաոսի մէջ, ամէն մի հաճոյքին վազում էր ընդառաջ եւ չէր նկատում, թէ ինչպէս է խրւում ճահճի մէջ: «Քաղաքակրթութիւնը» հաճոյքները մատչելի էր դարձրել բոլորին եւ բոլորն էլ կարող էին իրենց վշտերը մոռանալ այդ կեանքի մէջ:

Սուլթանիզմը ձգտում էր բնաջնջել Հայութիւնը, ֆիզիքապէս ոչնչացնել, բայց սոսկալի կոտորածներն անգամ չընկճեցին ժողովրդին, չկարողացան սպաննել ապրելու ոգին:

Իսկ Փարիզը գնում էր մարմինը ու ոչնչացնում հոգին:

Հայրենազուրկ Հայի համար նահանջը սկսւում էր աւուր հացի որոնումներից: Իսկ Փարիզի նման քաղաքում Հայերը ոչինչ չէին կարող անել նոյնիսկ այնպիսի կայուն ազդակներով, որպիսին էին ընտանիքը, եկեղեցին եւ լեզուն: Հայ կինը, որ հայ ընտանիքի հզօր սիւներից էր՝ այստեղ դարձել էր խեղճ եւ անպաշտպան: Ուշագրաւ է, որ Շ. Շահնուրի վէպում ոչ մի հայ կին չկայ, բայց նրա մասին աննպաստ վերյիշումներ կան վէպի հերոսների մօտ: Իսկ ինչ վերաբերում է Փարիզի հայ եկեղեցուն, ապա Հայերից շատերը նոյնիսկ հասցէն չգիտէին:

Շ. Շահնուրի վէպում գծագրւում են նահանջի տարբեր ուղիներ, սակայն բոլորն էլ միեւնոյն կէտից են սկսւում: Մտաւորականութիւնը նահանջը կանխելու միջոցների երկար, բայց սխալ եւ անպտուղ որոնումներից յետոյ որոշում էր նուիրուել ֆրանսիական մշակոյթին, ինչպէս վէպի հերոսներից մէկը՝ Սուրէնը: Արհեստաւորները եւ առեւտրականները թէեւ դժուարութեամբ, բայց շարունակում էին իրենց նախկին անզօր կեանքը, մեծ մասամբ ամուսնանալով օժիտաւոր Ֆրանսուհիների հետ: Բայց ամէնից ողբերգականը հասարակ Հայի նահանջն է, որ Շ. Շահնուր ցոյց է տրւել Լոխումի կերպարով: Սրանց նահանջը մեծ մասամբ աւարտւում էր հաշիշամոլութեամբ կամ հոգեբուժարանով:

Պետրոսը հասկանում է ծաւալուող դէպքերի սարսափելի էութիւնը: Դրանով իսկ հակադրւում կեանքի ոչնչացնող հոսանքին եւ զանազան դառնութիւններից յետոյ որոշում է Նենէթի հետ հեռանալ այդ վայրենի միջավայրից եւ փրկութիւն գտնել գաւառական փոքրիկ քաղաքում: Սակայն Փարիզ թէ գաւառական քաղաք՝ միեւնոյն է, նրանք չեն կարող փախչել իրենց ողբերգութիւնից: Նենէթը այդ աշխարհի հակամարդկային օրէնքների զոհն է:

Շահնուրը սարսափով է նայում այդ իրականութեանը, ուր հասարակ մարդը տրորւում է մրջիւնի նման: Սէրը եւ ընտանիքը, որ հին աշխարհի ամենամեծ բարոյական ուժերն էին, այժմ կարճատեւ սփոփանք են դարձել մարդու համար: Դրամատիրութիւնը քսաներորդ դարի մարդու դիմաց դրել է անասնական օրէնքներ, որոնք խեղդում են մարդկային բոլոր ազնիւ զգացմունքները: Շահնուրի սարսափը այնքան մեծ է այս իրականութիւնից, որ նա մարդուն տեսնում է որպէս տաշեղ ահռելի ալիքների մէջ: Նրա կարծիքով չարիքը շատ խորն է գցել իր արմատները, եւ բարին ոչինչ չի կարող անել, եւ որքան էլ մեծ հոգի ունենայ փոքրիկ Լիզը, այնուամենայնիւ պիտի կորչի այդ աշխարհում, որքան էլ անսահման սիրի Պետրոսը Նենէթին, չի կարող ջնջել նրա սեւ ճակատագիրը:

Բայց դաժան իրականութիւնից ծնուող սարսափը յուսահատութեան չի հասցնում Շահնուրին, այլ առաջանում է հակադարձ զգացմունք՝ մարդասպանութիւն: Չափազանցութիւն չի լինի, եթէ ասենք, որ Շահան Շահնուրն իր գործով գնում է Ի. դարի մարդու ողբերգութիւնը պատկերող մեծ վարպետների Ֆրանց Մազերէլի եւ Չարլզ Չափլինի հետքերով:

Շ. Շահնուրը սփիւռքահայ գրողներից առաջինն էր, որ ճիշդ հասկացաւ նահանջի բուն պատճառները եւ կործանարար հետեւանքները: Նահանջը միայն լեզուն մոռանալու կամ Ֆրանսուհու հետ ամուսնանալու մէջ չէր: Դրանք չարիք էին, որոնք այս կամ այն կերպ կարելի էր կանխել, սակայն կար մի չարիք, որի դէմ անզօր էին մարդիկ՝ հայ թէ Ֆրանսացի, դա դրամատիրութեան հակամարդկային էութիւնն էր:

Կորչում էր մարդը:

Հայ ընտանիքի, հայ լեզուի այլասերումը միայն նրանից չէր, որ Հայութիւնը հեռացել էր աւանդական հայրենիքից, այլեւ նրանից, որ սփիւռքահայն ապրում էր մի միջավայրում, որտեղ մարդը կորցնում է անհատականութիւնը, իր մարդկային էութիւնը, որտեղ Հայի ինքնութեան թղթի վրայ գրւում էր «գաղթական, ծագումով Հայ»:

ԱԼ. ԹՈՓՃԵԱՆ

(Շար. – 1)

(*) *Յառաջ*.— «Նահանջը առանց երգի»ն առաջին անգամ հրատարակուած է *Յառաջ*ի մէջ 1929 Մայիս 28էն Սեպտ. 3 եւ ծանուցուած իբրեւ «առաջին գործը երիտասարդ գրողի մը որ կը յայտնուի *Յառաջ*ի միջոցաւ»:

«ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ»

(Ա. ԱԼՊՕՅԱՃԵԱՆԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ)

Բ.

Մոնկոլներուն կը յաջորդեն Թաթարները: Լէնկթիմուր, արիւնարբու բռնակալ մը, կ'արշաւէ Փոքր Ասիա: Հայերը կը գաղթեն դարձեալ աւելի ապահով վայրեր: Արշաւողները կը կոտրեն, գերիներ կը տանին, բնակչութիւնը կը նուազի դարձեալ: Կառավարողները կը կեղեքեն գիւղացի դասակարգը, հարկերը ծանր են, ժողովուրդը կ'աղքատանայ բոլորովին, ամէն մարդ կը ջանայ պրծիլ դժոխքէն: Կը գաղթեն դէպի հիւսիս, դէպի արեւմտեան աշխարհ, կը հաստատուին Խրիմ, կ'անցնին Թրանսիլվանիա, Մոլտաւիա, Լեհաստան: Կը գաղթեն Վենետիկ, Լիվոռնօ, Ֆլորանսի մէջ կը շինեն վանք, եկեղեցի եւ ամէն տեղ կը ձուլուին:

Եգիպտոսի մէջ ալ կարեւոր գաղութ մը կը հաստատեն: Գրիգոր Վկայասէր կաթողիկոսի օրով երեսուն հազար Հայեր կային: Ֆաթիմեաններու շրջանին կարեւոր դիրքերու պիտի տիրանան, մեծ ծառայութիւններ պիտի կատարեն իրենց տէրերուն, բանակներու պիտի հրամայեն, պիտի պատերազմին խաչակիրներու դէմ:

Հեղինակը կը յիշէ Պուլկարիոյ մէջ շատ մը հայ գիւղերու գոյութիւնը, որոնց բնակչութեան թիւին մասին տեղեկութիւն չունի: Արդ, Պելկրատի համալսարանին մարդկային աշխարհագրութեան ուսուցիչը «Պալքանեան Թերակղզին» գործին մէջ կը յիշէ, թէ երկու Հայեր կը բնակէին Ֆիլիպէի շրջանին մէջ Կոմնենոսի օրով: Կարեւոր թիւ մը բնակչութեան, որ Պուլկարներու հետ շփումով պիտի որդեգրէ յոյն դաւանանքն ու պուլկարերէնը եւ պիտի կորսուի Հայութեան համար:

Երկու հատորներով Ալպօյաճեան կը ներկայացնէ հայ պատմութիւնը երկրին մէջ թէ օտար երկիրներու մէջ, պատմական աշխարհի մէջ ցրուածութիւնը, տեղական պայմաններու յարմարումով, դաւանափոխութեամբ եւ լեզուի մոռացումով ձուլումն ու անհետացումը: Միլիոններ կոտորուած են հայրենիքի մէջ, արշաւանքներէ, բնական աղէտներէ, միլիոններ ձուլուած են օտար հորիզոններու տակ ծառայելով քաղաքակրթութեան, շինարար դեր մը ստանձնելով երկրորդ հայրենիքներու մէջ:

Երկու հատորները երկարաշունչ հետազօտութեանց արդիւնք են: Երրորդը կը մնայ անտիպ, այդ շրջանին համար կան մասնակի հրատարակութիւններ, կայ նաեւ Լէոյի «Հայ Տպագրութեան Պատմութիւնը», որ միանգամայն գաղութներու պատմութիւնն է, նոյնիսկ

ՅՈՒՇԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ

Իսահակեան խօսում էր դանդաղ, ըստ սովորութեան երբեմն կակազելով, եւ ինձ թւում էր թէ նա կը խօսի երկար եւ կ'ապացուցի դասախօսի սխալը աւելի հանգամանօրէն, բայց վերջացրեց այդքանով եւ նորից մի գլանակ վառեց բուխարու կրակից: Սակայն Իսահակեանի այդ համառօտ խօսքը առաւել համոզիչ էր ինձ համար, քան Մատէնճեանի պերճօրէն ձեւակերպուած պնդումները, որքան էլ ասուած լինէին դրանք հռետորական յախուռն պաթոսով:

Այստեղ միաժամանակ ես զգացի Իսահակեանի կենդանի, իրական կեանքի ճանաչողութեան եւ դասախօսի կաբինետային մտածողութեան հակասութիւնը: Այն, ինչ ասում էր Մատէնճեան՝ կեանքը, գիւղը չիմացող մարդու, այն էլ գրքային մարդու դատողութիւններ էին, իսկ բանաստեղծը ժողովրդի մարդ, գալով կեանքից, լաւապէս ճանաչելով կեանքը, ասաց զուտ ճշմարտութիւնը, եւ դա, ուրախացնելով ինձ, իսկոյն ցրեց տարակոյսներս:

Երբ երեկոն աւարտելուց յետոյ դուրս եկանք փողոց՝ ես մօտեցայ Իսահակեանին շնորհակալութիւն յայտնելու, որ հերքեց դասախօսի սխալ պնդումը...

Բայց մինչ ես իմ անհամարձակութեամբ կ'անէի այդ, միշտ բարեացակամ եւ ուշադիր Գարեգին Լեւոնեան ինձ ծանօթացրեց բանաստեղծին, ներկայացնելով որպէս սկսնակի:

Նման դէպքերում սովորական խօսքեր ասելուց յետոյ՝ Իսահակեան, տակաւին դասախօսութեան ազդեցութեան տակ, հարցրեց հումորով.

— Ձեր կողմերում աթէիստ գիւղացի պատահե՞լ էք:

— Ոչ այժմ՝ ոչ, — պատասխանեցի:

— Կայ միայն մէկը. տէրտէրներին, հարուստներին քննադատում է, բայց Աւետարանի ասածի պէս չեն ապրում:

— Դա ուրեմն աւելի աստուածասէր է, — ծիծաղեց Իսահակեան եւ ապա կատակով հետաքրքրուեց.— Իսկ պանթէիստ կա՞յ:

Ես պատասխանեցի նոյն թոնով.

— Բոլորը պանթէիստ են, ամբողջ օրը դաշտերումն են ու սարերում. վարում են, ցանում, հնձում եւ հէնց խոտերի մէջ էլ քնում:

Իսահակեան նորից ծիծաղեց:

— Եթէ Մատէնճեանն այդ լսի՝ բոլորին պանթէիստ կը համարի...:

Եւ նա գլուխն օրօրեց զարմացած.

— Խօսքերն ասում է կարծես էֆեկտի համար:

Ի դէպ, Մատէնճեանից մօտաւորապէս նոյն տպաւորութիւնն էր ստանում Դեմիրճեանը:

— Պերճախօսութիւնը ճշմարտութիւն չէ, — ասում էր նա երբեմն Մատէնճեանին ակնարկելիս:

Բայց արդարութիւնը պահանջում է ասելու որ Մատէնճեանի հայերէնը եւ խօսելու մշակուած ձեւը սքանչելի էր:

Այս ի միջի այլոց:

Իսահակեան այդ ժամանակ արդէն անուանի բանաստեղծ էր. Նա հռչակուեց մանաւանդ «Աբու Լալա»յի մի մեծ հատուածը «Գեղարուեստ» հանդէսում տպագրուելուց յետոյ. Նրա մասին սկսեցին խօսել աւելի մեծ յարգանքով ու սպասելիքներով: Այդ տարիներին մենք, երիտասարդներս սիրում էինք աւելի Տէրեանին եւ, ի հարկէ, Թումանեանին: Շատերը Իսահակեանի պոէզիան, որքան էլ անմիջական, համարում էին կէսգեղջկական, կէս-աշուղական եւ այնքան էլ երկրպագուներ չունէր ոչ թէ ժողովրդի, այլ մտաւորականութեան եւ քաղաքային երիտասարդութեան շրջանակներում:

— Ախ ու վախով էլ բանաստեղծութի՞ւն գրեն, — ասում էր ինձ մի շատ յարգելի, բարձրագոյն կրթութիւն ստացած ուսուցիչ: — Համապատասխան ածականով վիշտը արտայայտելու փոխարէն՝ «ախ»... եղա՞ւ: Շատ է գիւղական:

Իսկ բնիկ Թիֆլիսցիները, նոյնիսկ համալսարանաւարտ մարդիկ, Իսահակեանին համարում էին գիւղական բանաստեղծ: Քանի անգամ նմանօրինակ կարծիքներ լսելով՝ ես մի օր հարցրի մի շատ գրասէր Թիֆլիսեցի հայ իրաւաբանի.

— Բայց չէ՞ որ Թումանեանի պոէզիան էլ գերազանցապէս գիւղական է:

— Թումանեանն ուրիշ, — պատասխանեց նա: — Թումանեան լոթի է, դրամատուրգ, Իսահակեան՝ «ախ ու վախ»:

Սա Թիֆլիսցիների բերանում նշանակում էր՝ Թումանեանը սիւժէտային արուեստագէտ է եւ՝ ոգով կենուրախ, իսկ Իսահակեան՝ հասարակ է, բարբառային եւ յոռետես:

Չվիճեցի, որովհետեւ վէճն աւելորդ էր. քաղաքաբնակ մարդիկ, գրական պարզ լեզուին սովոր, լիովին չէին հասկանում Իսահակեանի բարբառախառն լեզուն, հետեւաբար պոէտի յոյզերին մնում էին անհաղորդ, աւելի շուտ՝ այդ պոէզիան նրանց չէր վարակում: Ոմանք էլ չէին հաւանում պոէտի մահուան մոտիւները:

ՍՏ. ԶՈՐԵԱՆ

(3 – Շար.)

քաղաքական՝ երբ լայն տեղ կուտայ Օրէն առաքելութեան եւ Թափառումներուն:

Լեօն ալ ուրիշներու նման Հայաստանի աշխարհագրական կտրատումները կը նըկատէ որպէս ազդակ քաղաքական միութեան մը անկարելիութեան, որպէս արդարացում նախարարական ինքնիշխան վարչութեան, անջատողական ոգիին: «Նման աշխարհագրական պայմաններու մէջ քաղաքական միութիւն մը կազմել անհնար էր»: (Պատմութիւն, Ա. 1917, էջ 167):

Ուրիշ գործի մը մէջ պիտի գրէ. «Միայն ուժեղ ազդեցութիւնը կարող էր գրաւել այդ բարձրաւանդակը մի անկախ քաղաքական հայրենիք»: Այսինքն՝ չունեցաւ ուժեղ կորիզ մը, որ կարող ըլլար ենթարկել միւս աւատապետները եւ քաղաքական միութիւն մը կազմել: Ցե-ղայ կ'աւելցնէ «Հայկական բարձրաւանդակը նպաստաւոր միջավայր մը չէ, կեդրոնացեալ ուժեղ կազմակերպութիւն մը ունենալու համար: Նա ստեղծում է գաւառական անջատում, տեղական շահեր, կեդրոնախոյս ձգտումներ»: (Թ. Ց. Գ. 1934, էջեր 32–34):

Իսկ Լօրան, ընդունելով աշխարհագրական բաժանումները, պիտի աւելցնէ. «Հայաստան չկրցաւ ինքն իր մէջ գտնել բաւական քաղաքական ոյժ եւ բաւական ազգային զգացում՝ ուժեղ, միացեալ, անկախ պետութիւն մը ըլլալու համար: Հայաստան չունեցաւ կեդրոնական կորիզ մը, որուն շուրջ բոլորուէր ազգ մը»:

Յոյներն ալ անջատ պետութիւններ կը կազմէին, քաղաքական միութիւն չունէին, պարբերական ողիմպիականները կեդրոնացած իշխանութիւն մը չտուին: Այդ ալ բացատրեցին աշխարհագրական բաժանումներով: Բնութիւնը կը գծէ շրջանակը, ուր պիտի կազմուի իւրաքանչիւր պետութիւն: «Ճշմարտութեան մաս մը կայ, ոչ մէկը կը ժխտէ, որոշ սահմաններու բացակայութիւնը կը վնասէ ազգութեան կազմութեան, սակայն չափազանցելու չէ աշխարհագրական որոշականութիւնը: Նման բան մը չկայ յոյն պետութեան մէջ: Քաղաքական, ռազմական սահմաններ չկային: Շահերու միութիւնը նպաստելու էր համագործակցութեան», (Ժարտէ, «Յոյն ժողովուրդի կազմութիւնը» էջեր 19–71):

Ներքին հակամարտութեանց պիտի նըպաստէին դրացի պետութեանց դիւանագիտական մրցակցութիւնները: Հռոմի քաղաքականութիւնը պիտի ըլլայ ապահովել կուսակցութեան մը համակրութիւնը: Լիգրոն պիտի ջանայ սիրաշահիլ նախարարներէն ոմանք: Նոյն քաղաքականութեան պիտի հետեւին Բիւզանդիոն եւ Տիզբոն, Բիւզանդիոն եւ Պաղտատ: Հայերը պիտի ենթարկուէին կրկնակ ազդեցութեանց եւ մէկուն կամ միւսին յարելով պիտի ենթարկուէին աղէտներու: «Ոմանք պիտի յարէին Պարսիկներուն, ուրիշներ Հռոմայեցիներուն եւ շատերը պիտի մոռնան, աստ՛ղ, գահին եւ ազգին առաջնակարգ շահերը»: (Մորկան):

Ներքին այս պայքարները պատճառեցին պարտուած նախարարներու արտագաղթը: Մամիկոնեանները բիւզանդական էին, Բագրատունիները խորտակեցին անոնց գիրքը: Երկու անգամ ապստամբեցան, 771ին եւ 859ին Արաբներուն դէմ եւ ընկճուեցան Բագրատունիներու օգնութեամբ, ասոնք ալ վարձատրուեցան Մամիկոնեաններու կալուածներուն ստացմամբ:

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՀԱՄԲՈՅՐԸ՝ ԱՐԳԵԼՔԻ ՏԱԿ

Անցեալ տարի, երբ Տիկին Ժաքլին Քենըտի Յունաստանէն վերադարձաւ, օդանաւակայանին մէջ ընդունեցաւ իր ամուսինէն եւ զոյգը՝ շատ ջերմ համբոյր մը փոխանակեց: Թերթերու լուսանկարիչները, խանդավառուած ասկէ՝ Տիկին Քենըտիէն խնդրեցին իր այն շարժումը կրկնել եւ ան՝ կատարեց անոնց փափաքը: Վայրկենաբար անհամար «ֆըլաշ»ներ վառեցան, հանդիսատեսները ծափահարեցին եւ նախագահը ամչցած՝ հրապարակաւ համբուրուած մանչուկի մը պէս իր ինքնաշարժի վարիչին մրմնջեց. «Շուտ ըրէ, երթանք»:

Այդ համբոյրը զանազան մեկնութիւններու տեղի տուաւ, հակառակ անոր որ, շատ մը Ամերիկացիներ պիտի հիասթափէին, եթէ իրենց նախագահը հեռաւոր ճամբորդութենէ մը դարձող իր գեղեցիկ կինը ձեռքի պարզ սեղմումով մը ընդունէր:

Հրապարակաւ տրուող համբոյրները վիճաբանութեան նիւթ եղած են ամբողջ աշխարհի մէջ եւ մինչեւ այսօր կարծիքները փոխուած են:

ՈՉ ԻՍԿ ԻՆՔՆԱՇԱՐԺԻՆ ՄԷՋ

Բազմաթիւ երկիրներու հանրային վայրերուն մէջ, համբոյրը արգիլուած է: Իտալացի ոստիկանները, որ իրենց աչքերը ուրիշ կողմ կը դարձնեն երբ կին մը կը պոռայ իր վրայ հիացող յանդուգն այր մարդու մը կսմթէն, երբեք չեն վարանիր բանտարկել հրապարակաւ համբուրուող զոյգերը: Անցեալ տարի, զոյգ մը, Իտալիոյ Ռովիկօ քաղաքի զբօսավայրերէն մէկուն մէջ ձերբակալուեցաւ եւ իւրաքանչիւրը տասը հազար լիրէթ վճարելու պարտաւորուեցաւ, պարելու տեղն համբուրուած ըլլալուն համար:

Իտալիոյ մէջ, ոստիկանական մասնաւոր պահակախումբեր պատասխանատու են օրէնքի խիստ գործադրութեան համար: Իտալիոյ մէջ ինքնաշարժին մէջ համբուրուիլը յանցանք է, որուն համար, պարագային համեմատ, երեք ամիսէն մինչեւ երեք տարի բանտարկութիւն կայ:

Գահիրէի, Քոլոմպիոյ, Պանքոկի, Ասիոյ եւ Հարաւային Ամերիկայի շատ մը կողմերը, բարոյականի դէմ կը նկատուի համբուրուիլը բացօթեայ վայրերու մէջ, ուր ուրիշներ կրնան տեսնել:

Սիրահարներու դրախտը համարուող Փարիզն ալ, մէկ քանի տարի առաջ, որոշ խստութիւն ցոյց տուաւ: Հռչակաւոր «Քաֆէ տը լա Փէ» (Խաղաղութեան Սրճարան) սրճարանը յաճախորդներուն բաժնեց տպագրուած քարթեր, ուր կ'ըսուէր թէ տնօրէնութիւնը զոյգերէն կը խնդրէ իրենց զգացումները զսպել եւ զանոնք քոնեակ խմելու ատեն չարտայայտել:

ՎՆԱՍԱԿԱՐ

Համայնավար երկիրներու մէջ ալ մեծ ամօթխածութիւն ցոյց կը տրուի այս հարցին մէջ: Սակայն Խորհ. Միութեան երիտասարդութիւնը պետական քարոզչութեան հակառակ, ամէն օր, հանրային պարտէզներու նստարաններուն վրայ «ըմբոստութեան» բազմաթիւ ապացոյցներ կուտայ:

Համբոյրը այնքան տարածուած է, որ այս գէշ սովորութեան առաջքը առնելու համար, Համայնավար Երիտասարդացը, երիտասարդներու յաճախած հանրային պարտէզներուն մէջ, նստարաններուն դէմ զետեղած է սպառնալից եւ յոռետես վերտառութիւններ, ուր գրուած են, «Քաղաքացիներ: Ուշադրութիւն: Կրիփը փոխանցիկ հիւանդութիւն է: Կը փոխանցուի համբոյրով եւ ձեռք թօթուելով»: Եւ կամ՝ «Սրտի տագնապները, թոքախտը, խլիրդը եւ այլ հիւանդութիւններ համբոյրէն կուգան»:

Բայց, երիտասարդները, իրենց տարիքը յատկանշող ծայրայեղ ինքնավստահութեամբ կը հաւատան, որ մարդկային մարմինը սիրոյ հիւանդութենէն զատ բոլոր հիւանդութեանց կրնայ տոկալ եւ անվրդով կը շարունակեն այս շատ վնասակար սովորութիւնը:

Ամերիկայի մէջ, քաղաքական դէմքեր համբոյրը կ'օգտագործեն նախընտրական պայքարներու ընթացքին: Մինչ փոքրեր համբուրելը անսխալականօրէն կ'ապահովէ անոնց ծնողքներու քուէները, բայց եւ այնպէս թեկնածուին աւելի հանրածանօթ կը դառնայ՝ երբ համբուրէ շրջանի գեղեցկութեան թագուհին քիթը:

Կը կարծուի սակայն թէ հեռատեսիլի հեռարձակումներուն հետեւանքով այս սովորութիւնը վերջ պիտի գտնէ:

18րդ դարուն, համբոյրը շատ տարածուած էր եւ այր մարդիկը երջանիկ էին, որովհետեւ, նուրբ կենցաղագիտութեան ապացոյց էր երբ մէկը սենեակ մը մտնէր եւ ներկայ բոլոր կիները համբուրէր: Պատմագիրները կը յայտնեն թէ դեռ մինչեւ անցեալ դարուն, կառասները յաճախ օժտուած էին «համբոյրի գգակ»ով մը, ուր վարսակոյտին յարդարանքը շարելու համար, տիկինը կը դնէր իր գլուխը երբ զինք կը համբուրէին:

Իսկ վա՞ղը: Ի՞նչ պիտի ըլլայ հրապարակային համբոյրին ճակատագիրը Անջրպետի գրաւման դարուն: Զարմանալի կերպով այնպէս կը թուի թէ անսահման կարելիութեանց դարուն, համբոյրը աւելի եւս պիտի սահմանափակուի:

Գէթ ներկայիս, առանց թիւրիմացութեանց տեղի տալու, զոյգերը կը համբուրուին կայարաններու եւ օդանաւակայաններու մէջ: Բայց, դէպի ուրիշ մոլորակներ մեկնումի ատեն, հրաժեշտի համբոյրները պիտի արգիլուին, ինչպէս յայտարարուեցաւ Անջրպետի ռազմագիտութեան եւրոպացի եւ ամերիկացի փորձագէտներու համաժողովի ընթացքին, որ տեղի ունեցաւ Անգլիոյ մէջ:

Անջրպետի հարցերու մասնագէտները յայտարարեցին թէ թռիչքէն առաջ արեան շրջանառութիւնը արագացնող զգացական յուզումները շատ վտանգաւոր են:

ՌՈԶԱԼԻՆ ՄԱՍՕ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆ

ԱՌԱՒՕՏ

Գիշերն անցնում է, գիշերն անցնում,
Ես դեռ նստած եմ սեղանի մօտ,
Ամպը կապտում է, լոյսը բացւում,
Ու լուացւում է մի առաւօտ:

Եւ սկսում եմ լուռ նախանձել
Ամպերը որպէս պարտուած բանակ,
Երբ բարձրանում է արեւը ջերմ՝
Ձեռքին ոսկեղէն մի խոզանակ:

Դաշտերից անծիր, գիւղերից շէն,
Հետքերն է ալում նա գիշերուայ,
Հովիտներն ամէն, լանջերն ամէն
Իր խոզանակով սրբում է նա:

Յետոյ սանձում է իր ոսկէ ձին,
Նստում է կառքն իր որպէս արքայ,
Յետոյ թիկնում է ոսկէ բարձին
Եւ անցնում նամբան իր բարձրագահ...

Խորհուրդներ ունի արեւ այնքան,
Սիրտ, արեգակին դու միշտ նայիր,
Քայլիր քո կեանքի երկար ճամբան
Ե՛ւ ծառայի պէս, ե՛ւ արքայի:

ՍԱՐԳԻՍ ԽԱՐԱԶԵԱՆ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (118)

ԱՒԱԶԱԿԱՊԵՏԸ

ԳՐԵՑ՝

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍ ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ

— Ա՛խ, անիկա մեր ճշմարիտ հաւատքը կ'ընդունի, եթէ որդւոյս հետ կարգուի: Երկուքն ալ չափազանց զիրար կը սիրեն: Եւ ճիշդ ձեր բսած աղջիկն է: Երիտասարդին անունը քէլ Հասան էր:

— Օ՛, ատ բան մը չէ, հիմա կը կանչեմ հոս ու անոր ձեռքէն առնելով ձեզի կը յանձնեմ:

— Աղէկ, բայց...

— Ի՞նչ կայ:

— Կ'ուզէի որ քէլ Հասան չիմանայ իմ հոս գալս: Սանկ կերպով մը մանկամարդ աղջիկը առանց բերել տուր եւ ըսէ թէ պիտի մնայ քանի մը օր: Ես կը տանիմ զինքը, կը կարգեմ, ամէն բան կը վերջացնեմ. յետոյ կարող է գալ:

— Յարմարագոյնն ալ այդ է: Աղէկ մտածեցիք. ինչ կ'ըլլայ, ինչ չըլլար: Ուրեմն դուք քովի սենեակը մտէք: Ես անմիջապէս հոս կանչեմ երկուքն ալ:

Աւազակապետը քովի սենեակը մտաւ: Վէլի աղա հրամայեց մշակին որ քէլ Հասանին տունը երթայ ու ըսէ թէ մեծաւորը կ'ուզէ:

Մշակը գնաց: Քառորդ մը չանցած երկու հոգի ներս մտան. մին քառասունը անց, ծաղկաւեր դէմքով, արիւնխառն աչքերով, միջահասակ ու կմախք կտրած կազմուածքով մարդ մըն էր, իսկ միւսը հազիւ տասնեւվեց տարու, բարձրահասակ, համակրելի դիմագիծերով, թխագոյն երկար մազերով, աղուոր ու գեղանի աղջիկ մըն էր, որ փէրաճէի մը տակ ծածկուած էր կիսովին:

Վէլի աղա ձայնը մեղմացնելով հարցուց մանկամարդ աղջկան.

— Ի՞նչ կ'ըսես, մտածեցի՞ր, պիտի ընդունի՞ս:

— Ի՞նչ բան, մրմնջեց աղջիկը:

— Ճշմարիտ հաւատքը:

— Ամենեւին:

— Ի՞նչպէս չես ընդունիր, միթէ քո՞ւ խօսքդ է: Հէյ, աչնի կիտի, կեավուր օղլու կեավուր, բացագանչեց Վէլի աղա: Շատ աղէկ, Հասան, թող քանի մը օր ալ հոս մնայ. ես անոր խելքը գլուխը բերող խորհուրդ մը յղացած եմ: Հայտէ՛, դուն գնա գործիդ ու ապահով եղիր: Կեավուր բսածդ օձի կը նմանի, մինչեւ որ գլուխը չճզմես անիկա հանդարտ մնալ չուզեր:

Հասան, որ Վէլի աղային մշակներէն մին եղած էր Շահ-կէտիկ գիւղէն խոյս տալէն ի վեր, չկրցաւ մերժել: Գլուխը ծռեց ու դուրս ելաւ:

Այն ատեն Վէլի աղա կատարեց իր խոստումը: Գիշերուան ժամը երկուքի ատենները մանկամարդ աղջիկը յանձնեց Աւազակապետին ու ըսաւ.

— Տանելուդ պէս ամուսնացուր. Հասանին բերանը թող բաց մնայ:

Աւազակապետը նոյն գիշերը քաղաք հասաւ եւ Արարուց ապաստանարանը մտաւ:

— Մամուկ, մրմնջեց Աւազակապետը, քու պաշտպանութեանդ կը յանձնեմ այս թշուառ աղջիկը: Ահա պէտք եղած դումար մըն ալ քեզի. փոխէ անոր հագուստները:

Մանկամարդ աղջիկը շուարած կը մընար. մինչեւ այդ ատեն կը կարծէր թէ զինքը տանող անձը Թուրք մըն էր, բայց անոր հայերէն խօսիլը լսելուն պէս սիրտը թրթռաց:

— Ո՛հ, Աստուածամայր, խօ դուք Հա՞յ էք, հարցուց ան խեղդուած ձայնով:

— Այո՛, աղջիկս, անհոգ եղիր, պատասխանեց Աւազակապետը: Դուն մնացիր այս մամիկին քով: Ես Շահ-կէտիկ կ'երթամ ու մայրդ հոս կը բերեմ չէ՞լ – լար:

— Ուսկի՞ց գիտես իմ մօրս ո՛վ ըլլալը:

— Ես գիտեմ...

Աւազակապետը թողուց մանկամարդ աղջիկը եւ ճամբայ ելաւ: Երբ հասաւ ապահով տեղ մը, կռնակէն կախուած խուրճինէն գիւղացի քահանայի մը հագուստը հանեց ու անով աղէկ մը ծըպտուեցաւ, այնպէս որ զինքը տեսնող մը չէր կրնար ճանչնալ:

Եւ որովհետեւ կէսօրը անցած էր երբ ճամբայ ելաւ, այն գիշերը լեռներու մէջ մնաց: Հետեւեալ առտու Շահ-կէտիկ մտաւ:

Աւազակապետը սոյն առեւանգումը իմացած էր այն վստահելի անձէն, որուն պաշտպանութեան ներքեւ մնացած էին Լուսիա եւ Նուրիմէ: Գիտէր թէ աղջկան հայրը մեռած էր, գիտէր թէ անոր մօր անունը Նունուփար էր, միեւնոյն ատեն՝ գիտէր թէ առեւանգում կատարող քէլ Հասան գիւղին պաշտպանը եղած էր:

Ուստի գիւղին մօտենալուն պէս հայ ծերունիի մը մօտեցաւ ու կամացուկ ձայնով մը հարցուց.

— Օրհնած, սա Պէտակենց Նունուփար խաթունին տունը ո՞ւր է:

— Տէ՛, պատասխանեց ծերունին, մօտենալով կարծեցեալ քահանային, կնիկներ կան այնտեղ, հոն է:

(Տար.)

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԿԱՅԱՆ

Օգնութեան կայանի Բ. խումբը կը վերսկսի այս հինգշաբթի (Սեպտ 6) առաւօտ ժամը 6էն, Կառ տը Լիոն։

«ՅԱՌԱՋ» ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Տէր եւ Տիկին Սահակ Կէնճեան վեց ամսուան «Յառաջ» կը նուիրեն ճաշարան Գառնիկի, վերաբացման առթիւ։

ՆՈՒԷՐ

Տիկին Եղիսաբէթ Տէր-Ղուկասեանի զառնակսկիծ մահուան առթիւ Տիկին Ռօզ Հանըրմեան եւ զաւակը՝ Պարոն եւ Տիկին Ժօրժ 20 Ն. Ֆ. կը նուիրեն Ֆ. Կապոյտ Խաչի Անիէնի մասնաճիւղին։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ֆր. Կապոյտ Խաչի Պանեօ-Քաշանի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկ. Օհան Տակառեանէ 30 Ն. Ֆ. իրենց դստեր՝ ընկերուհի Սաթենիկ Տակառեանի ընդ Պ. Յարութիւն Ֆիրէնկիւլեանի ամուսնութեան առթիւ։

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Իրենց այցելութեան առթիւ, Հայ Կարմիր Խաչի Ֆեսանվիլէի օգնութեան կայանին, կը նուիրեն՝ Տիկին Տոքթ. Հայկուհի Մութաֆեան (Քլամառ) 200 Ն. Ֆ.։ Տիկին Աննիկ Պաքըրճեան (Պուա Քոլոմպ) իր ողբացեալ ամուսինին յիշատակին 20 Ն. Ֆ. Պ. Հ. Գաբրիէլեան (Պուա Քոլոմպ) իր զոքանչ մօր յիշատակին 30 Նոր Ֆրանք։ Տիկին Լիզա Մոսոփչեան 20 Ն. Ֆ.։ Պ. Ալակէօզեան 10 Նոր Ֆրանք։

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ

Պօմոն — 4 ՍԵՊՏ., երեքշ. կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Ս. Սահակ-Մեսրոպ սրահին մէջ։

Պուլվար Օտտօ — 5 ՍԵՊՏ., չորեքշաբթի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, սովորական հաւաքատեղին։

Մարսէյլ-քաղաք — 6 ՍԵՊՏ. Հինգշ. կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Ահարոնեան ակումբը։

Կրեւոր օրակարգ.— զեկուցում, դպրոցներու վերաբացում, վարչութեան ընտրութիւն։

Ներկայ կ'ըլլայ Միութեան գործավարը։

"ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ"

ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ բացուած են յառաջիկայ 1962 – 1963ի դպրոցական շրջանի համար։

Իրենց զաւակները արձանագրել փափաքող ծնողքներէն կը խնդրուի որ փութով դիմեն Վարժարանի Տեսչութեան մանրամասն տեղեկութիւններու համար։

Որպէսզի կարելի ըլլայ ուսումնապէս ճշգրիտ եւ յարմարագոյն տեղը դասաւորել աշակերտը, առաջնորդեն նաեւ փոքրիկը, բերեն անոր դպրոցական վկայականները եւ նիշերու վիճակացոյցը։

26, Rue Troyon, SEVRES (S. et O.)
Tél.: OBS. 18-28

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Շ. ՆԱՐ'ՈՒՆԻ

ՄԱՏԵԱՆ ՀԱՅԿԱԶԱՆՑ

(ԳԻՐՔ ԱՄԷՆ ՕՐ ԿԱՐԴԱԼԻՔ)

ԳԻՆԸ 3 Ն. Ֆ.

ԴԻՄԵԼ «ՅԱՌԱՋ»Ի ԽՄԲԱԳՐԱՏՈՒՆԸ
ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՄԷՋ
ԸՆԿ. Ա. ՔԷՕՍԷԵԱՆ
(Ֆօթօ Ռէքս)
2 Ռիւ Պէռնար տիւ Պուա։

Imprimerie Spéciale du journal «Haratch»
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին 1962 – 1963 տարեշրջանի արձանագրութիւնները սկսած են։ Անոնք որոնք կը փափաքին ղրկել իրենց զաւակները, պէտք է այժմէն իսկ դիմում ընեն հաստատութեան տնօրէնութեան։

Վարժարանին նպատակն է պատրաստել միջնակարգ ուսման պաշարով օժտուած եւ հայեցի դաստիարակութիւն ստացած Հայուհիներու սերունդ մը։

Դպրոցասէրի ուսման ծրագիրը կ'ընդգրկէ երկու ուրոյն բաժիններ.

Ա.— Ֆրանսականը, որ տասացի կերպով կը հետեւի պետական լիսէներու արդիական բաժնի պաշտօնական ծրագրին, անգլերէն եւ սպաներէն լեզուներով, կը պատրաստէ պըրըվէի եւ պաքալորէայի։

Բ.— Հայկականը, որ կ'օժտէ սանուհիները հայագիտական ծանօթութիւններով, հայ լեզուի, գրականութեան, հայ կրօնքի եւ պատմութեան, Հայաստանի աշխարհագրութեան մարզերուն մէջ։

Աշակերտուհիներ կ'ընդունուին 8 տարեկանէն սկսեալ։ Մանրամասնութիւններու համար դիմել հաստատութեան տնօրէնութեան։

1, Bd. du Nord, LE RAINCY (S. et O.)
Հեռաձայն 927 01·72

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Ֆ. Կապ. Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղին վարժարանը կը վերաբացուի Սեպտ. 6ին հինգշաբթի առտու։

Արձանագրութիւն, դասարանական բաժանում եւ դասաւանդութիւն տեղի պիտի ունենան՝ ուսուցիչ Վ. Միսթիքի կողմէ, նոյն առտուն, վարժարանի սրահին մէջ։ Պատանիներու դասաւանդութիւնը՝ ըստ առաջնոյն՝ շաբաթ իրիկուն, ժամը 6ին։

Յատկապէս կը խնդրուի շրջանի յարգելի ծնողքներէն եւ ազգայիններէն, որ չմոռնան իրենց ազգային նուիրական պարտականութիւնը. արձանագրել տալով իրենց զաւակները, սատարեն կրթ. գործին եւ քաջալեր հանդիսանան Կապոյտ Խաչի հանրանուէր գործունէութեան։

Թոշակի վճարումը պարտաւորիչ չէ։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

—o—

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»Ը ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի 13 Հոկտեմբեր, Շաբաթ գիշեր մինչեւ լոյս, 6րդ թաղամասի քաղաքապետարանի սրահներուն մէջ։

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ մէջ Հ. Յ. Դ. Օրը կը տօնուի, Հոկտեմբեր 27, Շաբաթ գիշեր ժամը 21էն մինչեւ լոյս, «Ալհամպրա»յի սրահներուն մէջ, բացառիկ պատրաստութեամբ։

×

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ ԼՈՆՏՈՆԻ ՄԷՋ

Մեծ պատրաստութեամբ կը տօնուի Սեպտեմբեր 29ին։

×

Սորպոնի Մեծ սրահին մէջ ՆՈՅ. 11ին, տեղի պիտի ունենայ Ս. Մեսրոպ Մաշտոցի Ծննդեան 1600ամեակի տօնակատարութիւնը, Փարիզի եւ շրջակայից բոլոր հայ Միութիւններու մասնակցութեամբ։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԱՆԴՈԿ ՄԸ

ԼՈՆՏՈՆԻ ՄԷՋ

ՏԷՐ ԵՒ ՏՆՕՐԷՆ

ԱՒԵՏԻՍ ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

QUEENS' HOTEL

76, Queensborough Terrace
— LONDON W2 —
BAYSwater 1027, 1101

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ԽԱՆԱՍՈՐԻ ՕՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Խանասորի արշաւանքին 65րդ տարեդարձը Մարսէյլի մէջ կը տօնուի, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէին եւ մասնակցութեամբ Աշ-ջանիս բոլոր ենթակոմիտէներուն ու խումբերուն, ինչպէս նաեւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդին եւ Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղերուն։

Քիւժ-Լէ-Փէն, Թուլոնի ճամբուն վրայ։
Սեպտ. 9՝ կիրակի ամբողջ օրը

Շրջաններու ենթակոմիտէներու եւ խումբերու վարչութիւնները անյապաղ պէտք է վարձեն իրենց մասնաւոր օթոքառները։

Պօմոնէն Խանասորի տօնակատարութեան երթալու համար նախօրօք արձանագրուեցէք Յովհ. Պանտիկեանի, Վաղ. Տէր-Վարդանեանի, Սերժ Սարգիսեանի եւ Գէորգ Եօթնեղբայրեանի մօտ, եւ մեկնումի առաւօտը՝ Սեպտ. 9ին, Պառ տը լա Ռոթոնտ։ Օթոքառը կը մեկնի առաւօտ ժամ 8ին։ Վերադարձ երեկոյեան 8ին։

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ն. Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը։

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է։

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան։

MORY et Cie

ՆՈՒԷՐՆԵՐՈՒ ԵՒ ԾՐԱՐՆԵՐՈՒ ԱՌԱՔՈՒՄ ԴԷՊԻ ԽՈՐՀՐԴ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ։

Գնեցէք զանոնք ձեր ուզած տեղը եւ առաքումը մեզի վստահեցէք։ Նուազագոյն ծախսերով կը ղրկենք Խորհրդ. Միութիւն։

Դիմեցէք մեր նոր գիները գիտնալու համար.—

10, Rue St. Vincent de Paul, Paris 10e

(PRÈS DE LA GARE DU NORD)

Téléphone : TRU. 27-70

.... ՎԵՐԸ ԱՐԵԳԱԿ՝ ՎԱՐԸ ԹՈՄԼԱԿ
ԱՐԵՒԸ երկնքին՝ ՆԵՐԿԸ տունին ԼՈՅՍԸ կուտայ

Ձեր Բնակարանը կը Լուսաւորուի Եթէ

ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ, ԶԱՐԴԱՐԷՔ եւ ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐՈՒ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e

Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, Rue des Bourguignons, Asnières-Bois Colombes

Tél. : GRE. 09-47

11, Bd. de la République, La Garenne

Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Մեր սեփական արտադրութիւնը եղող և ամէնէն արդիական ճաշակով հնարուած առաջնակարգ ներկեր, գոյներու մեծ ընտրութիւն ակնթերթիֆ եւ վինիլիք պատրաստութիւններու։ Նորոյթ իւղաներկեր, պատի սիրուն թուղթեր, ամէն տեսակ լինոլէոմ եւ փլասթիք։

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը։

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը որու շնորհիւ կրնայ 10էն 30 առ հարիւր զեղչ ունենալ։

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLON - SOUS - BOIS (SEINE)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC — FONTENAY-SOUS-BOIS (Seine)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը 0.25 Ն. Ֆ.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 4 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ — MARDI 4 SEPTEMBRE 1962

38ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9395 — 38e ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 18ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5296

ՕՐՈՒԱՆ ԿԱՐԾԻՔՆԵՐ

ՍԱԼԱԶԱՐ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՄԱՍԻՆ [1]

Ալժերիոյ մասին խօսելու համար, Սալազար արտայայտուեցաւ ցած ձայնով, տխրութեամբ, կարծես զղջալով որ ըստիպուած էր դժբախտութեանց մարգարէն ըլլալ:

Եւրոպական հարցին մասին իր կարծիքը յայտնելու պահուն, աւելի համարձակ եղաւ: Այլեւս իրեն համար կանխատեսութեան հարց մը չէր, այլ՝ քննել իրողութիւններ որոնք անհերքելի կը թուէին իրեն:

— Եւրոպական հասարակաց շուկան անկասկած անվիճելի յաջողութիւն մըն է: Բայց վեցերու Եւրոպան պարզապէս անտեսական շահերու համախմբում մըն է: Ստորագրելով Հռոմի համաձայնագիրը, վեց անդամները, մաքսային արգելքներու վերացումէն զատ ունէին այլ նպատակ մը: Բոլորն ալ ունէին քաղաքական Եւրոպան հիմնելու նպատակը: Արդ, ստորագրողներէն իւրաքանչիւրը այդ մասին իր ուրոյն կարծիքը ունէր, եւ սակայն անոնցմէ ոչ մէկը յայտնեց այդ կարծիքը: «Կը տեսնենք գործի ընթացքին...»: Ոչ ոք սակայն կ'ուզէ Եւրոպան քննել նոյն ձեւով եւ ոչ ոք կը ցանկայ զայն նոյն ուժգնութեամբ: Պելճիքա եւ Լիւքսէմպուրգ կ'ուզեն զայն ամէն գնով: Ֆրանսա՝ նուազ: Իտալիա՝ եռանդով: Գերմանիա՝ քիչ թէ շատ...:

«Անգլիա՞ն: Անոր համար քաղաքական Եւրոպա մը անկարելի է: Անկեղծօրէն կրնա՞ք երեւակայել որ Անգլիա մաս կազմէ ցամաքային դրութեան մը: Աւելին, ստեղծելու համար այդ Եւրոպան, որ իր տեսակին մէջ պիտի ըլլայ աննախընթաց, օրինակներ կը փնտռեն արդէն գոյութիւն ունեցածներու մէջէն: Ոմանք կ'ըսեն. «Դաշնակցութիւն մը պիտի ըլլայ», ուրիշներ՝ «Համադաշնակցութիւն մը»:

Ամերիկացիները իրենց պարզամիտ միամտութեամբ խորհուրդ կու տան.— «Հիմնեցէք Եւրոպայի Միացեալ Նահանգները ինչպէս մենք հիմնած ենք Ամերիկայի Միացեալ Նահանգները»: Արդ, որեւէ համեմատութիւն չկայ երկու ցամաքամասերուն միջեւ: Առէք քարտէս մը եւ դիտեցէք այն սահմանները որոնք կը կազմեն Ամերիկայի Միացեալ Նահանգները. ատոնք ուղիղ գիծեր են: Իսկ Եւրոպայի սահմանագլուխնե՞րը. անոնք կը նմանին մանրիկ օղակներու, կեռերու, աղօթքի ակռաներու. անոնք սրսկուած են արիւնով, անոնք պտուղն են շարունակական ճակատամարտներու եւ ժառանգութիւնը՝ անհեղ պատերազմներու: Այս բոլորը կարելի չէ սրբել մէկ անգամէն, դիւանագիտական ռետինով: Եւրոպական ազգութիւնները գոյութիւն ունին երկար ատենէ ի վեր եւ նոյնիսկ զանոնք ի մի հաւաքելու պատրուակին տակ կարելի չէ զանոնք ոչնչացնել բիրտօրէն: Ժամանակ պէտք է, երկար ժամանակ, եւ նոր ծրագիր մը...»:

... Մինչեւ հոս նախագահ Սալազար, մեր խօսակցութեանց ընթացքին միշտ ալ պահեց իր քիչ մը ծանր քաղցրութիւնը, գրեթէ մելամաղձոտ, որ յատկանիշներէն մին է իր ժողովուրդին:

Ոգեկոչելու համար Արեւելքի եւ Արեւմուտքի յարաբերութիւնները եւ ամերիկեան քաղաքականութիւնը — որ իրեն մեծ յուսախաբութիւններ է պատճառած — վարչապետը դարձաւ աւելի խայթող: Ոչ թէ խօսակցութեան շեշտը բարձրացաւ — անիկա միշտ ալ բնոյթը ունի խոստովանութեան մը — այլ Սալազարի աչքերը ստացան սանձարձակ փայլ մը եւ իր խօսքերը ընդգծուեցան յաճախ կծու քմծիծաղներով.—

— Ձեմ գիտեր թէ Կրեմլինը եւ Ռուսք ի՛նչ կրցան ըսել իրարու վերջերս ունեցած իրենց տեսակցութիւններու ընթացքին: Իմ կարծիքովս շատ քիչ են խօսած Պերլինի մասին:

Ձեմ կրնար զսպել զարմանքի արտայայտութիւն մը: Վարչապետը կը շարունակէ.

— Դուք կը հաւատա՞ք Պերլինի հարցին կարեւորութեանը: Անիկա միայն պատրուակ մըն է, արդարացում մը՝ ռուս եւ ամերիկեան գլուխ գլխի տեսակցութիւններու համար: Երկու խօսակիցները չահագրգռողը իրենց հանդիպումներուն իրական նպատակը՝ աշխարհի բաժանումն է, իրարու մէջ ազդեցութեանց շրջաններու ճշդումը: Իւրաքանչիւրը կ'ուզէ իր դերը խաղալ Ուաշինկթընի եւ Մոսկուայի միացեալ ջանքերով իրենց անկախութիւնը ստացած նոր երկիրներու մէջ: Կ'անդրադառնամ թէ Ռուսերը իսկապէս ի՛նչ կը յուսան Ափրիկէէն — կարելի է ենթադրել — բայց կը տեսնեմ թէ ի՛նչ կ'ընեն Ամերիկացիները:

«Իրենց անհաւատալի միամտութեամբ, անոնք կը խորհին թէ դրամով կարելի է Քոնկօն դարձնել նոյնքան յառաջացեալ, նոյնքան բարեբեր ու արդասաւոր եւ կազմակերպուած երկիր մը, որքան Ֆրանսան: Կարծես թէ կարելի ըլլար մշակոյթի, աւանդութիւններու քաղաքակրթութեան դարերու յետամնացութեան պարապը լեցնել մէկ անգամէն: Տեսէք թէ ի՛նչպէս կը շարժին անոնք Քոնկոյի մէջ: Միլիոններով տոլարներ կը թափեն հոն: Այդ տոլարներով Քոնկոցիները իրենցմէ կը գնեն ապրանքներ: Ամերիկացիները հիացած են, անոնք խարկանքը ունին շուկայ մը նուաճած ըլլալու: Արդ, իրականութիւնը այն է որ ոչինչ նուաճած են: Վասնզի անոնք իրենց արտադրութիւնները... իրենք է որ կը գնեն:

Իբրեւ վերջաբան, Եւրոպայի քաղաքական կացութեան մասին, վարչապետ Սալազար եզրակացուց.—

«Անկասկած, Եւրոպա նախասահմանուած է օր մը դառնալու Ռուսիոյ եւ Ամերիկայի միջեւ աւելի զօրաւոր ուժ մը, աւելի բազմամարդ, օժտուած հոգեկան, մտաւորական եւ նիւթական աղբիւրներով: Բայց պէտք է գիտնալ սպասել: Պէտք է վարժութիւնը առնել այդ մասին մտածելու»:

(1) Ա. մասը տես՝ *Յառաջ* Օգոստ. 31:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

10.000Է՜Ն ԱՒԵԼԻ ՄԵՌԵԱԼՆԵՐ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

ԱՀԱՒՈՐ ՇԱՐԺԸ 75 ԳԻՒՂԵՐ ՔԱՆԴԵՑ

Պարսկաստանի երկրաշարժին հաշուեկշիռը ահաւոր պատկեր մը կը պարզէ եւ երկուշաբթի առաւօտ հաղորդուած թիւերը, դժբախտաբար վերջնական չեն: Աւելի քան 10.000 մեռեալներ, 75 գիւղեր հիմնովին քանդուած, տասնեակ հազարաւոր վիրաւորներ եւ ահաւոր սարսափ մը ազատածներուն աչքերուն մէջ

Շարժը զգացուած է Թեհրանէն Ղազուին: Այս վերջին գիւղը հիմնայատակ քանդուած է, ըստ Փարիզ հասած լուրերուն: Մանրամասնութիւններ կը պակսին թէեւ բայց գիտենք թէ Ղազուին հայ համայնքը, որ հոն հաստատուած է ութսունական թուականներուն, կազմուած է

(Շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՊԱՏՐԻԱՐՔ ԿԱՄ ՈՉ

Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոս – Պատրիարք՝ Գրիգոր Պետրոս ԺԵ. Կարդինալ Աղաճանեան հրաժարեցաւ իր պատրիարքական Աթոռէն:

Կաթողիկէ Հայոց Պատրիարք 1937էն ի վեր, այս օրերուս կը լրանար 67 ամեայ Հայրապետին նուիրապետութեան արծաթեայ յոբելեանի տարին:

Իր պատկառելի անձնաւորութիւնը, խոհեմ ու վսեմ հոգեւորականի իր միջազգային համբաւը, 1958ին Ս. Պետրոսի թափուր գահին վրայ հայ Հայրապետը բազմեցնելու միջազգային տենչն ու ձայնը՝ միջազգային պատուոյ նոր փայլ մը տուին հայ անունին:

Միաբանող հայկական եկեղեցւոյ Պատրիարքը կը հրաժարի, տիեզերական եկեղեցւոյ Ծիրանաւորը կը մնայ:

Անակնկա՞լ եւ անյետաձգելի՞ երկրն – տրանք:

Անակնկալ՝ եթէ այդպէս կարելի է դասել, երկար ատեն լռելեայն նախատեսուածին կատարումը այսօր:

Անյետաձգելի՝ եթէ ստիպողական կը դառնար իր առօրեայ ներկայութիւնը, իր կաթողիկոսական Տան մէջ:

Կաթողիկէ աշխարհի իր տիեզերական պաշտօններով օր ըստ օրէ աւելի ծանրաբեռնուած, ակամայ հեռու իր աթոռանիստ արեւելեան մայրաքաղաքէն, սպասելի էր որ օր մը, այսօր, Կարդինալը հրաժեշտ տար Պատրիարքին:

Մնաց որ կաթողիկոսական հրաժարականը կը զուգադիպի Վատիկանի մօտալուտ Բ. ժողովին, որու աշխարհովի պատմական օրակարգէն դուրս չէ արեւելեան միաբանող Հայրապետներու նուիրապետութեան բնորոշումը՝ տիեզերական եկեղեցւոյ կարգապետութեան մէջ: Պապերու տեղակա՞լ թէ Առաքեալներու յաջորդ...:

Արեւմտեան Ծիրանաւորը՝ արեւելեան Հայրապետին զօրավիգ:

Այժմ, այդ միաձոյլ զոյգ հանգամանքով միակ ժողովականը կը մնայ Անտիոքի Պատրիարքը: Այսպէս ճկուն եւ փորձառու կերպով կ'անձնաւորէր զանոնք հայ Կաթողիկոսը: խոյրն ու ծիրանին այլապէս հաշտ էին անոր գլխուն եւ ուսերուն վրայ:

Արեւելեան միաբանող եկեղեցիներու մէջ, Հայկականը իր նախավկաներու վաւերական անցեալով, շնորհապատում աղօթամատեանով, մեծաքանչ ծէսով, սեփական աւանդութիւններով և իր հարազատ նուիրապետութեամբ՝ փոքր այլ կարեւոր հանգոյց մըն է քրիստոնեայ Արեւելքի եւ լատին Արեւմուտքի միջեւ:

Լատին Արեւմուտքը ցայսօր դժուար կը հանդուրժէ արեւելեան եկեղեցիներու սեփական որոշ աւանդութիւններուն եւ ազատութիւններուն, զորս պաշտօնապէս ընդունած եւ վաւերացուցած են Պիոս Թ. եւ Լեւոն ԺԳ. Պապերը: Եւ հակառակ «Արեւելացւոց Արժանաւորութիւնը» վըկայող քահանայապետական թուղթին (1894), «լատինացնող լատինականութիւնը» դեռ լրիւ արմատախիլ չէ եղած Արեւմուտքի սրտէն եւ մտքէն:

Տիեզերական ժողովէն ներս եւ դուրս, այսօր եւ միշտ, միաբանող Արեւելքցիները կ'ակնկալեն որ «հանդուրժեալներէ» վեր, կանոնական լրիւ իշխանութեամբ «միացեալներ» ըլլան:

Առանց դոյզն ինչ լատինացումի, արեւելեան միաբանողներու զոյգ հանգամանքին ճանաչումը եւ ազատ գործադրութիւնը չի հակասեր տիեզերական ժողովին նպատակներուն: Ընդհակառակն: Անոր գումարումին ազատախոհ վերին ոգեշնչումը գրաւականը չէ՞ որ այդ ժողովը առաջնորդող Հոգին պիտի ըլլայ, իր սկզբնական ընդհանրականութեան կարօտ՝ մերօրեայ քրիստոնէութեան պարտադիր ոգին:

Վատիկանի Բ. Ժողովին, հրաժարեալ հայ Պատրիարքը պիտի բազմի Կարդինալներու դասը:

Անշուշտ, յայսկոյս եւ յայնկոյս Արաքսի՝ սերունդէ սերունդ մատ մը աւելի կը համակերպինք, որ մեր փոքր ածուէն մեծազոյն ածուներու մէջ փոխադրուի եւ գործէ մեր ցեղի ընտրանիին մէկ մասը: Զգացողական այն պայմանով սակայն, որ անոնք իրենց միջազգային գործով եւ դիրքով շարունակեն փառաւորանքը զիրենք ծնող հայ ժողովուրդին:

Կարդինալ Աղաճանեանի այսուհետեւ ալ յարուցանելիք պատիւը ի նպաստ հայ անունին, պիտի բաւէ որպէսզի արժանի մեծարանքով յիշատակուի միշտ իր անունը՝ Պատրիարք կամ ոչ:

Կ. Մ. ԱԼԷՄՇԱՀ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱԼԺԷՐԻ կացութիւնը միշտ շփոթ է: Կիրակի օր հրացանաձգութիւններ տեղի ունեցան Քազպայի մէջ, ըստ մէկ աղբիւրի 2 մեռեալ կայ, ըստ ուրիշ աղբիւրի մը՝ 100: Մինչ Պեն Պելլականները վիլլայա 4ին վրայ կը ձգեն պատասխանատուութիւնը, վիլլայա 4ն ալ Պեն Պելլականներուն վրայ կը ձգէ: Այս երկու սակայն համաձայնեցան *առաջին անգամ ըլլալով Ֆրանսացիներուն վրայ ձգելու համար եղածը, պատրուակելով որ ֆրանսական 2 թանքեր այդ շրջանէն կ'անցնէին: Ֆրանսական հիւպատոսարանը բացարձակապէս հերքեց: Ամէն պարագայի մէջ ժողովուրդը կը շարունակէ տողանցել «կը բաւէ՛» պոռալով: Թիարէթի մէջ ժողովուրդը արգելք հանդիսացած է Պեն Պելլայի անցքին: Ձերալտայի մէջ ամբոխը... «Ֆրանսական Ալժերիա» պոռացած է:*

ՎՐԻՊԱԿ.— Ինչպէս մեր ընթերցողները ինքնին ճշդած են, կիրակի օրուան խմբագրականին 4րդ պարբերութեան Դ. տողն էր՝ «2 հոգեւորական եւ 5 աշխարհական»:

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ զէնք եւ ռազմագէտներ պիտի տրամադրէ Քուպայի ի պատասխան Ֆիտէլ Քասթրոյի դիմումին: Քուպա Մոսկուայի օժանդակութեան դիմած է դէմ դնելու համար «Ամերիկեան նախատեսուած յարձակումին»: Միացեալ Նահանգները շատ մտահոգ են այս եղածէն եւ կը կարծեն թէ Մոսկուա Քուպան պիտի օգտագործէ «լրտեսելու» համար Քափ Քանավերալը: Փրաւտա *կը գրէ. «Պաշտպանենք Քուպան, աշխարհի ժողովուրդները ի սրտէ կցկին ազատութեան հետ են»:*

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻՆԵՐԸ կը հաղորդեն պաշտօնապէս թէ Օգոստ. 25ին խորհրդային արբանեակ մը որ դէպի Արուսեակ արձակուած էր, ձախողած է: Մոսկուա կ'ըսէ թէ լուր չունի:

ԻՒՄԱՆԻԹԷի խմբագիրներէն՝ Անտրէ Վիւրմսէռ սկսած է Հայաստանէն իր տպաւորութիւնները հրատարակել «Մանուշեանի Երկիրը» խորագրով: Առաջին յօդուածը լոյս տեսաւ երկուշաբթի: Առաջին առթիւ Վիւրմսէռ կը խօսի Երեւանի մասին, յիշելով Նոյ նահապետը:

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ Նիու Սթէյթմէն *պարբերականը կը գրէ թէ Քասթմ ի վիճակի չէ քրտական ըմբոստութիւնը ճզմելու:*

ՆԱՀԱՆՋԻ ԹԵՄԱՆ ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐԻ ՎԷՊՈՒՄ

Բ.

Շ. Շահնուրը կարողացաւ դուրս գալ նահանջի նեղ–ազգային ըմբռնումների սահմաններից: Անցեալի յուշերով տարուած գրողները չէին կարող տեսնել ներկայ մեծ ողբերգութեան հիմքերը: Նրանք կառչած էին մնում վաղուց արդէն դարն ապրած գաղափարներին եւ աւելի ու աւելի էին սխալւում նահանջից փրկութիւն գտնելու որոնումների մէջ: Շահնուրը ցոյց տուեց, որ Հայը միայն ազգային վշտով չէ կքուած, որ թրքական եաթաղանից փրկուած Հայութեան բեկորները իրենց արիւնոտ այցելով մասնակցում են Ի. դարի բեմահարթակում կատարուող մարդու ամենամեծ ողբերգութեանը: «Բուրժուական ողբերգութիւն, առանց թոյնի, առանց դաշոյնի, առանց արիւնահեղութեան, բայց գործող անձանց համար աւելի դաժան, քան նշանաւոր Աթրիդեսեան տոհմում կատարուած բոլոր դրամաները» (Պալզակ):

Նենէթի եւ Պետրոսի պատմութիւնը ազգային եւ համամարդկային տառապանքների միաձուլման օրինակն է: Շահնուրը համոզուած է, որ պատերազմից միայն Հայը չի տուժել, այլ նոյնչափ տուժել է ողջ աշխարհի մարդկութիւնը: Պետրոսն ապրում է նաեւ այդ վիշտը: Նենէթի անցեալը եւ ներկան տանջում են նրան: Պատերազմը այդ աղջկանից սկըզբում խլել է ծնողքներին, յետոյ մարդկային էութիւնը: Վերջանում է պատերազմը, բայց դաժան ճակատագիրը նրան չի մոռանում: Նենէթը դառնում է հաշմանդամ, կորցնում որդուն եւ վերջ ի վերջոյ այդ անլուր տառապանքներից ազատւում է ինքնասպանութեամբ: Պետրոսի անձնուէր սէրն էլ չի կարողանում ետ կանգնեցնել նրան այդ մտքից: Երբ Նենէթը հոգեւարքի մէջ վերջին բառերն է արտասանում, Պետրոսը չի կարողանում վերյիշել «Հայր մերը»: Մարդ կորցնում է իր վերջին յոյսը, միակ սփոփանքը՝ Աստծոյ գաղափարը: Հէնց այդտեղ էլ վերջանում է վէպը:

Զարմանալի չէ, որ Շ. Շահնուրին համարել են յոռետես: Վէպի ողբերգական վախճանը, Հայութեան յուսալքուած վիճակի նկարագրութիւնը եւ նահանջի ցնցող պատկերները ծանր տպաւորութիւն են թողնում ընթերցողի վրայ: Ի հարկէ, ճշմարտութեան մասնիկ կայ այստեղ. Շ. Շահնուրը դատապարտում է բուրժուական աշխարհի հակամարդկային էութիւնը, բայց այդ հասարակարգի վերափոխման ոչ մի հեռանկար չի տեսնում: Այս հայեացքը բնորոշ էր քննադատական իրապաշտութեան, որ բացայայտելով դրամատիրութեան իսկական էութիւնը, յաճախ չէր տեսնում ապագայի ուղիները:

Բայց պէտք է հաշուի առնել այն հանգամանքը, որ Շահնուրի եւ նրա ժամանակակիցների նշանաբանն էր «հայեացքը դէպի Հայը»: Շահնուր «Նահանջում» առաջ չի քաշում Հայութեան համար անմիջականօրէն լուծելի եւ առաջնահերթ խնդիրներ, ուստի ծիծաղելի կը լինէր նահանջից անմիջապէս փրկուելու դեղատոմսեր պահանջել Շահնուրից:

Նախ անհրաժեշտ էր նահանջող Հայութեանը ուշքի բերել այդ ահաւոր խուճապից, իսկ նահանջի կասեցումը անմիջականօրէն կապուած էր ամբողջ աշխարհի պրոլետարիատի առաջնահերթ խնդիրների հետ, մի բան, որ դեռ հեռու էր Շ. Շահնուրի համար հասկանալի լինելուց: Եւ շատ բնական է, որ Շահնուր Զ. Եսայեանին պատասխանելիս ասում էր, «Պիտի դիմադրենք», որովհետեւ, «ափսոս, յստակ չենք կրնար տեսնել թէ ինչպէս պիտի յաղթենք»: Վերջնական յաղթանակի համար Հայութեանը անհրաժեշտ էր նախ ոտքի կանգնել հոգեկան վիճակից, միաւորել ցաքուցրիւ բեկորները: Պէտք է արթնացնել ազգային ինքնագիտակցութիւնը եւ յետոյ խօսել վերջնական փրկութեան մասին:

Վէպում կայ մի հերոս, որի իսկական անունը ընդամէնը մէկ անգամ է յիշւում: Բոլորը նրան կոչում են պարզապէս Լոխում: Հանգիստ ու մեղմ բնաւորութեան տէր Լոխումը չի կարողանում դիմանալ Փարիզի կեանքին: Հայ ժողովուրդի ողբերգութիւնը եւ մեծ քաղաքի անսասանական անտարբերութիւնը օր ըստ օրէ մաշում են նրան:

«Ծօ այս ինչ անաստուածային, հակամարդկային, հրէշական, բարբարոս օրէնք է, ո՛ր անիծուած ձեռքը արձանագրեր է զայն, ո՛ր չորնալիք ուղեղը պարտադրեր է մեր գլխին: Ո՛վ եմ ես, ի՛նչ եմ, որ պետութիւնը պիտի դրադի ինձմով, մեզմով»: Լոխումը զգում է իր անկումը, բայց հակառակ Պետրոսի չի կարողանում դիմադրել: Պետրոսը կարողանում է վերականգնել ընկճուած ուժերը եւ բարձրանալ տառապանքների ծանրութիւնից:

Շահնուրը ճիշդ է նկատել դրամատիրական աշխարհի դաժան օրէնքը: Բոլորը չեն կարող փրկութեան ուղի գտնել, մի մասը՝ թէկուզ քիչ, պէտք է զոհուի, տանուլ տայ լինի եւ սրանց անկումն էլ ամրապնդի վերապրողների ոգին: Լոխումը կարողութիւն չունեցաւ դիմանալու այդ անգութ միջավայրում եւ այրուեց սեփական վշտի մէջ: Բայց նրա անկումը փրկութիւն եղաւ Պետրոսի համար:

Կան ցաւեր եւ տառապանքներ, որոնք մարդուն ընկճելու, սպանելու փոխարէն պիտի կոփեն, բարձրացնեն: Միայն թէ մարդը պիտի զինակցի իր ուժերին եւ կարողանայ յաղթահարել չարիքով լի դէպքերը:

Դաժան կեանքը մարդուն խլում է այն ամէնը, ինչ թանկագին է եւ սրբացնում նրան: Բայց կայ մի զգացում, մի մեղեդի, որ ջերմացնում է մարդու հոգին, պահում բոլոր որբացածներին: Եւ որքան էլ դաժան լինի աշխարհը, մարդը կ՚ապրի դրանով՝ այդ շատ հին, հալածուած, բայց բոլորին ծանօթ եւ հարազատ լուսաւոր կեանքի մեղեդիով. «Ներքին խժալուր աղմուկներուն մէջէն, ականջներուն անվերջանալի վզզոցէն տարուած, մէկէն կարծեց թէ մօտաւոր բակէ մը ջութակ մը բարձրացաւ. հին, շատ հին մեղեդի մը բոլորին ծանօթ, որ մինչեւ հոս կ՚ելլէր անհաւասար ալիքներով, տատանուելով, յամենալով յարկերուն մէջտեղ, որ կ՚ուզէր աւելի երկրորդինը յուզել քան չորրորդ յարկինը, որ ալ պարտասած երբեմն կը կառչէր ջուրի խողովակներուն, բայց որ կ՚ելլէր, բայց որ կ՚ելլէր մինչեւ հոս, այդ հին, շատ հին մեղեդին՝ բոլորին ծանօթ»:

Շահնուր տեսնում է մարդու տառապանքը եւ կարեկցում նրան: Բայց կարեկցանքը եւ տառապանքը կիսելը քիչ է: Պէտք էր ուժ եւ կարողութիւն տալ մարդուն, լուսաւորել նրա ճանապարհը:

ԱԼ. ԹՈՓՃԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

«ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ»

(Ա. ԱԼՊՕՅԱՃԵԱՆԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ)

(Գ. եւ վերջին մաս)

Հայաստանի մէջ, Եւրոպայի մէջ ալ, կար անդրանկութեան իրաւունքը, անդրանիկ զաւակը կը ժառանգէր միւսները կախում ունէին մեծին բարեացակամութենէն: Մնալով անժառանգ՝ կը հեռանային երկրէն, այլուր փնտռելու համար ապրուստ մը: Բազմածին ժողովուրդի մը համար ճարտարարուեստէ զուրկ երկիր մը չի կրնար սնուցանել բնակչութիւնը: Տարանցիկ ուղիի մը վրայ հաստատուած քաղաք մը բազմամարդ կ՚ըլլայ հարստանալով, երբ ուղին կը փոխուի, տնտեսութիւնը կը քայքայուի եւ բնակիչները կը գաղթեն:

Պաւղիկեաններ մեկնեցան հալածանքէ խուսափելու համար եւ մեծ դեր կատարեցին կայսրութեան մէջ՝ որպէս զօրավար եւ զինուոր: Օտար երկրի մէջ դիրքերու հասան, հայրենի երկրին մէջ նոյն դիրքերը չէին կրնար գրաւել, միջավայրը նպաստաւոր չէր:

Նոր դարերուն ալ գաղթը չդադրեցաւ, թէեւ կեանքի պայմանները փոխուած էին: Եւրոպացիներ նոր երկիրներ գաղթեցին, որովհետեւ աճումը շատ էր եւ երկիրը չէր կրնար սնուցանել, երկրագործութիւնը նախնական էր, ճարտարարուեստը յետամնաց: Անցեալին Անգլիացիներ գաղթեցին կրօնական հալածանքներէ զերծ մնալու համար: Ֆրանսայի բողոքականները հեռացան Ֆրանսայէն 1685ին՝ Տրակոններէն ազատելու համար: Անգլիա 1815–1906 կորսնցուց 17 միլիոն քաղաքացի, որոնք հաստատուեցան Ամերիկա, Աւստրալիա, Քանատա: Գերմանիա 1871–1914 հինգ միլիոն հոգի զրկեց, բայց ճարտարարուեստի արտակարգ զարգացումը նուազեցուց արտագաղթը: 1846էն 1932 Եւրոպայէն հեռացած են 52 միլիոն հոգի, մասնաւորաբար Իտալացիներ, որոնք անօթութենէ խուսափած են:

Առեւտրականը կը հեռանայ երկրէն օտար երկրի մէջ հաշուետուն բանալու համար: Երկրագործը կը հեռանայ, երբ հողը սպառած է: Տնտեսագէտը կ՚ըսէ ... որ մարդ կը գաղթէ, երբ պէտքերու եւ արտադրութեանց հաւասարակշռութիւնը խախտած է, իր տնտեսական վիճակը բարելաւելու համար:

Գաղթականութեանց պատճառները բազմ են եւ կարելի չէ աշխարհագրական դիրքով, արշաւանքներով բացատրել: Տարբեր պայմաններու տակ Հրեաները ցրուեցան աշխարհի ամէն կողմ, Յոյները տեղծեցին յունական տիասփորան: Կայ տարբերութիւն մըն ալ, Հրեայ եւ Յոյն աճեցան, հայ գաղութները հալեցան, անհետացան:

×

Բոլոր գաղութները անհետացած են, օտար աշխարհներու մէջ հոկայական հարստութիւն օտարներուն լքելով: Ամէնուն համոզումն է, Ալպօյաճեան ալ նոյն համոզումն ունի, թէ կրօնական ճնշումներու տակ դաւանափոխ եղած եւ ձուլուած են: Նալբանդեան կը գրէր. «Լեհաստանի մէջ մեր ճամբորդութեան ընթացքին (1859) շատ անգամ տեսանք հոյակապ եկեղեցիներ, որոնք այժմ ամայի են, իսկ հայ ոչ մէկ անհատ: Ի՞նչ եղան, ո՞ւր գացին: Եթէ հայ ժողովուրդը իր կրօնը պահելով մնաց այս աշխարհի երեսը, այդ մասին շնորհակալութիւն մահմետականութեան, որ բացառաբար պահեց Հայերու կրօնը, հետեւաբար ազգութիւնը: Թող Հայոց ազգը թագաւորութեան կործանումէն սարկաւար քրիստոնեայ կառավարութեան մը, այն ատեն կը տեսնէինք... բայց ի՞նչպէս պիտի տեսնէինք, վասնզի մենք եւս ծնելու չէինք որպէս Հայ» (Երկու Տող, Փարիզ, 1861, էջ 27–28):

Փորթուգալեան յիշէլէ յետոյ Հայաստանի դատարկուիլը պանդխտութեամբ և արտագաղթով՝ կը հրաւիրէ Հայերը փարիլ հայրենի հողին: Գաղթականութեան պատճառը տնտեսական եւ քաղաքական յոռի կացութիւնն էր, բայց բացորոշ է, որ Թուրքիոյ մէջ բարեշրջում կը կատարուի. «Հայը Հայաստանով է, որ կանգուն կրնայ մնալ իբրեւ հայ ազգ:

ՅՈՒՇԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ

— Սէր է երգում եւ յանկարծ... մահ, — զարմանք էին յայտնում, գտնելով որ, դրանք անյարիր, միմիանց հակասող զգացումներ են եւ, միակողմանի հասկանալով կեանքը եւ մարդու բարդ ներքինը, կամենում էին կարծես որ բանաստեղծը նուագի միայն լարի վրայ, իրենց մաաչելի պարզ յոյզեր...:

Եւ, ընդհանրապէս, պէտք է ընդգծեմ որ Իսահակեանի պոէզիայի դէմ կային տարկութիւններ, բայց երբ լոյս տեսաւ «Աբու Լալա Մահարի»ն, վերաբերմունքը փոխուեց մէկէն: Պոէմը ձեռքից ձեռք էր անցնում եւ արժանանում ընդհանուր հաւանութեան:

Պոէմի թեման, թափը, լեզուի գունագեղութիւնը եւ մտքի համարձակութիւնը այնքան արտակարգ էին, որ ոմանք հարցնում էին թէ արդեօք թարգմանութիւն չէ՞ մի օտար լեզուից: Իմանալով ոչ տպէտի համարումը բարձրանում էր աւելի: Մարդկանց, ընթերցողներին դուր էր գալիս պոէմի ոչ թէ պեսիմիզմի գիծը, նիւթը եւայլն, այլ ճոխ նկարագիրները եւ այն ոգին քննադատական, որով նա ժխտում էր մարդկային անարդար, յոռի կարգերը, կեղծ յարաբերութիւնները եւ երազում ազատ, անկաշկանդ մի կեանք:

Ամբողջ պոէմը սակայն հնարաւոր չեղաւ հրատարակել Կովկասում, ցարական սանձարձակ պայմաններում: Այն լոյս տեսաւ Կ. Պոլսում, ուր գնաց բանաստեղծը 19 թուին:

Դա մեր ծանօթութիւնից մի քանի ամիս յետոյ էր: Պոէտը ոչ թէ գնաց, այլ՝ պանդխտեց, նորից բանտ չտարուելու երկիւղից: Բազմաթիւ հայ մտաւորականների թւում Իսահակեանին եւս բանտարկել էին հակապետական գործունէութեան համար եւ, ինչպէս վերն ասացի, մի–երկու տարի բանտում պահելուց յետոյ թողել էին (չգիտեմ քանի հազար գրաւականով) մինչեւ դատավարութիւնը: Այդ ձեւով՝ գրաւականով ու երաշխաւորութեամբ բանտից առժամապէս ազատուել էին Յովհ. Թումանեանը եւ ուրիշներ: Հայ մտաւորականութեան եւ առհասարակ հայ ժողովուրդի համար, ծանր օրեր էին, մռայլ հեռանկարներով: Սպասուող դատավարութեան հետեւանքը պիտի լինէր կա՛մ Սիբիր կա՛մ երկարատեւ բանտարկութիւն, ինչպէս եւ եղաւ շատերի համար: Բայց գրաւականով ազատուածներից ոմանք ժամանակին անցան սահմանը եւ դարձան վտարանդի: Այդպէս անցաւ նաեւ Իսահակեանը, կնոջն ու երեխային թողնելով հայրենի գիւղում:

Սակայն, հեռանալով հայրենիքից, նա շարունակեց աշխատակցել Կովկասահայ թերթերին եւ առաջին բանաստեղծութիւնը, որ տպագրուեց Թիֆլիզի մի թերթում, բանաստեղծի կարօտն արտայայտող այն սրտամորմոք երգն էր, որ սկսւում է այսպէս.

Կը տեսնեմ ահա, — լուռ երեկոյին
Բարակ ծուխ կ՚ելնի իմ հօր օճախէն,
Եւ ուռիներս մարմանդ կ՚օրօրուին,
Ծղրիթը կ՚երգէ անտես խորշերէն...

Ու ապա նկարագրում է թէ ինչպէս ծեր մայրը, մեղմ ճրագի տակ նստած, իր թողած մանկիկը գրկին, աղօթում է օտարութեան գնացած իր բանաստեղծ որդու համար:

... Ամէնէն առաջ քող ինծը հասնի
Ամէն հիւանդի, հեռու ճամբորդի,
Ամէնէն յետոյ քող ինծը հասնի
Քեզ, իմ խեղճ որդի, իմ պանդուխտ
որդի...

Այս բանաստեղծութիւնը, որի մէջ երեւում էր ե՛ւ վտարանդի պոէտի թախիծը, ե՛ւ լայնասիրտ մօր խորունկ վիշտը այդ առթիւ, մեծ տպաւորութիւն թողեց եւ յուզեց բոլորին, ովքեր ծանօթ էին բանաստեղծի վիճակին: Այս բանաստեղծութիւնը նոյնպէս ձեռքից ձեռք էր անցնում եւ սէր ու համակրանք առաջացնում դէպի պանդուխտ պոէտը: Դրանից յետոյ ոչ միայն սիրով էին կարդում նրա իւրաքանչիւր բանաստեղծութիւնը, այլ եւ հետաքրքրւում էին շարունակ, թէ արդեօք ի՞նչպէս է ապրում նա օտարութեան մէջ, արդեօք երկրից, ժողովրդից կտրուած՝ չի՞ ցամաքի նրա պոէզիայի պայծառ աղբիւրը...:

Բարեբախտաբար այդպէս չեղաւ:

×

Իսահակեանի մասին կարելի է գրել երկար, անգամ՝ մի ամբողջ գիրք, եթէ մարդ ցանկանայ գրի առնել իր բոլոր հանդիպումները, զրոյցները, նրա համեղ պատումները: Բայց ես կ՚ուզէի տալ միայն Իսահակեան մարդուն իր ամենաբնորոշ կողմերով, այնպէս, ինչպէս ես եմ տեսել ու ճանաչել նրան:

Այսպէս ուրեմն. Իսահակեան գնաց Եւրոպա եւ այնտեղ մնաց գրեթէ տասնըվեց տարի, մինչեւ 1926–27 թիւը: Թէեւ ժողովրդից կտրուած մի վտարանդի՝ շարունակեց գրել, ստեղծագործել, աշխատակցելով ոչ միայն արտասահմանի, այլ եւ Կովկասի հայ թերթերին եւ ամսագրերին:

ՍՏ. ԶՈՐԵԱՆ

(4 — Շար.)

Հայաստանէն դուրս ամէն տեղ պիտի …կերտուի: Գաղթողը երկու սերունդ հա– …ֆէ կ'ապրի, երրորդը կը կորսնցնէ իր ազգութիւնը, որովհետեւ ազգութիւն բառը տարբեր իմաստ ունի Եւրոպայի եւ Ամերիկայի մէջ»: (Թուրքիոյ Հայերը, 1890, էջ 3–4):

Տարիներ վերջ Փորթուգալեան կը տեսնէ հուժկու երիտասարդներու գաղթը դէպի Ամերիկա եւ դեղնած ու մաշած Հայերու վերադարձը դէպի Թուրքիա: Անգամ մըն ալ կ'անդրադառնայ արտագաղթի վտանգին, կոչ կ'ուղղէ Հայերուն որ չգաղթեն, մշակեն հողը, հաւատարիմ մնան հայրենիքին, վստահ թէ դէպի … կ'առաջնորդուին: (Մի՛ Գաղթէք, 1913):

×

Հայ գաղթականութիւնը ցրուած է աշխարհի մէջ եւ ցրուած քաղաքներու մէջ, ունի եկեղեցական կազմակերպութիւն մը, որուն կազմալուծումով, խումբը կը ցրուի, կը փոշիանայ, կը ձուլուի: Կլիմայի տարբերութիւն, ընկերութեան տարբերութիւն կ'ազդեն գաղթականին վրայ: «Մարդկային ամէն ցեղ կը փոխուի, երբ կը փոխէ բնական միջավայրը»: Նոր սերունդը կը յարմարի միջավայրին, լեզուն կը սորվի, աւելի ազատութիւն կը վայելէ, ընտանեկան կարգապահութիւնը կը թուլնայ, յաջորդ սերունդը օտարացած է, տեղացի մըն է, տեղական բարքերու հետեւող:

Քաղաքները մարդակուլ են, գիւղացի տարրը պիտի գայ վերանորոգելու քաղաքայինը, երբ չկայ նորոգող տարր, քաղաքացին կ'անճխտուի: Մէկ սերունդը կը հարստանայ, յաջորդ սերունդը շռայլութեամբ կ'աղքատանայ:

Այսպէս, կ'անճխտուին բոլոր գաղութները նպաստաւոր պայմաններու տակ, բայց պիտի մնայ հայ ժողովուրդ մը բնագաւառին մէջ, աւելի ապահով կացութեան մէջ, հաւատարիմ հայրենի աւանդութեանց:

Հնութեան մէջ Յոյներն ալ գաղթեցին հարաւային Ֆրանսա եւ Իտալիա: Յունաստան մըն էր Սիկիլիան: Գաղթեցին Փոքր Ասիա, հաստատեցին փոքր հանրապետութիւններ, կրեցին պարսիկ լուծը, պահեցին իրենց ինքնութիւնը, աճեցան, իրենց լեզուն պարտադրեցին կայսրութեան՝ վարելով լատիներէնը, ենթարկուեցան օսմանեան լուծին եւ վերջապէս հերոսական պայքարով տիրացան անկախութեան:

Գաղթական էին Հունգարները, գաղթական՝ Պուլկարները, բայց նախրապետական կազմակերպութեամբ, տոկունութեամբ, դիմադրելով գերման եւ բիւզանդական տիրապետութեան, աճելով, կազմակերպուելով օր մըն ալ տիրացան իրենց ճակատագրին: Հայ գաղութ մը հունգարացաւ, հայ գաղութ մը պուլկարացաւ:

ՍՐՏԱՃՄԼԻԿ ՈՂԲԵՐԳՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

ԹՈԼԻՏՈՄՈՏԻ ԱՒԵՐՆԵՐԸ

Այս յօդուածը կարդալով, պիտի արտասուէք: Առաջին անգամն ըլլալով, անբազուկ մանուկի մը մայրը կը խօսի: Անգլիացի է այդ դժբախտ մայրը: Մեր հարիւրաւոր սեռակիցներուն նման: Պէթի Սաթըրլի, որ 31 տարեկան է, Թալիտոմիտ բուժած հանդարտեցուցիչ դեղը առաւ երբ յղի էր: Եւ անխուսափելին պատահեցաւ. Անցեալ տարի Նոյեմբեր ամսուն, աշխարհ բերաւ առանց բազուկի մանուկ մը:

Անգլիոյ մէջ, 800 կիներ նոյնպէս ծընունդ տուած են անբազուկ, անսրունք, ոմանք ալ՝ ծնած են անբազուկ եւ անսրունք մանուկներ միանգամայն: Մանշէն անդին, Օգոստոս ամսու մէջ կը սպասուի 500 տխեղծ ծնունդներու:

— Պզտիկ Ռիչըրտս ութ ամսու գեղեցիկ մանուկ մըն է, յայտարարած է Պէթի: Կը մերժեմ զինք հրէշ մը նկատել: Ինծի համար, սովորական մանուկներուն նման տղեկ մըն է: Իմ զաւակս է ու կը սիրեմ զայն: Սակայն, պէտք է խոստովանիմ որ, ես ալ փորձութիւնն ունեցայ սպաննելու զայն:

Տիկ. Սաթըրլի եւս ապրեցաւ այն անձկալից պահերը զորս ունեցաւ Լիէժէն Տիկին Վանտըփութ:

— Նոյեմբեր 19ի կիրակին, կինս հիւանդանոց տարի, կ'ըսէ Պէթիի ամուսինը՝ Խաւըրտ: Բժիշկը յայտնեց որ երեկոյեան ժամը եօթնին հիւանդանոց կ'երթամ: Ճշդապահ գտնուեցայ: Բժիշկը մօտեցաւ ինծի ու ըսաւ.

— Մանուկը պիտի ծնի, բայց գէշ լուր մը ունիմ ձեզի տալիք:

Իսկոյն խորհեցայ որ կինս մեռած է:

— Ոչ, ըսաւ բժիշկը, աւելի գէշ բան մը. նորածինը անբնականոն է, պէտք չէ ցոյց տալ զայն իր մօրը: Ցնցումը մըտանգաւոր կ'ըլլայ անոր համար: Եկէք տեսէք ձեր որդին: Եւ յետոյ դո՛ւք լուր տուէք ձեր կնոջ, կը խնդրեմ:

Հետեւեցայ հիւանդապահուհիին, որուն հետ մտանք ամբողջովին սպիտակ սրահ մը: Հոն՝ ինծի երկարեց տղաս, որ ամբողջովին մերկ էր: Ու տեսայ... բազուկ մը չունէր:

Այդ միջոցին, Պէթի Սաթըրլի, առանձին իր անկողնին մէջ, անձկութեամբ կը սպասէր: Ինչո՞ւ չէին ցոյց տար իր զաւակը ինչպէս սովոր էր ընել ամէն ծննդաբեր մօր:

Ամէնէն տխուր մտածումները կը տառանցէին միտքէս, յայտնեց Պէթի: Բայց բուն իրականութիւնը միտքէս իսկ չէր անցներ: Յանկարծ տեսայ Խաւըրտը որ կուգար: Գունատ էր. Հարցումներով ճնշեցի զայն: Նստեցաւ սնարիս մօտ, ձեռքերս առաւ իրեններուն մէջ եւ ճըշմարտութիւնը ըսաւ: Այդ գիշեր, մինչ հարիւրաւոր ծննդաբեր մայրեր երջանիկ քուն մը կը քնանային, ես մէկ մտածում մը միայն ունեցայ: Մեռնիլ: Այո՛, կը նախընտրէի անձնասպան ըլլալ քան տեսնել այս զաւակը, որուն ծնունդը այնքան ջերմօրէն բաղձացած էի եւ որ հրէշ մըն էր: Հետեւեալ առաւօտ, ամուսինս եկաւ տեսնել զիս: Ու, Լիէժի մայրիկին նման, փափաքեցայ որ զաւակս մեռնի: Շատ պիտի տառապէր, ուստի պէտք է սպաննէի զայն: Ամուսնոյս յայտնեցի մտածումս, որ պատասխանեց.

— Ես ալ մտածեցի այդ բանը: Համաձայն եմ քեզի: Պէտք չէ որ դժբախտացնենք մեր զաւակը:

Բայց հրաշք մը պատահեցաւ:

Հիւանդապահուհի մը ներս մտաւ, գրկած մեր զաւակը: Ու գրկեցի Ռիչըրտս եւ սեղմեցի զայն ուժգին՝ կուրծքիս: Կը քնանար: Իր մինինիկ գլուխը վստահութեամբ կը յենուր կուրծքիս: Ցուցամ մը պատեց ամբողջ էութիւնս: Հասկցայ թէ պիտի չկրնայի ջնջել այդ անմեղ էակը, որ իմ զաւակս էր եւ զոր կը սիրէի: Ամուսնոյս նայեցայ. լուռ մնացինք, բայց զգացինք թէ՛ մեր երկուքին ալ պարտականութիւնն էր կեանքը հնարաւոր ընել մեր դժբախտ զաւկին:

Տասը օր վերջ, Պէթի Սաթըրլի կը մեկնէր հիւանդանոցէն, իր նորածին մանկիկին հետ:

— Ամբողջ ընկերուհիներս կ'այցելէին, ցաւակցական նախադասութիւններով: Չեմ դատանար անոնց: Բայց իրենց խօսքերը կը տառապեցնէին զիս, հակառակ անոր որ զիս մխիթարելու համար կ'ըսէին:

Սկիզբները, չկրցանք հասկնալ թէ ինչո՞ւ Ռիչըրտս անբազուկ ծնաւ: Փետրուարին է որ Թալիտոմիտը խնդրոյ առարկայ եղաւ: Թերթերէն տեղեկացայ որ յիշեալ դեղը պատճառ եղած էր: Փընտռելով գտայ բժիշկին դեղագիրը, որով ինծի յանձնարարած էր նոյն դեղը: Չեմ ուզեր, սակայն, ողբալ անցեալին վրայ: Ինչ որ կ'ուզեմ, որդւոյս ապագայ մը պատրաստել է: Որոշած եմ իմ ամբողջ ժամանակս նուիրել անոր, որպէսզի կարենայ ապրիլ բնականոն կերպով: Շատ դժուար է, կը խոստովանիմ: Գիշերները կ'արթննամ ու կը սկսիմ լալ: Յետոյ քաջութիւնս կը գտնեմ ու կը խորհիմ որ Ռիչըրտս ինծի պէտք ունի:

«Բոլոր մայրերը պիտի հասկնան զիս, բայց պիտի չկրնան երեւակայել, թէ որքա՜ն դժնդակ է մեծցնել անբազուկ մանուկ մը. մօր մը համար կատարեալ ողբերգութիւն մըն է այս բանը ամէն օր, ամէն վայրկեան: Վայրկեան մը չանցնիր որ անգութ իրականութիւնը չցնցէ ձեզ:

Ռիչըրտը լոգցնել իսկապէս կնճռոտ աշխատանք մըն է, որովհետեւ թեւ չունենալուն համար, վիզէն կը բռնեմ զայն: Ու ամէն վայրկեան, կը վախնամ որ կը խեղդեմ զայն: Նստիլ ուզած ատեն, հաւասարակշռութիւնը կորսնցնելով իյնալու վտանգը կայ միշտ, եւ խեղճ պզտիկը տեղ մը բռնելու համար չունի որեւէ յենարան: Իր տարիքին համեմատ, մեծգլ տղայ մըն է: Շատ դժուար ու երկար պիտի տեւէ քալել սորվիլը: Բայց ես, իմ անսահման սիրովս եւ համբերութեամբս պիտի աշխատիմ հարթել բոլոր դժուարութիւնները: Ռիչըրտ, իր ութ ամսուն մէջ իսկ կը հասկնայ թէ բազուկ չունի եւ ինքնաբերաբար, ապշեցուցիչ վարժութիւններ ձեռք բերած է:

Ոտքերով է որ կ'ուտէ ուտելիքը եւ կը խաղայ խաղալիկով:

«Ռիչըրտ հրէշ–մանուկ մը չէ: Անիկա պարզապէս խեղճ զոհ մըն է անխոհեմութեանը անոնց, որ կը ծախեն այնպիսի դեղեր, որոնց ազդեցութիւնը անծանօթ է դեռ:

Ռիչըրտ բնաւ պիտի չբաժնուի մեզմէ: Մենք պիտի մեծցնենք զայն եւ պիտի տանք բոլոր իրեն պէտք եղած բաները: Հարուստ չենք, բայց անոր համար պիտի ընենք ամէն զոհողութիւն: Կը սիրեմ զայն, իմ պզտիկ մանչուկս է ան: Բայց դժբախտաբար որքան շատ կը սիրեմ, այնքան կը տառապիմ:

Իսրայէլի զաւակները ցրուեցան ամէնուրեք, վտարուեցան Սպանիայէն, Իտալիոյ մէջ դատապարտուած էին կեթթոներու մէջ ապրելու, պարբերական կոտորածներ կրեցին Լեհաստանի, Ռումանիոյ, Ռուսիոյ մէջ, բայց պահելով օրէնք եւ կազմակերպութիւն՝ աճեցան ամէն տեղ, բարձր դիրքեր գրաւեցին եւ աշխարհի տնտեսութեան վարիչներն եղան կեդրոն ունենալով Ամսթերտամ, յետոյ Լոնտոն եւ Նիւ Եորք:

Ժամանակաւոր փայլ ունեցան ամէն տեղ Հայերը: Ամէն տեղ փոքրամասնութիւն մնացին մեծամասնութեանց մօտ, միլիոններու կը հասնի անհետացողներուն թիւը, օտարներու ժառանգ ձգեցին եկեղեցիներ, կալուածներ, հսկայական հարստութիւն:

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐՈՒ ԻՄԱՍՏՈՒԹԻՒՆԸ

Երիտասարդութիւնը գինովութիւն մըն է՝ առանց գինիի, ծերութիւնը գինի է՝ առանց գինովութեան:

×

Երիտասարդութիւնը կը հաւատայ շատ բաներու, որոնք սխալ են յաճախ, իսկ ծերութիւնը չի հաւատար շատ բաներու, որոնք ճիշդ են յաճախ:

×

Ինչ որ նոր է՝ հազուադէպ է որ ճիշդ ըլլայ, եւ ինչ որ ճիշդ է՝ հազուադէպ է որ նոր ըլլայ:

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (119)

ԱՒԱԶԱԿԱՊԵՏԸ

ԳՐԵՑ՝
ՃԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍ ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ

Աւազակապետը ծերուկին ցոյց տուած տունը մտաւ: Մէկ յարկի վրայ, գետինը հողով ծածկուած, մէջտեղը թոնիր մը փորուած, առաստաղը ծուխէն սեւ սեւ կտրած, գերաններու յենած երկու սիւները ճիշդ եփենոսի գոյն առած, մղլոտած առաստաղին մէկ կողմէն լայն երդիկ մը բացուած, պատերը սեւցած, ադին անկիւն փսիաթի կտորներ ու կարպետ քուրջեր ցանցնուած. ահա այն տունը ուր կը բնակէր քառասունի մօտ տարիքով կին մը՝ որ Նունուֆար խաթունն էր:

Տարաբախտ կինը փսիաթի մը վրայ երկնցած, գլուխը թոնիրի ալլին վրայ դրած կը քնանար:

Աւազակապետը մորմոքած սրտով դիտեց կնոջ թշուառութիւնը: Յետոյ ձայն տուաւ.

— Նունուֆա՛ր խաթուն, Նունուֆա՛ր խաթուն:

Կինը ձայնէն սթափած՝ ընդոստ վեր ելաւ ու քահանային ձեռքը համբուրեց:

— Ի՞նչպէս էք, Նունուֆար խաթուն, հարցուց Աւազակապետը:

— Ա՛խ, Տէր Հայր, ոտացդ մեռնիմ, ի՞նչպէս պիտի ըլլամ, մրմնջեց Նունուֆար խաթուն արցունքները հեղեղի պէս թափելով, ո՛չ մեռած եմ, ո՛չ կենդանի:

— Աստուած ողորմած է, տնաշէնի աղջիկ, այդքան ալ ինքզինքդ մի կորսընցներ. դէմ բարօք երթալ է: Սանկ լուր մը չելա՞ւ մինչեւ այսօր:

— Չէ՛, Տէր Հայր, չէ՛. կ'ըսեն թէ մեր պաշտպանն է փախցուցեր: Ժամ մը գըրայց հանեցին թէ Զուհտանայ կողմերը տարած է: Էլ չեմ գիտեր, ինկեր եմ անոր կրակը կը վառուիմ: Ա՛խ, Աստուած հոգիս առնէր որ ես էսպէս սեւ տարտ մը չտեսնէի:

— Ըսի թէ Աստուած ողորմած է, անոր պահած գառը գայլը չուտեր, Նունուֆար խաթուն: Ախր, դու գիտես թէ մեր երկիրը ինչեր անցուց: Այդ պաշտպանութիւն ընող Թուրքը տանդ եկած ունէ՞ր:

— Ոտացդ զուրբան, Տէր Հայր, ինչո՞ւ սուտ ասեմ. էդ մարդը դուրսը քովէն անգամ չէր կրնար անցնիլ: Կեցիր պատմեմ ինչպէս փախցուցած է աղջիկս: Իրիկուն մը նախիրը եկաւ, տեսայ որ մեր էրէնճիկը չկար: «Աղջիկ Սանօ՛, քիչ մը յառաջացիր պարտէզներու կողմը, նայէ, կ'ըլնի որ էրէնճիկը հոն մնացեր է» ըսի: Սանօ պարտէզներու կողմը գընաց, էլ չվերադարձաւ: Խենթի պէս գիւղին ամէն անկիւն վազեցի... Ա՛խ, Սանօս տարի՜ն: Մէկ քանի օրէն հասկցուեցաւ որ էդ չունը տունիս չուրջը ման կուգայ եղեր: Ասես թէ Սանոյիս խօսքո՞վն է. չէ՛, բռնութեամբ տարած է:

— Մտիկ ըրէ, Նունուֆար խաթուն, ես տունդ եկած եմ որ բարի լուր մը տամ քեզի: Աստուած տայ քու ուզածդ էլնի: Չեմ գիտեր: Սանկ հայ աղջիկ մը յանձնուած մէկու մը. հեռուէն հեռու իմացայ որ այս գիւղէն է եղեր: Կուգա՞ս ինծի հետ, աչքովդ կը տեսնես, չը՞լլար:

— Ինչի՞ չեղնիր, Տէր Հայր, դողդողաց Նունուֆար խաթուն:

— Քանի որ աստանկ է, հիմա ես կ'երթամ եւ ճամբուն քիչ մօտ եղող ապառաժի մը ներքեւ կը նստիմ: Երբ մութը կոխէ, փակէ տունիդ դուները ու եկուր որ մէկը կասկածի չերթայ:

Աւազակապետը Նունուֆար խաթունին հաւանութիւնը առնելէ ետք ճամբուն մօտ տեղ մը գնաց ու սպասեց: Արեւը մարը մտած չէր երբ Նունուֆար խաթուն գոցեց դուները եւ ճամբան բռնեց:

Աւազակապետը տարբեր ճամբաներով առաջնորդեց կինը դէպի քաղաք: Յետոյ Արարուց ապաստանարանը տարաւ:

Պառաւ մամիկին յանձնուած աղջիկը գաղտնի սենեակ մը կը գտնուէր:

— Հիմա ներս պիտի գայ բաժս, մըրմնջեց Աւազակապետը:

Կինը չկրցաւ խօսիլ:

Աչքը դուռին էր:

Վերջապէս քաղաքացի աղջիկներու յատուկ հագուստով գեղուհին ներս եկաւ:

Նունուֆար խաթուն իսկոյն ճանչցաւ:

Հիւանդ կնոջ սնարին վերեւ պառաւ մամիկ մը եւ չորս տարու փոքրիկ աղջիկ մը նստած էին, որոնք քահանային մտնելը տեսնելուն պէս ոտքի ելան ու անոր ձեռքերը համբուրեցին:

— Աստուած օրհնէ ձեզ, մրմնջեց ծպտեալ քահանան ու մօտեցաւ հիւանդին, որ կը քնանար:

— Շատո՞նց է որ հիւանդ է, հարցուց Աւազակապետը:

— Չէ՛, Տէր Հայր, պատասխանեց պառաւ մամիկը՝ գլխուն լաչակը շտկելով, իրեցկին խաթունը լուսահոգի տէրտէրոջ մեռնելէն երկու ամիս ետքն է որ հիւանդ ինկաւ:

— Ի՞նչ է հիւանդութիւնը, ո՞ւր տեղը կը ցաւի:

(Շար.)

մօտ 200 հոգիէ : Ունին գպրոց, եկեղեցի եւ ազգային կեանք :

Համատան ալ չարժած է եւ խուճապը մինչեւ Թեհրան տարածուած է, ուր ժողովուրդը սարսափահար փողոցները թափած է, եւ հոն անցուցած գիշերը :

Այս ահաւոր աղէտին առթիւ, կը յիշուի թէ Խորհ. Միութիւնը, պարսկական սահմանէն 300 քիլոմեթր հեռու, Թիֆլիզի մէկ հորին մէջ, որ այդ նպատակով շինուած էր, երկուքուկէս թոն ոչ-հիւլէական ռումբ մը պայթեցուցած է : Այս փորձը կը ձգտէր երկրին ընդերքին կազմութիւնը ուսումնասիրելու : Անշուշտ կարելի չէ հաստատ կերպով ըսել թէ շարժը կրնայ սոր հետեւանք ըլլալ, բայց հակառակն ալ, ցարդ, կարելի չէ հաստատել :

Ամէն պարագայի մէջ, շարժին ուժը Ականիրի (Մարոք) շարժէն 100 անգամ աւելի զօրաւոր է :

Միջազգային Կարմիր Խաչը եւ Պարսկաստանի Կարմիր Առիւծը կը փութան օգնութեան հասնիլ, բայց ոչ մէկ հաղորդակցութեան միջոց կայ աղէտեալ շրջաններուն հետ եւ ամէն ինչ դժուար է :

Վերապրողներու պատմածէն կը պարզուի թէ անոնք որ չեն մեռած անմիջապէս (յաճախ իրենց քունին մէջ) կարծած են որ աշխարհի վերջը կ'ապրին :

Վերջին 50 տարիներու ընթացքին Պարսկաստան աւելի քան 200 շարժեր ունեցած է : Ասոնց մէջ ամէնէն ծանրը եղած է 1957ին եւ աւելի քան 1200 հոգի մեռած են :

ԾՆՈՒՆԴ

Տէր եւ Տիկին Ալլէն Փափազեան Ուրախութեամբ կը ծանուցանեն իրենց երրորդ զաւկին՝

ԱՐԱՄ-ՄԻՔԱՅԷԼԻ

ծնունդը :

Փարիզ, 1 Սեպտեմբեր 1962

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԿԱՅԱՆ

Օգափոխութեան կայանի Բ. խումբը կը վերադառնայ այս հինգշաբթի (Սեպտ 6) առաւօտ ժամը 6ին, Կառ տը Լիոն :

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ
ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ

Պոմոն — 4 ՍԵՊՏ., երեքշ. կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Ս. Սահակ-Մեսրոպ սրահին մէջ :

Պուլվար Օտտօ — 5 ՍԵՊՏ., չորեքշաբթի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, սովորական հաւաքատեղին :

Մարսէյլ-Քաղաք — 6 ՍԵՊՏ. Հինգշ. կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Ահարոնեան ակումբը :

Կրեւոր օրակարգ.— զեկուցում, դպրոցներու վերաբացում, վարչութեան ընտրութիւն :

Ներկայ կ'ըլլայ Միութեան գործավարը :

ԻՆՉՊԷՍ ՏԵՍԱՅ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ

(Տպաւորութիւններ)

Գրեց՝

Հ. ՎԱՀԱՆ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

Յաջորդաբար երկու անգամ սպառելէ ետք, մեր ունեցած հարիւրաւոր օրինակները, ստացած ենք սակաւաթիւ օրինակներու վերջին ծրարար մը :

ՆԿԱՐՆԵՐՈՎ ՃՈԽԱՑԱԾ ԱՅՍ ԳԻՐՔԸ ԿԱՐԺԷ ՄԻԱՅՆ 3 Ն. Ֆ.

Առաքումով՝ 4 Ն. Ֆ.

Դիմել՝

«Յ Ա Ռ Ա Ջ»

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին 1962 - 1963 տարեշրջանի արձանագրութիւնները սկսած են : Անոնք որոնք կը փափաքին ղրկել իրենց զաւակները, պէտք է այժմէն իսկ դիմում ընեն հաստատութեան տնօրէնութեան :

Վարժարանին նպատակն է պատրաստել միջնակարգ ուսման պաշարով օժտուած եւ հայեցի դաստիարակութիւն ստացած Հայուհիներու սերունդ մը :

Դպրոցասէրի ուսման ծրագիրը կ'ընդգրկէ երկու ուրոյն բաժիններ .

Ա.— Ֆրանսականը, որ տասացի կերպով կը հետեւի պետական լիսէներու արդիական բաժնի պաշտօնական ծրագրին, անգլերէն եւ սպաներէն լեզուներով, կը պատրաստէ պըրըվէի եւ պաքալորէայի :

Բ.— Հայկականը, որ կ'օժտէ սանուհիները հայագիտական ծանօթութիւններով, հայ լեզուի, գրականութեան, հայ կրօնքի եւ պատմութեան, Հայաստանի աշխարհագրութեան մարզերուն մէջ :

Աշակերտուհիներ կ'ընդունուին 8 տարեկանէն սկսեալ : Մանրամասնութիւններու համար դիմել հաստատութեան տընօրէնութեան :

1, Bd. du Nord, LE RAINCY (S. et O.)
Հեռաձայն 927 01·72

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Ֆ. Կապ. Կաչի Պօմոնի մասնաճիւղին վարժարանը կը վերաբացուի Սեպտ. 6ին հինգշաբթի առտու :

Արձանագրութիւն, դասարանական բաժանում եւ դասաւանդութիւն տեղի պիտի ունենան՝ ուսուցիչ Վ. Մխիթիքի կողմէ, նոյն առտուն, վարժարանի սրահին մէջ : Պատանիներու դասաւանդութիւնը՝ ըստ առաջնոյն՝ շաբաթ իրիկուն, ժամը 6ին :

Ցատկապէս կը խնդրուի շրջանի յարգելի ծնողքներէն եւ ազգայիններէն, որ չմոռնան իրենց ազգային նուիրական պարտականութիւնը. արձանագրել տալով իրենց զաւակները, սատարեն կրթ. գործին եւ քաջալեր հանդիսանան Կապոյտ Խաչի հանրանուէր գործունէութեան :

Թոշակի վճարումը պարտաւորիչ չէ :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»Ը
ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի 13 Հոկտեմբեր, Շաբաթ գիշեր մինչեւ լոյս, 6րդ թաղամասի քաղաքապետարանի սրահներուն մէջ :

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ մէջ Հ. Յ. Դ. Օրը կը տօնուի, Հոկտեմբեր 27, Շաբաթ գիշեր ժամը 21էն մինչեւ լոյս, «Ալհամպրա»յի սրահներուն մէջ, բացառիկ պատրաստութեամբ :

×

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ
ԼՈՆՏՈՆԻ ՄԷՋ

Մեծ պատրաստութեամբ կը տօնուի Սեպտեմբեր 29ին :

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՄԱՏԵԱՆ ՀԱՅԿԱԶԱՆՑ

(ԳԻՐՔ ԱՄԷՆ ՕՐ ԿԱՐԴԱԼԻՔ)

ԳԻՆԸ 3 Ն. Ֆ.

ԴԻՄԵԼ «ՅԱՌԱՋ»Ի ԽՄԲԱԳՐԱՏՈՒՆԸ

ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՄԷՋ

ԸՆԿ. Ա. ՔԻՕՍԷԵԱՆ

(Ֆօբօ Ռէֆս)

2 Ռիւ Պէռնար տիւ Պուա :

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ
ԽԱՆԱՍՈՐԻ ՕՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Խանասորի արշաւանքին 65րդ տարեդարձը Մարսէյլի մէջ կը տօնուի, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէին եւ մասնակցութեամբ շրջանիս բոլոր ենթակոմիտէներուն ու խումբերուն, ինչպէս նաեւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդին եւ Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղերուն :

ՔԻԻԺ-ԼԷ-ՓԷՆ, Թուլոնի ճամբուն վրայ :

Սեպտ. 9՝ կիրակի ամբողջ օրը

Շրջաններու ենթակոմիտէներու եւ խումբերու վարչութիւնները անյապաղ պէտք է վարձեն իրենց մասնաւոր օթոքարները :

Պոմոնէն Խանասորի տօնակատարութեան երթալու համար նախօրօք արձանագրուեցէք Յովհ. Պանտիկեանի, Վաղ. Տէր-Վարդանեանի, Սերժ Սարգիսեանի եւ Գէորգ Նօթնեղրայրեանի մօտ, եւ մեկնումի առաւօտը՝ Սեպտ. 9ին, Պառ տը լա Ռոբոնտ : Օթոքարը կը մեկնի առաւօտ ժամ 8ին : Վերադարձ երեկոյեան 8ին :

Սէն - Ժերոմի եւ շրջակայի հայրենակիցները որ կը փափաքին մասնակցիլ, սահպողաբար կը հրաւիրուին օթոքարի տեղի համար արձանագրուիլ՝ Յ. Սիմոնեանի, Ս. Յարութիւնեանի եւ Մ. Զորչամեանի մօտ :

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ
ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Յառաջի վարչութիւնը անգամ մը եւս կը յիշեցնէ իր յարգելի բաժանորդներուն որ հասցէի փոփոխութեան ատեն պէտք է նոր հասցէին հետ անպատճառ տան նաեւ իրենց նախկին հասցէն :

Ընթացք չի տրուիր եթէ հին հասցէն չէ կցուած :

×

Յառաջի վարչութիւնը ընթացք չի տար պաշտօնական հանգամանք չունեցող ազդերուն :

Ազդ ղրկող կազմակերպութիւնները պէտք է օգտագործեն իրենց պաշտօնական թուղթը եւ ստորագրեն ազդը հրատարակելու հրահանգը, ճշդելով իրենց հանգամանքը :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՀԱՅ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆ – ԼԸ ՓԷՔ

Բացուած են արձանագրութիւնները 1962 - 1963 Ուսումնական տարեշրջանին :

Կ'ընդունուի 10 - 12 տարեկան բարեկիրթ եւ յառաջադէմ ուէ աշակերտ : Ուսումնական ծրագիրն է դասական ընթացք երկրորդական վարժարանի

Դիմել ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՏԵՍՉՈՒԹԵԱՆ
ECOLE APOSTOLIQUE ARMÉNIENNE
3, Av. de Grandchamp, LE PECQ (S. et O.)
Tél· 963.01.72

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Սորպոնի Մեծ սրահին մէջ ՆՈՅ. 11-ին, տեղի պիտի ունենայ Ս. Մեսրոպ Մաշտոցի Ծննդեան 1600ամեակի տօնակատարութիւնը, Փարիզի եւ շրջակայից բոլոր հայ Միութիւններու մասնակցութեամբ :

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ
ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ն. Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան :

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS - 6e — Chèque Postal : 1278-35

PEINTRES et SCULPTEURS ARMENIENS, par *Onnig Avédissian,* Le Caire	100 NF.
MINIATURES ARMENIENNES, par *Lydia Dournova,* Paris.	120 NF.
NAREK, le Livre de Prières, trad. par *Isaac Kéchichian,* Paris, 1961.	25,20 NF.
LE CHANT DU PAIN, *Daniel Varoujan,* Paris.	6,30 NF.
HISTOIRE DE L'ARMENIE, par *H. Thorossian,* Paris.	10 NF.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆԷ ՀԱՅԵՐԷՆ, Հ. Ե. Տէր Ղազարեան, Պէյրութ,	20 Ն. Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ ՀԱՅԵՐԷՆ, Մեսրոպ Նուպարեան, Պէյրութ	40 Ն. Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅԵՐԷՆԷ ԳԱՂՂԻԵՐԷՆ, Հ. Գ. Պայեան, Վենետիկ,	40 Ն. Ֆ.
ԱՌՁԵՌՆ ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅ. ԳԱՂՂ. Հ. Գ. Ստեփանեան, Վենետիկ	9 Ն. Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ, Ս. Գաբամաճեան, Պէյրութ,	40 Ն. Ֆ.
ԱՆԳԼԵՐԷՆԷ ՀԱՅԵՐԷՆ ԲԱՌԱՐԱՆ : Յ. Յ. Չագմագճեան, Պէյրութ	40 Ն. Ֆ.
ԿԵԱՆՔԻ ՑՈՐՉԱՆՈՒՏԻՆ ՄԷՋ, Կ. Սասունի, Պէյրութ,	10 Ն. Ֆ.
ԿԵԱՆՔԻ ՈՒՂԻՆԵՐՈՎ, Բ. հատոր, Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ, Պէյրութ	15 Ն. Ֆ.
ՁՐՈՅՑ, Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ, Ա. հատոր 3·50 Ն. Ֆ. Բ. հատոր 5 Ն. Ֆ.	
ԱՆԴՐՇԻՐԻՄԵԱՆ ՁԱՅՆԵՐ, Պ. Մնացեան, Պէյրութ	4 Ն. Ֆ.

Առաքման ծախքը գնողին վրայ

ՃՈԽ ՄԹԵՐՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԵՒ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԵԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆՑ

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e
Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն.Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն.Ֆ. — Հատը 0.25 Ն. Ֆ.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
5
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
MERCREDI
5 SEPTEMBRE
1962

38ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9396 — 38e ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 18ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5297

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՍԱՀՄԱՆՆԵՐԸ

Ա.

Ամէն անգամ որ ներգաղթ կը կազմակերպուի, հրապարակ կը գրուի Հայաստանի սահմաններու խնդիրը :

Վերջին պատերազմի վաղորդայնին, 1945-47, ազգովին մէջտեղ իյնանք՝ աշխարհի մեծերէն պահանջելու համար Միացեալ Հայաստանի իրականացումը, ամբողջական սահմաններով :

Թրքահայ Դատի Պաշտպան Յանձնախումբեր կազմուեցան ամէն կողմ, մասնակցութեամբ բոլոր հոսանքներու ներկայացուցիչներուն, 1945ի Օգոստոսէն սկսեալ :

Անկէ ամիս մը առաջ Փոցտամի մէջ Մոլոթով դաշնակիցներու գերագոյն ժողովին կը պահանջէր երկու բան : Առաջին՝ խորհրդային հակակշիռ Վոսփորի եւ Տարտանէլի նեղուցներուն վրայ : Երկրորդ՝ Կարսի եւ Արտահանի նահանգներուն վերադարձը Խ. Միութեան :

Միտք էր այս երկու պահանջները ներկայացնել միաժամանակ, իբրամէկ անբաժանելի ձեւով : Տարակոյս չկար, որ դաշնակիցները — մանաւանդ Անգլիա — երբեք թոյլ պիտի չտային որ Թուրքիոյ բանալիները յանձնուէին Ռուսիոյ :

Թուրքերը պիտի համաձայնէին 1914ի սահմանները տալ Խ. Միութեան, եթէ պատերազմէն անմիջապէս վերջ Մոսկուա քիչ մը խիստ կերպով պահանջ ներկայացնէր այդ ուղղութեամբ :

Գաղտնիք չէ, որ գերմանական յաղթանակի օրերուն, Թուրքերը կը մտածէին իրենց նախկին զինակցի կողքին պատերազմի մէջ մտնել ընդդէմ Խ. Միութեան : Նոյնիսկ Թրքական սպայակոյտի անդամները ռուսական ճակատ գացեր էին քննելու համար գերմանական դիրքերը :

Ստալինկրատի յաղթանակն էր, որ զգաստութեան հրաւիրեց Թուրքերը, որոնք ի վերջոյ պատերազմ յայտարարեցին Գերմանիոյ դէմ, երբ այս վերջինը անձնատուր ըլլալու նախօրեակին կը գտնուէր արդէն : Ճարպիկ ռազմավարութեամբ մը, յաղթանակէն վերջ Թուրքերն ալ դաշնակիցներու շարքին մէջ մտան, առանց գնդակ մը պարպած ըլլալու :

Մոսկուա շատ թեթեւ շարժեցաւ այդ օրերուն : Փոխանակ իր սահմանները ընդարձակելու դէպի հարաւ, դէպի Թուրքիոյ հայկական նահանգները, թեւը երկնցուց դէպի Արեւմուտք, մինչեւ կեդրոնական Եւրոպա — արեւելեան Գերմանիա, իր ազդեցութեան ենթարկելով Եուկոսլաւիան եւ Ալպանիան, հասնելով մինչեւ Ատրիական ծով :

Սփիւռքի Հայութիւնը իրարու ետեւէ յուշագիրներ տեղացուց այն ատենի հինգ մեծերուն — Անգլիա, Ամերիկա, Խ. Միութիւն, Ֆրանսա եւ Չինաստան : Միայն Ֆրանսայի մէջ 40.000 Հայերու ստորագրութեամբ հանրագրութիւն հաւաքուեցաւ : Կազմուեցաւ Հայ Դատի Ֆրանսացի բարեկամներու յանձնախումբ մը, որուն մասնակցելու հրաւիրուեցան ծանօթ դէմքեր, ամէն հոսանքէ, Լուի Մարէնէն մինչեւ Մարսէլ Քաշէն :

Հրապարակային մեծ հաւաքոյթ մը տեղի ունեցաւ Սալ Վակրամի մէջ, ուր խօսեցան մեր բարեկամները : Ռընէ Կրուսէ խմբագրեց յուշագիր մը, որուն տակ ստորագրեցին Ֆրանսացի յայտնի մտաւորականներ, Սորպոնի դասախօսներ, գրագէտներ եւ պետական դէմքեր :

Այս բոլորը տեղի ունեցան այն հաստատ յոյսով, որ յաղթական դաշնակիցները վերջապէ՛ս պիտի վճարէին իրենց պարտքը, միջազգային այն մուրհակը, որ Սեւրի դաշնագիր կը կոչուէր :

Մեզի հետ միասին մեր օտար ազնիւ բարեկամներն ալ յուսախաբ եղան, երբ մեր բոլոր դիմումները առանց հետեւանքի մնացին :

Մեծ եղաւ հիասթափումը մանաւանդ Հայութեան «Հայաստանասէր» կոչուած հատուածին, երբ Վիշինսկի, իբրեւ առաջին պատուիրակ Խ. Միութեան, 1947 Հոկտեմբեր 24ին ՄԱԿի ժողովին առջեւ խօսքը ուղղելով Թուրքիոյ ներկայացուցիչ Սէլիմ Սարփէրի, յայտարարեց, որ Կարսն ու Արտահանը Վրաստանի կը պատկանին եւ թէ եկած է ժամանակը զանոնք վերադարձնելու իրենց բուն տէրերուն :

Ստալին եւ Բերիա ողջ էին այն ատեն :

Ուրեմն խաբեր էին մեզ Փարիզի խորհրդային դեսպանատան խորհրդաւոր գործակալները՝ երբ իբրեւ գաղտնիք մեզի կը յայտնէին, որ Մոսկուա որոշած է ընդարձակել Հայաստանի սահմանները :

Արդիւնքը յայտնի է :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊԵՆ ՊԵԼԼԱՅԻ ԶՕՐՔԸ ԿԸ ՅԱՌԱՋԱՆԱՅ

ՄԻՇՏ ՖՐԱՆՍԱՑԻՆԵՐՈՒՆ ՎՐԱՅ ԿԸ ԶԳԵՆ

ԱՀԱԿի նախագահը յայտարարութիւն մը ըրաւ եւ հանդիսաւորապէս ամբաստանեց Ֆրանսացիները «որոնց կարգ մը տարրերը օգտուելով Քաղաքի շուրջ եղած շփոթ կացութենէն, կրակ բացած են ամբոխին վրայ» : Մեռեալներ եւ վիրաւորներ կան : Միւս կողմէ 4րդ Վիլլայան ալ նոյն ամբաստանութիւնը կ'ընէ եւ հրատարակած իր զեկոյցին մէջ կ'ըսէ.— «Հակառակ հանդարտութեան մեր կոչերուն, Ալժերացիներ, մեր եղբայրները, զէնք պարպեցին Վիլլայա 4ի ճուճուտներուն վրայ : Առիթ առիթ մը եղաւ, զոր ցարդ մեր հողին վրայ գտնուող զինուորները օգտագործեցին զէնք պարպելու համար մեր քաջ ժողովուրդին վրայ : Պատմութիւնը պիտի դատէ այս պատասխանատուները որ առիթ տուին Ֆրանսական բանակին զէնք պարպելու մեր ժողովուրդին վրայ» :

Ֆրանսայի դեսպանը՝ Ժաննընէ եւ Ֆրանսական բարձր հրամանատարութիւնը կը հերքեն այս յայտարարութիւնը : Ֆրանսական զեկոյցը կը շեշտէ գլխաւորապէս, թէ Ազատագրական Բանակի երկու սպաներ հաստատեցին որ Ֆրանսական զօրքը դուրս ելլելու իրաւունք չունէր եւ պաշտպանողը մնալու հրահանգ ունէր :

Յատկանշական է սակայն համայնավար «Ալժէ Ռեփիւպլիքէն»ի տուած տեղեկութիւնները այս միջադէպին մասին : Թերթին աշխատակիցը կը պատմէ թէ յուզումը մեծ է Քաղաքի մէջ : Ծեր եւ երիտասարդ, կին եւ երախայ դուրս են : Հրացանաձգութիւն կը սկսի եւ ձայներ կը բարձրանան «կը բաւէ՛ ոյքան արիւն, մի սպաննէք ձեր եղբայրները» : Կին մը մերկ ծիծը ցոյց տալով կը պոռայ, ճուճուտի (զինուոր) մը որ հրացանով նշան կ'առնէ «ինծի զարկ, եղբայրդ մի զարներ» :

Հոս ոչ մէկ խօսք կայ Ֆրանսացի զինուորի մասին :

× Պեն Պելլայի հաւատարիմ զօրքը, կը յառաջանայ դէպի Ալժէ : Հինգէն վեց հազար զինուորներ են, ասոնք 6րդ Վիլլայայի մարդիկն են եւ դիմադրութեան չեն հանդիպիր : Ալժէի ցարդ տէրն ու տիրականն էր 4րդ Վիլլայան որ պարպեց քաղաքը, հինգ կամուրջներ օդը հանելէ ետք : 3րդ Վիլլայան է որ զինքը կը փոխարինէ : Ծանր դէպքերու կը սպասուի :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ նախարարաց խորհուրդը իր հերթական նիստը գումարեց Երկուշաբթի, նախագահ տը Կոլի մեկնումին նախօրեակին : Խորհուրդը որոշեց լուծել Ազգ. Դիմադրական Խորհուրդը կարենալ հետապնդելու համար անոր անդամները : Ծանօթ է որ այս անունը կ'օգտագործէ այլեւս գաղտնի բանակը Պիտոյի ղեկավարութեան տակ : Ելմտական նախարարը յայտնեց թէ նոր տուրքեր պիտի չդրուին 1963ին :

ՕՊԻ ոճրային ատեանին առջեւ կը շարունակուի տը Կոլի դէմ եղած Բ. մահափորձին հեղինակներու դատավարութիւնը : Ամբաստանեալները կը յամառին ընդգել թէ մահափորձը կեղծ էր, ձեւական եւ կառավարութիւնը տեղեակ էր : Մանուրի կը պատմէ թէ ինչպէս Վերսայլի մէջ, Պ. Սիմոն անունով մէկը հետը խօսած է, առաջարկելով որ գործակցի «Ֆրանսական Ալժերիոյ» համար ստեղծուած մարմնին : Ժամանակ կ'անցնի : Պ. Սիմոն օր մը կը հեռաձայնէ իրեն, կը յիշեցնէ հին խօսակցութիւնը եւ կ'առաջարկէ մահափորձ մը տը Կոլի դէմ : Ձեւական մահափորձ մը, որովհետեւ տը Կոլի ֆիզիքական ոչնչացումը զայն մարտիրոսի պիտի վերածէ : Ի վերջոյ Թիքսիէ – Վինեանքուրի ճարտար միջամտութիւնները կը ստիպեն Ատեանի նախագահը որ վկայութեան կանչէ Գնդ. Ֆուքօ եւ Ֆոքառ որոնք մաս կը կազմեն «յատուկ սպասարկութեանց» :

ՏԸ ԿՈԼԻ գերմանական ճամբորդութեան առթիւ, Ատենաուըր ճառ մը խօսեցաւ պատկերասփիւռէն, որպէսզի ժողովուրդը խանդավառ ընդունելութիւն մը վերապահէ Ֆրանսայի Հանրապետութեան Նախագահին : Ծերունի վարչապետը շեշտեց նաեւ թէ Ֆրանքօ-գերմանական համերաշխութիւն ինքնին նպատակ մըն է եւրոպական արեւմուտքի համար :

ԵԳԻՊՏՈՍԻ մէջ անգործութիւնը սկսած է պակսիլ, յայտարարեց աշխատանքի նախարարը :

ՄԻԱՑԵԱԼ Նահանգներու փոխ – նախագահը՝ Լինտըն Ճոնսըն յայտարարեց թէ Յունաստանի վրայ յարձակում մը կը նշանակէ յարձակում մը՝ Միացեալ Նահանգներու վրայ : Նման յայտարարութիւն մըն ալ ըրած էր Թուրքիոյ համար :

ԱՇԽԱՐՀԻ բնակչութեան թիւը երեք միլիառը անցած է, կ'ըսէ ՄԱԿի վերջին վիճակագրութիւնը :

ՄԱԿ–ի ընդհ. քարտուղարը՝ Ու Թան մամուլի ասուլիս մը տուաւ եւ շեշտեց այդ առթիւ թէ ցաւալի էր որ Ֆրանսա չմասնակցեցաւ Ժընեւի ապազինման ժողովին :

ՎԵՆԵՏԿՈՅ ոստիկանապետը, որուն կ'ընկերանային քառապինէռները, բռնի մուտք գործեց առջի իրիկուն Շարժանկարի պալատը գրաւելու համար Փոլօ Փազոլինիի ժապաւէնը՝ Մամմա Ռոմա, իբրեւ անբարոյական : Ֆիլմին գլխաւոր հերոսուհին՝ Աննա Մանեանի կը յուսայ որ արգելքը կը վերցուի : Կ'ըսուի թէ ֆիլմը շատ բաց տեսարաններ ունի :

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ Գերմանիոյ Գերագոյն Ատեանը ցկեանս տաժանակիր աշխատանքի դատապարտեց Արեւելեան Պերլինի երկու բնակիչներ : Ասոնց դէմ եղած ամբաստանութիւնն այն է որ լրտեսութիւն ըրած են Միացեալ Նահանգներու ի նպաստ :

ՓՈՐԹՈՒԿԱԼ կ'ամբաստանէ Քոնկոյի կառավարութիւնը որ կը ռմբարկէ ՄԱԿի Ուժը, բացէ ի բաց օգնելով Անկոլայի անհաքեկչական շարժումին :

ԽՐՈՒՇՉԵՒ յայտարարեց թէ համայնավարութեան գաղափարական յաղթանակին համար պատերազմ պիտի չընեն :

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ ԱՂԷՏԸ

ՄԵՌԵԱԼՆԵՐՈՒ ԹԻՒԸ՝ ԱՒԵԼԻ ՔԱՆ 20.000

ԱԶԳ. ՍՈՒԳ ԵՐԿՐԻՆ ՄԷՋ

Մինչ հեռաձայնով մեր ստացած լուրերէն կը հաստատուէր թէ կարգ մը լուրեր չափազանցուած են, տեղական մամուլը արձագանգ հանդիսանալով պարսիկ վարչապետին ձայնասփիւռ յայտարարութեան, կը հաղորդէր, ընդհակառակն, թէ աղէտը նախատեսուածէն մեծ է եւ մեռեալներու թիւը՝ աւելի քան 20.000 : Անշուշտ կարելի չէ ոչ մէկ ստոյգ թիւ ըսել այս մասին որովհետեւ ոչ մէկ լուրջ մարդահամար եղած է պարսկական այդ գիւղերուն մէջ եւ ոչ ոք կրնայ ըսել թէ փլած տուներուն մէջ քանի հոգի կար կամ իւրաքանչիւր ընտանիք քանի զաւակ ունէր :

24 ժամ է Թեհրանի ձայնասփիւռը դադրեցուցած է իր հաղորդումները եւ փոխան երաժշտութեան միայն Գուրանէն էջեր կը կարդացուին :

Մեռեալներու կողքին կան ողջեր որոնց համար անմիջական օգնութիւն պէտք է : Աւելցնենք նաեւ թէ ժանտատենդի համաճարակի վախ կայ, Տոքթ. Ալամ, պարսիկ նոր վարչապետը, շեշտեց ձայնասփիւռէն «Աղէտը հսկայ է : Երեւակայութեան սահմանները կ'անցնի : Աներեւակայելի է, Ալլահ օգնէ մեզի» :

Աղէտը մեծ է նաեւ Տանըրահանի մէջ (պէտք չէ շփոթել բուն Սրահանի հետ որ աւելի քան հարիւր հազար բնակիչ ունի) : Հոն չորս հազար բնակիչները մեռած են : Ամբողջ շարժը տեղի ունեցած է Թեհրանէն 160 քիլոմեթր հեռու եւ աղէտեալ շրջանը 20.700 քառակուսի քիլոմեթրի տարածութիւն մը կը կազմէ Ղազուինի, Սալէհի եւ Համատանի շրջանը : 200 գիւղեր հիմնայատակ քանդուած են, եւ համաճարակի վախէն զատ, ուրիշ մեծ աղէտ մը կայ՝ ջուրի պակասը : Լրագրողներ կը պատմեն թէ կիներ ծունկի եկած են իրենց առջեւ երբ օդանաւէն վար կ'իջնէին «Ջուր, քիչ մը ջուր» խնդրելով :

Թեհրանի Սինա հիւանդանոցին վիճակը ահաւոր է, կը պատմեն ականատեսներ, հարիւրաւոր վիրաւորներ դիզուած են : Կան նաեւ ողջ մնացածներ, որոնք խենթեցած են : Մարդ մը որ կին մը եւ ութ զաւակ ունէր, մինակ մնացած ու խելագարուած կը շրջի :

× Տը Կոլ 10 միլիոնի անձնական նուէր մը ըրաւ Պարսկաստանի աղէտեալներուն : Աշխարհի բոլոր կողմերէն օգնութեան կը փութան :

× Իշխանուհի Սօրայա որ այս շաբթու պիտի նշանուէր Կունթըր Զաքսի հետ, յետաձգեց այդ արարողութիւնը, յայտարարելով.— «Հայրենիքս սուգի մէջ է : Հազարաւոր հայրենակիցներ մեռած են կամ տուն չունին : Այս միջոցին չեմ կրնար անձնական կեանքիս մասին մտածել» :

ՄԵՐ ԱՅՑԵԼՈՒՆԵՐԸ

Մեր խմբագրատունը այցելեցին.—

Փաստաբան Վարդգէս Շամլեան, անդամ Լիբանանի խորհրդարանին եւ քեռայրը՝ Պ. Ալֆոնս Պէրպէրեան որ կարճ շրջապտոյտէ մը ետք Եւրոպա, Պէյրութ կը վերադառնան :

Տիկին Մխիթարեան եւ Տիկին Սագօ Յակոբեան, Թեհրանէն : Մայտա Մնտիկեան որ Հայաստանէն կը վերադառնայ իր բնակավայրը՝ Միլանօ :

Պետրոս Պալպուճաքեան, Լիբանանէն :

Օր. Այտա Էթեմէզեան, Հիւսիսային Ամերիկայէն :

ՆԱՀԱՆՋԻ ԹԵՄԱՆ
ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐԻ
ՎԷՊՈՒՄ

(Գ. եւ վերջին մաս)

Շահնուրն իր վէպի հերոսի նման չի բաւարարւում միայն կուրծք ծեծելով եւ հեռանալով: Շահնուրը պատմում է, որ բոլորն են տառապած, որ տառապած եմ եւ ես, բայց տառապանքը չի սպանել իմ ոգին: Դիմադրէք, ինչպէս դիմադրում եմ ես, թող բոլորը դիմադրեն, ովքեր ունեն կորով:

Սուրէնը դաւաճան յարալէզ էր: Նա — Նահանջի ամենածանր պահին դասալիք եղաւ, մարմինը կորցնելուց յետոյ, կորցրեց հոգին, հայ ժողովրդի անցեալը թքոտեց ու սեւացրեց՝ սեփական անկարողութեան պատճառով: Խուճապը մթագնում է Սուրէնի բանականութիւնը: Օրը ցերեկով նա դիմում է փախուստի:

Փախուստը սեփական միջավայրից այլ ձեւով է կատարում «Յարալէզների դաւաճանութիւնը» պատմուածքի հերոս Համբարձումը: Սա երկար ժամանակ նահանջից փրկուելու ուղիներ է որոնում, բայց իրականութեան մէջ այդ ուղիները չգտնելով, սպասում է հրաշքի: Փախչում է օր ըստ օրէ դաժանացող կեանքից, բայց պահում է փրկութեան յոյսը: Մի ամբողջ սերնդի ողբերգութիւնն էր այս, երբ կար յոյս, բայց առանց կարողութեան, կար երազանք, բայց առանց իրագործման: Յոյսի թեւերով բարձրանում էին աշխարհից եւ սարսափով այդ բարձունքից նայում ներքեւ:

Համբարձումը մեկուսացել է շրջապատից, համոզուած լինելով, որ վերադարձին ամէն ինչ գեղեցիկ կը լինի: Բայց վերադարձին ոչ թէ տգեղն է սարսափեցրել, այլ աւելի շատ սեփական դատարկութիւնը: Ցասումը աւելի է խորանում, երբ տեսնում է, որ բոլորն են հրաշքի սպասում:

Մի անգամ սրճարանում այսպիսի խօսակցութիւն է լսում.

«Յանկարծ մտքով իրապէս խղճալի երիտասարդ մը ըսաւ թէ միշտ կ'երազէր հրաշք մը, այսինքն կը փափաքէր կարենալ կոճակի մը վրայ կոխել եւ մէկ անգամէն կործանել Թուրքիան: Յետոյ կոխել ուրիշ կոճակի մը վրայ եւ կառուցանել հրաշալի Հայաստան: Ուրիշներ անմիջապէս ձայնակցեցան իրեն եւ ըսին թէ նոյն մտածումը ունեցած էին իրենք ալ՝ փոքրիկ փոփոխումներով: Սաստիկ յուզուեցաւ Համբարձումը տեսնելով թէ ինքը բնաւ տարբեր չէր մտածած խեղճուկ տղոցմէ» (Յարալէզներուն դաւաճանութիւնը):

Անկարելին խեղճացնում է մարդուն: Նրանց երազած հրաշքի եւ իրականութեան միջեւ ահռելի անջրպետ կար, եւ միայն անիրագործելի հրաշքի եւ սարսափեցնող իրականութեան այդ տարբերութիւնը բաւական էր, որպէսզի յարալէզին փախուստի մատնէր: Համբարձումը, որ մինչեւ այդ առանց Հայութեամբ տառապելու ոչ մի օր չէր անցկացնում, պատճառ է գտնում նահանջելու. «Ընդունեցաւ իր տկարութիւնը, իր ուրացումներն ու սուտը, քանի որ յարալէզները դաւաճանած էին եւ ինք պարզապէս մարդ էր, ինչպէս ես, ինչպէս դուն»:

Դաւաճան յարալէզը մի կերպ արդարացնում է իր փախուստը: Բայց նրա ներսում մնում է մի ձայն, որ բացատրութիւն է պահանջում:

Համբարձումը զգում է իր արարքի ծանրութիւնը, դրա համար էլ փախչում է գիշերով, մարդկանց աչքից աննկատ, անաղմուկ:

Իր փախուստը այլ կերպ է արդարացնում Սուրէնը: Նրա հոգում յուսահատութեան հետ աւելանում է եւ մաղձը սեփական ժողովրդի հանդէպ: Համբարձում դաւաճանում է, քանի որ իրենցից առաջ դաւաճանել էին միւս յարալէզները: Իսկ Սուրէնն իրեն արդարացնում է նրանով, որ Հայը գաճաճ է, եսամոլ է, պզտիկ է, փուչ, դատարկ, սնոտի, գեղեցիկը չի պաշտել, կռուել չգիտի, հերոս չունի եւայլն: Վայրահաչում է Նարեկացու վրայ եւ հայ ժողովրդի բոլոր դժբախտութիւնները դարսում Նարեկի մէջքին: Սուրէնի կարծիքով Նարեկը դարէ դար թմնաւորել է հայ ժողովրդին եւ Հայը վանականի (Նարեկացու) հաշմանդամ ոգու պէս արհամարհել է մարմինը, ուժը, կռիւը: Սուրէնը չի տեսնում հայ ժողովրդի դժբախտութիւնների պատմական պատճառները, իսկ Նարեկի ժողովրդայնութիւնն էլ բացատրում է լեզուական եւ բանաստեղծական յատկութիւններով:

Նարեկի մասին եղած տողերը «Նահանջում» եւ Շ. Շահնուրի յօդուածներից մէկը գայթակղութեան առիթ դարձան մի քանի մտաւորականների համար:

«Վեց–եօթը տարի առաջ էր կարծեմ — ասում է Վահան Թէքէեանը, — որ ան (Շահան Շահնուրը — Ա. Թ.) յարձակում մը ըրաւ Նարեկացիի վրայ՝ «Զուարթնոց» ամսագրի էջերէն: Իր քննադատութեան խորքը ան էր, որ Նարեկը իր ողբերգով եւ հեծութիւններով, իր մռայլ յուսահատութեամբը աշխարհէն եւ հեռաստա անդրատենչութեամբը կոռմպրած էր հայ հոգին» (Վահան Թէքէեան, «Վաւերաթուղթին վրայ», «Արեւ», 24–25 Հոկտ. 1939):

Խօսքը Շ. Շահնուրի «Աւազ ուրբաթը» յօդուածի մասին է: Նարեկի եւ Խորենացու մասին եղած մի քանի տողերը Վ. Թէքէեան համարում է սրբապղծութիւն: Իրականում Շահնուր խօսում է քրիստոնէութեան միակողմանի, խեղաթիւրուած ըմբռնման մասին:

Լուսաւորչականութիւնը ամբողջովին սպանել է մարմինը եւ մերժել գեղեցիկի հեթանոսական տարրերը, որոնք թէեւ քիչ, բայց կային վաղ քրիստոնէութեան մէջ:

Ընդհանրապէս որեւէ երեւոյթի մասին խօսելիս Շահնուրն աւելի շատ ուշադրութիւնը դարձնում է հիմնական եւ գործօն պատճառներին: Նա հակուած է Նարեկի կրօնական ոգու քննադատութեանը:

Հայ ժողովրդի պատմութեան եւ մշակոյթի գնահատման հարցում Շահնուրն ունի որոշ սխալներ: Դա բնական էր եւ հասկանալի: Նրա պրպտող, որոնող միտքը ուզում էր ճշդել, իմանալ անցեալ եւ ներկայ անկումների պատճառները, ուստի զարմանալի չէ, որ նրա մօտ եղել են տենդենցիոզ (ձգտումնաւոր) եւ ոչ ճիշդ գնահատումներ: Նա պատասխան էր պահանջում ժողովրդի մեծ զաւակներից, որոնք ուղեցոյց պիտի լինէին: Դրանից է, որ նրա ամէն մի տողը գրուած է այրող կրքով եւ ցաւատանջ ապրումով: Այս բոլորի հետ նրա մօտ կայ լուրջ պատասխանատուութեան զգացումը, սփիւռքահայութեան ծանր ճգնաժամին նա իրեն պարտաւորուած էր զգում պատասխան գտնել այն հարցերին, որ կախուել էր սփիւռքահայութեան բեկորների գլխին: Նահանջը սոսկալի չափերի էր հասել, եւ թւում էր, թէ անօգուտ պիտի անցնեն հազարամեակների մաքառումները: Բայց Շահնուրը մարդկանց հոգում տեսաւ լաւի երազանքը, ապրելու կամքը, տեսաւ, որ Հայութեան տառապած զանգուածները աշխարհի առաջաւոր ուժերի հետ միայն կարող են ձեռք բերել իսկական յաղթանակ:

ԱԼ. ԹՈՓՃԵԱՆ

«Գրական Թերթ», Երեւան, Յուլիս 13

ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԼԻԲԱՆԱՆԷՆ

ՊՈՒՐՃ - ՀԱՄՄՈՒՏԻ ՄԷՋ

Գ.

Պուրճ Համմուտ մէկ կողմէ ոստան մըն է, միւս կողմէ արշակաւան մը: Ես «ոստան»ը տեսայ, «արշակաւան»ը չտեսայ: Իմ տպաւորութիւնս այն է, որ ազատութիւնը այս գեղաչուի դիցուհին, թեւեր ունի, բայց չի կրնար թռչիլ: Ինչո՞ւ այդպէս է. չեմ գիտեր:

Ազատութիւնը բառ մը չէ, բովանդակութիւն մըն է: Երջանիկ են այն ժողովուրդները, որոնք բովանդակութիւնը կը նախընտրեն բառէն եւ խորքը՝ ձեւէն: Ինծի կը թուի, որ Լիբանան դացող ու վերադարձող մը կ'ունենայ այն տպաւորութիւնը, թէ հիմա ամբողջ աշխարհը դարձած եղած է տեսակ մը բանտ եւ թէ Միջերկրականի ափին թառած այս չքնաղ լեռնավայրը կը կազմէ բացառութիւն մը, այսինքն՝ եթէ դրախտ մը չէ բոլորովին, քաւարան մըն է գոնէ:

Անոնք, որ դրախտ չեն կրնար երթալ, անոնց համար քաւարանը միակ նախընտրելի վայրն է: Ես մաս կը կազմեմ քաւարանի թեկնածուներուն...:

×

Լիբանան էի, երբ լուր առացուեցաւ, թէ բարերարուհի տիկին Սոֆիա Ցակոբեան յիսուն հազար տոլարի նոր նուիրատուութիւն մը ըրած է՝ երկրորդական վարժարան մը հիմնելու համար Պուրճ Համմուտի մէջ:

Այս սքանչելի Հայուհին կարելի է կոչել նոր ժամանակներու մեծագոյն բարերարուհին, անշուշտ հայկական չափանիշով: Հաշիւը չեմ պահած, բայց իր նուիրատուութեանց գումարը կ'անցնի մէկ միլիոնը կամ, եթէ չանցնիր, կը մօտենայ միլիոն տոլարի:

Բոլոր նուիրատուութիւնները յատկացուած են կրթական նպատակներու: Ահաւասիկ օրհնեալ «մայր» մը, որ կը մտածէ իր օրհնեալ «զաւակ»ներուն կրթութեան մասին, մեր ժողովուրդի կրթական մակարդակի բարձրացման մասին, հայ մշակոյթի մասին:

Եթէ Սոֆիա Ցակոբեան մէկ չըլլար, այլ գոնէ երկու ըլլար, կրնայինք յուսալ, որ շատ բան պիտի փոխուէր մեր կեանքին մէջ: Կը կարծեմ, թէ Սոֆիաները շատ են, բայց Սոֆիայի սիրտը ունեցողները քիչ են: Աստուած տայ, որ մէկը երկու ըլլայ, երկուքը՝ երեք, երեքը՝ չորս: Այս պարագային՝ «Համազգային»ը կրնայ վստահ ըլլալ, թէ իր ծրագրած հայագիտական դասընթացքը եւ արդիական տպարանը ծրագիր պիտի չմնան, այլ պիտի դառնան կատարուած իրողութիւն:

Չեմ գիտեր, թէ իմ ձայնս պիտի հասնի՞ Սոֆիա Ցակոբեանի ականջին, այլ մանաւանդ սրտին: Եթէ հասնի, բարեբախտութիւն մը պիտի ըլլայ հայ մշակոյթին համար, եթէ չհասնի, դժբախտութիւն մը:

Գրած եմ ուրիշ տեղեր, կը գրեմ այսօր ալ, պիտի գրեմ նաեւ վաղը — «Համազգային»ը պիտի ունենայ իր հայագիտական դասընթացքը եւ տպարանը, ի փառս եւ ի պանծացումն հայ կրթութեան եւ մշակոյթի:

Հայ Կրթական Հիմնարկութիւնը իր կողմէ քսանըհինգ հազար տոլար աւելցուցած է Սոֆիա Ցակոբեանի յիսուն հազարին վրայ, իբրեւ հիմնադրամ երկրորդական վարժարանի մը կառուցման, Պուրճ Համմուտի մէջ:

Իրենք, Պուրճ Համմուտցիները, իրենց կարգին հանգանակութեան մը ձեռնար–

ՅՈՒՇԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ

Երբ 17 թուին, ցարիզմի տապալումից յետոյ, էմիգրանտներս սկսեցինք վերադառնալ խմբերով, սպասում էինք թէ Իսահակեանն էլ ահա կը գայ, որովհետեւ շարունակ լսում էինք թէ պատրաստւում է գալու. նա մինչեւ իսկ այդ մասին նամակ էր գրել Յով. Թումանեանին, եւ Թումանեանն էլ պատասխանել էր իրեն յատուկ սրամիտ խօսքերով.

«Արի՛, Աւօ ջան, արի՛...»:

Բայց նա, ինչ-ինչ պատճառներով, եկաւ միայն 27 թուին:

Եկաւ... Ինչքա՜ն էր փոխուել 16–17 տարուայ մէջ... Առաջուան բարակ, նիհար բանաստեղծը հիմա գիրացել էր, կլորացել եւ, չնայած որ 50ը նոր էր անցրել, ուսերը կռացել էին արդէն: Չկար այլեւս առաջուան սեւ նօսր-երազուն մօրուքը, չկար խոշոր աչքերի երազող հայեացքը. հիմա ծնօտի վրայ մի փոքրիկ մատնաչափ մօրուք էր, իսկ աչքերը՝ կնճիռների ցանցով շրջապատուած: Այդ աչքերը... դրանք թէեւ առաջուայ պէս ուշիմ էին ու թափանցող, բայց այլեւս չունէին իրենց նախկին երազկոտ քնքշութիւնը: Նրանք հիմա խոհուն էին եւ խելացի, երբեմն իմաստութիւն ճառագայթող...:

Իսկ իր բանաստեղծի շարժումները ծանր էին եւ դանդաղ... Տեսնողը կարող էր կարծել, թէ արուեստից հեռու մարդ է, շատ սովորական մարդ, եթէ չիմանար դա Իսահակեանն է, մանաւանդ եթէ չխօսէր հետը... Իսկ եթէ խօսէր՝ իսկոյն կը զգար գրական մարդը, բանաստեղծը — ա՛յնքան նա անմիջական էր իր պոէզիայի նման, ա՛յնքան զգայուն ու սրտախօս, եթէ կարելի է այսպէս ասել:

Փոխուել էր մարմնով, բայց հոգով մնացել էր նոյնը: Հարստացել էր կենսափորձով եւ դարձել աւելի խորունկ եւ շրջահայեաց:

Նրա վերադարձը մեծ հետաքրքրութիւն յառաջ բերեց ժողովրդի մէջ: Թումանեանից ու Տէրեանից յետոյ նա հին սերնդի միակ ապրող բանաստեղծն էր, որ սիրուած էր ժողովրդի բոլոր խաւերից: Դրա վրայ աւելանում էր եւ այն որ նա հայրենիք էր վերադառնում երկար անջատումից յետոյ: Այդ էր պատճառը, որ ամէն տեղ, քաղաքներում թէ գիւղերում, եղբայրական սիրով, հրաւէրները հետեւում էին մէկը միւսին. եւ իւրաքանչիւր ոք պատիւ էր համարում իրեն՝ ներկայ լինել այդ հրաւէրներին եւ սրտագին շնորհակալութեան խօսք ասել սիրելի պոէտին: Նա ինքն էլ, հին ու նոր ծանօթների շրջանում, գոհունակութիւնից արտասւում էր յաճախ, որ գտնւում է հայրենիքում:

Երեւանում պոէտը հետաքրքրութեամբ այցելում է հիմնարկները, հաստատութիւնները, ծանօթանում՝ երիտասարդ գործիչներին, եւ ամէն տեղ նրան ընդունում էին համակրանքով, շրջապատում սիրով, եւ գոհունակութիւն յայտնում, որ վերադարձել է վերջապէս:

Սակայն խորհրդային կարգերը նոր էին նրա համար, եւ նա ուշադիր դիտում էր ամէն բան, եւ ուզում էր հասկանալ... ոչ թէ իշխական կարգը, — այդ նրան ծանօթ էր, — այլ թէ ինչպէս են իրականացւում բարձր իդէաները կեանքում, կենցաղում:

— Հոկտեմբերեան յեղափոխութիւնը մեծ իրադարձութիւն է մարդկութեան պատմութեան մէջ, — յաճախ ասում էր նա: — Ուզում եմ տեսնել իդէաների իրագործումը:

Չնայած 16 տարի բացակայել էր հայրենիքից, բայց նա շատ աւելի լաւ գիտէր երկիրը եւ մարդկանց, քան՝ Երեւանում ապրող շատ գրողներ, որովհետեւ նա, մինչեւ արտասահման գալը, շրջել էր Հայաստանի համարեա բոլոր անկիւնները, գրեթէ բոլոր գիւղերը, եւ ամէն տեղ ունէր ծանօթներ, բարեկամներ, երկրպագուներ: Ո՞վ չէր լսել կամ երգել նրա «Ոսկան ախպէր»ը, «Մաճկալ»ը, «Ուռենին» եւ տասնեակ այլ երգեր: Պատահել է որ շատ անգամ ես ուղեկցել եմ նրան շրջանները գնալիս, եւ ամէն անգամ զարմացել եմ նրա պայծառ յիշողութեան վրայ. նա գիտէր ոչ միայն գիւղերի պատմութիւնը, նրանցում կատարուած դէպքեր, ճանաչում [illegible], ի հարկէ՝ տարիքաւորներին: Լինելով շատ զգայուն մարդ՝ հին ծանօթ վայրերը տեսնելիս կամ պարզապէս հին ծանօթներին հանդիպելիս՝ արտասւում էր յաճախ, յիշելով հին դէպքեր ու զրոյցներ: Զրոյցների անսպառ աղբիւր էր Իսահակեանը եւ՝ հետաքրքիր պատմող:

Կառքով գնում ենք, ասենք, մի տեղ. նա մատը մեկնում է եւ ասում.

— Մի անգամ այս գիւղի մօտ էր, հէնց այս ծառերի տակ գրեցի սիրային մի ոտանաւոր եւ երգելով գնացի գիւղ...

... Մի օր այս կողմերը շրջելիս՝ պատահեցի մի գիւղացու. «Ի՞նչ ես կարծում, — հարցրի ամպած երկինքը ցոյց տալով, — անձրեւ կը գա՞յ թէ չէ»: Նա ուսերը վեր քաշեց. «Ես ի՞նչ գիտեմ, ախպէր ջան. Աստուծոյ հօրեղբօրը հօ չեմ, որ իմանամ»...:

ԱՍ. ԶՈՐԵԱՆ

(5 – Շար.)

կած են վարժարանի հողին գնման համար: Մինչեւ Օգոստոսի սկիզբը, գոյացած էր շուրջ քսան հազար լիբանանեան ոսկիի գումար մը:

Կարելի է ըսել վստահօրէն, թէ Պուրճ Համմուտ պիտի ունենայ իր երկրորդական վարժարանը: Եւ սակայն «փրկութեան գործ» մը պիտի ըլլայ Լիբանանի, բայց մանաւորաբար Պուրճ Համմուտի հայութեան համար:

Մայիսին Պէյրութ եկաւ Հայ Կրթական Հիմնարկութեան եռանդուն քարտուղարը՝ Պ. Բիւզանդ Կաղնեան, որ գլխաւոր դերը կատարած էր Պուրճ Համմուտի մէջ երկրորդական վարժարան մը հիմնելու գործին նախաձեռնութեան մէջ: Եօթանասունհինգ հազար տոլարի չէքը, զոր միասին կը բերէր, ջերմութեան, երախտագիտութեան եւ սրտագին մեծարանքի հանդէս մը ստեղծեց Մայր Սոֆիայի, Հայ Կրթական Հիմնարկութեան եւ նոյն ինքն իրեն՝ Բիւզանդ Կաղնեանի հանդէպ:

Իմ ձայնս միացնելով բազմաց ձայնին, պիտի ըսեմ եպիսկոպոսական հանդիսաւորութեամբ.— Օրհնեալ ըլլաք դուք բոլորդ, որ վարժարան մը կը հիմնէք Հայաշխարհի մէջ տեղ մը, կամ գիրք մը կը հրատարակէք, կամ եկեղեցի մը կը կառուցանէք, տպարան մը կը հիմնէք, վերջապէս կը ծառայէք հայ մշակոյթին:

×

Հայ մշակոյթի պանծացումն էր Մեսրոպ Մաշտոցի ծննդեան 1600 ամեակի տօնակատարութիւնը Պուրճ Համմուտի մէջ, բարձր հովանաւորութեամբ Տանն Կիլիկիոյ Վեհափառ Հայրապետին եւ նախագահութեամբ վաստակաւոր մշակին՝ Գ. Սիմոն Վրացեանի:

Մեսրոպ Մաշտոց ծնած էր ճիշդ ժամանակին եւ գործած էր նոյնպէս ճիշդ ժամանակին:

Ինծի կը թուի՝ եթէ Օշականի Սուրբը ծնած ըլլար յիսուն տարի առաջ կամ յիսուն տարի ետք, մենք հաւանաբար այբուբեն պիտի չունենայինք կամ պիտի ունենայինք ուրիշ այբուբեն մը, բոլորովին տարբեր՝ մեսրոպեան այփաբետայէն:

Սխալ բա՞ն մը ըսի նորէն. Թերեւս այո, թերեւս ոչ: Ցամենայն դէպս, ըսի ինչ որ կը մտածեմ: Առանց այբուբենի, դժուար թէ մենք կարենայինք ունենալ հայագիր գրականութիւն: Վսեմական Վարդապետը փրկեց մեր մշակոյթը օտար պատուաստէն: Ժողովուրդ էինք, այբուբենը մեզ դարձուց ազգ: Հպատակ էինք, Մեսրոպի 36 երկաթագրերը մեզ ըրին տէր ու իշխան: Ասորի էինք կամ յոյն, Հա՛յ դարձանք: եւայլն, եւայլն:

«Գերմանիկ» սրահը, ուր տեղի ունեցաւ տօնակատարութիւնը, լեցուած էր բերնէ բերան: Շուրջ երկու հազար հինգ հարիւր Հայեր եկած էին լսելու Մեսրոպ Մաշտոցի պատգամը, որ 15 դարէ ի վեր միշտ կը կրկնուի, բայց չի հիննար երբեք: Այս պատգամը կրնանք խտացնել չորս բառի մէջ.— Հաւատարիմ եղէք իմ այբուբենիս:

Այո՛, հաւատարիմ ըլլանք իր այբուբենին, որովհետեւ մեր բոլոր հարստութեանց մէջ լաւագոյնն ու ատագոյնն է ան:

«Գերմանիկ»ի տօնակատարութենէն երկու շաբաթ ետք, Մայիս 27ին, դարձեալ Պուրճ Համմուտի Ժողովրդային Տան ընդարձակ պարտէզին մէջ տեղի ունեցաւ Մայիս 28ի տօնակատարութիւնը, նախագահութեամբ Կարօ Սասունիի: Բոցաշունչ ճառեր խօսեցան Բիւզանդ Կաղնեան եւ Արամ Սահակեան: Նոյն օրը, հանդէսէն առաջ, Հ.Մ.Ը.Մ.ի սկաուտները, արենոյշները, արծուիկներն ու գայլիկները տպաւորիչ տողանցք մը կատարեցին Պուրճ Համմուտի փողոցներուն մէջ, նուագախումբի առաջնորդութեամբ:

Հայ աւանը դարձած էր Հայաստան: Մայիս 28ի տարեդարձը չէր, որ կը տօնուէր. կարծես կը տօնուէր նոյն ինքն Մայիս 28ի աէբը:

Ես ալ գացի ներկայ ըլլալու տօնակատարութեան: Ընդարձակ պարտէզը լեցուած էր բազմութեամբ: Եւ հետզհետէ նոր բազմութիւններ կը հասնէին: Երբ ետքս նայեցայ, տեսայ որ աւել ձգելիք տեղ չկար: Ոմանց կարծիքով՝ ներկաներուն թիւը կը հասնէր չորս հազար հինգ հարիւրի կամ նոյնիսկ հինգ հազարի:

Ու սկսայ մտածել.— Մեսրոպ Մաշտոցի տօնակատարութեան ներկայ էին 2500 հոգի, Մայիս 28ի տօնակատարութեան՝ 4500–5000 հոգի: Այս կը նշանակէ ուրեմն, որ հայրենիքի տօնը գերիվեր է մշակոյթի տօնէն: Այս կը նշանակէ ուրեմն, որ հայրենիքը գերիվեր է մշակոյթէն: Այս կը նշանակէ դարձեալ, որ պարունակողը հայրենիքն է, իսկ պարունակեալը մշակոյթն է:

Առանց հայրենիքի մշակոյթ չկայ, այո՛. բայց նաեւ առանց մշակոյթի հայրենիք չկայ: Ո՞րն է գերակշիռ այս երկուքին մէջ, — հարցուցի ես ինծի եւ պատասխանեցի դարձեալ ես ինծի.— Հայրենի՛քը:

Հայրենիքի գաղափարը առաջ է մշակոյթի գաղափարէն: Հայրենիքի սէրը վեր է մշակոյթի սէրէն:

Հայրենիքը անօթն է, մշակոյթը ծաղիկն է:

Հայրենիքը գահն է, մշակոյթը մականն է:

Հայրենիքը ժողովուրդն է, մշակոյթը մտաւորականութիւնն է: Ժողովուրդը աւելի է իրրեւ քանակ, քան մտաւորականութիւնը իրրեւ որակ: Ժողովուրդէն կարելի է մտաւորականութիւն ստեղծել, բայց մտաւորականութենէն կարելի չէ ժողովուրդ ստեղծել:

Մայիս 28ը ժողովուրդ է, Մեսրոպ Մաշտոցը մտաւորականութիւն է:

Այս խոհերը գլխս հեռուները տարին:

Զգացի, որ գլխու պտոյտ կ'ունենամ:

Կեանքիս մէջ առաջին անգամն էր, որ կը տեսնէի Մայիս 28ի տօնակատարութիւն մը, որուն ներկայ կ'ըլլան 4500–5000 հոգի: Տեսած էի հազար հոգի, երկու հազար հոգի, տեսած չէի հինգ հազար հոգի:

Եւ այս հինգ հազար հոգին կը կերակրուէին ոչ թէ երկու ձուկով եւ հինգ նկանակով, այլ խօսքով, Մայիս 28ի սա՛ պատգամով.— Ամբողջական Հայաստան՝ ամբողջական Հայութեամբ:

Այս պատգամին ունկնդիր եւ հաւատարիմ է հայ ժողովուրդը:

Հանդէսէն ետք, դարձայ ըսի օր ու արեւ տեսած ընկերոջս՝ Ս. Վրացեանի.

— Ես այսքան պատկառելի բազմութիւն չէի տեսած Մայիս 28ի տօնակատարութեանց: Դուք տեսա՞ծ էք:

— Այո՛, — ըսաւ Ս. Վրացեան:

— Ո՞ւր:

— Երեւանի մէջ, երբ կը տօնուէր Մայիս 28ի առաջին տարեդարձը:

— Ի՞նչ էր ներկաներուն թիւը:

— Շուրջ հարիւր հազար:

Բերանս բաց մնաց. պէտք եղաւ բաժակ մը պաղ ջուր խմել: Ուստի՝ գացինք Գրաճեաններու տունը, ուր պաղ ջուրը եւ տաք սուրճը մեզի կը սպասէին:

Ուրախ լե՛ր, Պուրճ Համմուտ: Տէր ընդ քեզ: Եւ ընդ մեզ:

Բ. ԹԱՇԵԱՆ

ՔԻՉ ՄԸ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

ՄԵԾՆ ԱՂԵՔՍԱՆԴՐԻ ՁԻՆ

Իր տասներկու տարեկան հասակին, իշխան Աղեքսանդր, որ աւելի ետքը Մեծն Աղեքսանդր անունին տակ պիտի նուաճէր մեծ կայսրութիւն մը, արդէն ի յայտ կը բերէր արտակարգօրէն քաջ ու խիզախ նկարագրի մը բոլոր տուեալները եւ ունէր դատելու եւ վճռելու անսխալական կարողութիւն մը:

Օր մը, երբ իր հօր ներկայութեան, Աղեսանդր ներկայ կ'ըլլար հանդիսութեան մը, ուր առաջին անգամ ըլլալով պիտի ներկայացուէր Թեսաղոնիկէէն բերուած անզուսպ երիվար մը, զարմանքով տեսաւ թէ ոչ մէկ ձիավարող կը յաջողէր հեծնել այդ ձին:

Աղեքսանդր ըսաւ հօրը.

— Ինծի յանձնեցէք այս Պուկեֆալը (ձիագլուխ) եւ եթէ յաջողիմ զայն զսպել, ինծի նուիրեցէք:

—Հապա եթէ ձախողիս, կը պատասխանէ իր Թագաւոր հայրը:

— Այն ատեն, կը վճարեմ անոր գինը, կը պատասխանէ Աղեքսանդր:

Մակեդոնիոյ Թագաւորը կը համաձայնի եւ անմիջապէս երիվարը կը յանձնեն իշխանազուն Աղեքսանդրին:

Այս վերջինը խկոյն կը ցատկէ Պուկեֆալի քամակին: Ձին ահագնագոռգ վրնջիւն մը արձակելէ ետք, երկու ոտքերը վեր բարձրացնելով, բերնէն դուրս կը թափէ սպիտակափրփուր լորձունքը:

Աղեքսանդր, սակայն, կը յաջողի զըսպել կատղած նժոյգը, անոր սանձը պինդ բռնած եւ ձիուն գլուխը դարձուցած դէպի արեւուն կողմը:

Նժոյգը խկոյն կը գտնէ իր հանդարտութիւնը եւ կը դառնայ հլու-հնազանդ իր ձիաւորին...:

Աղեքսանդր միակն էր եղած նշմարելու որ կենդանին կը խրտչէր իր իսկ շուքէն...:

Այս յաջողութենէն խրախուսուած, Աղեքսանդր իր նժոյգով քառասմբակ կ'արշաւէ, հրապարակին շրջանը քանի մը անգամներ կատարելէ ետք, մինչ սանձին տիրապետող, կը վերադառնայ, վերստին կը մեկնի, մինչ հաստատ ու շիտակ աչտանկուած անզուսպ կարծուած նժոյգի քամակին, դարձեալ կու գայ իր մեկնակէտին, մինչեւ այն ժամանակ երբ ձին յոգնած եւ ուժասպառ կանգ կ'առնէ:

— Զաւակս, կ'ըսէ Մակեդոնիոյ Թագաւորը, ի տես իր զաւկին խիզախութեան, զաւակս, քեզի ուրիշ Թագաւորութիւն մը պէտք է. Մակեդոնիան շատ փոքր է քեզի համար...:

Փիլիպոս Բ. այս խօսքերը արտասանած պահուն, երբեք չէր խորհեր թէ մարգարէութիւն մը կ'ընէր...:

Արդարեւ, երբ Ք. Ա. 336 թուականին Աղեքսանդր կը դառնայ Մակեդոնիոյ վեհապետը, կը վճռէ նուաճել Ասիան, եւ իր նժոյգին, Պուկեֆալի վրայ հեծած կ'արշաւէ յաղթանակէ յաղթանակ:

Օր մը, երբ արդէն բացարձակ տէրն էր դարձած Պարսկական Կայսրութեան, կ'իմանայ թէ գողեր յաջողած են յափշտակել իր զուրգուրանքին եւ սիրոյն առարկան դարձած Պուկեֆալը:

Անմիջապէս հրովարտակով մը կը ծանուցանէ ժողովուրդին որ եթէ մէկ ժամէն իր ձին չվերադարձուի, սրախողխող պիտի ընէ ամբողջ ժողովուրդը, առանց խնայելու նոյնիսկ կիներուն, ծերերուն եւ երախաներուն...:

Սահմռկած այս սպառնալիքէն, գողերը կը յանձնեն Պուկեֆալը...:

Այնուհետեւ, Աղեքսանդր դարձեալ իր ձիով կը նուաճէ բազմաթիւ այլ երկիրներ, այնպէս որ ժողովուրդին համար անհերքելի ճշմարտութիւն մը կը դառնայ այլեւս թէ Աղեքսանդր երբ Պուկեֆալի քամակին է, անպարտելի է...:

Փորէսի նշանաւոր պատերազմին, սակայն, Պուկեֆալ, երբ իր քամակին ունէր Աղեքսանդրը, մահացու կերպով կը վիրաւորուի:

Ազնիւ կենդանին, սակայն, խորհելով իր տիրոջ կեանքին մասին, ամէն ջանք կը թափէ որ իր անկումի ընթացքին չվիրաւորէ զայն:

Այս դէպքը հետեւեալ կերպով կը նկարագրէ Պղուտարքոս.

«Ինչ ալ եղած ըլլայ, կենդանին սահելով իր ոտքերուն վրայ, կ'երթայ յուշիկ տարածուիլ գետինը, որպէսզի իր տէրը չվիրաւորուի»:

Մեծն Աղեքսանդր, այդ խիզախ ու յանդուգն պատերազմողը, երախայի մը նման կուլայ ու կը սգայ Պուկեֆալի մահը:

Աւելի ուշ, աշխարհակալը հիմը կը դնէ Պուկեֆալի քաղաքին, անմահացնելու համար յիշատակը իր նժոյգին:

Քաղեց՝ ՍԷՇԱՏՐԱ

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (120)

ԱՒԱԶԱԿԱՊԵՏԸ

ԳՐԵՑ՝

ԺԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍ ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ

— Սիրտս, սիրտս կը ցաւի, կ'ըսէ: Անցեալ օր հէքիմը բերինք, բան մը չասաց էղ հողը մտնելիք մարդը:

Այդ պահուն իրիցկինը բացաւ աչքերը ու անորին մօտ կեցող քահանային երեսը նայեցաւ: Իսկոյն քիթը բերանը ծածկեց ու ամօթահար եղաւ:

— Ո՞ւր տեղդ կը ցաւի, իրիցկին, իրիցկին խաթուն, հարցուց Աւագակապետը:

— Սիրտս շատ կը ցաւի, պատասխանեց իրիցկին խաթունը որ արդէն հոգին հազիւ այդ բառը կրցաւ բերնէն հանել:

Մէկը չէր հասկնար թէ ան հոգեւարքի մէջ էր եւ երկու ժամէ ի վեր կը մարտընչէր մահուան հետ:

Այս վերջին բառը կոկորդէն ելաւ չելաւ ահա շարժում մըն ալ ըրաւ ու գլուխը թողուց բարձին վրայ:

Մամիկն ու փոքր աղջիկը սկսան արտասուել, իսկ Աւագակապետը ծոցէն հանեց Մաշտոցը, ծունկի չոքեցաւ ու սրտաբուխ աղօթք մը մրմնջեց:

Յետոյ եկաւ գիւղին Տէր Մուրատ քահանան, որ դեռ երիտասարդ կ'երեւար:

Մեծ հանդէսով թաղումը կատարեցին:

Աւագակապետը կանչեց իր քով Տէր Օհանի քոյրը, Աննա խաթունը եւ ըսաւ.

— Կը տեսնեմ որ Տէր Օհանի որբերուն պաշտպանը դուն պիտի ըլլաս ասկից ետքը: Աստուած անոնց ծնողքին կեանքը քեզի տուաւ: Արդ, խղճիս պարտականութիւնը կատարելու համար կը յայտնեմ թէ եղբայրդ հարիւր ոսկիի գումար մը յանձնած էր ինծի: Անիկա քու ձեռքիդ տակ պիտի դրուի: Նայէ որ աս եէթիմները խեղճ չմնան: Անոնք՝ վերը Աստուած ու վարը՝ քու ձեռքդ պիտի նային:

Ու գրպանէն հանելով այդ գումարը մամիկին տուաւ, իսկ ինքը մեկնեցաւ:

Գիտէր թէ այդ շարժուան պարսիկ կառավարները վերջացուցած էին գործերը եւ պիտի վերադառնային: Յարմար էր իրեն որ անոնց հետ Պարսկաստան երթար:

Այդ պատճառաւ փոխեց տարազը եւ կարաւանապետէն երկու ձի վարձեց: Անիկա ուրիշ բանի համար չէր եթէ ոչ իր բարձր դասակարգի վաճառական մը ըլլալը ցուցնել կ'ուզէր, որպէսզի կասկածի տեղի չտար:

Կարաւանը վեց օրէն իր ճամբան կըտրեց ու հասաւ Պարսկաստան:

Աւագակապետ քաղաքէն քիչ հեռու գտնուող արուարձաններուն մէջ ապաստանիլ տուած էր Լուսիան ու Նուրիմէն:

Երբ մութը կոխած էր, անմիջապէս ապաստանարան գնաց:

Լուսիա ու Նուրիմէ նստած էին եւ իրարու հետ անուշ անուշ կը խօսէին:

Աւագակապետը սրահին մէջ սպասեց ու մտիկ ըրաւ:

— Ա՜խ, Լուսիա, կը մրմնջէր Նուրիմէ հոգեկան դառնութեամբ համակուած շեշտով մը, ո՛րչափ բարի էր. դուն որչափ բախտաւոր ես ասանկ հայր մը ունենալուդ: Երբեք, երբեք, քոյր իմ, չեմ կրնար հաւատալ թէ անիկա հասարակ մահկանացու մըն է, եւ թէ անիկա երկինքէն իջած մէկը չէ: Անկարելի է: Այն մարմնացումը, որուն մէջ կ'ապրի ինքը, բառին բովանդակ նշանակութեամբ պաշտելի է ինծի: Չեմ գիտեր պիտի ըլլա՞յ մէկը որ հոգիիս ու սրտիս մօտիկ ընեմ, որքան պարտական ըլլալու եմ հօրդ: Գերեզմանիս հողն անգամ անոր անունը վերջին օրհնէք մը պիտի ընէ:

— Անոր համար, քոյր իմ, կը միջամտէր գեղանի Լուսիա, աշխարհը, արեւը, կեանքը, ամէնն ալ բարութեան մէջ մարմնացած են: Ա՜խ, չես գիտեր անոր անցեալը: Անիկա ինչե՜ր քաշած է:

Իր բովանդակ կեանքին մէջ օր մը, ժամ մը, վերջապէս վայրկեան մը չէ եղած, որ հանդարտ ու խաղաղիկ միջոց մը գտնէ: Անիկա մեր փոթորկալից հայրենիքին ամբողջ թշուառութիւնը կրած է: Անոր ոչ գիշերը գիշեր եղած է եւ ոչ ալ ցերեկը՝ ցերեկ: Նուրիմէ, միայն դուն չես, շատեր կան անոր կեանքին համար աղօթող: Բայց թողունք այս խօսակցութիւնը: Հաւատանք որ Աստուած անոր քայլերը կ'առաջնորդէ: Ես պիտի խնդրէի որ անցեալ օրուան երգդ անգամ մըն ալ ըսէիր ինծի: Շատ քաղցր է այդ երգդ: Հոգիս կը թրթռայ երբ կը լսեմ:

— Ինչու չէ, քոյրս, բանծդ ըլլայ:

(Տար.)

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Գ. Գաղանճեան եւ Մ. Տօնականեան ընտանիքներէն 30 Ն. Ֆ. հանգուցեալ Տիկ. Եղիսաբէթ Տէր-Գէորգեանի (Ամբօ-թերտամ) յիշատակին:

×

Փոխան Սիւռ Առժանսէն՝ Այրի Տիկին Վարդանուշ Կակոյեան իր ամուսնոյն մահուան Բ. տարեդարձին առթիւ 50 Ն. Ֆ. նուիրած է Մշակոյթի Տան Ս. Թէհ-լերեան սրահին:

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն սովորաբար ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ, ժամը 20.30ին, Ահարոնեան Ակումբը: Ներկայ կ'ըլլայ ընկեր Խաչիկ Մկրտիչեան:

ՇԱՒԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Արդութեան» խումբի ժողովը այս Շաբաթ ժամը 21-ին, սովորական հաւաքատեղին:

Դաշտահանդէսի հաշիւներու քննու-թիւն եւ ընթացիկ հարցեր:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Կապ. Խաչի Շաւիլի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է 30 Ն. Ֆ. Տէր եւ Տիկին Գնէլ Կէօշկարեանէ իրենց մօրեղբօր աղջկան Այրի Տիկին Մարիամ Նազլիկեանի ցաւալի մահուան առթիւ:

"ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ"

ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ բացուած են յառաջիկայ 1962-1963ի դպրոցական շրջանի համար:

Իրենց զաւակները արձանագրել փափաքող ծնողքներէն կը խնդրուի որ փութով դիմեն Վարժարանի Տեսչութեան մանրամասն տեղեկութիւններու համար:

Որպէսզի կարելի ըլլայ ուսումնապէս ճշգրիտ եւ յարմարագոյն տեղը դասաւորել աշակերտը, առաջնորդեն նաեւ փոքրիկը, բերեն անոր դպրոցական վկայականները եւ նիշերու վիճակացոյցը:

26, Rue Troyon, SEVRES (S. et O.)
Tél.: OBS. 18-28

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ

Պուլվար Օտտօ — 5 ՍԵՊՏ., չորեքշաբթի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, սովորական հաւաքատեղին:

Մարսէյլ-քաղաք — 6 ՍԵՊՏ. Հինգշ. կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Ահարոնեան ակումբը:

Կրեւոր օրակարգ.— զեկուցում, դպրոցներու վերաբացում, վարչութեան ընտրութիւն:

Ներկայ կ'ըլլայ Միութեան գործավարը:

ԻՆՉՊԷՍ ՏԵՍԱՅ ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ

(Տպաւորութիւններ)

Գրեց՝

Հ. ՎԱՀԱՆ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

Յաջորդաբար երկու անգամ սպառելէ ետք մեր ունեցած հարիւրաւոր օրինակները, ստացած ենք սակաւաթիւ օրինակներու վերջին ծրար մը:

ՆԿԱՆԵՐՈՎ ՃՈԽԱՑԱԾ ԱՅՍ ԳՐՔՈՅԿԸ Կ'ԱՐԺԷ ՄԻԱՅՆ 3 Ն. Ֆ.

Առաքումով՝ 4 Ն. Ֆ.

Դիմել՝

«ՅԱՌԱՋ»

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին 1962-1963 տարեշրջանի արձանագրութիւնները սկսած են: Անոնք որոնք կը փափաքին ղրկել իրենց զաւակները, պէտք է այժմէն իսկ դիմում ընեն հաստատութեան տնօրէնութեան:

Վարժարանին նպատակն է պատրաստել միջնակարգ ուսման պաշարով օժտուած եւ հայեցի դաստիարակութիւն ստացած Հայուհիներու սերունդ մը:

Դպրոցասէրի ուսման ծրագիրը կ'ընդգրկէ երկու ուրոյն բաժիններ.

Ա.— Ֆրանսականը, որ տասացի կերպով կը հետեւի պետական լիսէներու արդիական բաժնի պաշտօնական ծրագրին, անգլերէն եւ սպաներէն լեզուներով, կը պատրաստէ պրըվէի եւ պաքալորէայի:

Բ.— Հայկականը, որ կ'օժտէ սանուհիները հայագիտական ծանօթութիւններով, հայ լեզուի, գրականութեան, հայ կրօնքի եւ պատմութեան, Հայաստանի աշխարհագրութեան մարզերուն մէջ:

Աշակերտուհիներ կ'ընդունուին 8 տարեկանէն սկսեալ: Մանրամասնութիւններու համար դիմել հաստատութեան տնօրէնութեան:

1, Bd. du Nord, LE RAINCY (S. et O.)
Հեռաձայն 927 01-72

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Ֆ. Կապ. Կաչի Պօմոնի մասնաճիւղին վարժարանը կը վերաբացուի Սեպտ. 6ին հինգշաբթի առտու:

Արձանագրութիւն, դասարանական բաժանում եւ դասաւանդութիւն տեղի պիտի ունենան՝ ուսուցիչ Վ. Միսթիքի կողմէ, նոյն առտուն, վարժարանի սրահին մէջ: Պատանիներու դասաւանդութիւնը՝ ըստ առաջնոյն՝ շաբաթ երեկուն, ժամը 6ին:

Ցատկապէս կը խնդրուի շրջանի յարգելի ծնողքներէն եւ ազգայիններէն, որ չմոռնան իրենց ազգային նուիրական պարտականութիւնը. արձանագրել տալով իրենց զաւակները, սատարեն կրթ. գործին եւ քաջալեր հանդիսանան Կապոյտ Խաչի հանրանուէր գործունէութեան:

Թոշակի վճարումը պարտաւորիչ չէ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»Ը ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի 13 Հոկտեմբեր, Շաբաթ գիշեր մինչեւ լոյս, 6րդ թաղամասի քաղաքապետարանի սրահներուն մէջ:

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ մէջ Հ. Յ. Դ. Օրը կը տօնուի, Հոկտեմբեր 27, Շաբաթ գիշեր ժամը 21էն մինչեւ լոյս, «Ալհամպրա»յի սրահներուն մէջ, բացառիկ պատրաստութեամբ:

ՍՏԻՊՈՂԱԿԱՆ

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Քարտուղարուհի մը ֆրանսական մեծ ընկերութեան մը համար, ապագայ ունեցող պաշտօն, 21էն 30 տարեկան, տմապակալութիւն գիտցող, հաշուապահական տետրակներու համար:

Գրել կամ դիմել «Յառաջ»ին:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ

Հայաստանէն Ֆրունզիկ Փալուղեան կը փնտռէ իր հայրը՝ Սենեքերիմ Ալեքի Փալուղեան, ծնած 1907ին, Դասկեանդի շրջան Արալղ գիւղը: Փնտռողին հասցէն՝ Մարքսի փողոց: տուն թիւ 1761 Բ, Երեւան:

×

Հայաստանէն Սիրվիսարդի Սիրանուշ Յակոբեան եւ իր զաւակները՝ Աղաւնի, Մարիամ, Յակոբ կը փնտռեն իրենց ամուսինը եւ հայրը՝ Զիթիրեան Գրիգոր Առաքել (Սեբաստիոյ Ուլաշ գիւղէն), որ յետագային Յակոբեան մականունը առած է: Ցիշեալը կորսուած է 1941ին, պատերազմի ընթացքին: Փնտռողներուն հասցէն՝ Նար-Դոսի փողոց, տուն 50, Երեւան:

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ԽԱՆԱՍՈՐԻ ՕՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Խանասորի արշաւանքին 65րդ տարեդարձը Մարսէյլի մէջ կը տօնուի, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէին եւ մասնակցութեամբ շրջանիս բոլոր ենթակոմիտէներուն ու խումբերուն, ինչպէս նաեւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդին եւ Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղերուն:

Բիւժ-Լէ-Փէն, Թուլոնի ճամբուն վրայ:

Սեպտ. 9՝ կիրակի ամբողջ օրը
Կը նախագահէ՝ Ընկ. ԱՐԱՄ ԱՐՄԱՂԱՆԵԱՆ
Կը խօսի Ընկ. ԽԱՉԻԿ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ

Շրջաններու ենթակոմիտէներու եւ խումբերու վարչութիւնները անյապաղ պէտք է վարձեն իրենց մասնաւոր օթոքարները:

Պօմոնէն Խանասորի տօնակատարութեան երթալու համար նախօրօք արձանագրուեցէք Յովհ. Պանտիկեանի, Վաղ. Տէր-Վարդանեանի, Սերժ Սարգիսեանի եւ Գէորգ Եօթնեղբայրեանի մօտ, եւ մեկնումի առաւօտը՝ Սեպտ. 9ին, Պառ տը լա Ռոթոնտ: Օթոքարը կը մեկնի առաւօտ ժամ 8ին: Վերադարձ երեկոյեան 8ին:

Սէն-Ժերոմի եւ շրջակայի հայրենակիցները որ կը փափաքին մասնակցիլ, սփոփաբար կը հրաւիրուին օթոքարի տեղի համար արձանագրուիլ՝ Յ. Սիմոնեանի, Ս. Յարութիւնեանի եւ Մ. Զորչամեանի մօտ:

Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր ենթ. վարչութիւնը, Խանասորի տօնակատարութեան առթիւ վարձած է օթոքար: Անոնք որ կը փափաքին իրենց տեղերը ապահովել, կրնան դիմել հետեւեալ հասցէներուն.— Ընկերներ՝ Աստուր Քէօսէեան, Արիստակէս Պետրոսեան, գրավաճառ Ծերիկեան եւ Պառ Րաֆֆի: Օթոքարը կը մեկնի առաւօտ ժամը 7.30ին: Հաւաքուիլ Փլաս տ'Էքս, ընկեր Քէօսէեանի խանութին դիմաց:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, Հոկտ. 28ին ժամը 16էն կէս գիշեր Ժորժ Ե.ի շքեղ սրահներուն մէջ: (Եղանակին առաջին պարահանդէսը):

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԿԱՅԱՆ

Օղափոխութեան կայանի Բ. խումբը կը վերադառնայ այս հինգշաբթի (Սեպտ 6) առաւօտ ժամը 6ին, Կառ տը Լիոն:

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ն. Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան:

.... ՎԵՐԸ ԱՐԵԳԱԿ՝ ՎԱՐԸ ԹՈՄԼԱԿ
ԱՐԵՒԸ երկնքին՝ ՆԵՐԿԸ տունին ԼՈՅՍԸ կուտայ

Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի եթէ

ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ, ԶԱՐԴԱՐԷՔ եւ ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐՈՒ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e

Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, Rue des Bourguignons, Asnières-Bois Colombes

Tél. : GRE. 09-47

11, Bd. de la République, La Garenne

Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Մեր սեփական արտադրութիւնը եղող և ամէնէն արդիական ճաշակով հնարուած առաջնակարգ ներկեր, գոյներու մեծ ընտրութիւն սէնթէթիք եւ վինիլիք պատրաստութիւններու: Նորոյթ իւղաներկեր, պատի սիրուն թուղթեր, ամէն տեսակ լինոլէոմ եւ փլասթիք:

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը:

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը որու շնորհիւ կրնայ 10էն 30 առ հարիւր զեղչ ունենալ:

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLON - SOUS - BOIS (SEINE)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 Téléph. PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. Հատը 0·25 Ն. Ֆ.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 6 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

JEUDI 6 SEPTEMBRE 1962

38ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9397 38e ANNÉE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 18ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5298

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՍԱՀՄԱՆՆԵՐԸ

Բ.

Թրքահայ Դատի յանձնախումբը 1945ի Օգոստոսին Փարիզի մէջ կազմուած էր մեծ յոյսերով եւ շողշողուն հեռանկար - ներով :

Գէորգ Զ. Կաթողիկոսի ընտրութեան առթիւ էջմիածին գացող Փարիզահայ պատգամաւորները վերջին ծայր լաւա - տեսութեամբ վերադարձեր էին, յուսա - դրելով մեզ :

Յանձնախումբը կապեր ստեղծեց Հայ - րենիքի հետ, անպաշտօն կերպով :

Գլխաւոր գործունէութիւնը պիտի ըլ - լար Հայկական Դատի հետապնդումը : Յուշագիրներ խմբագրուեցան, պահան - ջելու համար ո՛չ միայն Կարսի ու Ար - տահանի, այլ եւ Թուրքիոյ հայկական չորս նահանգներու միացումը ներկայ Հայաստանին :

Հրատարակուեցան Ֆրանսերէն երկու գրքոյկներ, որոնցմէ մէկը հայերէնի թարգմանուելով տպուեցաւ : Ծրագրը - ուած էր անկէ հինգ հարիւր օրինակ ղրր - կել Հայաստան : Սակայն ծրագիրը մնաց թուղթի վրայ :

Յանձնախումբը հանգանակութիւն կա - տարեց այս հրատարակութեանց եւ իր ընթացիկ ծախքերուն համար : Հա - ւաքուած գումարէն 42·000 ֆրանք յատ - կացուեցաւ ոսկի գրիչ մը եւ մատիտ մը նուիրելու Մոլոթովին, որ խոստացեր էր յանձնախումբին կողմէ պատուիրակու - թիւն մը ընդունիլ :

Մոլոթով երբեք չընդունեցաւ յանձնա - խումբի ներկայացուցիչները : Սակայն Մարմարեան եւ Հինայէկեան իրեն յանձ - նեցին նուէրները ոտքի վրայ, օդակա - յանին մէջ, երբ անիկա Մոսկուա կը մեկնէր :

Թրքահայ Դատի պաշտօնական յանձնա - խումբի քաղաքական գործունէութիւնը վերջ գտած էր ասով :

Իր գործունէութեան — աւելի ճիշդը անգործութեան — երկրորդ շրջանին յանձնախումբը զբաղեցաւ զուտ ... հր - րատարակչական գործով : Հրապարակ հանեց մեծածախս պատկերագիրք մը, նուիրուած Խ. Հայաստանի : Այնուհետեւ ամիսներով ժողովները յատկացուեցան միջոցներ որոնելու՝ այդ գրքի վաճա - ռումը ապահովելու համար :

Զուրն ինկաւ նաեւ Շան զ'Էլիզէի մէկ պատկերասրահին մէջ ցուցահանդէս մը կազմակերպելու ծրագիրը :

1947ի աշնան Նիւ Եորքի մէջ գումար - ուած չընդալից համագումարը — Գէորգ Զ. Կաթողիկոսի օրհնութեան հեռագրով եւ զանազան երկիրներու «Հայաստանա - սէր»ներու մասնակցութեամբ — անան - կութեամբ վերջացաւ, շնորհիւ Վիշինս - քիի Հոկտեմբեր 24ի պատմական յայտա - րարութեան : Մեծ հարուած կրեցին բո - լոր տեսակի Ազգային Ճակատներն ու Ազգային Խորհուրդները :

1948 Փետրուարին Թրքահայ Դատի Յանձնախումբը ինքզինքը լուծեց, Մոլո - թովի խուսափողական ընթացքէն եւ Վիշինսքիի «ելոյթ»էն ետք «անելիք» չունենալով այլեւս :

«Հայաստանասէր»ները անկէ վերջ քաշուեցան իրենց պատեանին մէջ, բե - րան չառնելով Սեւրի դաշնագիրն ու սահմաններու ընդարձակումը : Հ. Յ. Դաշնակցութիւնն է միայն, որ շարունա - կեց հետապնդել Հայկական Դատը, օգ - տագործելով ամէն պատեհ առիթ, աշ - խարհի Մեծերուն յիշեցնելու համար թէ պահանջատէր է հայ ժողովուրդը :

Ամբողջ 15 տարի անգործութեան դա - տապարտուելէ եւ խոհեմ լռութիւն պա - հելէ վերջ, այժմ նոյն տարրերը, իրենց հետ ունենալով բոլորտիքեանները — ո - րոնք կը նախընտրեն «անկախ» պիտակով զարդարուիլ — սկսած են կրկին արծար - ծել Հայաստանի սահմաններու ընդար - ձակման հարցը :

Բայց այդ մասին՝ յաջորդով :

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՈՂՋՈՅՆԸ ԿԸ ԲԵՐԵՄ

ԸՍԱՒ ՏԸ ԿՈԼ ԳԵՐՄԱՆԱՑԻՆԵՐՈՒՆ

Պատմական իր բնոյթով, պատմական նաեւ ու մանաւանդ այցելուին հանգա - մանքով, տը Կոլի ճամբորդութիւնը Գերմանիա, բացառիկ երեւոյթ մը ստացած է :

Նախագահ Լիւպքէի եւ Ատընաուըրի Ֆրանսա այցելութիւններէն ետք, տը Կոլի այցելութիւնը՝ Գերմանիա ալ ա - ւելի կ'ամրապնդէր ֆրանքօ-գերմանա - կան անհրաժեշտ եւ իրականացած բարե - կամութիւնը :

Տը Կոլ որուն կ'ընկերանար իր կինը, Պոնի մերձաւոր օդակայանը հասաւ ե - րեքշաբթի առաւօտ եւ ընդունուեցաւ Նա - խագահ Լիւպքէի բարի գալուստի խօսքե - րով .— « Անկեղծ ուրախութիւն է մեր ժողովուրդին համար ձեզ ընդունիլը մեր երկիրը ... ձեր այցելութիւնը, Պ. Նա - խագահ, բացառիկ դէպք մըն է եւ այդ - պէս ալ կը գտնենք, որովհետեւ Ֆրանսա - յի առաջին պետական ղեկավարն էք որ պաշտօնական այցելութեան կու գայ Գերմանիա : Մեր ժողովուրդը ձեր մէջ կը գնահատէ եւ կը պատուէ պետական կարեւոր անձնաւորութիւն մը, որ միշտ ծայր աստիճան ճարտարութեամբ եւ վճ - ռականութեամբ գործած է Ֆրանսայի ազատութեան համար : Ձեր ներքին ուժը եւ ձեր գործունէութեան ապահովութիւ - նը թոյլ տուին Ֆրանսայի որ ծանր տագնապներ ապրի եւ գլուխ հանէ : Ա - տիկա հիացումով եւ ուրախութեամբ կը լեցնէ մեր սրտերը, որովհետեւ գերման ժողովուրդը իր սիրալիր մասնակցութիւ - նը կը բերէ ձեր ազգին ճակատագրին » :

Տը Կոլ, իր պատասխանին մէջ շեշտեց . — « Պատուով եւ ուրախութեամբ է որ կու գամ ձեր երկիրը : Ամէն պարագայի մէջ, պետական ղեկավարի մը համար, ուրիշ երկիր մը ընդունուիլը բարձր նշ - շանակութիւն մը ունի : Երբ այդ կը վե - րաբերի երկու դրացի երկիրներու, հար - ցը մասնաւոր երեւոյթ մը կը ստանայ, իսկ այսօր, խիկապէս արտակարգ բը - նոյթ մը կը ստանայ մեր հանդիպումը, ինչպէս ըսիք, Պ. Նախագահ : ... Եւ ահա այս այցելութիւնը տեղի կ'ունենայ եւ ես է որ զայն կը կատարեմ բերելու համար գերման ժողովուրդին, այնպիսի շրջանի մը երբ սպառնալիքի տակ է ազատ աշ - խարհի յառաջապահի դիրքին մէջ . բայց երբ կը զարգանայ խաղաղութեան եւ քաղաքակրթութեան իր ճիգը, իր բարե - կամ՝ ֆրանսացի ժողովուրդին վկայու - թիւնը : Ի՞նչպէս չզգամ, մինչեւ հոգիիս խորը, ինչ որ իմ ներկայութիւնս իր հո - ղին վրայ եւ շփումս ձեր երկրին հետ ու - նին կենսական եւ յուզիչ : Կեցցէ՛ Գեր - մանիան, կեցցէ՛ ֆրանքօ-գերման բարե - կամութիւնը » :

Այս ուղերձներէն ետք, թափօրը ճամ - բայ ելաւ դէպի Պոն եւ կարճ ժամանակ մը հանգստանալէ յետոյ ֆրանսական դեսպանատունը, ուր կը մնայ իր այցե - լութեան ընթացքին, տը Կոլ եւ կինը այցելութիւն մը տուին Նախագահ Լիւպ - քըլի եւ երկու նախագահները ունեցան ի - րենց առաջին խօսակցութիւնները :

Նոյն իրիկունը, գերման նախագահը ընդունելութիւն մը կուտար Ֆրանսացի հիւրերուն ի պատիւ, Աուկուսթուս - պուրկի դղեակին մէջ :

Այս առթիւ ալ բաժակաճառեր փոխա - նակուեցան :

Լիւպքը խօսեցաւ նաեւ 17 միլիոն Գեր - մանացիներուն մասին որոնք երկար տա - րիներէ ի վեր քաղաքական վարչաձեւի մը ներքեւ կ'ապրին, ուր մարդուն ազա - տութիւնը եւ արժանապատուութիւնը ոտնակոխ եղած են : «Կապոյտ, ճերմակ, կարմիր եւ սեւ կարմիր ու ոսկի դրօշնե - րը որոնք այսօր կը ծածանին մեր երկրին մէջ ձեզի ի պատիւ իրաւունքի, միու - թեան, եղբայրութեան, հաւասարու - թեան եւ ազատութեան մասին կը խօ - սին : Ֆրանսացիք եւ Գերմանացիք պի - տի յաջողին միասին պահպանել մեր գա - ղափարականներու փայլը եւ ըստ այդ գաղափարականներուն ձեւաւորել մեր երկիրներուն կեանքը եւ փոխանցել ա - նաղարտ գալոց սերունդներուն » :

Նախագահ տը Կոլ իր պատասխանին մէջ, ըսաւ գլխաւորաբար թէ երկու եր - կիրներու բարեկամական մերձեցումը կարեւորագոյն դէպքերէն է անոնցմէ, զորս Եւրոպա եւ աշխարհ ճանչցան դա - րերու ընթացքին : « Իտես, Խորհ. Մի - ութեան տիրապետական փառամոլու - թեան, Ֆրանսա գիտէ թէ անմիջական ինչ վտանգներ պիտի ճանչնան իր մար - մինը եւ իր հողին եթէ իրմէ առաջ Գեր - մանիա տեղի տայ : Գերմանիան ալ չանգիտանար թէ իր ճակատագիրը կըն - քուած կ'ըլլայ եթէ իր ետին չունենայ Ֆրանսա, իբրեւ զօրավիգ, եւ տը Կոլ իր ճառը վերջացուցած է բաժակը բար - ձրացնելով « ի պատիւ Գերմանիոյ՝ բա - րեկամ եւ զինակից Ֆրանսայի» :

Չորեքշաբթի օր, տը Կոլ պիտի ունե - նար իր առաջին խօսակցութիւնները Քոնրատ Ատընաուըրի հետ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՅՈՐԴԱՆԱՆԻ Հիւսէյն Թագաւորը ճառ մը խօսելով առջի օր, յայտարարեց թէ ալժերական տագնապին գլխաւոր պա - տասխանատու կարելի է նկատել Նասրը : Այս ճառին մէջ, Թագաւորը, ոճրագործ, դաւաճան, ստախօս եւ բռնակալ» ըսաւ Արաբ Մ. Հանրապետութեան պետին հա - մար :

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ վիճակը միշտ ողբեր - գական է եւ Ամերիկացիներուն վերջին «կատակն» ալ շատ գէշ տպաւորութիւն եւ խուճապ ստեղծեց երկրին մէջ : Արդարեւ պատկերասփիւռի ամերիկեան տեղական սպասարկութիւնը, երկուշաբթի օր նոր շարժ մը նախատեսած էր, ցերեկին եւ այս անգամ Թեհրանի մէջ : Ժողովուրդը խելագարուած փողոցները ինկած էր եւ շարժը տեղի չունեցաւ : Ամերիկեան դես - պանին կը մնար ցաւ յայտնել պարսկա - կան իշխանութեանց եղածին, աւելի ճիշդ չեղածին համար : Ղազուինի մէջ ա - ղէտը շատ աւելի մեծ է քան ամէնէն յոռետես նախատեսութիւնները : Համա - ճարակ, սով եւ ահաւոր թշուառութիւն երկրին վնասած մասերուն մէջ : Գիւղ մը որ 4750 բնակիչ ունէր այսօր միայն 12 վերապրող ունի :

ԹՈՒՐՔԻԱ իր Արտաքին նախարարին բերնով իր դժգոհութիւնը յայտնեց Ի - րաքին : Ծանօթ է որ վերջերս Քասըմի օ - դանաւերը Թրքական գիւղեր ռմբակոծած էին Քիւրտերը հալածելու համար : Թուրքեր կ'ըսեն թէ անցեալ Սեպտեմբեր 18էն ի վեր, Իրաքեան օդային ուժը 9 անգամ բռնաբարած է Թրքական օդանա - ւային շրջագօտին :

ԿԱԹՈՂԻԿԷ ՆՈՐԸՆՏԻՐ ՊԱՏՐԻԱՐՔԸ

ԻԳՆԱՏԻՈՍ-ՊԵՏՐՈՍ ՊԱԹԱՆԵԱՆ

Սեպտեմբեր 5, Չորեքշաբթի առաւօտ Պէյրութէն ստացանք հեռագիր մը . որմէ տեղեկացանք թէ Կաթողիկէ Հայոց Կա - թողիկոս - Պատրիարք ընտրուած է Իգնատիոս - Պետրոս Պաթանեան, որ տարիներէ ի վեր արդէն իբրեւ տեղա - պահ, կը վարէր պատրիարքական աշխա - տանքները, Կաթողիկոս - Պատրիարք կարդինալ Գրիգոր - Պետրոս ԺԵ.ի Աղա - ճանեանի բացակայութեան :

ՏԱԳՆԱՊԸ ՎԵՐՋԱՑԱՒ

ԿԸՍԷ ՊԵՆ ՊԵԼԼԱ

ԱՐԻՒՆԱԼԻ ԴԷՊՔԵՐ ՕՄԱԼԻ ՇՐՋԱՆԸ

3 եւ 4 Վիլլայաները տեղի տուին Պեն Պելլայի ուժերուն առջեւ եւ Ալժէ ապա - զինուած շրջան հռչակուեցաւ : ԱՀԱԿի մարդիկը, հաւանաբար ուրիշ ելք չու - նէին եթէ զիտակից յետագայ կատար - ուելիքին, չուզեցին որ ալժերական ա - րիւնը հոսի, այս անգամ ալժերական վնդակներու տակ :

Պեն Պելլայի խմբակը եւ զինեալ ու - ժերը, որեւէ նկատումի առջեւ կանգ առնող մարդիկ չեն :6րդ վիլլայայի մար - դիկը (Պեն Պելլա) կը գրաւեն Վիլլայա 4ի դիրքերը : Մատնութիւններ տեղի կ'ու - նենան : Ժողովուրդը կ'ամբաստանէ նա - խորդներու գործունէութիւնը եւ սահա - րական արեւին տակ, յանցաւորները ի - րենց կուրծքը մերկ կապուած են ցիցե - րու :

Անդին սակայն Օմալի շրջանը արիւ - նալի դէպքեր տեղի ունեցան : Եօթը մեռեալ եւ վաթսուն վիրաւորներ կան : Բախումներ տեղի ունեցած են Վիլլայա 3ի, 4ի եւ 6ի ճուճուտներու միջեւ :

Բայց Վիլլայա 3 եւ 4ի ու քաղաքական պիւրոյի միջեւ կատարուած բանակցու - թիւնները յանգած են որոշ լուծումի մը եւ Պեն Պելլա յաղթական մուտք մը գոր - ծած է Ալժէ եւ յայտարարած թէ տագ - նապը վերջացած է :

Խիտէր ալ, Պեն Պելլայի բանբերը մա - մուլի ասուլիս մը տուաւ եւ բացատրեց թէ Քաղաքական Բիւրօն յաւելեալ զօրքը չէ ուղած «պատերազմ ընելու համար 4րդ Վիլլայային, այլ՝ կարգի բերելու համար ամէն ինչ » : Խիտէր յայտնեց նոյնիսկ թէ գոհ է տագնապէն, որովհե - տեւ «15 տարիէ ի վեր, Ալժերացի ժո - ղովուրդը առիթ չէր ունեցած արտայայ - տուելու : »

« Դառն ճշմարտութիւններ ըսինք հր - րապարակաւ, կը շարունակէ Քաղաքա - կան Բիւրօյին բանբերը, բայց այն վայր - կեանէն որ կը կարծես շիտակ ճամբուն վրայ ըլլալ, պէտք է վէճերը հանրու - թեան ներկայացնել » :

× Նիւ Եորք Թայմզը կը գրէ թէ ժո - ղովուրդը արգելք հանդիսացաւ քաղա - քացիական պատերազմին : «Պատմա - բաններու գալրոց մը կայ ըստ որուն մար - դիկ չեն կրնար ազդել դէպքերու վրայ եւ որու համար ամէնէն զօրաւոր պարագը - լուխները զոհերն են ուժերու զորս չեն կրնար սանձել : Ալժերիան, իր անկա - խութեան երկու առաջին ամիսներուն ցայտուն օրինակն է պատմութեան այդ փիլիսոփայութեան » կը գրէ ամերիկեան թերթը :

× Պեն Խետտա, ԱՀԱԿի նախագահը կ'ուզէ որ խառն յանձնախումբ մը քննու - թիւն բանայ առջի օրուան միջադէպե - րուն համար : Արդէն նման յանձնախումբ մը գոյութիւն ունի Մարտ 19էն ի վեր :

« ՀԱՍԿ »

ՓՈԽԱՆ ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆԻ, ՕԳՈՍՏՈՍ 1962

Ս. ԷՋՄԻԱԾՆԻ ԿՈՂՄԷ ԾԱՆՈՒՑՈՒԱԾ ԱԶԳԱՅԻՆ-ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԻՆ ՄԱՍԻՆ

ԽՕՍՔ՝
ՄԵՐ ՍԻՐԵԼԻ ԵՒ ՊԱՏՈՒԱԿԱՆ ԶԱՒԱԿՆԵՐՈՒՆ

Ձեզ բոլորդ մեր սրտի ամենայն անկեղծութեամբ եւ սիրով ողջունելէ յետոյ, եւ ձեզի հանդէպ մեր ունեցած հիմնական պարտաւորութիւններու գիտակցութեամբ, անհրաժեշտ կը համարինք, 1956 Փետրուար 20էն ասդին անգամ մը եւս ձեզի ուղղելու մեր շեշտակի խօսքը, ու ձեզի բանալու մեր սիրտը որ գիտէք թէ տեւապէս տառապելու եւ արիւնելու երեւակայելի ու աներեւակայելի ամէն պատճառ ունեցաւ, եւ ունի դժբախտաբար: Վերոյիշեալ Թուականին Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Ս. Աթոռ մեր բարձրանալէն ի վեր, երբեք չուզեցինք պատասխանել անդուռն բերանով կատարուած անարգանքներու եւ չարախօսութեանց որոնք ուղղուեցան մեր անձին, վասնզի զանոնք նկատեցինք բնական եւ արդար բաժինը ազգին ու եկեղեցիին ծառայող հոգեւորականին: Եկեղեցականի մեր կոչումը եւ Հայաստանեայց Ս. Եկեղեցւոյ Նուիրապետութեան մէջ մեզի վիճակուած բարձր աստիճանը, ինչպէս նաեւ մեր անձնական արժանապատուութիւնը թոյլ չէին տար մեզի պատասխանելու լեռնակուտակ լուտանքներու, կամ մեր Ս. Աթոռին պաշտօնաթերթը մասնակից դարձնելու կրքոտ գրչապայքարի յորձանուտին: Բոլոր տեսակի ողեղութեանց եւ յարձակումներու դիմաց, պարզապէս մտածեցինք, միշտ « Հայր, թո՛ղ դոցա, զի ոչ գիտեն զի՛նչ գործեն»: Ու այսուհետեւ ալ ոչինչ պիտի փոխենք մեր այդ կեցուածքէն որ կը բխի սուրբ աւետարանի ուսուցումներէն ու ոգիէն:

Սակայն պարագան նոյնը չէ, եւ չի կրնար ըլլալ երբեք, երբ խնդրոյ առարկայ են Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսական Ս. Աթոռին պատմական ու աւանդական իրաւունքները, եւ անոր եկեղեցական հեղինակութիւնը հայ ժողովուրդի կեանքէն ներս: 1956, Սեպտեմբեր 2ին, մեր կաթողիկոսական օծման օրը, առաջի Աստուծոյ եւ ի ներկայութեան բազմահազար ժողովրդեան պաշտօնապէս ուխտեցինք, ամբողջ եւ անվթար պահել այս սուրբ Աթոռին իրաւունքներն ու իրաւասութիւնները եւ զանոնք պաշտպանել մեր կարողութեանց կամ կարելիութեանց չափով:

Արդարեւ, վեց ու կէս տարիներ անցան այն օրէն, երբ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Թեմերուն Պատգամաւորական Ժողովը ազատ, անկաշկանդ, ժողովրդավար եւ օրինաւոր ընտրութեամբ մեզ կոչեց Կաթողիկոսական բարձրագոյն աստիճանին, եւ զոր յանձն առինք ապաւինելով եւ յուսալով Աստուծոյ օժանդակութեան, եւ մեր ժողովուրդի ազնիւ եւ բարի զգացումներուն: Մեր ընտրութեան վայրկեանին իսկ, հոգեւին, մեզի սկզբունք որոշեցինք Ս. Յովհան Ոսկեբերան Հայրապետի խօսքը, « սէրը օրէնքին սանձն է», եւ այդ ոգիով իսկ արտասանեցինք մեր առաջին ուղերձը, մեր սրտէն բխած: Այնուհետեւ նոյն նշանաբանը խղճի մտօք գործադրեցինք ու յետ այսօրիկ ալ պիտի գործադրենք անխախտ կերպով: Ուրախ ենք որ այդ նշանաբանին իրականացումը սքանչելի արդիւնքներ տուաւ հայ ժողովուրդի կեանքին ամէն մարզերէն ներս:

Նոյն այդ քրիստոնէական սկզբունքը գործադրել փորձեցինք, մեր ընտրութեան առաջին վայրկեանէն սկսեալ, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսութեան եւ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան զոյգ Աթոռներու փոխադարձ յարաբերութիւնները բնական հունի մէջ դնելու յոյսով, եւ արուեստականօրէն ու շատ հասկնալի նպատակներով ստեղծուած տագնապ մը փարատելու անկեղծ մտադրութեամբ: Ձեր բոլորին ծանօթ են մանրամասնութիւնները այն տաժանելի բանակցութիւններուն, զորս Կիլիկեան Ս. Աթոռին հաւատարիմ մեր սրբազան եղբայրներն ու մենք վարեցինք, ամբողջ վեց ամիս, մեր ընտրութեան ընդդիմադիր կեցուածք ունեցող եկեղեցականներու եւ աշխարհական ազգայիններու հետ: Ու ցաւօք սրտի եւ խոր ափսոսանքով պարտինք ըսել, որ այդ անկեղծ ոգիով կատարուած բանակցութիւնները ձախողանքով վերջացան, մինչ, որովհետեւ 1956 Փետրուար 20ին պաշտօնապէս հրապարակ իջած ընդդիմադիր այդ շարժումին ետեւ կեցող Ս. Էջմիածինը անտեղիտալի կերպով պնդեց, ու կը շարունակէ պնդել իր Գերահագութեան եւ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան ի հոգեւորս իրեն ենթակայ ըլլալու սխալ սկզբունքին վրայ, որ պատմական կամ իրաւական որեւէ հիմ չունի: Այս ապօրէն եւ սխալ տեսակէտ մեկնելով է, որ Վեհ. Վազգէն Ա. Կաթողիկոս մինչեւ այժմ չէ պատասխանած Ս. Աթոռոյս նախկին Տեղապահ Տ. Խորէն Ս.ի 20 Փետրուար 1956ի հեռագրին, մեր ընտրութիւնը իրեն ծանուցանող: Վեհ. Վազգէն Կաթողիկոսէն չենք ստացած որեւէ պաշտօնական գիր, որ մեզի բերէ Ն. Սրբութեան շնորհաւորութիւններն ու բարեմաղթութիւնները եւ որով պիտի ապահովուէր շարունակութիւնը Կաթողիկոսական երկու Աթոռներու եղբայրական եւ սրտագին գործակցութեան ըստ նախընթացի եւ յօգուտ Հայաստանեայց Սուրբ Եկեղեցւոյ եւ հայ ժողովուրդին: Խղճի եւ սրտի ամենայն հանդարտութեամբ եւ անկեղծութեամբ կրնանք յայտնել ձեզի, որ հակառակ Ս. Էջմիածնի անիրաւ եւ հակօրինական դիրքին, երբեք չդադրեցանք աշխատելէ ու տքնելէ որ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսութեան եւ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Ս. Աթոռին միջեւ ստեղծուած արուեստական եւ անցողիկ տագնապը շուտով փարատի եւ Հայց. Եկեղեցւոյ Նուիրապետութեան երկու բարձրագոյն Աթոռներու յարաբերութիւնները կրկին կնքուին եղբայրութեան եւ անկեղծ գործակցութեան քրիստոնէական կնիքով: Ս. Էջմիածին չբաւականացաւ, ու տակաւին չի բաւականանար այն անկեղծ յարգանքով, զոր մեր Աթոռը իրեն ընծայած է, ու այսօր ալ կ'ընծայէ, զինք ճանչնալով «առաջինն ի հաւասարս» կամ՝ « Նախամեծար Մայր Աթոռ »: Այդ յարգանքը մատուցած ենք մենք, անձնապէս, մեր ընտրութեան յաջորդ վայրկեանին իսկ, 20 Փետրուար 1956ին: Հակառակ այս աշխարհածանօթ իրողութեան եւ մեր կողմէ մատուցուած յարգանքին, զարմանքով եւ խոր ցաւով նըկատած ենք, որ Ս. Էջմիածին տակաւ, աստիճանաբար եւ դիտակցօրէն վերադարձաւ Գէորգ Դ. Կաթողիկոսի դիրքին եւ մտայնութեան, որու պայքարները Կիլիկիոյ Մկրտիչ Ա. Կաթողիկոսին դէմ մղուած՝ գերադահութեան եւ տիրակալութեան ոգիով, տխուր յիշատակ մը ձգած էին Հայոց պատմութեան դասագրքերու էջերուն վրայ: Մեծանուն Հայրիկի եւ Կիլիկիոյ Սահակ Բ. Կաթողիկոսի օրով վերսկսած եղբայրական եւ յարգալիր թղթակցութիւններն ու յարաբերութիւնները, հայ հաւատացեալներու մտքէն ջնջած էին «հեստեալ», «հերձուած», «նզովք» ու նման տրտում բառերը, որոնց փոխարէն անոնց կոնդակներուն եւ նամակներուն մէջ կ'արտացոլար իրենց ադամանդեայ սիրտը, փոխադարձ յարգանքով եւ քրիստոնէական սիրով դեղուն: Անձնապէս մեզի համար ո՛չ միայն օգտաշատ ընթերցումի նիւթ եւ բարձր ներշնչումի աղբիւր են Ս. Էջմիածնի՝ Մկրտիչ Ա., Մատթէոս Բ., Գէորգ Ե., Խորէն Ա., Գէորգ Զ. եւ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ՝ Սահակ Բ., Բաբգէն Աթոռակից, Պետրոս Ա. եւ Գարեգին Ա. Կաթողիկոսներու թղթակցութիւններն, ու յատկապէս կոնդակները, այլեւ անոնք կը կազմեն կորիզն ու խարիսխը Հայց. Եկեղեցւոյ Նուիրապետական երկու Աթոռներու յարաբերութեանց սկզբունքներուն, որոնք մասնաւոր օրէնքի մը վերածուած չըլլալով հանդերձ, ի յայտ կը բերեն եղբայրական հաւասարութեան եւ քրիստոնէական միութեան սքանչելի ոգի մը, որով անքակտելի կապերով իրար զօդուած եւ ընդելուզուած են Հայց. Եկեղեցւոյ Նուիրապետութեան այս երկու լծակից, գործակից, ու հաւասարապատիւ Կաթողիկոսական Աթոռները: Առ այս, խոր յուզումով հոս պէտք է արտագրել նահատակ Խորէն Ա. Կաթողիկոսի անդրանիկ կոնդակէն (1 Յունիս 1933 թուակիր) հատուած մը, ուղղուած՝ Սահակ Բ. եւ Բաբգէն Աթոռակից Կաթողիկոսներուն Կիլիկիոյ. « հանուրեամբ տեղեակ եմք զբազմազան վաստակոց եւ աշխատանաց Ձերոց ի վերակազմութիւն Կաթողիկոսարանիդ, ի բացումն դպրոցաց եւ աստուածահաճոյ հաստատութեանց առ ձեզ եւ յամենայն քաղաքս եւ յաւանս, ուր բնակեալ եւ դադարեալ կան ազգայինք մեր: Ուրախ եմք յոյժ ընդ վաստակ եւ ընդ յաջողութիւն Ձեր, ԶՈՐ ԻՄ ԻՍԿ ՍԵՊՀԱԿԱՆ ՀԱՄԱՐԻՄ»: (Ընդգծումը մեզմէ, Զ. Կ.):

ԶԱՐԵՀ Ա. ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ
ՄԵԾԻ ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈՅ
(Շար.)

ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԼԻԲԱՆԱՆԷՆ

ՕՐ ՄԸ՝ ԶՄՄԱՌԻ ՄԷՋ

Երբ կը պատրաստուէի Լիբանան մեկնիլ, Կաթողիկէ Հայոց պատրիարքական փոխանորդ Հայր Գրիգոր վրդ. Կէրկէրեան խորհուրդ տուաւ ինծի անպատճառ այցելել Զմմառի վանքը:

Այս վանքի մասին ես շատ լսած էի. նաեւ կարդացած էի տեղեկութիւններ իր հարուստ մատենադարանին եւ աւելի հարուստ ձեռագիրներուն մասին: Այո՛, իրաւամբ կ'ուզէի «աչօք բացօք» տեսնել թէ մատենադարանը եւ թէ մանաւանդ ձեռագիրները, որոնց թիւը կը հասնի հազարի, ըստ Հայր Ն. Ակինեանի կազմած ցուցակին:

Վանքերը, ինչպէս վարժարանները, իմ սիրած վայրերս են: Երկուքն ալ հայ մշակոյթի բերդեր են, իսկ վանականներն ու վարժապետները այդ բերդերուն բերդակալներն են, բերդապահներ կամ պահակներ հայ մշակոյթի:

Ատեն մը, ի հնումն, մեր վանքերէն կը ճառագայթէր լոյսը: Հայոց աշխարհը հարուստ էր վանքերով ու մենաստաններով: Դ. դարու կէսին, ըստ անվաւեր սկզբնաղբիւրի մը վկայութեան, Հայաստանի մէջ գոյութիւն ունէին երկու հազար քառասուն միաբանութիւններ կամ վանքեր: Ի՞նչ կ'ընէին այս վանքերուն

ՅՈՒՇԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ

... Այ, այն գիւղը տեսնո՞ւմ ես: Երբ շրջելով եկայ այդտեղ՝ ինձ հրաւիրեցին հարսանիք: Գնացի: Թամատան առաջին կենացը նուիրեց Խաչատուր Աբովեանին.. Գիւղերում սովորաբար առաջինը խմում էին կա՛մ ռուս թագաւորի, կա՛մ Հայոց Կաթողիկոսի կենացը: Իսկ սա՝ Խաչատուր Աբովեանի:

Եւ բացատրեց ինչո՛ւ. «որ պահում է Հայոց ազգը...»: Այդ լսելով՝ ես արտասուեցի եւ մտածեցի. «Չէ՛, հայ ժողովուրդը չի կորչի, քանի նրա գիւղացին կը լինի գիտակից...»:

Գիւղացիների հետ խօսելիս Իսահակեան շատ պարզ էր եւ հասարակ, ճանաչելով նրանց հոգեբանութիւնը, իսկոյն գտնում էր նրանց հետ խօսելու եղանակը եւ մտերմանում անմիջապէս եւ երբեք զգացնել չէր տալիս որ ինքը հեռու է նրանցից, եթէ, ասենք, ծարաւ էր լինում եւ բերում էին սառը կուլայով ջուր, նա ջուրը բաժակ չէր լցնում, այլ կուլան գիւղացու պէս քաշում էր գլխին... Եւ դա անում էր պարզ, բնական ձեւով, ինչպէս իր ժողովրդական երգերն են բնական ու անմիջական:

Եթէ ինձ հարցնէին թէ ո՞րն է Իսահակեանի բնաւորութեան բնորոշ գիծը, ես կ'ասէի — նախ՝ անմիջականութիւնը, ապա՝ զրուցասիրութիւնը, որն անշուշտ հետեւանք էր առաջինի: Ինչպէս իր քնարական գործերում, այնպէս էլ՝ կեանքում նա զգայուն էր եւ անմիջական. ինչ զգում էր եւ մտածում, արտայայտում էր իսկոյն, առանց մտքերը թաքցնելու, լինէին դրական թէ բացասական, միեւնոյնն է: Որեւէ պայմանականութիւն չէր կաշկանդում նրան, եւ դրանով դառնում էր սիրելի... Ինչպէս պարզ խօսում էր ուրիշների մասին, այդպէս խօսում էր եւ իր մասին, իր թերութիւնների, սխալների մասին, կամ երբեմն կարդում էր իր որեւէ չափածոյ, արձակ գրուածքը եւ առաջարկում.

— Դէ՛, ասա՛ տեսնենք, ի՞նչպէս է... Կարելի՞ է տպել, թէ ոչ...

Իսկ զրոյցն արդէն նրա տարերքն էր, անգամ կարելի է ասել որ առանց զրոյցի նա տխրում էր, յատկապէս այցելում էր ընկերներին միայն զրուցելու համար. Եթէ ինքը չէր խօսում, ապա առաջարկում էր որ մի բան պատմեն: Այսպէս վարւում էր աւելի գիւղերում ու, զրոյցով տարուած, երբեմն նստում էր ժամերով... Իսկ կաֆէներում զրուցելիս, երբ ընկերներից մէկն ու մէկը վեր էր կենում գնալու, նա իսկոյն՝

— Ո՞ւր ես գնում, ա՛յ մարդ, նստիր զրուցենք, էլի...:

Շատ անգամ է պատահել հէնց ինձ պահել է զրոյցի համար:

— Կա՛ց զրուցենք: Տունը չի փախչում, միասին կ'երթանք: Սրտաշահ զրոյցը ճաշից լաւ է, — ասում էր նա: — Զրոյցը հոգու սնունդ է եւ, եթէ կ'ուզես, կազդուրում է հոգին...:

Զրուցելու այս սէրը գալիս էր անշուշտ Գիւմրեցիների համար կենցաղ դարձած դայֆախանաների եւ եւրոպական կաֆէներում կատարուող երկարատեւ զրուցարանելու սովորութիւնից:

Պատահում էր որ մէկի հետ զրոյցը վերջացնում էր, սկսում էր մի ուրիշի հետ:

Սիրում էր նաեւ զրոյցի ընթացքում լսած ու հաւանած խօսքերը, մտքերը, առածները գրել ծխախոտի կարտոնէ տուփերի վրայ, ներսը, դուրսը, որտեղ պատահէր, ո՛րտեղ գրելու տեղ կար:

Երբ դա հետաքրքրում էր դիմացինին, զրուցընկերներին՝ նա բացատրում էր.

— Գրում եմ, որ այս լաւ խօսքերը չմոռանամ: Այսպէս գրած տասնեակ տուփեր ունեմ տանը: Երբ շատ հաւաքւում են, գրածներս առնում եմ մի տուփի մէջ:

Եւ այդպէս էր իրօք. շատ անգամ նրա տանը տեսել եմ հէնց գրասեղանի վրայ դարսած ծխախոտի բազմաթիւ տուփեր, գրութիւններով ծածկուած:

Իսահակեան ոչ միայն լաւ լսող էր, այլ եւ՝ հաճելի զրուցող, եւ մարդ մեծ բաւականութիւն էր զգում նրա հետ զրուցելիս, որովհետեւ շատ բան գիտէր, լաւ դիտող էր եւ լաւ... լաւը քիչ է, զարմանալի յիշողութիւն ունէր: Յիշում էր գրեթէ կարդացած բոլոր գրքերը, հանդիպած մարդկանց եւ նրանց հետ ունեցած զրոյցները, յիշում էր հազար ու մի անեքդոտ եւ հայ ու օտար փոլքլորային շատ բաներ՝ հեքեաթներ, առակներ, առածներ... Դա նրանից էր գուցէ, որ երիտասարդ հասակում շրջել էր հայկական համարեա բոլոր գաւառները, շփուել էր շատ մարդկանց հետ եւ ազատ լինելով, կեանքն անցրել էր ընկերական շրջաններում, կենդանի զրոյցների մէջ, ուստի եւ կենդանի էր պահել առածներ, լաւ պատմելով, եւ դա նրա մէջ մշակել էր լաւ յիշողութիւն, ես կ'ասէի սուր, ֆենոմենալ յիշողութիւն: Զրոյցի ժամանակ կամ խօսակցութեան ընթացքում նա այնպէս էր կարողանում նիւթին եւ վայրկեանին ասել մի առած, պատմել մի սրամիտ անեքդոտ կամ բերել մի ասոյթ, մի մէջբերում, որ զարմանք էր պատճառում իր հրթիռային փայլատակումով:

ՍՏ. ԶՈՐԵԱՆ

(6 – Շար.)

ու մենաստաններուն մէջ. կ՚աղօթէի՞ն միայն, պատարա՞գ կը մատուցանէին, ժամերգութի՞ւն կը կատարէին լոկ կամ թերեւս վանքի հա՞ւ կ՚ուտէին միայն:

Հաստատելու համար Եկեղեցիին բազմապատիկ ուժը, կրնանք աւելցնել, թէ դարձեալ Դ. դարուն, Մեծն Ներսէսի օրով, միայն եպիսկոպոսներու թիւը կը հասնէր 1020ի, բացի այլ աստիճան ունեցող եկեղեցականներէն: Բազմացնելով վանքերը՝ Հայոց Հայրապետը միաժամանակ բազմացուց նաեւ վանականներուն թիւը: Այդ շրջանին, այսինքն՝ Դ. դարուն, Հայոց աշխարհին մէջ աւելի շատ վանական կար, քան զինուոր:

Սակայն մեր վանքերը ոչ միայն վառ կը պահէին հաւատքը ժողովուրդին մէջ, այլեւ դարձած էին գլխաւոր կեդրոնները հայ դպրութեան: Այդքէն կ՚առնէին իրենց ուժը եւ պահակի, աննահանջ ախոյեանի դեր մը կը կատարէին ազգին մէջ:

Հրանտ Ասատուր կը յիշատակէ Գիւտայ վանք մը, որ Զ. դարուն ունէր 1000 արջառ, 12.000 ոչխար, 700 ուղտ, 600 ձի, 400 էշ եւ հարիւրէ աւելի մշակներ: Մարդ կը մղուի հարցնել ակամայ.— վա՞նք է սակայն թէ ագարակ...:

Զանազան աղբիւրներու վրայ հիմնուելով եւ միջին թիւ մը նկատի ունենալով, կ՚ենթադրենք, թէ ԺԹ. դարու վերջերը գոյութիւն ունեցած են շուրջ չորս հարիւր հայկական վանքեր ի սփիւռս աշխարհի:

Հիմա, քանիերորդ դարուն, մեր վանքերը գրեթէ աշխարհականացած են, ոչ թէ այս բառին աշխարհիկ իմաստով, այլ այն հասկացողութեամբ, թէ այլեւս միայն աղօթավայրեր չեն, այլ նաեւ դպրոցներ են, կրթարաններ, մշակոյթի կեդրոններ, աշխարհի լոյսն ի Հայս տարածելու կոչուած միաբանական ուխտեր:

Պէտք կա՞յ յիշելու — եւ յիշեցնելու — Մխիթարեան զոյգ Միաբանութիւնները Վիեննայի եւ Վենետիկի մէջ, Էջմիածնի մայրավանքը, Երուսաղէմի Ս. Յակոբեանց վանքը, Անթիլիասի Դպրեվանքը: Ու նաեւ՝ Զմմառը:

Ես առիթ ունեցայ հաստատելու, Լիբանանի բնակութեանս եւ կատարած պտոյտներուս ընթացքին, թէ այս փոքրիկ երկիրը, Միջերկրականի ափին թառած այս չքնաղ լեռնավայրը հարուստ է վանքերով, մենաստաններով, կուսանոցներով եւ այլ այս կարգի վանական կամ վանամերձ հաստատութիւններով:

— Ի՞նչ է այս, — կը հարցնէի ուղեկիցներուս՝ հեռուն զմբէթ մը կամ խաչ մը մատնացոյց ընելով:

— Վանք է, — կը պատասխանէին անփոյթ եւ կու տան անունը, զոր միտք պահելու փոյթ չըրի եւ հիմա կը զղջամ այս անփութութեանս համար:

Բայց ես նպատակ չունէի գիրք կամ ուղեցոյց գրելու Լիբանանի մասին: Երանի՜ թէ տեսածներս ու լսածներս միայն արձանագրէի յուշատետրիս մէջ. այս պարագային՝ ուղեւորի իմ նօթերս կրնային շահեկան ըլլալ թերեւս:

Լիբանան հասնելէս ետք սկսայ մտածել, թէ ե՞րբ եւ ի՞նչպէս պէտք է այցելէի Զմմառ, Պէյրութէն մէկ ժամ հեռու, բարձրաբերձ լեռներու մէջ ծուարած այս մենաստանը:

Գրաճեան բարեկամս այս հարցը լուծեց աւելի դիւրաւ, քան ես կը կարծէի կամ կը յուսայի:

— Վարդգէս, Վահագն, ինքնաշարժը պատրաստեցէք. այսօր Զմմառ պիտի երթանք,— խօսք ուղղեց իր «միշտ պատրաստ», «ամէն բանի պատրաստ» զաւակներուն:

Ասիկա պատահեցաւ 1962 Ապրիլ 29ին, Կիրակի օր մը:

Կէսօրէն ետք ամէն ինչ պատրաստ էր: Մեզի միացան Գրաճեան բարեկամիս քոյրերն ու քեռորդիները, «հանդերձ ընտանեօք»: Չորս ինքնաշարժներով ճամբայ ելանք. օդը զով էր ու հաճելի: Բարձրաբերձ լեռները «հսկում» կը կատարէին կարծես մեր աջին ու ձախին:

Շուտով մեր կարաւանը հասաւ լեռնակատար մը, ուր բարձր աշտարակի մը վրայ կը հսկէր, թեւերը տարածուն, սեւեռաբիր արձանը Մայր Աստուածածինի, որուն աչքերը ատեն – ատեն կը լեցուին արցունքներով, — բացատրեց կարաւանապետը՝ Արմենակ Գրաճեան եւ աւելցուց.

— Ասիկա Նոթր Տամ տիւ Լիպանն է, մեր պահապան Սուրբը, տեսանելի՝ Պէյրութի եւ առհասարակ Լիբանանի բոլոր կողմերէն:

Գլուխս բանալու պէտք չունէի, բաց էր արդէն: Աչքերս վեր բարձրացուցի եւ... գլխու պտոյտ ունեցայ: Ես ի՞նչ ընեմ այս յիմար գլուխին, որ կը պտըտի՝ առանց նախապէս իմաց տալու ինծի, հակառակ կամքիս, թերեւս նոյնիսկ հակառակ իմ բարձր տրամադրութեանս:

Ձեռքով շօշափեցի արձանացած Աստուածածնի ոտքերը եւ վար իջնալու համար բարեկամիս թեւը բռնեցի:

Լեռներու կողերուն վրայէն շարունակեցինք մեր ճամբան դէպի Զմմառ: Վարդգէսը եւ Վահագնը լաւ կառք վարողներ են: Զոր գլուխս յանձնած էի այս սիրելի երիտասարդներուն եւ վստահ էի, թէ տեղ մը, այս ամայի ու ամեհի լեռներուն մէջ տեղ մը պիտի չպատահէր աղէտը, գերագոյն աղէտը, «գերագոյն երջանկութիւն»ը՝ Աստուածածնի մարմարակերտ արձանին տակ մահանալու:

Վերջապէս հասանք Զմմառ, հիանալի լեռնահարթակի մը վրայ, կանաչաւէտ լեռներու գոգը, յաւերժահարսի մը պէս փառահեղ ու ծիծղուն: Եթէ հարցնէին ինծի, թէ ի՞նչ է Զմմառը կրնայի պատասխանել անվարան.— Քար:

Բայց կառոյցն է միայն քար, բովանդակութիւնը մեղրահացիկ է եւ քաղցր, մեղրահամ գինին, Զմմառի նշանաւոր գինին, որ արիւնդ կը խաղցնէ երակներուդ մէջ եւ զոր խմելու համար կ՚արժէ, որ մարդ անգամ մը գոնէ այցելէ այս մենաւոր վանքը:

Ափսո՜ս, բաժակը՝ որով մատուցին մեզի քաղցրահամ գինին, փոքր էր ու նեղ. ամչցայ ըսելու, որ Պէյրութէն կու գանք, յոգնած ենք եւ պէտք ունինք կազդուրուելու: Մեր հիւրընկալը՝ Գերյարգելի Հայր Խաչիկ Աթանասեան, հեղինակ եւ թարգմանիչ, գիրքի եւ գրականութեան մասին խօսեցաւ միայն, ի մեծ դժբախտութիւն, միաժամանակ ի մեծ մխիթարութիւն ապաժաման ուղեւորին, որ ես էի...

Ձեռագրատունը չտեսայ. չտեսայ նաեւ մատենադարանը: Մեր չար բախտէն, երկուքն ալ պիտի փոխադրուէին նորակառոյց շէնք մը եւ այս պատճառով գրուած էին սնտուկներու մէջ կամ ցանուցիր՝ հոս ու հոն:

Տեսայ «Ուրբաթագիրք» մը միայն, մագաղաթի պէս բան մը, տպուած՝ Վենետիկ, 1513ին: Սկիզբը՝ յիշատակարանին մէջ գրուած էր. «Ես՝ Հայր Ղուկաս վարդապետ Սեբաստեան զայս ուրբաթագիրքս գնեցի տասն փարայ ի Սեբաստիա: Ցամի Տն. 1751 Փետրուարի 7»:

ՈՒՐԲԱԹԱԳԻՐՔ մը՝ տասը փարայի..

Ու ակամայ կը սկսիմ մտածել մեր կորուստներուն մասին: Յիշեմ միայն երեք վկայութիւններ.

1. Սիւնեաց պատմիչը՝ Ստեփանոս Օրբելեան կը վկայէ, թէ 1170 թուին, Սիւնիքը գրաւելու ատեն, Սելճուքները այրած – ոչնչացուցած են Տաթեւի ձեռագրատունը Բաղաբերդի մէջ, ուր կը գտնուէին ոչ պակաս, քան ՏԱՍԸ ՀԱԶԱՐ ձեռագրեր:

2. Աղթամարի Ղուկաս դպրապետը, Լէնկ – Թիմուրէն ազատելու համար վանքին մագաղաթները, տակառներու մէջ կը լեցնէ զանոնք ու կը թաղէ: Լէնկ Թիմուր, Հայաստանի արշաւանքէն վերադարձին, հաւաքել կու տայ հայերէն գիրքերը եւ կը փոխադրէ Սմրղանդ՝ իր մայրաքաղաքը: Հետք իսկ մնացած չէ այս գիրքերէն:

3. Սիմէոն Երեւանցի Կաթողիկոսին օրով (1763 – 1780) Սեւանայ, վանքին անարժան վանահայրը, տէր Յովհաննէս, լսելով որ Կաթողիկոսը այցի պիտի երթար Սեւան եւ անշուշտ պիտի հետաքրքրուէր գրատան վիճակով, հաւաքել կու տայ վանքին բոլոր «հնամաշ» գիրքերն ու մագաղաթները եւ իրեն պէս ապիրաններուն կը հրամայէ ծովը թափել: Բարբարոս այս վանահայրը կը վախնար, որ գրասէր Կաթողիկոսը պիտի սաստէր զինք իր աններելի անհոգութեանը համար, ուստի՝ կ՚ուզէր խուսափիլ պատիժէ, փճացնելով մեծարժէք ձեռագիր մատեաններ, որոնք խոնաւութենէ փտած կամ ցեցահար եղած էին արդէն:

Հազարաւոր ուրիշ ձեռագրեր փճացան 1915ի տարագրութեան ընթացքին: Եւ Գողթան ձեռագրի թերթերով Թաւրիզի

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՍԱՐԳԻՍ ՍԱՐԵԱՆԻ ՄԱՀԸ

Երեւանի թերթերը ցաւով կը գուժեն մահը ծանօթ գրագէտ Սարգիս Սարեանի: Ողբացեալը ծնած էր Նոր Նախիջեւան, 1917ին: Նախնական կրթութիւնը ստացած էր Երեւանի կեդրոնական ցուցադրական դպրոցը, ապա 1935ին մտած էր Պետական Համալսարանի բանասիրական ճիւղը, հուսկ ուրեմն 1945–47ին Խորհ. Միութեան ակադեմիան՝ համաշխարհային գրականութեան բաժինը:

1954էն ի վեր անդամ էր Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի գրականութեան կաճառին:

Սարգիս Սարեան բազմահմուտ գիտելիքներու եւ բարձր ճաշակի տէր գրագէտ մըն էր, որ կը տիրապետէր քանի մը լեզուներու: Ծանչցուած էր իբրեւ Եւրոպական գրականութեան վերածնունդի շրջանի լաւագոյն մասնագէտներէն մէկը:

ԼԱՅՆ ՊԱՍՏԱՌԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՌԱՋԻՆ ԺԱՊԱՒԷՆԸ

«Հայֆիլմ» շարժանկարի արուեստանոցը կը պատրաստէ լայն պաստառի հայկական առաջին ժապաւէնը՝ «Մեծ Արենայում», նուիրուած Երեւանի ծանօթ կրկէսին:

ԴԱՐՁԵԱԼ ԳՐԱԿԱՆ ԿՈՂՈՊՈՒՏ...

Բաւականաչափ տարիքոտ Մանուկ Կարապետեանի անունին յաճախ կարելի է հանդիպիլ «Երիտասարդ ձայներ» խորագրին տակ երեւցող սկսնակ եւ երիտասարդ բանաստեղծներու նուիրուած սիւնակներուն մէջ: Գրական յաւակնութիւններ ունեցող այս «երիտասարդը» երկու քերթուածներ՝ «Գարուն» եւ «Զմրան առաւօտ» զետեղած է «Սովետական Գրականութիւն» ամսաթերթի Յուլիսի թիւին մէջ: Քերթուածներէն «Գարունը», բառերու աննշան փոփոխութիւններով կը յիշեցնէ Համօ Սահեանի նոյնիմաստ բանաստեղծութիւնը, գրուած երկու տարի առաջ, 1960 Յուլիս 15ին, «Գրական թերթ»ին մէջ, Երեւան:

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

Թուրք նպարավաճառը պարկ կը շինէր յաճախորդի համար 1920ին ...

... Մեր կարաւանը երեկոյեան վերադարձաւ Պէյրութ:

Ես շատ ցաւեցայ, որ գոնէ երկու – երեք օր չմնացի Զմմառ՝ վանքին անտէր ... հաւերը ուտելու համար:

Բ. ԹԱՇՃԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (121)

ԱՒԱԶԱԿԱՊԵՏԸ

ԳՐԵՑ՝
ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍ ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ

Ու Նուրիմէ ձեռքը մեղմադողոտ այտին տարաւ եւ խորին տրտմութեամբ մը սկսաւ հեռաւոր երգը մրմնջել.

Սրտիկ մը ունէի՝ փթթած վարդի պէս,
Չմնաց ինծի.
Ի զուր թափեցի աղուոր աչքերէս՝
Շիթերն արցունքի,
Ես մէկուն գութը շարժել չկրցայ,
Աշխարհիս վրայ:
Կը թաղուիմ մենիկ իմ ցաւերուս մէջ՝
Այսպէս ամփոփուած
Թող մեռնի աշխարհս, թող անցնի կեանքս՝
Իրմով դառնացած,
Ես չեմ սպասեր անկից ինծ համար
Ո՛չ դուլ, ո՛չ դադար:

Աւազակապետը չկրցաւ դիմանալ: Բացուեցաւ դուռը եւ ժպտելով ներս մտաւ:

Երկու սիրասուն աղջիկները շուտով մը Աւազակապետին գիրկը նստեցան ու համբուրեցին զինքը:

— Ի՞նչպէս էք, զաւակներս, հարցուց Աւազակապետը:

— Շատ աղէկ ենք, հայր, պատասխանեցին Լուսիա եւ Նուրիմէ:

— Աստուած աւելի աղէկ ընէ, յարեց Աւազակապետը դողդոջուն ձայնով մը:

Քանի մը օր մնաց անոնց քով: Միշտ զուարթ բաներու վրայ խօսեցաւ ու աղուոր պատմութիւններ ըրաւ: Կարծես թէ այն լեռներու ժայռին կողէն փրթած Աւազակապետը չէր, այն մռայլ ու անժպիտ կերպարանքը ունեցող մարդը չէր. մէկ խօսքով՝ այն հոգեկան դառնութիւններուն մէջ ընկճուած փաքիրը չէր, այլ երջանիկ ու բախտաւոր արարած մը, որուն նայուածքը ճառագայթ մըն էր:

Շաբաթ մը ետք Նուրիմէի ձեռքը բռնեց ու հարցուց.

— Ինծի նայէ, Նուրիմէ, մի՛ ծածկեր. կարօտ մը ունի՞ս, բալէ:

— Ե՞ս, մրմնջեց մանկամարդ աղջիկը որուն աչքերը լեցուեցան:

— Այո՛, դուն:

— Ի՞նչ կարօտ կրնամ ունենալ, հա՛յր:

— Չունի՞ս մէկը:

— Ի՞նչպիսի մէկը:

— Ազգական մը, սիրելի մը, սանկ սրտիդ մօտիկ մէկը:

— Ո՛հ, ծնողքէս զրկուած ըլլալս գիտէք, կը մնայ ինծի մօրաքոյր մը. ա՛յսչափ:

— Ո՞ւր է:

— Իմ հօն եղած ատենս Կարինի մէջ կը բնակէր, բայց հիմա՝ չեմ գիտեր:

— Ի՞նչ է մօրաքրոջդ անունը, ի՞նչ մականունով կը ճանչցուի:

— Անունը Նաւիկ է, իսկ մականունին Մելիքեանց կը կոչուի:

— Մօրաքոյրդ մինա՞կ է:

— Այո՛: Կարինի առաջին կռիւը տեղի ունեցած ատեն անոր մէկ հատիկ զաւակը սպաննուեցաւ: Իսկ ամուսինը շատ տարի կ՚ըլլայ որ մեռած է:

— Աղէկ, Նուրիմէ, հիմա անոր կարօտը չե՞ս քաշեր:

— Հապա չե՞մ քաշեր, դողդղաց Նուրիմէ եւ սրբեց աղուոր այտերուն վրայ հոսող արցունքները:

— Կ՚ուզե՞ս անոր քով տանիմ քեզ:

— Ա՛խ, չէ՛...:

— Պատճա՞ռը:

Նուրիմէ տժգունեցաւ. անոր կերպարանքը յանկարծ անանկ դառնութիւն մը պատեց որ չի նկարագրուիր: Գլուխը կախեց կուրծքին վրայ ու ջանաց հոգւոյն ամբողջ հեծկլտանքը զսպել: Ո՛չ, չկրցաւ մէկէն ի մէկ պատասխանել, չկրցաւ յայտնել թէ ինչո՛ւ չէր ուզեր ոտք դնել այն քաղաքը ուր ինկած էին իր ծնողքը, ուր կը բնակէր իր սիրելի մօրաքոյրը, ուր իր հոգիին մօտիկ ազգականներ կային:

— Ինչո՞ւ կը լռես, Նուրիմէ, ինչո՞ւ չես ըսեր այն պատճառը որ կ՚արգիլէ քեզ մօրաքրոջդ կարօտը առնելէ, վրայ բերաւ Աւազակապետը:

— Ա՛խ, բարի հայր, ի՞նչպէս երթամ այդ քաղաքը, թոթովեց Նուրիմէ, չէ՞ որ շատերը կը ճանչնան զիս, շատեր գիտեն ամէն բան: Ո՞ւր կրնամ ծածկել իմ անպատուութիւնս:

—Չէ՛, Նուրիմէ, կը սխալիս, նայէ անգամ մը ձեռքերուդ: Միթէ անպատուութիւն մնա՞ց: Միթէ արիւնով չմաքրեցի՞ր զայն: Ա՛խ, հաւատա ինծի, այն օրէն ուր վրէժդ լուծուեցաւ, քու ճակատիդ վրայ ստուերի տեղ ճառագայթ մը կը շողայ:

— Բայց ո՞վ գիտէ թէ ես արիւնով մաքրած եմ իմ անպատուութիւնս:

— Նախ՝ բռնութեան ներքեւ կատարուած անկում մը բնաւ անպատուութիւն չի նկատուիր: Չկայ մէկը որ փոխանակ գթութեան չարամիտ ակնարկ մը նետէ քու վրադ: Գիտցիր որ մեր աշխարհը գահավէժ մըն է. սուրի եւ բարբարոսական ուժի մը ներքեւ անոր մէջ կ՚ինկնանք: Բայց ատիկա անկում մը չէ, որմէ ազնիւ մարդը կը խորշի: Նուրիմէ, անգամ մը քու խղճիդ հարցուր, անգամ մը ձեռքըդ անոր խորը տար: Նայէ՛, միթէ հանգարտ չէ՞ս զգար:

(Շար.)

Պ. Պ. Գրիգոր եւ Արտաշէս Փափազեան, Տէր եւ Տիկին Ճերմակեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Պետրոսեան եւ զաւակները, Աւետիս եւ Շուշան, Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Մամբրէեան եւ զաւակը՝ Պետրոս, Տէր եւ Տիկին Վահան Պետրոսեան (Գերմանիա), Տէր եւ Տիկին Յովսէփեան, Տէր եւ Տիկին Քէհէեան, Պ. Յովնան Աբրահամեան, Այրի Տիկին Աննա Յովհաննէսեան եւ զաւակները Վարդեվառ եւ Խաչեր (Պէյրութ), կը ծանուցանեն իրենց մօր, քրոջ, մօրաքրոջ, եղբօրորդւոյն

ՄԱՐԻԱՄ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ
(Մարաշի Սարըլար գիւղէն)

մահը, որ տեղի ունեցաւ Սեպտ. 3ին, 55 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Ուրբաթ (Սեպտ. 7): Հաւաքուիլ Պուլոնեի գերեզմանատունը, ժամը 15.30ին:

Ողբացեալին փափաքին համաձայն ոչ ծաղիկ, ոչ ծաղկեպսակ: Նուէր յատկացնել բարեսիրական կազմակերպութեանց:

Մահազդ չստացողներէն, կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՅԱԻԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ԼԻՈՆ.— Յ. Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկերուհի Փ. Այվազեանի եւ ընտանեկան պարագաներուն, իր եղբօր՝ Ալիքսան Տիրատուրեանի մահուան առթիւ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Որբերու Օգն. Մարմինը շնորհակալութեամբ ստացած է յիսուն Ն. Ֆ. Տէր եւ Տիկին Հ. Պահըճեանէ, իրենց ծնողքին յիշատակին:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ

Պուլվար Օտտօ — 5 ՍԵՊՏ., չորեքշաբթի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, սովորական հաւաքատեղին:

Մարսէյլ–Քաղաք — 6 ՍԵՊՏ. Հինգշ. կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Ահարոնեան ակումբը:

Կրեւոր օրակարգ — զեկուցում, դպրոցներու վերաբացում, վարչութեան ընտրութիւն:

Ներկայ կ՚ըլլայ Միութեան գործավարը:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, Հոկտ. 28ին ժամը 16էն կէս գիշեր Ժորժ Ե.ի շքեղ սրահներուն մէջ: (Եղանակին առաջին պարահանդէսը):

ԻՆՉՊԷՍ ՏԵՍԱՅ ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ
(Տպաւորութիւններ)

Գրեց՝
Հ. ՎԱՀԱՆ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

Յաջորդաբար երկու անգամ սպառելէ ետք մեր ունեցած հարիւրաւոր օրինակները, ստացած ենք սակաւաթիւ օրինակներու վերջին ծրար մը:

ՆԿԱՆԵՐՈՎ ՃՈԽԱՑԱԾ ԱՅՍ ԳՐՔՈՅԿԸ Կ՚ԱՐԺԷ ՄԻԱՅՆ 3 Ն. Ֆ.

Առաքումով՝ 4 Ն. Ֆ.

Դիմել՝

« Յ Ա Ռ Ա Ջ »

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՆՈՒԷՐ

Տէր եւ Տիկին Ալէն Փափազեան իրենց երրորդ զաւկին՝ ԱՐԱՄԻ ծնունդեան առթիւ մէկական տարի Յառաջ կը նուիրեն հետեւեալ հաստատութեանց:

Սոֆիա եւ Լեւոն Յակոբեան վարժարան (Յունաստան):

Պէյրութի Ս. Խանամիրեան Ազգ. վարժարան:

Նոյն առթիւ յիսուն Ն. Ֆ. «Ոսկի Կամուրջ» ձեռնարկին: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԿԱՅԱՆ

Օգափոխութեան կայանի Բ. խումբը կը վերադառնայ այս Հինգշաբթի (Սեպտ 6) առաւօտ ժամը 6ին, Կառ տը Լիոն:

"ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ"

ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ բացուած են յառաջիկայ 1962 – 1963ի դպրոցական շրջանի համար:

Իրենց զաւակները արձանագրել փափաքող ծնողքներէն կը խնդրուի որ փութով դիմեն Վարժարանի Տեսչութեան մանրամասն տեղեկութիւններու համար:

Որպէսզի կարելի ըլլայ ուսումնապէս ճշգրիտ եւ յարմարագոյն տեղը դասաւորել աշակերտը, առաջնորդեն նաեւ փոքրիկը, բերեն անոր դպրոցական վկայականները եւ նիշերու վիճակացոյցը:

26, Rue Troyon, SEVRES (S. et O.)
Tél.: OBS. 18-28

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Յ. Կապ. Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղին վարժարանը կը վերաբացուի Սեպտ. 6ին հինգշաբթի առտու:

Արձանագրութիւն, դասարանական բաժանում եւ դասաւանդութիւն տեղի պիտի ունենան՝ ուսուցիչ Վ. Միսթիքի կողմէ, նոյն առտուն, վարժարանի սրահին մէջ: Պատանիներու դասաւանդութիւնը՝ ըստ առաջնոյն՝ շաբաթ իրիկուն, ժամը 6ին:

Յատկապէս կը խնդրուի շրջանի յարգելի ծնողքներէն եւ ազգայիններէն, որ չմոռնան իրենց ազգային նուիրական պարտականութիւնը. արձանագրել տալով իրենց զաւակները, սատարեն կրթ. գործին եւ քաջալեր հանդիսանան Կապոյտ Խաչի հանրանուէր գործունէութեան:

Թոշակի վճարումը պարտաւորիչ չէ:

ՍՏԻՊՈՂԱԿԱՆ

Կ՚ՈՒԶՈՒԻ

Քարտուղարուհի մը Ֆրանսական մեծ ընկերութեան մը համար, ապագայ ունեցող պաշտօն, 21էն 30 տարեկան, տոմարակալութիւն գիտցող, հաշուապահական տետրակներու համար:

Գրել կամ դիմել «Յառաջ»ին:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ

Հայաստանէն Յրունդիկ Փալուղեան կը փնտռէ իր հայրը՝ Սենեքերիմ Ալեքի Փալուղեան, ծնած 1907ին, Դասկեանդի շրջան Արալղ գիւղը: Փնտռողին հասցէն՝ Մարքսի փողոց: տուն թիւ 1761 Բ, Երեւան:

×

Հայաստանէն Սիրվիսարցի Սիրանուշ Յակոբեան եւ իր զաւակները՝ Աղաւնի, Մարիամ, Յակոբ կը փնտռեն իրենց ամուսինը եւ հայրը՝ Չիթիրեան Գրիգոր Առաքել (Սեբաստիոյ Ուլաշ գիւղէն), որ յետագային Յակոբեան մականունը առած է: Ցիշեալը կորսուած է 1941ին, պատերազմի ընթացքին: Փնտռողներուն հասցէն՝ Նար – Դոսի փողոց, տուն 50, Երեւան:

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ
ԽԱՆԱՍՈՐԻ ՕՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Խանասորի արշաւանքին 65րդ տարեդարձը Մարսէյլի մէջ կը տօնուի, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէին եւ մասնակցութեամբ շրջանիս բոլոր ենթակոմիտէներուն ու խումբերուն, ինչպէս նաեւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդին եւ Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղերուն:

ՔԻԽԺ–ԼԷ–ՓԷՆ, Թուլոնի ճամբուն վրայ:

Սեպտ. 9՝ կիրակի ամբողջ օրը

Կը նախագահէ՝ Ընկ. ԱՐԱՄ ԱՐՄԱՂԱՆԵԱՆ

Կը խօսի Ընկ. ԽԱՉԻԿ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ

Շրջաններու ենթակոմիտէներու եւ խումբերու վարչութիւնները անյապաղ պէտք է վարձեն իրենց մասնաւոր օթոքառները:

Պօմոնէն Խանասորի տօնակատարութեան երթալու համար նախօրոք արձանագրուեցէք Յովհ. Պանտիկեանի, Վաղ. Տէր–Վարդանեանի, Սերժ Սարգիսեանի եւ Գէորգ Եօթնեղբայրեանի մօտ, եւ մեկնումի առաւօտը՝ Սեպտ. 9ին, Պառ տը լա Ռոթոնտ: Օթոքառը կը մեկնի առաւօտ ժամ 8ին: Վերադարձ երեկոյեան 8ին:

Սէն – Ժերոմի եւ շրջակայի հայրենակիցները որ կը փափաքին մասնակցիլ, տեղապահաբար կը հրաւիրուին օթոքառի տեղի համար արձանագրուիլ՝ Յ. Սիմոնեանի, Ս. Յարութիւնեանի եւ Մ. Զորչամեանի մօտ:

Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր ենթ. վարչութիւնը, Խանասորի տօնակատարութեան առթիւ վարձած է օթոքառ: Անոնք որ կը փափաքին իրենց տեղերը ապահովել, կրնան դիմել հետեւեալ հասցէներուն.— Ընկերներ՝ Աստուր Քէօսէեան, Արիստակէս Պետրոսեան, գրավաճառ Ծերիկեան եւ Պառ Րաֆֆի: Օթոքառը կը մեկնի առաւօտ ժամը 7.30ին: Հաւաքուիլ Փլաս տ՚Էքս, ընկեր Քէօսէեանի խանութին դիմաց:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»Ը ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի 13 Հոկտեմբեր, Շաբաթ գիշեր մինչեւ լոյս, 6րդ թաղամասի քաղաքապետարանի սրահներուն մէջ:

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ մէջ Հ. Յ. Դ. Օրը կը տօնուի, Հոկտեմբեր 27, Շաբաթ գիշեր ժամը 21էն մինչեւ լոյս, «Ալհամպրա»յի սրահներուն մէջ, բացառիկ պատրաստութեամբ:

×

Սորպոնի Մեծ սրահին մէջ ՆՈՅ. 11ին, տեղի պիտի ունենայ Ս. Մեսրոպ Մաշտոցի Ծննդեան 1600ամեակի տօնակատարութիւնը, Փարիզի եւ շրջակայից բոլոր հայ Միութիւններու մասնակցութեամբ:

ԲԱՐԵՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԵԱՆՑ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Իրենց տրամադրութեան տակ կը դրուին եկիպտական զանազան շարժանկարներ (արաբերէն, ֆրանսական ենթախորագիրով), որոնք չահասպաոհովելու համար իրենց դանձին:

Յաւելեալ տեղեկութեանց համար դիմել՝

JACQUES DERDERIAN
13, Ave. de la Rosière
MARSEILLE 12e

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ստիպողաբար ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ, ժամը 20.30ին, Ահարոնեան Ակումբը: Ներկայ կ՚ըլլայ ընկեր Խաչիկ Մկրտիչեան:

ՇԱՒԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Արդութեան» խումբի ժողովը այս Շաբաթ ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին:

Դաշտահանդէսի հաշիւներու քննութիւն եւ ընթացիկ հարցեր:

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ, ժամը 20.30ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

ԱՌՆՈՒՎԻԼ – ՍԱՐՍԷԼ.— Հ. Յ. Դ. Վարդան ենթակոմիտէն ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, սովորական հաւաքատեղին, Առնուվիլ: Ներկայութիւնը պարտադիր է: Կարեւոր օրակարգ:

FOURRURES
Roger YOPIAN
PRIX INTERESSANTS
NEUF et REPARATION
84, Boulevard de Stalingrad, 84
— CHOISY-LE-ROI (Seine) —
Autobus : de la Porte de Choisy, descendre 3 Communes ou Rue du Docteur-Roux.

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ն. Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e
Fondé en 1925 Téléph. : PRO. 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն.Ֆ. Վեցամսեայ՝ 27 Ն.Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն.Ֆ. Հատը 0·25 Ն.Ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ 7 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
VENDREDI 7 SEPTEMBRE 1962

38ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9398 38e ANNÉE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 18ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5299

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՍԱՀՄԱՆՆԵՐԸ

Գ.

Շուրջ երկու տարի առաջ խորհրդային մունետիկներ խորհրդաւոր ձեւերով գաղութի մէջ սկսան լուրեր տարածել թէ Թանկագին ընկ. Նիկիտա Սերգեւիչ Խրուշչեւ որոշած է ընդարձակել Հայաստանի սահմանները։

Դիւրահաւան ու բարեմիտ հայրենասէրներ անկեղծօրէն հաւատացած էին, որ Կրեմլինի մենատէրը խորհրդայնացման քառասնամեակին առթիւ Երեւան այցելելով՝ իր տոպրակէն պիտի հանէր Նախիջեւանը, լեռնային Ղարաբաղն ու Ախալքալաքը՝ զանոնք իբրեւ արմաղան նուիրելու համար Հայաստանի։

Նոյն մունետիկները 1945ի ամառը Փարիզի մէջ կը պատմէին թէ Մայր Աթոռի տեղապահ Գէորգ Արք. Չէօրէքճեան՝ կաթողիկոս ընտրուելէ առաջ գացած էր Մոսկուա՝ իր յարգանքները մատուցանելու համար «հանճարափայլ»ին, որ այդ առթիւ խոստացեր էր ընդարձակել Հայաստանի սահմանները։

Դէպքերը ցոյց տուին թէ բացարձակապէս սուտ էին ինչպէս Սթալինին նոյնպէս Խրուշչեւին վերագրուած վեհանձն առատաձեռնութիւնները։

Իրականութիւնն այն է, որ այսօր՝ խորհրդայնացումէն 42 տարի վերջ՝ տակաւին թիզ մը հող չէ աւելցած Հայաստանի սահմաններու վրայ։

Առենէ մը ի վեր Լիբանանի մէջ կարգ մը թերթեր կ՚արծարծեն «Հայկական հողերու հարցը»։ Անոնցմէ Սփիւռք շաբաթաթերթը հիմա երեք պատճառներ ցոյց կուտայ այս խնդրով զբաղելու համար.
— Ա. Ներգաղթ։
— Բ. Խորհրդ. Միութեան նոր Սահմանադրութեան մշակումը եւ Գ. Հայ Սփիւռքի իրաւատէրի եւ իրաւասուի հանգամանքը հայկ. հողերու առընչութեամբ (26 Յուլիս)։

Նոյն թերթը ուրիշ թիւի մը մէջ (16 Օգոստոս) կը խոստովանի թէ «ինքնաբերաբար չարծարծեց այս հարցը, այլ թելադրուեցաւ Հայաստանի ԼԱՒԱԳՈՅՆ Հայերէն, որոնց հայրենասիրութիւնը կը մնայ անհասանելի բարձունք մը»։

Շարունակութեան մէջ կ՚աւելցէ թէ անոնք որ հայկ. անջատուած հողերու հարցը արծարծեցին «ո՛չ թէ անհատական նախաձեռնութեամբ, այլ Հայաստանի հայ զանգուածին եւ սքանչելի ժողովուրդին սրտին զարկերակովը շարժեցան»։

Մեկնութիւնները աւելորդ են։

Ուրեմն հրամանը տրուած է վերէն։

Ուշագրաւ է որ մարդիկ այժմ աւելի համեստ դարձած են։ Այլեւս չեն խօսիր Սեւրի դաշնագրին մասին՝ ինչպէս կ՚ընէին 1945-47ին — ետ չմնալու համար Հ. Յ. Դաշնակցութենէն, որ մինչ այդ [illegible] միջազգային մուրհակին միակ տէրն ու պաշտպանը կը ներկայանար։ Ներքին սահմաններու սրբագրութիւն միայն կը պահանջեն։

Այսքանն ալ մեծ յանդգնութիւն է «Հայաստանասէր» կոչուածներու կողմէ, որոնք անցեալին մէջ ոճիր կը համարէին քննադատել Մոսկուայի վերի կարգադրութիւնները եւ արկածախնդիր մակդիրը կը փակցնէին Դաշնակցութեան ճակտին, երբ անիկա անդադար կը պահանջէր սրբագրել Հայաստանի սահմանները։

Նոր օրերու իմաստունները իրենց յոյսը դրեր են «չորս հայ բարձրաստիճան անձնաւորութեանց»՝ Ա. Միկոյեանի, Յ. Զարոբեանի, Շ. Առուշանեանի եւ Ա. Արզումանեանի վրայ, որոնք մաս կը կազմեն եղեր Խ. Միութեան նոր Սահմանադրութեան նախագիծը պատրաստող յանձնախումբին։ Անոնք կը կարծեն, որ այս չորս Հայերը գրչի մէկ հարուածով Նախիջեւանն ու Ղարաբաղը Ատրբէջանէն, Ախալքալաքն ալ Վրաստանէն առնելով Հայաստանի պիտի միացնեն։

Ի՛նչ դիւրին բան։

Ուրախալի երեւոյթ է տեսնել որ մտքերու մէջ հիմնական յեղաշրջում առաջ եկած է։ Մինչեւ վերջերս տակաւին «Հայաստանասէր»ներն ու յառաջդիմականները կը պաշտպանէին այն տեսակէտը՝ թէ սփիւռքի Հայութիւնը իրաւունք չունի հետապնդելու հայկական դատը, որուն միակ իրաւատէրն է Երեւանի կառավարութիւնը։

Այժմ շնորհիւ «լաւագոյն Հայեր»ու թելադրութեան, կ՚ընդունին քառասուն տարիէ ի վեր Դաշնակցութեան պաշտպանած այն տեսակէտը թէ «Հայ սփիւռքը իրաւատէր է եւ իրաւասու՝ զբաղելու» հայկական հողերու խնդրով։

Մենք առաջինը կ՚ըլլանք ծափահարող՝ եթէ վերոյիշեալ «չորս բարձրաստիճան անձնաւորութիւններ»ը յաջողին խաղաղ միջոցներով, սահմանադրութեան մէջ երկու անմեղ տողեր աւելցնելով ընդարձակել Հայաստանի ներքին սահմանները։

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՏԸ ԿՈԼԻ ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆԸ

«ԷՍ ԼԵՊԸ ՏՕՅՉԼԱՆՏ»
Կ'ԸՍԷ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՆԱԽԱԳԱՀԸ

Տը Կոլի գերմաներէն ճառերը ժողովուրդին խանդավառութիւնը զագաթնակէտին հասցուցին, Պոնի եւ Քէօլնի մէջ։ Նախագահը ոչ մէկ շեշտ ունեցած է գերմաներէն հինգ նախադասութիւնները արտասանած ատեն։

Այս անգամ ալ, ինչպէս նախորդ օրը, տը Կոլ իր ուրախութիւնը յայտնած է որ «իբրեւ առաջնորդ Ֆրանսայի» շրջման մէջ կը մտնէ գերման ղեկավարներուն հետ։ Այսօր, մեր երկու ժողովուրդները շատ բաներ եւ մեծ բաներ ունին ընելիք միասին, ըսած է Ֆրանսացի նախագահը, «գնահատանք եւ վստահութիւն ունիմ այն մեծ ժողովուրդին հանդէպ որ էք, այո՛ գերման մեծ ժողովուրդին հանդէպ», ըսած է նաեւ տը Կոլ։ Ժողովուրդն ալ իր արտակարգ համակրական ցոյցերով արտայայտած է իր երախտագիտութիւնը։ Տեսնելով թէ որքան բարձրահասակ է, մեծ է ըսած են։ Եւ երբ ըստ իր սովորութեան, տը Կոլ ձեռքեր կը սեղմէր ամբոխին մէջ, երախայ մը պոռալ սկսած է։ Անմիջապէս մայրը ապահովութիւն տուած է ըսելով. «մի վախնար, պիտի չուտէ, չար չէ» եւ շրջապատող ժողովուրդը չէ կրցած իր խնդուքը զսպել երբ մանչուկը բացատրած է «ան չէ, մեղու մը խայթեց»։

Նոյն խանդավառութիւը Քէօլնի մէջ ուր ժողովուրդը հիացումով լսած է Ֆրանսացի մը որ կ՚էօթէի լեզուով հողեշահ խօսքեր կ՚ընէ իրենց։ Տը Կոլ հոս ալ ըսած է թէ որքան ազդուած է քաղաքին վերապահած՝ այդքան սիրալիր ընդունելութենէն։

«Ազդուած եմ որովհետեւ հոս, ճիշդ կողքիս մեծ Գերմանացի մը կայ, մեծ Եւրոպացի մը, մեծ մարդ մը զոր Քէօլնը լաւ կը ճանչնայ, որ աւելի քան ոչ ոք աշխատեցաւ այս բացառիկ փոփոխութեան համար, դաշնակցային վարչապետը՝ Քոնրատ Ատընաուըրը։

Նոյն օրը տեղի ունեցած էին քաղաքական առաջին խօսակցութիւնները Ատընաուըրի եւ տը Կոլի միջեւ։

Ոչ մէկ մանրամասնութիւն տրուած է այս խօսակցութիւններուն շուրջ։

Քէօլնի Մայր Տաճարի մէջ, տը Կոլ հրաւիրուեցաւ տեղ գրաւելու քանդակազարդ բազկաթոռին վրայ որ վերապահուած է Գերմանիոյ կայսրերուն եւ ուր վերջին առթիւ (1521ին) նստած էր Կարոլոս Ե.։

Նախագահին յաջորդ հանգրուանն է՝ Տիւսըլտորֆ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ մէջ զօրաւոր շարժ մը ցնցած է երկիրը ըստ տեղական մամուլին հրատարակած լուրերուն։ Մանրամասնութիւնները կը պակսին, բայց կը թուի թէ շարժակեդրոնը սահմանին վրայ կը գտնուի Թուրքիոյ եւ Պարսկաստանի միջեւ։ 17 ցնցումներ ալ տեղի ունեցած են Իտալիա։ Վնաս ու զոհ չկայ։

ՊԱՐՍԻՑ Շահը այցելեց երկրին աւերակ շրջանները եւ կոչ մը ըրաւ ժողովուրդին որ օգնութեան փութայ։ Կայսրը կը սպասէ նաեւ որ օտար կառավարութիւնները դեղօրեայք, բժիշկ եւ առողջապահական օժանդակութիւն տրամադրեն։ Լիբանանի Հայոց առաջնորդ Խորէն Արք. եւ Պարսկաստանի առաջնորդ՝ Արտակ եպիսկոպոս ցաւակցական այցելութիւն մը տուած են Պէյրութի պարսիկ դեսպանին։ Միւս կողմէ Զարեհ Կաթողիկոս ցաւակցական հեռագիր մը ղրկած է Շահնշահին։

ՇԱՐԺԵՐԸ կը շարունակուին աշխարհի ամէն կողմը։ Մօտ հարիւր հոգի վիրաւորուեցան Թուրքիոյ մէջ եւ մէկ հոգի մեռաւ։ Շարժը քառասուն երկվայրկեան տեւեց եւ Իգտիրի մէկ պանդոկը հիմնայատակ քանդուեցաւ։

ԻՒ 2 ՕԴԱՆԱՒԻ նոր խնդիր մը ծագած է Ամերիկայի եւ Խորհ. Միութեան միջեւ։ Ծանօթ է որ վերջերս խորհրդային կառավարութիւնը բողոք մը ներկայացուց Ուաշինկթըն, որովհետեւ լրտեսական Իւ 2 օդանաւ մը բռնաբարած էր խորհրդային օդային գօտին։ Նախորդ միջադէպին վաղորդայնին Քենըտի ապահովութիւն տուած էր Խրուշչեւի որ այդ տեսակի թռիչքները այլեւս արգիլուած են։ Մոսկուա գոհ չէ ամերիկեան բացատրութիւններէն։ Ուաշինկթըն ընդունելով հանդերձ եղածը կը ճշդէր թէ օդանաւը ճամբան շեղած էր օդերեւութաբանական պատճառներով եւ թէ բոլորովին չէր մտած խորհրդային շրջագօտիին մէջ։

ՄԻԱՑԵԱԼ Նահանգներու փոխ նախագահը՝ Լինտըն Ճոնսըն Հռոմ հասած է ուր տեսակցութիւն մը ունեցած է վարչապետ Ֆանֆանիի հետ։ Խօսած են Ատլանտեան Ուխտի եւ Պերլինի տագնապին մասին։

ԱԼԺԵՐԻԱՅԷՆ հասած վերջին լուրերու համաձայն կը թուի թէ տագնապը բոլորովին լուծուած է։ Քաղաքական Բիւրոյի բանբերը՝ Մոհամէտ Խիտէր հրահանգ տուաւ զօրքին որ կռիւը դադրի։ Քապիլ գնդապետ (Վիլայա 3) Մոհանտ էլ Հաճ յայտարարեց թէ ընտրութիւնները տեղի պիտի ունենան 8-10 օրէն։

ԱՐԱԲ Մ. Հանրապետութեան մէկ պատասխանատու անձնաւորութիւնը յայտնեց մամուլին թէ Նասր զէնք հայթայթած է Պէն Պելլայի։

ՀԻՆ - ԿԱԹՈՂԻԿԷՆԵՐՈՒ եկեղեցին որոշեց դէտ մը ղրկել վատիկանեան տիեզերական Բ. Ժողովին։ Ասոնք Հռոմէն բաժնուած են. Վատիկանի Ա. Ժողովէն ետք որովհետեւ կը մերժէին ընդունիլ Պապին անսխալականութեան վարդապետութիւնը։ Ազգային եօթը հին - կաթողիկէ եկեղեցիներ համախմբուած են դաշնակցութեան մը որ հիմնուած՝ 1889-ին կը կոչուի Ութրեխթի Միութիւն։ Ասոնք են Հոլանտայի, Գերմանիոյ, Աւստրիոյ, Եուկոսլաւիոյ, Զուիցերիոյ, Չեխոսլովաքիոյ եկեղեցիներ, որոնց միացած է լեհ ազգային եկեղեցին, հիմնուած Միացեալ Նահանգներու մէջ, ապա 1919ին Լեհաստան փոխադրուած։ Ընդհ. թիւը՝ 400.000 է։

ՊԷՆ ԽԵՏՏԱ հաղորդագրութիւն մը յանձնեց մամուլին ուր կ՚ըսէ թէ հակառակ անոր որ շատ գոհ է եղած համաձայնութենէն, կը ցաւի որ «եղբայր Խիտէր» իր վրայ կը ձգէ տագնապին պատասխանատուութիւնը։ Պէն Խետտա կ՚ըսէ նաեւ թէ օր մը պիտի պատմէ տագնապին բուն ծալքերը։

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆ եւ Արաբ Մ. Հանրապետութիւնը հիւլէական գործակցութեան համաձայնութիւն մը ստորագրեցին։

ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ լեզուի ուսուցումը կրկին արտօնուեցաւ եգիպտական դպրոցներուն մէջ։ 1956էն ի վեր Գահիրէ ռուսերէնի եւ գերմաներէնի ուսուցումով կը փոխարինէր ֆրանսերէնն ու անգլերէնը։

ԻՐԱՔԻ Ալ Շարք թերթը կը գրէ թէ զաղտնի գործունէութեան կեդրոն մը մէջտեղ ելաւ Սիւլէյմանէի մէջ։ Իրաքի հիւսիսային շրջաններու քարտէզներ եւ քաղաքական փաստաթուղթեր գտնուած են որոնք համայնավար կուսակցութեան եւ քրտական դեմոկրատ կուսակցութեան ներկայացուցիչներու ստորագրութիւնը կը կրեն։

ՄՈՆԱՔՈՅԻ ընկերութիւնները նոյնիսկ այն ընկերութիւնները որոնք մոնեկասք քաղաքացիներէ կազմուած են շահերու տուրք պիտի վճարեն ըստ այն համաձայնութեան որ պիտի իրագործուի Ֆրանսայի եւ Մոնաքոյի միջեւ, Հոկտեմբերէն։ Բանակցութիւնները որ դադրած էին անցեալ Ապրիլին, վերսկսան։

ԴԱՐՈՒՍ ԱՄԷՆԷՆ ԾԱՆՐ ՇԱՐԺԵՐԸ

Իրանի վերջին երկրաշարժը, անտարակոյս, ամէնէն աղետալին է, այս վերջին տարիներուն ընթացքին։

Դարաշրջանի սկիզբէն ի վեր, ամէնէն աւերիչ եւ մահաբեր երկրաշարժը տեղի ունեցաւ Քան - Սուի մէջ, Չինաստան, 1920ին, մահուան պատճառ դառնալով 180.000 անձերու։

Ամէնէն աւելի ծանր երկրաշարժները եղած են. —

1902. — Մարթինիքի մէջ Փելէ լերան ժայթքումը։ 30.000 մահ։

1908. — Քալապրիա, Մեսին եւ Սիկիլիա՝ 76.483 մահ։

1912. — Թուրքիա՝ 3000 մեռեալ։

1915. — Կեդր. Իտալիա, 29.978 մեռեալ։

1919. — Ճավա, 5100 մեռեալ։

1920. — Քան - Սու (Չինաստան), 180 հազար մեռեալ։

1923. — Թոքիոյ եւ Եօքոհամա, 143 հազար մեռեալ։

1929. — Իրան՝ 2000 մեռեալ։

1932. — Քան - Սու (Չինաստան), 70 հազար մեռեալ։

1935. — Քուեթթա (Հնդկաստան) 60 հազար մեռեալ։

1939. — Չիլի, 30.000 մեռեալ։

1939. — Երզնկա (Թուրքիա) 23.000 մեռեալ։

1949. — Էքուաթօր, 6500 մեռեալ։

1954. — Ալժերիա, 1409 մեռեալ։

1957. — Իրան (Յուլիս 2) 1000 մեռեալ, (Դեկտեմբեր 13) 1288 մեռեալ։

1958. — Փերու, 1284 մեռեալ։

1960. — Մարոք (երկրաշարժ եւ ծովայորձանք) 12.000 մեռեալ։

1960. — Չիլի, 5000 մեռեալ։

«ՀԱՍԿ»

ՓՈԽԱՆ ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆԻ, ՕԳՈՍՏՈՍ 1962

Ս. ԷՋՄԻԱԾՆԻ ԿՈՂՄԷ ԾԱՆՈՒՑՈՒԱԾ ԱԶԳԱՅԻՆ-ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԻՆ ՄԱՍԻՆ

ԽՕՍՔ՝ ՄԵՐ ՍԻՐԵԼԻ ԵՒ ՊԱՏՈՒԱԿԱՆ ԺԱՒԱԿՆԵՐՈՒՆ

Բ.

Սիրելի՛ եւ պատուական ժողովուրդ Հայոց,

Միայն Խորէն Ա. Նահատակ Կաթողի-կոսի կողմէն կատարուած վերոյիշեալ մէջբերումը ինքնին բաւական պիտի ըլլար բարացուցելու Հայց. Ս. Եկեղեցւոյ նուիրապետական բարձրագոյն Աթոռնե-րու սիրալիր գործակցութեան ոգին եւ ըմբռնումը ու մանաւանդ եղբայրական այն սերտ կապը որ 1956էն սկսեալ խախ-տեցաւ, թուլցաւ եւ ի վերջոյ խզուեցաւ, որպէս հետեւութիւն Վեհ. Վազգէն Ա. Կաթողիկոսի անիրաւ եւ ապօրէն միջա-մտութիւններուն այս Աթոռի ներքին կեանքին եւ մեզի ներկայացուած իր ան-գոյ ու անհիմն պահանջքներուն: Այս սխալ ու հակապատմական, մանաւանդ հասկնալի պատճառներէ բխող դիրքին հետեւանքով, առաջին իսկ օրէն յետ մղուեցաւ եղբայրական ու բարեկամա-կան ձեռքը, զոր երկարեցինք Ս. Էջմիա-ծնին, մեր ընտրութեան յաջորդ վայր-կեանին իսկ: Ս. Էջմիածինը ունենալ կարծեց իրաւունք մը, ըստ որում ինք կրնայ «ճանչնալ» կամ «չճանչնալ» ընտրութիւնը Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կա-թողիկոսին, եւ յետագային իր ամբողջ գործունէութիւնը եւ միջամտութիւնները խարսխեց այս անգոյ իրաւունքին վրայ: Հոս, պարզապէս յիշողութիւնները թար-մացնելու մտօք կ'արտագրենք մեր ընտ-րութեան առթիւ Պատգամաւորական Ժո-ղովին ուղղուած մեր շնորհակալութեան խօսքին այն մասը, որ կը վերաբերի Ս. Էջմիածնի: Այսօր ալ հաստատապէս կը յայտարարենք որ 1956ին արտայայտուած յետագայ հաստատումները կը մնան ի-րենց ամբողջ զօրութեան մէջ, եւ նշա-նախեց մ'իսկ չենք փոխեր, այսօր, հոն ի յայտ եկող մտքերէն եւ յարգանքի զգա-ցումէն. «Իմ սրտագին ողջոյնի խօսքս կ'ուղղեմ էջմիածնեայ նախամեծար Մայր Աթոռին, անոր արժանընտիր Գահակալ Վազգէն Ա. Կաթողիկոսին, այն հաստատ համոզումով եւ գիտակցութեամբ, որ նախամեծար Մայր Աթոռը եւ կիլիկեան այս Աթոռը՝ լծակիցներ եւ գործակից-ներ են, նո՛յն ժողովուրդին եւ Աւետա-րանին ծառայող Աթոռներ: Մեր Աթոռին կապը պիտի մնայ անճակտելի էջմիած-նայ հետ, ինչպէս եղած է նախորդ կա-թողիկոսներու օրով. պիտի մնայ ան-ճակտելի, հակառակ անոր՝ որ պիտի գտնուին այդ կապը թուլցնել ուզողներ: Պիտի պահենք անխախտ եւ ամուր՝ այդ կապը, որովհետեւ ան է որ մեզ պիտի պահէ մեր ազգային, եկեղեցական եւ կրօնական դիմագծութեան մէջ, անայ-լայլ»: (*Տե՛ս ՀԱՍԿ* 1956, *էջ* 25–26):

Մեր այս ողջոյնի ջերմ ու անկեղծ խօս-քերուն որպէս ժխտական եւ անմիջական պատասխան տեղի ունեցած ամօթալի անցուդարձերը, մեր ներքին գործերուն միջամտելու մտօք, Ս. Էջմիածնի կատա-րած պարբերական եւ անիրաւ փորձերը, մեր կաթողիկոսական հեղինակութեան դէմ ըմբոստութիւն հրահրելու ցուց-մունքները, եւայլն, ծանօթ են ձեր բո-լորին ու հարկ չենք տեսներ, առ այժմ, ցնցիչ մանրամասնութիւններ տալ, ցա-ւալի ծալքեր բանալ: Մենք այդ բոլորին դիմաց մնացինք համբերատար, որքան մարդկային մեր տկարութիւնը կը ներէր մեզի: Անհրաժեշտ կը նկատենք սակայն, որ հայ սիրելի ու հաւատացեալ ժողո-վուրդիդ ծանուցուի թէ՝ այսօր ալ, Ս. Էջմիածին Կիլիկեան մեր կաթողիկոսա-կան Աթոռի դիրքին եւ հեղինակութեան նկատմամբ գերադասի իրաւունքներ ձեռք բերելու որոշումէն եւ այս Աթոռը իրեն ի հոգեւորս ենթակայ *նկատելու պատ-րանքէն չէ ձերբազատուած ու կը շարու-նակէ հետեւողականօրէն եւ անտեղիտա-լի կերպով հետապնդել իր կարծեցեալ գերադասութեան առանձնաշնորհումնե-րը: Ու, հակառակ մեր բազմապիսի փորձերուն, եւ անուղղակի բանակցու-թիւններուն, կարելի չեղաւ, վերոյիշեալ պատճառաւ, վերահաստատել Հայց. Ե-կեղեցւոյ այս երկու գլխաւոր Աթոռնե-րուն եղբայրական կապը, անոնց յարա-բերութիւններուն վերստին տալով եր-կուստեք լոյսեայն ընդունուած կերպերն ու տարազները:*

Այս շատ կարեւոր եւ հիմնական կէ-տերը ձեր ուշադիր նկատողութեան յանձ-նել պարտաւորուեցանք, երբ Կաթողիկո-սարան հասաւ Ամենայն Հայոց Կաթողի-կոս, Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. Վազգէն Ա.ի 7 *Յուլիս* 1962 *թուակիր եւ համար* 444 *կոնդակը, որ ոչ միայն պարբերական ցոլացումն ու դրսեւորումն է Ս. Էջմիա-ծնի կեդրոնաձիգ եւ տիրակալական մը-տայնութեան, այլեւ մանաւանդ կնիքը՝ գերադասութեան իր ըմբռնումին եւ կար-ծեցեալ իրաւունքին: Ուստի մենք զմեզ պարտաւորուած կը զգանք սոյն կոնդակի մասին սկզբունքի մի քանի դիտողու-թիւններ եւ հիմնական նկատողութիւն-ներ ընելու, որպէսզի լուսաբանենք մեր ժողովուրդէն ոմանց մոլորած կամ ան-խղճօրէն մոլորուեցուած մտքերը, եւ միանգամընդմիշտ հասկնալի ու յստակ դարձնենք Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթո-ղիկոսութեանս դիրքը, 30 Սեպտեմբեր – 5 Հոկտեմբեր 1962, ի Ս. Էջմիածին գու-մարուելիք ծանուցուած* «ազգային – եկե-ղեցական ժողով»*ին հանդէպ:*

Ա.— Վեհ. Վազգէն Ա.ի վերոյիշեալ կոնդակը, ողջոյն եւ օրհնութիւն կը բե-րէ «Հայրապետական Մեծի Տանն Կիլի-կիոյ Կաթողիկոսութեան, Պատրիարքու-թեան Երուսաղէմի Հայոց, Պատրիար-կութեան Թուրքիոյ Հայոց» *եւայլն: Ըն-դունուած սովորութեանց եւ տարազնե-րու հակառակ սկիզբ մը ունեցան, միշտ, Վազգէն Ա. Կաթողիկոսի կոնդակները, որոնցմէ մասնաւոր – վարչական, կամ շնորհակալութեան մը բնոյթը չկրող եւ ընդհանուր Հայց. Եկեղեցին ու հայ ժո-ղովուրդը շահագրգռողները ուղղուած պէտք էին ըլլալ, նախ՝ Հայց. Եկեղեց-ւոյ նուիրապետութեան Գահակալներու անունին, յարգալից յիշատակութեամբը անոնց հանգամանքին եւ տիտղոսներուն: Սկսեալ իր անդրանիկ կոնդակէն* (1955 *Դեկտեմբեր* 1) *Վազգէն Ա. Կաթողիկոս չի յիշատակեր անունները Ս. Էջմիածնի* ԵՆԹԱԿԱՅ *Երուսաղէմի եւ Պոլսոյ Պատ-րիարքներուն, պարզապէս յիշատակելէ խուսափելու համար անունը Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսին, կամ արդարա-ցնելու մտօք իր ապօրէն կեցուածքը հանդէպ այս Աթոռին, զոր տակաւին թափուր կը նկատէ: Արդարեւ, հակա-ռակ վեց ու կէս տարիներու իրադարձու-թեանց, Ս. Էջմիածին կը շարունակէ կարծել, եւ իր գրութիւններով եւ ար-տայայտութիւններով կարծել տալ, թէ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոս Հանգ. Գարեգին Ա.ի յաջորդը տակաւին չէ ըն-տրուած, ու այս Աթոռին Տեղապահն է Գերշ. Տ. Խադ Ս. Արքեպիսկոպոս, ըն-տրուած՝ ... 1952ին. (Տես. Ս. Էջմիա-ծնի 1962ի Գրպանի օրացոյցը, էջ՝ 229): Զենք ուզեր այս ապշեցուցիչ իրողու-թեան մասին մեր խորհրդածութիւնները ընդլայնել: Սակայն հարկադրաբար պէտք է նշենք, որ Էջմիածնի այս կեց-ուածքը կասկածի տակ կը ձգէ պարունա-կութիւնը եւ մինչեւ իսկ անհեթեթ կը դարձնէ գոյութիւնը գրքի մը —* Ամե-նայն Հայոց Կաթողիկոս Վազգէն Ա.ի ուղեւորութիւնը *որ 1956ին Էջմիածնի մէջ տպուած պաշտօնական հրատարա-կութիւն մըն է, լի՝ պաշտօնագրերով եւ յիշատակութեամբը անունին ու հանգա-մանքին* «Կիլիկիո Կաթողիկոսական Տե-ղապահ բարձրապատիւ Տ. Խորէն Եպիս-կոպոս Բարոյեան»*ի. (Տե՛ս. նոյն՝ էջ 15-էն սկսեալ): Ս. Էջմիածնի այս շատ հա-կնալի գիրքաշրջութիւնը մեզի խոր տխ-րութիւն կը պատճառէ ու կը տանի տար-բեր զգացումներու եւ մտածումներու: Մանաւանդ մեծ ցաւ է մեզի Մայր Աթո-ռը տեսնել, այսպէս, հակասական եւ անպաշտպանելի վիճակի մը մէջ: Մէկ խօսքով, Ս. Էջմիածինը* «Հայրապետա-կան Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկո-սութիւն» *տարազին ներքեւ աչքի առաջ ունի թափուր —* եւ իրեն ի հոգեւորս են-թակայ — *Աթոռ մը, որու Տեղապահն է Գերշ. Տ. Խադ Ս. Արքեպիսկոպոս Աջա-պահեան, ընտրուած՝ ... 1952ին:*

ԶԱՐԵՀ Ա. ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ
ՄԵԾԻ ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈՅ

(2 Շար.)

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

ԳԷՈՐԳ ԿԱՌՎԱՐԵՆՑ

Տասնըվեց տարիներ անցած են այն օ-րէն, երբ Միլանոյի մէջ, 1946 Սեպտեմ-բեր 7ին յանկարծամահ եղաւ բանաս-տեղծ, երաժիշտ, ուսուցիչ եւ դերասան Գէորգ Կառվարենց:

Խօսելէ առաջ իր բեմական գործունէ-ութեան մասին, հակիրճ կերպով տանք ծանօթութիւններ իր գրական կեանքին մասին:

Գէորգ Կառվարենց (բուն անունով՝ Ա-րապաճեան) ծնած էր Կէլիպօլու, 1892-*ին:*

Պատանի Գէորգը իր նախնական կըր-թութիւնը կը ստանայ Իզմիրի Մխիթար-եաններուն մօտ մինչեւ 1904 թուականը, ապա կը յաճախէ Պարթիզակի Ամերիկ-եան վարժարանը, վերջացնելու համար իր միջնակարգ կրթութիւնը Իզմիրի ա-մերիկեան գոլէճին մէջ:

1909 – 1914 *ուսուցչական պաշտօններ կը վարէ Անգարայի հայկ. դպրոցներուն եւ Սկիւտարի Սէմէրճեան վարժարանին մէջ:*

Շատ մը հայ մտաւորականներու պէս, Գէորգ Կառվարենց եւս առաջին աշխար-համարտի ընթացքին նշանակ կը դառնայ թրքական բարբարոսութիւններու եւ կը ճաշակէ թրքական բանտերու դառնու-թիւնները, հրաշքով ազատելով եղեռ-նէն:

Զինադադարին, երբ Համաձայնական զրահման բանակները կը մտնեն Պոլիս, Գէորգ Կառվարենց կը պաշտօնավարէ անգլիական զրահման բանակի դրասեն-

ՅՈՒՇԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ

Լաւ յիշողութիւն ունեցող մարդ շատ եմ տեսել, սակայն Իսահակեանին նման՝ հազուադէպ: Այդպէս միայն Լէօն էր, որ անցած օրերն ու դէպքերը այնպէս էր պատկերում բանաւոր խօսքով, ասես կենդանացնում էր լսողի առաջ: Իսկ Ֆոլ-կլօրի հետ խաղում էր, կարդացած գր-քերից անգիր ասում էր ամբողջ էջեր:

Զրուցելը նոյնպէս արուեստ է, ի հարկ է: Եւ Իսահակեանը, սիրելով զրոյցը, երբեմն նախապատրաստւում էր, այսին-քըն իրեն գրաղեցնող նիւթի շուրջը փաս-տեր, փաստերքներ էր հաւաքում եւ գա-լիս՝ զրուցելու: Գալիս նստում էր եւ յանկարծ, անսպասելի, առանց որ եւ է առիթի, սկսում էր խօսել որեւէ պատմա-կան, քաղաքական, փիլիսոփայական թեմայի շուրջը... Այդպիսի դէպքե-րում զգացւում էր որ նա Նափոլէոնի եւ Անատոլ Ֆրանսի նման, նախապէս պատ-րաստուել է դրա համար: Լսելով նրան մեր ընկերներից մէկը, ինչպէս գերմա-նացի գրող Վիլանդը, Նափոլէոնին, հար-ցրեց մի օր.

— Խոստովանեցէք, վարպետ, որ դուք նախապատրաստուել էք այդ նիւթի համար:

— Այո, ի հարկ է,— պատասխանեց նա: — Կ'ուզէի՞ք որ ձեզ հետ զրուցէի ենթադրութիւններո՞վ...

Բայց պէտք է ասել որ նրա այդ նա-խապատրաստուած զրոյցները, որքան էլ բովանդակալի, խոր ընկալուած ու թա-փանցամտութեամբ փայլող, չունէին սակայն այն հիւթեղութիւնը, ինչպէս կենցաղային ու ժողովրդական պատում-ները՝ իմաստուն ասոյթներով ու հիւմու-րով յագեցած: Սրանք պարզապէս յոր-դում էին, ինչպէս՝ առատութեան եղ-ջիւրից՝ անարգել ու անբռնազբօս: Մեր վարպետը կարծես լցուած էր դրանցով եւ յաճախ արտայայտւում էր տարերայ-նօրէն: Անգամ որեւէ ժողովում, մի որ եւ է առիթով, եթէ միտն էր գալիս այս կամ այն ասոյթը, առածը, նա չէր համ-բերում, ասում էր լսելի ձայնով: Իսկ ե-թէ յարմար չէր բարձր՝ ասում էր կող-քին նստողին, ով էր լինէր դա, տղա-մարդ թէ կին, ծանօթ թէ՝ անծանօթ:

Անսպառ էր. կարելի էր օր ու գիշեր նստել նրա հետ (ինչպէս պատահել է ինձ շատ անգամ), զրուցել ու չձանձրանալ: Աւելին, պատահել է միասին գնացել ենք Լենինական, Թիֆլիս, Բաքու, Մոս-կուա, Հայաստանի այս կամ այն շրջանը ու մնացել օրերով՝ նա, առանց մի բան կրկնելու, պատմել է մէկը միւսից հե-տաքրքրական դէպքեր, հանդիպումներ, մարդկային վիճակներ, միշտ դրանցով ուրախութիւն, յուզում ու տրտմութիւն պատճառելով. մի խօսքով՝ ցանկացած տրամադրութիւնը ստեղծելով:

Եւ ահա այս ամէնի համար հասարակ մարդիկ նրա մասին ասում էին «խօսքա-շէն մարդ», որ գրեթէ նոյնն է, ինչ խօս-քի վարպետ, կամ պարզապէս՝ «վար-պետ», որով մեծարում էին նրան մտա-ւորականները:

Բայց առանց վերապահութեան կարե-լի է ասել որ Իսահակեանի խօսքն աւելի տպաւորիչ էր, քան գրական արձակը, ուր նա ունի գրական ու պայմանական ոճիրի, արտայայտութիւնների կրկնու-թիւններ եւ բնաւ այնպէս զուսպեղ ու կենդանի չէ, ինչպիսին էին իր բանաւոր պատումները:

Որքան էլ դժուար է վերականգնել, այ-նուամենայնիւ բերենք նրա բազմաթիւ պատմածներից մի երկու նմոյշ, ապա-ցուցելու թէ ինչպէս էր կարողանում ըս-տեղծել կենդանի դիալոգ եւ այդ դիա-լոգի միջոցով՝ մարդկային խարակտեր: Նա ներկայացնում էր ծխախոտ ուզելու եօթը ձեւ. դրանից մենք կը բերենք մի-այն երկուսը:

Բաֆէում հանդիպում են երկու ծա-նօթ, մէկը, որ սիրում է ուրիշի ծխա-խոտ, ասում է.

— Բարի օր, ախպերս,

— Բարեւ, աստուծարին.

— Օ՛, ի՞նչպէս ես, լա՞ւ ես. (ու աչ-քի տակով նայում է ծխողի պայծառ-սին):

— Շնորհակալ եմ, լաւ եմ:

— Է, լա՞ւ – լա՞ւ ես.

— Լաւ:

— Կեցցես: Դէ որ էդպէս է, թութուն տուր, աչենք:

Պէտք էր տեսնել եւ լսել թէ Իսահակ-եանը ինչպիսի նուրբ արտայայտութիւն էր տալիս ծխախոտ ուզողի դէմքին, շարժումներին եւ առհասարակ երկու զը-րուցակցի ինտոնացիային, որոնց կարող էր նախանձել ամէն մի դերասան:

Մի ուրիշը տեսնելով ծանօթը ծխում է ախորժով, ցանկութեամբ նայում է նրան եւ՝ թուքը կուլ տալիս:

Պարզ է որ սիրտն ուզում է ծխել, բայց ի՞նչպէս ուզի. ուղղակի, առանց այլեւ-այլի՝ անյարմար է, ուստի սկսում է հեռուից.

— Էն բանը, որ ասում էիր, առա՞ր.

— Իհարկէ, վաղո՞ւց.

— Ի՞նչպէս էր, լա՞ւ էր.

— Շա՛տ լաւ.

— Ուրեմն զո՞հ ես.

— Այո՛:

— Բա մազարիչ – բան չկա՞յ:

— Ինչո՞ւ չէ, կը լինի:

— Դէ, մինչեւ մազարիճը՝ թութուն տեսնեմ...

ԱՏ. ԶՕՐԵԱՆ

(7 Շար.)

նակին մէջ, աշխատակցելով միեւնոյն ատեն «Ծակատամարտ»ին, իբրեւ անգլերէնի թարգման։

Այնուհետեւ, 1922 թուականէն սկսեալ ուսուցչական պաշտօններ կը վարէ Կիպրոսէն մինչեւ Յունաստան։

Իբրեւ բանաստեղծ Գէորգ Կաւաֆեան հրատարակած է քերթուածներու հատորներ՝ Ծովեր (1913), Գերեզմանի ծաղիկներ (1923), Տաւիղ Եւոլեան (1931)։ Բրած է նոյնպէս թարգմանութիւններ օտար գրականութենէն։ Ունի նաեւ թատերախաղեր, ինքնագիր կամ թարգմանական, բոլորն ալ անտիպ։ Կաւաֆեան վարած է նաեւ Արեւագալ թերթին խմբագրութիւնը։

×

Իբրեւ դերասան Գէորգ Կաւաֆեան յայտնուեցաւ առաջին աշխարհամարտի զինադադարէն ետք, երբ Պոլսոյ մէջ կազմուեցաւ Պոլսահայ Տրամաթիքը թատերախումբը։

Երիտասարդ սիրող մըն էի այդ շրջանին եւ ի հարկէ Տրամաթիքի ներկայացումները իմ եւ ինծի նմաններուն ժամադրավայրն էին միշտ։

Հոն է որ առաջին անգամ տեսած եմ Գէորգ Կաւաֆեանը բեմի վրայ։

Անիկա այն դերասաններէն էր, որոնք, առանց նկատի առնելու դերին մեծութիւնն ու փոքրութիւնը, իրենց ստանձնած տիպարին էութեան կը թափանցեն խոր գիտակցութեամբ։

Այդպէս էր Գէորգ Կաւաֆեան։ Իր դերին բնագիրը իրեն համար աւետարան էր։ Գուցէ անոր համար էր որ Գէորգ Կաւաֆեան շնորհիւ իր մտաւորական յայն պաշարին, կը գիտակցէր իր դերին իւրաքանչիւր բառին, վանկին արժէքին ու նշանակութեան։

Կը չնչեմ այս պարագան անոր համար, որ հայ բեմին վրայ երէկ եւ այսօր ալ տակաւին գոյութիւն ունին դերասաններ որոնք իրենց դերը կ՚արտասանեն աբաղափայ գետի մը ջուրերուն հոսանքին նման, առանց նկատի առնելու ժողովուրդը որ հետապնդ կը հետեւի իրենց խօսքերուն, առանց սակայն բառ մը կարենալ հասկնալու անոնցմէ։

Մինչեւ այսօր տակաւին կը յիշեմ Գէորգ Կաւաֆեանի ստեղծած մէկ տիպարը, Վալատեանի «Երջանկութիւն» թատերակին մէջ։

Պոլսահայ Տրամաթիքի չորս տարուան գործունէութեան ընթացքին Գէորգ Կաւաֆեան իր ստեղծագործած բազմաթիւ դերերով դարձաւ այդ կազմակերպութեան լաւագոյն դերասաններէն մին, Հրաչեայ Ներսէսեանի, Հրանդ Սամուէլեանի եւ այլոց կողքին։

Դժբախտաբար, 1922ի արտագաղթին երբ տարտղնուեցաւ այդ գեղեցիկ գործը, Գէորգ Կաւաֆեան ալ հեռացաւ Պոլսէն, հեռանալով գրեթէ նաեւ Հայ բեմէն։

ԱՇԽԱՐՀԻ ԲՆԱԿՉՈՒԹԻՒՆԸ

Անցեալ տարուան երկրորդ վեցամսեային, աշխարհի բնակչութեան թիւը հասաւ երեք միլիառ վաթսուն միլիոնի, որ կը նշանակէ մօտ հինգ հարիւր միլիոնի յաւելում մը 1950էն ի վեր։ Այս աճումը գլխաւորաբար արդիւնք է մահացութեան նուազումին, յատկապէս կեդրոնական Ամերիկայի եւ Հարաւ-Արեւելեան Ասիոյ կարգ մը երկիրներուն մէջ։

Միացեալ Ազգերու 1961ի ազգագրական տարեցոյցը, որ կը հրապարակէ այս տուեալները, կ՚աւելցնէ թէ աշխարհի բնակչութեան աճման տոկոսը, վերջին շրջանին, հասած է ցարդ արձանագրուած ամէնէն բարձր համեմատութեան՝ տարեկան 1·8 առ հարիւրի։

Միացեալ Ազգերու վերոյիշեալ տարեցոյցին պարունակած բազմաթիւ վկայութիւններէն եւ վիճակագրութիւններէն աչքի կը զարնեն հետեւեալները։

× Բացարձակ թուանշաններով, ամէնէն բարձր աճը արձանագրուած է կեդրոնական Ասիոյ հարաւային շրջանին մէջ։

× Աշխարհի ամէնէն խիտ բնակչութիւն ունեցող երկիրը Հոլանտան է, 342 հոգի մէկ քառ. քիլոմեթրի։ Անկէ ետք կուգան Անգլիա՝ 303 հոգի, Պելճիա՝ 300 եւ Ճափոն՝ 252։ Այսուհանդերձ, աւելի խիտ բնակչութիւն ունին կարգ մը կղզիներ, այսպէս, Մալթա՝ 1040 հոգի, Պերմուտ՝ 805, Մանշի կղզիները՝ 561։

× Ծնունդներու համաշխարհային տոկոսը հասած է 36 առ հազարի, մինչ մահացութիւններու ընդհանուր տոկոսը եղած է 18 առ հազար։ Ծնունդներու եւ մահացութիւններու ամէնէն բարձր տոկոսները՝ 48 առ հազար եւ 27 առ հազար, արձանագրուած են արեւադարձային եւ հարաւային Ափրիկէի մէջ։

× Կիներու բաղդատմամբ այրերու մահացութեան թիւը աւելի բարձր է ամէնուրեք։ Այս երեւոյթը ամէնէն աւելի ցայտուն է Քանատայի մէջ՝ 38 առ հարիւր, Մ. Նահանգներու մէջ՝ 36 առ հարիւր եւ Արժանթին՝ 33 առ հարիւր։

× Երկարակեցութեան միջինը, կիներու համար, ամէնէն աւելի բարձր է Նորվեկիայի եւ Շուէտի մէջ (75 տարեկան), իսկ այր մարդոց համար Շուէտ (72 տարեկան), ապա Հոլանտա, Նորվեկիա եւ Իսրայէլ (71 տարեկան)։

× Սրտի հիւանդութիւնները եւ խլիրդը, 1960ի ընթացքին, մահերուն կէսէն աւելիին պատճառ դարձած են Աւստրալիայի, Քանատայի, Անգլիոյ, Իսլանտայի, Իրլանտայի, Նոր Զելանտայի եւ Մ. Նահանգներու մէջ։

× Ինքնաշարժի արկածներու զոհերուն տոկոսը ամէնէն աւելի բարձր եղած է Աւստրիոյ մէջ՝ ամէն հարիւր հազար բնակիչի վրայ տարին՝ 27·5 եւ Արեւմտեան Գերմանիա՝ 24·8։

× Աշխարհի ամէնէն շատ անձնասպանութիւնները արձանագրուած են Եւրոպայի մէջ։ Հունգարիա մրցանիշը կը կոտրէ, 100·000 անձի վրայ 34·9 տոկոսով։ (Իրականութեան մէջ Պերլին առաջին տեղը կը գրաւէ, 34 անձ 100·000ի վրայ)։ Յաջորդաբար կուգան Աւստրիան՝ 23, Ճափոն՝ 21, Ֆինլանտա՝ 20·4, Զուիցերիա՝ 19·4 եւ Շուէտ՝ 18·1։

Անկէ ետք այլեւս նուիրուեցաւ ուսուցչական ասպարէզին, հող եւս օգտակար դառնալով իր ժողովուրդին։

Բ. Աշխարհամարտի սկզբնաւորութեան Կաւաֆեան այցելեց Փարիզ։ Գողտրիկ յիշատակ մը կը պահեմ մեր ծանօթութենէն եւ առաջին տեսակցութենէն։

Հիւթեղ էր իր խօսակցութիւնը եւ տպաւորիչ, նման իր արտաքինին։

Հետաքրքրուեցաւ Փարիզահայ թատրոնով, ցաւով արտայայտուեցաւ որ ինք այլեւս հեռացած ըլլալով թատերական ասպարէզէն, չէր կրնար որեւէ օգտակարութիւն ունենալ այդ ուղղութեամբ։

Առաջարկեցի որ իր մասնակցութեամբ ներկայացում մը սարքենք Փարիզի մէջ, եւ սակայն, մերժեց առաջարկելով թէ շատով սխալուած էր մեկնիլ հոնկէ։

Օտարութեան մէջ մահացաւ Գէորգ Կաւաֆեան բեղնաւոր մտաւորական ու գեղարուեստական կեանք մը ապրելէ ետք։

Եւ երախտամոռ չեղաւ իր ժողովուրդին։ Վասնզի անոր պարգեւեց երկու արուեստագէտ զաւակներ՝ երգչուհի Մարի Կաւաֆեան (Տիկին Շարթ) եւ երաժիշտ Տիրան Կաւաֆեան, որ այսօր տնօրէն է Աթէնքի «Ֆրէնչ Միուզիք» հրատարակչականին եւ սկսած է անուն շինել փարիզեան պարերգի եւ ժապաւէններու երաժշտութեան մարզերուն մէջ։

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ

ԶԱՆԱԶԱՆ-ԶԱՐՄԱՆԱԶԱՆ

«ԿՈՂ» ՇՆՈՐՀԻ ՇՈՒՆԻ ՄԸ …

Ֆութպոլի մրցումի մը ընթացքին, որ տեղի ունեցաւ Քոփենհակի մէջ, յառաջապահը մէկ հարուածով ոտնագնդակը հասցուց հակառակորդին բերդը։ Այդպահուն շուն մը վազելով դաշտին մէկ կողմէն միւսը կ՚անցնէր, ոտնագնդակը նախ զպաւ շան գլխուն, ապա մտաւ բերդը։ «Կոլ» պոռացին կողմնակիցները «Կոլ» պոռաց նաեւ դատաւորը։ Հակառակորդները բողոքեցին, բայց դատաւորը բնական արգելք մը համարեցաւ շան գլուխը։ Իսկ օրէնքը բնական արգելքին դէմ առարկութիւն չունի։

ԱՄՈՒՍՆՈՒԹԻՒՆ…

Եմէնի իմամը՝ 70 տարեկան, անցեալ շաբթու ամուսնացած է եմէնցի ցեղապետի մը 18 տարեկան աղջկան հետ։ Ամուսնանալէ առաջ, բաժնուած է իր չորս կիներէն մէկէն, որովհետեւ, մուսլիմանական կրօնքը թոյլ չի տար, որ այր մարդ մը չորս կինէն աւելի ունենայ։ Բանկապաբար, կրնայ ունենալ անհաշիւ հարճեր եւ իմամը շատ մեծ կանանոց մը (հարէմ) ունի։

ՀԱՄԲԵՐՈՒԹԻՒՆ…

Հարաւ Ափրիկէի Քէյփ Տաւ եւ Անգլիացի Քիթըր Քենէտի, ամիս մը առաջ Լոնտոնէն ձիով ճամբայ ելած են դէպի Քէյփ-Թաուն (Հարաւային Ափրիկէ)։ Մինչեւ անցեալ հինգշաբթի, անոնք իրենց կորեկիք 12 հազար մղոնէն 550 մղոնը կտրած էին։

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ՊՈԼՍՈՅ ԿՈՒՍԱԿԱԼԸ ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՐԻԱՐՔԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

ԿԸ ՅԻՇԷ ՀԻՆ ՕՐԵՐԸ …

Պոլսոյ թերթերուն մէջ կը կարդանք.—

Օգոստոս 23ին, ժամը 11ին Պոլսոյ կուսակալ Նիյազի Աքը այցելեց Պատրիարքարան, ուր դիմաւորուեցաւ Պոլսոյ ծերակուտական Պերճ Թուրանի, Եղուարդ Պեզազի, Թադէոս Գամէրի եւ Եղուարդ Պէնկլեանի կողմէ, եւ առաջնորդուեցաւ Պատրիարքարանի դահլիճը, ուր կը սպասէր Նորին Ամենապատուութիւնը։ Սիրալիր տեսակցութիւն մը ունեցաւ Պատրիարք Հօր հետ։

Կուսակալը իր տեսակցութեան ընթացքին խօսեցաւ ժողովուրդներու եղբայրական յարաբերութիւններու եւ խաղաղ ապրելու անհրաժեշտութեան շուրջ, յիշեց հին շրջանները, երբ Հայերը կ՚ունենային բարձր պաշտօններ պետական շրջանակներու մէջ եւ գրուատալից խօսքերով արտայայտուեցաւ մշակոյթի վերելքին մէջ անոնց ունեցած դերին։

Կուսակալը ապա յայտնեց թէ ինք մօտէն գիտէ Տիարպաքըրի եկեղեցին, ուր այցելած է եւ անդրադառնալով կրօնքներուն ըսաւ թէ լաւ է որ երկրին մէջ զանազան կրօնքներ կը գտնուին եւ աւելցուց թէ այսպէսով սիրոյ կապ մը ստեղծուած կ՚ըլլայ այդ կրօնքներուն միջեւ։

Տեսակցութիւնը տեւեց մօտ կէսուն վայրկեան որմէ յետոյ ան հրաժեշտ առաւ Ս. Պատրիարքէն։

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (172)

ԱՒԱԶԱԿԱՊԵՏԸ

ԳՐԵՑ՝

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍ ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ

— Խիղճս հանգիստ է, հայր, տակաւ կը ցցամ, բայց կը սոսկամ։

— Ի՞նչ կայ։

— Ոչ, հայր, մի՛ տակպեր։

— Մի ծածկեր, կ՚ուզեմ որ ըսես։

— Ձերթալուս գլխաւոր պատճառ մը կայ։

— Ի՞նչ։

— Բանտարկուած մէկը։

— Բանտարկուա՞ծ մէկը։

— Այո՛։

— Ո՞վ է։

— Նշանածս։

— Նշանա՞ծդ։

— Ճիշդ է։

— Շատո՞նց է որ բանտարկուած է։

— Մօտաւորապէս չորս տարի կ՚ըլլայ։

— Ի՞նչ յանցանքով։

— Յեղափոխական է եղեր։

— Քովէն կարեւոր բան մը գտնուա՞ծ է։

— Ձեռ գիտեր, կ՚ըսեն թէ կնիք մը եւ քանի մը թերթեր գտնուած են եղեր։

— Աղէկ, ինչո՞ւ կ՚արգիլէ քեզ նշանածդ։

— Ի՞նչ անոր երեսը եղեմ։

— Ամենայն համարձակութեամբ, որովհետեւ անոր կարող ես ճեղքերուդ արիւնը ցոյց տալ, անոր կարող ես քու գործած ոճիրիդ պատմութիւնը ընել եւ, մէկ խօսքով՝ անոր հոգւոյն մէջ կարող ես ճակտիդ ճառագայթէն ցոլացնել ու սփռել։

Նուրիմէ չպատասխանեց, բայց հոգեկան այն զառն պատկերացումը որ դէմքը ծածկած էր նորէն փարատեցաւ, ինչպէս լուսոյ ցոլք մը որ կը ճեղքուի ամպերի մէջէն։

— Համոզուեցա՞ր բամբիս, յարեց Աւազակապետը։

— Այո, հայր իմ, մրմնջեց Նուրիմէ։

— Հիմա ըսէ նայիմ, քու բնակած գիւղդ քաղաքէն ո՞րչափ հեռու է։

— Գիւղը մէկը չունիմ, այնտեղ միայն ծնողքիս ու եղբօրս գերեզմանները կան։

— Ուրեմն քաղաք պէտք է երթալ, տանիկ չէ՞։

— Այո՛։

— Խիստ լաւ, վաղը ճիշդ ատենն է։ Իմացայ որ պարսիկ կարաւաններ Կարին երթալու կը պատրաստուին։ Ես տեղւոյս Թուրք հիւպատոսէն անցագիրս հանած եմ. ամենուն կասկած չեն ունենար։

— Անցագիր կուտա՞ն։

— Հիմակուան անցագիրը ինչ է որ, տուր կլորիկ դեղին մը, լմնցաւ։

Այսպէս, Աւազակապետը դուրս ելաւ եւ հարկ եղած պատրաստութիւնն ալ տեսաւ։ Հետեւեալ օրը Թօղուց Լասխան իր հաւատարիմ մամիկին տունը եւ ինքը Նուրիմէի հետ ճամբայ ելաւ։ Իր համակրելի բնաւորութեան շնորհիւ՝ բոլոր պարսիկ վաճառականներուն սիրելի դարձաւ եւ անոնց յարգանքները վայելեց մինչեւ Կարին հասնիլը։

Երբ քաղաք մտան, երկուքն ալ իրենց կանոնաւոր անցագրին չենթարկուեցան։

Աւազակապետը պանդոկ մը թողուց Նուրիմէն, իսկ ինքը այն արուարձանին կողմը գնաց ուր կը բնակէր Նաւիկ տուտու, այսինքն Նուրիմէի պառաւ մօրաքոյրը։

Շատ չթափառեցաւ, որովհետեւ այդ տունը ծանօթ էր ամենուն. բաւական եղաւ հարցում մը միայն, անմիջապէս ցոյց տուողներ գտնուեցան։

Երկու յարկի վրայ ահագին շէնք մըն էր այդ տունը։

Աւազակապետը դուռը զարկաւ, որ խոկոյն բացուեցաւ։

— Ի՞նչ կ՚ուզէք, հարցուց տարիքոտ պառաւ մը գրեթէ երկիւղալի ձայնով։

— Նաւիկ տուտուն կ՚ուզէի տեսնել, պատասխանեց Աւազակապետը։

— Ես եմ, հրամմեցէք նայիմ, ի՞նչ կ՚ըսէք, վրայ բերաւ պառաւ կինը՝ դուռը բոլորովին բանալով։

Բաւական կոկիկ ու ճաշակաւոր սենեակ մը առաջնորդուեցաւ Աւազակապետը։

— Նաւիկ տուտու, ասկից քանի մը տարի առաջ բանտարկուած երիտասարդ մը կայ եղեր այստեղ, ըսաւ Աւազակապետը, տեղեկութիւն մը ունի՞ք անոր մասին, ի՞նչ եղած է։

— Ի՞նչ գիտնամ, պէտք է բանտերու վերատեսուչին երթայիք, մարդ, տարակեց Նաւիկ տուտու, ես ի՞նչ գործ ունիմ տանիկ կառավարական գործերու մէջ։

— Այդպէս է, գիտեմ թէ ձեզի պէս բարի կնոջ մը գործը չէ կառավարական խնդիրներու մէջ մտնել, բայց այդ երիտասարդին մասին տեղեկութիւն հարցընողը անանկ ուզեց որ հոս գայի. կրնայ ըլլալ որ հետաքրքրուած էիք թէ ազատուա՞ծ է մինչեւ հիմա։

— Կրնա՞մ գիտնալ թէ ով է այդ երիտասարդին մասին ինծմէ տեղեկութիւն ուզողը։

(Շար.)

Այրի Տիկին Աննիկ Սօֆեան եւ զաւակները՝ Ժանէթ եւ Մարի – Ռօզ, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Յակոբեան եւ զաւակը, Այրի Տիկին Նեկտար Սօֆեան, Տէր եւ Տիկին Ատրէ տը Վօժանի եւ զաւակը, ինչպէս նաեւ ընտանեկան պարագաները խոր կսկիծով կը ծանուցանեն յանկար – ծական մահը իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ հօր եւ հօրեղբօր՝

ԿԱՐԱՊԵՏ ՍՕՖԵԱՆԻ

Յուղարկաւորութիւնը այսօր, 7 Սեպտեմբեր, ժամը 13·30ին Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս – Պետրոս եկեղեցին :

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Եկեղեցաշէն Տիկնանց Միութիւնը շը – նորհակալութեամբ ստացաւ հետեւեալ նուիրատուութիւնները ի նպաստ Լիոնի եկեղեցւոյ շինութեան .—

Քլէրմոն Ֆէռանէն Տիկին Մարգրիտ Փափազեան 200 Ն. Ֆ. : Մարսէյլէն Տէր եւ Տիկին Ֆրէնկեան տասը Ն. Ֆ., Տիկին Սաթենիկ Թօփսազալեան յիսուն, Հանգ. Յրթ. Թօփսազալեանի մահուան քառա – սունքին առթիւ :

Շարբէնէն Տէր եւ Տիկին Դաւիթ Մու – րատեան իրենց սիրեցեալ բարեկամ հանգ. Յրթ. Թօփսազալեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի 50 Ն. Ֆ. : Փարի Մօնիալէն Պ. Անդրանիկ Զարչաֆ – եան տասը Ն. Ֆ. :

Աղքատախնամ Տիկնանց Միութիւ – նը շնորհակալութեամբ ստացաւ հետեւ – եալ նուիրատուութիւնները .—

Տիկին Թօփսազալեան իր ամուսնոյն մահուան քառասունքին առթիւ 20 Ն. Ֆ., Պ. Վարդան Եղիշէեան Յրթ. Թօփսազալ – եանի մահուան քառասունքին առթիւ 20 Ն. Ֆ. :

ՆՈՒԷՐ

Տիկին Թագուհի Եադլեան, Պոլսէն ժամանելով, ի յիշատակ իր մօրը՝ մահուան 15րդ տարեդարձին, գարմիկներուն Ջալէնի եւ Տիգրանի, եւ մօրաքրոջ՝ Փայլածու Մամուրեանի 15 Ն. Ֆ. կը նուիրէ Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին : (Ստանալ «Յառաջ»էն) : Եւ 15 Ն. Ֆ. «Յառաջ»ի բարգաւաճման :

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ .— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ստիպողաբար ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ, ժամը 20·30ին, Ահարոնեան Ակումբը : Ներկայ կ'ըլլայ ընկեր Խաչիկ Մկրտիչեան :

ՇԱՒԻԼ .— Հ. Յ. Դ. « Արղութեան » խումբի ժողովը այս Շաբաթ ժամը 21–ին, սովորական հաւաքատեղին :

Դաշտահանդէսի հաշիւներու քննու – թիւն եւ ընթացիկ հարցեր :

ԼԻՈՆ .— Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ, ժամը 20·30ին, սովորական հաւաքատեղին : Կարեւոր օրակարգ :

ԱՌՆՈՒՎԻԼ – ՍԱՐՍԷԼ .— Հ. Յ. Դ. Վարդան ենթակոմիտէն ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները, այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, սովորական հաւաքատեղին, Առնուվիլ : Ներկայութիւնը պարտադիր է : Կարեւոր օրակարգ :

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ԽԱՆԱՍՈՐԻ ՕՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Խանասորի արշաւանքին 65րդ տարեդարձը Մարսէյլի մէջ կը տօնուի, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէին եւ մասնակցութեամբ շըրջանիս բոլոր ենթակոմիտէներուն ու խումբերուն, ինչպէս նաեւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդին եւ Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղերուն :

ՔԻԽԺ–ԼԷ–ՓԷՆ, Թուլոնի ճամբուն վրայ :

Սեպտ. 9՝ կիրակի ամբողջ օրը

Կը նախագահէ՝ Ընկ. ԱՐԱՄ ԱՐՄԱՂԱՆԵԱՆ

Կը խօսի Ընկ. ԽԱՉԻԿ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ

Շրջաններու ենթակոմիտէներու եւ խումբերու վարչութիւնները անյապաղ պէտք է վարձեն իրենց մասնաւոր օթոքառները :

Պօմոնէն Խանասորի տօնակատարութեան երթալու համար նախօրօք արձանագրուեցէք Յովհ. Պանտիկեանի, Վաղ. Տէր–Վարդանեանի, Սերժ Սարգիսեանի եւ Գէորգ Եօթնեղբայրեանի մօտ, եւ մեկնումի առաւօտը՝ Սեպտ. 9ին, Պառ տը լա Ռոքոնտ : Օթոքառը կը մեկնի առաւօտ ժամ 8ին : Վերադարձ երեկոյեան 8ին :

Սէն – Ժերոմի եւ շրջակայի հայրենակիցները որ կը փափաքին մասնակցիլ, ստիպողաբար կը հրաւիրուին օթոքառի տեղի համար արձանագրուիլ՝ Յ. Սիմոնեանի, Ս. Յարութիւնեանի եւ Մ. Զորչամեանի մօտ :

Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր ենթ. վարչութիւնը, Խանասորի տօնակատարութեան առթիւ վարձած է օթոքառներ : Անոնք որ կը փափաքին իրենց տեղերը ապահովել, կրնան դիմել հետեւեալ հասցէներուն .— Ընկերներ՝ Ասատուր Քէօսէեան, Արիստակէս Պետրոսեան, գրավաճառ Ծերիկեան եւ Պառ Րաֆֆի : Օթոքառը կը մեկնի առաւօտ ժամը 7,30ին : Հաւաքուիլ Փլաս տ'Էքս, ընկեր Քէօսէեանի խանութին դիմաց :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

—o—

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»Ը ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի 13 Հոկտեմբեր, Շաբաթ գիշեր մինչեւ լոյս, 6րդ թաղամասի քաղաքապետարանի սրահներուն մէջ :

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՎԻԷՆ .— Կ. Խաչի վարչութիւնը կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները ժողովի այս Երկուշաբթի ժամը 8·30ին Օհանջանեան ակումբին մէջ :

Կարեւոր օրակարգ .— զեկուցում, դպրոցներու վերաբացում, վարչութեան ընտրութիւն :

Ներկայ կ'ըլլայ Միութեան գործավարը :

ՍՏԻՊՈՂԱԿԱՆ

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Քարտուղարուհի մը Ֆրանսական մեծ ընկերութեան մը համար, ապագայ ունեցող պաշտօն, 21էն 30 տարեկան, տոմարակալութիւն գիտցող, հաշուապահական տետրակներու համար :

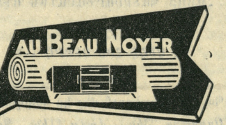
Գրել «Յառաջ»ի, որ կը փոխանցէ :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, Հոկտ. 28ին ժամը 16էն կէս գիշեր Ժորժ Ե.ի շքեղ սրահներուն մէջ : (Եղանակին առաջին պարահանդէսը) :

AU BEAU NOYER
A 50 mètres du Métro MARCEL SEMBAT
7 ETAGES D'EXPOSITION
D'AMEUBLEMENTS
•
CRÉDIT SANS FORMALITÉS
ՀԱՅԵՐԷՆ ԿԸ ԽՕՍԻՆՔ

185, BD. JEAN JAURÈS — 15, AV. ANDRÉ MORIZET - BOULOGNE — MOL. 06.03 et 60.38

.... ՎԵՐԸ ԱՐԵԳԱԿ՝ ՎԱՐԸ ԹՈՄԼԱԿ
ԱՐԵՒԸ երկնքին՝ ՆԵՐԿԸ տունին ԼՈՅՍԸ կուտայ
Ձեր բնակարանը կը Լուսաւորուի եթէ
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ, ԶԱՐԴԱՐԷՔ եւ ՆԵՐԿԷՔ
ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐՈՒ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ
PEINTURES THOMLAC
16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet
136, Rue des Bourguignons, Asnières-Bois Colombes
Tél. : GRE. 09-47
11, Bd. de la République, La Garenne
Tél. : STA. 19-06
ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ
Մեր սեփական արտադրութիւնը եղող և ամէնէն արդիական ճաշակով հնարուած առաջնակարգ ներկեր, գոյներու մեծ ընտրութիւն սէնթէթիք եւ վինիլիք պատրաստութիւններու : Նորոյթ ելդաներկեր, պատի սիրուն թուղթեր, ամէն տեսակ լինոլէոմ եւ փլասթիք :
Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը :
Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը որու շնորհիւ կրնայ 10էն 30 առ հարիւր զեղչ ունենալ :
ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ
52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLON - SOUS - BOIS (SEINE)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ն. Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը :.

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՒ ՊԱՏՈՒԱԿԱՆ ԿԱՐԱՍԻՆԵՐ
խոհանոց, ճաշարան, ննջասենեակ, սթիւտիօներ, անկողնի կազմածներ, հիւրասրահ, կահաւորման կերպասներ, եւայլն, կ'առնուին՝
Goussainville Mobilier
MAISON R. TACVORIAN
1, Avenue Jacques Potel
2, Avenue de la Concorde
GOUSSAINVILLE (S. et O.)
La petite Boutique aux plus grandes possibilités
Վճարումի մեծ դիւրութիւններ. հիւանդութեան պարագային՝ ապահովագրութիւն :
Livraison gratuite

ՅԱՌԱՋ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PRO. 86-60 — C. C. P. Paris 15069-82

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն.Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն.Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն.Ֆ. — Հատը 0.25 Ն.Ֆ.

ՇԱԲԱԹ 8 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ — SAMEDI 8 SEPTEMBRE 1962

38րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9399 — 38e ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 18ՐԴ ՏԱՐԻ: ԹԻՒ 5300

ՀԱՅԱՍՏԱՆ, ԻՒՄԱՆԻԹԷ ԵՒ ԱՆՏՐԷ ՎԻՒՐՄՍԷՐ...

Անցեալ օր քանի մը տողով հաղորդած էինք թէ «Իւմանիթէ»ի խմբագիրներէն՝ Անտրէ Վիւրմսէր յօդուածաշարք մը կը հրատարակէ(*) վերոյիշեալ թերթին մէջ, նուիրուած Հայաստանի «Մանուշեանի երկրին մէջ» ընդհանուր խորագրով:

Ի յառաջագունէ, միայն գոհունակութիւն կարելի է զգալ նման գրութեանց ի տես, եթէ նոյնիսկ հոն բոլոր ըսուածները ճիշդ չեն: Ի վերջոյ պէտք չէ մոռնալ թէ «Իւմանիթէ» իր քաղաքական գիծը ունի: Բայց այլ եւ այլ պատճառներով թերթին հետեւողներէն, ընթերցողը համայնավար շարքայինն է եւ եթէ «Մանուշեանի երկիրը» ընդհանուր խորագրին տեղ յօդուածագիրը «Զարենցի երկիրը» կամ «Վարուժանի երկիրը» կոչէր Հայաստանը, «Իւմանիթէ»ի ընթերցողը չէր հասկնար թէ խօսքը համայնավար ո՞ր գրախտին մասին է:

Վիւրմսէր շատ բան կը պատմէ, բայց ի՞նչ բան կ'ըսէ: «Խմելիք եւ ուտելիք կայ» իր գրութեանց մէջ, ինչպէս կ'ըսեն Ֆրանսացիք եւ ի վերջոյ... սորվելիք ալ կայ շատ մը Հայերու համար:

Յօդուածագիրը սկսելով հանդերձ Նոյի տապանէն, կը «ստիպուի» ընդունիլ թէ «եթէ Հայաստան կրցաւ իր ազգային մշակոյթը պահպանել, պատճառն այն է որ 1920ին ընկերվարական խորհրդային հանրապետութեան վերածուեցաւ» ...:

Վիւրմսէր 1934էն ի վեր Խորհ. Միութիւն չէ գացած եւ հիացումով կը խօսի հոն կատարուածին մասին: Կը նկարագրէ վարդագոյն Երեւանը, կ'այցելէ Սարեանի աշխատանոցը, բայց գլխաւորաբար կը ծանրանայ քաղաքին վրայ: 2 թաղամասեր կան հոն եւ եթէ հին, թշուառ Երեւանը կը պահուի պատճառն այն է «որ մաս մը կը պահենք, որպէսզի մեր տղաքը գիտնան թէ մեր հայրերը ինչպէս ապրեցան» կը բացատրէ երիտասարդ լրագրող մը:

Վիւրմսէր կը խօսի Մատենադարանին մասին, հին ձեռագիրներու հարստութեան եւ կ'ըսէ թէ Հայուն յարգանքը գիրքին հանդէպ ոչ միայն հին է այլեւ ապագայական (այս մէկը գոնէ սոցիալիստական ռեվոլուցիային չենք պարտիր, ինչպէս Վիւրմսէր ինք ալ կ'ընդունի):

Այս խմբագիրը քիչ մը պատմութիւն կը յիշէ: Բաժան բաժան եղած Հայաստանը Օսմանեան կայսրութեան եւ պարսից Շահին միջեւ կը նմանի Լեհաստանի եւ դարերու ստրկութենէ ետք ի վերջոյ «անկախ» կը դառնայ:

Ըստ Հայերուն կ'ըսէ Վիւրմսէր, իրենք առաջին ազգը եղած են որ քրիստոնէութիւնը ընդունած են իբրեւ պետական կրօնք: Էջմիածինը Դ. դարէն մնացած է, հոն կ'ապրի Կաթողիկոսը եւ մերձաւոր ճեմարանին մէջ ուսում առած է Միկոյեան: Կ'ըսուի թէ իր դասատուն շատ կը գովէր Միկոյեանը եւ հառաչելով կ'ըսէր.— «Մեր լաւագոյն աշակերտն է, [illegible] համայնավար պիտի ըլլայ»: Բայց Վիւրմսէր ալ շատ չի հաւատար այս պատմութեան զոր կը վերագրէ Երեւանի ձայնասփիւռին:

Հոս Վիւրմսէր ուրիշ յայտնութիւն մը կ'ընէ: «Պէտք է ըսեմ որ Հայերու կրօնական զգացումները նուազ ջերմ են քան [illegible] արեւը: Բաց քիչ եկեղեցիներ կան, քիչ ժողովուրդ կայ եկեղեցիներում եւ այդ մասին, քաղաքական անձնաւորութիւնները որոնց հետ խօսեցայ, [illegible] հոգ չեն ըներ» (ընդգծումը մեր կողմէ, ԽՄԲ.):

«Եթէ քարերը խօսէին», կ'ըսէ նաեւ Վիւրմսէր («Եթէ Արարատը լեզու ունենար» կը գրէր մեր խմբագրապետը: Բայց հաւանաբար նոյն բաները չըսէին ...): «Ո՞ր պատուածը չէ պաշտուած այս եկեղեցիին մէջ, քրիստոնէութեան հնագոյններէն մէկը: Ո՞ր ժողովուրդը չէ յարձակած Հայաստանի վրայ իր պատմութեան սկիզբէն իսկ.— Պարսիկ, Յոյն, Հռոմէացի, Մոնկոլ, Արաբ, Թուրք — Գերմանացի նաեւ, քանի որ գերման ըսպաներն էին որ խորհուրդ կուտային թրքական բանակին: Եւ այս տեւեց հինգ դար: Վեց.— վեցերորդն էր ռուսական գրաւումը»:

Յետոյ Վիւրմսէր Երեւանէն կ'երթայ Թամանրասէթ, բաղդատելու համար Ալժերիան եւ Հայաստանը, գլխաւորաբար ճարտարարուեստական մարզին մէջ եւ կ'ընդունի թէ Ալժերիա, 1917ին, կային համալսարան, հիւանդանոց, դպրոց, ճամբայ, որովհետեւ գաղթատէր պետութիւնը (իմա՝ Ֆրանսա) աւելի յառաջադէմ ազգ էր քան ռուսը եւ Հայաստան թշուառ ու թերաճ երկիր մըն էր:

Վիւրմսէր կ'ըսէ նաեւ թէ ռուսերէնը ընդհանրացած չէ Հայաստանի մէջ «հայերէնը կը բաւէ իրենց»:

«1920 Նոյեմբեր 20ին խորհրդային իշխանութիւն հաստատուեցաւ Հայաստանի մէջ, Հայերու կողմէ, թէեւ մինչեւ 1922 Անգլիա, զօրավիգ կեցաւ Քասթիյօ Արմասի կամ Տիէմի նմանող կառավարութեան մը: Խորհ. Միութիւնը ինք զօրավիգ կեցաւ հայ ժողովուրդին: Ով որ կը յիշէ թէ ինչ թշուառ վիճակի մէջ էր ռուս ժողովուրդը 1920ին, առանց յուզումի չի կրնար յիշել ցորենը, ոսկին եւ օգնութիւնը զորս հասցուց հարաւի իր եղբայրներուն»: Եւ հոս նոր առիթ մըն է Վիւրմսէրի համար կրկին յիշելու «սիրելի Ալժերացի եղբայրները» եւ եզրակացնելու.— «Ամէն պարագայի մէջ երկու միլիոնէն քիչ մը պակաս հոգինները, 40 տարուան ընկերվարութիւնով իրագործած են ինչ որ մէկ դարէ աւելի աշխարհակալութեամբ ութ միլիոն Ալժերացիներ չկրցան ընել ...»:

Եթէ լաւ հասկցանք յօդուածագիրին ըսածը, ժողովուրդները ցեղային ոչ մէկ ընդունակութիւն ունին: Այսինքն եթէ Հայերը 130 տարի Ֆրանսական «գաղթատիրութիւն» վայելէին անոնց անասուններ մնացած պիտի ըլլային, իսկ եթէ Ֆաթմաները խորհրդային վարչաձեւի «բարիքները» ստացած ըլլային այսօր Վիքթոր Համբարձումեաններ, Փրոֆ. Միսակեաններ եւ Ալիխանեաններ պիտի տային աշխարհին: Եթէ այդպէս է պիտի փափաքէինք որ Վիւրմսէր Ուզպեքիստան, Մոնկոլիա եւ այլ հանրապետութիւններ ալ այցելէր եւ հոնկէ ալ տպաւորութիւններ գրէր, նոյն «անկեղծութեամբ»:

Բայց վերադառնանք իր ըսածին, անցնելով սակայն նախնական, բարձրագոյն եւ համալսարանական ուսման նուիրուած բաժինէն, որ ծանօթ է արդէն Յառաջի ընթերցողներուն եւ որուն տրուած կարեւորութիւնը խորհրդային վարչաձեւին մէջ, խնդրոյ առարկայ չի կրնար ըլլալ ոեւէ մէկուն կողմէ: Բայց առնուազն անտեղի է շարունակել բաղդատութիւնը Հայերու եւ Ալժերացիներու միջեւ, բաղդատելով թերթերու եւ գիրքերու թիւը եւ տպաքանակը, եւն. եւն.:

Եւ վերջապէս տեղ մը կը հասնինք ուր ոչ միայն «Յառաջ» համաձայն է Վիւրմսէրի հետ, այլեւ պիտի ուզէինք որ Խրուշչեւ ալ համաձայն ըլլար: Ահա թէ ի՞նչ կ'ըսէ «Իւմանիթէ»ի աշխատակիցը. — «Բայց հայկական բոլոր հողերը մաս չեն կազմեր Հայաստանի Խորհրդային Հանրապետութեան: Հայկական գաւառներ մնացած են մեր ամէնէն արեւմտեան, Ատլանտեան եւ քրիստոնեայ (?) դաշնակիցներուն ձեռքը՝ Թուրքերուն: Ըսին որ այդ հայկական հողերը այցելելու համար պէտք է յատուկ արտօնութիւն ստանալ: Պատմեցին թէ ի՞նչ կը տեսնուի երկաթուղիի գիծէն որ կ'երկարի Թուրքեւխորհրդային սահմանին վրայ: Մէկ կողմը՝ հող մը, որ մշակուած է, միւս կողմը՝ լքուած աշխարհ մը: Սահմանագլուխը որ երկուքի կը բաժնէ Հայաստանը մէկ կողմէն միայն լուսաւորուած է: Ըսին թէ 28.000 բնակիչ կար Երեւան երբ Վանի մէջ 50.000 բնակիչ կար եւ 1962ին 15.000էն պակաս մարդ կ'ապրի Վան, մինչ 650.000 հոգի կայ Երեւանի մէջ: Ըսին թէ այս աւերակ երկրին մէջ, ամայի, Թուրքերը բաւականացած են քանի մը ռազմական ճամբաներ շինելով — ճիշդ է որ Սեւանայ լճին կեդրոնն ալ ամայի է, ոչ մէկ թեքնիսիէն կայ, ամէն ինչ կը ղեկավարուի Երեւանէն, 60 քիլոմեթր հեռու»:

Մինչեւ հոս շատ լաւ, բայց յանկարծ Վիւրմսէր խօսքը կ'ուղղէ Զօր. տը Կոլի եւ կ'ըսէ «Նայեցէք ահա երկիր մը որ երկուքի բաժնուած է, որուն կէսը ձեր փառաւոր ազատ աշխարհին կը պատկանի, միւսը սովետական դժոխային աշխարհին: Քննիչ յանձնախումբ մը կազմենք»:

Պէտք չկայ կարծեմ համակրանք ունենալու տը Կոլի հանդէպ, ընդունելու համար որ գոնէ այս գործին մէջ մարդը մեղք չունի: Խրուշչեւին ինչո՞ւ չես դիմեր, բարեկամ:

Եթէ Ճոնսըն շատ հաւնած էր Թուրքերուն, Խրուշչեւը նուազ «սիլիպիլի» չըրաւ անոնց հետ: Վիւրմսէրի փաքրոններէն մէկը չէ՞ր որ պաշտօնապէս յայտարարեց Թուրքիոյ, թէ «Խորհ. Միութիւնը հողային ոչ մէկ պահանջ ունի, Թուրքիայէն» եւ նոյն Ռուսաստանը չէ՞ր որ դրամ առաջարկեց Կիւրսէլին, բայց այս վերջինը առայժմ տոլարը կը նախընտրէ:

Վիւրմսէր ուրիշ բաներ ալ կը պատմէ...:

(*) Տես Իւմանիթէ Սեպտեմբեր 3էն սկսեալ:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆԸ

ՄԻՇՏ ԽԱՆԴԱՎԱՌ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ

ԽՕՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՎԵՐՋԱՑԱՆ

Տիւսըլտորֆ եւ Տուիպուրկ, նոյն խանդավառութեամբ ընդունեցան տը Կոլը առջի օր: Միշտ գերմաներէն, առաջին քաղաքին մէջ, Ֆրանսայի Նախագահը ըսաւ.— «Ձեր բոլորին որ, Տիւսըլտորֆի մէջ, այսքան սիրալիր ընդունելութիւն մը կ'ընէք, կ'ուզեմ ի բոլոր սրտէ, մերսի ըսել:

«Տիւսըլտո՛րֆ, այս մեծ, աշխատասէր եւ եղբայրական քաղաքը ցոյց կուտայ այսօր որ Գերմանիոյ եւ Ֆրանսայի բարեկամութիւնը է ինչ որ կ'ուզեն իր իմաստութիւնը եւ իր զգացումը:

«Բայց նաեւ, Տիւսըլտորֆ Շառլ տը Կոլի սփոփեցուցիչ վկայութիւն մը կը բերէ: Այո: Ահաւասիկ, շնորհիւ ձեզի աւելի ապահով եմ եւ աւելի վճռական այն բաներուն համար զորս կրնամ ընել մեր հասարակաց ազատութեան եւ ապահովութեան համար, անգամ մը եւս՝ Մերսի՛: Կեցցէ՛ Տիւսըլտորֆ, կեցցէ՛ Գերմանիան, կեցցէ՛ Ֆրանքեւգերման բարեկամութիւնը»:

Տուիպուրկի Թիսէն գործատուներու բանուորներուն ալ գերմաներէն խօսելով, տը Կոլ ըսաւ.— Մաղթած էի հոս գալ ձեզ ողջունելու ձեր աշխատանքի վայրին մէջ եւ ձեզի արտայայտել Ֆրանսացիներու բարեկամական մտածումը: Որպէսզի Շառլ տը Կոլ հոս ըլլայ եւ որպէսզի դուք անոր այս յուզիչ եւ սիրալիր ընդունելութիւնն ընէք, իսկապէս պէտք է որ վստահութիւն ըլլայ մեր երկու ժողովուրդներուն միջեւ: Այո, այսօր, ինչ որ կը կատարուի Ռուրի մէջ, ինչ որ կ'արտադրէք այս օրինակելի գործատուներուն մէջ միայն համակրանք եւ գոհունակութիւն կը պատճառեն, իմ երկրիս մէջ: Գալով ինծի, միայն հետաքրքրութեամբ չէ, այլեւ ուրախութեամբ է որ կուգամ, դիտելու կատարելագործուած կազմակերպութիւնը, զարգացող թեքնիքը: Որովհետեւ մեր երկու երկիրները կողք կողքի են: Երբ կ'աշխատիք Գերմանիոյ մէջ, երբ կ'աշխատինք Ֆրանսայի մէջ, նոյն նպատակին համար է.— Ազատ մարդոց խաղաղութիւնը, արժանապատուութիւնը եւ երջանկութիւնը: Ձեզմէ ամէն մէկուն, լաւագոյն բախտը կը մաղթեմ կեանքի մէջ: Ձեզմէ անդին մաղթանքներս կ'ընեմ աշխատող գերման ժողովուրդին: Ձեզ բոլորիդ, կ'ըսեմ ինծի միացէք նոր դէպք մը տօնելու համար, արդի ժամանակներու մեծագոյններէն մէկը.— Ֆրանսայի եւ Գերմանիոյ բարեկամութիւնը»:

× Տը Կոլի այցելութեան դէմ 250.000 թռուցիկներ ցրուած են Ռուրի մէջ: Տը Կոլի ուղղուած բաց նամակի ձեւին տակ, ստորագրողները (Ազատութեան Գերմանական Կուսակցութիւն) կ'ըսեն. թէ Ֆրանսայի Նախագահը «նեղմիտ ազգայնականութիւն» մը ունի եւ թէ կ'ուզէ պահպանել Գերմանիոյ բաժանումը:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՇԱՐԺԸ

Ինչպէս գրած էինք բաւական զօրաւոր շարժ մը տեղի ունեցած է Հայաստանի մէջ, առջի օր: Եունայթըտ Փրէս գործակալութեան հեռագիրը կը հաղորդէ թէ երկրաշարժ մը տեղի ունեցած է Չորեքշաբթի առաւօտ, Երեւանի շրջանը հինգ ուժգնութեան հասած է Ռիխթըրի աստիճանաչափի համաձայն: Զոհ չկայ: Առաջին առթիւ շատ զօրաւոր շարժ մը եղած է առաւօտեան 3ին եւ 14 աւելի թեթեւ ցնցումներ յաջորդած են:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ եւ Թուրքիոյ մէջ նոր ցնցումներ տեղի ունեցած են առջի օր: Իգտիրի շրջանը հինգ հազար տուներ փլած են, իսկ բանտին փլիլը պատճառ դարձած է որ բանտարկեալները փախին, բայց բոլորն ալ կրկին բռնուած են:

ԱԼԺ. ԱԶԱՏ Ճակատի Ֆրանսայի կազմակերպութիւնը եւ Քաղաքական Բիւրօն ծանր տարակարծութեան մէջ են: Ֆրանսա գտնուող կազմակերպութիւնը շատ զօրաւոր է: Ունի 220.000 անդամ եւ տարեկան երկու միլիառ եկամուտ: Այս ճիւղին պատասխանատու անդամներէն մէկը, որուն անունը ծանօթ չէ, կարգ մը շահեկան յայտարարութիւններ ըրած է Փարի - Փրէսի: Պէն Պելլայի համար ըսած է թէ «փաշիստ աշկերտ մըն է որ իր բանակին գերին է»: Ֆերաթ Ապպաս ալ վերջացած մարդ մըն է որ այլեւս տեղը պէտք է նստի: Ֆրանսայի Պենպելլական կոմիտէները զեկոյց մը հրատարակեցին ուր կ'ըսեն թէ Ֆրանսայի կազմակերպութիւնը որ բացայայտ կերպով այլեւս չի հնազանդիր Քաղաքական Բիւրոյին, չի ներկայացներ ալժերական գաղութը:

ԱԼԺԻՐԻ մէջ առջի օրուան Ֆիկառօ գրաւուած է Գործադիր Առժամեայ Մարմնի հրահանգով:

ԽԻՏԷՐ, Քաղաքական Բիւրոյի բանբերը յայտարարութիւն մը կարդաց ուր կ'ըսուի թէ տագնապին վերջնական լուծումը հասարակաց համաձայնութեամբ մը, ընդունուած է:

« ՀԱՍԿ »

ՓՈԽԱՆ ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆԻ, ՕԳՈՍՏՈՍ 1962

Ս. ԷՋՄԻԱԾՆԻ ԿՈՂՄԷ ԾԱՆՈՒՑՈՒԱԾ ԱԶԳԱՅԻՆ-ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԻՆ ՄԱՍԻՆ

ԽՕՍՔ՝

ՄԵՐ ՍԻՐԵԼԻ ԵՒ ՊԱՏՈՒԱԿԱՆ ԺԱՌԱՆԳՆԵՐՈՒՆ

(Գ. եւ վերջին մաս)

Բ.— Օրինաւոր, եւ իսկապէս « ազգային – եկեղեցական ժողով » գումարել կարենալու համար, նախ քան որեւէ որոշումի յանգիլը, պէտք է առնուէր Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսին կարծիքը: Վեհ. Վազգէն Կաթողիկոս, մեկնելով թիւր եւ սխալ ըմբռնումէ, ու ՄԵՐ ԱԹՈՌԸ Ս. ԷՋՄԻԱԾՆԻ ԵՆԹԱԿԱՅ նկատելու կարծիքէ մը, առանձինն եւ միակողմանի կերպով որոշած է ազգային – եկեղեցական ժողով գումարել Սեպտեմբեր 30 – Հոկտեմբեր 5: Որքան ալ մասնաւոր, կամ երկու Աթոռներու կողմէ ընդունուած օրէնք գոյութիւն չունենայ ազգային – եկեղեցական ժողովի մը գումարումը կանոնաւորող, այսու ամենայնիւ մեր Կաթողիկոսարանի դիւանատան մէջ գտնուող սրբատառ կոնդակները երջանկայիշատակ կաթողիկոսներու, ըստ բաւականի լոյս կը սփռեն նման բարձր ու բացառիկ ժողովի մը գումարումին նախապատրաստական աշխատանքներուն վրայ, եւ ի յայտ կը բերեն այն փաստացի իրողութիւնը, թէ Ս. Էջմիածնի Կաթողիկոսը պէտք է խորհրդակցէր Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսին հետ եւ անոր կանխագոյն կարծիքը առնէր, նման կարեւոր որոշումի մը յանգելէ առաջ: Ու որպէս փաստ եւ հիմունք այս իրողութեան, կը յիշենք մօտաւոր նախընթաց մը միայն: Հանգ. Գէորգ Ե. Կաթողիկոս, երկար ժամանակներէ ի վեր եւ պարբերաբար յուզուող հիմնական խնդրի մը (բարեկարգութիւն Հայաստանեայց Ս. Եկեղեցւոյ) լուծումին օրակարգով ազգային – եկեղեցական ժողով գումարել որոշելէ առաջ, իր 27 Մայիս 1926 թիւ եւ 415 համար կոնդակով կը գրէր Սահակ Բ. Կաթողիկոսին Մեծի Տանն Կիլիկիոյ. «Թէպէտ եւ ոչ եղեւ մեզ հնար, ի պատճառս հեռաւորութեան, նախապէս խորհրդակցիլ ընդ Ձեզ վասն կանոնադրութեանս, սակայն զոհ լինելոց եմք յոյժ լսել զկարծիս եղբայրութեան Ձերոյ զայսմանէ»:

Կրնայինք, անշուշտ, երկարել մեր դիտողութիւններու շարքը վերոյիշեալ կոնդակով հրաւիրուած ազգային – եկեղեցական ժողովին ոչ – օրինաւոր ըլլալը բացայայտելու, եւ փաստելու համար թէ հոն դրուած օրակարգերը նման ժողովի մը կանչուիլը չեն արդարացներ. սակայն կը բաւականանանք նշելով այդ երկու հիմնական նկատողութիւնները, յայտարարելու համար որ.—

1.— 30 Սեպտեմբեր — 5 Հոկտեմբերին, Ս. Էջմիածնի մէջ գումարուելիք ժողովը չի կրնար նկատուիլ «օրինաւոր ազգային – եկեղեցական ժողով»:

2.— Ոչ ոքի իրաւունք տուած ենք մեր անունով կամ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան ենթակայ որեւէ թեմի կամ թեմական մարմնի անունով մասնակցելու կամ ներկայ ըլլալու վերոյիշեալ ժողովին, որեւէ հանգամանքով:

3.— Վերոյիշեալ ապօրէն ժողովին մէջ տրուած որեւէ որոշում, կամ քուէարկուած որեւէ բանաձեւ չի կրնար ընդունելի կամ գործադրելի ըլլալ արտասահմանի Հայութեան, ի մասնաւորի Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեանս ենթակայ հայ հաւատացեալ ժողովուրդին համար:

Սիրելի՛ ժողովուրդ Հայոց,

Մենք զմեզ պարտաւորուած զգացինք, Վեհ. Վազգէն Ա. Կաթողիկոսի վերոյիշեալ կոնդակին բովանդակութեան լոյսին տակ անգամ մը եւս եւ ամենայն յստակութեամբ յայտնելու Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան դերն ու դիրքը Հայաստանեայց Սուրբ Եկեղեցիէն ներս, միաժամանակ ի տես ու ի լուր բոլորին լոյսին բերելու այս դարաւոր կաթողիկոսութեան իրաւունքներն ու իրաւասութիւնները, որոնք մինչեւ այժմ գիտակցաբար անտեսուեցան այս Աթոռին ՀԱՒԱՍԱՐԱԿԻՑ, ԵՂԲԱՅՐԱԿԻՑ ՈՒ ԽԱՉԱԿԻՑ Ս. Էջմիածնէն, եւ որոնք սակայն, կը յուսանք թէ այսուհետեւ կը յարգուին մեր բոլորին պաշտելի եւ Ամենայն Հայոց նախամեծար Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի ու անոր Գահակալ Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. Վազգէն Ա. Կաթողիկոս մեր յոյժ սիրեցեալ եղբօր կողմէ:

Ի սրտէ եւ ջերմապէս առ Աստուած կ'աղօթենք, որ լսէ մեր սրտերու աղաչանքներուն, եւ կատարէ ամէն իրաւ հայ հաւատացեալի անկեղծ բաղձանքը՝ Հայաստանեայց Սուրբ Եկեղեցին կրկին լծուած տեսնելու իր հոգեւոր եւ մշակութային սրբազան առաքելութեան, հեռու՝ ներքին ամէն անիմաստ վէճերէ, եւ ի սփիւռս աշխարհի ցրուած իր զաւակներուն ջամբելու, անխտիր, հոգեկան եւ բարոյական սնունդ: Կ'աղօթենք նոյնպէս աշխարհի խաղաղութեան համար, մաղթելով որ ըլլաք եւ մնաք միշտ հաւատարիմ՝ մեր պանծալի պատմութեան, գիտակից՝ ներկայի դժուարութիւններուն եւ ամէն բանի մէջ հետեւող՝ Սուրբ Աւետարանի պատգամներուն:

Կրկնակի ողջունիւ Ձեր բոլորին կը մաղթենք յաջողութիւն, եւ առողջութիւն ըստ հոգւոյ եւ ըստ մարմնոյ:

ԶԱՐԵՀ Ա. ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ
ՄԵԾԻ ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈՅ

Անթիլիաս, 12 Օգոստոս, 1962

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

ԽՕՍՔ ՎԱՍՆ ՊԱՐՏԻԶԱԿԻ

ԽՄԲ.— Իր մահուան երկրորդ տարեդարձին առթիւ, ստորեւ էջ մը՝ Յակոբ Տէր – Յակոբեանի, յետ մահու հրատարակուած «Պարտիզակը խատուտիկ» հատորի յառաջաբանէն:

Ի՞նչպէս չյիշել ու ինչո՞ւ չխօսիլ քու մասիդ, իմ Պարտիզակ, գեղածիծաղ պուրակը Բիւթանիոյ:

Ի՞նչպէս չյիշել երբ դուն իմ երրորդ հայրենիքս եղար:

Ամէն Հայ, ճակատագրուած է որ ունենայ մէկէ աւելի հայրենիք, բացի անկէ որ ցեղին խորհուրդն է եւ որ մեր սրտերուն խորը կը յաւերժանայ արարեան դրոշմով մը:

Ուրեմն մեզի կը մնայ մեր ծննդի հայրենիքն ու բնակարանի հայրենիքը:

Իմ ծննդի հայրենիքս Կեսարիոյ Վանքին գիւղն է ուրկէ խանձարուրով փոխադրուած Պոլիս, հոն մեծցած, ուսած եւ ասպարէզի մը կապուած, կը մընամ Պոլսեցի:

Բայց կեանքը այնպէս դասաւորուեցաւ որ զգացումներով ու ապրումներով կապուիմ նաեւ ուրիշ հայրենիքի մը որ կը կոչուի Պարտիզակ: Ան որուն յատկացուեցաւ գործօն տարիքիս՝ 28էն 32, չորսուկէս տարին վարչական գործունէութեան մը խաղաղ շրջանը:

×

1908ի Թուրք սահմանադրութեան օրերուն, երբ փափաք կար պետական Հայ պաշտօնեաներով օժտելու Հայաբնակ վայրերը, իմ անմոռանալի վարպետիս եւ պաշտօնակիցիս Երուանդ Տէր–Անդրէասեանի մտասեւեռումը եղաւ զիս իր հայրենիքին՝ Պարտիզակի կառավարիչ գըրկել: Իր պնդումներուն ընդառաջելով, այն ատեն Օսմանեան խորհրդարանի ղեկավարներէն էի Մանզումէի մէջ, խօսեցայ երեսփոխան Վարդգէսին ու Պետրոս Հալաճեանի, որոնց թելադրանքով Ներքին Նախարարութիւնը ինձ յանձնարարեց Նիկոմիդիոյ կառավարիչին:

Բախտաւորութիւն մըն էր որ կառավարիչը Հայերու անկեղծ բարեկամ — աւելի ճիշդ անխարդախ խղճմտանք եւ մարդասէր — Ճէմալ պէյն էր. այն որ Լոնտոնի մէջ հայկական ջարդերը չուրանալուն համար Իթթիհատի կողմէ արտաքսուեցաւ երկրէն եւ Թշուառութեան մէջ մընաց Պուլկարիա:

Ճէմալ պէյ ոչ իսկ զիս հարցափորձեց, քննելու, թէ Թուրքերէնս ու կառավարական գիտակցութիւնս բաւակա՞ն էին վարելու Պարտիզակի պէս մեծ գիւղախումբ մը ուրու մաս կը կազմէին շրջակայ հայ եւ Թուրք գաղթական աւաններ:

Հայ մըն էի, զոր կը ղրկէր հայ գիւղ մը. ահա կարծեմ իր միակ մտածումը:

Երբ 1909 Հոկտեմբեր 23ին Նիկոմիդիայէն նաւակը հանեց զիս Պարտիզակի նաւամատոյցը — Իսկէլէն, որ կը կոչուի Սէյմէն — եւ երկձի կառք մը իր սովորական չնչակոտոր ընթացքով դէպի վեր տարաւ, վարի գերեզմանէն սկսեալ բազմութիւն մը սկսաւ ողջունել զիս եւ Պարտիզակի շուկան յանկարծ բարեւներով իր ուրախութիւնը կ'արտայայտէր:

Պարտիզակցին այդ համակրանքը կը կարծեմ թէ պահեց — հակառակ աննշան շփումներու ոմանց հետ — մինչեւ մեկնած օրս՝ 1914 Մայիս 6: քանի որ կը ղրկուէր ազգակից կառավարիչէ մը որմէ չզանգատեցան նոյնիսկ շրջակայ իսլամները: Սակայն այդ շրջանին — պալքանեան պատերազմ — պետական շրջանակները այնպիսի սեղմ անսիրելիութեամբ մը սկսան պաշարել զիս — իբր հայ — որ հարկադրուեցայ ինքնին հեռանալ եւ վերադառնալ իմ սկզբնական ասպարէզիս՝ լրագրութեան:

×

Երբ կառավարական սեղանին առջեւ անցայ, ոչինչ գիտէի ոչ ձեւակերպութեանէն ոչ ալ գործառնութեանց եղանակէն: Բայց յանձնարարուած էի դեղագործ Աղասի էֆ.ին (ՏէրՄկրտիչեան) որ մշտական անդամն էր գիւղախումբի ժողովին եւ մէկ ոտքը երբ դեղարանն էր, միւսը, իրեն հանդիպակաց պաշտօնատունն անպայման: Իր փորձառութիւնը առաջնորդեց առաջին խարխափումներս:

Թուրքերէն գրելու վարժ չէի եւ անոնց գիր մը ունէի. պաշտօնագիրներուն սկըսայ հայաձեւ կարճ նախադասութիւններով պատասխանել, առանց Թրքական շըղթայաւորումներուն: Շուտով քարտուղար մը հասցուցին քովս, երիտասարդ մը՝ խելօք բայց հին ոճով: Իմ հրահանգած ձեւովս պաշտօնագիրները շարադրել դիւր չէր գար իրեն, բայց կը գործադ-

ՅՈՒՇԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ

Պատմելիս՝ Իսահակեանը տալիս էր ամէն խաւի մարդու առոգանութիւնը, յատուկ շեշտը եւ դէմքի ու շարժումների արտայայտութիւնը:

Բայց նա հիանալի պատմում էր յատկապէս այն պահերին, երբ տրամադրութիւնը բարձր էր լինում: Այդպիսի ժամերին նա ոչ միայն պատմում, այլ եւ կատակում էր սրտաբաց, իսկ ընկերական հաւաքոյթներին՝ երգում, պարում ... անգամ ծեր հասակում, 80ը լրացրած, երբ սիրտն այնքան թոյլ էր, ու բժիշկները զգուշացնում էին աւելորդ շարժումներից:

Անծանօթները զարմանում էին նրա կենսուրախութեան վրայ եւ մտածում՝ (ինչպէս ես էի մտածում պատանութեանս օրերին), թէ այս ուրախ մարդը ինչպէս է գրել իր տխուր երգերը մահուան մասին, աշխարհի ունայնութեան մասին:

Եւ նրա այս աշխոյժ կենսուրախութիւնը, համեղ զրոյցները, դիպուկ խօսքերը սիրելի էին դարձնում նրան, մանաւանդ՝ նրա սրախօսութիւնները:

Ընդհանրապէս կիրթ էր, բայց երբ, ինչպէս վերն ասացի, տեղին ու պարագային յարմար խօսք էր յիշում, չէր կարենում իրեն զսպել եւ միտն եկածը չասել:

Մի անգամ տնտեսագէտ, ժուռնալիստ Պօղոս Արէլեանը, իր յիսնամեակի առթիւ ընթրիք տուեց Երեւանի ճաշարաններից մէկում: Կային գրողներ, արուեստի աշխատողներ, ժուռնալիստներ: Իսահակեանի տրամադրութիւնը բարձր էր, Դեմիրճեանի կենացի վրայ նա ձայն խնդրեց եւ ասաց.

— Խօսքը եկել է՝ պէտք է ասեմ ...

Գրողներ կան, որոնց ստեղծագործութիւնը յիշեցնում է բողկը, հաստ սկսւում է, բարակ վերջանում: Այդպէս է Դերենիկի գրական ստեղծագործութիւնը, «Կեանքի տեսիլ» պոէմից յետոյ՝ առօրեայ թերթօններ ...

Նա, ի հարկէ, չէր ուզում վիրաւորել տարիների իր ընկերոջը, ճշմարտախօս լինելով, պատկերը պարզապէս յարմար էր տեսել պարագային, եւ արտայայտեց: Դեմիրճեանն այդ ժամանակ դեռ չէր գրել իր «Վարդանանք»:

Լինելով վերին աստիճանի անմիջական մարդ՝ Իսահակեանը երբեք չէր թաքցնում իր ապրումները, տրամադրութիւնները, ուրախ ժամերի հետ միասին ունենում էր եւ տխուր պահեր, հոգեխռով վիճակներ, եւ այդ ժամանակ ամէն ինչ նրան թւում է վատ՝ թէ աշխարհը, թէ մարդիկ:

— Անարժէք է ամէնը, դատարկ ու աւելորդ: Ինչո՞ւ ենք ծնւում, ինչո՞ւ ենք ապրում, ինչո՞ւ ենք մեռնում, չգիտես: Կեանքը ոչ այլ ինչ է, եթէ ոչ՝ մի աղբանոց ...

Եւ այս ոգով խօսում ու ժխտում էր ամէն ինչ... Սակայն անցնում էր մի օր, երբեմն մի քանի ժամ, նրա տխրութեան նշան չքանում էր եւ վարպետին նորից տեսնում էիր ուրախ, զուարթ, կատակասէր ու լաւատես:

— Զարմանալի բան է կեանքը, աշխարհը ... Միթէ՞ այս բոլոր գեղեցկութիւնները՝ երկինքը, արեւը, բնութեան ճոխութիւնը, կանանց պէտք է թողնենք ու թաղուենք հողի տակ: Չէ, ախպեր, թող գիտնականները մի ճար անեն ... Ռուսաստանից եւ Ամերիկայից յետոյ պէտք է անմահութիւն էլ գտնեն ...

Ու սկսում էր փիլիսոփայական մի զրոյց կեանքի գեղեցկութիւնների մասին, կեանքի տեւականութեան ու գոյութեան կռուի մասին, որ կայ թէ կենդանական, թէ բուսական աշխարհում ... Սիրում էր վարպետը խօսել առհասարակ փիլիսոփայական խնդիրների շուրջը: Ինչպէս կեանքի, այնպէս էլ տիեզերական առեղծուածները գրաւում էին նրան եւ զբաղեցնում՝ զարմանալի:

Նա չնայած շատ գրքեր էր կարդացել այդ խնդիրների մասին եւ, Եւրոպայում ապրելով, շատ էր լսել, բայց եւ այնպէս միշտ էլ զարմանում էր տիեզերքի կազմութեան, օրէնքների ու համակարգութեան վրայ: Դրանց հետ միասին մարդկային գիւտերը, մտքի թռիչքները, մարդկային թեւաւոր խօսքերն ու ոճերը միշտ էլ հիացնում էին նրան, եւ նա ափսոսում էր որ մարդ պիտի մեռնի՝ աշխարհի շատ բաներ չիմացած, նորանոր գիւտեր չտեսած:

— Մեր մահից յետոյ, ով գիտի, ինչեր պիտի լինեն ...

Նրա սրընթաց միտքը փիլիսոփայական թեքում ունէր. եւ նա երբեմն արտայայտում էր շատ հետաքրքրական խոհեր, պարադոքսներ, հիպոթէզներ ... Սիրում էր եւ այդ կարգի օրիգինալ մարդկանց: Անցեալներում արդէն նրան հերթով յափշտակել էին Շոպենհաուէրը, Շտիրները, Նիցշէն, բայց նրա կենսասէր, ընկերական ոգին չէր ենթարկուել յոռետեսութեան ու անհատապաշտական քարոզներին: Կեանքի եւ ժողովրդի սէրը յաղթել էր միշտ: Ճշմարիտ է, նա գրել էր «Գնա անապատ, սիրիր վագրերին», գրել էր «Աբու Լալան» եւ այլ բանաստեղծութիւններ այս ոգով, բանաստեղծութիւններ, որոնցմով եթէ մէկ կամենայ դատել Իսահակեանին, կարող է եզրակացնել, թէ սարսափելի մարդատեաց է մեր պոէտը:

ՍՏ. ԶՈՐԵԱՆ

(8 Տար.)

ըլլ. բայց ի վերջոյ իր ոճը ընդունեցայ եւ պաշտօնագիրերս կանոնաւորուեցան :

Գիւղախումբի ժողովը տեսակ մը հաշտարար ատեան էր : Ես հետս տարած էի Մէճիլլէի այն հատորը ուր հայատառ թուրքերէնով եւ թարգմանութեամբը յօրինած էր Սարգիս Գարագոչ : Այդ գիրքը զիս փրկեց կարգ մը կնճռոտ վէճերէ, անոնց լուծումը տալով :

Ձմեռ պէտի յաջորդող երեք չորս կառավարիչներ, բառ սովորութեան, մէկ մէկ անգամ այցելեցին Պարտիզակ, քննական ակնարկ մը ձգելու համար, բայց ոչ մէկը դժգոհ հետեւանքի մը յանգեցաւ :

Այսպէս՝ հակառակ անփորձութեանս՝ խաղաղ անցաւ գործունէութեանս չորսուկէս տարին :

Հոս ապերախտութիւն պիտի ըլլար չյիշել նոյն Աղասի էֆ.ն(*) որ իր նուրբումով եւ ուղղամտութեամբ տեսական նեցուկ մը եղաւ ինծի : Իր անխարդախ եւ բարի բնաւորութեամբը Պարտիզակի առաջին ազնիւ քաղաքացին էր ինծի համար : Ուրիշներ ալ իրենց համակրութեամբը ոչ նուազ քաջալեր եղան անփորձիս :

×

Պետական աշխատանքը օրը քանի մը ժամ կը գրաւէր . մնացեալը վերի դերեզմանին սրճարանը կ'անցընէինք Տոքթ. Յովսէփ Տ. Ստեփանեանի, Աղասի էֆէնտիի եւ Թաղապետական ժողովի անդամներուն հետ, որոնք նարտի մրցումներ կը կատարէին :

Գրեթէ ամէն օր, Տոքթորին եւ Աղասի էֆ.ին հետ պտոյտ մը կը կատարէինք մինչեւ Վարի Գերեզման եւ երբեմն ալ Ալեւանին Կոլը : Իսկ քիչ անգամ մինչեւ Իսկէլէ :

Բժիշկին եւ դեղագործ Թաղականին հետ իմ մշակած մտերմութիւնս զիս վերահասու կ'ընէին գիւղին բոլոր անցուդարձին, անցեալէն ու ներկայէն, գաղտնիքէն ու յայտնիէն : Այսպէս նօթատետրներ ունիմ լեցուն դէպքերով, որոնցմէ նուազ անպատեհները կուտամ այս գիրքին մէջ :

×

Այդ նօթագրութիւններս ինծի թոյլ չեն տար անվերապահ գովքը հիւսելու Պարտիզակի :

Դրախտավայր այս ոստանին բնակիչները դրախտաբնակներ չէին, ոչ ալ դրախտարժան, այլ ամէն տեղի մարդոց բոլոր թերութիւններն ու առաքինութիւնները ունէին, բոլոր մեղքերն ու մաքրութիւնները :

Պարտիզակ սուրբերու գիւղ մը չէր, թերեւս կային սուրբեր, բայց անսուրբերը շատ աւելի էին բնականաբար : Քանի մը տնուոր գիւղի մէջ եղածին պէս՝ կային խարդախներ, կեղծապարիչներ, մծղնէներ, երկու սեռէ ապականեալներ, նաեւ ընտանեկան տռամներ, երբեմն ոճիրով կամ անձնասպանութեամբ վերջացող :

(*) Այս պատուական մարդը 1915ին ուրիշներու հետ Պարտիզակի մէջ քանակծուելով աքսորի կարաւանով հասաւ մինչեւ Սուրիա ուր զոհ գնաց թիֆուսի, միեւնոյն գիշերը, իր կնոջը հետ :

Աղասի էֆ.ի եղբայրն էր շերամաբուծական ճանիչ Երուանդ Փափազեան, որու զաւակը Միհրան՝ իր ընտանիքով նահատակուեցաւ Աբէճիի մէջ, հակառակորդներու կողմէ : Միհրանի միւս եղբայրը՝ Վահրամ, որդեգիր Աղասիի, դեղագործ Պէյրութ : Մայրը, քոյրերը եւ միւս եղբայրը Մարսէյլ են :

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՖՐԱՆՍԱՑԻ ՆԿԱՐԻՉԻՆ ԱՅՑԸ

Մէկ քանի օրուան համար Հայաստան հիւր գտնուած է Ֆրանսացի ծանօթ նկարիչ Ժան Լիւրսա՝ իր կնոջ հետ :

Ֆրանսացի նկարիչը խօսակցութիւններ ունեցած է հայ արուեստագէտներու հետ եւ այս առիթով այցելած է Գառնի, Գեղարդ, Էջմիածին եւ զանազան արուեստանոցներ, թանգարաններ :

ՊԱԿԱՍՆԵՐ, ԴԺԳՈՀՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԵՒ ԱՆՎԵՐՋ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐ ...

Երեւանի թերթերու խմբագրութեան ուղղուած զանազաններու նամակներ արձագանգ կը հանդիսանան առօրեայ գործածական ապրանքներու եւ իրերու պակասին :

«Սով. Հայաստան»ի Օգոստոս 29ի թիւին մէջ Ն. Գրիգորով կը գանգատի կարմիր բեղաներկի չգոյութեան համար : «Եղանք մեր յայտնի եւ մինչ այդ անյայտ բոլոր խանութներում, բայց ոչ մի տեղ կարմիր բեղաներկ չգտանք» :

Ուրիշ մը՝ Ս. Ցակոբեան «Երեւան» թերթին ուղղուած նամակով մը (Օգոստոս 25), կը պահանջէ ամենօրեայ գործածութեան համար հասարակ աթոռներ, որոնք, «խանութներում» չկան :

Պտուղներու եւ բանջարեղէններու պակասը Երեւանի, Լենինականի, Կիրովականի եւ Հայաստանի միւս քաղաքներու շուկաներուն մէջ ցաւոտ խնդիր մը դարձած է այլեւս : Այս հարցին շուրջ գումարուած յատուկ խորհրդակցական նիստի մը ընթացքին, Հայաստանի համայնավար կուսակցութեան Կեդրոնական Կոմիտէի քարտուղար՝ Զարոբեան սուր քննադատութեան ենթարկած է գիւղատնտեսական մթերքներու արտադրութեան եւ մթերումներու, առեւտուրի նախարարութեան, Հայկօօպի պատասխանատուները, որովհետեւ «բանջարեղէնը անբաւարար ներմուծելու եւ առեւտրում եղած խափանումների հետեւանքով մայրաքաղաքի եւ միւս քաղաքների շատ աշխատաւորներ ստիպուած են բանջարեղէնը թանկ գնով գնել մասնաւորներից» :

Այս առթիւ եղած են նոր կարգադրութիւններ եւ պաշտօնի կոչուած են նոր պատասխանատուներ :

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԳԱՆՁԱՐԱՆԸ

Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի գրականութեան եւ արուեստի թանգարանին հիմնադրութեան քառասնամեակին առթիւ՝ ակադեմիայի հրատարակչականը լոյս ընծայած է թանգարանի գրական բաժնին «Ուղեցոյց»ը, որ կ'ընդգրկէ ԺԹ. եւ Ի. դարերու հայ գրագէտներուն եւ մտաւորականներուն, մշակութային կազմակերպութիւններուն, թերթերու խմբագրութիւններուն եւ ուսումնական հաստատութիւններուն պատկանած երկու հարիւրէ աւելի նիւթերու համառօտ նկարագրութիւնը :

Իր գոյութեան առաջին շրջանին, թանգարանին գրական բաժինը ղեկավարած է անխոնջ բանասէր Երուանդ Շահազիզ, որ Նոր Նախիջեւանէն Երեւան գալով, իրեն հետ բերած էր Մ. Նալբանդեանի, Ռ. Պատկանեանի, Հ. Խալիբեանի, Ս. Շահազիզի դիւանները, Նոր Նախիջեւանի հայ գաղութին պատմութեան վերաբերեալ վաւերագիրներ, հին գիրքեր եւ այլն, որոնցմով փաստօրէն հիմը դրուեցաւ թանգարանին :

Այդ նոյն շրջանին ձեռք բերուեցան նաեւ Խ. Աբովեանի, Ղ. Աղայեանի, Գ. Արծրունիի, Մ. Էմինի, Կոմիտասի, Պ. Ադամեանի, Մուրացանի, Նար-Դոսի, Ալ. Շիրվանզադէի, Տ. Զուխաճեանի, Պ. Պռօշեանի, Սայաթ-Նովայի, Գ. Սունդուկեանի, Վ. Տէրեանի եւ այլոց, ինչպէս նաեւ «Մշակ», «Մուրճ» եւ «Նորք» ամսագիրներուն դիւանները, վաւերագրեր, լուսանկարներ եւն. :

Յետագային, մինչեւ 1955, թանգարանը հարստացաւ Յովհ. Թումանեանի, Ե. Չարենցի, Ստ. Մալխասեանի, Գ. Լեւոնեանի, Ծերենցի, Ե. Շահազիզի, Րաֆֆիի, Մ. Աբեղեանի, Դ. Դեմիրճեանի եւ ուրիշներու դիւաններով :

Թանգարանին գրական բաժինը, ասոնցմէ զատ, ներկայիս ունի մօտ 250 հազար փաստաթուղթ :

ՆՈՐ ԳԻՐՔ

Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիային հրատարակութեամբ լոյս տեսած է «Հայ ժողովրդական հէքեաթներ»ուն երրորդ հատորը, ընդհանուր խմբագրութեամբ ակադեմիկոս Յովսէփ Օրբէլիի : Հատորը պատրաստած եւ յառաջաբանը գրած է Ա. Նազինեան : Հէքեաթներուն մեծ մասը հաւաքած եւ հրատարակած է անխոնջ բանահաւաք Սարգիս Հայկունի, իսկ միւս մասը Տիգրան Նաւասարդեանի գրի առած եւ անոր տետրակներուն մէջ պահուած այլ բանահաւաքներու անտիպ հէքեաթներն են : Հատորը ունի հետեւեալ բաժինները.— Հիմնական բնագիրներ, յաւելուած, բառարան (օտար եւ դժուար հասկնալի բարբառային բառերու բացատրութիւնները), ցանկեր՝ յատուկ անուններու, առարկայական (ուր ներկայացուած են Ա. Բ. Գ. հատորներուն մէջ գտնուող բնութեան, ընկերային, տնտեսական, ընտանեկան - կենցաղային, հէքեաթային, առասպելական բոլոր իրերն ու երեւոյթները), հէքեաթներու ցանկ՝ այբբենական կարգով :

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳԵՐԱԳՈՅՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻ ՆԱԽԱԳԱՀՈՒԹԵԱՆ ՀՐԱՄԱՆԱԳԻՐԸ

Քաղաքացիներու կողմէ անաշխատ եկամուտներով կառուցուած կամ ձեռք բերուած տուները, ամառանոցները եւ այլ շինութիւնները անվճար կերպով գրաւել :

Հայաստանի Գերագոյն Խորհուրդի նախագահութեան նախագահ՝ Շ. Արուշանեանի եւ նախագահութեան քարտուղար՝ Ա. Գալստեանի ստորագրութիւնները կրող հրամանագրով մը որոշուած է, այսուհետեւ, գրաւել անաշխատ եկամուտներով, ինչպէս նաեւ պետական ձեռնարկութիւններու միջոցները ապօրինի կերպով օգտագործելու հաշւոյն կառուցուած կամ ձեռք բերուած տուները, ամառանոցները եւ այլ շինութիւնները եւ զանոնք յանձնել հանրօգուտ նպատակներու :

ՆԵՐԲԱՆԻ ԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԿԱՇԻ

Հայաստանի Հեռագրական գործակալութեան մէկ հաղորդագրութեան համաձայն, կօշկակար Արամ Համբարձումեան յաջողած է պատրաստել կօշտ կաշին փոխարինող արուեստական կաշի մը՝ «Նայիրիտոն», որ իր դիմացկունութեամբ զգալի կերպով կը գերազանցէ ներբանի համար գործածուող սովորական կաշին : «Նայիրիտոն»ը կը պատրաստուի զօրաւոր ճնշումի տակ միաձուլելով եւ խառնելով սովորական փայտ, ասբեթոն եւ ձղախէժ :

ՄԱԼԿԱՇ ԳԻՏՆԱԿԱՆՆԵՐ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Օգոստոսի երկրորդ կիսուն Երեւան այցելած է Մալկաշ (Մատակասկար) գիտնականներու պատուիրակութիւն մը, բաղկացած հինգ անդամներէ :

Հիւրերուն վրայ ամէնէն աւելի մեծ տպաւորութիւն ձգած է Բիւրականի աստղադիտարանը, ուր խօսակցութիւններ ունեցած են աստղագէտ Վ. Համբարձումեանի հետ :

ՅԱԿՈԲ ՏԷՐ-ՅԱԿՈԲԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (173)

ԱՒԱԶԱԿԱՊԵՏԸ

ԳՐԵՑ՝

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍ ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ

— Կրնա՞ք գիտնալ :

— Ո՞վ է :

— Ձեր քրոջ տարաբախտ աղջիկը :

— Իմ քրոջս տարաբախտ աղջի՞կը :

— Այո՛ :

— Տէր Աստուած, ի՞նչ կ'ըսէք, մարդ, ո՞վ է այդ աղջիկը, ի՞նչ է իր անունը :

— Կեցէք որ յայտնեմ : Վերջին կոտորածներուն ատեն առեւանգուած է բասծ աղջիկս . հոգին տառապանքը տարու կայ : Բարձր է հասակով, անունը Նուրիմէ կոչուած է թուրք տարաւոնքին մէջ եւ ես այդ անունով կը ճանչնամ զինքը : Ձեզի համար մօրաքոյրս է ըսաւ, եւ խնդրեց որ անպատճառ այդ երիտասարդին վրայօք ճշմարիտ լուր մը տաք : Արդեօք կա՞յ ատանկ մէկը . քրոջդ աղջի՞կն է :

— Ոհ, շիտակ է, շիտակ է, բայց ո՞ւր է հիմա :

— Պարսկաստան կը գտնուի :

— Հո՞ն տարուած է :

— Այո՛ :

— Փաշա՞ն ալ հոն է :

— Ո՞ր փաշան :

— Շէվքի փաշան :

— Ես փաշա - մաշա չեմ գիտեր, անիկա բարի մարդու մը պաշտպանութեան ներքեւ կը գտնուի :

— Հա՞յ է այդ մարդը :

— Հայ է :

— Ախ, ինչ ընեմ որ հոն երթամ . արդեօք կարելի՞ է հեռուներէն գալ, յանձն կ'առնէ՞ք . ես ունեցածս կը ծախեմ ու անցագիր մըն ալ կը հանեմ, չը՞լլար :

— Ինչո՞ւ չըլլար, բայց ան կ'ուզէ ձեր քովը գալ, ի՞նչ կ'ըսէք :

— Աւելի աղէկ, ընաւ վախ չկայ . հիմակուան կուսակալը չի թողուր որ խռովութիւն մը տեղի ունենայ : Ես ոստիկաններուն աչքը կուրցնելուն կերպը գիտեմ : Կուտամ քանի մը մէճիտ, անոնք հարցաքննութեան անգամ չեն ենթարկեր . միայն թէ ապահովաբար մինչեւ հոս կարենայ գալ :

Ու Նուրիկ տոտոն հոգւոյն կարօտէն փղձկած՝ սկսաւ արտասուելով ըսել .

— Ախ, եթէ գիտնայիք ինչքան սեւ օրեր անցուցի, եթէ գիտնայիք ինչքան լացի անոր համար : Բայց Աստուած գթաց վրաս . աշխարհիս մէջ անկից զատ մէկը չունէի :

— Ըսել է թէ երիտասարդէն տեղեկութիւն չկա՞յ :

— Այդ խեղճ տղան բանտն է, կ'ըսեն թէ քանի մը ամիսէն պիտի ազատուի :

— Կարելի՞ է տեսնել զինքը :

— Մօտ ժամանակներս թոյլտուութիւն եղաւ անոր քով երթալու :

— Աղէկ, ուրեմն մենք կրնանք մէկը գտնել որ յանձն առնէ անոր քով երթալ :

— Տեսնենք . անպատճառ տեսնել հարկաւո՞ր է :

— Այո, անպատճառ տեսնել կ'ուզեմ :

— Ես կ'երթամ :

— Բայց կասկածի մը չենթարկուիք ատանկով :

— Ոչ, չեմ ենթարկուիր :

— Ե՞րբ կրնաք երթալ :

— Այսօր կէսօրէն ետքը : Դուք իրիկուան դէմ դարձեալ տունս եկէք որ պատասխան մը առնէք :

Աւազակապետը մեկնեցաւ : Այն ատեն Նուրիկ տոտոն գլխուն վրայ նետեց իր սեւ շալը եւ բանտ գնաց շիտակ :

Իրիկուան դէմ, դեռ արեւը մարը չմտած, Աւազակապետը դուռը զարկաւ ու ներս մտաւ : Նուրիկ տոտոն ուրախութեան ժպիտ մը պատկերացնելով իր թօշնած ու ծալծլուելու մօտ եղող դէմքին վրայ, ըսաւ .

— Բարի է, իմացայ որ վաղը պիտի ազատուի, անանկ հրաման կայ Ստամպոլէն :

— Տեսա՞ր զինքը, հարցուց Աւազակապետը :

— Չէ, ալ ուրախութենէս ետ դարձայ ու անհամբեր կը սպասէի ձեր գալստեան :

— Հիմա, Նուրիկ տոտոն, կը յայտնեմ թէ քրոջդ աղջիկը հետս բերած եմ :

— Ի՞նչ, հե՞տդ բերած ես, պացականչեց Նուրիկ տոտոն դողդղալով : Ոհ, ո՞ւր է, ինչո՞ւ համար տունս չեկաւ, ինչո՞ւ համար ինէ պահեցիք զինքը : Կը պաղատիմ, եթէ իրաւ է, շուտով հոս բերէք : Աստուած իմ, պիտի խենթենամ ուրախութենէս :

— Կարելի է թրքացած կը կարծէիք զինքը :

— Թրքացած . ամենեւին . անիկա բռնութեան տակ թուրք հարէմներու մէջ քաշկռտուած է . ո՞վ կրնայ ատանկ խօսք մը ընել : Ոհ, կարելի է այդ պատճառաւ չեկաւ տունս, անանկ չէ՞ :

— Ճշմարիտն ըսելով այդ է պատճառը : Փուճ տեղ համոզեցի զինքը թէ մօրաքոյրդ առջի պէս պիտի սիրէ, պիտի խնամէ, պիտի պահպանէ քեզ ու պիտի գուրգուրայ վրադ :

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՎԻԷՆ.— Պ. Հայկազ Յակոբեան եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները խորին շնորհակալութիւններ յայտնելով իրենց սուգերուն մասնակցող բոլոր հայրենա-կիցներուն, կը ծանուցանեն թէ այս Կիրակի առաւօտ, ժամը 9ին, Սէն Մարթէն եկեղեցիին մէջ, Ս. պատարագէն ետք հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց քրոջ, եղբօր եւ ազգականին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿ. ԲԱԳՐԵՒԱՆԴ ԹՈՎՄԱՅԵԱՆԻ

եւ ՀԱՄԱԶԱՍՊ ՅԱԿՈԲԵԱՆԻ

(Հայաստան)

մահուան քառասունքին առթիւ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալներուն յիշատակը յարգողները:

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՇԱԽԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Արղութեան» խումբի ժողովը այս Շաբաթ ժամը 21-ին, սովորական հաւաքատեղին:

Դաշտահանդէսի հաշիւներու քննութիւն եւ ընթացիկ հարցեր:

ԱՌՆՈՒՎԻԼ – ՍԱՐՍԷԼ.— Հ. Յ. Դ. Վարդան ենթակոմիտէն ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները, այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, սովորական հաւաքատեղին, Առնուվիլ: Ներկայութիւնը պարտադիր է: Կարեւոր օրակարգ:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՎԻԷՆ.— Կ. Խաչի վարչութիւնը կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները ժողովի այս Երկուշաբթի ժամը 8.30ին Օհանջանեան ակումբին մէջ:

ՏԷՍԻՆ.— Այս Չորեքշաբթի երեկոյեան ժամը 20.30ին, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ:

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Կիրակի Սեպտեմբեր 16, կէսօրէ ետք ժամը 4ին, Կապոյտ Խաչի դպրոցի սրահը:

Կարեւոր օրակարգ.— զեկուցում, դպրոցներու վերաբացում, վարչութեան ընտրութիւն:

Ներկայ կ'ըլլայ Միութեան գործավարը:

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ԽԱՆԱՍՈՐԻ ՕՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Խանասորի արշաւանքին 65րդ տարեդարձը Մարսէյլի մէջ կը տօնուի, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէին եւ մասնակցութեամբ շրջանիս բոլոր ենթակոմիտէներուն ու խումբերուն, ինչպէս նաեւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդին եւ Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղերուն:

ՔԻԻԺ–ԼԷ–ՓԷՆ, Թուլոնի ճամբուն վրայ:

Սեպտ. 9՝ կիրակի ամբողջ օրը

Կը նախագահէ՝ Ընկ. ԱՐԱՄ ԱՐՄԱՂԱՆԵԱՆ

Կը խօսի Ընկ. ԽԱ. ԶԻԿ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ

Շրջաններու ենթակոմիտէներու եւ խումբերու վարչութիւնները անյապաղ պէտք է վարձեն իրենց մասնաւոր օթոքարները:

Պօմոնէն Խանասորի տօնակատարութեան երթալու համար նախօրօք արձանագրուեցէք Յովհ. Պանտիկեանի, Վաղ. Տէր-Վարդանեանի, Սերժ Սարգիսեանի եւ Գէորգ Եօթնեղբայրեանի մօտ, եւ մեկնումի առաւօտը՝ Սեպտ. 9ին, Պառ տը լա Ռոքոնտ: Օթոքարը կը մեկնի առաւօտ ժամ 8ին: Վերադարձ երեկոյեան 8ին:

Սէն – Ժերոմի եւ շրջակայի հայրենակիցները որ կը փափաքին մասնակցիլ, ստիպողաբար կը հրաւիրուին օթոքարի տեղի համար արձանագրուիլ՝ Յ. Սիմոնեանի, Ս. Յարութիւնեանի եւ Մ. Զորչամեանի մօտ:

Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր ենթ. վարչութիւնը, Խանասորի տօնակատարութեան առթիւ վարձած է օթոքար: Անոնք որ կը փափաքին իրենց տեղերը ապահովել, կրնան դիմել հետեւեալ հասցէներուն.— Ընկերներ՝ Աստուր Քէօսէեան, Արիստակէս Պետրոսեան, գրավաճառ Ծերիկեան եւ Պառ Րաֆֆի: Օթոքարը կը մեկնի առաւօտ ժամը 7,30ին: Հաւաքուիլ Փլաս տ'Էքս, ընկեր Քէօսէեանի խանութին դիմաց:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»Ը ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի 13 Հոկտեմբեր, Շաբաթ գիշեր մինչեւ լոյս, 6րդ թաղամասի քաղաքապետարանի սրահներուն մէջ:

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ մէջ Հ. Յ. Դ. Օրը կը տօնուի, Հոկտեմբեր 27, Շաբաթ գիշեր ժամը 21էն մինչեւ լոյս, «Ալհամպրա»յի սրահներուն մէջ, բացառիկ պատրաստութեամբ:

Սորպոնի Մեծ սրահին մէջ ՆՈՅ. 11-ին, տեղի պիտի ունենայ Ս. Մեսրոպ Մաշտոցի Ծննդեան 1600ամեակի տօնակատարութիւնը, Փարիզի եւ շրջակայից բոլոր հայ Միութիւններու մասնակցութեամբ:

×

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, Հոկտ. 28ին ժամը 16էն կէս գիշեր Ժորժ Ե.ի շքեղ սրահներուն մէջ: (Եղանակին առաջին պարահանդէսը):

"ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ"

ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ բացուած են յառաջիկայ 1962 – 1963ի դպրոցական շրջանի համար:

Իրենց զաւակները արձանագրել փափաքող ծնողքներէն կը խնդրուի որ փութով դիմեն Վարժարանի Տեսչութեան մանրամասն տեղեկութիւններու համար:

Որպէսզի կարելի ըլլայ ուսումնապէս ճշգրիտ եւ յարմարագոյն տեղը դասաւորել աշակերտը, առաջնորդեն նաեւ փոքրիկը, բերեն անոր դպրոցական վկայականները եւ նիշերու վիճակացոյցը:

26, Rue Troyon, SEVRES (S. et O.)
Tél. : OBS. 18-28

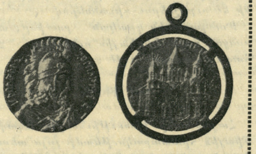
ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՍԿԻ ՇՔԱՆՇԱՆ

Modèle Deposé

Թանկագին ու Մնայուն

Ամէնէն Սիրուն Նուէրը

Պարզ ձեւ՝ 200 Ն. Ֆ.

Շրջանակով 300 Ն. Ֆ.

Մեսրոպ Մաշտոցի ծննդեան 1600-ամեակի տօնակատարութեան առթիւ հարիւրէն 10 զեղչ:

ՍԵՊՏ. 10էն ՆՈՅԵՄԲԵՐ 10

Գնելու համար դիմել՝

EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette,
PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63

Expédition contre-remboursement

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ն. Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան:

ԻՆՉՊԷՍ ՏԵՍԱՅ ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ

(Տպաւորութիւններ)

Գրեց՝

Հ. ՎԱՀԱՆ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

Յաջորդաբար երկու անգամ սպառելէ ետք մեր ունեցած հարիւրաւոր օրինակները, ստացած ենք սակաւաթիւ օրինակներու վերջին ծրար մը:

ՆԿԱՐՆԵՐՈՎ ՃՈԽԱՑԱԾ ԱՅՍ ԳՐՔՈՅԿԸ Կ'ԱՐԺԷ ՄԻԱՅՆ 3 Ն. Ֆ.

Առաքումով՝ 4 Ն. Ֆ.

Դիմել՝

« Յ Ա Ռ Ա Ջ »

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS - 6e — Chèque Postal : 1278-35

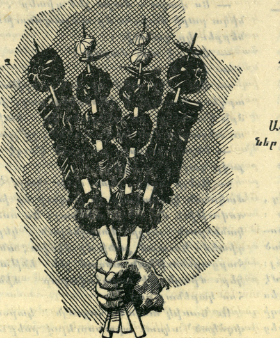
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ, Ս. Վրացեան, Բ. տպ. Պէյրութ, լաթակազմ, պատկերազարդ, 684 էջ	45 Ն. Ֆ.
ԳԻՐՔ ՃԱՆԱՊԱՐՀԻ, Եղիշէ Չարենց, Պէյրութ, 317 էջ	7.50 Ն. Ֆ.
ՄԱՀԵՐԳ, ձայնագրեալ, Բեմանիշխա Ռուբէն, Պէյրութ,	5 Ն. Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆԷ ՀԱՅԵՐԷՆ, Հ. Ե. Տէր Ղազարեան, Պէյրութ,	20 Ն. Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ ՀԱՅԵՐԷՆ, Մեսրոպ Նուպարեան, Պէյրութ	40 Ն. Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅԵՐԷՆԷ ԳԱՂՂԻԵՐԷՆ, Հ. Գ. Պայեան, Վենետիկ,	40 Ն. Ֆ.
ԱՌՁԵՌՆ ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅ. ԳԱՂՂ. Հ. Դ. Ստեփանեան, Վենետիկ	9 Ն. Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ, Ս. Գարամաճեան, Պէյրութ,	40 Ն. Ֆ.
ԱՆԳԼԵՐԷՆԷ ՀԱՅԵՐԷՆ ԲԱՌԱՐԱՆ, Յ. Յ. Չագմաջեան, Պէյրութ	40 Ն. Ֆ.
ԿԵԱՆՔԻ ՅՈՐՁԱՆՈՒՏԻՆ ՄԷՋ, Կ. Սասունի, Պէյրութ,	10 Ն. Ֆ.
ՋՐՈՅՑ, Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ, Ա. հատոր 3.50 Ն. Ֆ. Բ. հատոր 5 Ն. Ֆ.	

Առաքման ծախքը գնողին վրայ

ԳՐԱՏՈՒՆՍ ԿԵԴՐՈՆԱՏԵՂԻՆ Է

ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ՁԱՅՆԱԳՐԵԱԼ ԲՈԼՈՐ ԵՐԿԵՐՈՒՆ

ՃՈԽ ՄԹԵՐՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԵՒ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԵԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆՑ

ՃԱՇԱՐԱՆ

ԵԱՐ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԹԵՒԱՆԵԱՆ

Եւրոպական, հայկական եւ կովկասեան ընտիր ճաշեր:

Առաջնակարգ կովկասեան խորոված-ներ, շաշլիք, քարսքի:

ՀԱՃԵԼԻ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

Bar Américain

AU CŒUR MÊME DES CHAMPS-ÉLYSÉES

4, RUE ROBERT-ESTIENNE
(Rue Marbeuf) PARIS - 8e
Téléphone : BAL. 31-21
Métro : F. D. Roosevelt

ՅԱՌԱՋ

Օ Ր Ա Թ Ե Ր Թ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PRO. 86-60 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը 0.25 Ն. Ֆ.

ԿԻՐԱԿԻ 9 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ — DIMANCHE 9 SEPTEMBRE 1962

38ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9400 38e ANNÉE

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 18ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5301

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՆՄԻՏ ՊԱՅՔԱՐ

Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոս Զարեհ Ա.ի ԽՕՍՔԸ՝ Էջմիածնի մէջ գումարուելիք Ազգային – Եկեղեցական ժողովին առթիւ՝ կը պարունակէ դառն ճշմարտութիւններ, որոնց անդրադառնալու առիթ պիտի ունենանք :

Վեցուկէս տարիէ ի վեր Էջմիածնի գահակալին բռնած դիրքը Կիլիկեան Աթոռին դէմ՝ պարզապէս մէկ երեսն է այն պայքարին, զոր մեր երկրի իշխանութիւնները կը մղեն Հ. Յ. Դաշնակցութեան դէմ քառասուներկու տարիէ ի վեր: Պայքար՝ որ փոխանակ տկարացնելու, օրէ օր աստիճան մը աւելի կը զօրացնէ հայ ժողովուրդի ծոցէն ծնած եւ անոր ազգային – քաղաքական պահանջներուն հարազատ արտայայտիչն եղող կուսակցութիւնը :

Էջմիածնի պայքարը Անթիլիասի դէմ այն արդիւնքին յանգեցաւ: Մինչ Զարեհ Կաթողիկոսի ընտրութեան օրը (20 Փետրուար 1956) Կիլիկեան Աթոռի թեմերն էին միայն Սուրիա, Լիբանան եւ Կիպրոս, այսօր անոր իշխանութիւնը Միջին Արեւելքի նեղ սահմանները գծել անցնելով հասած է մինչեւ Եւրոպա ու Ամերիկա :

Նախկին երեք թեմերուն վրայ աւելցած են Ատրպատականի, Թեհրանի, Հարաւային Պարսկաստանի, Քուէյթի, Յունաստանի եւ Հիւսիսային Ամերիկայի ազգային թեմերը :

Սփիւռքի մէջ շուրջ կէս միլիոն Հայեր կը ճանչնան հիմա Զարեհ Ա. Կաթողիկոսը, որուն դիրքը այսօր առաւել քան երբեք ամուր է :

Երեւանի եւ Էջմիածնի հակադաշնակցական եւ հակա – անթիլիասեան պայքարին արտասահմանի մէջ ուժ կուտայ ռամկավար – հնչակ – յառաջդիմական խառնամբոխը, որուն համար յաւիտենական մղձաւանջ մըն է Դաշնակցութիւնը :

Այս մութ տարրերուն նիւթապէս ու բարոյապէս կ՚աջակցի Հայ Բարեգործական Ընդհանուր Միութիւնը, որ մեկենասելով իր կոչումէն, քաղաքականութեան կը խաղայ բացէ ի բաց :

Այս միացեալ պայքարներէն տուժողը կ՚ըլլայ սփիւռքի Հայութիւնը, որ պառակտուած վիճակի մէջ կ՚ապրի, ի մեծ ուրախութիւն մեր դարաւոր թշնամիին:

Կտորտուած եւ եօթը ծովերու ափին ապաստանած մեր բեկորները մէկ բանի վրայ պէտք է մտածեն ամէն բանէ առաջ – ազգապահպանում :

Երբ մեր աչքերուն առջեւ կը տեսնենք նոր սերունդին ուծացումը Հայութենէն, մեր գլխաւոր մտահոգութիւնը պէտք է ըլլար անոր փրկութիւնը, — ձեռք ձեռքի տուած, համազգային համերաշխութեամբ :

Եւ սակայն մարդիկ արուեստական պայքար կը ստեղծեն՝ կուսակցական եւ անհատական նեղմիտ հաշիւներով :

Ի՞նչ կը շահի ազգը, պարոննե՛ր, ձեր անմիտ ու անիմաստ պայքարէն :

Հայաստանի պետական վարիչները կը կատարեն վերէն տրուած հրամաններուն: Եթէ չարժելու եւ գործելու ազատութիւն ունենային, տարբեր պիտի վարուէին անշուշտ :

Սակայն ի՞նչ ըսել ազատ աշխարհի մէջ գործող հայ կուսակցութեանց ու խմբակցութեանց, որոնք փոխանակ դրական գործ կատարելու բացասական գործունէութեան լծուած են, ջլատելով ազգին ուժերը եւ պառակտելով գաղութները :

Ո՞ւր պիտի յանգին այս անմիտ պայքարները:

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՏԸ ԿՈԼ ՖՐԱՆՔԵՒԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ԲԱՆԱԿ Կ՚ՈՒԶԷ

ԱՆԳԼԻԱ ԳՈՀ Է

Համպուրկի նոյն խանդավառ ընդունելութիւնը բրաւ նախագահ տը Կոլի, հակառակ անոր որ իր բնակչութիւնը ծանօթ է իր պաղ վերապահութեամբ :

Զինուորական կաճառին մէջ տը Կոլ ճառ մը խօսեցաւ «զինուորներու միջեւ, որ ենք, հակառակ սահմաններուն եւ վէրքերուն, մեծ եւ ազնուական հասարակաց մարզ մը կայ, անիկա ճիշդ է զինուորական թեքնիքի տեսակէտէ : Բայց անիկա նաեւ ճիշդ է բարոյական դետնի վրայ, որովհետեւ միշտ եւ ուր որ ալ ըլլանք, զէնքի տակ ծառայութիւնը չի կրնար կատարուիլ առանց առաքինութեան մը բարին լատինական իմաստով՝ վիրթուս որ կը զատորոշէ եւ կը բարձրացնէ մարդիկը եւ որ, նոյնիսկ երբ իրարու դէմ կռուած են մէկ եւ նոյն դրօշմով կը կնքէ զանոնք: Այդ պատճառաւ է որ Զօր. տը Կոլ կ՚ուզէր այցելութիւն տալ այն լաւ սպաներուն որ էք » :

Տը Կոլ, ապա, կը ծանրանայ երկու ժողովուրդներու ռազմական տեսակէտներուն վրայ: Ինչ որ ըրած են մեծ, ազգային կամ միջազգային դետնի վրայ զինուորական մաս մը ունեցած է : «Տրուած ըլլալով մեր բուն նկարագիրը, ինչպէս նաեւ հասարակաց վտանգը, մեր բանակներու կազմակերպչական գործակցութիւնը, մէկ եւ նոյն պաշտպանութեան համար, կենսական է մեր երկու երկիրներու միութեան: Ի վերջոյ, ինչպէս կը գրէր ձեր Ցուկմայըրը — Վառ էս կեութըրն ունզըրը փլիխթ փայնտէ ցու զայն, իխթ էս հօյթը ունզըրը ռեխթ, պռուտըրը ցու վեռտէն» այս նախադասութիւնը, որ կը նշանակէ՝ եթէ մեր պարտականութիւնն էր, երէկ թշնամիներ ըլլալ, մեր իրաւունքն է այսօր եղբայր ըլլալ, գերմաներէն արտասանուած է զօրավարին կողմէ) :

Ֆրանքեւգերմանական այս համերաշխութեան առթիւ, կրկնակի ապահովութիւն կը տրուի որ այս բոլորը «Փարիզ – Պոն առանցք» չի նշանակեր եւ Մեծն Բրիտանիա կը յայտնէ թէ շատ գոհ է այս հաշտութենէն հակառակ իր բացարձակ բացակայութեան երկու ղեկավարներու ճառերուն մէջ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՐԱՔԻ վարչապետը իր քաղաքական ծրագիրը պարզեց իրաքեան պատուիրակութեան որ պիտի մասնակցի Ազգաժողովին: Ա) Քուէյթ.— Պէտք է Իրաքի Հանրապետութեան մաս կազմէ: Դիւանագիտական յարաբերութիւնները պիտի խզենք բոլոր այն երկիրներուն հետ որոնք կը ճանչնան Քուէյթի իշխանապետութիւնը : Բ) Արաբական լիկա.— Հեռացանք Լիկայէն, բայց հաւատարիմ կը մնանք արաբական ազատագրման մեր քաղաքականութեան : Լիկան պիտի վերակազմուի, բայց պէտք է Քուէյթի Շէյխը արտաքսել : Գ) Սուրիա.— Լաւագոյն յարաբերութիւններ ունինք : Դ) Թուրքիա յարձակողական ոչ մէկ միտում ունինք Թուրքիոյ վրայ : Թուրքիոյ մահմետական ժողովուրդ չընդունիր Իսրայէլի ճանաչումը : Ե) Քրտական ապստամբութիւնը.— Քանի մը գող – աւազակներու գործն է, պիտի ճզմենք օրէնքի վարչակարգը վերահաստատելու համար:

ԱՐԱԲԱԿԱՆ Լիկայի ընդհ. քարտուղարին պաշտօնի շրջանը կը վերջանայ Սեպտեմբեր 16ին: Այդ թուականին խնդիրը բարդ հանգամանք պիտի ստանայ ըստ Գահիրէի Ալ Ահրամ թերթին: Եգիպտական թերթը կ՚ըսէ նաեւ թէ Արաբ Մ. Հանրապետութիւնը միշտ վճռած է չմասնակցիլ Լիկայի աշխատանքներուն, հակառակ Լիբանանի թափած ջանքերուն :

ԼՈՒԻ ԱՌԱԿՈՆ փրակայի Կարոլոս համալսարանի փիլիսոփայական դիտութեանց տոքթոր Հոնորիս Քաուզայի տիտղոս ստացաւ: Ֆրանսայի դեսպանը ներկայ եղած է արարողութեան :

ՀԱՅԱՍՏԱՆ, «ԻՒՄԱՆԻԹԷ» ԵՒ ԱՆՏՐԷ ՎԻՒՐՄՍԷՌ

Բ.

«Ինչ որ կ՚ըսէ Մելինէ»: Այս է խորագիրը, Վիւրմսէռի երրորդ յօդուածին: Ո՞վ է Մելինէ, կը հարցնէք թերեւս : Մի մոռնաք թէ «Մանուշեանի երկիրն ենք » եւ Մելինէն անշուշտ ուրիշ մէկը չէ եթէ ոչ Մանուշեանի այրին :

Ու Մելինէ կը խօսի Թրքական ջարդերու մասին, կը պատմէ թէ ինչպէս Ֆրանսա ինկած է, Դպրոցասէր գացած է, Մանուշեանը սիրած է որ «խմբագրապետն էր Փարիզի հայկական թերթին »: Հոս կը յիշուի դիմադրութիւնը, գերմանական գրաւումը, Մանուշեանի բանտարկութիւնը եւ ի վերջոյ կը տեղեկանանք թէ Մելինէն Երեւանի «Գիտութեան Ակադեմիան» կ՚աշխատի …

Վիւրմսէռ Սեւանայ լիճ գացած է եւ խանդավառ է ոչ թէ իշխանաւորներէն, լիճին կապոյտէն կամ օդին ջերմութենէն, այլ այն բեռնատար կառքերէն որոնք Կիրակի օրով բանուորները զբօսանքի կը տանին :

« Այսօր նոյնքան Հայ կայ սահմաններէն ներս քան դուրս, կը գրէ Վիւրմսէռ, բայց ոչ ներգաղթողները ոչ ալ աքսորուածները Խորհ. Հայաստան ծնած են : Այս տարօրինակութիւնը բացատրութեան կը կարօտի :

« Առաջին աշխարհամարտի ընթացքին, 1915ին Թուրքերը, Հայերը ջարդեցին: Ցեղասպանութիւնը Գերմանացիները չեն հնարած: Քանի մը գաւառներ մանաւանդ Վան եւ էրզրում ապստամբեցան ջարդարարներուն դէմ : Այս անհաւասար կռիւներէն վերապրողները Հայաստան ապաստանեցան: Խորհ. Հայաստանի ժողովուրդին մէկ կարեւոր մասը կազմուած է այդ գաղթականներէն եւ անոնց զաւակներէն: Ինչ որ չջարդուեցան Թրքահայաստանի մէջ, Սուրիոյ անապատները աքսորուեցան կամ Միջերկրականի ափերը, կամ Պոլիս: Հարիւր հազար կայ այսօր հոն որոնց կացութիւնը կը մտահոգէ անոնք, որոնք ցեղային կամ կրօնական աւելութեան նոր պոռթկումէ մը կը վախնան »:

Վիւրմսէռ Ֆրանսերէն կը լսէ Երեւանի փողոցներուն մէջ եւ առիթ է որ խօսի ներգաղթի մասին Ֆրանսայէն, Սուրիայէն, Եգիպտոսէն: Եւ կը խօսի նաեւ հայրենիքի գաղափարին մասին որովհետեւ եթէ կարելի չէ ապրիլ առանց հացի կարելի չէ նաեւ ապրիլ առանց հայրենիքի :

Կ՚երթայ Օփերա եւ զարմանքով կը տեսնէ թէ՝ մէկը «պատուոյ խօսք, Իւմանիթէ–Տիմանշ կը կարդայ» (Ֆիկարօ կը ծախուի՞ Հայաստանի մէջ) :

Իւմանիթէի աշխատակիցը Ֆրանսայէն ներգաղթողներու կը հանդիպի, կը խօսին: Մէկը կայ որ Փարիզ ծնած է եւ 14 տարեկանին Խորհ. Միութիւն գացած է: Հոն կ՚ամուսնանայ (Մոսկուա): Փարիզ կուգայ արձակուրդի, բայց «կրկին իր ծննդավայրը — Փարիզ — ապրելու գաղափարը կը սարսափեցնէ զինք: Այդ փակ կեանքը, կ՚ըսէ, այդ կեանքը առանց հեռանկարի, ուր ոչ ոք հետաւոր ծրագիրներ կ՚ընէ»: Բայց Վիւրմսէռ կ՚ըսէ թէ հակառակն ալ կրնայ պատահիլ եւ կը յիշէ այն Հայերը որ ուզեցին Ֆրանսա վերադառնալ եւ Վիւրմսէռ հետեւեալ խորհրդածութիւնը կ՚ընէ այս առթիւ.— «Այս չյարմարուողները Ֆրանսա վերադարձան: Իրենց սովորութիւնները գտան, իրենց առեւտուրը, իրենց գործերը, իրենց անտարբերութիւնը ուրիշ ճակատագրի մը հանդէպ, իրենց իսկ ճակատագրին հանդէպ : Բայց Հայաստան զաւակներ ունեցած էին եւ այդ զաւակները ընկերվարական աշխարհի մէջ մեծցած էին: Այդ զաւակներն են որ հիմա չեն յարմարիր «ազատ» աշխարհին եւ կը պաղատին որ իրենց Հայաստանը վերադառնան » :

« Անոնք որոնք իրական հայրենասէրներ են չեն կրնար դժգոհ ըլլալ » կ՚ըսէ ուրիշ ներգաղթող մը: Բայց Վիւրմսէռ դժգոհ մըն ալ խօսեցնել կուտայ որ ներգաղթի առաջին տարիներուն հոս հոն քաշքշուած է ընտանիքով, բայց այսօր Ելեկտրոնիք հաստատութիւնը կը յաճախէ, մինչ Ֆրանսայի մէջ… :

« Կարելի չէ ապրիլ առանց իր հայրենիքին» կ՚ըսէ Վիւրմսէռ իր հինգերորդ եւ վերջին յօդուածին մէջ ու կը հեռանայ Հայաստանէն Արարատի ճերմակ գագաթը աչքին առջեւ :

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ ՇԱՐԺԸ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԳԻՒՂԵՐ ԿՈՐԾԱՆԱԾ ԵՆ

ԲԱԶՄԱԹԻՒ ԶՈՀԵՐ

Յարդ ստոյգ լուրեր չունինք Պարսկաստանի աղէտէն Հայերու ինկած բաժնին մասին: Այսօր ստացանք Սեպտ. 5ի Ալիքը որ հետեւեալ կոչը հրատարակած է :

Մեր ստացած ստոյգ տեղեկութիւններէն պարզուեց, որ երկրաշարժի աղէտը շատ աւելի մեծ է, քան ենթադրում էինք :

Ստորեւ տալիս ենք Թեմական Խորհրդի կողմից ուղարկուած յատուկ ներկայացուցչի տեղեկութիւնների միայն մի մասը :

« Այսօր, Երեքշաբթի, առաւօտեան ժամը վեցին, հասանք Ղարաղան. Հայաբնակ գիւղերը հիմնայատակ կործանուած են: Մի կատարեալ գերեզմաննոց: Ամէն կողմ լաց ու շիւան. ունենք բազմաթիւ զոհեր: Այս րոպէին գրիչը ձեռքիս դողում է եւ արցունքները լճացած են աչքերիս մէջ: Այս ողբերգական պատկերի դիմաց իմ անճարակութեան գիտակցութեամբ շշմած եմ. եւ օգնութեան աղաչանքներին խոստումներ եմ տալիս վաղուայ ու միւս օրուայ համար: Մեզ հետ բերած պարէնը եւ իրեղէնները բաժանեցինք: Ծով կարիքի դէմ մեր բերածը մի կաթիլ էր միայն :

« Անյետաձգելի կարիք կայ՝ վրաններ, հացի, շաքարի, թէյի եւ մանաւանդ տաք հագուստների: Ամէն կերպ շտապեցրէք օգնութիւնը »:

ԹԵՀՐԱՆԻ ՀԱՅՈՑ ԹԵՄ. ԽՈՐՀՈՒՐԴ

Այս կոչէն կը կը պարզուի թէ ծանր վնասներու ենթարկուած են մեր հայրենակիցները: Աւելի մանրամասնութիւններ կը պակսին :

Թեմական Խորհուրդը, ապա կոչ կ՚ընէ բոլորին որ փութան օգնութեան: Հանգանակութեան կը ձեռնարկեն զանազան կազմակերպութիւններ :

ԽՕՍՔ ՀՐԱԺԵՇՏԻ

ԽՄԲ. — Կաթողիկոս – Պատրիարք Կարդինալ Գրիգոր – Պետրոս ԺԵ. Աղաճանեան հրաժեշտի հետեւեալ խօսքը ուղղած է Հայ Կաթողիկէ Նուիրապետութեան, կաթողիկոսական աթոռէն իր հրաժարման առթիւ.—

×

ԱՌ ԱՐՀԻԱՊԱՏԻՒ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍՈՒՆՍ ԵՒ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍՈՒՆՍ ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ ՆՈՒԻՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ,

Արհիապատիւ Պատուական Եղբարք,

Երբ, 15 Յունիս 1958ին, երջանկայիշատակ Պիոս ԺԲ. Սրբազան Քահանայապետը կը բարեհաճէր յանձնել մեր տկարութեան՝ վարչութիւնը Հաւատոյ Տարածման Ս. Ժողովին Յաւիտենական Քաղաքին մէջ, զգացինք որ վախճանը եկած էր մեր Պատրիարքական Պաշտօնին :

Ինչպէս ծանօթ է, պատուական եղբարք, շարունակեցինք, Նորին Սրբութեան յոյժ փափկանկատ կարգադրութեամբ, ժամանակ մը եւս պահել վերին պատասխանատուութիւնը Պատրիարքութեան, յանձնելով սոր անմիջական վարչութիւնը, մեր տեղը եւ մեր անունով, մեր սիրելի եղբայրակից եւ ընդհ. փոխանորդ Արհ.ի Ալոգիոս Արքեպիսկոպոս Պաթանեանի : Նորին Արհիապատուութիւնը, թանկագին օժանդակութեամբ սիրելի եղբայրակից եւ Կաթողիկոսական Թեմիս ընդհ. փոխանորդ Արհի. Սահակ Եպիսկոպոս Կողեանի, վարեց բոլոր գործերը ծանօթ ձեռնհասութեամբ եւ օրինակելի անձնուիրութեամբ, ի գոհունակութիւն մեր եւ ամէնուն :

Այս արտակարգ կացութիւնը չէր կրնար եւ պէտք չէր երկարել անորոշ ժամանակաւ : Տարիներ անցնելով, միշտ աւելի առիթողական կ'երեւար մեր խղճին առջեւ պարտականութիւնը հրաժարելու Կաթողիկոս – Պատրիարքի պաշտօնէն :

Եւ յիրաւի, կը նկատէինք, մէկ կողմէն, տիեզերածաւալ գործը Հաւատոյ Տարածման Ս. Ժողովին, որուն վերջնականապէս լծուած էինք, Սրբազան Քահանայապետի անդառնալի կամքով, եւ Հռոմէական ուրիշ զանազան Ս. Ժողովներու անդամակցութեան յարակից այլ հոգերը, որոնք կը պահանջէին բոլոր մեր ժամանակը եւ ամբողջ մեր ուժերը, պարտադրելով մնայնամայն տեւողական մեր ներկայութիւնը Յաւիտենական Քաղաքին մէջ : Կ'անդրադառնայինք, միւս կողմէն, որ մեր սիրելի Հասարակութիւնը պէտք էր վայելէր, ինչպէս Արեւելքի միւս Համայնքները, իր Հովուոր Պետին գործօն եւ իրական ներկայութիւնը իր Աթոռին վրայ, եւ անոր անմիջական հեղինակաւոր հոգն ու հոգածութիւնը, ըստ կանոնաց :

Տարւոյս Զատկական Տօները անցուցինք Լիբանան, կատարելով հովուական այցելութիւն մը, որ, մեր մտքին մէջ, հրաժեշտի այցելութիւն մըն էր : Մխիթարուեցանք եւ մխիթարեցինք մեր սիրելի կղերը, հաստատութիւնները եւ հաւատացեալները, Ս. Պատարագ մատուցմամբ, սրտաբուխ քարոզութեամբ եւ սիրալիր հանդիպումներով նաեւ տեղական հոգեւոր եւ պետական իշխանութեանց հետ :

Հռոմ վերադառնալով, հասուն էր այլեւս մեր որոշումը : Ուստի, պատշաճ ժամանակին, ներկայացուցինք մեր Հրաժարականը Ս. Քահանայապետին, որ հաճեցաւ զայն ընդունիլ եւ հրամայել, որ օրէնքի տրամադրութեանց համաձայն, ձեռնարկուի նոր Կաթողիկոս – Պատրիարքի ընտրութեան :

Երբ այժմ հրատարակուած են այս կարեւոր որոշումները, կուգանք, ներկայ թղթովս, սրտի խոր կարօտով ու ցաւով, հրաժեշտ առնելու, իբր Կաթողիկոս – Պատրիարք, Ձեզմէ, Արհիապատիւ Եղբարք, պատուական եկեղեցական դասէն եւ սիրելի ժողովուրդէն :

Մեր պաշտօնավարութեան քսանեւհինգամեայ շրջանը, որ այժմ վերջ կը գտնէ, ուզեցինք որ ըլլար, Աստուծոյ օրհնութեամբ եւ Ս. Աստուածամօր բարեխօսութեամբ, գործ եւ պտուղ անըսպառ սիրոյ եւ նուիրման Ս. Եկեղեցւոյ, մեր Հասարակութեան եւ մեր ազգին ի սպաս :

Երախտապարտ ենք Եպիսկոպոսական Դասուն կողմէ գտած եղբայրական գործակցութեան, մանաւանդ մեր զոյգ ընդհանուր փոխանորդներուն, որոնք այնքան թեթեւցուցին մեր բեռը, յաճախ խնայելով մեզի նեղութիւն ու վիշտ եւ զանոնք իրենց վերապահելով :

Քահանայական – կրօնաւորական Դասը — մէջը ըլլալով Անարատ Յղութեան Քոյրերու արդիւնաշատ Միաբանութիւնը — մեր պսակն ու պարծանքը եղան :

Իսկ հաւատացեալ ժողովուրդեան յարումը եւ պատուական Ազգայիններու յարգալիր վերաբերումը մեզի միշտ մխիթարութիւն ու քաջալերանք հանդիսացան :

Արհիապատիւ Եղբարք, թոյլ տուէք որ քանի մը խօսք եւս աւելցնենք :

Թէեւ պաշտօնի բերումով հեռու կը մնանք Ձեզմէ մարմնապէս, կրնաք վստահ ըլլալ սակայն, որ հոգւով, սրտով ու մտածութեամբ, միշտ ձեզի հետ ենք : Թէեւ չունինք այլեւս պատրիարքութեան անմիջական պատասխանատուութիւնը, սակայն անփոփոխ կը մնան սէրը ու փափաքը մեր պատուական Հասարակութեան ու նահատակ ազգին հանդէպ, եւ կամքը անոնց ծառայելու, հնարաւորութեան սահմաններուն մէջ :

Բոլորը կը պահեն իրենց յատուկ տեղը մեր հանապազօրեայ աղօթքներու եւ Ս. Պատարագներու մէջ :

Աւելի քան երբեք, ընտրական Սինհոդոսին այս օրերուս, կը բարձրացնենք առ Աստուած մեր պաղատանքը, որպէսզի Հովւոյն Սրբոյ լոյսով եւ աջակցութեամբ, յաջողիք նշանակել յարմարագոյն անձը Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկէ Պատրիարքութեան ղեկը ստանձնելու, ներկայ պայմաններու եւ պարագաներու պահանջներուն համաձայն :

Ով ալ ըլլայ այդ անձնաւորութիւնը, ան պիտի նկատուի միշտ «ընտրեալ յԱստուծոյ», եւ պիտի հանդիսանայ ճշմարիտ եղբայրը Արհի. Եպիսկոպոսներուն, բարեգութ Հայրը կղերին, քաջ Հովիւը հաւատացեալներուն, եւ բոլոր հայ եղբայրներու բարիքը հետապնդող անձնուէր Առաջնորդը :

Ստոյգ ենք նաեւ, որ ձեր միջոցաւ, Աստուծոյ ընտրածը պիտի վայելէ վստահութիւնը եւ գործակցութիւնը Արհի. Եպիսկոպոսներուն, պիտի գտնէ կղերի մօտ քահանայական ու կրօնաւորական հոգւով տոգորուած առաքեալներ, եւ պիտի ընդունի հաւատացեալներու կողմէ յարգալիր սիրոյ եւ հպատակութեան տուրքը :

Ոչ մէկ բան պիտի կարենայ աւելի մխիթարել զմեզ եւ գոհունակութեամբ լեցնել մեր սիրտը քան յարատեւ յարաճուն յառաջդիմութիւնը մեր սիրելի Համայնքին, որ, յարած անքակտելի կերպով Առաքելապետական Սուրբ Գահին, անբաժան մաս կը կազմէ Հայութեան, որուն լիութեան կը ցանկանք սէր, միութիւն, ազատութիւն, պայծառութիւն :

Հուսկ ուրեմն, խնդրելով, Արհիապատիւ եւ Պատուական Եղբարք, որ հաճիք ընդունիլ այս մեր զգացումներն ու մաղթանքները եւ անոնց թարգմանը ըլլալ ձեր յարգոյ կղերին եւ բարի ժողովրդեան մօտ, կը հրաւիրենք, անգամ մը եւս, Աստուծոյ օրհնութիւնը եւ Սուրբ Աստուածամօր պաշտպանութիւնը ձեր հովուական պաշտօնին, ձեր խնամքին յանձնուած հօտին եւ բովանդակ Հայ Ազգին վրայ, եւ մնամք եղբայրական սիրոյ ողջունիւ ի համբոյր սրբութեան :

Արհիապատիւ Տէրութեանցդ Աղօթակից
ԿԱՐԴԻՆԱԼ ԳՐԻԳՈՐ – ՊԵՏՐՈՍ ԺԵ.
Կաթողիկոս – Պատրիարք
Կ. Հ. Տանն Կիլիկիոյ
Հռոմ, 20 Օգոստոս, 1962

ՀԱՅԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆԸ ԻՏԱԼԻՈՅ ՄԷՋ

Ա.

Իտալիան հետաքրքիր է սփիւռքահայութեան պատմութեամբ, որովհետեւ հայկական արուեստի հետքեր կը գտնենք Ռաւեննայի շինութիւններուն մէջ, իսկ միջնադարեան իտալական զանազան քաղաքներու մէջ կը գտնենք հայկական եկեղեցիներ : 552ին Ռաւեննա դարձաւ կեդրոնավայրը արեւմտա – հռոմէական կայսրութեան բիւզանդական կառավարիչներուն, որոնք կը կոչուէին մարզպաններ : Այս մարզպաններէն կը ճանչնանք հայ քաջ զօրավար մը՝ Ներսէս, Գոթերուն յաղթողը : Անոր մարզպանութեան, եւ անշուշտ Զ. եւ Է. դարերու մարզպաններու ժամանակ Ռաւեննայի մէջ կը գտնուէին Հայերէ կազմուած երեք վաշտեր : Է. դարուն ուրիշ մարզպան մը՝ Իսահակ, ծագումով նոյնպէս Հայ էր, ինչպէս կը հաստատէ իր դամբանին վրայի արձանագրութիւնը : Ինչ կը վերաբերի հայկական արուեստի հետքերուն կամ այն ազդեցութեան, զոր ունեցած է հայկական ճարտարապետութիւնը Ռաւեննայի ճարտարապետութեան վրայ, ան անժխտելի է Թէոտերիխի դամբարանին եւ Սան Վիթալէ եկեղեցիին վրայ, թէպէտեւ «Հայկական ճարտարապետութիւնը եւ Արեւմուտքը» խորագրուած իր յօդուածին մէջ (Անի, 1942 – 43, էջ 452) Գ. Զամպաքճեան կը յիշատակէ այս ազդեցութեան հետքերը Փիզայի, ինչպէս նաեւ Միլանոյի մէջ եւս :

Զարմանալի չէ, որ մեր այն կարծիքը, ըստ որում Իտալիոյ մէջ ալ եղած են Հայ գաղութներ, կը թուի հաստատուած ըլլալ այն իրողութեամբ, որ 649ին Հայկական վանք մը կը յիշուի Հռոմի մէջ, վանք մը, որ գոյութիւն ունեցած է մինչեւ 1305 (Բազմավէպ, Վենետիկ, 1933, էջ 299), իսկ միջնադարուն, կ'իմանանք Իտալիոյ զանազան քաղաքներուն մէջ գոյութիւն ունեցած հայկական եկեղեցիներու մասին : Այսպէս, 1240ին կը յիշատակուի հայկական ծուխ մը Հռոմի մէջ, 1250ին՝ հայկական եկեղեցի մը Ֆիրենցէի մէջ, 1254ին՝ Ռիմինիի մէջ, 1270ին՝ Սիենայի մէջ, 1271ին՝ Փերուճիայի մէջ, իսկ Փիզայի մէջ գոյութիւն ունեցած է հայկական եպիսկոպոսական աթոռ մը 1345 – 1350 տարիներուն (Գ. Զամպաքճեանի մէջ բերուած յօդուածը, էջ (453) :

Իտալիոյ հետ կապուած է նաեւ այն իրողութիւնը, որ Վենետիկի մէջ 1512ին տպագրուած է հայերէն առաջին գիրքը, իրողութիւն մը, որ տօնուեցաւ այս տարի Մեսրոպ Մաշտոցի տօնակատարութեան հետ միասին, որովհետեւ հայկական առաջին տպագրութենէն անցած է 450 տարի : Նոր մեծ նշանակութիւն կը ստանայ հայ մշակոյթը Իտալիոյ մէջ յանձին Մխիթարեան Միաբանութեան հաստատութեան, զոր հիմնեց Մխիթար Սեբաստացի 1715ին Վենետիկի մէջ (1701ին Պոլսոյ մէջ հաստատուելէ ետք): Սուրբ Ղազարի Մխիթարեան այս Միաբանութիւնը հայկական գիտութիւնը ծանօթացուց ամբողջ աշխարհին, հրատարակելով մեծ կարեւորութիւն ունեցող բառարաններ, պատմական ուսումնասիրութիւններ, իսկ 1843էն սկսեալ՝ «Բազմավէպ»ը : 1775ին անոր մարմինէն բաժնուեցաւ մաս մը, որ նախ հաստատ–

ՅՈՒՇԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ

Բայց դա սխալ կը լինէր ի հարկէ, որովհետեւ դրանք կեանքի քննադատութիւն են, կեանքը սիրող սրտի բուռն դժգոհութեան պոռթկում : Այդ արել էր մարդկանց սթափեցնելու համար, կեանքը խորապէս սիրելով : Իսկ վերջին տարիները նա լցուած էր հայրենիքի այրող սիրով, ինչ կարելի է տեսնել Անիին նուիրուած կարճ բանաստեղծութեան մէջ :

Ա՜խ, ինչքա՜ն, ինչքա՜ն կ'ուզէի լինել
Զինուոր հասարակ·
Հայութեան բոլոր ոսոխների դէմ
կռուել անդուլ,
Անիի հզօր պարիսպների տակ :

Հայրենասիրութիւն կար առհասարակ նրա ամենօրեայ զրոյցներում, ելոյթներում : Ու ընկերասէր էր զարմանալի : Առանց ընկերների չէր կարենում դիմանալ, ապրել անգամ մի օր : Եթէ ընկերները մի օր երբեմն մոռանում էին այցելել իրեն, ինքն էր շտապում նրանց մօտ, եւ ոչ թէ մէկի, այլ՝ մի քանիսի :

— Ո՞ւր տեղ էք, այ մարդ, ինչո՞ւ չէք երեւում ...

×

Լինելով մարդամօտ ու զրոյցի մարդ, սիրում էր գնալ հրաւէրք, հարսանիք, խնջոյք, եւ միշտ ուշադիր էր իւրաքանչիւր խօսքի : Ճաշի հրաւիրէին թէկուզ անծանօթներ, թէկուզ հեռաւոր մի տեղ՝ կ'երթար, որովհետեւ սիրում էր լինել նոր միջավայրում, տեսնել նոր մարդիկ, լսել նոր խօսքեր, նրան հետաքրքրում էր մարդ, իւրաքանչիւր մարդ՝ իր մտածողութեան երանգով ու ոգով... Միւս կողմից դա ունէր նրա համար հոգեբանական նշանակութիւն. որքան էլ տխուր լինէր կամ յուզուած՝ նա փոխւում էր նոր մարդկանց շրջանում եւ աշխուժանում հրաւէրքի սեղանի շուրջ :

— Կեանքը պէտք է միշտ թարմացնել — ասում էր : — Միեւնոյն մարդիկ, միեւնոյն շրջանակը, որքան էլ սիրելի, բթացնում է :

Մի անգամ ես նրան ասացի, թէ իմ ծանօթներից մէկն ասում է. «Եթէ ուզում ես երիտասարդ մնալ՝ միշտ նոր զգեստ հագիր եւ երիտասարդների շրջանում եղիր» :

Իսահակեանը շատ հաւանեց այս միտքը :

— Հիանալի է ասուած : Մարդ այդպէս էլ պէտք է ապրի : Միշտ միեւնոյն գիրքը չի կարելի կարդալ. մարդ ձանձրոյթից կը մեռնի : Պէտք է նոր գրքեր կարդալ շարունակ :

Եւ սա վերացական թէօրիա չէր նրա համար, փոխաբերական մտքով նա հենց այդպիսին էր : Ուղղակի մտքով էլ շատ ընթերցասէր էր՝ անգամ ծեր հասակում : Մեր գրողներից ոչ մէկն այնքան գիրք չէր առնում, ինչպէս նա, եւ ոչ ոք այնքան կարդացած չէր ինչպէս՝ նա :

Այդ բանում նրան թերեւս անցնէր միայն Արազին, որ լաւապէս գիտէ աշխարհի հին ու նոր փիլիսոփայական ու գեղարուեստական գրականութիւնը : Շատ մարդիկ յաճախ լայն զարգացման տէր են համարում այն մարդկանց, որոնք էրուդիցիա ցոյց տալու համար, տեղի–անտեղի հոլովում են գրողների, բանաստեղծների կամ գիտնականների անուններ, որոնց գործերից կամ կարդացել են մի բան, կամ բոլորովին չեն կարդացել :

Այդպիսին չէր Իսահակեանը, երբ խօսում էր մէկի մասին, արդէն գիտէր, ինչպէս հարկն է ու մինչեւ խորին ծերութիւն հետաքրքրւում էր ամէն գրքով. Նոյն իսկ ութսուն տարեկան հասակում՝ առնում էր, թերթում՝ եւ եթէ հաւանում էր, ասում էր .

— Այս գիրքը ես էլ պէտք է առնեմ...

Ամէն անգամ տունս գալիս՝ առաջին հերթին նայում էր գրադարանս ջոկում՝ իրեն հետաքրքրող գրքերը եւ գնալիս՝ տանում հետը : Մի անգամ նա ջոկեց 12 գիրք եւ որդուս օգնութեամբ տարաւ, ինչպէս ինքն էր ասում. «ծանօթանալու» եւ որոշ ժամանակից յետոյ վերադարձրեց, իր տպաւորութիւնները պատմելով : Պարզուեց որ ոչ թէ «ծանօթացել» էր, այլ՝ կարդացել հիմնովին : Ու դրանց մեծ մասը ոչ թէ գեղարուեստական գրքեր էին, այլ վերաբերում էին արեւելեան ու եւրոպական ազգերի պատմութեան, կրօնների պատմութեան, յեղափոխութիւններին, քաղաքաշինութեան եւ երկրագնդի էներգետիկ խնդիրներին : Մի խօսքով՝ նոր գիրք տեսնելիս՝ մեր վարպետը չէր հանգստանում : Ոչ մի երիտասարդ գրող չունէր գրքի պաշտամունքն ու հետաքրքրութիւնը, ինչպէս՝ նա :

Մի անգամ, երբ խօսում էինք [illegible] կարդալու մասին, նա ասաց.

— Եթէ ես այսքան տարուայ մէջ քիչ բան եմ գրել, պատճառը շատ կարդալն է : Մտքումդ կան յղացումներ, կարդալիս այս – այն գիրքը, յանկարծ տեսնում ես քեզ զբաղեցնող թեման, միտքը չափուած. ու այլեւս չես ուզում գրել քո թեման, գրի առնել քո սիւժէն :

ՍՏ. ԶՕՐԵԱՆ

(9 Տար.)

...ուեցաւ իբրեւ Մխիթարեան Միաբանութեան Թրիէսթի մէջ, իսկ 1811ին՝ Վիէննայի մէջ : Երկուքն ալ կը դառնան հայկական մշակոյթի եւ արեւելեան ուսումնասիրութիւններու ուժեղ կեդրոններ : Վենետիկի միաբաններէն, իրենց քերականութեան կամ բառարաններու, ինչպէս նաեւ այլ աշխատասիրութիւններու համար պէտք է յիշատակել Միքայէլ Չամչեան, Գաբրիէլ Աւետիքեան, Մկրտիչ Աւգերեան, Մանուէլ Ջախջախեան, Յարութիւն Աւգերեան, Ղեւոնդ Ալիշան, Գարեգին Զարբհանալեան :

Իտալիոյ մէջ գոյութիւն ունեցած հայկական մտքի ու դաստիարակութեան հնոցներէն պէտք է յիշատակել նաեւ Վենետիկի Մուրատ – Ռափայէլեան դպրոցը՝ որ հիմնուեցաւ 1836ին, այնպէս որ, 1961ին 125 տարի անցաւ անոր հիմնադրութենէն : Այս դպրոցին մէջ ուսանեցան Հայաստանի շատ մը մեծ գրողներ եւ արուեստագէտներ, որոնց անունները պիտի չյիշատակենք : Դպրոցը կը գտնուէր Վենետիկի Մխիթարեան Միաբանութեան հոգեւոր ղեկավարութեան տակ :

Իտալիոյ մէջ Հայոց լեզուի պատմական ու բաղդատական ուսումնասիրութիւնները սկսան Միլանոյի համալսարանէն, փրոֆ. Վիթթորէ Փիզանիի և անոր աշակերտ՝ փրոֆ. Ճիանքառլօ Պոլոնեէզիի միջոցով, որ դարձաւ լաւ հայագէտ մը : Անկէ զատ, պէտք է յիշենք նաեւ Սէն Լիոնէն որ փրոֆէսոր է Հռոմի «Աստուածաշունչի Քահանայապետական Ուսումնարան»ի մէջ, Փրոֆ. Վալթէր Պէլարտի, որ գլխաւոր խմբագիրն է Նափոլիի «Արեւելեան Համալսարանական Ուսումնարանի» «Աննալի» հանդէսին, որ նոյնիսկ եթէ կը հրատարակէ իրանեան ուսումնասիրութիւններ, անոնց մէջ բաղդատական կերպով կը շօշափէ նաեւ հայկական խնդիրներ, եւ վերջապէս Զ. Կուամանի, որ շատ բան բրաւ հին փռիւգիական լեզուի ուսումնասիրութեան համար :

ՓՐՈՖ · ՎԼԱՏ ՊԸՆԸՅԵԱՆՈՒ

(Մնացեալը յաջորդով)

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Ամրան արձակուրդի ամիսներուն, մայրաքաղաքի ներկայացումներու դադարումէն օգտուելով, գաւառի քաղաքները գեղարուեստական անսովոր կենդանութիւն կը ստանան՝ Փարիզեան երգի, պարի եւ այլ յատուկ խումբերու այցելութեամբ :

Երգիչ Ռոժէ Փրեկորի առաջնորդութեամբ «Միւզիք Հոլ ակ ժէօն»ի Օգոստոսի մըցական հանդէսներուն, Ռուայանի եւ մերձաւոր Փոնթայաքի մէջ, առանձին նուագողներու մըցումին առաջնութիւնը շահած է դաշնակահարուհի Իւէն Ֆարշիեան, ի գնահատութիւն Շոփէնի եւ Շումանի երկերու մէջ իր ցոյց տուած արուեստի հասունութեան եւ [illegible] անթերիութեան :

«ՀԱՅ ԱՇՈՒՂՆԵՐ»

Անուանի բանասէրներ Գ. Ախվերդեանի, Գ. Լեւոնեանի, Լ. Մելիքսէթ – Բէկի, Ա. Երեմեանի, Գ. Թարվերդեանի եւ ուրիշներու հրատարակած աշուղական երգերու հաւաքածոները արդէն մէջտեղ դրած էին այդ ժառանգութիւնը յատուկ կարգ ու կանոնով եւ ընդհանուր ձեւով լոյս ընծայելու անհրաժեշտութիւնը : Այդ մեծ եւ օգտակար գործին սկիզբը կը նկատենք «Հայ աշուղներ» (ԺԷ – ԺԸ) հաւաքածոն (*) :

Հատորը կազմուած է գիտական յատուկ սկզբունքներու համաձայն, որոնց բարեխիղճ կիրարկումին շնորհիւ մէջտեղ եկած է բովանդակալից, կուռ եւ ամբողջական հաւաքածոյ մը՝ ծայր աստիճան պիտանի թէ մասնագէտներուն եւ թէ ընթերցող լայն շրջանակներուն համար :

Ներածութեան բաժնին մէջ համառօտ գիծերով ընութագրուած է աշուղական գրականութիւնը առհասարակ եւ այդ ժամանակաշրջանի ընկերային ու քաղաքական պատկերը : Այնուհետեւ, աւելի հանգամանօրէն, վերլուծուած են ներկայացուած գործերուն հիմնական արժանիքները՝ ըստ նիւթերու եւ, մասամբ ալ, ըստ սեռին առանձնայատկութիւններուն : Հոս է, որ առաջին անգամ ըլլալով իր լրիւ արտացոլումը կը գտնէ հայկական աշուղական գրականութեան մէկ ընդարձակ մասը եւ կը ստանայ գիտական բազմակողմանի բացատրութիւն : Ներածականը շարադրած է նիւթը սիրող եւ տիրապետող մասնագէտ մը, որ միեւնոյն ատեն լաւ գիտէ մեր միջնադարեան գրականութիւնը, յատկապէս քնարերգութիւնը :

Գիրքին համար նոյնքան մեծ նշանակութիւն ունի «Կենսագրութիւններ, ծանօթագրութիւններ, բանասիրական դիտողութիւններ,» բաժինը, ուր կան հարուստ տեղեկութիւններ, լրացումներ, ճշդումներ, դատողութիւններ :

Հատորին ամէնէն կարեւոր եւ բազմաշխատ բաժինը բնագիրներուն գլուխն է, ուր ընդգրկուած են 25 երգիչներ՝ 150է աւելի երգերով եւ անոնց բազմաթիւ տարբերակներով : Ասոր համար պէտք եղած է, առանձին հաւաքածոներէ զատ, օգտուիլ մեր բազմաթիւ պարբերականներէն, Երեւանի Մատենադարանին հարուստ ձեռագիրներէն եւ զանազան դիւաններէն : Այս աշխատանքին շնորհիւ հաւաքածոն ոչ միայն ամբողջութեամբ կը ներկայացնէ նախատեսուած հեղինակները, այլեւ անոնց յայտնի երգերուն նոր գտնուած տարբերակները, բոլորովին նոր գտնուած երգեր եւ մինչեւ իսկ նոր երգիչներ :

Այս հատորը լրիւ եւ լայն տեղեկութիւններ կուտայ նախ Նոր Ջուղայի աշուղական դպրոցի հիմնադիրներու եւ անոր փառքը կազմող աշուղներու մասին՝ Ղուլ Էգազ, Ղուլ Արզու, Բաղեր Օղլի Ղազար, Ղուլ Յովհաննէս եւայլն : Թիֆլիսահայ աշուղներէն ներկայացուած են Շամչի Մելքոն, Քիչիք – Նովա, Բուղաղ Օղլան եւ Ֆրէյդուն : ԺԷ – ԺԸ դարերուն պատմական Հայաստանի տարբեր գաւառներուն մէջ, ինչպէս նաեւ երկրէն դուրս, գոյութիւն ունեցած են աշուղական ուրիշ դպրոցներ ալ, որոնցմէ մեզ հասած են հատուկէնտ անուններ : Վերջիններս ի մի խմբուած են «Արեւմտահայ աշուղներ» եւ «Այլ վայրերու աշուղներ» խորագիրներուն տակ :

Անոնք, այդ շնորհապարգեւ եւ սրամիտ, սիրահար եւ զգայուն երգիչները, մէկը միւսին լրացնելով, յօրինած են սիրոյ, հայրենասիրութեան, պանդխտութեան, ազգային պայքարի, ինչպէս նաեւ ծիսական, գուեշտական, պարսաւական, խրատական երգերու ամբողջական համերգ մը : Անոնք, իրենց պարզ եւ անպաճոյճ խօսքով, ժողովուրդին հոգիէն եւ առօրեայէն առնուած կարեւոր խնդիրներով, համարձակ, երբեմն մինչեւ իսկ օրուան բռնապետութիւնը խստօրէն քննադատող պոռթկումներով, փորձառութենէ առնուած իմաստուն խրատներով, եղած են իրենց ունկնդիրներուն ամենամեծ բարեկամները եւ տարիներ ու դարեր չարունակ խօսած են անոնց սիրտէն, անոնց զգացումներէն : Որքա՜ն կեանք եւ թարմութիւն կայ անոնց շօշափած նիւթերուն, գովաբանած երեւոյթներուն, առարկաներուն, ըմբռնումներուն, թափանցած անկիւններուն, գրական աշխարհ բերած բարբառներուն, ժողովրդական դարձուածքներուն, բառ ու բանի եւ առհասարակ այն ամէնուն մասին, որմէ հիւսած են անոնք իրենց խօսքը :

Մեծ դեր պիտի խաղայ այս հաւաքածոն ոչ միայն մեր աշուղներու առաջին սերունդը ճանչնալու, զայն սիրելու եւ գնահատելու, այլեւ մեր միջնադարեան բանաստեղծութիւնը, գրականութեան պատմութիւնը ուսումնասիրելու գործին մէջ :

ԱՍ · ՄՆԱՑԱԿԱՆԵԱՆ

(*) «Հայ աշուղներ», կազմեց Յասմիկ Սահակեան, Երեւան, 1961 :

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՀԱՆԴԷՍ ԱՄՍՕՐԵԱՅ, հայագիտական ուսումնաթերթ, հրատարակութիւն Վիէննայի Մխիթարեան Միաբանութեան : Թիւ 1–4, Յունուար – Ապրիլ 1962 :

ՎԱՐԱԳ, պարբերաթերթ Համալսարանական Հայր. միութեան : Յուլիս 1962, Ամերիկա :

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆ

ԽՈՀ ԲՆՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

Բացւում է գարնան այգը ծիծաղաչ,
Թափւում է վրաս արեւի ոսկին ,
Անցնում եմ դանդաղ դաշտերով կանաչ՝
Ականջ դնելով ջրերի խօսքին :

Շուրջս բուրում է մի նորեկ գարուն ,
Խենթ առուակները դարձել են քնար ,
Երջանկութիւն է ապրել այս դարում
Եւ մայր բնութեան լեզուն հասկանալ :

Պայծառ են այստեղ խոհերն իմ սրտի,
Արեւն է վրաս իր ոսկին մաղում,
Ի՜նչ լաւ է հնչում երգը արտոյտի՝
Անծիր արտերի վաղորդեան շաղում :

Այս առաւօտի արեւի ոսկին
Չեմ փոխարինի ոչ մի ոսկու հետ,
Նա կանչում է լուռ չծնուած հասկին,
Շոհում մայրօրէն սէզը բուրաւէտ :

Այս լոյսի ոսկին գալիս է հեռուից ,
Դառնում է դաշտում օրօրուող մի երգ ,
Աշուն է դառնում մեղմ ու անթախիծ ,
Եւ ոչինչ, ոչինչ չի ուզում երբեք :

Արեւն աշխարհին նամբել է գարուն ,
Արեւը կապել լեռներին համար,
Երջանկութիւն է ապրել այս դարում ,
Եւ մայր արեւի լեզուն հասկանալ :

ՍԱՐԳԻՍ ԽԱՐԱԶԵԱՆ

ՋԱՆԱԶԱՆ - ՋԱՐՄԱՆԱԶԱՆ

ՀՐԱՇԱԼԻ ԳՈՐԾԻՔ ՄԸ

Ամերիկեան ընկերութիւն մը, պատրաստած է թրանզիսթորով գործող եւ ինքնաշարժներու ձայնասփիւռ – հեռաձայններուն վրայ զետեղուող փոքր գործիք մը :

Ելեկտրական այս գործիքով հեռաձայնային խօսակցութեան գաղտնիութիւնը կ՚ապահովուի : Այս գործիքին շնորհիւ հեռաձայնին տէրէն զատ ուրիշ ոեւէ մէկը երբ մտիկ ընէ այլափոխուած եւ անհասկնալի բաներ միայն կը լսէ :

ՓՐՕՓԱԿԱՆՏԻ ՀԱՄԱՐ

Միացեալ Նահանգներ եւ Քանատա այցելող օտար զբօսաշրջիկներուն՝ երկաթուղիներու տոմսերու գիներուն վրայ 15 առ հարիւր զեղչ ընել սկսած են այս վերջերս, որպէսզի Եւրոպայէն Հարաւ Ամերիկայէն ալ զբօսաշրջիկներ այցելեն այդ երկիրները :

Երկաթուղային հաղորդակցութեանց դարգացման ամերիկեան սպասարկութեան պետը յայտարարած է թէ տոմսերու գիներու զեղչման նպատակը այն է որ, օտար զբօսաշրջիկները այցելեն ոչ միայն երկրին նաւահանգիստներն ու ծովեզերքները, այլ նաեւ՝ ներքնամասը : Այս նպատակով օտարականներուն կը տրուին զեղչուած գիներով տոմսեր, որոնք երեք ամիս պայմանաժամ ունին :

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (174)

ԱՒԱԶԱԿԱՊԵՏԸ

ԳՐԵՑ՝

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍ ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ

Անիկա լացաւ, շատ լացաւ ու չուզեց մէկէն ի մէկ առնել զայն : Բայց քանի որ այդ սիրտը կայ ձեր կուրծքին տակ, ես հիմա կ՚երթամ ու շատ չանցած հոս կը բերեմ :

— Աստուածնիդ սիրէք, շուտով գացէք, մի սպասէք. ըսէք իրեն՝ տունս իրենն է, աշխարհս իրենն է, կեանքս իրենն է, ամէն բանս իրենն է :

Աւազակապետը լռութեամբ դուրս ելաւ ու պանդոկը երթալով Նուրիմէի պատմեց, յետոյ գիշերուան ժամը չորսի ատենները մանկամարդ աղջկան հետ պապուին տունը գնաց :

Ու ինքը սրտի հանդարտ զգացումով մը լեցուած տեսաւ այն ուրախութիւնը որ մենաւորիկ յարկին տակ տեղի ունեցաւ երկու կարօտակէզ հոգիներու միջեւ : Մանաւանդ աւելի գոհ եղաւ որ ամենաբարին Աստուած այդ թշուառ աղջիկը երջանկացուց՝ իր սիրական երիտասարդին գիրկը նետելով զինքը :

Այս բոլորէն ետքը Նառիկ տուտու Աւազակապետին պանդոկը երթալով ծոցէն գումար մը հանեց ու ըսաւ .

— Բարի մարդ, ասիկա վարձատրութիւն մը չէ այն բարիքիդ համար որ իմ ամբողջ երջանկութիւնս է, այլ յիշատակ մըն է զոր ձեզի կուտամ : Կը խնդրեմ, մի մերժէք զայն :

— Շնորհակալ եմ, Նառիկ տուտու, տարակեց Աւազակապետը ժպտելով : Նուրիմէն աղջիկս է, յաւիտեան պիտի չմոռնամ զինքը : Տարէք այդ գումարը ու անով գեղեցիկ յիշատակ մը գնեցէք : Թող պահէ զայն ու ամէն ատեն միտքը բերէ զիս : Այդ յիշատակին վրայ թող գրէ . « Հայոց թշուառ ժողովուրդի փաքիրը ...» : Այսչափ :

Նառիկ տուտու ի զուր պաղատեցաւ, ի զուր աղաչեց որ Նուրիմէ ըսած էր որ անպատճառ առք իրեն. Աւազակապետը անդրդուելի մնաց :

Պառաւը տուն վերադարձաւ, իսկ Աւազակապետը նոյն գիշերը մեկնեցաւ դէպի Պարսկաստան՝ կարաւաններու հետ :

Ահա այդ միջոցին էր որ ռուսական խէնէչ բռնակալութիւնը հրաման հանած էր Թուրքիայէն գաղթող թշուառահայ ժողովուրդը ձուլելու ու անոր ազգայնական ոգին իր ճանկերուն մէջ խեղդելու : Այս հրէշային ուքազը նոյնքան վտանգաւոր, նոյնքան աղետաբեր ու նոյնքան երկիւղալի էր, որքան Սուլթանի արիւնռուշտ խրատէն : Մին՝ ժողովուրդ մը կը կլլէր իր մէջ ողջ ու կենդանի եղած ատեն, իսկ միւսը՝ դիակ մը կը դարձնէր զայն ու կը լեցնէր անոր աւերակներուն ներքեւ :

Լահէյի տիեզերական վեհաժողովին համար արդարութեան ու խաղաղութեան մեծ գաղափարը յղացող ռուսական Ջար մը յանկարծ այս ճիւաղային տրամադրութիւն ալ կ՚ունենար : Մարդկութեան այդ կարծեցեալ բարի առաքեալը սեւ օձ մը կը դառնար ինքն իր մէջ ու անոր պրկումներուն տակ կը ստորագրէր հրամանագիրը :

Օհ, մօտաւորապէս յիսուն հազար գաղթականներ լեցուած էին Ռուսաստանի քաղաքներուն մէջ,— հրապարակներու վրայ, պատերուն տակ ու ամէն տեղ : Ոմանք անօթի, ոմանք մերկ, ոմանք դժբախտութեան կարօտ, ոմանք ալ մահամերձ վիճակի հասած էին : Անցած էր սեւ ձմեռը : Մահերով ու մեռելներով լեցուած էին գերեզմանատուները : Թշուառ ժողովուրդը կսկիծով մը բարեբար ձեռքի մը սպասած ատեն, ահա այս սոսկալի լուրը առաւ :

Ի՞նչ ընէր :

Ո՞ւր երթար :

Ետին հրդեհ մը կը վառէր որ իրեն կը մօտենար, իսկ առջեւը գահավէժ մը կար :

Հրդեհը կը լափէր, գահավէժը կը խորունկնար :

Բայց ահա դէպի գահավէժը յառաջացաւ : անոր խորութիւնը դարերէ ի վեր լեցուած էր ու նորէն լեցնելու որոշում տուաւ :

Ու մօտ վեց հազար ընտանիք Թողուցին ռուսական երկիրը ու հասան սահմանագլուխը : Հոն քաղաքներ կային : Անոնք իրենց արիւնխառն ու հրէշային նայուածքները մէկզի ըրած ոեւէ դիտողութիւն չըրին, մինչեւ որ Թուրք զինուորներու սուինը շողաց :

Աղետալի տեսարան :

Մէկ կողմէն Թուրք զինուորը եւ միւս կողմէն ռուսական զօրքը սուիններով յօշոտեցին այդ թշուառ գաղթականները, որոնցմէ փոքր մաս մը հազիւ ինքզինքը Պարսկաստան նետեց ու ազատեցաւ :

Աւազակապետը շուտով այդ խեղճերուն քով գնաց ու մանրամասնօրէն անոնցմէ ամէն բան իմացաւ :

— Սիրելիներս, մրմնջեց Աւազակապետը, դուք անպատճառ Թուրքիա դառնալ որոշա՞ծ էք :

(Տար.)

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Յառաջի վարչութիւնը անգամ մը եւս կը յիշեցնէ իր յարգելի բաժանորդներուն որ հասցէի փոփոխութեան ատեն պէտք է նոր հասցէին հետ անպատճառ տան նաեւ իրենց նախկին հասցէն :

Ընթացք չի տրուիր եթէ հին հասցէն չէ կցուած :

×

Յառաջի վարչութիւնը ընթացք չի տար պաշտօնական հանգամանք չունեցող ազդերուն :

Ազդ ղրկող կազմակերպութիւնները պէտք է օգտագործեն իրենց պաշտօնական թուղթը եւ ստորագրեն ազդը հրատարակելու հրահանգը, ճշդելով իրենց հանգամանքը :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

"ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ"

Շատ քիչ թիւով տրամադրելի տեղեր մնացած են : Իրենց զաւակները արձանագրել փափաքող ծնողքներէն կը խնդրուի, որ փութով կատարեն անհրաժեշտ դիմումը :

1962 – 1963

Ուսումնական շրջանը կը բացուի ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ ԱՌԱՒՕՏ՝ ՍԵՊՏ. 24

Վարժարանի տեսչութիւնը՝ ծնողքներու ուշադրութեան կը յանձնէ այդ թուականը, խնդրելով որ ճշդապահութեամբ, այդ օրը, դպրոց առաջնորդեն իրենց աշակերտ զաւակները :

26, Rue Troyon, SEVRES (S. et O.)
Tél. : OBS. 18-28

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ֆ. Կապ. Խաչի Մարսէյլ քաղաքի պարահանդէսը Սփլանտիտի մէջ, Դեկտեմբեր 22, Շաբաթ գիշեր :

ԻՆՉՊԷՍ ՏԵՍԱՅ ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ

(Տպաւորութիւններ)

Գրեց՝

Հ. ՎԱՀԱՆ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

Յաջորդաբար երկու անգամ սպառելէ ետք մեր ունեցած հարիւրաւոր օրինակները, ստացած ենք սակաւաթիւ օրինակներու վերջին ծրար մը :

ՆԿԱՆԵՐՈՎ ՃՈԽԱՑԱԾ ԱՅՍ ԳՐՔՈՅԿԸ Կ'ԱՐԺԷ ՄԻԱՅՆ 3 Ն. Ֆ.

Առաքումով՝ 4 Ն. Ֆ.

Դիմել՝

« Յ Ա Ռ Ա Ջ »

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

—o—

ՎԻԷՆ.— Կ. Խաչի վարչութիւնը կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները ժողովի այս Երկուշաբթի ժամը 8.30ին Օհանջանեան ակումբին մէջ :

ՏԷՍԻՆ.— Այս Չորեքշաբթի երեկոյեան ժամը 20.30ին, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ:

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Կիրակի Սեպտեմբեր 16, կէսօրէ ետք ժամը 4ին, Կապոյտ Խաչի դպրոցի սրահը :

Կարեւոր օրակարգ.— զեկուցում, դպրոցներու վերաբացում, վարչութեան ընտրութիւն :

Ներկայ կ'ըլլայ Միութեան գործավարը :

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

—o—

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին 1962 – 1963 տարեշրջանի արձանագրութիւնները սկսած են : Անոնք որոնք կը փափաքին ղրկել իրենց զաւակները, պէտք է այժմէն իսկ դիմում ընեն հաստատութեան տնօրէնութեան :

Վարժարանին նպատակն է պատրաստել միջնակարգ ուսման պաշարով օժտուած եւ հայեցի դաստիարակութիւն ստացած Հայուհիներու սերունդ մը :

Դպրոցասէրի ուսման ծրագիրը կ'ընդգրկէ երկու ուրոյն բաժիններ.

Ա.— Ֆրանսականը, որ տառացի կերպով կը հետեւի պետական լիսէներու արդիական բաժնի պաշտօնական ծրագրին, անգլերէն եւ սպաներէն լեզուներով, կը պատրաստէ պըրըվէի եւ պաքալորէայի:

Բ.— Հայկականը, որ կ'օժտէ սանուհիները հայագիտական ծանօթութիւններով, հայ լեզուի, գրականութեան, հայ կրօնքի եւ պատմութեան, Հայաստանի աշխարհագրութեան մարզերուն մէջ :

Աշակերտուհիներ կ'ընդունուին 8 տարեկանէն սկսեալ: Մանրամասնութիւններու համար դիմել հաստատութեան տնօրէնութեան :

1, Bd. du Nord, LE RAINCY (S. et O.)
Հեռաձայն 927 01·72

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՄԱՏԵԱՆ ՀԱՅԿԱԶԱՆՑ

(ԳԻՐՔ ԱՄԷՆ ՕՐ ԿԱՐԴԱԼԻՔ)

ԳԻՆԸ 3 Ն. Ֆ.

ԴԻՄԵԼ «ՅԱՌԱՋ»Ի ԽՄԲԱԳՐԱՏՈՒՆԸ

ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՄԷՋ

ԸՆԿ. Ա. ՔԷՕՍԷԵԱՆ
(Ֆօթօ Ռէքս)
2 Ռիւ Պէռնար տիւ Պուա :

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

—o—

Ֆ. Կապ. Խաչի Մարսէյլ քաղաքի մանկամսուրին վարժարանը կը վերաբացուի Հոկտեմբեր 4ին :

Արձանագրութիւնները ամէն Հինգշաբթի կէսօրէ ետք ժամը 4–6, Ահարոնեան Ակումբին մէջ :

×

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»Ը ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի 13 Հոկտեմբեր, Շաբաթ գիշեր մինչեւ լոյս, 6րդ թաղամասի քաղաքապետարանի սրահներուն մէջ :

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ մէջ Հ. Յ. Դ. Օրը կը տօնուի, Հոկտեմբեր 27, Շաբաթ գիշեր ժամը 21էն մինչեւ լոյս, «Ալհամպրա»յի սրահներուն մէջ, բացառիկ պատրաստութեամբ :

×

Սորպոնի Մեծ սրահին մէջ ՆՈՅ. 11-ին, տեղի պիտի ունենայ Ս. Մեսրոպ Մաշտոցի Ծննդեան 1600ամեակի տօնակատարութիւնը, Փարիզի եւ շրջակայից բոլոր հայ Միութիւններու մասնակցութեամբ :

×

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, Հոկտ. 28ին ժամը 16էն կէս գիշեր Ժորժ Ե.ի շքեղ սրահներուն մէջ: (Եզակի առաջին պարահանդէսը):

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ն. Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան :

MORY et Cie

ՆՈՒԷՐՆԵՐՈՒ ԵՒ ԾՐԱՐՆԵՐՈՒ ԱՌԱՔՈՒՄ ԴԷՊԻ ԽՈՐՀՐԴ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ :

Գնեցէք զանոնք ձեր ուզած տեղը եւ առաքումը մեզի վստահեցէք : Նուազագոյն ծախքերով կը ղրկենք Խորհրդ. Միութիւն :

Դիմեցէք մեր նոր գիները գիտնալու համար.—

10, Rue St. Vincent de Paul, Paris 10e

(PRÈS DE LA GARE DU NORD)

Téléphone : TRU. 27-70

.... ՎԵՐԸ ԱՐԵԳԱԿ՝ ՎԱՐԸ ԹՈՄԼԱԿ
ԱՐԵՒԸ երկնքին՝ ՆԵՐԿԸ տունին ԼՈՅՍԸ կու տայ

Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի եթէ

ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ, ԶԱՐԴԱՐԷՔ եւ ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐՈՒ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e

Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, Rue des Bourguignons, Asnières-Bois Colombes

Tél. : GRE. 09-47

11, Bd. de la République, La Garenne

Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Մեր սեփական արտադրութիւնը եղող եւ ամէնէն արդիական ճաշակով հնարուած առաջնակարգ ներկեր, գոյներու մեծ ընտրութիւն սէնթէթիք եւ վինիլիք պատրաստութիւններու : Նորոյթ իւղաներկեր, պատի սիրուն թուղթեր, ամէն տեսակ լինոլէոմ եւ փլասթիք :

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը :

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը որու շնորհիւ կրնայ 10են 30 առ հարիւր զեղչ ունենալ :

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLON - SOUS - BOIS (SEINE)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS - 6e — Chèque Postal : 1278-35

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ, Ս. Վրացեան, Բ. տպ. Պէյրութ. լաթակազմ, պատկերազարդ, 684 էջ	45 Ն. Ֆ.
ԳԻՐՔ ՃԱՆԱՊԱՐՀԻ, Եղիշէ Չարենց, Պէյրութ, 317 էջ	7·50 Ն. Ֆ.
ՄԱՀԵՐԳ, ձայնագրեալ, քէմանչիստ Ռուբէն, Պէյրութ,	5 Ն. Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆԷ ՀԱՅԵՐԷՆ, Հ. Ե. Տէր Ղազարեան, Պէյրութ,	20 Ն. Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ ՀԱՅԵՐԷՆ, Մեսրոպ Նուպարեան, Պէյրութ	40 Ն. Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅԵՐԷՆԷ ԳԱՂՂԻԵՐԷՆ, Հ. Գ. Պայեան, Վենետիկ,	40 Ն. Ֆ.
ԱՌՁԵՌՆ ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅ. ԳԱՂՂ. Հ. Դ. Ստեփանեան, Վենետիկ	9 Ն. Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ, Ս. Գարամաճեան, Պէյրութ,	40 Ն. Ֆ.
ԱՆԳԼԵՐԷՆԷ ՀԱՅԵՐԷՆ ԲԱՌԱՐԱՆ, Յ. Յ. Զաքմաքճեան, Պէյրութ	40 Ն. Ֆ.
ԿԵԱՆՔԻ ՑՈՐՉԱՆՈՒՏԻՆ ՄԷՋ, Կ. Սասունի, Պէյրութ,	10 Ն. Ֆ.
ՉՐՈՅՑ, Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ, Ա. հատոր 3·50 Ն. Ֆ. Բ. հատոր	5 Ն. Ֆ.

Առաքման ծախքը գնողին վրայ

ԳՐԱՏՈՒՆՍ ԿԵԴՐՈՆԱՏԵՂԻՆ Է
ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ՁԱՅՆԱԳՐԵԱԼ ԲՈԼՈՐ ԵՐԳԵՐՈՒՆ
ՃՈԽ ՄԹԵՐՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԵՒ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԵԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆՑ

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e
Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն.Ֆ. Վեցամսեայ՝ 27 Ն.Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն.Ֆ. Հատը 0·25 Ն.Ֆ.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 11 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
MARDI 11 SEPTEMBRE 1962

38րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9401 — 38e ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 18ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5302

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ԳԵՐՄԱՆԻԱ

ԽՕՍՔ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹԵԱՆ

Նախագահ տը Կոլ Փարիզ վերադար-ձաւ կիրակի օր, արտակարգ խանդավա-ռութեան արժանանալէ ետք Գերմանիոյ մէջ:

Կիրակի առաւօտ, նախագահը Միւնի-խի մէջ ներկայ եղաւ Պատարագին զոր մատուցանեց քաղաքին Կարդինալ – Արք-եպիսկոպոսը՝ Տէօփնէր: Նախագահը Եկե-ղեցի մտաւ Պեթովընի քայլերգով, ապա Մոցարթի «Թագաւորութեան Պատարա-գը» ամբողջացուց արարողութեան հան-դիսաւոր բնոյթը: Կարդինալը քարոզեց գերմաներէն եւ խօսքն ուղղեց Ֆրանսայի ղեկավարին յիշելու համար «մեծ եկե-ղեցիները ուր Աստուած կ'ապրի եւ ուր գերման կաթողիկէն ինք իր տունը կը զգայ ինքզինքը, որովհետեւ «Աստծոյ առջեւ Ֆրանսացիները եւ Գերմանացի-ները երկու ժողովուրդ չեն այլ՝ մէկ ժո-ղովուրդ, ինչպէս Գողգոթայի բոլոր հաւատացեալները»:

Թէ Տէումէն ետք, տը Կոլ եւ իր շքա-խումբը մեկնեցան օդակայանը եւ քիչ ետք հասան Շթութկարթ եւ անկէ անմի-ջապէս Մունզինկէն անցան Թռանով: Ֆրանսական զօրքին տողանցքին ներկայ ըլլալու համար, տը Կոլ զինուորական համազգեստ հագած էր: Այս արարողու-թենէն ետք, նախագահը վերադարձաւ Լուտվիկսպուրկ ուր կը սպասէր գեր-ման երիտասարդութիւնը: Ամբոխին խանդավառութիւնը արտակարգ էր եւ այդ իսկ պատճառաւ հանդիսութիւնը ո-րոշ յապաղում արձանագրեց:

Նախ խօսք առաւ նախագահ Լիւպքը որ յիշեց թէ պատմական կարեւորութիւն ունեցող դէպք մը կ'ապրի երիտասար-դութիւնը: Ցիշեց երկու ժողովուրդներ որ հազարամեակի մը ընթացքին իրարու դէմ կռուած են: «Ֆրանսա եւ Գերմանիա օրինակ կը հանդիսանան: Առանց իրենց համաձայնութեան եւ բարեկամութեան, կարելի չէր երեւակայել Եւրոպա մը որ ինքն իրեն վերապրի»:

Տը Կոլ, անգամ մը եւս գերմաներէն խօսեցաւ: Շնորհաւորեց երիտասարդնե-րը, նախ որովհետեւ երիտասարդ են, ապա որովհետեւ գերման երիտա-սարդներ են, «այսինքն մեծ, այո՛, մեծ ժողովուրդի մը զաւակները որ իր պատ-մութեան ընթացքին մեծ սխալներ գոր-ծած է, դատապարտելի եւ դատապար-տուած բայց որ, միւս կողմէ աշխարհի այն կողմը փիլիսոփայութեան, ար-ուեստի, գիտութեան եւ մտքի պտղաբեր ալիքներ տարածեց, հարստացուց տեխ-նիքը իր գիտութեան անհամար հնարք-ներով, իր թեքնիքով, իր աշխատանքով: Կը շնորհաւորեմ որ այսօրուան երիտա-սարդներ էք»:

Բայց, կը շարունակէ տը Կոլ, կեան-քը վտանգաւոր է, մանաւանդ որովհե-տեւ խնդրոյ առարկան բարոյական է եւ ընկերային:

Իր եզրակացութեան մէջ, նախագահը ըսաւ. «Մեր երկու երկիրներու ապագան, այն հիմը որու վրայ կրնայ եւ պէտք է կառուցուի Եւրոպայի միութիւնը, աշ-խարհի ապատութեան ամենէն ամուր գրաւը, Ֆրանսացի եւ գերման ժողովուր-դին փոխադարձ գնահատանքը, բարեկա-մութիւնը եւ վստահութիւնն է»:

Այս պատմական այցելութեան առթիւ հրապարակուած վերջնական զեկոյցը կ'ըսէ.— 2 երկիրները Ֆրանսայի Հան-րապետութեան նախագահին այցելութիւ-նը կը նկատեն իբրեւ յետ-պատերազմ-եան պատմութեան մէկ խիստ կարեւոր դէպքը:

× Այս այցելութեան առթիւ տը Կոլ ա-ռաջին անգամ ըլլալով յայտնեց թէ գերմանական արիւն կը կրէ: Արդարեւ, մօրը կողմէ, իր մեծ-հօրը մեծ հայրը Պատուացի մը եղած է, ծնած Տուրլախ 1761ին, անունը՝ Լուի-Ֆիլիփ Քոլ:

ԱԼԺԵՐԻԱ

ՊԵՆ ՊԵԼԼԱՅԻ ՅԱՂԹԱԿԱՆ ՄՈՒՏՔԸ

ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ՝ ՍԵՊՏ. 20ԻՆ

Պումետիէն ազատագրական բանակին գլուխը, յաղթական մուտք մը գործեց Ալժէ, իր կողքին ունենալով՝ Պեն Պել-լան: Ամբոխը խանդավառ ընդունելու-թիւն մը ըրաւ «կեցցէ՛ Պեն Պելլա» պո-ռալով, մինչ ալժերացի պարագլուխը «կեցցէ՛ Քաղաքական Բիւրօն» պոռացնել կ'ըսէր:

Քանի մը հազար հոգիի առջեւ է որ բա-նակին 3600 անդամները ընդունուեցան Ալժէի Թաղապետական մարզադաշտը: Պեն Պելլա այս առթիւ ճառ մը խօսեցաւ յայտնելով գլխաւորաբար «ժողովրդա-կան ազգ. բանակը, այսօր Ալժէ է: Այսօր կրնամ ըսել թէ Քաղաքական Բիւ-րօն յաղթանակեց շնորհիւ ժողովուրդին: Ընտրութիւններ պիտի ունենանք: Ժողով մը եւ կառավարութիւն մը պիտի ունե-նանք որոնք թոյլ պիտի տան որ մեր նը-պատակներուն հասնինք: Առանց առա-ջինը հողային բարեփոխումն է: Քաղա-քական Բիւրօն որոշեց որ Ալժէ զինուո-րական շրջագիծէն դուրս մնայ, Ժողո-վրդական Ազգ. Բանակը Ալժէի մօտ պի-տի մնայ: Ցարդ այդ բանակը զրկուած էր իր մայրաքաղաքէն»:

Առժամեայ Գործադիր մարմինը, որ նիստ մը գումարած էր Ապտերհաման Ֆարէսի նախագահութեան ներքեւ, յայտնեց թէ կարգ մը որոշումներ տը-ւած է: Առանց կարգին, ընտրութեանց թուական որոշուած է Սեպտեմբեր 20: Այս ձեւով ընտրուած ժողովին պարտա-կանութիւններն են.— Նշանակել Առ-ժամեայ կառավարութիւնը, օրէնքներ հռչակել յանուն ալժերացի ժողովուր-դին, պատրաստել եւ քուէարկել Սահմա-նադրութիւնը: Եթէ մէկ տարուան ըն-թացքին Սահմանադրութիւնը չէ քուէ-արկուած, նոր ժողով մը կ'ընտրուի:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԺՈՐԺ ՊԻՏՕ ձերբակալուեցաւ Իտա-լիոյ մէջ եւ առաջնորդուեցաւ իր ընտրած սահմանագլուխը: Ցարդ յայտնի չէ թէ ո՞ւր անցած է, կը կարծուի թէ Աւստ-րիա է:

ՏԸ ԿՈԼԻ ձախողած մահափորձի հեղի-նակներուն երեքը ձերբակալուեցան, բայց տակաւին եօթը ուրիշներ կան ո-րոնք փախած են: Բոլոր ոստիկանու-թիւնները կը հետապնդեն:

ԹՐՔԱԿԱՆ կառավարութիւնը հրապա-րակեց իր հնգամեայ ծրագիրը որ հիմ-նուած է անձնական եւ պետական շրջա-նակներու սերտ գործակցութեան վրայ: Բոլոր բանուորները պիտի օգտուին ըն-կերային ապահովութենէն: Կը նախա-տեսնուի նաեւ տուրքերու բարեփոխում մը:

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻ Րոպըրթ Ֆրոսթ բանաս-տեղծ որ 88 տարեկան է Խրուշչեւի հետ հանդիպում մը ունենալէ ետք յայտնեց «մեր թշնամին է, բայց մեծ մարդ է»:

ՂԱՆԱՅԻ նախագահը՝ Ն'Քրումահ ցկեանս նախագահ կարգուեցաւ Ղանայի հանրապետութեան: Առջի օր, անգամ մը եւս ազատեցաւ մահափորձէ մը:

ՖՐԱՆՍԱ եւ Սուրիա վերահաստատե-ցին դիւանագիտական իրենց յարաբերու-թիւնները: Ծանօթ է որ ասոնք խզուած էին, Սուէզի դէպքէն ի վեր (1956):

ԼԻԲԱՆԱՆԻ փորձը Արաբական Լիկայի տագնապը լուծելու վերջնականապէս ձա-խողած կը նկատուի:

ԳԱՀԻՐԷԻ Ալ Ահրամը կը գրէ թէ Ե-գիպտոս չուզեր արգացնել Հիւսէյն թագաւորի տապալումը: Յօդուածագիրը որ մտերիմը կը նկատուի Նասրի կ'ա-ւելցնէ թէ նման պարագայի մը Իսրայէլ կրնայ գրաւել Յորդանանի արեւմտեան մասը ինչ որ պատերազմի եւ արկածա-խնդրութեան պիտի առաջնորդէր եւ փա-փաքելի չէ:

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ պաշտպանութեան նախարարը Մառէշալ Մալինովսքի ստո-րագրեց այն հրամանագիրը որով զրօշի տակ կը կանչուին, 1943ին ծնած երիտա-սարդները:

ՎԵՆԵՏԻԿԻ շարժանկարի միջազգային փառատօնը վերջացաւ առջի օր: «Ոսկի Առիւծին» արժանացան միասնաբար՝ Քրոնաէա Ֆամիլիառէ (իտալական) եւ Իվանի մանկութիւնը (խորհրդային): Այր լաւագոյն դերասանը նկատուեցաւ՝ Պըրթ Լանքասթըր (ամերիկացի), կին՝ Էմա-նիւէլ Ռիվա (Ֆրանսացի):

ՓԵՔԻՆԻ ձայնասփիւռը յայտնեց թէ Զինացիք վար առած են լրտեսական ի՛ւ 2 օդանաւ մը որ Ֆորմոզայէն կուգար:

ՀՈՒՆԳԱՐ գրագէտ՝ Թիպոր Տերի Ուժ Իրաս պաշտօնաթերթին Սեպտեմբերի թիւին մէջ նորավէպ մը հրատարակած է: Իր ազատագրումէն ի վեր առաջին գոր-ծըն է զոր կը հրատարակէ: Պատմութիւ-նըն է համալսարանի դասախօսի մը որ 1956ի ապստամբութեան մէջը կ'իյնայ, կը փորձէ փախիլ, բայց ի վերջոյ սահ-մանագլուխէն կը վերադառնայ եւ կը մեռնի «աւելորդ է փորձել անցեալի սը-խալները սրբագրել» ըսելով: Տէրի այ-սօր 68 տարեկան է: 1957ին 9 տարի բան-տարկութեան դատապարտուած էր, նե-րումի արժանացաւ 1960 Մարտին:

ՄԵՐ ԱՅՑԵԼՈՒՆԵՐԸ

ՄԵՐ ԽՄԲԱԳՐԱՏՈՒՆԸ ԱՅՑԵԼԵՑԻՆ. —

Ներսէս Ծ. Վ. Սէքեան, Մեծաւոր Հը-ռոմի Լեւոնեան վարժարանին որ Ամե-րիկայէն Հռոմ կը վերադառնայ:

Հ. Սահակ Վրդ. Քէշիշեան, Ցիսուս-եան Հայր, տնօրէն Պէյրութի Ս. Գրի-գոր — Լուսաւորիչ ճեմարանին: Հ. Ս. Վ. Քէշիշեան, թարգմանիչն է «Նարե-կի» որ վերջերս լոյս տեսաւ Փարիզ, Հայր Յովհաննէս — Մըսըրեանի յառաջա-բանով:

Հ. Յարութիւն Վ. Ճապուրեան, նոյն-պէս Ցիսուսեան, տնօրէն Հալէպի Ս. Վարդանանց դպրոցին: Երկու տնօրէն հայրերը մաս կը կազմեն Միջին Արեւել-քի հայ վարժարաններու տնօրէններու այն խումբին որ, ինչպէս ամէն տարի նոյն ժամանակին, Կիւլպէնկեան Հիմնար-կութեան օժանդակութեամբ, կը հետե-ւի Սեւրի Մանկավարժական ուսումնե-րու Միջազգային կեդրոնի դասախօսու-թիւններուն:

Տէր եւ Տիկին Յակոբ Իսքէնտէրեան, Պէյրութէն: Տնօրէն Ս. Նշան Վարժարա-նի, Պ. Յակոբ Իսքէնտէրեանն ալ մաս կը կազմէ տնօրէններու խումբին եւ Փարիզ կը մնայ մօտ մէկ ամիս:

Պ. Գէորգ Պաղճեան (Վազգէն Այգունի) եւ Պ. Եղիշէ Մանուկեան, Պէյրութէն, որոնք շրջապտոյտ կը կատարեն Եւրոպա եւ նիւթեր ու փաստաթուղթեր կը հաւա-քեն «Պատմութիւն Հայոց Աստանայի» պատմագրքին համար որուն ձեռնարկած է յատուկ յանձնախումբ մը:

ԿԱԹՈՂԻԿԷ ՆՈՐԸՆՏԻՐ ՊԱՏՐԻԱՐՔԸ

ԻԳՆԱՏԻՈՍ – ՊԵՏՐՈՍ ԺԶ. ՊԱԹԱՆԵԱՆ

Սեպտեմբեր 5ին, Հայ Կաթողիկէ Պատրիարքութեան Դիւանը հետեւեալ պաշտօնական հաղորդագրութիւնը հրա-տարակած է.—

« Վսեմ. Կարդինալ Աղաճանեանին — որ չորս տարիէ ի վեր Հաւատոյ Տարած-ման Ս. Ժողովին կը նախագահէ — հրա-ժարումէն ետքը, Հայ Կաթողիկէ Նուի-րապետութեան Սինհոդոսը ընտրեց, ամ-սոյս 4ին, Արհի Պաթանեան Արք.ը Կա-թողիկոս — Պատրիարք Տանն Կիլիկիոյ:

« Գահակալութիւնը Գերերջանիկ Նոր Պատրիարքին — որ Իգնատիոս Պետրոս ԺԶ. անունը ընտրեց, տեղի պիտի ունե-նայ Կիրակի, 16 Սեպտ. 1962, առաւօտեան ժամը 9ին, Հայ Կաթողիկէ Աթոռանիստ Եկեղեցւոյ մէջ»:

Պաթանեան Արք. ծնած է 1899ին, Մարտին: Նախնական եւ երկրորդական ուսումը ստացած է Պոլիս, Սէն Լուի Փը-քըր Կղերանոցին մէջ:

1915ի սկիզբները, մտած է Հռոմի Հայ վարժարանը եւ հետեւելով «Փրոփա-կանտա»յի համալսարանի եկեղեցական գիտութեանց դասընթացքներուն, ստա-ցած է փիլիսոփայութեան եւ աստուածա-բանութեան վարդապետի զոյգ տիտղոս-ներ:

1921 Յուլիս 21ին, Հռոմի մէջ քահա-նայ ձեռնադրուած է եւ քահանայական պաշտօնով անցած է Գահիրէ, ուր միւ-ժամանակ, զբաղած է դասաւանդու-թեամբ:

1929ին փոխադրուած է Պաղտատ եւ Նեսիմեան Գերապայծառին հետ գոր-ծակցաբար, կազմակերպած են Իրաքի նորակերտ թեմը:

1933ին, Մարտինի արքեպիսկոպոս տիտղոսով, եպիսկոպոս օծուած է Իրա-քի հայ կաթողիկէներու համար:

Կարդինալ Աղաճանեան, պատրիարք ընտրուելէ ետք, 1937 Նոյեմբերին, Պա-թանեան Արք.ը նախ կ'ընտրէ պատրիար-քական թեմի փոխանորդ, ապա, ընդհ. փոխանորդ պատրիարքութեան:

1952ի Դեկտեմբերին, Պիոս ԺԲ. Պապի կողմէ կը նշանակուի Հալէպի եպիսկո-պոս, պահելով հանդերձ պատրիարքա-կան ընդհ. փոխանորդի պաշտօնը:

Կարդինալ Աղաճանեանի Հաւատոյ Տա-րածման Ս. Ժողովին վարիչ նշանակուե-լէ ետք, Պաթանեան Արք., Հալէպէն դարձեալ Պէյրութ կը փոխադրուի, վա-րելու համար Հայ Կաթողիկէ պատրիար-քութիւնը, իբրեւ Տեղապահ:

1962 Սեպտեմբեր 4ին, Նուիրապետու-թեան Սինհոդոսին կողմէ կ'ընտրուի Կա-թողիկոս – Պատրիարք Կաթողիկէ Հա-յոց Մեծի Տանն Կիլիկիոյ:

×

Կիլիկիոյ Հայ Կաթողիկէ Կաթողիկոս – Պատրիարքներուն ցանկը, անոնց Լիբա-նան հաստատումէն ի վեր (1740):

Աբրահամ Պետրոս Ա. Արծիւեան (1740 – 1949), Յակոբ Պետրոս Բ. (1749–1753), Միքայէլ Պետրոս Գ. (1753 – 1780), Բարսեղ Պետրոս Դ. (1780 – 1788), Գը-րիգոր Պետրոս Ե. (1788 – 1812), Գրիգոր Պետրոս Զ. (1812 – 1840), Յակոբ Պետ-րոս Է. (1840 – 1843), Գրիգոր Պետրոս Ը. (1843 – 1866), Անտոն Պետրոս Թ. (1867 – 1880), Ստեփան Պետրոս Ժ. (1881 – 1899), Պօղոս Պետրոս ԺԱ. (1899 – 1904), Պօղոս Պետրոս ԺԲ. (1904–1909), Պօղոս Պետրոս ԺԳ. (1909 – 1931), Աւե-տիս Պետրոս ԺԴ. (1931–1937), Կարդ. Գրիգոր Պետրոս ԺԵ. (1937 – 1962), Իգ-նատիոս Պետրոս ԺԶ., Նորընտիր:

ԻՆՉՊԷՍ ՏԵՍԱՅ ԽՐՈՒՇՉԵՒԻ ԿԱՅՍՐՈՒԹԻՒՆԸ

Ա.

Ճարտարապետական կարեւոր հաստատութեան մը տնօրէնը՝ ինքնաշարժով հինգ հազար քիլոմեթր շրջապտոյտ մը կը կատարէ՝ այցելելով արեւելեան Եւրոպայի համայնավար երկիրներու վեց մայրաքաղաքները, զանց չառնելով, նաեւ անշուք փոքր քաղաքներն ու գիւղաքաղաքները:

Որոշ գաղափար մը ունենալով հանդերձ հոն տիրող կարգերու մասին, ուզած է անձամբ երթալ եւ բաց աչքով տեսնել իրողութիւններն ու անցուդարձերը, որպէսզի վերադարձին կարողանայ անաչառօրէն զանազանել ու բաղդատութեան եզր մը գտնել, ազատ երկիրներու եւ համայնավար երկիրներու կարգերուն տակ ապրող ժողովուրդներուն միջեւ գոյութիւն ունեցող ապրելակերպի, կեանքի, կենցաղի եւ առհասարակ բարոյական, տնտեսական մակարդակի տարբերութիւններու մասին:

Փրակայի խանութներու ցուցափեղկերը առատօրէն զարդարուած են զանազան տեսակի ապրանքներով, հեծելանիւներէ սկսեալ մինչեւ ձայնապատկերասփիւռ գործիքներով: Կողովներու մէջ ցուցադրուած պտուղներն ու մրգեղէնները անցորդներուն ուշադրութիւնը կը գրաւեն:

Անտարակոյս ազատ երկիրներու եւ համայնավար երկիրներու միջեւ աչքի զարնող բացայայտ տարբերութիւն մը գոյութիւն ունի: Օրինակ — մայրաքաղաքներու հանրածանօթ ու շքեղ պողոտաներուն եւ փողոցներուն մէջ շրջագայող կառքերը, սակաւաթիւ են: Օրուան որեւէ ժամուն բնակարանէդ կամ պանդոկէդ առջեւ կրնաս կառքդ հանգստօրէն տեղաւորել:

Փրակայի եւ Սոֆիայի ամէնէն շքեղ շէնքերուն վրայ, խոշոր կարմիր աստղեր տեղաւորուած են, գիշերները լուսաւորելու համար: Երկրորդական քաղաքներու մէջ՝ ամէն հարիւր մեթրի վրայ տեղաւորուած են հսկայ բարձրախօսներ, մեծ եղբօր (Խորհրդային Ռուսիոյ) ձայնը լսելի ընելու եւ անոր ներկայութիւնը յիշեցնելու համար:

Ամէն կողմ ցուցադրուած է կարմիր պաստառի վրայ ճերմակ գիրերով վերտառութիւններ, «պրոլետարներ բոլոր երկիրներու միացէք» կամ «Խորհրդային Ռուսիոյ բարեկամութիւնը մեզի համար անհրաժեշտութիւն մըն է ինչպէս օդը որ կը շնչենք»:

Յաճախ կը հանդիպինք փողոցներու մէջ տարօրինակ եւ անսովոր երեւոյթով հագուած երիտասարդական խումբերու՝ (մանչ ու աղջիկ) որոնք ձեռքերնին բռնած են որոշ վերտառութիւններով ու լոզունգներով ծածկուած խոշոր պաստառներ եւ կարմիր դրօշակներ:

Համայնավար բոլոր քաղաքներուն մէջ՝ օտար այցելուն անմիջապէս մարդոց դէմքին վրայ կը նշմարէ դժկամակութեան, տխրութեան, վշտի, յուսահատութեան եւ դժգոհութեան արտայայտութիւններ:

Փրակա գտնուած միջոցիս տաճարի մը գաւիթին մէջ հանդիպեցայ իր երեք զաւակներով շրջապատուած բաւական զարգացած կնոջ մը, որ Ֆրանսերէն շատ լաւ կը խօսէր: Զանազան նիւթերու մասին խօսելէ ետք, հարցուցի.

— Ձեր ամուսինը ի՞նչ գործով կը պարապի.

— Ամուսինս իրաւաբան է, բայց ներկայիս ուրիշ բանուոր մայրաքաղաքէս ութսուն քիլոմեթր հեռաւորութեամբ հանքի մը մէջ կ'աշխատի: Յաճախ կարելի չէ զինքը տեսնել:

Հարցուցի արհեստին փոփոխութեան պատճառը: Ուսերը շարժելով արցունքը աչքին, պատասխանեց.— Ըստ օրուան իրաւակարգին ամուսինս պուրժուազիայի դասակարգին կը պատկանէր: Այս ըսելէ ետք շուարած, չորս կողմը նայելով գաղտագողի անհետացաւ:

Այս տեսակ դէպքերու եւ անակնկալներու ականատես եղայ կեդրոնական Եւրոպայի արբանեակ բոլոր երկիրներուն մէջ, բացի Լեհաստանէն: Հոն դէպքերը բոլորովին այլ ձեւերով կ'ընթանան: Հոն մարդոց բերանները սանձուած չեն, ժողովուրդը պարտաւորուած չէ առանց տարկութեան Մոսկուայէն եկած հրահանգները տառացիօրէն գործադրելու:

Կեդրոնական Եւրոպայի հինգ արբանեակ երկիրներուն մէջ՝ նոյնիսկ ընտրանին, առանձնաշնորհեալ նոր դասակարգի գրասենեակային համայնավար պաշտօնեաները եւ ղեկավարները, կը զգուշանան իրենց ամենամօտիկ ընկերոջ եւ բարեկամին ներկայութեան անգամ արտայայտել, քննադատելու կառավարութեան կատարած յոռի արարքներն ու գործերը: Եթէ իմանան որ պուրժուական ծագում ունիս կը փախչին քեզ: — Ինչպէս իրենք կ'ըսեն «հողմացրիւ կ'անենք»: Վերջապէս, միշտ ահուսարսափի գրութեան ենթակայ են:

Պուրժուա կը նկատուին անոնք, որոնց հայրը անցեալի մէջ կոկիկ դրամագլուխ մը ունեցած է, մեծ հայրը պզտիկ գործարան մը կամ տուն մը ունեցած է, սեփականատէր եղած է փոքր նպարավաճառի կամ մանրավաճառի խանութի մը: Նախնիքները ձեռային աշխատանքով ապրող բանուորներ եւ գիւղացիներ չեն եղած: Դիւրութեամբ դիրքի մը տիրացած է առանց բանուոր ըլլալու:

— Պուրժուա նկատուեցա՞ր, բացարձակ վստահութիւն չունին վրադ, նոյնիսկ եթէ ուղղամտօրէն եւ անկեղծօրէն ծառայած ըլլաս օրուան կարգերուն:

Փրակա՝ պետական տեսանի մէջ աշխատող երկրորդական պաշտօնեայ մը յանկարծ հանքերու մէջ աշխատելու կը ղրկուի, տղան անակնկալի եկած կը դիմէ պատկան իշխանութեան իր շնորհազրկման պատճառները հասկնալու համար: Կը պատասխանեն.— Հայրդ սեղանաւոր մը եղած է: Տղան կը պատասխանէ.— Բայց հայրս ներկայիս պետական դրամատան մը մէջ շատ պատասխանատու պաշտօնեայ մըն է: Կը պատասխանեն.— Այդ բացառիկ պարագայ մըն է, պէտք է փաստես որ հայրդ պարզ պաշտօնեայ մը եղած է անցեալին:

Ներկայիս գիւղացի կուլակները, պուրժուայի ծագում ունեցողները եւ քաղաքական յանցաւորները մահուամբ չեն դատապարտուիր: Միայն ազատ ասպարէզներու եւ պետական պաշտօններու մէջ աշխատելէ կը զրկուին: Միայն Հունգարիոյ մէջ էր որ քանի մը երիտասարդներ բանտէն կախաղան առաջնորդուեցան, որովհետեւ խորհրդային թնդանօթներուն եւ հրետաններուն դէմ պայքարած էին, այն ժամանակ 15 – 16 տարեկան պատանիներ էին: Օրէնքը թոյլ չէր տար որ, 18 տարեկանէն վար պատանիները մահուան դատապարտուին:

Ինչպէս վերը յիշեցի կեդրոնական Եւրոպայի վեց արբանեակ երկիրներէն Լեհաստանը՝ բացառութիւն կը կազմէ: Հոս լեզուները կաշկանդուած չեն, առանց բառերը ծամծմելու ազատօրէն կը խօսին:

Օր մը երիտասարդ Լեհի մը հարցուցի.— Բարեկամներուդ եւ ընկերներուդ մէջ հաւատացեալ համայնավարներ կա՞ն: Ծիծաղելով պատասխանեց.— Հատ մը կար, այն ալ շարքերէն դուրս ելաւ: Ապա լուրջ կերպարանք մը առնելով աւելցուց.— Կը վստահեցնեմ ձեզ որ համայնավար մտայնութիւնը այլեւս արդիական ըլլալէ դադրած է: Անշուշտ այս ձեւի արտայայտութիւններ սեւով ճերմակի վրայ չեն կրնար գրել, բայց առանց վախի կ'ըսեն:

Օր մը անցորդի մը ճաշարանի մը ճամբան հարցուցի, հաճոյքով ուզեց ինծի ընկերանալ եւ ճամբու ընթացքին ըսաւ.

— Կ'ուզեմ քանի մը ոսկի տոլար գնել, արդէն երկու քիլօ ունիմ եթէ քիլօ մըն ալ կարենամ ձեռք ձգել արտասահման պիտի չուեմ: Հարցուցի իրեն.— Ինչո՞ւ կ'ուզես հայրենիքէդ հեռանալ, Կոմուլքան գործի գլուխ գալէն ի վեր ձեր վիճակը բարելաւուած է: Պատասխանեց.— Այո, հիմա ամէն ինչ աւելի լաւ կ'ընթանայ քան առաջ, բայց կրնայ մէկ երկու տարիէն փոփոխութեան ենթարկուիլ, վատթարանալ: Առանց ահաբեկումներու եւ զարհուրանքի այս վիճակը չի կրնար շարունակուիլ: Այս մեր փոքր ազատութիւնը ամբողջական անկախութեան կը տանի: Կոմուլքան եւ իր յաջորդները պիտի փորձե՞ն ազատ կարգեր հաստատել: Եթէ փորձեն, ի՞նչ կրնայ պատահիլ: Մեր երկիրը դժբախտաբար սովորութիւն ունի քսան տարին անգամ մը ինքնասպան ըլլալու, շատ կարելի է որ անգամ մը եւս այս աղէտը մեր երկրին գլխուն գայ: Լեհաստանի յարաբերական ազատութիւնը նախանձով կը դիտեն արբանեակ երկիրները եւ յաճախ սա խորհրդածութիւնը կ'ընեն.—

— Եթէ Լեհերը ազատութեան որոշ իրաւունքներ ունին, մենք ինչո՞ւ չունինք:

Քաղեց՝ Թ. Ն.

(Մնացեալը յաջորդով)

ՀԱՅԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆԸ ԻՏԱԼԻՈՅ ՄԷՋ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Վ. Փիզանի յայտնի ու լաւ ծանօթ հնդեւրոպագէտ մը, նոր լեզուաբան մը չէ, ինչպէս ներկայացուած էր, որովհետեւ իր յայտնի աշխատասիրութեան «երկրալեզուաբանութիւնը եւ հնդեւրոպականութիւն»ի մէջ խստիւ կը քննադատէ նոր լեզուաբանութեան հիմնադիր՝ Մաթթէօ Պարթոլիի տեսութիւնները: Պէտք նշենք նոյնպէս երկու մեծ եւ կարեւոր այլ աշխատասիրութիւններ ալ (Ուսումնասիրութիւններ Հնդեւրոպական Լեզուներու նախապատմական շրջաններուն վրայ, 1933 եւ «Հնդեւրոպական Ընդհ. Լեզուագիտութիւն» 1947):

Իր աշխատասիրութիւններուն մէջ շատ յաճախ Վ. Փիզանի կը յիշատակէ հայերէնը՝ բաղդատական լեզուաբանութեան վերաբերեալ իր վերլուծումներուն մէջ: Բայց Վ. Փիզանի աւելի շատ մեծ ծառայութիւն ըրաւ հայերէնին, որովհետեւ հայերէն լեզուի դասախօսութիւններ կ'ընէ համալսարանին մէջ ու աշխատասիրութիւններ կը հրատարակէ հայերէն լեզուի բնագաւառէն: Այսպէս, 1946ին հրատարակեց իր հայերէն լեզուի դասընթացքը: Բաղդատական տեսակէտէն հայերէն քերականութեան այս իր գործին մէջ Վ. Փիզանի կը լուծէ հնչարանութեան մէջ անլուծելի մնացած կարգ մը խնդիրներ, զորս անցեալին շօշափած է նաեւ Մեյէ, բերելով իր նպաստը լեզուաբանական անորոշ կարգ մը իրողութիւններու վերլուծման, շատ մը նոր դիտողութիւններով, որոնք կարեւոր են միայն հնչարանութեան ու ձեւաբանութեան բնագաւառներուն մէջ: 1950 եւ 1951ին «Լեզուագիտական հետազօտութիւններ» հանդէսին մէջ շատ մը պրակներով Վ. Փիզանի հրատարակեց ուրիշ աշխատասիրութիւն մը հայկական հնչարանութեան մասին որուն վերնագիրն է «Հայերէնի հնչարանութեան ուսումնասիրութիւններ»: Ան իր աշխատասիրութիւնը կը բաժնէ շատ մը մեծ գլուխ–

ՅՈՒՇԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ

Տեսնում ես կուսութիւնը խախտելուց հրաժարւում ես անգամ դրա մասին մտածելուց: Մինչդեռ մարդ ոգեւորւում է այն ժամանակ, երբ կարծում է թէ իր նիւթով նորութիւն է տալու... Յետոյ կարդացած գիրքը երբեմն այնպէս է կլանում քեզ իր թեմայով եւ արծարծած խնդիրներով, որ չի թողնում մտածես, խորանաս քո յղացումների մէջ: Դրա համար էլ, մտածել եմ յաճախ, որ լաւ է գրողը, յղացումը հասունացնելու շրջանում ոչինչ չկարդայ, որպէսզի չցրուի եւ խորանայ իր նիւթի մէջ: «Աբու լալան» գրել եմ այդպէս՝ գիւղում, գրքերից կտրուած, մտքով՝ Արաբիայի անապատը տեղափոխուած:

— Թերեւս դա ճիշդ է, — ասացի ես, բերելով Դոստոեւսկին եւ յատկապէս Բայրոնի օրինակը, որ վեց ամիս շրջագայում էր, վեց ամիս փակւում՝ գրելու:

Ստեղծագործական խնդիրների եւ ստեղծագործութեան հոգեբանութեան մասին նա խօսում էր սիրով, յիշելով իր ստեղծագործութեան այս կամ այն պահը, իր այս կամ այն երկը:

— Մի բան տպաւորութիւն է թողնում վրադ, ասենք մի դէպք, մի դէմք, մի տեսարան՝ մէջդ աննկատելի ձեւաւորւում է մի տրամադրութիւն կամ մի միտք, եւ տեսնում ես ահա յօրինուեց երգի պէս մի ոտանաւոր: Այդպէս գրուեց իմ «Ուռենին»: Զուիցարիայում էր. գիւղ գալիս տեսայ գետի վրայ կռացած մի ծեր ուռենի, որի կախ ընկած ճղների տակով հոսում էին գետի ջրերը... Ամբողջ պատկերը թուաց մարդկային կեանքի պէս մի բան... Ու մինչեւ հասայ տուն, բանաստեղծութիւնը պատրաստ էր եւ ես արտասում էի... «Աչքերս խիստ թաց էին», ինչպէս ասում է Շահազիզը իր հռչակաւոր «Երազ»ի մէջ:

Իսահակեանը սիրով էր խօսում իր ստեղծագործութեան պահերի մասին, ի հարկէ իրեն մօտ մարդկանց հետ. բայց նա ունէր նաեւ մի լաւ սովորոյթ. գրածը կարդում էր բարեկամներին եւ կարծիքներ հարցնում: Տեսնելով նրանց տպաւորութիւնը, երբեմն շտկում էր անորոշ կամ ոչ տեղին մի ածական, մի պատկեր, եւ ապա՝ չինացի հին բանաստեղծների ձեւով, ընդհանուր հաւանութիւն ստանալով, տպագրում: Տպագրելուց յետոյ էլ շատ ուշադիր էր ամէն կարծիքի: Երբ մօտիկները ինքնաբեր չէին ասում, հարցնում էր ինքը.

— Կարդացի՞ր... ի՞նչպէս էր...

Մի անգամ իմ տանը, նրա 65ամեայ յոբելեանի առթիւ, հաւաքուել էինք ճաշի. Իսահակեանը հէնց այդտեղ սեղանի վրայ մատիտով գրի առաւ «Բինգէօլը»: Չնայած որ բոլորս հաւանեցինք՝ նա այնուամենայնիւ ուզեց կարծիքներ իմանալ, թէ ի՞նչ թերութիւն են տեսնում, եւ մեծ մասը ընկերների յայտնեցին իրենց կարծիքները, որ վերաբերում էին մի բառի, մի ածականի կամ ռիթմի: Սիրով լսում էր ամէնքին: Երբ հերթը հասաւ ինձ, ես դիտեցի միայն որ բանաստեղծութեան ժողովրդական ընդհանուր ոճին չի յարմարում «Բնար դառան աղբիւրները»... Բնար բառը չկայ ժողովրդի բառարանում, եւ ժողովուրդը կամ ժողովրդի մարդը հազիւ թէ աղբիւրը նմանեցնի քնարի, հետեւաբար ցանկալի է դա փոխարինել ուրիշ բառով:

— Ճիշդ է, այդ մասին ես էլ եմ մտածել, բայց ուրիշ ձեւով գեղեցիկ պատկերը չի ստացւում: Առ այժմ մնայ, էլի կը մտածեմ:

Եւ իրօք. չէր մոռանում: Չորս, հինգ տարի անց մի օր ասաց ինձ.

— Գիտես, էն որ ասում էիր թէ «Բնար դառան աղբիւրները»... ժողովրդական պատկերացում չի, ինձ դրդեցնում է. իսկական ժողովրդականը դեռ չեմ գտել: Բայց կարծում եմ՝ կը գտնեմ մի օր:

Այսպէս հետամուտ էր ամէն բառի ու արտայայտութեան, ուշադիր՝ եւ ոչ միայն իր ստեղծագործութեան մէջ, նաեւ՝ ուրիշներին: Նա գտնում էր որ յաջող գտնուած բառն ու պատկերն են երկում ստեղծում յոյզ ու կոլորիտ, հետեւաբար իւրաքանչիւր բառ ու պատկեր պէտք է լինի կշռուած եւ՝ ամբողջի հետ ներդաշնակ:

Նա ընկերներին կարդում էր ոչ միայն նոր գրածները, այլ եւ՝ հին բանաստեղծութիւնները, կամենալով ստուգել թէ որքան են դրանք, ժամանակ անցնելուց յետոյ, պահպանել իրենց ուժն ու յոյզը: Այս անում էր առանձնապէս հին գործերից նոր ժողովածու կազմելիս կամ այդ ժողովածուն լոյս տեսնելուց յետոյ:

Յիշեմ այդպիսի դէպքերից մէկը:

30 թուին հրատարակած ժողովածուն բերելով ինձ նուէր, ուզեց իմանալ թէ ի՞նչպէս է կազմուած: Ես թերթեցի գիրքը, նայեցի ցանկը եւ յայտնեցի գոհունակութիւնս:

— Լաւ է: Ձեր լիրիկայի լաւագոյնն այստեղ է:

Այդ ժամանակ նա հետաքրքրուեց թէ գրքի բանաստեղծութիւններից որո՞նք են ինձ դուր գալիս:

ՍՏ. ԶՈՐԵԱՆ

(10 Շար.)

ներու : Նոյնպէս գրուած է հայերէն ստուգաբանութեան խնդիրներով : Կա– ... է վոփրոսը, Եազրբողնանիայի բեւր թիւին մէջ «Հայերէն լեզուին մէջ Հնդեւրոպական բաղաձայններու արտա– յայտման մասին» խորագրով Վ. Փիզանիի յօդուածը, որուն մէջ իտալացի գիտունը լուրջ ուշադրութիւն կը դարձնէ Ա. Ղա– րիբեանի գործերուն, որուն բարբա– ռագիտական ուսումնասիրութիւնները Վ. Փիզանի մէջ կը բերէ նաեւ ուրիշ ա– ռիթով մըն ալ (օրինակ «Փայտեա» հանդէսին մէջ, ԺԵ. 1960, էջ 297) կամ իր «Վերակազմութիւնը Հնդեւրոպական լեզուին եւ իր հնչարանական դրութեան» ուսումնասիրութեան մէջ, Իտալական Լեզուագիտական Դիւան, ԺԶ. 1, 1961:

Ա. Փիզանի գրած է մեծ աշխատասի– րութիւններ ընդհանուր լեզուաբանու– թեան, հնդեւրոպական բաղդատական քե– րականութեան, յունական, լատինական, սանսկրիտ, գերմանական լեզուներու պատմական ու բաղդատական քերակա– նութեան մասին, բայց շատ գրած է նաեւ հայերէն լեզուի ուսումնասիրու– թեամբ, որ կը նկատենք անոր մեծ ար– ժանիքը :

Իր աշակերտներէն մէկը, Ճիանքարլօ Պոլոնեզի, նուիրուեցաւ մասնաւորաբար Հայոց լեզուի ուսումնասիրութեան : Ա– նոր հայագիտական աշխատանքներէն, ի մէջ այլոց, պէտք յիշատակենք՝ «Հետա– զօտութիւններ Հայկ. հնչաբանութեան վրայ», գործը, «Պարսկերէնէ փոխա– ռեալ հայերէն բառերու աղբիւրները» 1960: Ինչ կը վերաբերի Սեն Լիոննեյի, գիտենք, որ «Պիպլիքա», «Բըպլիւ Պիպ– լիք» հանդէսներուն մէջ, ինչպէս նաեւ «Օրիենթալիա»ի կամ ուրիշ հանդէսներու մէջ կը հրատարակէ Աստուածաշունչի բնագիրներու մեկնաբանութիւններ կամ քերականական ուսումնասիրութիւններ :

Փրոֆ. Վալթեր Պերարտի իտալացի է, բայց գրած է նաեւ հայկական խն– դիրներով, զորս չի կրնար անտեսել ի– րաւաբանութեան շրջանակին մէջ : Պէ– տի յիշատակենք անոր ուսումնասիրու– թիւնները որ բազմաթիւ են և որոնք մեզի յայտնի են մանաւանդ իր ղեկավարած «Աննալի» հանդէսէն : Անոնցմէ մէկը անոր առիթ կ'ընծայէ ցոյց տալու իր գիտա– կան հմտութիւնը հայերէն ստուգաբա– նութեան բնագաւառին մէջ, ուր բաղ– դատական կերպով կը վերլուծէ հայե– րէն լեզուին մէջ ներկայացուած Ք'Օ' Ա– ՆԱՔ տարազները : Ցաւալի է, որ հայա– գիտութեամբ աւելի չի զբաղիր ան :

Փիւղիկական լեզուին մեծ ծանօթնե– րէն մէկն է Փրոֆ. Պոնֆանթէ : Միացեալ Նահանգներու Քոլոմպիայի համալսա– րանի Փրոֆ. Ճուլիանօ Պոնֆանթէ փրո– ֆէսօր եղած է Իտալիոյ մէջ, սակայն ստիպուած է տարագրուելու, փախչելով իտալական ֆաշիզմէն : Անոր գործու– նէութեան մասին պիտի խօսինք Մ. Նա– հանգներու Հայագիտութեան յատկաց– ուած բաժնին մէջ :

ԹՈՒՐՔԵՐԸ ՊԻՏԻ ՇԱՀԱԳՈՐԾԵՆ ԱՆԻԻ ԱՒԵՐԱԿՆԵՐԸ

ՀՈՎԻՒ ՄԸ ՇԻՆԱԾ Է ԱՆԻԻ 1001ՐԴ ԵԿԵՂԵՑԻՆ ԵՒ ԿԱԹԻ ԱՒԱԶԱՆԸ

Կարսէն 30 Օգոստոս թուականով կը գրեն Պոլսոյ թրքական թերթերուն ·

Կարսի բնակիչները որոշած են վերա– կենդանացնել այս նահանգի պատմու– թիւնը եւ իրենց ձոխ ֆոլքլորով ու պատ– մական արժէքաւոր հնութիւններով հրա– պուրել զբօսաշրջիկները :

Անին ճանչնալու համար պէտք է կար– դալ Կարսի պատմութիւնը, կամ երկար նեղութիւններ աչք առնելով այդ պատ– մական քաղաքը այցելել : Այս ձեւով միայն կարելի կ'ըլլայ ճանչնալ անցեալը այս դարաւոր քաղաքին, որ ձեռքէ ձեռք անցած է :

Հակառակ անոր որ Անի քաղաքը, Հա– յոց Գագիկ Ա.էն (989 – 1020) մինչեւ Սէլճուքներու Ալփասլան արքայի շրջա– նը, իրենց ամենափայլուն շրջանը ապրող փարիչներ եւ զանազան արշաւանքներ տեսած է, կրցած է կանգուն մնալ : Սա– կայն Անիի աւերակները հետզհետէ կ'ո– չընչանան. վայրի մը չէ վերածուած ան :

Կարսի բնակիչները դժգոհ են եւ այժմ կ'ուզեն կորուստէ փրկել այս պատմա– կան քաղաքի կոթողները : Հակառակ ա– նոր որ Անիի մասին ահագին հրատարա– կութիւն կատարուած է, ցարդ զբօսա– շրջական վայրի մը չէ վերածուած ան:

Պատմութիւնը կ'ըսէ թէ Անին ատենօք Հայոց ամէնէն աչքառու քաղաքն էր : Ըստ աւանդութեան, պարիսպներով շըր– ջապատուած միջնադարեան այս քաղա– քին մէջ 1001 եկեղեցիներ կային, որով– հետեւ ամէն գերդաստան իր եկեղեցին ունէր եւ իւրաքանչիւր գերդաստանի պատկանող անձ, կրնայ միայն իրեն պատկանող եկեղեցիին մէջ աղօթել :

Պատմութիւնը իր «գլուխը բարձր, ծոծրակը հաստ» մարդիկ կը յիշէ Անիի բնակիչները : Անոնք հազար եկեղեցիներ կառուցած էին իրենց քաղաքին մէջ : Օր մը հովիւ մը կուգայ այս քաղաքը, կը տեսնէ թէ աղօթելու հնարաւորութիւն չունի : Ան ալ պարիսպներէն դուրս, ե– կեղեցի մը կը շինէ, իրեն համար այս կերպով 1001ի կը բարձրանայ եկեղեցի– ներու թիւը ...

Ներկայիս չէնք մը կանգուն կը մնայ այս աւերակ քաղաքին մէջ: Անիի Մայր եկեղեցին է ան: Երբ Սելճուքները կը գրաւեն այս քաղաքը, եկեղեցիի շինու– թիւնը չէ աւարտած եղեր, Ալփասլան վերջացնել կուտայ չէնքը, որ իբր մզկիթ կը գործածուի : Աւելի վերջ, ուրիշ մզ– կիթներ ալ կը կառուցուին. անոնցմէ մէ– կըն է «Պօզ ճամին»: Բայց 93ի պատե– րազմին, երբ Ռուսերը կը գրաւեն այս շրջանը, Հայերը կուգան, կը քանդեն հիմերը եւ կը փլցնեն մզկիթը ...

Հայոց շրջանին, Կաթի աւազան մը կայ եղեր առեւտուրի կեդրոն Անիի մէջ : Անասնաբուծութիւնը շատ զարգացած է եղեր երկու հարիւր հազար բնակիչ ունե– ցող այս քաղաքին մէջ եւ իբր գիւղու– թիւն կաթի աւազան մը կը շինեն քաղա– քին կեդրոնը :

Ագարակներու մէջ հաւաքուած կաթե– րը, խողովակներով այս աւազանին մէջ կը լեցուի եւ յետոյ ագարակապանները, իրենց ունեցած կենդանիներու թիւին համաձայն, կը ստանան եղեր իրենց բա– ժինը :

Ներկայիս, Անիի մէջ կանգուն մնա– ցած են Մայր եկեղեցին, — որ Ալփաս– լանի կողմէ մզկիթի վերածուած էր — ուրիշ մզկիթ մը, պարիսպներ եւ «Մա– կաղպէնթ» բերդը:

Ռուսերը ամէն ջանք թափած են այս– տեղի կոթողներուն վրայէն թրքական հետքերը ջնջելու համար: Հակառակ ա– սոր անվթար մնացած են Աոխծներով Դուռը եւ ուրիշ կոթողներ :

Անի, որ Ասիոյ մուտքին կը գտնուէր, ունէր օթեւաններ, պալատներ եւ կարա– ւաններու համար մասնաւորաբար բաց– ուած քարայրներ, հետեւաբար դիւրաւ կրնայ դառնալ զբօսաշրջական հրապու– րիչ վայր մը: Միջոց մը Ալփաչայի քայ– մաքամը մտածեր է պանդոկ մը շինել հոն, սակայն յաջողած չէ տրուեր եւ ստիպուեր է հրաժարիլ իր ծրագրէն ա– նոր տեղ օթօպիւս մը գներ են Անիի հա– մար: Օթօպիւսին հասոյթով ալ պանդոկ մը պիտի շինուի եղեր Անիի աւերակնե– րէն դուրս: Ասիկա երազ մըն է անշուշտ:

Իտալացի երիտասարդ գիտականներէն դեռ կը մնայ նշել Ռ. Կուսմանի, որ մեծ արժանիք ունի փռիւգիական արձանա– գրութիւններու մեկնաբանման մէջ: Ա– նոր ուսումնասիրութիւնները մեծ չափով նպաստեցին այս արձանագրութիւններու հասկացողութեան գործին մէջ, որուն նուիրած է բազմաթիւ մասնագիտական արժէքաւոր գործեր :

Վերոյիշեալ տուեալները մեզի ցոյց կուտան որ Իտալիոյ մէջ հայագիտական ուսումնասիրութիւնները կը գտնուին ի– րենց բարձրութեան վրայ :

ՓՐՈՖ. ՎԼԱՏ ՊԸՆԸՐՅԵԱՆՈՒ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԱՐԴԱՐՈՒԹԵԱՆ ՃԱՆԱՊԱՐՀՈՎ, վէ– պակ, գրեց Արամ Գառօնէ : Տպարան «Ալիք», Թեհրան, 1962 :

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ, (Յատուկ). — Համախար– բերդցիական Հայր.Միութեան Ֆրանսա– յի շրջանի 21րդ Պատգ. ժողովը գու– մարուեցաւ անցեալ Օգոստոսի 25 – 26ին Վալանսի մէջ:

Որոշեալ ժամուն ներկայ էին բոլոր պատգամաւորները : Կեդրոնական վար– չութեան նախագահ հայրենակից Ս. Տէր Մարտիրոսեան բոլորին բարի գալուստ մաղթելէ ետք ներկայացուց իր կազմին հրաժարականը եւ առաջարկեց ընտրել օրուան դիւանը :

Միաձայնութեամբ դիւանի նախագահ եւ քարտուղար ընտրուեցան հայրենա– կիցներ՝ Պ. Պ. Ս. Ճերանեան եւ Յ. Տէր Ղուկասեան՝ Վալանսէն :

Հայրենակից նախագահը շնորհակա– լութիւն յայտնեց իրենց տրուած վըս– տահութեան համար եւ կոչ ըրաւ սովո– րական լրջութեամբ եւ նախանձախնդ– րութեամբ մօտենալ օրակարգի բոլոր հարցերուն : Հրաւիրեց ժողովականները վայրկեան մը յոտնկայս լռութեամբ յար– գել վերջացող տարեշրջանին մեզմէ ան– վերադարձ բաժնուած հայրենակիցներու յիշատակը :

Լսուեցան բոլոր մասնաճիւղերու խը– նամքով պատրաստուած գրաւոր զեկոյց– ները՝ նիւթական թէ բարոյական: Կեդ– րոնական վարչութեան քարտուղարը կարդաց իրենց կազմին տարեկան գոր– ծունէութեան զեկոյցը :

Կեդր. վարչութեան հաշիւներու քըն– նիչ յանձնախումբի անդամ նշանաւոր– ցան հայրենակիցներ՝ Կ. Պօզոյեան, Մ. Միրզոյեան եւ Քէլակեան :

Միաձայնութեամբ ընդունուեցաւ հե– տեւեալ բանաձեւը՝ «Ժողովը լսելէ վերջ բոլոր մասնաճիւղերու, Կեդր. վարչու– թեան եւ քննիչ յանձնախումբի տեղեկա– տուութիւնները, կուգայ հաստատել որ բոլոր անդամները կատարած են իրենց պարտականութիւնը եւ գործադրած նա– խորդ ընդհանուր ժողովի որոշումները»:

Որոշուեցաւ Խարբերդցի հին եւ նոր ննջեցեալներու յիշատակին հոգեհան– գիստ մը տալ Վալանսի Հայ Առաքելա– կան եկեղեցւոյ մէջ եւ յատկացուեցաւ հարիւր Ն. Ֆ. :

Նախկին Կեդր. վարչութիւնը նոյնու– թեամբ վերընտրուեցաւ միաձայնու– թեամբ :

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (175)

ԱՒԱԶԱԿԱՊԵՏԸ

ԳՐԵՑ՝

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍ ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ

— Այո, պատասխանեցին ամէնքն ալ : Թող կատարուին, թող մեռնինք, բայց մեր հայրենի աւերակներուն տակ իյ– նանք: Այսչափ :

— Լաւ, ուրեմն ընտրեցէք ձեր մէջէն երկուքը եւ հաւատարիմ մէկը: Թող գայ ինծի, կը խորհրդակցինք ձեր մասին ու կը գտնենք միջոց մը :

Գաղթականները, որոնց մեծագոյն մա– սը գիւղացիներէ կը բաղկանար, խակոյն ընտրեցին իրենց մէջէն տարիքոտ ու փորձառու մէկը, որ ժամանակով ռէս եղած էր ու Մէլիք կը կոչուէր :

Օր մը վերջ քանի մը խանդավառ երի– տասարդներ Աւազակապետին ներկայա– ցան ու ըսին թէ իրենք ընտրած են Ռէս Մէլիք անունով տարիքոտ անձ մը :

— Վստահելի՞ մէկն է, հարցուց Ա– ւազակապետը՝ որուն հոգին ցնցուեցաւ այդ անունը լսելով :

— Այո, այո, գուշեցին երիտասարդնե– րը: Անոր շնորհիւն է որ ազատեցանք մահուան սոսկալի վտանգէ մը : Բոլոր գաղթականներս երախտապարտ ենք ի– րեն :

— Աղէկ, ուրեմն այս իրիկուն ղրկե– ցէք ինծի. մենք վաղը պէտք եղածը կը հոգանք :

Երիտասարդները մեկնեցան : Իրիկ– ուան արեւը մտնելու ատեն Աւազակապե– տին ներկայացաւ ծերունի անձ մը:

Այս անձը մեր ծանօթ Ռէս Մէլիքն էր: Աւազակապետը նայեցաւ, կարօտէն խեղդուած նայուածքով մը նայեցաւ, բայց չյայտնեց ինքզինք :

Օհ, որչափ փոխուած էր այդ երբեմ– նի յաղթանդամ ու կորովի մարդը: Մօ– րուքը մինչեւ կուրծքին կէսը կը հասնէր ու ձիւնի պէս ճերմակ էր. դէմքը հալեր էր ու ճակատը խորշոմներու ծալքի մը մէջ կը մնար : Աչքերը մարմրած էին ու անոնց հրավառ ցոլացումը հազիւ կը պլպլար: Հասակը կքած էր ու յայտնի կ'երեւար որ թշուառութենէ աւելի կեան– քի փոթորկալից պարագաներն էին անոր վրայ ծանրացող ու զայն աւելի ճնշող :

— Ինծի նայէ, Մէլիք ճան, ըսաւ Աւա– զակապետը ծանր ու լուրջ ձայնով մը, գիտե՞ս որ մեր երկուքիս վրայ ահագին պարտականութիւն մը դրուեցաւ: Դըժ– բախտաբար երկուքս ալ ծեր ենք, երկու– քըս ալ գերեզմանին դուռը հասած անձ– նաւորութիւններ ենք: Բայց ինչ որ է, աշխատինք գերեզման մտնելէ առաջ օգ– տակար գործ մը ընել : Ախ, իմացայ որ այս փոքրիկ գաղթականութեան կեանքը դուք ազատած էք: Շատ ուրախացայ որ անոնց օրհնութիւնը առած էք: Հիմա կը մնայ այդ գաղթականութիւնը իր հայ– րենիքին մէջ տեղաւորել : Ի՞նչ գաղա– փար ունիք այդ մասին: Ես յանձն կ'առ– նեմ ճամբաները գտնել, միայն թէ այդ գիւղացիները կարո՞ղ ենք գիւղերուն մէջ մտցնել :

— Ատիկա բան մը չէ, նկատել տուաւ Ռէս Մէլիք, գիշերով գիւղը մտնել կըր– ցա՞ն. ալ ազատ են, տեղական կառա– վարութիւնը չիմանար :

— Աղէկ, մենք ալ այդպէս կ'ընենք :

Արդարեւ, երկու օր ետք Ռէս Մէլիքի եւ Աւազակապետի առաջնորդութեամբ այդ հարիւրի մօտ թշուառ գաղթական– ները ապահովաբար իրենց գիւղերը մը– տան, ամէնքն ալ Վանեցի :

Ռէս Մէլիք իր աղջկան հետ քաղաքին մէջ տուն մը վարձեց ու հոն բնակեցաւ : Եւ որովհետեւ Աւազակապետէն խնդրած էր որ անգամ մը գինք տեսնելու երթար, իրիկուն մը տունը գնաց :

— Բարեկամս, ըսաւ Ռէս Մէլիք, գի– տեմ որ ազգին անձնուէրներէն մէկն էք դուք, գիտեմ որ ձեր բովանդակ կեանքը զոհելու պատրաստ եղած էք տարիներէ ի վեր ու այս ծերութեան օրերուդ մէջ ալ, տար վստահ եմ: Միայն թէ կարելի՞ է գիտնալ թէ ինչ է ձեր անունը, մանա– ւանդ ընիկ որ տեղացի էք :

Աւազակապետը ժպտեցաւ իր այն է– ութենէն ցոլացած ժպիտովը, զոր չենք կրնար բացատրել եւ որ յատուկ է մի– այն մեծ հոգիներու :

Ի՞նչ անցաւ անոր հոգիէն :

Ի՞նչ խանդաղատալի ու անզուսպ ճա– ռագայթ էր այն որ ցնցեց անոր երկաթէ խառնուածքը եւ պատկերացաւ անոր խորհրդաւոր կերպարանքին վրայ :

Ատիկա Աստուած գիտէ :

Միայն թէ այդ հարցումը զոր ըրաւ ի– րեն իր անցեալ օրերու պաշտելի մարդը՝ շատ դառն ու շատ կսկծալի հարցում մըն էր :

Ախ, մինչեւ այն ատեն անծանօթ մնալ ուզած էր անոր, մինչեւ այն ատեն չէր յայտնած թէ ինքը լեռներու Աւազակա– պետն էր, Ներսէս Արծրունին էր, մէկ խօսքով՝ հայ ազգին այն մեծ մարդերէն մին էր զոր Աստուած իբրեւ հրեշտակ մը, իբրեւ առաքեալ մը, իբրեւ փրկիչ մը ղրկած էր երկինքէն :

Հետեւաբար լուռ մնաց :

— Ինչո՞ւ կը մտածէք, բարեկամ, յա– րեց Ռէս Մէլիք անուշ ձայնով մը :

(Շար.)

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Ալֆորվիլի խումբը ցաւակցութիւն կը յայտնէ Մարի–Ռոզ Սօֆեանի եւ համայն ընտանիքին իր հօր կսկծալի մահուան առթիւ :

× Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Իսիի խումբը ցաւակցութիւն կը յայտնէ Մարի Ռոզ Սօֆեանի եւ ընտանիքին, իրենց հօր մահուան առթիւ, ինչպէս նաեւ Արա Գասպարեանի իր մօր մահուան առթիւ :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Զապէլ Տէտէճեան եւ զաւակները Վարդանոյշ եւ Պերնառ, ինչպէս նաեւ ընտանեկան պարագաները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, գրաւոր կամ ծաղկեպսակով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՏԷՏԷՃԵԱՆԻ

մահուան առթիւ :

ՆՈՒԷՐ ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ԿԱՅԱՆԻՆ

1.— Ոսկեան եւ Խոսրովեան ընտանիքները կայան իրենց այցելութեան առթիւ հարիւր Ն. Ֆ. կը նուիրեն :

2.— Տէր եւ Տիկին Լէօն Պէրպէրեան Կապ. Խաչի կայանէն իրենց տղոց կաղ-ղուրուած վերադարձին առթիւ 10 Ն. Ֆ. կը նուիրեն :

"ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ"

Շատ քիչ թիւով տրամադրելի տեղեր մնացած են : Իրենց զաւակները արձանագրել փափաքող ծնողքներէն կը խնդրուի, որ փութով կատարեն անհրաժեշտ դիմումը :

1962 – 1963

Ուսումնական շրջանը կը բացուի ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ ԱՌԱՒՕՏ՝ ՍԵՊՏ. 24

Վարժարանի տեսչութիւնը՝ ծնողքներու ուշադրութեան կը յանձնէ այդ թուականը, խնդրելով որ ճշդապահութեամբ, այդ օրը, դպրոց առաջնորդեն իրենց աշակերտ զաւակները :

26, Rue Troyon, SEVRES (S. et O.)
Tél. : OBS. 18-28

ԻՆՉՊԷՍ ՏԵՍԱՅ ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ

(Տպաւորութիւններ)

Գրեց՝
Հ. ՎԱՀԱՆ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

Յաջորդաբար երկու անգամ սպառելէ ետք մեր ունեցած հարիւրաւոր օրինակները, ստացած ենք սակաւաթիւ օրինակներու վերջին ծրար մը :

ՆԿԱՆԵՐՈՎ ՃՈԽԱՑԱԾ ԱՅՍ ԳՐՔՈՅԿԸ ԿԱՐԺԷ ՄԻԱՅՆ 3 Ն. Ֆ.

Առաքումով՝ 4 Ն. Ֆ.

Դիմել՝
« Յ Ա Ռ Ա Ջ »

FOURRURES
Roger YOPIAN
PRIX INTERESSANTS
NEUF et REPARATION
84, Boulevard de Stalingrad, 84
— CHOISY-LE-ROI (Seine) —
Autobus : de la Porte de Choisy, descendre 3 Communes ou Rue du Docteur-Roux.

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

—o—

ՏԷՍԻՆ.— Այս Զորեքշաբթի երեկոյեան ժամը 20.30ին, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ :

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Կիրակի Սեպտեմբեր 16, կէսօրէ ետք ժամը 4ին, Կապոյտ Խաչի գրասենեակի սրահը :

Կարեւոր օրակարգ.— զեկուցում, դպրոցներու վերաբացում, վարչութեան ընտրութիւն :

Ներկայ կ'ըլլայ Միութեան գործավարը :

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

—o—

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին 1962 – 1963 տարեշրջանի արձանագրութիւնները սկսած են : Անոնք որոնք կը փափաքին ղրկել իրենց զաւակները, պէտք է այժմէն իսկ դիմում ընեն հաստատութեան տնօրէնութեան :

Վարժարանին նպատակն է պատրաստել միջնակարգ ուսման պաշարով օժտուած եւ հայեցի դաստիարակութիւն ստացած Հայուհիներու սերունդ մը :

Դպրոցասէրի ուսման ծրագիրը կ'ընդգրկէ երկու ուրոյն բաժիններ.

Ա.— Ֆրանսականը, որ տառացի կերպով կը հետեւի պետական լիսէներու արդիական բաժնի պաշտօնական ծրագրին, անգլերէն եւ սպաներէն լեզուներով, կը պատրաստէ պրըվէի եւ պաքալորէայի :

Բ.— Հայկականը, որ կ'օժտէ սանուհիները հայագիտական ծանօթութիւններով, հայ լեզուի, գրականութեան, հայ կրօնքի եւ պատմութեան, Հայաստանի աշխարհագրութեան մարզերուն մէջ :

Աշակերտուհիներ կ'ընդունուին 8 տարեկանէն սկսեալ : Մանրամասնութիւններու համար դիմել հաստատութեան տնօրէնութեան :

1, Bd. du Nord, LE RAINCY (S. et O.)
Հեռաձայն 927 01.72

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՄԱՏԵԱՆ ՀԱՅԿԱԶԱՆՑ
(ԳԻՐՔ ԱՄԷՆ ՕՐ ԿԱՐԴԱԼԻՔ)

ԳԻՆԸ 3 Ն. Ֆ.

ԴԻՄԵԼ «ՅԱՌԱՋ»Ի ԽՄԲԱԳՐԱՏՈՒՆԸ

ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՄԷՋ
ԸՆԿ. Ա. ՔԷՕՍԷԵԱՆ
(Ֆօթօ Ռէքս)

2 Ռիւ Պէռնար տիւ Պուա :

ԲԱՐԵՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԵԱՆՑ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Իրենց տրամադրութեան տակ կը դրուին եգիպտական զանազան շարժանկարներ (արաբերէն, ֆրանսական ենթախորագիրով), որոնց շահագործելու համար իրենց ղանձին :

Յաւելեալ տեղեկութեանց համար դիմել՝

JACQUES DERDERIAN
13, Ave. de la Rosière
MARSEILLE 12e

ԾԱԽՈՒ Է

2 յարկաբաժին, 6 սենեակ 2 խոհանոց, ելեկտրական ուժ (ֆորս), աշխատանոց, հող՝ 312 քառակուսի մեթր, երկու փողոցի վրայ :

Կարելի է ամէն օր այցելել.—

55, Պուլվառ տիւ Մուլէն տը լա Թուռ
ՓԼԵՍԻ – ՌՈՊԻՆՍՈՆ

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Ֆ. Կապ. Խաչի Մարսէյլ քաղաքի մանածիւղին վարժարանը կը վերաբացուի Հոկտեմբեր 4ին :

Արձանագրութիւնները ամէն Հինգշաբթի կէսօրէ ետք ժամը 4–6, Ահարոնեան Ակումբին մէջ :

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

1962 – 63 տարեշրջանին «Խրիմեան վարժարանի» վերաբացման առթիւ, Ֆ. Կ. Խաչի Շրջ. վարչութիւնը կոչ կ'ընէ Իսի լէ Մուլինոյի հայրենակիցներուն, որ իրենց զաւակները արձանագրել տան օր առաջ :

Ուսուցիչ նշանակուած է Պ. Պ. Սը-նապեան (Լիբանանէն) :

Դպրոցը կը վերաբացուի Հոկտեմբեր չորսին, Հինգշաբթի օր : Արձանագրութիւնները տեղի կ'ունենան, վարժարանին մէջ, այս Հինգշաբթի, Ուրբաթ եւ Շաբաթ օրերը, Սեպտեմբեր 13, 14 եւ 15, կէսօրէ ետք :

ՀԱՅ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆ – ԼԸ ՓԷՔ

Բացուած են արձանագրութիւնները 1962 – 1963 Ուսումնական տարեշրջանին :

Կ'ընդունուի 10 – 12 տարեկան բարեկիրթ եւ յառաջադէմ ուեւէ աշակերտ : Ուսումնական ծրագիրն է դասական ընթացք երկրորդական վարժարանի

Դիմել ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՏԵՍՉՈՒԹԵԱՆ
ECOLE APOSTOLIQUE ARMÉNIENNE
3, Av. de Grandchamp, LE PECQ (S. et O.)
Tél. 963.01.72

ՍՏԻՊՈՂԱԿԱՆ

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Քարտուղարուհի մը ֆրանսական մեծ ընկերութեան մը համար, ապագայ ունեցող պաշտօն, 21էն 30 տարեկան, տոմարակալութիւն գիտցող, հաշուապահական տետրակներու համար :

Գրել «Յառաջ»ի, որ կը փոխանցէ :

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ներկայացուցչական ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջաններու մարմիններու ներկայացուցիչները այս Շաբաթ, ժամը 20.30ին, Մշակոյթի Տան սրահին մէջ : Կարեւոր օրակարգ : 1.— Զեկուցում պատգամաւորներու : 2.— Ընտրութիւն Շրջ. կոմիտէի :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

—o—

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»Ը ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի 13 Հոկտեմբեր, Շաբաթ գիշեր մինչեւ լոյս, 6րդ Թաղամասի քաղաքապետարանի սրահներուն մէջ :

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ մէջ Հ. Յ. Դ. Օրը կը տօնուի, Հոկտեմբեր 27, Շաբաթ գիշեր ժամը 21էն մինչեւ լոյս, «Ալհամպրա»յի սրահներուն մէջ, բացառիկ պատրաստութեամբ :

×

Ֆ. Կապ. Խաչի Մարսէյլ քաղաքի պարահանդէսը Սփլանտիտի մէջ, Դեկտեմբեր 22, Շաբաթ գիշեր :

×

Սորպոնի Մեծ սրահին մէջ ՆՈՅ. 11-ին, տեղի պիտի ունենայ Ս. Մեսրոպ Մաշտոցի Ծննդեան 1600ամեակի տօնակատարութիւնը, Փարիզի եւ շրջակայից բոլոր հայ Միութիւններու մասնակցութեամբ :

×

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, Հոկտ. 28ին ժամը 16էն կէս գիշեր Ժորժ Ե.ի չքեղ սրահներուն մէջ : (Եղանակին առաջին պարահանդէսը) :

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ն. Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան :

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS - 6e — Chèque Postal : 1278-35

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ, Ս. Վրացեան, Բ. տպ. Պէյրութ, լաթակազմ, պատկերազարդ, 684 էջ	45 Ն. Ֆ.
ԳԻՐՔ ՃԱՆԱՊԱՐՀԻ, Եղիշէ Չարենց, Պէյրութ, 317 էջ	7.50 Ն. Ֆ.
ՄԱՀԵՐԳ, ձայնագրեալ, քէմանչիստ Ռուբէն, Պէյրութ,	5 Ն. Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆԷ ՀԱՅԵՐԷՆ, Հ. Ե. Տէր Ղազարեան, Պէյրութ,	20 Ն. Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ ՀԱՅԵՐԷՆ, Մեսրոպ Նուպարեան, Պէյրութ	40 Ն. Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅԵՐԷՆԷ ԳԱՂՂԻԵՐԷՆ, Հ. Գ. Պայեան, Վենետիկ,	40 Ն. Ֆ.
ԱՌՁԵՌՆ ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅ. ԳԱՂՂ. Հ. Դ. Ստեփանեան, Վենետիկ	9 Ն. Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ, Ս. Դարբինեան, Պէյրութ,	40 Ն. Ֆ.
ԱՆԳԼԵՐԷՆԷ ՀԱՅԵՐԷՆ ԲԱՌԱՐԱՆ, Յ. Յ. Չագմագճեան, Պէյրութ	40 Ն. Ֆ.
ԿԵԱՆՔԻ ՅՈՐՁԱՆՈՒՏԻՆ ՄԷՋ, Կ. Սասունի, Պէյրութ,	10 Ն. Ֆ.
ՉՐՈՅՑ, Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ, Ա. Հատոր 3.50 Ն. Ֆ. Բ. Հատոր 5 Ն. Ֆ.	

Առաքման ծախքը գնողին վրայ

ԳՐԱՏՈՒՆՍ ԿԵԴՐՈՆԱՏԵՂԻՆ Է
ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ՁԱՅՆԱԳՐԵԱԼ ԲՈԼՈՐ ԵՐԿԵՐՈՒՆ
ՃՈԽ ՄԹԵՐՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԵՒ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԵԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆՑ

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն.Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն.Ֆ. — Հատը 0.25 Ն. Ֆ.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 12 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

MERCREDI 12 SEPTEMBRE 1962

38ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9402 38e ANNÉE

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 18ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5303

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԷՋՄԻԱԾԻՆ ԵՒ ԱՆԹԻԼԻԱՍ

Ա.

Մեծի Տանն Կիլիկիոյ արժանընտիր կաթողիկոս Զարեհ Ա. վեցուկէս տարիէ ի վեր Ցորի համբերութեամբ եւ քրիստոնէավայել հանդուրժողութեամբ տարած էր այն «անդուռն բերանով կատարուած անարգանքներն ու չարախօսութիւնները», ինչպէս նաեւ «լեռնակուտակ լուտանքները», որոնք ուղղուած էին իր անձին դէմ Էջմիածնի գահակալին եւ «Հայաստանասէր» ու «Էջմիածնասէր» պիտակի տակ թաքնուած քաղածածուկներու կողմէ :

Իր անձնական արժանապատուութիւնը թոյլ չէր տուած պատասխանելու այդ ցեխարձակումներուն, որքան ալ բարձրէն եկած ըլլային անոնք, երբեմն նոյնիսկ կոնդակի ձեւին տակ, «Նզովք», «Նիկոլ» եւ այլ անվայել որակումներ իրար խառնելով :

Անոնց հեղինակները իրենք ամօթով մնացին եթէ՝ Զարեհ Ա.ի արհամարհական կեցուածքին առջեւ՝ եւ առատասները իջեցուցին, երբ տեսան թէ Տոն Քիշոթի պէս նիզակ կը ճօճէին հողմաղացներու դէմ :

Այժմ սակայն յորդած է բաժակը, երբ Մայր Աթոռը սկսած է ոտնձգութիւններ ընել «Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսական Ս. Աթոռին պատմական ու աւանդական իրաւունքներուն եւ հայ ժողովուրդի կեանքէն ներս անոր եկեղեցական հեղինակութեան» դէմ :

Ուրեմն Կիլիկիոյ վեհափառ կաթողիկոսը լուռ կը մնայ, երբ մարդիկ կ՚անարգեն իր անձը, սակայն կը պոռթկայ եւ բողոքի ձայն կը բարձրացնէ, երբ ինքնակոչ տարրեր կը դառնան իր դարաւոր աթոռին իրաւունքներն ու իրաւասութիւնները, զորս պաշտպանելու եւ անվթար պահելու հանդիսաւոր ու պաշտօնական ուխտ էր ըրած «առաջի Աստուծոյ եւ ի ներկայութեան բազմահազար ժողովրդեան» իր օծման օրը, 2 Սեպտեմբեր 1956ին :

Տարիներէ ի վեր քանիցս այս էջերուն մէջ խօսած ենք մեր բարձրագոյն նուիրապետական զոյգ Աթոռներուն՝ Էջմիածնի եւ Կիլիկիոյ կաթողիկոսութեանց փոխ-յարաբերութեանց մասին, հիմնուած պատմական անհերքելի փաստերու վրայ :

Վեցուկէս տարիէ ի վեր մեզի համար անհասկնալի կը մնայ Մայր Աթոռի գահակալին բռնած բացասական եւ թշնամական դիրքը հանդէպ իր եղբայրակցին : Երկու Աթոռներու գահակալները դարերէ ի վեր եղբայրական յարաբերութիւններ մշակած են իրարու հետ, ի բաց առեալ քանի մը պարագաներէ :

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Փիլիպպոս Ա. Աղբակեցիի (1633 - 1655) եւ Կիլիկիոյ Կաթողիկոս Ներսէս Ա. Սեբաստացիի (1648 - 1654) մասնակցութեամբ 1652ին Երուսաղէմի մէջ գումարուած ժողովը երկու Աթոռներու գոյութիւնը հաստատած եւ անոնց իրաւունքներուն եւ յարաբերութեանց սահմանները ճշդած էր :

Այնքան բացորոշ համաձայնագիր մը եւ դարաւոր աւանդութիւնները ոտնակոխ ընելով, Գէորգ Դ. Քէրէստէճեան Կոստանդնուպոլսեցի Կաթողիկոս (1866 - 1882) մեծամոլութենէ տարուած յաւակնութիւնն ունեցաւ հալածելու Կիլիկեան Աթոռը՝ զայն հակաթոռ եւ հեստեալ հռչակելով : Սակայն Կիլիկիոյ Կաթողիկոս Մարաշցի Մկրտիչ Ա. Քէֆսիզեան (1871 - 1894) ոգի ի բռին պաշտպանեց իր Աթոռին պատմական ու աւանդական բոլոր իրաւունքները՝ մինչեւ Պոլիս երթալով՝ եւ յաջողեցաւ :

Էջմիածնի այսօրուան գահակալը կ՚ուզէ հետեւիլ Գէորգ Դ.ի տխուր օրինակին :

Սակայն իր յաւակնութիւնները նոյն ձախողութեան պիտի մատնուին :

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱՆ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ

ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԲԱՐԵՓՈԽՈՒՄ

ՆԱԽԱԳԱՀԸ ԵՐԿՐԻՆ ՊԻՏԻ ԽՕՍԻ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 18ԻՆ

Նախագահը Փարիզ հասնելէ վերադարձած պիտի ձեռնարկէ սահմանադրական այն բարեփոխութեանց, որոնց մասին կը խօսուի վերջերս :

Նախքան ֆրանսական գործերու անդրադառնալը, տը Կոլ շնորհակալութեան հեռագիրներ ղրկեց Նախագահ Լիւպքէի եւ վարչապետ Ատընաուըրի : Առաջինին մէջ, տը Կոլ կը շեշտէ թէ գերմանական իր այցելութիւնը անմոռանալի յիշատակ մը պիտի ձգէ եւ իր յուզումը կը յայտնէ ի տես այն ընդունելութեան զոր ժողովուրդը իրեն վերապահած էր : Տը Կոլ վստահ է թէ այս ճամբորդութիւնը ֆրանքօ-գերմանական յարաբերութեանց սերտ բարեկամութեան դարաշրջանը պիտի բանայ :

Ատընաուըրի հեռագրին մէջ ալ տը Կոլ շեշտը կը դնէ այն յուզումին վրայ զոր զգացած է գերման ժողովուրդին վերապահած ընդունելութեան համար : Ինքզինքը քաջալերուած կը զգայ յառաջանալու այն ճամբուն վրայ ուրկէ ինք եւ Ատընաուըր կը քալեն :

Անշուշտ չատեր գոհ չեն այս անսպասելի մերձեցումէն : Եթէ ամէն ոք չարտայայտուիր, Մոսկուա չի ծածկեր իր դժգոհութիւնը, մանաւանդ քաղաքական խօսակցութեանց առթիւ : Ռուսերուն համար Ատընաուըր կը մարմնացնէ գերման ռազմապաշտութեան վրիժառու ոգին, մինչ տը Կոլ զոհն է : Ռուսերը այն կարծիքն ունին նաեւ որ այս հանդիպումը դաւ մըն է Անգլիոյ դէմ որ պիտի պարտաւորուի ֆրանքօ-գերման ղեկավարութեան մը ենթարկուիլ եթէ անդամակցի Հասարակաց Շուկային : Դաւ մը նաեւ՝ Միացեալ Նահանգներու դէմ, անոր բռնած դիրքին համար հիւլէական զաղտնիքներու մարզին մէջ : «Փրաւտայի» յօդուածագիրը կ՚ըսէ նոյնիսկ թէ Ֆրանսա եւ Գերմանիա համաձայնութեան եկած են հիւլէական զէնքերու արտադրութեան հարցին մէջ : Այս ուղղութեամբ կ՚արտայայտուի նաեւ «Իւմանիթէ» իր խմբագրականին մէջ՝ Հիւլէական Հաշտութիւն խորագրով :

×

Փարիզի մէջ քաղաքական հոսանքները մեծ խռովութեան մէջ են եւ կ՚ուզեն ժամ առաջ ճշդել իրենց դիրքը, տը Կոլի նպատակներուն նկատմամբ : Ծանօթ է որ Նախագահը հանրաքուէի կ՚ուզէ դնել սահմանադրական բարեփոխում մը որ նախատեսէ Հանրապետութեան Նախագահին ընտրութիւնը հանրաքուէով :

ՔԱՍԸՄԸ ՏԱԳՆԱՊԻ ՄԷՋ

Կ՚ԸՍԵՆ ՔԻՒՐՏԵՐԸ ԱՄԵՐԻԿԱՑԻՆԵՐՈՒՆ

Տանա Ատամս Շմիթ շահեկան յօդուած մը հրատարակած է Նիւ Եորք Թայմզի մէջ որ Ֆիկառոյի հետ մենաշնորհը ունի այդ յօդուածին :

Մոլլահ Մուսթաֆա էլ Պարզանի, ամերիկեան օգնութիւն կ՚ուզէ անմիջական կերպով եւ ատոր փոխարէն կ՚առաջարկէ տապալել Քասըմի կառավարութիւնը եւ Իրաքը դարձնել Արեւմտեաններու լաւագոյն դաշնակիցը Միջին Արեւելքի մէջ :

Ամերիկացի լրագրողը կը պատմէ թէ 42 օր դրած է Պարզանիի կեդրոնատեղին հասնելու համար : Այս վերջինը արդէն միշտ կը փոխուի : Պարզանի 59 տարեկան է եւ գլուխը կը գտնուի քրտական կաբեւորագոյն ըմբոստութեան : Պարզանի ըսած է յօդուածագրին — «Եթէ Ամերիկացիները շարունակեն միայն Թուրքիոյ եւ Պարսկաստանի շահերուն մասածել, որոնք չեն փափաքիր որ օգնութիւն ըլլայ Քիւրտերուն, պիտի ստիպուինք համայնավարներու օժանդակութիւնը ընդունիլ եւ մեր յանցանքը պիտի չըլլայ» :

Զինուորական գետնի վրայ, Քիւրտերը կարգ մը յաջողութիւններ արձանագրած են վերջերս : Ասոնց վերջինն էր 12.000-նոց իրաքեան կանոնաւոր ուժերու պաշարումը :

Իրաքի կառավարութիւնը նոր ուժեր կը ղրկէ դէպի հիւսիս եւ հաւանական կը նկատուի որ նոր բախումներ կատարուին ձմեռէն առաջ : Ցարդ, կ՚ըսէ միշտ Ամերիկացին, Քիւրտերը դուրսէն զէնք չեն ստանար, իրաքեան բոլոր զէնքերը զորս ունին բանակին ձեռքէն առած են : Միջին Արեւելքի բոլոր համայնավար կուսակցութիւնները ինչպէս նաեւ Խորհ. Միութիւնը ոչ միայն թշնամական դիրք չեն բռներ քրտական այս շարժումին դէմ այլ եւ սկսած են համակրական զգացումներ արտայայտել :

Սեպտ. 18ին արդէն՝, տը Կոլ պիտի խօսի ժողովուրդին, ապա Հոկտեմբեր 2ին՝ Խորհրդարանին :

Քաղաքական կուսակցութիւնները դէմ են այս ձեւին որ առաջին առթիւ ներկայ Սահմանադրութեան մէկ բռնաբարումը կը նկատեն : Յիշած էինք առենին թէ 89րդ յօդուածը կ՚ըսէ թէ սահմանադրական որեւէ բարեփոխում կրնայ միայն խորհրդարանին կողմէ քուէարկուիլ մինչ տը Կոլ կ՚ուզէ հիմնուիլ միայն 11րդ յօդուածին վրայ, որու համաձայն Հանրապետութեան Նախագահը կրնայ հանրաքուէի դնել որեւէ օրինագիծ որ հանրային իշխանութեանց կը վերաբերի :

× Կը սպասուի որ պաշտօնապէս յայտարարուի նաեւ նախարարական փոփոխութիւնը որ կատարուած է առջի օր : Քրիսթիան Ֆուշէ (Ալժերիոյ նախկին պատուիրակը) Տեղեկատուութեան նախարար նշանակուած է մինչ այս վերջինը՝ Փէյրըֆիթ հայրենադարձներու նախարար կ՚ըլլայ եւ Պուլէն ընդհ. վարիչ Պիւտճէին :

ՎԱՂԸ

ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՈՂՋՈՅՆ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԻԱՑԵԱԼ Նահանգները շատ մտահոգ են Քուպայի եւ Պերլինի լարուած կացութենէն : Պաշտպանութեան նախարարը՝ բացատրեց թէ պահեստի ուժերու 150000 անդամներու զօրակոչը անհրաժեշտ էր որպէսզի Միացեալ Նահանգները պատրաստ ըլլան անմիջապէս պատասխանելու եթէ միջազգային կացութիւնը յանկարծ ծանրանայ :

ՀԱՒԱՆԱՅԷՆ կը հաղորդեն թէ չորս լրագրողներ անհետացած են : Ռօյթըր գործակալութեան, Նիւզ Ուիքի եւ Ճի Պի Սիի թղթակիցներն են : Անգլիական դեսպանատունը Քուպայի իշխանութեանց դիմում մը կատարած է ասոնց հետքը գտնելու համար :

ՀՌՈՄԷՆ հասած լուրերու համաձայն ժօրժ Պիտոյի գլխաւորութեամբ ժողով մը պիտի գումարուէր Կիրակի օր, Միլանոյի մէջ կամ Պիտոյի մէկ բարեկամին Էօժէնի Պոնափարթ ապարանքը որ կը գտնուի՝ Զիվիթանովա : ժօրժ Պիտօ Փրոֆ. ժօրժ Պասթիոն կեղծ անունով կը ճամբորդէր թէեւ անցագիրը կեղծ չէ : Երբ Պիտօ կառավարութեան անդամ էր վերօյիշեալ անունով անցագիր մը ունէր որպէսզի կարենար անծանօթ մնալ :

ԼՈՆՏՈՆԻ մէջ բացուեցաւ անգլիական Հասարակապետութեան ժողովը : Այս 11րդ ժողովին կը մասնակցին 15 երկիրներ որոնց չորսը՝ առաջին անգամ ըլլալով (Սիէռա Լէոնէ, Թանկանիքա, Ճամայիքա եւ Թրինիթէ - Թօպակօ) : Այս 15 երկիրները 685 միլիոն հոգի կը ներկայացնեն :

ԳԱՀԻՐԷԻ Ալ Ահրամի համաձայն Եմէնի իմամը պատերազմական վիճակ հռչակած է եւ ամրապնդել տուած է պալատին պահակազօրքը :

ԿԻ ՄՈԼԷ 244 էջնոց հատոր մըստորագրած է զոր Փլոն հրատարակչականը լոյս ընծայած է «Ազատ բեմ» շարքին մէջ : 1958 Մայիս 13 - 1962 Մայիս 13 խորագրին տակ, ընկերվարական պարագլուխը իր եզրակացութեան մէջ կ՚ըսէ թէ Ֆրանսացիներուն հարիւրէն 15ը անպայմանադրականօրէն տը Կոլի համար է, հարիւրէն քսանը դէմ եւ հարիւրէն 65ը «բաժնուած իրենք իրենց մէջ» : Օոոո հարց կուտայ թէ արդեօ՞ք Մոլէ ինք ալ մաս չի՞ կազմեր ասոնց :

ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ համայնավար կուսակցութեան յառաջիկայ համագումարը տնտեսական զարգացման «մեծածաւալ ծրագիր» մը պիտի քուէարկէ յառաջիկայ քսան տարիներուն համար, ըստ կեդրոնական կոմիտէի քարտուղարին յայտարարութեան :

ՖՐԱՆՍԱ դիւանագիտական յարաբերութիւնները վերահաստատեց նաեւ Յորդանանի հետ, այս վերջինին դիմումին ընդառաջելով :

ՆԱՍԸՐ ընդունեցաւ յետաձգել Արաբական Լիկայէն քաշուելու իր որոշումը կը գրէ Գահիրէի «Ալ Ահրամը», բայց պիտի չմասնակցի Սեպտեմբեր 13ի նիստին : Այս՝ ի պատասխան Լիբանանի Նախագահին գիրին ուր Զօր. Շեհապ շեշտը կը դնէր երեք կենսական կէտերու վրայ. — Ա) Անհրաժեշտ է որ Արաբական լիկան շարունակէ իր առաքելութիւնը, եւ առանց Արաբ. Մ. Հանրապետութեան, Լիկան կը կորսնցնէ իր արժէքին մեծ մասը : Բ) կարելի է բաց թողուլ Արաբ. Լիկայի արտակարգ նիստը (պիտի քննէր սուրիական բողոքը), առկախ կը ձգուի նաեւ Արաբ. Մ. Հանրապետութեան մասնակցութեան հարցը, միւս բոլոր աշխատանքներուն : Գ) Լիկայի հերթական նիստը պէտք է գումարուի որպէսզի որոշում տրուի ընդհ. քարտուղար՝ Հասունայի պաշտօնին համար : Ասոր շրջանը կը վերջանայ Սեպտեմբեր 16ին :

ՔԼՕՏ ՏԸՊԻՒՍԻ

(1862 – 1918)

ԽՄԲ.— Աշիլ – Քլօտ Տըպիւսի, զոր Քլօտ տը Ֆրանս կը մականուանէր հիացական թռիչքով մը՝ իտալացի ճերթողը Կապրիէլէ տ'Աննունցիօ, ծնած էր Փարիզի մերձաւոր արուարձան Սէն – Ժերմէն – ան – Լէ՝ 1862 Օգոստոս 22ին:

Այս դարադարձը մեծ շուքով սկսած են տօնել բազմաթիւ երկիրներ, երաժիշտին գործերուն նուիրելով յատուկ նուագահանդէսներ: Ֆրանսայի մէջ կատարուելիք հանդիսութեանց յանձնախումբին նախագահն է փրոֆ. Փասթէօր Վալըրի – Ռատօ, որ մտերիմը եղած է արուեստագէտին:

Ֆրանսական երաժշտական դպրոցին վերածնունդի գործին մէջ, Տըպիւսիի վաստակը մեծ է՝ ինչպէս կարեւոր է եղած Կապրիէլ Ֆօրէի նպաստը: Տըպիւսիի նորոգ արուեստի ազդեցութիւնը անմիջական եղած է Ֆրանսայէն դուրս ալ եւ վերապրած իր մահուան, որ տեղի ունեցաւ 1918ի գարնան: Հայաստանն ալ իր մասնակցութիւնը կը բերէ այս հարիւրամեակին, զանազան արտայայտութիւններով, ի շարս որոնց հետեւեալ յօդուածը.—

Համաշխարհային երաժշտութեան պատմութեան մէջ Տըպիւսիի կը պատկանի երաժշտութեան զարգացման նոր, անծանօթ ուղիներ բացած ըլլալու պատիւը: Հանճար մըն էր, որ ձեւաւորեց ազգային ոգին դրսեւորող նոր ուղիներ, կենարար աղբիւրներ յայտնաբերեց հոն, ուր կը թուէր սպառած են բոլոր հնարաւորութիւնները:

Տըպիւսիի ասպարէզ մտնելու ժամանակաշրջանը վակներեան մոգական հանճարի լայն ազդեցութիւններուն ժամանակաշրջանն էր: Արուեստին վրայ Վակների ազդեցութիւնը շատ հեռուն անցաւ Գերմանիոյ սահմաններէն եւ բովանդակ Եւրոպայի մէջ ստեղծեց իւրայատուկ վակներեան պաշտամունք մը: Վակների առջեւ խոնարհելու այդ մթնոլորտին մէջ, երբ այդ հանճարեղ երգահանին փայլուն գործերը յառաջ բերին կարգ մը տժգոյն ընդօրինակութիւններ, Տըպիւսի հրապարակ եկաւ Վակների դպրոցով տարուելու, անոր սկզբունքները մեքենայօրէն ֆրանսական հող փոխադրելու տրամադրութիւններուն դէմ: Տըպիւսի կը ձգտէր երաժշտութեան մէջ հաստատել եւ շարունակել ֆրանսական ազգային աւանդութիւնները, պաշտպանել «… նուրբ եւ դիւթիչ քնքշութեան, ճշգրիտ ելեւէջներու, պարզ եւ յստակ արտայայտութեան սկզբունքները՝ առանց գերմանական խորութեան յարմարելու»:

Հնչական երանգներու նուրբ վարպետը՝ Տըպիւսի, չափազանց լայնցուց դասական եւ վիպական երաժշտութեան մէջ օգտագործուած դաշնաւորման միջոցներուն սահմանները: Յայտնաբերեց նոր, մինչ առաջ անյայտ համահնչիւններ, թարմ դարձուածքներ, երաժշտական նիւթը զարգացնող նոր կարելիութիւններ: Օժտուած էր հարուստ երեւակայութեամբ, մտքի համարձակ թռիչքով, անթերի ճաշակով եւ դաշնաւորելու բարձր ընդունակութեամբ: Այս բոլորը Տըպիւսիի օգնեցին՝ ստեղծելու խոր բանաստեղծութեամբ եւ արտայայտիչ ուժով մը օժտուած նոր, թարմ հնչական տիպարներ: Տըպիւսի, իր ստեղծագործութեան սկզբի շրջանին, բաւական մօտ էր Չայքովսկիի եւ Հզօր խմբակի ներկա – զու՝ Նադեժդա Ֆոն – Մեկ ընտանիքին: Անոնց շնորհիւ կրցաւ շրջագայիլ Եւրոպայի կարգ մը երկիրները, մինչեւ Ռուսաստան: Մօտէն ծանօթանալով ռուսական երաժշտական արուեստին լաւագոյն նմոյշներուն՝ Տըպիւսի հրապուրուեցաւ Չայքովսկիի եւ Հզօր խմբակի ներկայացուցիչներուն գործերով: Յատկապէս մօտ էր իրեն Մուսորկսկի՝ ստեղծագործական խնդիրները համարձակ ձեւով լուծելու իր կերպով:

Միեւնոյն ատեն Տըպիւսի հմայուած էր Ռիմսքի – Քորսաքովի երաժշտութենէն, յատկապէս «Անտար»: Մինչ «Բորիս Կոտունովի» եւ Մուսորկսկիի երգերը կը հրապուրէին զինքը իրենց ինքնատիպութեամբ, որ հեռու էր վարժապետական օրէնքներէն, իրենց դաշնաւորումի լեզուին թարմութեամբ, հզօր յուզականութեան եւ երաժշտական լեզուի ձայնելեւէջներու հարստութեամբ, անդին Ռիմսքի – Քորսաքովի ազդեցութիւնը կը զգացնէր իր առաջին շարադրութեանց գործիաւորումին մէջ: Ռուսիա եղած ժամանակ Տըպիւսի յօրինեց իր պատանեկան համանուագը, դաշնակի համար վերարտադրեց Չայքովսկիի «Կարապի լիճը» դասական պարէն որոշ պարեր եւն.:

Տըպիւսի զգալի կերպով հարստացուց երաժշտական բազմաթիւ սեռեր, առանցմէ իւրաքանչիւրին առջեւ բանալով նոր, անծանօթ կարելիութիւններ: Համանուագներու ընդգրկած մէջ ան ստեղծեց նուագախումբի հնչականութեան փայլուն նմոյշներ, ինչպէս, օրինակ, «փռէլիւտ ա լ'ափրէմիտի տըն ֆօն»ով՝ ներշնչուած Մալարմէի քերթուածին տիպարներէն: Անիկա փոքր գործ մըն է՝ օժտուած զուսպ տրամադրութիւնով, դիւթիչ հնչիւններով, երանգային նուրբ գիծերով:

Չափազանց հետաքրքրական ստեղծագործութիւն մըն է «Նոկթիւռներ», (Ցայգերգներ), համանուագային գործը, որու մէջ վառ կերպով ի յայտ կու գան Տըպիւսիի սկզբունքները՝ վաղանցիկ տրամադրութիւններու, նուրբ, փոփոխական զգացումներու արտայայտումը: Գործը բաղկացած է երեք մասէ, որոնք կը կոչուին «Ամպեր», «Տօնախմբութիւններ» եւ «Շչակներ»:

Տըպիւսիի «Ցայգերգները», ինչպէս նաեւ աւելի ուշ յօրինած իր «Ծովը», «Իպերիա» համանուագային պատկերը կը պատկանին տպաւորապաշտ արուեստին ամէնէն կարեւոր գործերու շարքին:

Ֆրանսական երաժշտական թատրոնի պատմութեան մէջ յեղաշրջում յառաջ բերաւ Տըպիւսիի «Փելէաս եւ Մելիզանտ» օփերան, որուն արտակարգ նուրբ երաժշտութիւնը, զգացումներուն զուսպ ըլլալը, աւելորդ տպաւորութիւններէ եւ չափազանցութիւններէ զուրկ քնքոյշ մտերմիկ մթնոլորտը առանձնայատուկ հմայք մը կու տան գործին:

Ռոմէն Ռոլան խօսելով այս գործի մասին գրած է.— «Մեր արդի երաժշտութեան մէջ «Փելէաս եւ Մելիզանտ»ը մեր արուեստին մէկ բեւեռն է, միւսը՝ «Քարմէնը»: Մէկը ամբողջովին կեանք է, լոյս, առանց ստուերներու, առանց չարտայայտուած միտքերու: Միւսը ամբողջովին մտերմութիւն է, աղջամուղջին մէջ կորսուած, լռութեամբ պարուրուած: Այդ երկակի խաղը, արեւի նուրբ ճառագայթներու եւ թեթեւ մառախուղի այդ խաղը կը ստեղծէ «Իլ տը Ֆրանսի» շղարշով պատուած փայլուն երկինք մը»:

Եթէ հարցին աւելի լայն իմաստով մօտենանք, կարելի է ըսել թէ Տըպիւսիի գործերը մէկ բեւեռին, իսկ Պիզէինը, Պերլիոզինը միւս բեւեռին մէջ, կը ստեղծեն այնպիսի ներդաշնակ ամբողջութիւն մը, որուն մէջ մարմնաւորուած են Ֆրանսացի ժողովուրդին հոգեկան հարստութիւնը եւ բազմազանութիւնը:

Տըպիւսիի գործերուն մէջ յատուկ տեղ մը կը գրաւէ դաշնակի երաժշտութիւնը: Սքանչելի դաշնակահար մըն էր եւ դաշնակի արուեստը հարստացուց բազմաթիւ գործերով: Դաշնաւորումի լեզուի համարձակութեամբ, կշռոյթի իւրայատուկ եւ շարադրութեան հազուագիւտ փայլով օժտուած անոր դաշնակի գործերը ցայտուն կերպով ցոյց կու տան նոր լեզու մը խօսող վարպետին դիմագիծը: Տըպիւսիի դաշնակի լաւագոյն գործերն են «Սուիթ Պերկամասք»ը, «Էսթամբները», «Կերպարները», «Նախերգանքներու» երկու տետրերը, տասներկու էթիւտները եւայլն:

Տըպիւսիի երգերը աչքի կը զարնեն իրենց ինքնատիպութեամբ: Իր երիտասարդութեան շրջանին գրած տասներեք ռոմանսներուն (վիպերգներուն) մէջ արդէն ի յայտ կու գային երիտասարդ երգահանին «ապստամբական» ձգտումները, երգահան մը, որ չէր ուզեր ենթարկուիլ ակադեմական ճաշակին: Տըպիւսի, իր բովանդակ կեանքին ընթացքին սիրած է երգը: Այդ սիրոյ ծնունդն են «Զուլէյման» ձայն – համանուագ ձօներգը, «Անառակ որդին» մաղթերգը, «Ընտրեալ աղջիկը» երգօնը, եւ վերջապէս, օփերան: Տըպիւսի մէկն է այն արուեստագէտներէն, որուն ստեղծագործութիւնը երկար ժամանակ կատաղի վէճերու դուռ բացած է: Անոր ստեղծագործական առաջին իսկ քայլերէն հիացական ձայներու կողքին կը լսուին քրթմնջիւններ, արձակուած թերահաւատներու կողմէ, որոնք չէին ուզեր ըմբռնել երգահանին վառ հանճարին ինքնատիպութիւնը, անոր նորաճ գործերուն բերած նորութեան հսկայ նշանակութիւնը: Սակայն, Տըպիւսիի չափազանց ինքնատիպ երաժշտութիւնը օրըստօրէ աւելի ու աւելի մեծ ընդունելութիւն գտաւ: Տըպիւսի մանկավարժ չէր եւ անմիջական աշակերտներ չունեցաւ, բայց, այնուամենայնիւ, ան ստեղծեց ամբողջ դպրոց մը: Արդի երաժշտութեան վրայ անոր ձգած ազդեցութիւնը չափազանց մեծ եւ բազմակողմանի է եւ անցած է ազգային երաժշտութեան սահմանները:

Մ. ՏԷՐ-ՍԻՄՈՆԵԱՆ

ԻՆՉՊԷՍ ՏԵՍԱՅ ԽՐՈՒՇՉԵՒԻ ԿԱՅՍՐՈՒԹԻՒՆԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Կեդրոնական Եւրոպայի մէջ Խորհրդային Միութեան կողմէ ստեղծուած համագործակցական եւ պետական ագարակները, բացարձակապէս Ռուսիոյ շահերուն կը ծառայեն: Թերթերը, Փրավտան եւ Իզվեստիան կ'ընդօրինակեն:

Ռուսացումի քաղաքականութիւնը ամէն տեղ կը բախի խաղաղ ընդդիմութեան: Գիւղացիները դաշտային աշխատանքներու համար անհրաժեշտ կազմածները չունին, որպէսզի առատ բերք մը արտադրեն: Ստեղծուած ագարակներու համագործակցական ընկերութիւնները չեն համապատասխաներ գիւղացիներու առօրեայ պէտքերուն: Գիւղացիներ հետզհետէ կը հեռանան համագործակցական ընկերութիւններէն: Իսկ Լեհաստանի եւ Եուկոսլաւիոյ մէջ հաւաքաբար կը հեռանան:

Վարշաւայէն մէկ ժամ հեռու գտնուող շատ հազուադէպ համագործակցական ընկերութեան մը ագարակը ներկայ գտնուեցայ: Համայնավար նախագահը ճարտասանութեամբ ու գովեստով խօսեցաւ համագործակցականի մեծ օգուտներուն մասին, պարծեցաւ անոր տարած յաղթանակին համար: Շատ համբերութեամբ մտիկ ընելէ ետք հարցուցի.— Եթէ համագործակցականը կատարեալ է եւ գիւղացիները լայնօրէն կ'օգտուին անոր առաւելութիւններէն ու բարիքներէն, ինչո՞ւ խմբովին դուրս կու գան համագործակցականէն ու կը խուժեն մեծ քաղաքները: Պահ մը տատամսելէ ետք կմկմաց մը պատասխանեց.— Անկեղծօրէն ըսեմ, եթէ այս համագործակցական դրութիւնը սկանտինաւեան երկիրներէն

ՅՈՒՇԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ

Ես թուեցի մի շարք բանաստեղծութիւններ, մոռանալով եւ շատ բան:

Նա անխօս վերցրեց գիրքը, սկսեց թերթել ու հետն էլ հարցնել.

— Իսկ սա չե՞ս սիրում,— ցոյց էր տալիս իմ չյիշած, չթուարկած բանաստեղծութիւնները եւ առաջարկում որ կարդամ:

Ես կարդում էի, իսկ նա, գլուխը կախ, տրտմում էր:

— Լաւ է,— ասում էր օտարի նման, այնպէս, կարծես հեղինակն ինքը չլինէր:— Լաւ է գրած, սիրտ կայ, զգացմունք կայ: Չէ, չի հնացել, դեռ յուզում կայ:

— Ի հարկէ,— աւելացնում եմ: Դուք մեր ամենաանմիջական եւ յուզական լիրիկն էք: Դուք...

— Չէ, մի գովի: Ասա տեսնեմ ի՞նչ պակաս ես նկատում ոտանաւորներին մէջ,— շարունակեց նա:— Ասում են, որ իմ տեխնիկան թոյլ է, յանգերը՝ աղքատ...

Ես քաշուելով նկատեցի որ ինքս էլ լսել եմ այդպիսի կարծիքներ եւ ես էլ, թէեւ չափածոյի մասնագէտ չեմ, այնուամենայնիւ յանգերի ինչ որ պակաս եմ զգում:

Նրա լեզուն, Վահան Տէրեանի լեզուի համեմատութեամբ, թւում էր հնացած եւ ոչ՝ ճկուն, բայց նա ինքը այն կարծիքին էր, թէ իր լեզուն գերազանց է... ճշմարիտ է, նրա բառապաշարը հարուստ էր, ոճերը՝ բազմազան, պատկերաւոր՝ իր նոր երկերում, անգամ յօդուածներում, բայց ամէնը համարում էր երբեմն հնաբոյր, արեւմտահայ եւ արեւելահայ լեզուների խառնուրդ... եւ ահա, լսելով որոշ վերապահ կարծիքներ իր տեխնիկայի եւ լեզուի մասին, ասում էր.

— Այո, ուրիշների նման ես չեմ վազում ճոխ, հնչուն յանգերի ետեւից, եւ ոչ էլ ուզում եմ որ իմ ոտանաւորները լինեն լեցուած, կոկուած:

Նա այս ասում էր ոչ թէ արդարանալու, ուրիշներին մեղադրելու, այլ պարզապէս բացատրում էր իր ըմբռնումը:

— Ես սիրում եմ որ իմ գրած ոտանաւորները ուրարտական բերդերի նման իրար բերուած լինեն մի կերպ, բերդ, որտեղ զգում ես ոչ այնքան տեխնիկա, որքան՝ ուժ: Կարեւորը զգացմունք է եւ սիրտը:

— Դրանով Աստուած ձեզ օժտել է առատօրէն,— նկատեցի ես:— Բայց մի՞թէ տեխնիկան եւ լաւ յանգերը կը թուլացնեն այդ զգացումները: Չէ՞ որ դուք ինձնից լաւ գիտէք, չափածոյի տեխնիկան նպաստում է բանաստեղծութեան լաւ ընկալումին եւ ընթերցողին յոյզերով վարակելուն:

— Ոչ, երեւակայիր, որ տեխնիկան բանաստեղծութիւնը չորացնում է որոշ չափով եւ անմիջականութիւն չի մնում:

Այս ուղղութեամբ նա ինձ հետ խօսել է շատ անգամ. բացատրում էր, ինչպէս ասացի, իր ըմբռնումն ու տեսակէտը, եւ այդ ամէնի մէջ չէր լինում բնաւ ինքնարդարացման միտում կամ ձգտում: Մարդն ունէր իր կայուն համոզումները արուեստի խնդիրներում եւ այլ պոէտների գործերին նայում էր այդ իսկ համոզումների տեսանկիւնով, եւ ամենայն դիւրութեամբ կարողանում էր ճշմարիտ ստեղծագործութիւնը տարբերել կեղծից... անգամ առաջին տողերից:

Իսահակեան ունէր նաեւ իր որոշակի նախասիրութիւնը թեմատիկայի հարցերում: Նա բացէ ի բաց ասում էր, որ պոէզիան պարզ կեանքի մէջ է, եւ աւելի շատ՝ գիւղական կեանքի, ուր մարդիկ երգով հող են վարում, կանայք երգով աշխատում են տանը եւ դաշտում, սերմ են ցանում լի յոյսերով. ճամբորդում են սայլով, հանդարտ, սրտադին զրուցելով. ճամբորդում են ձի խաղացնելով... կամ վաստակած հնձուորը հաց է ուտում զուլալ աղբիւրի մօտ, տղայ, աղջիկ հեռուից մի ակնարկով սէր են յայտնում իրար եւ ապա աստղազարդ գիշերը հանգստանում՝ կալում, խաղաղ պառկած..., կամ հովիւը իր հօտի հետ գիշերում է կանաչ սարում եւ, աստղերին նայելով, երազում սիրած աղջկան...

— Սրանք են պոէզիայի, ճշմարիտ պոէզիայի աղբիւրները եւ ոչ թէ անօթ գործարանը, քաղաքի փոշոտ փողոցները կամ երկաթէ մեքենաները, գործիքները,— ասում էր ուսերը վեր քաշելով եւ իսկոյն էլ աւելացնում,— ես չեմ ժխտում դրանց դերն ու նշանակութիւն մարդկային կեանքում ու քաղաքակրթութեան համար, բայց դրանց մէջ ի՞նչ պոէզիա...

— Ուրեմն ուրբանիստ պոէտները պոէզիա չե՞ն տալիս:

— Ինձ չեն յուզում:

— Այ, օրինակ, Վեռլէնը, Տէրեանը նկարագրում են քաղաքի կեանքը:

— Նրանք ուրիշ. նրանք արտայայտում են իրենց անձնական ապրումները, իրենց յոյզերը: Մարդու յոյզերը վերջապէս: Նրանք մեքենաներ չեն երգում, ինչպէս՝ Վերհարնը, Մարինէտտին եւ ուրիշները...

Նոյնպէս էր մօտենում եւ արձակին, համարեա:

ՍՏ. ԶՕՐԵԱՆ

(11 Տար.)

նըրմուծուած, ըլլար մեր երկիրը, վըստահ եղէք որ գիւղացիները զիրար պիտի հրմշտկէին անոր բարիքներէն օգտուելու համար, բայց արեւելքէն կուգայ ... : Խօսքը հըրացուց եւ ուսը Թօթուեց. շուրջինները, բոլորն ալ կուսակցական չարքայիններ, ծիծաղեցան :

Ինչ որ Արեւմուտքէն կը մտնէ իրենց երկիրը կախարդիչ է : Վարշաւայի մէջ Րօք էնտ րօլի երեւոյթի մը ներկայ գտնուեցայ. լեհ աղջիկ մը հոծ բազմութեան մը ներկայութեամբ շատ դէշ հնչումով, անգլերէն, Պլուզօն Սուէտի հերոսուհին-ը կը կապկէր՝ մէջն ըլլալով Պրիժիտ Պարտօ : Երիտասարդները խենթեցած առանձին եւ հայելիները կոտրեցին : Արբանեակ երկիրներուն մէջ ճազի մոլեռանդ երիտասարդութիւն մը կայ, որ գաղտնի եւ ծածուկ սրահներուն մէջ ջաջա եւ թուիսթ կը պարէ :

Մտաւորական զարգացած դասակարգը ծարաւի է արեւմտեան գրականութեան, կը փափաքի շփումներ ունենալ մեզի հետ: Որեւէ գիրք, պարբերաթերթ եւ հրատարակութիւն հաճոյքով կ'ընդունին:

Ժողովուրդին մեծամասնութիւնը այլեւս չի հաւատար արտասանուած խօսքերուն: 1956ին Հունգարիոյ մէջ տեղի ունեցած ժողովրդային պոռթկումէն առաջ, արբանեակ երկիրներուն մէջ համայնավար ամուր կուրծք մը կար: Մաքուր ու ծայրայեղ գաղափարներով տոգորուած երիտասարդութիւնը սրճարաններուն ու գրասենեակներուն մէջ կը վիճէր, երազներ կը հիւսէր, խանդավառութեամբ ու մեծ հաւատքով կը ջատագովէր համաշխարհային եղբայրութեան գաղափարները Լեհաստանի եւ Հունգարիոյ մէջ համայնավար կուսակցութիւնը իր անդամներուն գրեթէ կէսը կորսնցուցած է, նախկին ժողովրդականութիւնը չունի, հաւաքոյթները բազմամարդ չեն : Շարքերէն ներս մնացած անդամները ահաւարկ պաշտօնատէրներ եւ արհեստով կուսակցականներ են : Երիտասարդութիւնը այն եզրակացութեան յանգած է որ, Խորհրդային Ռուսիան՝ համայնավարութիւնը գործիք բրած է ժողովուրդներուն տիրապետելու համար :

Այսօր շատ մը երիտասարդներ համայնավար կուսակցութեան անդամ կը դառնան՝ փառամոլութեան եւ իրենց անձնական շահերուն համար, որպէսզի հանգստաւէտ կեանք մը վայելեն: Ինչպէս երիտասարդներ կան Արեւմուտքի մէջ որ, ամէն տեսակ անհնարին միջոցներու կը դիմեն իրենց գործատիրոջ աղջկան հետ ամուսնանալով արքայավայել կեանք մը վարելու համար :

Այցելուներ զարմանքով կը տեսնեն փողոցներուն մէջ՝ բուխտ հագուստներով, ներկուած մաքուր կօշիկներով պարոններ: Փարիզեան արդուզարդերով պճնուած գունդ ու կլոր տիկիններ: Թիթոյի նախկին ընկերը՝ Միլովան Ճիլասի մականուանած ցնորական պատրանքներու մէջ ապրող նոր դասակարգի ղեկավարներն են ասոնք :

Հունգարիոյ մէջ երեք հարիւր բանուորներով՝ երկու հազար չորս հարիւր հեկտար տարածութեամբ ագարակ մը այցելեցի: Չմոռնամ յիշելու, նախկին տէրը ողջ էր եւ Թշուառութեան մէջ կը տուայտէր, իսկ իր պարտիզպանը ներկայիս տէր ու տիրական դառնալով՝ հըպարտութեամբ ու պարծանքով մեզի ցոյց տուաւ կարմիր կղմինտրէ իր շինել տուած կամնոյը : Այս նախկին պարտիզպանը ներկայիս տնօրէնը ըլլալով այս ագարակին, աւելի հանգստաւէտ կեանք մը ունի քան ժամանակին իր նախկին տէրը, աւելի բռնապետ է՝ քան իր նախորդները: Անշուշտ կուսակցութեան անդամներ են այս նոր բռնապետները : Ասոնցմէ շատերը գաղափար անգամ չունին Մարքսի եւ Լենինի վարդապետութեան մասին : Համայնավար չեղող կարգ մը աչքը բաց անհատներ ալ ճարպիկօրէն կ'օգտուին այս տանջնաշնորհեալ վիճակէն :

Պուլկարիոյ մէջ այցելեցի պողպատի գործարանի մը բանուորներուն բնակավայրերը: — Սեւցած գորշ ու տխուր պատերով զօրանոցի մը երեւոյթը ունէր, տանց տուները տնկուած գործարանին ճիշդ դիմացը : Սրահի մուտքին առջեւ կանգնած էր Լենինի կիսանդրին եւ գըրուած էին սովորական լոզունգները » : « Կեցցէ պայքար եւ սովետ բարեկամութիւն», Թերի շինուած սենեակներ, խողովակները աճաւլիօրէն կը հոտէին, համայնավար երկիրներուն մէջ ամենասովորական բանը: Բարձրացանք երկրորդ յարկը, որ ամուրի երիտասարդներուն յատկացուած էր, եօթը անկողիններ կային քով քովի, իրար սեղմուած աւելի ճիշդը՝ իրարու մէջ շաղկապուած : Ելեկտրական պզտոր լապտեր մը, մերկ սեղան մը 4 աթոռներով, պահարան մը որ ճռճռանակի պէս կը շարժի: Ոչ պատկեր եւ ոչ ալ զարդարանք, այս եօթը անկողիններու բանուորները, բառին ամէնէն ուղիղ առումով անխղճօրէն կը շահագործուին: Իրենց արտադրութիւնը տարապայմանօրէն կը կրկնապատկուի, ճարտարարուեստ կը յառաջանայ համայնավար երկիրներուն մէջ, բայց, որքա՞ն ժամանակ կրնայ տեւել բանուորներուն այս Թշուառ վիճակը: Հանդիպումներ ունեցայ պողպատի ուրիշ գործարաններու բանուորներուն հետ, առհասարակ ագարակներէն (համագործակցական) եկող բանուորներ են գաղափար անգամ չունին հասուն ջուրի, կոյուղիներու, խողովակներու եւ մաքրակայի գոյութեան մասին, նոյնիսկ շատեր տեղեակ չեն թէ կը կառավարուին դուրսէն եկած ու պարտադրուած աշխարհակալութեան մը կողմէ :

Տեսայ արեւելեան Գերմանիայէն փախուստ տուած ու արեւմտեան Գերմանիա ապաստանած՝ Թշուառութեան մէջ ապրող Գերմանացիները: Տեսայ մաշած ու յոգնած, ցնցոտիներ հագած մարդոց դէմքերը: Ընկճուած ու փոսացած աչքերով կիներն ու մանուկները: Իրենց բոլոր ունեցածը լքող եւ ազատութիւնը փնտռող հայրենազրկները : Մօտաւորապէս չորս միլիոն մարդիկ մերկ են՝ բառին բուն իմաստով: Բոլոր անպատեհութիւններով հանդերձ՝ կեդրոնական Եւրոպայի մէջ եօթը շաբաթուան ճամբորդութիւնս աւելի լաւատեսութեամբ վերջացուցի քան կը կարծէի : Որովհետեւ ես, գտայ որ համայնավարութիւնը որոշ առաջադրութիւններ չունի ապագային համար, օրէ օր կ'ապրի, նոյնիսկ ետքայլ կ'ընէ: Ժամանակը համայնավարութեան համար չաշխատիր: Զինու զօրութեամբ, հրթիռներ եւ բանակներ բազմացնելով «կոմունիզմ չի կառուցուիր»: Համայնավարութեան սկզբունքն է մարդկութեան ծառայել, այս տուեալներով՝ մարդկային եւ ընկերային գետնի վրայ աղետալի ձեւով եւ չափով ձախողած է:

Համայնավարները գիշեր եւ ցերեկ անընդհատ կը հոլովեն ազատութեան եւ խաղաղութեան բառերը : Այս երկու բառերը այլեւս մաշած եւ կորսնցուցած են իրենց իմաստը: Ըլլայ երկաթեայ վարագոյրի սահմաններէն ներս թէ դուրս, ժողովուրդները չեն հաւատար արտասանուած ճառերուն :

Քանի մը շաբաթ կեդրոնական Եւրոպա այցելելէ ետք, կարելի է համոզուիլ որ Խրուշչեւ չի կրնար յաղթական դուրս գալ Արեւմուտք – Արեւելք մրցակցութեան մէջ:

Քաղեց՝ Թ. Ն.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Ա. ԱՀԱՐՈՆՈՎ

Անակնկալ դժբախտ արկածի զոհ գացած է Փրոֆ. Աշոտ Ահարոնով, ծանօթ դէմք մը Հայաստանի եւ Խորհ. Միութեան բժշկական շրջանակներուն մէջ :

Շրջանաւարտ Քիեւի բժշկական համալսարանէն, երկար տարիներ բժշկական կարեւոր պաշտօններ վարած է Թիֆլիսի, Բաշկիրի, Օտեսայի եւ Երեւանի մէջ: Եղած է նաեւ դասախօս: Ահարոնովի գրչին կը պատկանին 65 գիտական աշխատութիւններ :

ԴԱՐԵՐՈՒ ԽՈՐՔԷՆ

Գորիսի շրջանի Շինուհայր գիւղին մօտ գտնուած է կամ մը (երկաթեայ շեղբերով տախտակ որանը մանրելու համար), որ ըստ հնագէտներուն աւելի քան 3500 տարուան հնութիւն ունի :

Կամեր գտնուած էին նախապէս Լճաշէնի եւ այլ վայրերու մէջ, սակայն այս մէկը ամէնէն հին է : Կամը փոխադրուած է Գորիս՝ գաւառագիտական Թանգարան :

ԹՈՒՐՔ ԹԵՐԹ ՄԸ

ԵՐԳԱՀԱՆ ՆԻԿՈՂՈՍ ԷՖ·Ի ՄԱՍԻՆ

Պոլսոյ «Միլլիէթ» Թերթին մէջ Ուլունա հետեւեալ գրութիւնը կը պատմէ երգահան Նիկողոս Էֆէնտիի մասին .—

Արուեստը առհասարակ չայրեցներ արուեստագէտը, շատերը գրկանքի մէջ կ'ապրին, բայց անոնք մեռնելէ ետք գործերը անգնահատելի կը դառնան, արձաններ կը կանգնուին անոնց համար :

Ասոնցմէ մէկն է՝ մեր մեծագոյն երգահաններէն Նիկողոս Էֆէնտին, որ Թրքական երաժշտութիւնը իրարմէ փայլուն գործերով հարստացուցած էր, որ խենթի պէս սիրահար էր Թրքական երաժշտութեան :

Նիկողոսին առաջին ուսուցիչն է Գալաթիի Կարապետ Աղան, յետոյ Հանգուցեալ Տէտէէն եւ միջոց մըն ալ Մարգարէն դաս առած է :

Ձայնը գեղեցիկ է եղեր եւ Տէլլալզատէէն ալ կ'երգէ եղեր: Հայու շեշտով՝ առոգանութեան մէջ սխալ կը գործէ եւ Տէլլալզատէն ալ կը զայրանայ եղեր: Օր մը, «աշըքա» բառին առաջին տառը հնչած ատեն Տէլլալզատէ ջանացեր է որ «ա»ն երկարելով հնչէ, բայց չէ յաջողեր: Բարկացեր է: Նիկողոս սկսեր է լալ, «ի՞նչ ընեմ, լեզուս չի դառնար» ըսեր է: Տէլլալզատէ բռներ է Նիկողոսին լեզուն, ձեռքովը դարձուցեր է, բայց Նիկողոս նորէն «աշըքա»ն արտասաներ է առանց երկարելու «ա»ն : Տէլլալզատէ ըսեր է.

— Ինծի նայէ, մինչեւ որ չկրնաս «աշըքա» ըսել, ես քեզի դաս չեմ տար : Կորսուէ :

Նիկողոս երբեմն ինքզինքը ըմպելիի տուեր է, պարտքի տակ մնացեր է: Հացագործ Պաղտասար երբեմն կը պահանջէ եղեր որ իր անունով երգ մը յօրինէ, որպէսզի հրաժարի իր առնելիքէն : Նիկողոս ալ կը յօժարի եղեր: Որով, կարգ մը երաժշտական հանդէսներու մէջ մեր հանդիպած «Հացագործ Պաղտասարի» երգերուն բուն հեղինակը Նիկողոսն է:

Նիկողոսին մահը տխուր է :

Օր մը էթհէմ Փաշայի ապարանքը կը հրաւիրուի եւ այն ատենուան խայտառակ Թիֆերէն Ալի պէյ կը ղրկուի որպէսզի զինքը ապարանք առաջնորդէ : Մարդը կը ջղայնանայ որ ծերունի Նիկողոս յամրաքայլ կ'ընթանար :

— Շուտ չքալե՞ս ուլան, գոչելով այդ յարգելի անձին ապտակ մը կ'իջեցնէ :

Նիկողոս եղած տեղը կը փլի, միջոց մը ետք կը կանգնի, տուն կը վերադառնայ, իր ենթարկուած անարգանքը չի մարսեր, անկողին կ'իյնայ եւ վիշտէն կը մեռնի :

Այս ապտակը, որ ոչ թէ Նիկողոսին, այլ Թրքական երաժշտութեան երեսին իջած է, հակառակ տարիներու՝ տակաւին կը հնչէ գեղարուեստի ականջին մէջ :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (126)

ԱՒԱԶԱԿԱՊԵՏԸ

ԳՐԵՑ՝

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍ ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ

Մի կարծէք, ես ալ ձեռքս եկածին չափ աշխատած եմ հայրենիքիս ու ազգիս համար, ես ալ շատ տառապանքներ քաշած եմ այս խեղճ ժողովուրդին համար որ ծառէ խլուած տերեւի մը պէս փոթորիկներու առջեւ նետուած է ու տեղ մը չունի որ իր գլուխը դնէ : Ախ, գիտցէք թէ վատ մէկը չեմ :

— Գիտեմ թէ վատ մէկը չէք, ընդհատեց Աւազակապետը, գիտեմ թէ տառապած էք ու ձեր կեանքը զոհած էք հայրենեաց ու ազգին համար: Ոհ, երբեք, երբեք չեմ կասկածիր, որովհետեւ գիտեմ թէ դուք սրտակից բարեկամն էիք այն անձնուէր մարդուն որ տունէն քիչ հեռու աւերակներու ետին գտնուող գերեզմանատունի մը մէջ անշուք անկիւնը թաղուած է, միայն «Վանական» անուն մը քանդակելով մեր ամէնուս սրտին մէջ :

Ռէս Մէլիք ակամայ շարժում մը ըրաւ ու բոլոր մարմնովը դողդղաց. կարծես թէ պաղ ջուր մը լեցուեցաւ գլխէն վար ու իր էութիւնը փուշ փուշ եղաւ :

— Ախ, կեցէք, յայտնեցէք ինծի ձեր ով ըլլալը, բացագանչեց Ռէս Մէլիք՝ Աւազակապետին աչքերուն մէջ նայելով: Ուսկի՞ց գիտէք ասիկա, ո՞վ ըսած է ձեզի, ի՞նչպէս կ'ըլլայ որ կը ճանչնաք Վանականը :

— Ռէս Մէլիք, աղէկ նայեցէք, միթէ դեռ չճանչցա՞ք թէ ձեր յարկին տակ ձեր դէմը գտնուող մարդը Ներսէս Արծրունին է, Աւազակապետը ...:

Ռէս Մէլիք չկրցաւ իր հոգւոյն յուզումը արտայայտել. լեզուն իր քիմքին փակած մնաց ու ապուշի մը պէս նայեցաւ Աւազակապետին երեսը:

— Ախ, Ռէս Մէլիք, յարեց Աւազակապետը, շատ տարի է որ իրարմէ բաժնըւած ենք, շատ տարի է որ զիրար տեսած չենք: Փոթորկալից ճակատագիր մը ցան ու ցիր ըրաւ մեզ ու այսօր նըւիրական ճակատագիր մը նետեց իրարու գիրկը : Ասիկա նախախնամութեան կամքն է : Ան է որ կ'առաջնորդէ մեզ, անոր ձեռքն է որ մեր վրայէն չի պակսիր : Դուք երջանիկ օրերու մէջ տառապեցաք ու ձեր ձեռքէն եկածէն աւելի աշխատեցաք: Ահա այսօր ձեր խոր ծերութեան օրերուն մէջ ալ նոյն անձնուիրութիւնը ցոյց տուիք ապաստարանի դեր կատարելով հարիւր հոգիէ բաղկացած գաղթականութեան մը :

— Ե՞ս, բացագանչեց Ռէս Մէլիք խեղդուելու մօտ ձայնով մը, ես ապաստարան մը կոչուելու արժանի չեմ: Իմ կեանքս փրկելու համար հարկադրուած էի անոնց կեանքն ալ փրկել, հետեւաբար պարտականութենէ աւելի պարագան էր այդ դերը կատարողը : Բայց դուք, ախ, դուք արժանի էք այդ անուան, որովհետեւ ձեր կեանքը դրիք վտանգներու մէջ: Եւ ասիկա հիմա չէ, այլ քսանեւչորս տարիներէ ի վեր: Դուք մեր արիւններկ աշխարհին մէկ ծայրէն միւսը Թափառեցաք ու ամէն տեղ, ամէն վայր, ամէնուրեք արցունքներ տեսաք ու սրբեցիք, Թշուառութիւններ տեսաք ու մխիթարեցիք, գրկանքներ տեսաք ու քաջալերեցիք, վերջապէս՝ բարի հրեշտակ մը եղաք տառապեալներուն ու վրէժխնդիր ոգի մը՝ չարագործներուն :

— Ռէս Մէլիք, ես կը մեկնիմ, Աստուած ձեզի կեանք տայ որ հայրենեաց երջանիկ օրերու մէջ ալ ապրիք: Ով գիտէ, գուցէ այս անգամ բախտ չունենանք տեսնուելու, հետեւաբար ահա կը համբուրեմ ձեր ճակատը ու այնպէս կը բաժնուիմ :

Երկու անձնուէրները իրարու գիրկ նետուեցան ու կարօտով մը համբուրեցին զիրար :

Աւազակապետը մեկնեցաւ :

Մինակ էր լեռներու մէջ : Գիշերները ճամբորդելով Պարսկաստան հասաւ :

Երբ տուն մտաւ, մամիկը յայտնեց թէ երկու օրէ ի վեր Լուսիա հիւանդ եղած է եւ անկողինէն չի կրնար գլուխը վերցնել: Ասիկա դառնացուց իր հոգին : Իսկոյն աղջկան սենեակը գնաց :

Լուսիա կը քնանար :

Անոր երեսը պատին կողմը դարձած էր ու կիսովին կը ծածկուէր իր ճակատէն Թափած ծամերու յորդումի մը մէջ : Մէկ Թեւը վերմակէն դուրս ինկած էր, որուն վրայ կը Թրթռար նօսր շապիկը :

Աւազակապետը խորին կսկիծով մը մօտեցաւ անոր անարին ու սկսաւ դիտել :

Դէմքը տժգոյն էր, այտերուն ձուաձեւ փափկութիւնը Թօշնած էր, ինչպէս աշնահար տերեւ մը. շրթունքը կորսնցուցած էր իր վարդագոյն հրապոյրը. ճակատը մալլ էր ինչպէս մահու սառերը. ծանր շունչ մը կը հանէր որ խեղդուելու մօտ հեւքի մը կը նմանէր :

Աւազակապետը կէս ժամէն աւելի սպասեց : Այդ միջոցին Լուսիա իր տենդին ճնշումէն ինքզինքը կորսնցուցած սկսաւ զառանցել .

(Շար.)

ՎՐԻՊԱԿ.— Սեպտ. 7էն ի վեր, թերթօնի թիւը սխալ է, ինչպէս մեր ընթերցողներն ալ նկատած են: Ճշդած ենք այսօր :

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Կեդր. Վարչութիւնը եւ իր բոլոր խումբերը ցաւակցութիւն կը յայտնեն ընկերուհի Մարի – Ռոզ Սօֆեանի եւ համայն ընտանիքին իրենց հօր՝ Կարապետ Սօֆեանի մահուան տխուր առթիւ :

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Պ. Յարութիւն Ֆերահեան, Իսիէն, Մարիամ Պետրոսեանի մահուան առթիւ քսան Ն. Ֆ. կը նուիրէ Ս. Թէհլիրեան սըրահին եւ տասը Ն. Ֆ. Յառաջին : (Ստանալ «Յառաջ»էն) :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Սօֆեան եւ զաւակները, ինչպէս նաեւ ընտանեկան պարագաները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, գրաւոր, ծաղկեպսակով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ԿԱՐԱՊԵՏ ՍՕՖԵԱՆԻ

մահուան առթիւ :

"ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ"

Շատ քիչ թիւով տրամադրելի տեղեր մնացած են : Իրենց զաւակները արձանագրել փափաքող ծնողքնեներէն կը խնդրուի, որ փութով կատարեն անհրաժեշտ դիմումը :

1962 – 1963

Ուսումնական շրջանը կը բացուի ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ ԱՌԱՒՕՏ՝ ՍԵՊՏ. 24

Վարժարանի տեսչութիւնը՝ ծնողքներու ուշադրութեան կը յանձնէ այդ թուականը, խնդրելով որ ճըշդապահութեամբ, այդ օրը, դպրոց առաջնորդեն իրենց աշակերտ զաւակները :

26, Rue Troyon, SEVRES (S. et O.)
Tél. : OBS. 18-28

ԻՆՉՊԷՍ ՏԵՍԱՅ ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ

(Տպաւորութիւններ)

Գրեց՝

Հ. ՎԱՀԱՆ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

Յաջորդաբար երկու անգամ այցելած ըլլալով մեր ունեցած հարիւրաւոր օրինակները, սպառած ենք սակաւաթիւ օրինակներու վերջին ծրարը մը :

ՆԿԱՐՆԵՐՈՎ ՃՈԽԱՑԱԾ ԱՅՍ ԳՐՔՈՅԿԸ ԿԱՐԺԷ ՄԻԱՅՆ 3 Ն. Ֆ.

Առաքումով՝ 4 Ն. Ֆ.

Դիմել՝

« Յ Ա Ռ Ա Ջ »

ՍՏԻՊՈՂԱԿԱՆ

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Քարտուղարուհի մը ֆրանսական մեծ ընկերութեան մը համար, ապագայ ունեցող պաշտօն, 21էն 30 տարեկան, տոմարակալութիւն գիտցող, հաշուապահական տետրակներու համար :

Գրել «Յառաջ»ի, որ կը փոխանցէ :

FOURRURES

Roger YOPIAN

PRIX INTERESSANTS
NEUF et REPARATION

84, Boulevard de Stalingrad, 84
— CHOISY-LE-ROI (Seine) —

Autobus : de la Porte de Choisy, descendre 3 Communes ou Rue du Docteur-Roux.

ԽԱՉՎԵՐԱՑ

Այս Կիրակի, Խաչվերացի տօնին առթիւ, Փարիզի Ս. Յով. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ պիտի մատուցուի հանդիսաւոր քառաձայն պատարագ :

Պիտի պատարագէ եւ պիտի քարոզէ Հայրապետական Պատուիրակ՝

ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊԻՍԿ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8ին, Ս. պատարագ 10ին, երեկոյեան Թափօր 4.30ին :

Երկուշաբթի, Մեռելոց, պատարագը կը սկսի ժամը 10ին : Պիտի կատարուի հոգեհանգիստ մեր բոլոր ննջեցեալներու հոգիներուն համար :

Կը հրաւիրուի մեր ժողովուրդը ներկայ գտնուելու այս արարողութիւններուն :

×

ՇԱՒԻԼԻ ՄԷՋ

Հանդիսաւոր պատարագ, այս Կիրակի առաւօտ :

×

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, Rue Thouin, PARIS

Այս Կիրակի Խաչվերաց եւ տօն ժողովրդապետական եկեղեցւոյ : Ժամերգութիւն ժամը 10ին, հանդիսաւոր ձայնաւոր պատարագ ժամը 10.30ին :

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Երիտասարդ մը 14 – 16 տարեկան պօնըթէրիի մը մէջ աշխատելու համար :

Դիմել՝ Շտիկեան հաստատութեան,

Ets. CHEDIKIAN
285, Rue St.-Denis, Paris 2e

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՏԷՍԻՆ.— Այս Չորեքշաբթի երեկոյեան ժամը 20.30ին, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ :

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Կիրակի Սեպտեմբեր 16, կէսօրէ ետք ժամը 4ին, Կապոյտ Խաչի դպրոցի սրահը :

Կարեւոր օրակարգ.— զեկուցում, դպրոցներու վերաբացում, վարչութեան ընտրութիւն :

Ներկայ կ'ըլլայ Միութեան գործավարը :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Սորպոնի Մեծ սրահին մէջ ՆՈՅ. 11ին, տեղի պիտի ունենայ Ս. Մեսրոպ Մաշտոցի Ծննդեան 1600ամեակի տօնակատարութիւնը, Փարիզի եւ շրջակայից բոլոր հայ Միութիւններու մասնակցութեամբ :

×

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, Հոկտ. 28ին ժամը 16էն կէս գիշեր Փորթ Տ'Ի չքեղ սրահներուն մէջ : (Եղանակին առաջին պարահանդէսը) :

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ մէջ Հ. Յ. Դ. Օրը կը տօնուի, Հոկտեմբեր 27, Շաբաթ գիշեր ժամը 21էն մինչեւ լոյս, «Ալհամպրա»յի սրահներուն մէջ, բացառիկ պատրաստութեամբ :

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՄԱՏԵԱՆ ՀԱՅԿԱԶԱՆՑ

(ԳԻՐՔ ԱՄԷՆ ՕՐ ԿԱՐԴԱԼԻՔ)

ԳԻՆԸ 3 Ն. Ֆ.

ԴԻՄԵԼ «ՅԱՌԱՋ»Ի ԽՄԲԱԳՐԱՏՈՒՆԸ

ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՄԷՋ

ԸՆԿ. Ա. ՔԷՕՍԷԵԱՆ

(Ֆօթօ Ռէքս)

2 Ռիւ Պէոնար տիւ Պուա :

ՍԵՆԵԱԿ ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Երիտասարդ ուսանողուհիի մը համար, սենեակ մը կը փնտռուի, նախընտրաբար անկախ : Գրել Օր. Հերչեան, 93 Պուլվ. Սէն Միշէլ, Փարիզ :

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Իսիի ԽԱՆԱՍՈՐ խումբին կողմէ :

Այս կիրակի ժամը 16էն 23, Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Ռիւ Պլէօ :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

BUFFET BAR

Disques Sélectionnés

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Ֆ. Կապ. Խաչի Մարսէյլ քաղաքի մասնաճիւղին վարժարանը կը վերաբացուի Հոկտեմբեր 4ին :

Արձանագրութիւնները ամէն Հինգշաբթի կէսօրէ ետք ժամը 4–6, Աճարոնեան Ակումբին մէջ :

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

1962 – 63 տարեշրջանին «Խրիմեան վարժարանի» վերաբացման առթիւ, Ֆ. Կ. Խաչի Շրջ. վարչութիւնը կոչ կ'ընէ Իսի լէ Մուլինոյի հայրենակիցներուն, որ իրենց զաւակները արձանագրել տան օր առաջ :

Ուսուցիչ նշանակուած է Պ. Պ. Սըրնապեան (Լիբանանէն) :

Դպրոցը կը վերաբացուի Հոկտեմբեր չորսին, Հինգշաբթի օր : Արձանագրութիւնները տեղի կ'ունենան, վարժարանին մէջ, այս Հինգշաբթի, Ուրբաթ եւ Շաբաթ օրերը, Սեպտեմբեր 20, 21 եւ 22 կէսօրէ ետք :

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ներկայացուցչական ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջաններու մարմիններու ներկայացուցիչները այս Շաբաթ, ժամը 20.30ին, Մշակոյթի Տան սրահին մէջ :

Կարեւոր օրակարգ : 1.— Զեկուցում պատգամաւորներու : 2.— Ընտրութիւն Շրջ. կոմիտէի :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»Ը ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի 13 Հոկտեմբեր, Շաբաթ գիշեր մինչեւ լոյս, 6րդ թաղամասի քաղաքապետարանի սրահներուն մէջ :

×

Ֆ. Կապ. Խաչի Մարսէյլ քաղաքի պարահանդէսը Սփլանտիտի մէջ, Դեկտեմբեր 22, Շաբաթ գիշեր :

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ն. Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան :

.... ՎԵՐԸ ԱՐԵԳԱԿ՝ ՎԱՐԸ ԹՈՄԼԱԿ
ԱՐԵՒԸ երկնքին՝ ՆԵՐԿԸ տունին, ԼՈՅՍԸ կուտայ

Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի եթէ

ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ, ԶԱՐԴԱՐԷՔ եւ ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐՈՒ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, Rue des Bourguignons, Asnières-Bois Colombes
Tél. : GRE. 09-47

11, Bd. de la République, La Garenne
Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Մեր սեփական արտադրութիւնը եղող և ամէնէն արդիական ճաշակով հնարուած առաջնակարգ ներկեր, գոյներու մեծ ընտրութիւն սէնթէթիք եւ վինիլիք պատրաստութիւններու : Նորոյթ իւղաներկեր, պատի սիրուն թուղթեր, ամէն տեսակ լինոլէոմ եւ փլասթիք :

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը :

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը որու շնորհիւ կրնայ 10էն 30 առ հարիւր զեղչ ունենալ :

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLON - SOUS - BOIS (SEINE)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAYRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e
Fondé en 1925 Téléph. : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. Հատը 0.25 Ն. Ֆ.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 13 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
JEUDI 13 SEPTEMBRE 1962

38ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9403 38e ANNÉE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 18ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5304

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԷՋՄԻԱԾԻՆ ԵՒ ԱՆԹԻԼԻԱՍ

Բ.

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Գէորգ Դ.էն զատ Պոլսոյ ազգային պատրիարքարանն ալ կ'ուզէր միջամուխ ըլլալ Կիլիկեան Աթոռին գործերուն :

Կիլիկիոյ Կաթողիկոսները իրենց ընտրութենէն վերջ Բարձրագոյն Դրան կողմէ «Պէրաթ» կը ստանային պատրիարքարանի միջոցաւ :

Մկրտիչ Քէֆսիզեան կաթողիկոս Պոլիս երթալով յաջողեցաւ իրեն բարեկամ եպարքոսի մը միջոցաւ օրինական «պէրաթը» ձեռք բերել, որով Կիլիկիոյ Աթոռը անկախ կը հռչակուէր Պոլսոյ ազգային պատրիարքարանէն :

Այդ օրերուն էր, որ երբ Ազգային Ժողովի անդամներէն ոմանք կ'առաջարկէին վերցնել Կիլիկիոյ Աթոռը, ուրիշներ ալ կ'ուզէին զայն միացնել Երուսաղէմի պատրիարքութեան, «Օտեան Գրիգորի նման ազգասէր քաղաքագէտներ խորհրդաւոր շեշտով մը յայտարարեցին Ազգային Ընդհանուր Ժողովոյ մէջ եւ ըսին. Պէտք է պահել Կիլիկիոյ Աթոռը, նոյն իսկ Էջմիածնի համար» (Պատմ. Կաթողիկոսաց Կիլիկիոյ, Բաբգէն Ա. Աթոռակից Կաթողիկոս, սիւնակ 731) :

Կիլիկեան Աթոռը պահեց իր անկախութիւնը: Ու մեր նուիրապետական բարձրագոյն զոյգ աթոռներու գահակալները Խրիմեան Հայրիկի եւ Սահակ Բ. Խապայեանի օրերէն սկսեալ մինչեւ 1956 Փետրուար 20 ի յայտ բերին «եղբայրական հաւասարութեան եւ քրիստոնէական միութեան սքանչելի ոգի մը»:

Սակայն Վազգէն Ա. հազիւ բազմած Ս. Լուսաւորչի Աթոռին վրայ, շունչը Լիբանան առաւ, ազդելու համար Կիլիկիոյ կաթողիկոսական ընտրութեան վրայ, առանց օրինական կամ աւանդական որեւէ իրաւունք ունենալու, պարզապէս կռթնած իր բարձր դիրքին պարգեւած հմայքին վրայ :

Ու երբ իր առաքելութեան մէջ չյաջողեցաւ, արժանապատուութեան փրկութիւնը տեսնել ուզեց այդ ձախողանքին մէջ: Ասով միայն կարելի է բացատրել անհաշտ դիրքը, զոր վեցուկէս տարիէ ի վեր բռնած է հանդէպ Զարեհ Կաթողիկոսի :

Այս վերջինը իր ընտրութեան յաջորդող վայրկեանին խօսք առնելով հանդիսաւորապէս «սրտագին ողջոյնի խօսք» ուղղեց «Էջմիածնայ նախամեծար Մայր Աթոռին» եւ Վազգէն Ա.ի, այն հաստատ համոզումով եւ գիտակցութեամբ, որ երկու Աթոռները լծակիցներ եւ գործակիցներ են: Ու շեշտեց, որ Կիլիկեան Աթոռի կապը Էջմիածնայ հետ պիտի մնայ անքակտելի :

Հակառակ Զարեհ Կաթողիկոսի այս ջերմ եւ անկեղծ խօսքերուն, հակառակ ընտրութեան օրինաւոր պայմաններու մէջ տեղի ունենալուն, Էջմիածնի գահակալը Գահիրէի մէջ Եպիսկոպոսական ապօրէն ժողով մը գումարելով, փորձեց միջամուխ ըլլալ Կիլիկեան Աթոռի գործերուն: Կաթողիկոսի ընտրութիւնը «թերի եւ անընդունելի» հռչակել տուաւ: Եւ Պայմանագիրով մը, որ իր բովանդակութեամբ կը յիշեցնէր Գէորգ Դ.ի կողմէ Մ. Քէֆսիզեան Կաթողիկոսին պարտադրել ուզուածը, ջանաց իրեն ենթարկել Կիլիկեան Աթոռն ու անոր արժանաւոր գահակալը :

Զարեհ Ա. իր խօսքին մէջ կը շեշտէ.

«...Այսօր ալ Ս. Էջմիածին Կիլիկեան մեր կաթողիկոսական աթոռի դիրքին եւ հեղինակութեան նկատմամբ գերադասի իրաւունքներ ձեռք բերելու որոշումէն եւ այս Աթոռը իրեն ի հոգեւորս ենթակայ նկատելու պատրանքէն չէ ձերբազատուած ու կը շարունակէ հետեւողականօրէն եւ անտեղիտալի կերպով հետապնդել իր կարծեցեալ գերադասութեան անձնաշնորհումները»:

Այս մտայնութիւնն է պատճառ, որ հակառակ Կիլիկիոյ Կաթողիկոսի «բազմապիսի փորձերուն եւ անուղղակի բանակցութիւններուն», կարելի չէ եղած վերահաստատել եղբայրական կապը երկու «հաւասարակից» Հայրապետական Աթոռներուն միջեւ :

ՀՐԱՆՏ — ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄՈՍԿՈՒԱ ԿԸ ՍՊԱՌՆԱՅ

ԵԹԷ ՔՈՒՊԱՅԻ ՎՐԱՅ ՅԱՐՁԱԿՈՒՄ ԸԼԼԱՅ ...

Խորհրդային Թաս գործակալութիւնը յայտարարութիւն մը հրապարակեց որ խիստ եւ նոյնիսկ սպառնական ազդարարութիւն մըն է Միացեալ Նահանգներուն: Ներկայիս, կ'ըսեն Ռուսերը, կարելի չէ Քուպայի վրայ յարձակիլ եւ մտածել թէ այդ յարձակումը անպատիժ կրնայ մնալ: Եթէ նման յարձակում մը կատարուի, պատերազմի սկիզբը կ'ըլլայ: Այս յայտարարութեան մէջ, խորհրդային կառավարութիւնը կը շեշտէ թէ անհրաժեշտ նկատած է «օտար կառավարութեանց ուշադրութիւնը հրաւիրել այն գրգռութեանց վրայ որոնց ձեռնարկած են Միացեալ Նահանգները եւ որոնք կրնան աշխարհը նետել համաշխարհային աղէտի մը մէջ հիւլէական զէնքերու օգտագործութեամբ»:

Խորհ. Միութիւնը իր այս յայտարարութեան մէջ կ'ըսէ նաեւ թէ ամերիկեան խորհրդարանին եւ մամուլին մէջ ռազմասէր մթնոլորտ մը կայ, բուռն պայքար կը տարուի Քուպայի դէմ եւ նոյնիսկ կոչ կ'ըլլայ որպէսզի յարձակում ըլլայ այդ երկրին վրայ եւ խորհրդային այն նաւերուն որոնք խաղաղասէր բնոյթ ունեցող ապրանքներ կը հայթայթեն Քուպացիներուն: Այս ամբողջը պատերազմի կոչեր են Խորհ. Միութեան համար: Յարդ, կ'ըսէ միշտ խորհրդային յայտարարութիւնը, Խորհ. Միութիւնը մեծ կարեւորութիւն չէր տար այս արտայայտութիւններուն զորս կուսակցական աճուրդներ կը նկատէր, բայց կարելի չէ արհամարհել պաշտօնական ելոյթ մը ինչպէս 150.000 պահեստի զինուորականներու կոչը եւ նախագահ Քենըտիի այն խօսքերը որոնք Քուպայի զինուորական ուժերու ամրապնդման կը վերաբերին այս որոշումը: Այս ամբողջը պատրուակներ են արդարացնելու համար ամերիկեան յարձակողական տրամադրութիւնները :

Ապա, խորհրդային յայտարարութիւնը կ'անդրադառնայ ամերիկեան Խորհրդարանին մէջ եղած այս «աղմուկին» ըստ որուն Մոսկուա զէնքեր եւ նոյնիսկ զօրք տրամադրած է Քուպայի եւ այս առթիւ կ'ըսէ թէ գլխաւորաբար «ճարտարուեստի նիւթեր, գիւղատնտեսներ եւ խորհրդային այլ մասնագէտներ» են զորս Մոսկուա Քուպայի տրամադրութեան տակ դրած է: Կ'ընդունի թէ ռազմագէտներ ալ տուած է, բայց ասոր պատճառը. «աշխարհակալ շրջանակներու սպառնալիքներ են»: Պատերազմական մեքենաները եւ զէնքերը զորս Խորհ. Միութիւնը Քուպայի տուած է «Պաշտպանողական նպատակներու սահմանուած են» կը ձգէ խորհրդային յայտարարութիւնը :

Մոսկուա կ'ըսէ նաեւ թէ նպատակ չունին օտար երկիրներ, ինչպէս Քուպա, փոխադրելու այն զէնքերը զորս ունին «դէմ դնելու համար յարձակումի մը»: «Մեր հիւլէական զէնքերը այնքան զօրաւոր են իրենց պայթուցիկ ուժով եւ հիւլէատար մեր հրթիռները այնքան ուժ ունին որ պէտք չունինք խորհրդային հողամասէն դուրս, արձակման կայաններ փնտռելու: Յայտարարած ենք եւ կը կրկնենք անգամ մը եւս թէ եթէ պատերազմը հռչակուի եւ յարձակողը այս կամ այն պետութեան վրայ յարձակի որ մեր օգնութեան դիմէ, Խորհ. Միութիւնը իր հողամասին վրայ պէտք եղածը ունի արդիւնաւոր օժանդակութիւն մը բերելու»: Այս սպառնալիքէն ետք, Խորհրդային Միութիւնը կը խօսի արտասահման գտնուող ամերիկեան կայաններու մասին, աւելցնելով նաեւ թէ ստիպուած է ուրիշ ակնոցով դիտել Իւ 2ի երկրորդ խնդիրը:

Խորհ. Միութիւնը պիտի չհետեւի սակայն ամերիկեան օրինակին եւ պահեստի ուժեր դրօշի տակ պիտի չկանչէ, «բայց չենք կրնար նկատի չառնել ամերիկեան պատրաստութիւնները: Խորհրդային կառավարութիւնը կը գտնէ որ իր պարտականութիւնն է աչալուրջ ըլլալ եւ հրահանգ տալ Պաշտպան. նախարարին ինչպէս նաեւ խորհրդային բանակի հրամանատարութեան որ անհրաժեշտ բոլոր միջոցները ձեռք առնեն որպէսզի մեր ուժերը կռուի պատրաստութեան ամէնէն բարձր աստիճանին վրայ գտնուին» կ'ըսէ նաեւ խորհրդային յայտարարութիւնը որ կ'առաջարկէ ամերիկեան կառավարութեան իմաստութիւն ցոյց տալ, պաղարիւնը չկորսնցնել եւ իրատեսութեամբ չափել թէ ո՞ւր կրնայ տանիլ իր կողմէ մէջտեղ դրուած պատերազմ մը: Ուրեմն Ամերիկա պէտք է խելօք բան մը ընէ եւ այդ խելօք բանը ուրիշ բան չէ եթէ ոչ դիւանագիտական յարաբերութիւնները վերահաստատել Քուպայի հետ : Այս ձեւով ժողովուրդները կրնան գնահատել Միացեալ Նահանգներու այդ ձեռնարկը որպէս թանկագին մասնակցութիւն մը համաշխարհային խաղաղութեան ամրապնդման :

Յայտարարութեան վերջաւորութեան, Ռուսերը կը խօսին Պերլինի մասին յայ յայտնելով թէ «ամերիկեան կառավարութիւնը ի վերջոյ իրատես եզրակացութեան մը կը յանգի հաշտութեան դաշնագրի կնքումին համար »:

Այս յայտարարութեան առթիւ կը սպասուի Քենըտիի պատասխանին, մինչ այդ Պաշտպանութեան նախարարութիւնը ըսաւ սակայն թէ քարոզչութեան նոր խաղ մըն է: Գալով Տին Ռըսքի, շեշտեց. «Մեծ երկիր մըն ենք չենք վախնար եւ կը գործենք ինչպէս որ յարմար կը գտնենք »:

ՊԷՆ ՊԵԼԼԱՅԻ ԿՈՉԸ ՖՐԱՆՍԱՑԻՆԵՐՈՒՆ

«ՎԵՐԱԴԱՐՁԷՔ, ԿԱՐԳԸ ՊԻՏԻ ՎԵՐԱՀԱՍՏԱՏՈՒԻ»

Պէն Պելլա կ'ուզէ ժամ առաջ կարգը վերահաստատել երկրին մէջ եւ խաղաղ մթնոլորտ մը ստեղծել որ ապահովութիւն ներշնչէ :

Տեսակցութեան մը ընթացքին զոր տուած է Եւրոպա թիւ 1ի թղթակիցին Պէն Պելլա յայտարարած է թէ Ալժ. Յեղափոխութեան Ազգ. Խորհուրդը նիստ պիտի գումարէ նորընտիր խորհրդարանի Ա. նիստէն ութ օր յետոյ: Պէն Պելլա յայտնած է նաեւ թէ «զինուորական կոմիտէ» մը կազմուած է որպէսզի նոր դժուարութիւններ չծագին բանակին կողմէ :

Այս նոյն տեսակցութեան ընթացքին, Պէն Պելլա հանդարտեցուցիչ խօսքեր արտասանած է Ալժերիոյ Ֆրանսացիներուն նկատմամբ: Հրաւէր կը կարդայ որ վերադառնան եւ կը խոստանայ որ կարգը վերջնականապէս պիտի վերահաստատուի: Պարզ է սակայն թէ այս խօսքերէն անդին նախ եւ առաջ պէտք է առեւանգուած Եւրոպացիները (մօտ հազար հոգի) ազատ արձակուին :

Ալժէի ոստիկանապետն ալ իր կարգին յայտարարած է թէ ամէն ջանք պիտի թափէ մաքրելու համար Ալժէի մթնոլորտը, կռուելով անիշխանութեան դէմ :

Այս ամբողջը անհրաժեշտ են վերականգնելու համար կարգը, հանդարտութիւնը որպէսզի ապահովուին տնտեսական եւ առեւտր. գործօնքը եւ աշխատանքը: Արդարեւ անգործութիւնը անկախ Ալժերիոյ մեծ վէրքերէն մէկն է տակաւին :

ԽՈՐԷՆ ԵՒ ՏԱՃԱՏ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍՆԵՐԸ ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ ՊԱՏՐԻԱՐՔԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

Սեպտեմբեր 6ին, Հինգշաբթի, կէսօրէ առաջ ժամը 10.30ին, Լիբանանի եւ Հիւսիսային Սուրիոյ Հայոց Առաջնորդ Սրբազանները, Տ. Տ. Խորէն եւ Տաճատ Արքեպիսկոպոսունք, Կաթողիկէ Հայոց Էշրէֆիէի Պատրիարքարանը երթալով, նորընտիր Կաթողիկոս – Պատրիարք Տ. Իգնատիոս – Պետրոս ԺԶ. Պաթանեանին ներկայացուցին Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Վեհափառ Հայրապետ Տ. Տ. Զարեհ Ա. Շնորհազարդ Կաթողիկոսին եւ Սուրիոյ ու Լիբանանի Հայ ժողովուրդին սրտագին շնորհաւորութիւններն ու լաւագոյն մաղթանքները իր բարեբաստիկ ընտրութեան առթիւ :

ՄԵՐ ԱՅՑԵԼՈՒՆԵՐԸ

Մեր խմբագրատունը այցելեց մեթր Օննիկ Մաճառեան, որ կարճ ժամանակ մը Փարիզ մնալէ ետք կը վերադառնայ Գահիրէ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԼՈՆՏՈՆԻ մէջ կը շարունակուի Հասարակապետութեան ժողովը որու գլխաւոր նիւթը Անգլիոյ անդամակցութիւնն է Հասարակաց Շուկային: Քանատա, Հնդկաստան եւ Աւստրալիա իրենց մտահոգութիւնները արտայայտեցին եւ պահանջեցին որ աւելի ճշգրիտ յանձնառութիւններ ուզուին Վեցերէն :

ԼՈՆՏՈՆԻ մէջ մեռաւ Տոքթ. Զոպլէն որ քանի մը օր է մահաքունի մէջ էր թունաւորման հետեւանքով: Ծանօթ է որ Զոպլէն ձերբակալուած էր Ամերիկայի մէջ իբրեւ լրտես ի շահ Խորհ. Միութեան եւ փախած էր: Վերջերս Անգլիա ընդունած էր զինքը կրկին Ամերիկացիներուն յանձնել, բայց Զոպլէն հիւանդացած էր եւ բուժարան փոխադրուած ուր եւ մեռաւ, թունաւորուած: Ստոյգ չէ թէ անձնասպան եղած ըլլայ :

ՊԱՊԸ եղբայրութեան կոչ մը ըրաւ առջի օր եւ շեշտեց նաեւ թէ պէտք է պայքարիլ կրօնական անտարբերութեան դէմ: Յովհաննէս ԻԳ. յիշեց նաեւ թէ Եկեղեցւոյ հիմնական իրաւունքներէն մէկն է կրօնական ազատութիւնը: Ճշմարտութիւն եւ ազատութիւն հիմնական քարերն են որոնց վրայ կը կառուցուի քաղաքակրթութիւնը :

ՈՂՋՈՅՆ
ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ

Ա.

Սիրելի Հայրենակիցներ,— Գրագէտը, որ փնտռելու ելած էր իր ժողովուրդը Արեւելքի մէջ, այժմ հասած է Արեւմուտք ու կը գտնուի ձեր մէջ: Անիկա կը նմանի այն ճամբորդին, որ ցուպ ի ձեռին, պանդուխտի տառատոկն իր ուսին, հանդրուան կը փնտռէ Հայութեան սրտին մէջ: Ինծի կը յիշեցնէ երբեմնի դարիպը*, որ* արախչին *դրած, կապայ հագած, Արմաշի վանքին պարիսպներէն ներս ապաստան գտած, կ'երգէր տխրաձայն, ժամանակին, իմ պատանեկութեանս օրերուն.*

Ես Մշեցի ճամբորդ իմ հեռու տեղերէ,
Ձեզ շատ բարեւ բերեր իմ Հայոց
գեղերէ:

Ա՜խ, ինչքան կը թրթռար այդ ձայնը մեր հոգւոյն մէջ, ի՜նչքան խոր կը յուզէր մեզ՝ դեռ պատանի: Հայաստանի աշխարհն էր կարծես որ մարմին կ'առնէր, կը լեռնանար, կը փեռեկտէր երկիր ու երկինք, մարտահրաւէր կը կարդար պատմութեան: Հայ ժողովուրդն էր թէբեւս, որ մեծ՝ իր սամանց ու ցամանց բարբառով, մեծ՝ իր ժառանգութեամբ եւ ստեղծագործութեամբ, աշխարհի անսիրտ վարիչներուն դէմ կը պոռթկար իր կուտակուած դառնութիւնը: Հայոց աստուածային լեզուն էր, ապահովաբար, որ պարզուկ երգով մը կը միացնէր հոգիները եւ իրարու կը կապէր մաքուր ազգասիրութեան ապրումով:

Թոյլ տուէք ինծի, սիրելի հայրենակիցներ, որ իր ժողովուրդը փնտռող գրագէտը, այսօր, ձեզ հագիւ գտած, պահ մը դառնայ երբեմնի Մշեցի այդ ճամբորդը, որ արախչին իր գլխուն վրայ եւ կապան իր ուսերուն, երգէ ձեզի.

Ես Մշեցի ճամբորդ իմ հեռու տեղերէ,
Ձեզ շատ բարեւ բերեր իմ ...

Ա՜խ, ինչո՞ւ չեմ կրնար ըսել՝ Հայոց գեղերէ: Վասն զի կործանեցին մեր գիւղերը, մահուան խորշակին ուժով նետեցին մեզ աքսորի ճամբաներու վրայ, ինչպէս կ'երգէր Մշեցի «ճամբորդը».

Սուրբ ժամերըս դարձուցին անասնոց
կոյանք,
Խորանները պղծեցին, քանդեցին սուրբ
վանք,
Խաչը ոտքով փշրեցին, տեղը դրին
լուսնակ,
Եւ այսպէս խեղճ Հայերը դարձան
ծաղր – ծանակ:

Զարմա՜յ արմատը մեզ այսպէս ըսող: Պատմութիւնը կը վկայէ թէ երկար ժամանակ Հայոց աչքերը ուղղուած մնացին անդրատլանտեան հեռաւոր այս երկրին վրայ: Այդ «ճամբորդները», որոնց առաքելութիւնը կը շարունակեմ ահա տարբեր ձեւով մը, կ'երգէին եւ կ'ըսէին.

Մեր ազգը տէր չունի Սլաւոնի նման,
Գէթ դուք եղէք մեզի օգնական,
Թէ չօգնէք՝ մենք ալ կ'ըլլանք ցիրուցան:

Պատմական այդ ճամբորդները, իրենց խնդրանքին տալով ազնուականութիւն եւ հպարտութիւն, կ'ըսէին.

Աղբերքըս զիս ղրկեցին դէպի էս կուման,
Մի վախնաք, ես չեմ ուզեր տոլար կամ
թուման:

Անոնք կը նկարագրէին Հայրենի մեր բնաշխարհին վիճակը եւ Մնացորդաց տառապանքը, ցոյց տալով նաեւ փրկութեան միակ միջոցը.

Ո՛վ իմ աղբերք, բերեր իմ սեւ բօթ,
Ձեմ ուզեր տոլար, այլ կ'ուզեմ վառօդ:

Անոնք իրենց առաքելութեամբ կը միանային Խրիմեան Հայրիկի՝ երկաթէ շերեփով ներկայանալու համար թշնամիին դիմաց եւ ազգերուն դիմաց: Ահա թէ ինչո՛ւ վառօդ եւ հրացան կ'ուզէին, ու սուր եւ ատրճանակ:

Տարբեր է պարագան, այսօր:

Գրագէտ մըն է որ կուգայ՝ հին ճամբորդներու առաքելութեան հաւատարիմ, Հայոց պատմութեան պատմուճանը հագած, եւ կը ներկայանայ ձեզի ոչ թէ առնելու, այլ տալու համար:

Ո՛վ դուք՝ որ կը կրէք իմ հպարտութեանս անսպառ աղբիւրը, Հայ կոչուելու շնորհը եւ Հայ ապրելու քաջութիւնը, ո՛վ դուք՝ իմ Հայութեանս կենդանի եւ թանկագին վկայութիւնը, զոր կը հաստատէք ազգերու երկնակամարը լուսաւորելով ցեղին հանճարին ցոլքերով, մտիկ ըրէք: Երբ կ'ըսեմ թէ եկայ տալու համար, պէտք է աւելցնեմ անմիջապէս. «Զքոյդ ի քոյոցդ քեզ մատուցանեմ»: Վասնզի քեզմէ կը բխի, ո՛վ տաղանդաւոր ժողովուրդ Հայոց, քու պատմութենէդ կը բխի ժառանգութիւնը զոր կը բերեմ:

Երբ ճամբայ կ'ելլէի դէպի Արեւելք, փնտռելու համար Հայութիւնը անհրապոյր ճանապարհներով մինչեւ Խուժաստան, Հնօրեայ վանքերու մէջ եւ հրակէզ անապատներու մէջ, յաճախ քալելով մեր պատմութեան վիրքին էջերուն համրնթաց, հայ թագաւորներու եւ քաջ զօրավարներու հետքերուն վրայ, մարտիրոս ժողովուրդի մը ոսկորներուն վրայ, ընկերներս կը հարցնէին ինծի.

— Ի՞նչ կը տանիս ցանուցրիւ Հայութեան:

— Հաւատք կը տանիմ, կը պատասխանէի, միայն հաւատք:

Եւ երբ, դարձեալ, ճամբայ ելլելով դէպի Արեւմուտք, կուգամ, կը գտնեմ ձեզ այսօր այս հեռաւոր ափերուն վրայ՝ գրագէտի աչքերով հետեւելու համար ձեր կեանքին, ձեր հաւաքական ճիգերուն ու ջանքերուն, իմ միակ արմաղանս է դարձեալ հաւատքը:

Սակայն, ահաւոր աղէտներէ ետք եւ ահաւոր վտանգներու դիմաց՝ ըսել թէ բաւական է հաւատքը, իբրեւ փրկութեան ուղի, կը խոստովանիմ թէ ամուլ պատրանքներու կը մատնեմ ձեզ: Միթիք այդ բառին իմաստը պէտք է զարգացնել անձով ու ներգործով, մարտական եւ արիւ, առաւելապէս յարձակողական ցանկութիւններով, զորս կուտայ սա կարճ բառը, — տօկալ:

Սիրելի հայրենակիցներ, հրով ու սուրով կոտորակուած, մրկաւ բաժնուած, ամուլ վէճերով տկարացած, ցաւ է ինծի հաստատել թէ մեր ժողովուրդը օրէ օր կը կորսնցնէ ինչ որ, թելադրական ձեւով, տօկալ *բառը կը բերէ իբրեւ վարդապետութիւն: Անիկա ամբողջականութեան գաղափարն է, մեր պատմութեան իտէալը եւ մեր յաւիտենականութեան երաշխիքը: Պահպանել ամբողջականութեան գաղափարը կը նշանակէ հաւատարիմ մնալ մեր նախահայրերուն, մեր արքայական աւանդութիւններուն, մեր պատմական իրաւունքներուն: Օ՛, երբ ուրիշներ, «կենսական տարածութեանց» ցանկութիւններով, հայրենիքի տարածը ծրագծելի կը վերածեն՝ շօշափուկներ* (թանթաքիլ) *երկարելու համար յայս կոյս կամ յայնկոյս, դաւաճանութիւն ու սրբապղծութիւն կը համարիմ լքել ամբողջականութեան տեսութիւնը, վասնզի կը ստեղծուի* քոմփլէքս *մը,— անիկա լքումի քոմփլէքսն է* (քոմփլէքս տ'աբանտոն), *որ ժողովուրդները կ'առաջնորդէ կոտորակումի, նուաղումի, կազմալուծութեան:*

Տ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՏԻՐԱՆ ԱԼԵՔՍԱՆԵԱՆ

Սփիւռքի աշխարհահռչակ թաւջութակահար Փապլօ Քազալսի *արտայայտութիւնը* Տիրան Ալեքսանեանի *մասին կարդացինք թերթերու մէջ: Վարպետին խօսքերն էին. «Մենք լաւ բարեկամներ էինք, ան իրականօրէն մեծ երաժիշտ մըն էր: Իրարու հետ գործակցած էինք աւելի քան քսան տարիներ: Ան շատ ուշիմ ու մեծ արուեստագէտ մըն էր, ինչպէս նաեւ լաւ ուսուցիչ մը: Ան կարեւոր դասաւորումներ ըրաւ իտալական եւ ֆրանսական թաւջութակի համար»:*

Մեր պրպտումներուն համեմատ Տիրան Ալեքսանեանի նախնիքը Ակնէն *են եւ իր գերդաստանի հնութիւնը կրնանք հետապնդել մինչեւ* 1700: *Գերդաստանի մէկ տոհմածառը ծանօթ է չորս սերունդի կանոնաւոր յաջորդութեամբ, հօրմէ որդի՝ այսպէս.*

Յովհաննէս Ալեքսանեան – Տիրան Ալեքսանեան – Յովհաննէս Ալեքսանեան – Տիրան Ալեքսանեան: Վերջինս երաժիշտն է, որուն պապը՝ Տիրան պէյ Ալեքսանեան *Թուրքիոյ դեսպանն էր Լահէյի (Հոլանտա) մէջ, իսկ իր հայրը՝* Յովհաննէս Պէյ՝ *Պոլսոյ առեւտրական դատարանի նախագահն եղած է:*

Թաւջութակահար Տիրան Ալեքսանեան ծնած է Պոլիս 1881 *Ապրիլ* 12*ին: Իր տկար կազմին պատճառաւ կիսատ ձգած ուսման ընթացքը՝ թաւջութակի դասեր կ'առնէ իր մօրեղբայր Յովհաննէս Ագնաւորէ, յետոյ յայտնի երգահան Ռատեւլիայէ, որ կ'աւանդէ նաեւ դաշնաւորում:*

15 *տարեկան՝ կը ղրկուի Գերմանիա, ուր Տրեզտենի երաժշտանոցի ուսուցչապետ Կրուցմախէրէ դասեր կ'առնէ թաւջութակի, միեւնոյն ատեն երգահանութեան դասեր առնելով Տրեզէքէ: Մինչեւ* 1901 *Տրեզտէն մնալէ վերջ կը վերադառնայ ծննդավայրը, ուկից կ'անցնի Փարիզ եւ հոդ է որ համաշխարհային համբաւի կը տիրանայ իբրեւ առաջնակարգ թաւջութակահար,* 1903*էն սկսած լաւագոյն բարեկամն ըլլալով* Փապլօ Գազալսի, *որ կը գրէ Ալեքսանեանի Ֆրանսերէն երկին — Թաւջութակի ուսուցումը — յառաջաբանը:*

Բացի թաւջութակի ուսուցչութենէ՝ Ալեքսանեան սարքած է նաեւ շատ մը նուագահանդէսներ եւ ղեկավարած նուագախումբեր, մերթ կազմելով մինչեւ 75 *հոգինոց նուագախումբ: — Տիրան Ալեքսանեան, իբրեւ երգահան, հրատարակած է* Քուարթուօռ ա Քոռտ *մը, որուն ընթերցները քաղած է ազգային եւ եկեղեցական եղանակներէ:* 1) *«Խորհուրդ Խորին»,* 2) *«Օրօր»,* 3) *«Ալագեազ»,* 4) *«Հով արէք»: Իր գործերը հրատարակած է Մաթօ հրատարակչականը:*

Ամերիկեան մեծ երաժշտանոց մը բանախօսութեան հրաւիրած ըլլալով Ալեքսանեանը՝ մեկնած է հոն եւ իր կեանքին վերջին տարիներն հոն անցուցած է՝ վախճանելով Նիւ Եորքի մէջ:

Հ. ԵՓՐԵՄ ՊՕՂՈՍԵԱՆ

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ:

ՅՈՒՇԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ

Երբ խօսքը դառնում էր արձակին, ոմանք հետաքրքրւում էին անմիջապէս.

— Իսկ ե՞րբ էք աւարտում ձեր «Ուստա Կարօն», վարպետ:

Նա միշտ սիրով էր խօսում յիսուն տարի առաջ սկսած իր այդ վէպի մասին, օրին սպասում էին անհամբեր, եւ որը սակայն Իսահակեանը չէր աւարտել Եւրոպայում, բայց ուզում էր աւարտել այստեղ, եւ չգիտես ինչո՞ւ ուշացնում էր, յետաձգում: Այս վէպի մասին ես լսել էի տասական թուականներին. պատմել էին մարդիկ, եւ անգամ գրողներ, որոնք լսել էին նրա հատուածների ընթերցումը, եւ լաւ կարծիքի էին: Այժմ Իսահակեանը հետաքրքրուողներին պատմում էր թէ ինչ դէպքեր, արկածներ կան իր վէպում (նոյն իսկ, թէ դեռ ինչեր պիտի լինեն), ինչ է անում Ուստան, կամ՝ ինքը, հեղինակը ինչ փիլիսոփայութիւն է դրել գրքի մէջ ... Մի օր էլ նա ինձ ասաց թէ, ըստ հին ծրագրի, վէպը վերջանում է նրանով, որ Ուստա Կարօն իր ընկեր տղաների հետ գնում է Տաճկահայերին ազատելու: Իսկ նոր ծրագրով հանդէս է գալու Սովետական Հայաստանում եւ մասնակցելու է Հայրենիքի նոր կեանքի շինարարութեանը:

— Նկարագրելու եմ թէ ինչպէս Ուստան Սարդարապատում կամուրջ է շինում Արաքսի վրայ, որպէսզի հին Հայաստանը միանայ նոր Հայաստանին: Սա լինելու է սիմպոլիք *վերջաբան, — ասում էր նա իր նոր յղացումով ոգեւորուած եւ քիչ յետոյ աւելացնում՝ կարօտով: Ուստա Կարօն վերջացնեմ, էլ ոչինչ չեմ ուզում ...*

Աւելի քան յիսուն տարի առաջ սկսած վէպը տակաւին անաւարտ էր:

Լսելով այդ հեղինակից, մենք հետաքրքրւում էինք.

— Իսկ որքա՞ն ժամանակում կարող էք աւարտել, վարպետ.

— Մի հինգ – վեց ամիս որ նստեմ եւ չխանգարուեմ, կը վերջացնեմ, — ասում էր: — Ամէն ինչ հաւաքած, գլուխների բաժանած, դասաւորուած է: Մնում է որ նստեմ ու վերջացնեմ: Բայց չի լինում, թէ գնացող – եկողներն են խանգարում, թէ կանչում, հրաւիրում են այս – այն տեղ ...

— Կարելի է այնպէս անել, որ ձեզ չխանգարեն, — ասում էի ես: — Կարելի է հասկացնել մարդկանց, որ դուք զբաղուած էք եւ ...

— Այդ ի՞նչպէս... ես հօ թագաւոր մինիստր չեմ, որ մարդ չընդունեմ: Ես չեմ կարող դիմողին չընդունել. դա պատիւ չի բերի գրողին:

— Կամ եթէ այստեղ՝ Երեւանում հնարաւոր չի աշխատել, գնացէք մի այլ քաղաք, — խորհուրդ էի տալիս ես:

— Այդ հօ բոլորովին չի լինի: Ես սովոր եմ աշխատել իմ գրասեղանի առաջ, իմ գրադարանով, իմ գրքերով շրջապատուած:

Խօսելով խանգարիչ հանգամանքների մասին, այնուամենայնիւ խոստանում էր այնպէս անել, որ «այս տարի աւարտի»: Այդ տարի չէր յաջողւում, խոստանում էր «եկող տարի»... եւ այնպէս շարունակ:

Այս «Ուստա Կարօն» դեռ չաւարտած՝ (տպագրուել էին մի քանի ազգագրական հատուածներ, անուն էր հանել եւ շատերը մեծ յոյսեր էին կապում նրա հետ, թէ դա բացառիկ լաւ գործ է լինելու ... Անգամ պաշտօնական մարդիկ հետաքրքրւում էին նրա «վիճակով», նրա ընթացքով եւ աւարտով: Բայց հեղինակն ինքը ոչ շտապում էր, ոչ՝ անհանգստանում:

Ինչո՞ւ: Ի՞նչն էր դրա պատճառը:

Այս հարցերը հետաքրքրում էին ինչպէս շատերին, այնպէս էլ՝ ինձ: Եւ ահա մի օր, մի մտերմական պահի, ես նրան հարցրի, թէ իսկապէս քանի՞ գլուխ է գրուած եւ որքա՞ն է մնում գրելու: Նրա պատասխանից պարզուեց որ գրուած է ոչ այնքան շատ, հրատարակուած գլուխներից բացի՝ ունի եւ մի չորս ամբողջական գլուխներ, իսկ մնացածը գրի առնուած նիւթ է, որ պէտք է մշակուի... Իսկ վէպն ունի ընդարձակ ծրագիր, պէտք է միայն աշխատել:

Իսահակեանի պատմածներից դատելով, երեւում էր որ նա լիովին տիրում էր իր նիւթին եւ... իրօք մնում էր միայն գրի առնել եւս որոշ գլուխներ ու մշակել:

— Երբ այդպէս հիանալի տիրում էք ձեր նիւթին, պարտաւոր էք շուտ աւարտել: Այլեւս մի յետաձգէք: Դուք յանձնք կատարած կը լինէք առաջի հերթին ձեր հանդէպ:

Ճշմարիտ ասած, այդ օրուանից ես այլեւս չուզեցի անհանգստացնել պոէտին «Ուստա Կարօ»ի հարցով, մանաւանդ որ նկատում էի թէ նա հիմա առաջուայ աշխոյժով չէր խօսում իր սիրած երկի մասին: Սակայն որքան ծանօթ էր տպուած հատուածներին ու իր պատմածներին, դա լինելու էր ֆրագմենտալ գործ:

Ուստան այստեղ, Ուստան այնտեղ ... նրա հանդիպումները, խօսքերը, որ մեծամասամբ ժողովրդական փիլիսոփայութեան արտայայտութիւններն են, կամ տարբեր ասոյթ ու մտքեր Ուստայի բերանում:

ՍՏ. ԶՈՐԵԱՆ

(12 Տար.)

ՔԻՉ ՄԸ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

ՊՈՄԱՐՇԷԻ ԵՐԱԽՏԱԳԷՏ ԱՒԱՆԱԿԸ

«Գործուած բարիք մը միշտ ալ կը վարձատրուի ...» :

Այսպէս բսած է Ֆրանսայի մեծ առակախօսը՝ Լաֆոնթէն իր «Մուկը եւ Առիւծը» տիտղոսով առակին մէջ :

Արդարեւ, Լաֆոնթէնի այս խօսքերը իրենց իմաստը կը գտնեն հետեւեալ դէպքին մէջ, որ յերիւրածոյ չէ, այլ իրական պատմութիւն մը :

Ֆրանսական Յեղափոխութեան խառնակ օրերուն էր : «Ֆիկարօ»ի հեղինակը՝ Պոմարշէ տառւոտ մը կը պտըտառտէր զուրս ելլել, երբ իր տան դրան առջեւ պարզուած տխուր տեսարան մը իր ուշադրութիւնը կը գրաւէ :

Ցնցոտիներու մէջ պատուած աղջնակ մը կեցած էր կմախք դարձած աւանակի մը քովը : Աղջնակը յուսահատ երեւոյթ մը ունէր, քանզի իր վաճառած մէկ քանի պտուղները գնորդ չունէին եւ տառը համար ալ խեղճ պարմանուհիին աչքերը լեցուած էին արցունքով :

Պոմարշէ կը մօտենայ աղջնակին ու կը սկսի հարցուփորձել զայն : Ու մեծ գրողը կը տեղեկանայ թէ աղջնակը եւ իշուկը երկու օրէ ի վեր բան մը չէին կերած...

Բանաստեղծը, ծայրատիճան յուզուած կը գիմէ իր տունը եւ կը պատուիրէ իր սպասաւորներէն մէկուն աղջնակին ուտելիք բերել եւ կը հրամայէ իր գործակատարին որ խեղճին ունեցած բոլոր պտուղները գնէ սուղ գինով մը :

Այսքանով չբաւականանալով, Պոմարշէ ուզզակի կ'երթայ դէպի իր ախոռը եւ հանկէ յարդի որայ մը շալկած, կուգայ ու իր ձեռքով կը կերակրէ սովալլուկ անասունը...

Եւ հանգիստ սրտով, բարի գործ մը կատարած ըլլալու անհուն գոհունակութեամբ, կը շարունակէ իր ճամբան :

Մօտաւորապէս ժամ մը ետքը, երբ կը վերադառնայ իր տունը, տանը սեմին իսկ իր գրագիրներէն մին կ'ըսէ .

— Մտանանչուած էք իբրեւ կասկածելի : Թաղին մէջ քննութիւններ կը կատարեն ազնուականները ձերբակալելու համար : Կը զգուշացնեմ ձեզ, վտանգի մէջ կեանքը վտանգի մէջ է ...

Եւ արդարեւ, հազիւ Պոմարշէ բարձրացած էր իր տան սանդուխներէն, երբ պարտէզին դրան զանգը կը հնչէ :

Բանաստեղծը հազիւ ժամանակ կ'ունենայ պահարանի մը մէջ թաքնուելու :

Խուզարկութիւն կատարող յեղափոխական զինուորները չորս կողմը կը փըրփռեն, բարեբախտաբար անտես առնելով այն պահարանը ուր կծկուած էր Պոմարշէ :

Զինուորներուն հեռանալէն ետք, մեր բանաստեղծը յաջող ծպտումի մը տակ գուրս կ'ելլայ իր տունէն եւ կ'որոշէ հեռանալ Փարիզէն :

Քաղաքէն քանի մը փարսախ հեռաւորութեան վրայ, բաց դաշտին մէջ կը բանուի փոթորիկի մը, երբ արդէն մութը պատած էր իր թեւերը ընդարձակ տարածութեան վրայ :

Իզուր կը փնտռէ դուռ մը բախելու եւ ապաստան խնդրելու համար :

Կը քալէ քանի մը ժամանակ եւս, եւ ահա յանկարծ, հեռուէն կը նշմարէ համեստ խրճիթ մը որուն պատուհանէն կը պլպլար աղօտ լոյս մը :

Մօտենալով, Պոմարշէ կը բախէ խրճիթին դուռը :

— Ո՞վ է ան, կ'որոտայ ներսէն խիստ ձայն մը :

— Գիշերային ճամբորդ մը որ ապաստան կը խնդրէ, կը պատասխանէ Պոմարշէ :

— Անցիր ճամբադ, կ'որոտայ նոյն ձայնը :

Բայց ո՛վ հրաշք, յանկարծ դուռը կը բացուի եւ փոքրիկ աղջնակ մը տան սեմին կանգնած, լացակումած ձայնով մը կը թախանձէ .

— Հայրիկ, ներս առ այս պարոնը, անիկա այն մարդն է որ մեզի հանդէպ այնքան բարի եղաւ կերակրելով մեր իշուկը եւ գնելով իմ ամբողջ պտուղներս...

Այս խօսակցութեան ընթացքին, Պոմարշէ, անձրեւէն պատսպարուելու համար ներս էր մտած խրճիթէն եւ դուռը գոցած :

Խրճիթը, աւատն էր մինչոյն ժամանակ : Փոքրիկ աւանակը, իր կարգին, տեսնելով հիւրը, կը մօտենայ անոր յուշիկ եւ կը սկսի լզել անոր ձեռքերը :

Խրճիթին խառամբեր տէրը այս տեսարանին առջեւ տեղի կուտայ եւ Պոմարշէ կը պահէ իր մօտ այնքան ատեն որ պէտք կ'ըլլայ :

Եւ Պոմարշէ հաւանաբար իր գլուխը կ'ազատէ սայլ մահէ մը եւ կը վարձատրուի իր բարի գործը փոքրիկ աւանակի մը եւ աղքատ աղջնակի մը հանդէպ :

Լաֆոնթէն իրաւունք ունէր .

«Գործուած բարիք մը միշտ ալ կը վարձատրուի ...» :

Քաղեց՝ ՍԻՇԱՏՐԱ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԶՐՈՅՑ՝ Վ. ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆԻ ՀԵՏ

Աստղագէտներու միջազգային համաժողովին շուրջ :

Օգոստոս 30ին, Երեւանի մէջ բացուեցաւ Միջազգային աստղագիտական միութեան գործադիր կոմիտէին լիակատար նիստը : Այդ առթիւ Հայկական հեռագրական գործակալութեան թղթակիցներէն մէկը՝ Վ. Նազիրեան տեսակցութիւն մը ունեցած է Ակադ. Վ. Համբարձումեանի հետ, Խորհ. Միութեան աստղագիտութեան ձեռք ձգած յաջողութիւններուն մասին : Կուտանք Հայաստանի վերաբերեալ հատուածը :

— Հայաստանի Գիտութիւններու ակադեմիային մաս կազմող Բիւրականի աստղադիտարանին մէջ դետեղուեցաւ Շմիթի դրութեամբ գործող մէկ մեթր դիտանցք ունեցող հաղուադիւտ հեռադիտակ մը, որ լոյսի ուժի տեսակէտէն աշխարհի ամէնէն մեծն է : Ասկէ զատ, դիտակը ունի աշխարհի ամէնէն խոշոր նկարելու գործիքը, որուն շնորհիւ կարելի է միաժամանակ լուսանկարել բազմահազար չատ թոյլ աստղեր ու դիտել հսկայական տիեզերական պայթումներ, որոնց զօրութիւնը միլիոններով աւելի է Ջրածինով ռումբերու պայթումներէն : Նոր դիտակին օգնութեամբ քաշուած են բազմաթիւ նկարներ, որոնք այժմ մանրակրկիտ կերպով կ'ուսումնասիրուին Բիւրականի մէջ :

Բիւրականի մէջ առաջին անգամն ըլլալով վերլուծեցինք անկայուն աստղերու այն երեւոյթները, որոնք կապուած են աստղային ճառագայթման նոր տեսակին հետ, այսինքն «ոչ ջերմային» ճառագայթումին, որ կը բխի յիշեալ աստղերու արտաքին շերտերէն եւ կը կրէ շարժման բնոյթ :

ՇԻՆԱՐԱՐՈՒԹԵԱՆ ԳՈՐԾԸ ԴԱՆԴԱՂ Կ'ԸՆԹԱՆԱՅ

Հակառակ տարիներէ ի վեր ձեռք առնուած կարեւոր որոշումներուն եւ միջոցներուն, շինարարութեան գործը դանդաղ կ'ընթանայ Հայաստանի մէջ : Այս ցաւոտ հարցին վերջ տալու համար, յատուկ նիստ գումարած են Հայաստանի համայնավար կուսակցութեան կեդրոնական կոմիտէն եւ Հայաստանի Նախարարներու Խորհուրդը :

Ժողովականները հաստատելէ ետք թէ « ընթացիկ տարուան առաջին կիսամեակին գլխաւոր շինարարութեան գծով 37 տոկոսով աւելի աշխատանքներ կատարուած են, քան 1961ի նոյն ժամանակամիջոցին մէջ» եւ թէ «Շինարարները 16 հազար քառ. մեթրով աւելի բնակելի տարածութիւն շահագործման յանձնած են, քան անցեալ տարուան համապատասխան ժամանակամիջոցին ընթացքին», այսուհանդերձ, «1962ի առաջին կիսամեակին դրամական ներդրումներու ծրագիրը, ամբողջութեան մէջ առնուած, կատարուած է 87·7 տոկոսով, իսկ շինութեան աշխատանքներու ծրագիրը՝ 94·8 տոկոսով » :

Յատկապէս «դանդաղ կ'ընթանան դպրոցներու, հիւանդանոցներու, մանկական նախադպրոցական հիմնարկութիւններու եւ կենցաղային ու մշակութային շէնքերու շինութիւնը » :

Այս երեւոյթին պատճառները, ըստ ժողովականներուն, մէկէ աւելի են : Նախ՝ «աշխատանքները անբաւարար կազմակերպուած են», մեքենաները եւ փոխադրութեան միջոցները «արդիւնաւէտ ձեւով չեն օգտագործուիր» եւ վերջապէս բանուորներուն որակը բարձրացնելու աշխատանքներ չեն կատարուիր :

Տրուած են նոր որոշումներ :

Հայաստանի համայնավար կուսակցութեան Երեւանի քաղաքային կոմիտէն, իր կարգին, յատուկ ժողովի մը մէջ քննութեան առած է Երեւանի բարեկարգութեան համար տրամադրուած յաւելեալ գումարները օգտագործելու հարցը : Այս առթիւ, պաշտօնական տեղեկատուութեամբ մը կոմիտէն դիտել կուտայ թէ «վերջին ժամանակներուն, բնակարաններու շինութեան եւ բարեկարգութեան համար տրամադրուած անբաւարար միջոցներուն հետեւանքով, Երեւանի նոր բնակելի թաղամասերուն մէջ ստեղծուած է անբարեկարգ վիճակ մը» :

ՆՈՒԷՐ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԹԱՆԳԱՐԱՆԻՆ

Հայ մշակութային կեանքին վերաբերեալ արժէքաւոր տեղեկութիւններ կը պարունակեն Մոսկուայի եւ Վարշաւայի համալսարաններու համեմատական լեզուաբանութեան ամբիոնի փրոֆէսօր՝ Լեւոն Մսերեանցի գիւանները : Ասոնք վերջերս Մոսկուայէն Երեւան փոխադրուած են գիտնականին քրոջը կողմէ :

Դիւաններուն մէջ կան արժէքաւոր նամակներ Սմբատ Շահազիզէն, Նորայր Բիւզանդացիէն, Անթուան Մէյէէ, Հենրիխ Հիւպշմանէ, ակադեմականներ Նիկողայոս Մառէ եւ Հրաչեայ Աճառեանէ :

Հ.Մ.Ը.Մ.

Գնահատանքի երեկոյ աւագ սկաուտ խմբապետ Եղբ. Լեւոն Գայեանի 40ամեայ գործունէութեան եւ ի պատիւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի նախկին սկաուտ ատենապետներու :

Շրջաբ. Թիւ 93/62

Աթէնք, 10 Օգոստ. 1962

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ցունաստանի Շրջ. վարչութիւնս որոշած է գնահատանքի երեկոյ մը սարքել, ի պատիւ Յունաստանի Աւագ Սկաուտ – խմբապետ Եղբ. Լեւոն Գայեանի 40ամեայ գործունէութեան եւ հոս ու արտասահման գտնուող, Յունահայ նախկին Սկաուտ ատենապետներու, 1962 Նոյեմբեր ամսուան ընթացքին, Աթէնքի մէջ :

Առ այս, կը խնդրենք Յունաստան եւ արտասահման գտնուող մեր հին Հ. Մ. Ը. Մ.ականներէն եւ Սկաուտ ատենապետներէն, որոնք սկաուտական գործունէութիւն ունեցած են գաղութիս մէջ, որ հաճին վարչութեանս յղել Եղբ. Լեւոն Գայեանի եւ հին սկաուտներու (ինչպէս՝ Եղբ. Պետրոս Գայեան, Հայկ Տէտէեան, Եդուարդ Սափրիչեան, Համօ Մէհրաբեան, Կարպիս Տէր Մեսրոպեան եւայլն) մասին իրենց յուշերը կամ՝ յիշատակի նկարները, մինչեւ Հոկտ. 15 :

Նոյնպէս, 1924 – 1959 երեսուն եւ հնգամեայ շրջանին, Յունաստանի Հ. Մ. Ը. Մ.ի հին սկաուտներէն (ուր որ ալ գտնուին ներկայիս) կը խնդրուի մեզի յղել իրենց կարճ մէկ կենսագրականը, նկարը եւ ներկայ հասցէն :

Գրութիւնները ուղղել Եղբ. Պարգեւ Սարգիսեանի, 8 Լէօփորոս Էֆէսու, Նէա Զմիռնի, Աթէնք, Յունաստան :

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ՇՐՋ. ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Ատենապետ Պ. Մ. ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ : Ատենադպիր Դ. ԴԱՆԻԷԼԵԱՆ :

ԻՄԱՍՏՈՒՆ ԵՒ ՍՐԱՄԻՏ ԽՕՍՔԵՐ

Գիտուններու այս աշխարհը բաժնուած է երկուքի : Կան մասնագէտներ, որոնք ամէն բան գիտեն ոչինչի մասին եւ կան փիլիսոփաներ, որոնք ոչինչ գիտեն ամէն բանի մասին» :

Պ. ՇՕ

×

Երբ բան մը գիտես՝ պնդէ թէ գիտես, բայց երբ չես գիտեր, խոստովանէ թէ չես գիտեր, իմաստութիւնը այս է :

ԿՈՄՓՈՒԿԻՈՍ

×

Գինին՝ ճշմարտութիւն ալ կը կոչուի :

ԹԷՕԿՐԻՏՈՍ

«ՅԱՌԱՋԻ ԹԵՐԹՕՆԸ» (127)

ԱՒԱԶԱԿԱՊԵՏԸ

ԳՐԵՑ՝

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍ ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ

— Հոն, հոն, արիւնով ներկուած հայրենիքիս մէջ, ծխաշունչ աւերակներու տակ երթանք :

Հայր իմ, չեմ ուզեր այս օտար երկիրը մնալ, չեմ ուզեր այս անարգ ազատութիւնը վայելել : Տար, տար զիս, Հայր իմ, տար : Թող վերջին անգամն ըլլալով սիրականիս գերեզմանը տեսնեմ, անոր հողը թրջեմ արցունքներովս, անոր ծաղիկներուն մօտեցնեմ շրթունքներս, անոր անշուք փոսին վրայ դնեմ կուրծքս :

Ախ, ալ չեմ կրնար համդուրժել, ալ չեմ կրնար ապրիլ, բաւական է : Չէ, չէ, չեմ ուզեր : Տար զիս սիրելիներուս քով, տար զիս այն աշխարհը որ սրտիս ու հոգիիս կապուած է : Ոհ, հայր իմ, ալ Աստուած տեսաւ ամէն բան, ալ քու տառապանքդ լեցուեցաւ : Հանդչէ վայրկեան մը, բարձիդ վրայ դիր գլուխդ, թող որ քու գորովներուդ մէջ մեռնիմ : Խնայէ ծերութեան օրերուդ : Ալ ո՞ւր կ'երթաս, ո՞ւր կը թափառիս : Այդ լեռները, այդ ապառաժները, այդ զարհուրելի գիշերները միթէ վերջ չունի՞ն քեզի համար : Եկուր աղջկանդ մօտ, եկուր, մի թողուր մինակ, մի թողուր որ անիկա մեռնի հեռու քու գորովներէդ : Եկուր կ'ըսեմ, եկուր որ անտէր մեռել մը չունենաս :

Աւազակապետը չկրցաւ դիմանալ, եւ ինքնիրմէ ելած վիճակի մը մէջ Լուսինային ձեռքը բռնեց ու ձայնեց .

— Լուսիա, Լուսիա :

Լուսիա շարժում մը բրաւ ու աչքերը բացաւ :

— Ի՞նչ ունիս, աղջիկս, ո՞ւրտեղդ կը ցաւի, հարցուց Աւազակապետը :

— Ոհ, հայր իմ, դո՞ւն ես, մրմնջեց Լուսիա արցունքները հեղեղի պէս թափելով :

— Ինչո՞ւ կուլաս, սիրելի աղջիկս, նայէ, ալ քու քովդ եմ, ալ չեմ բաժնուիր քեզմէ, ալ գրկիս մէջ ես :

— Հայր իմ, հայրենիք, հայրենիք տար զիս, ես չեմ կրնար հոս ապրիլ : Ախ, գիտեմ, գիտեմ որ պիտի մեռնիմ, պիտի մեռնիմ :

— Մեռնի՞լ. ինչ կ'ըսես, Լուսիա, դուն որ ամէն ատեն սիրտ կուտայիր ինծի, դուն որ իմ տխուր ժամերուս մէջ միխիթարիչս էիր, ինչո՞ւ տանկ խօսքեր ընելու թոյլ կուտաս քեզի : Ըսէ, ո՞ւրտեղդ կը ցաւի :

— Կարօտէս, հայր իմ, կարօտէս պիտի մեռնիմ :

— Ինչ բանի կարօտ ունիս, աղջիկս :

— Հայրենիքիս ու անոր աւերակներուն, հայր իմ :

— Պարտքս ըլլայ. առողջանալուդ պէս հայրենիք կը տանիմ քեզ : Ալ օտարութիւն պիտի չտեսնես, ալ թափառական կեանք պիտի չունենաս : Միայն թէ նայէ որ օր առաջ անկողնէդ ազատիս : Այն Աստուածը որ ամէն անկումներէ, ամէն վտանգներէ փրկեց քեզ, Լուսիա, հաւատա որ այս խեղճ ալ կը կատարէ : Ախ, իրաւունք ունիս, ամբողջ կեանքդ գնհեցիր եւ ոչ իսկ օր մը, վայրկեան մը հանգիստ տեղ մը դրիր գլուխդ :

Լուսիա իր գեղեցիկ գլուխը վեր առաւ բարձէն ու խանդաղատանքով մը համակուած՝ հօրը կուրծքին վրայ դրաւ ու զայն սեղմեց իր հրավառ ճակտին վրայ :

— Այս որչափ տաք է ճակատդ, աղջիկս, գոչեց Աւազակապետը : Դուն ջերմ ունիս, պէտք է բժիշկ մը բերել տամ :

(Շար.)

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէն Կարապետ Սոֆեանի անակնկալ մահուան առթիւ ցաւակցութիւններ կը յայտնէ իր այրիին, զաւակներուն եւ ընտանեկան բոլոր պարագաներուն :

×

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն, ընկեր Եղեկիէլ Զաթըրեանի մահուան առթիւ (Ռոման) իր ցաւակցութիւնը կը յայտնէ այրիին, զաւակներուն եւ ընտանեկան պարագաներուն :

ՆՈՒԷՐ

Պրիւսէլէն Փափազեան ընտանիքը իրենց սիրեցեալ եղբօր՝ Հանգուցեալ Կարպիս Փափազեանի յիշատակին, հարիւր Ն. Ֆ. կը նուիրեն Ֆ. Կ. Խաչի օգափոխութեան կայանին : (Ստանալ «Յառաջ»էն) :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

× Վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ «Փոխան ծաղկեպսակի» շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.— Ողբ. Կղեմէս Տէտէեանի յուղարկաւորութեան առիթով՝ Քէօստիկեան ընտանիքէ 30 Ն. Ֆ. : Տէր եւ Տիկին Արտաշէս Մենծիկեանէ 10 : Տէր եւ Տիկին Պէրպէրսարգիսեանէ 5 : Այրի Տիկին Տէտէեան եւ ընտանիքէ 10 Ն. Ֆ. :

Ողբացեալ այրի Տիկին Նամէր Սէֆէրեանի յուղարկաւորութեան առիթով՝ Պ. Վազգէն Աղնաւորեանէ 25 : Պ. Օննիկ Գապաղեանէ 25 : Այրի Տիկին Վարդուհի Աճէմեանէ 10 Ն. Ֆ. :

"ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ"

Շատ քիչ թիւով տրամադրելի տեղեր մնացած են : Իրենց զաւակները արձանագրել փափաքող ծնողքներէն կը խնդրուի, որ փութով կատարեն անհրաժեշտ դիմումը :

1962 – 1963

Ուսումնական շրջանը կը բացուի ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ ԱՌԱՒՕՏ՝ ՍԵՊՏ. 24

Վարժարանի տեսչութիւնը՝ ծնողքներու ուշադրութեան կը յանձնէ այդ թուականը, խնդրելով որ ճշդապահութեամբ, այդ օրը, դպրոց առաջնորդեն իրենց աշակերտ զաւակները :

26, Rue Troyon, SEVRES (S. et O.)
Tél. : OBS. 18-28

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎ

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Կիրակի Սեպտեմբեր 16, կէսօրէ ետք ժամը 4ին, Կապոյտ Խաչի դպրոցի սրահը :
Կարեւոր օրակարգ.— զեկուցում, դպրոցներու վերաբացում, վարչութեան ընտրութիւն :
Ներկայ կ'ըլլայ Միութեան գործավարը :

ՍՏԻՊՈՂԱԿԱՆ

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Քարտուղարուհի մը ֆրանսական մեծ ընկերութեան մը համար, ապագայ ունեցող պաշտօն, 21էն 30 տարեկան, տոմարակալութիւն գիտցող, հաշուապահական տետրակներու համար :
Գրել «Յառաջ»ի, որ կը փոխանցէ :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Ֆիլատելֆիայէն (Ամերիկա) Խորէն Պաղալեան, Տիգրանակերտցի, կը փնտռէ իր քրոջ որդին՝ Ովսաննա Պուրածեան որ ամուսնացած է Ուրֆացիի մը հետ, պատերազմէն առաջ : Հօրը անունը՝ Հարութեան, մօրը՝ Օղիտա Պաղալեան : Բրնիկ Տիգրանակերտցի, պէտք է շուրջ 65 տարեկան ըլլայ եւ կը կարծուի թէ Փարիզի շրջանները կ'ապրի : Տեղեկացնել՝

Mr. A. AUBOZIAN
27, Rue Dedieu, VILLEURBANNE (Rhône)

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԽԱՉՎԵՐԱՑ

Այս Կիրակի, Խաչվերացի տօնին առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ պիտի մատուցուի հանդիսաւոր քառաձայն պատարագ :

Պիտի պատարագէ եւ պիտի քարոզէ Հայրապետական Պատուիրակ՝

ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊԻՍԿ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8ին, Ս. պատարագ 10ին, երեկոյեան Թափօր 4·30ին :

Երկուշաբթի, Մեռելոց, պատարագը կը սկսի ժամը 10ին : Պիտի կատարուի հոգեհանգիստ մեր բոլոր ննջեցեալներու հոգիներուն համար :

Կը հրաւիրուի մեր ժողովուրդը ներկայ գտնուելու այս արարողութիւններուն :

×

ՇԱՒԻԼԻ ՄԷՋ

Հանդիսաւոր պատարագ, այս Կիրակի առաւօտ :

×

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, Rue Thouin, PARIS

Այս Կիրակի Խաչվերաց եւ տօն ժողովրդապետական եկեղեցւոյ : Ժամերգութիւն ժամը 10ին, հանդիսաւոր ձայնաւոր պատարագ ժամը 10·30ին :

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Մայր Եկեղեցիի վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ այս Կիրակի խաչվերացի տօնը կը կատարուի օրուան յատուկ հանդիսաւոր արարողութեամբ, ինչպէս նաեւ Մեռելոցի առիթով հոգեհանգիստի պաշտօն, ընդհանուր ննջեցեալներու յիշատակին : Իսկ կէսօրէ ետք ժամը 5ին, Անդաստանի Թափօրի արարողութիւն :

×

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի առաւօտ, հանդիսաւոր պատարագ, մասնակցութեամբ «Կոմիտաս» երգչախումբին, ղեկավարութեամբ Պ. Մ. Օֆլազի :

×

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյ Կրօն. Ընկերակցութեան վարչութիւնը կը ծանուցանէ, թէ այս Կիրակի առաւօտ, Խաչվերացի տօնին առթիւ տեղի կ'ունենայ հանդիսաւոր Ս. պատարագ : Յաւարտ պատարագի հոգեհանգիստ, Կրօնական Ընկերակցութեանս հանգուցեալ ատենապետ Գուրգէն Տապաղեանի մահուան Բ. տարելիցին առթիւ :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Սորպոնի Մեծ սրահին մէջ ՆՈՅ. 11ին, տեղի պիտի ունենայ Ս. Մեսրոպ Մաշտոցի Ծննդեան 1600ամեակի տօնակատարութիւնը, Փարիզի եւ շրջակայից բոլոր հայ Միութիւններու մասնակցութեամբ :

×

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, Հոկտ. 28ին ժամը 16էն կէս գիշեր Ժորժ Ե.ի շքեղ սրահներուն մէջ : (Եղանակին առաջին պարահանդէսը) :

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ մէջ Հ. Յ. Դ. Օրը կը տօնուի, Հոկտեմբեր 27, Շաբաթ գիշեր ժամը 21էն մինչեւ լոյս, «Ալհամպրա»յի սրահներուն մէջ, բացառիկ պատրաստութեամբ :

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Շ. ՆԱՐ'ՒՈՒՆԻ

ՄԱՏԵԱՆ ՀԱՅԿԱԶԱՆՑ
(ԳԻՐՔ ԱՄԷՆ ՕՐ ԿԱՐԴԱԼԻՔ)

ԳԻՆԸ 3 Ն. Ֆ.

ԴԻՄԵԼ «ՅԱՌԱՋ»Ի ԽՄԲԱԳՐԱՏՈՒՆԸ

ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՄԷՋ

ԸՆԿ. Ա. ՔԷՕՍԷԵԱՆ
(Ֆօթօ Ռէքս)

2 Ռիւ Պէռնար տիւ Պուա :

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Իսիի ԽԱՆԱՍՈՐ խումբին կողմէ :
Այս կիրակի ժամը 16էն 23, Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Ռիւ Պլէօ :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

BUFFET **BAR**

Disques Sélectionnés

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Ֆ. Կապ. Խաչի Մարսէյլ քաղաքի մասնաճիւղին վարժարանը կը վերաբացուի Հոկտեմբեր 4ին :

Արձանագրութիւնները ամէն Հինգշաբթի կէսօրէ ետք ժամը 4–6, Ահարոնեան Ակումբին մէջ :

×

1962 – 63 տարեշրջանին «Խրիմեան վարժարանի» վերաբացման առթիւ, Ֆ. Կ. Խաչի Շրջ. վարչութիւնը կոչ կ'ընէ Իսի լէ Մուլինոյի հայրենակիցներուն, որ իրենց զաւակները արձանագրել տան օր առաջ :

Ուսուցիչ նշանակուած է Պ. Պ. Սըրնապեան (Լիբանանէն) :

Դպրոցը կը վերաբացուի Հոկտեմբեր չորսին, Հինգշաբթի օր : Արձանագրութիւնները տեղի կ'ունենան, վարժարանին մէջ, այս Հինգշաբթի, Ուրբաթ եւ Շաբաթ օրերը, Սեպտեմբեր 20, 21 եւ 22 կէսօրէ ետք :

×

Լիոնի «Հայկազեան» վարժարանը կը վերաբացուի Հինգշաբթի Սեպտեմբեր 20 (փոքրերուն համար) եւ Կիրակի առտու Սեպտեմբեր 23 (մեծերուն համար) :

ՍԵՆԵԱԿ ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Երիտասարդ ուսանողուհիի մը համար, սենեակ մը կը փնտռուի, նախընտրաբար անկախ : Գրել Օր. Հերչեան, 93 Պուլվ. Սէն Միշէլ, Փարիզ :

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ներկայացուցչական ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջաններու մարմիններու ներկայացուցիչները այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, Մշակոյթի Տան սրահին մէջ : Կարեւոր օրակարգ : 1.— Զեկուցում պատգամաւորներու : 2.— Ընտրութիւն Շրջ. կոմիտէի :

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ, ժամը 21ին : Կարեւոր օրակարգ : Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէի ընկերական ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, Ահարոնեան ակումբը : Շատ կարեւոր օրակարգ : Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»Ը ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի 13 Հոկտեմբեր, Շաբաթ գիշեր մինչեւ լոյս, 6րդ թաղամասի քաղաքապետարանի սրահներուն մէջ :

×

Ֆ. Կապ. Խաչի Մարսէյլ քաղաքի պարահանդէսը Սփլանտիտի մէջ, Դեկտեմբեր 22, Շաբաթ գիշեր :

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ն. Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան :

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS - 6e — Chèque Postal : 1278-35

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ, Ս. Վրացեան, Բ. տպ. Պէյրութ, լաթակազմ, պատկերազարդ, 684 էջ — 45 Ն. Ֆ.
ԳԻՐՔ ՃԱՆԱՊԱՐՀԻ, Եղիշէ Չարենց, Պէյրութ, 317 էջ — 7·50 Ն. Ֆ.
ՄԱՀԵՐԳ, ձայնագրեալ, Քէմանչիստ Ռուբէն, Պէյրութ — 5 Ն. Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆԷ ՀԱՅԵՐԷՆ, Հ. Ե. Տէր Ղազարեան, Պէյրութ — 20 Ն. Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ ՀԱՅԵՐԷՆ, Մեսրոպ Նուպարեան, Պէյրութ — 40 Ն. Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅԵՐԷՆԷ ԳԱՂՂԻԵՐԷՆ, Հ. Գ. Պայեան, Վենետիկ — 40 Ն. Ֆ.
ԱՌՁԵՌՆ ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅ. ԳԱՂՂ. Հ. Դ. Ստեփանեան, Վենետիկ — 9 Ն. Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ, Ս. Գարամաճեան, Պէյրութ — 40 Ն. Ֆ.
ԱՆԳԼԵՐԷՆԷ ՀԱՅԵՐԷՆ ԲԱՌԱՐԱՆ, Յ. Յ. Զաղմաղճեան, Պէյրութ — 40 Ն. Ֆ.
ԿԵԱՆՔԻ ՅՈՐՁԱՆՈՒՏԻՆ ՄԷՋ, Կ. Սասունի, Պէյրութ — 10 Ն. Ֆ.
ՉՐՈՅՑ, Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ, Ա. հատոր 3·50 Ն. Ֆ. Բ. հատոր 5 Ն. Ֆ.

Առաքման ծախքը գնողին վրայ

ԳՐԱՏՈՒՆՍ ԿԵԴՐՈՆԱՏԵՂԻՆ Է
ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ՁԱՅՆԱԳՐԵԱԼ ԲՈԼՈՐ ԵՐԿԵՐՈՒՆ
ՃՈԽ ՄԹԵՐՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԵՒ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԵԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆՑ

ՅԱՌԱՋ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն.Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն.Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն.Ֆ. — Հատը 0.25 Ն.Ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ 14 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

VENDREDI 14 SEPTEMBRE 1962

38րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9404 38e ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 18ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5405

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԷՋՄԻԱԾԻՆ ԵՒ ԱՆԹԻԼԻԱՍ

Գ.

Բազում ոտնձգութիւններ փորձած է Վազգէն Ա. Կիլիկեան Աթոռի գործերուն մէջ, իր գահակալութեան առաջին օրերէն սկսեալ եւ կը շարունակէ փորձել մինչեւ այսօր :

Առաջինը 1956 Փետրուարին Անթիլիաս երթալն էր :

Վերջինը Օգոստոս 7 – 17 Փարիզի մէջ գումարուած քրիստոնէական եկեղեցիներու Համաշխարհային Խորհուրդի Կեդրոնական յանձնաժողովին ներկայացուցած տեղեկագիրն է :

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը յիշեալ տեղեկագրին մէջ իբրեւ Էջմիածնի ենթակայ ցոյց կուտայ — ի մէջ այլոց — Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութիւնը՝ Լիբանանի, Սուրիոյ, Կիպրոսի եւայլն Թեմերով» :

Էջմիածնական Թեմերու շարքին մէջ կը թուէ նաեւ Իրանի, Յունաստանի եւ Հիւսիսային Ամերիկայի անունները, մինչդեռ տարիներէ ի վեր Իրանի երեք Թեմերը, Յունաստանը եւ Հիւս. Ամերիկայի ազգային Թեմը՝ իր աւելի քան հարիւր հազար հաւատացեալներով եւ 28 եկեղեցիներով՝ Անթիլիասի Կաթողիկոսութեան կապուած են :

Վազգէն Կաթողիկոս կը յամառի չճանչնալ այս Թեմերու անջատումը Էջմիածնէն, ինչպէս կը յամառի չճանչնալ ազգընտիր Զարեհ Ա.ը իբրեւ Կաթողիկոս Մեծի Տանն Կիլիկիոյ :

Հակասութիւններու լաբիրինթոսին մէջ կը խարխափի : Չի վարանիր երկու չափ եւ երկու կշիռ գործածելէ, ինչպէս տեսանք Երուսաղէմի պատրիարքութեան հետ կապուած խնդիրներու առթիւ :

Ինչպէս իրաւամբ գիտել կուտայ Զարեհ Կաթողիկոս իր «Խօսք»ին մէջ, Էջմիածնի Օրացոյցը տարիներէ ի վեր Կիլիկիոյ Կաթողիկոսական Աթոռը թափուր ցոյց կուտայ, իբրեւ տեղապահ արձանագրելով Խադ Արք.ի անունը, ընտրուած... 1952ին, այսինքն Գարեգին Ա. Յովսէփեան Կաթողիկոսի վախճանումէն անմիջապէս վերջ ...

Մինչդեռ Վազգէն Ա. 1956 Յունուար 31ին Էջմիածնէն հեռագիր մը կ'ուղղէր «Կիլիկիոյ կաթողիկոսական Տեղապահ Բարձրապատիւ Տ. Խորէն Արք. Բարոյեանի», յայտնելու համար թէ որոշած է անձամբ մասնակցիլ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսի ընտրութեան եւ օծման» , իբրեւ թէ «առաջնորդուած մեր Ս. Եկեղեցւոյ սիրոյ, Միութեան եւ գերագոյն շահեր պաշտպանելու եւ ամրապնդելու գիտակցութենէն» : Ու կ'աւելցնէր .

«Կը դիմենք ձեզ եւ կը խնդրենք, որպէսզի ի պահանջել հարկին տնօրինէք յետաձգումը մինչեւ մեր ժամանումը Անթիլիաս» (Ամենայն Հայոց կաթողիկոս Տ. Տ. Վազգէն Ա.ի Ուղեւորութիւնը, Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածին, 1956, էջ 15) :

Նոյն գրքի յաջորդ էջերուն մէջ, մանաւ էջ 158, ամէն անգամ որ Խորէն Սրբազանի անունը կը յիշուի, քովը աւելցուած է «Կիլիկիոյ Կաթողիկոսական Տեղապահ» տիտղոսը : Եթէ Խադ սրբազան 1952էն ի վեր Կաթող. Տեղապահ ցոյց կը տրուի Էջմիածնի 1962ի օրացոյցին մէջ, Տեղապա՞հ ինչպէս կ'ըլլայ, որ 1956ին Վազգէն Կաթողիկոս Խորէն արքեպս.ը կը ճանչնար իբրեւ Կիլիկեան Աթոռին տեղապահ :

Վերջապէս Սեպտեմբեր 30 – Հոկտեմբեր 5 Էջմիածնի մէջ գումարուելիք Ազգային – եկեղեցական ժողովին առթիւ Վազգէն Ա. պարտաւոր էր խորհրդակցիլ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ կաթողիկոսին հետ եւ «անոր կանխաղոյն կարծիքն առնէր, նման կարեւոր որոշումի մը յանգելէ առաջ»: Այդպէս գործած են անցեալին մէջ Էջմիածնի գահակալները :

Այս պայմաններուն տակ, Զարեհ Կաթողիկոս կը յայտարարէ, որ Էջմիածնի «սրբազումար»ը «չի կրնար նկատուիլ օրինաւոր Ազգ. – Եկեղեցական ժողով»: Կիլիկեան Աթոռի ենթակայ Թեմերուն իրաւունք չի տրուիր մասնակցելու այդ «ապօրէն ժողովին», որուն մէջ «տըրուած որեւէ որոշում, կամ քուէարկուած որեւէ բանաձեւ չի կրնար ընդունելի կամ գործադրելի ըլլալ արտասահմանի, ի մասնաւորի Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան ենթակայ հայ հաւատացեալ ժողովուրդին համար» (Յառաջ, 8 Սեպտեմբեր) :

Ի՞նչ նպատակով կը գումարուի Ազգային – Եկեղեցական ժողովը :

Գաղտնիքը կը պարզուի շուտով :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՏԸ ԿՈԼ ՊԻՏԻ ԽՕՍԻ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 20ԻՆ

ԱՋԷՆ ՁԱԽ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԴԷՄ ԵՆ ՀԱՆՐԱՔՈՒԷԻՆ

Նախարարաց հերթական խորհուրդը տեղի ունեցաւ աչքի օր եւ նախարարական բարեփոխման վաւերացումէն ետք, Խորհուրդը լսեց տը Կոլի պատճառաբանութիւնները հանրաքուէի դնելու սահմանադրական բարեփոխում մը :

Նորութիւն չէ ինչ որ այսօր պաշտօնական բնոյթ կը ստանայ, տը Կոլ կ'ուզէ որ ժողովուրդը ընտրէ Հանրապետութեան Նախագահը եւ ասոր համար պէտք է բարեփոխէ իր իսկ քուէարկել տուած Սահմանադրութիւնը: Այդ սահմանադրութիւնը կը նախատեսէ նաեւ թէ որ եւ է բարեփոխում պէտք է առաջարկուի խորհրդարանին (89րդ յօդուած) մինչ տը Կոլ այդ բարեփոխումն իսկ կ'ուզէ ժողովուրդին հանրաքուէին յանձնել, օգտագործելով 11րդ յօդուածը որ, ինչպէս գրեցինք, իրաւունք կուտայ հանրապետութեան Նախագահին հանրաքուէի դնել որեւէ օրինագիծ որ կը վերաբերի հանրային իշխանութեանց :

Այս անգամ աջէն ձախ (ի բացառեալ հաւատարիմ Իւ էն էՌ-էն) դէմ են այս ձեւին որ օրէ օր վարչաձեւը կը հեռացնէ ժողովրդապետութենէն, կ'ըսեն :

Մնալով Սահմանադրութեան գիծերուն մէջ, ոմանք դէմ են միայն առաջին որոշումին՝ հանրաքուէի դնել սահմանադրական բարեփոխումը, իսկ ընդհանուր ընդդիմութիւն կայ հանրապետութեան Նախագահին հանրաքուէով ընտրելու ձեւին դէմ: Աջը կ'ընդդիմանայ այս ձեւին առարկելով որ ամրապնդելէ զատ անձնական իշխանութիւնը կը ծառայէ համայնավարներուն (Օռռռ), մինչ Խումանիթէ կ'առարկէ թէ հակապատկերն է ժողովրդավարութեան եւ կը ձգտի «ջնջելու, վերցնելու, պղտիկցնելու ամէն ինչ որ տը Կոլը չէ» (Էթիէն Ֆաժոն, Խումանիթէ Սեպտ. 13) :

Ընկերվարականները պատրաստ են պայքարելու : Փոփիւլէռի (որ Հոկտեմբերէն օրաթերթի պիտի վերածուի) մէջ Ֆիւզիէ խմբագրական մը կը ստորագրէ ուր կը շեշտէ թէ Հանրապետութիւնը եւ հանրապետականները սանկ բաներ շատ տեսած են եւ ի վերջոյ իրենք յաղթած են :

Իւ էն էՌը տակաւին կարծիք չունի: Կը յիշեցնէ թէ 1961 Մարտին Սթրազպուրկի իր համագումարին ընթացքին նպաստաւոր կարծիք յայտնած է ժողովուրդին քուէով ընտրելու նախագահը: Հիմա վստահութեամբ կը սպասէ տը Կոլի Սեպտ. 20ի ճառին :

Քոնթ տը Փարին իր քաղաքական Բիւրոյի տեղեկատուին մէջ կը գրէ թէ տը Կոլ կ'ուզէ այսօր իրաւունքը համաձայնեցնել դէպքերուն հետ :

Անկախներն ալ որոշած են ճառին սպասել արտայայտուելու համար :

Նախարարները իրենց կարծիքը պիտի յայտնեն յաջորդ նիստին՝ Սեպ. 19:

× Խորհուրդը զբաղած է նաեւ ֆրանքեւգերմանական գործակցութեան հարցով, տը Կոլի ճամբորդութեան լոյսին ներքեւ, Ալժերիոյ կացութեամբ եւ ընթացիկ այլ հարցերով :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ երկրաշարժին զոհերու թիւը օրէ օր կը բարձրանայ: Ցարդ 10.000 դիակներ գտնուած են աւերակներու մէջէն եւ տակաւին նոյնքան ալ կայ : 10 երկիրներու քրիստոնեայ եկեղեցիները 416.000 տոլար տրամադրած են պարսկական գիւղի մը վերաշինութեան համար: Ինքնաբուխ նուէրներու կարգին պարսկական կառավարութիւնը մասնաւորաբար գնահատած է Գալուստ Կիւլպէնկեան հիմնարկութեան նուէրը՝ (5000 անգլիական ոսկի):

Այս գումարէն զատ, Կիւլպէնկեան Հիմնարկութիւնը 2500 անգլ. ոսկի ալ տրամադրած է Հայկ. գիւղերու աղէտեալներուն :

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ Թաս գործակալութիւնը կը հաղորդէ թէ հակակուսակցական նոր ցանց մը գտնուած է Մոնկոլիոյ մէջ: Կուսակցութեան Կ. Կոմիտէէն, դիւանէն եւ քաղաքական Բիւրոյէն արտաքսուած է Թումուռ Օչիպա :

ՎԻԷՆՆԱՅԻ համայնավար թերթին համաձայն ժօրժ Պիտօ Աւստրիա կը գտնուի կեղծ անունով եւ կեղծ անցագրով : Իշխանութիւնները կը յայտնեն սակայն թէ լուր չունին :

ԱՏԸՆԱՈՒԸՐ Քաստենապոլիս (Իտալիա) մեկնած է ուր պիտի անցընէ իր արձակուրդը :

ՃԱՄԱՅԻՔԱ, Թրինիթէ եւ Թոպակօ ՄԱԿի անդամ ընդունուեցան :

ՄՈՍՔՈՎԱՅԻ ճակատամարտին 150ամեակին առթիւ, խորհրդային թերթերը ընթերցողներուն կը դիմեն որպէսզի գտնեն Նափոլէոնի թղթապանակը ուր Կայսրը պահած էր ռուսական արշաւանքի ծրագիրները: Այս թղթապանակը գողցուած էր Ղազախի մը կողմէ որ սպայի մը ծախած էր՝ Կոմս Տուշին: Ասոր մահէն ետք իր եղբօր աղջկանը ձեռքը անցած է որ այն ատենուան 500 ռուբլիի ծախած է Քիէվի ազնուականի մը: 1917ի յեղափոխութիւնը վրայ եկած է եւ թղթապանակը կորսուած է խառնիճաղանճին մէջ, անկէ ի վեր կը փնտռուի ...

ԱՄՄԱՆԻ Եմէնեան ներկայացուցչութիւնը հերքում մը հրապարակեց այնլուրին առթիւ որ կը յայտնէր թէ միջադէպեր ծագած են երկրին մէջ եւ պատերազմական վիճակ հռչակուած է :

ՓԵՔԻՆԻ «Ժողովուրդին Օրաթերթը» հետեւելով ընդհանուր շարժումին հակամերիկեան արշաւանք մը սկսած է: Ի մէջ այլոց կը գրէ նաեւ թէ հիւլէական զէնքեր պիտի ունենան: «Ամերիկացիները կը կարծեն որ պիտի կարենան արգելք հանդիսանալ եւ հիւլէական զէնք պիտի չունենանք, բայց իրենց փափաքները իրականութեան տեղ կ'առնեն »:

ՄԱՔՄԻԼԸՆ աւելի նպաստաւոր օր մը ունեցաւ Հասարակապետութեան ժողովին Բ. նիստին: Երեք ձայներ Հասարակաց Տունէն ի նպաստ արտայայտուեցան :

ՓՐՈՖ. ՍԻՍԱԿԵԱՆ ՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ

Փրոֆ. Նորայր Սիսակեան Պոլիս հասած է իբրեւ խորհրդային ներկայացուցիչ Ունէսքոյի: Այս առթիւ մեծանուն գիտնականին մէկ լրագրական տեսակցութիւնը՝ մեր յաջորդ թիւով :

ՊՈԼՍՈՅ ՊԱՏՐԻԱՐՔԸ ԷՋՄԻԱԾԻՆ ՉԵՐԹԱՐ

ԹՐՔԱԿԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ԱՐՏՕՆՈՒԹԻՒՆ ՉԷ ՏՈՒԱԾ

Ծանօթ է որ վերջերս Պոլսոյ Պատրիարքը լուսաբանութիւն մը հրապարակած էր (Յառաջ՝ Օգոստոս 26 եւ 28) Էջմիածնի սրբազումար ժողովին առթիւ Պոլսէն մեկնելիք պատգամաւորութեան մասին: Այսօր Պոլսոյ վերջին թղթաբերէն (Սեպտ. 9–10) կը տեղեկանանք թէ Թրքական կառավարութիւնը «երկրին որոշումներուն եւ կանոններուն համաձայն» արտօնութիւն չէ տուած որ Պատրիարքն ու պատգամաւորները Հայաստան մեկնին եւ պաշտօնապէս մասնակցին Ազգ. Եկեղեցական ժողովին :

Այս մասին Պատրիարքը հետեւեալը ըսած է Թաղ. Խորհուրդներու եւ խնամակալութիւններու ներկայացուցիչներուն .

— «Ծանօթ էր բոլորիս թէ Ս. Էջմիածինէն մասնաւոր հրաւէր ստացուած էր պատուիրակութեամբ մը մասնակցելու Ազգային Եկեղեցական ժողովին որ տեղի պիտի ունենայ այս ամսուն վերջաւորութեան՝ Ս. Էջմիածնի մէջ :

« Այս առթիւ կազմուած էր պատուիրակութեան անդամներու ցանկը եւ դիմում կատարուած էր պետական իշխանութեան անհրաժեշտ արտօնութիւնը ձեռք ձգելու համար :

« Կառավարութիւնը , որոշ օրէնքներու եւ որոշումներու հիման վրայ պատասխանած է թէ պիտի չկարենանք պաշտօնապէս Ս. Էջմիածին երթալ մեր պատգամաւորներով: Այսուհանդերձ մենք Ս. Էջմիածնի եւ մեր Վեհափառ Հայրապետի հանդէպ ունինք մեր պարտականութիւնը :

« Գիտէք բոլորդ, թէ Վեհափառ Հայրապետը անձամբ պատուեց մեր համայնքը իր սուրբ օրերուն մեզ մխիթարեց, մեզ քաջալերեց եւ զօրացուց մեր հոգիները :

« Ասանկ պարագաներուն, մեր պարտականութիւնն էր անձամբ եւ մեր ժողովուրդի անունով մեր շնորհակալութիւնները յայտնել փոխադարձ այցելութեամբ մը. եւ, աւելի յետոյ, երբ ներկայանայ տարբեր պատեհ առիթ մը եւ այցելենք Ս. Էջմիածին, այն ատեն մեր յարգանքի եւ սիրոյ արտայայտութիւնները կը հաղորդենք Վեհափառ Հայրապետին այդ սքանչելի ժեսթին համար :

« Հետեւաբար այս ներկայ պայմաններու տակ եւ օրէնքներու ու որոշումներու տրամադրութեան ներքեւ երբ ի վիճակի չենք իբրեւ պատգամաւոր երթալու, վստահ ենք թէ աւելի յետոյ, իբրեւ պարզ այցելու պիտի ունենանք առիթը այցելելու Ս. Էջմիածին եւ մեր յարգանքը մատուցանելու »:

×

Այս նոյն խորհրդակցութեան ընթացքին կարգ մը որոշումներ տրուած են նաեւ արժանավայել կերպով տօնելու համար Պոլսոյ Պատրիարքութեան 500ամեակը: Այս մասին մանրամասնութիւններ կուտանք յետագային :

ՈՂՋՈՅՆ
ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Սիրելի հայրենակիցներ Ամերիկայի, դուք այս երկրէն էր որ բացիք ձեր բազուկները ու տարիներով սնուցիք բնաշխարհ մը, որ պատմականօրէն կէսն է Հայաստանի: Լքել այդ կէսը, մեր պատմութեան արեւմտեան շօշափուկը, կը հաստատէ թէ կը նուազի Հայութեան հաւատքը, կը փորձանայ տոկալու սուրբ պատգամը, կը չքանայ աւանդութեանց հաւատարմութիւնը:

Կոյր պէտք է ըլլալ չնշմարելու համար թէ տխուր այդ քոմփլէքսը սկսեր է տարածուիլ արդէն հոգիներու մէջ, — չեմ ուզեր խօսիլ այդ քոմփլէքսին աւերներուն մասին, որովհետեւ շատ կը տխրեցնէ զիս: Իբրեւ գրչի մարդ՝ ժանտ ու դաժան, չեմ ուզեր ծածկել թէ ինծի անծանօթ չեն ձեր տկարութիւնները, ուժի եւ հաւատքի մխումները, ինքնաբաւութեան (սիւֆֆիզանս) պատրանքները, Լուկուլլոսեան քէյֆերը, բայց ես գիտեմ նաեւ թէ դուք լեցուած էք հրաշալի կարելիութիւններով ի սպաս հայկական լուսաւոր ու փառաւոր ապագայի մը: Այդ կարելիութիւններն են որ կը մղեն զիս խօսելու նոր հեռանկարներու մասին:

Վտանգին դիմաց՝ որ կը ներկայանայ աննախընթաց ահաւորութեամբ, եւ հակառակ հին տեսութեանց՝ որոնք հայրենիքի կամ ազգութեան գաղափարը կը պայմանաւորեն տարրկայականութեամբ, վերջապէս ընդդէմ ազգային մշակոյթի հին պարտիզպաններուն ճամարտակութեանց՝ որոնք Թէնի եւ Հեկէլի լորձանքով կ'օսկեզօծեն իրենց բորբոսած միտքերը, կ'ուզէի ձեզի յայտնել, Ժիւլ Վեռնեան ներշնչումով մը, թէ գիտութեան նորագոյն նուաճումները պիտի հիմնովին յեղաշրջեն ընկերաբանական բազմաթիւ վարդապետութիւններ, գաղափարներ ու տարազներ, այնքան որ ըստ այնմ պիտի յատկանշուի դարաշրջանը, զոր կրնանք այժմէն կոչել ինթերփենեթրասիոնի դարաշրջան: Ոչ մէկ ժողովուրդ պիտի կրնայ այլեւս ապրիլ իր զրահապատ սահմաններուն ետեւ, ոչ ալ նոյնիսկ իր բնակարանին սենեակներուն չորս պատերուն մէջ: Քարայրներու մշակոյթին չափ պիտի հիննայ նասիոն միւռէներու քաղաքականութիւնը: Եւ ժողովուրդները պիտի ապրին ժողովուրդներու մէջ, ծով ծովի, շրթունք շրթունքի, գիրկընդխառն, իրենց ինքնատպութեան շնորհքը զարգացնելով համակեցութեան աւազանին մէջ: Այսպէս, ամէն բնակարանէ ներս, սենեակները պիտի դառնան անբաժանելի ակադեմիաներ, լուսաւոր եկեղեցիներ, հարուստ պատկերասրահներ, ժողովրդական լսարաններ, — ելեկտրական կոճակ մը բաւական պիտի ըլլայ մեզի տալու յայտնութենական այդ նոր աշխարհը: Իրերաթափանցումի այս դարաշրջանը, զոր գիտական նորագոյն նուաճումները կ'ընծայեն մարդկութեան, ունի իր վտանգը, — ահա Ամերիկան, նորօրինակ այս հացթուխը, պրասսէօռ տէ ռաս՝ ինչպէս կ'ըսեն Ֆրանսացիները՝ երբոր կը խմորէ ժողովուրդները՝ ստեղծելու համար նոր ցեղ մը, մարդկային նոր տիպար մը: Այսպէս ամերիկեան տաշտին մէջ պիտի կերպարանափոխուին շատեր: Բայց մենք պիտի կրնանք փրկել ինչ որ տուած է Հայկազանց Ոգին: Պիտի կորսուին անո՛նք միայն, որ չունին պատմութիւն, չունին ինքնատպութիւն, չունին լեզու:

Մենք պատմութիւն ունինք, սիրելի հայրենակիցներ, մենք ունինք քաղաքակրթութիւն եւ մշակոյթ: Մենք այն ժողովո՛ւրդն ենք, որ իրաւունք ունի պարծենալու իր պատմական ժառանգութիւններով եւ ստեղծագործական կարողութիւններով: Կայսրութիւններ թաղելու իր վարժութեամբ: Մենք սունկ չենք, մենք վարդ ենք, աշխարհ զարդարեր ենք մեր ծաղիկներով, աշխարհ զարմացուցեր ենք մեր հրաշալիքներով: Ի՞նչ հարկ խօսելու մեր ճարտարապետութեան մասին, մեր երաժշտութեան մասին, մեր նկարչութեան մասին, կը բաւէ պարծենալ մեր ոսկեղէն լեզուով, երկու ձեռքերով վեր բարձրացնել հրաշքներուն հրաշքը, մեծասքանչ Հայոց լեզուն, եւ ցոյց տալ աշխարհի:

Մեր լեզուն ընդունակ է նուագելու ինչպէս դաշնակ մը, ինչպէս ջութակ մը, ինչպէս սրինգ մը, — համանուագային մեր լեզուն օժտուած է մարդկային ամենանուրբ զգայութիւնները եւ գաղափարները արտայայտելու յարմարութեամբ: Մեր լեզուն կը կանգնի կայսերական լեգէոններու կողքին արքայավայել պերճութեամբ եւ աղչութեան կը մատնէ քերականական իր ճարտարապետութեամբ:

Դուք էք այդ հարստութեան տէրը, ո՛վ Հայեր ի սփիւռս աշխարհի: Ու ձեզի տրուած է զայն պահպանելու առաքելութիւնը, — վա՛յ անոր որ կը դաւաճանէ:

Կարելի չէ ուրանալ անշուշտ դժուարութիւնները, բայց ես կ'ըսեմ ձեզի. — Պահեցէք հաւատքը, տոկացէք քառորդ դար եւս, այն ատեն գիտական նորագոյն նուաճումները մեզի պիտի ընծայեն այն ապահովութիւնը, զոր զլացան քաղաքակիրթ եւ բախտաւոր ազգեր: Տոկա՛լ ժամանակ մը եւս, տոկալ կարճ ժամանակ մը եւս: Այն ատեն Մայր Հայաստանը կը ջնջէ ամէն սահման եւ կապանք, ու կը դառնայ ձայն, կը դառնայ լոյս, կը տարածուի Սփիւռքին վրայ: Մարմինը կը միանայ Հոգիին: Կ'ամբողջանա՛յ Հայութիւնը: Հայու ամէն սենեակ կը լեցուի Հայաստանով, եւ Հայաստան կը լեցուի Հայութեամբ:

Տոկալ՝ այդ հաւատքով, — ահա պատգամը զոր կը բերեմ ձեզի: Այդ պատգամն է որ վերածուած է երգի:

Հայ ապրինք, եղբարք, մարդկութեան
մէջը,
Հայ կնքեր է մեզ պատմութեան էջը:

Նոյն այս երգն է որ կը յորդորէ մեզ.

Մենք Հնչակեան, եղբարք, դուք
Դաշնակցական,
Մենք ամէնքս կուլանք ցաւը հայկական,
Արիք եղբարք, միանանք,
Ձեռք ձեռքի տանք եւ երթանք,
Ի սէր լքուած Հայութեան:

Տոկալ երգելով այսպէս, տոկալ աղօթելով, տոկալ աշխատելով, տոկալ հայերէն խօսելով, տոկա՛լ, տոկա՛լ, տոկալ՝ յաղթելու համար: Հայուն հանճարը ընդունակ է զարմացնելու աշխարհ:

Պատկերազարդելու համար բառը, զոր արմատն կը բերեմ ձեզի, ահաւասիկ աւանդութիւն մը. —

Աստուած ուզեց պատժել գիւղացի մը, չեմ գիտեր ո՞ր մեղքին համար՝ զոր գործած էր գիւղացին: Ու պատգամ արձակեց թէ ընդմիշտ պիտի չպտղաբերի այգեստանը, զոր կը մշակէր գիւղացին: Արդարեւ, արիւն-քրտինք կը մտնէր գիւղացին՝ մշակելով ու խնամելով որթատունկերը, բայց խաղող չէր տար այգին: Ամէն տարի յաջորդաբար նոյն յամառ աշխատանքը եւ նոյն յուսախաբութիւնը: Գիւղացին կը փորէր հողը եւ կը պարարտացնէր, կը մաքրէր մոլախոտերը, կը յօտէր չորցած բարունակները, կը քանդէր խիզերը, զո՛ւր աշխատանք, — խաղող չէր տար այգին: Բայց տարի մը սքանչելի ողկոյզներով բեռնաւորուեցան որթատունկերը, մեծ զարմանք պատճառելով Աստուծոյ մերձաւորներուն:

— Ի՞նչ պատահեցաւ, Տէր: հարցուցին մերձաւորները, ինչո՞վ արդարացաւ գիւղացին ու վարձատրուեցաւ պտղատու որթատունկերով:

— Երբեք չյուսահատեցաւ, ընդհակառակն յամառօրէն աշխատեցաւ, այնքան որ ամչցայ այլեւս պատժելէ իր դիմադրութիւնը աշխատութեան մէջ:

Յարատեւենք մենք եւս տոկալով ու կառչած մնալով մեր հաւատքին: Հայեր Ամերիկայի, ձեզի կը բերեմ ողջոյնի խօսքիս հետ, բառ մը, — տոկալ: Այսօր կամ, վաղը չկամ: Մոռցէք զիս, բայց մի մոռնաք այս բառը: Գրագէտի պատգամ:

Ու թոյլ տուէք ինծի հաւատալ թէ պիտի տոկաք, պիտի դիմադրէք, պիտի յաղթէք մեր նախահայրերուն կամքով, ամչցնելով նոյնիսկ Աստուած, որպէսզի վերաքննէ իր անօրինածը՝ մեր արժանաւոր ժողովուրդին տալով պատմական յանկութեանց պսակումը, մեր տառապանգուր ժողովուրդին ընծայելով երջանկութիւն, որու կարօտ ենք դարերէ ի վեր:

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԻ
ԳԱՂՏՆԻ ԿԱՅԱՆԻ ՄԱՆՐԱՎԷՊԵՐԸ

Քարոզչութեան այնքան մեծ կարեւորութիւն տուող Խորհրդային կառավարութիւնը՝ այսօր բոլորովին անզօր է երգիծանքի (հիւմըր) այն պատերազմին դէմ, զոր իր դէմ շղթայազերծած է Հայաստանի ձայնասփիւռի կայանը — գաղտնի կայան մը, որ կը կարծուի թէ՝ հաստատուած է Խորհրդ. Հայաստանի սահմաններուն վրայ, տեղ մը: Ռուսերը, որ հսկայական գումարներ կը տրամադրեն անգլիական ձայնասփիւռի կայանի (Պի-Պի-Սի) եւ «Ամերիկայի Ձայնի» հեռարձակումները խանգարելու համար, մինչեւ հիմա չեն յաջողած խանգարել Հայաստանի ձայնասփիւռի կայանի հեռարձակումները, որ «բերնէ բերան» կը փոխանցուին եւ բոլոր Ռուսերուն խօսակցութեան նիւթ կ'ըլլան: Եւ պատճառը այն է, որ «յելուզակ կայանը» մեկնաբանութեան ու քաղաքական լուրերու տեղ հակահամայնավար վերջին մանրավէպերը կը հեռարձակէ ամէն օր:

«Երգիծանքի պատերազմը» դարձեալ այժմէականութիւն տուաւ ամերիկեան «Նիւզ Ուիք» շաբաթաթերթի Մոսկուայի մնայուն թղթակցին Խորհրդ. Միութեան սահմաններէն արտաքսումով: Այս թղթակցին միակ յանցանքը այն է, որ իր թերթին ղրկած էր Հայաստանի ձայնասփիւռի կայանի հաղորդած ամէնէն յատկանշական մանրավէպերը: Մոսկուա այս քայլը առնելով ցոյց տուաւ թէ շատ վաղուց կը նեղուի այս հեռարձակումներէն: Եւ պէտք է ըսել թէ ձայնասփիւռի կայանի մանրավէպերը իսկապէս շատ սրամիտ են: Ահաւասիկ մէկ քանի հատ անոնցմէ:

Համայնավար մը Դժոխք կը հասնի եւ Սատանան անոր կը հարցնէ թէ ո՞ր մասը կը նախընտրէ — համայնավարակա՞նը թէ դրամատիրականը:

— Անշուշտ համայնավարականը, — կը պատասխանէ համայնավարը — որովհետեւ, վստահ եմ որ ջեռուցման դրութիւնը լաւ չի գործեր հոն:

×

Թիթովի թռիչքէն ետք, երկու Ռուսեր կը խօսին իրարու հետ եւ կ'ըսեն թէ տաղանաւորդը խելայար պէտք է ըլլայ: Որովհետեւ, ոեւէ ռուս, անկարելի է որ 17 անգամ աշխարհի շրջանը կատարելէ ետք Խորհրդային Միութիւն դառնայ կրկին:

×

Կարմիր Հրապարակի Յուշադամբարանէն փոխադրուելէ քիչ առաջ, Լենին փունջ մը ծաղիկ կը նուիրէ Սթալինի, որ զայն կ'ընդունի իբրեւ յարգանքի արտայայտութիւն՝ հանդէպ իր մեծութեան:

— Մեծութեան խնդիր չկայ, կ'ըսէ Լենին: Քեզի ծաղիկ կը նուիրեմ, որովհետեւ, հիմա վերջնականապէս մեռար այլեւս:

×

Դպրոցին մէջ, լաւ աշակերտ մը կը նկարագրէ Ամերիկայի կեանքը: Ամերիկայի բոլոր բանուորները անգործ են: Միայն դրամատէրները ուտելիք ունին: Սեւամորթները ամէն օր լինչի կ'ենթարկուին եւ ոչ ոք երջանիկ է:

Ուսուցիչը շատ գոհ կը մնայ եւ կ'ըսէ — հիմա ալ Խորհրդ. Միութեան կեանքը նկարագրէ: Ամէն ոք գործ ունի, կ'ըսէ: Պետութիւնը ամէն բան կուտայ: Ուսումը ձրի է եւ դժբախտ մարդ չկայ:

— Շատ լաւ, կը գոչէ ուսուցիչը: Հիմա ըսէ թէ ի՞նչ է կուսակցութեան նշանաբանը:

— Ամերիկային հասնիլ, կը պատասխանէ աշակերտը:

×

Ձայնասփիւռի միւս մեծ կայաններուն նման, Հայաստանի կայանն ալ արտասահմանի մէջ թղթակիցներ ունի: Փրակայի թղթակիցը կը հարցնէ չեխի մը.

— Ինչո՞ւ կը սիրէք Ռուսիան:

— Որովհետեւ, մեզ ազատագրեց, կը պատասխանէ չեխը:

— Իսկ ինչո՞ւ կ'ատէք Ամերիկան:

— Որովհետեւ, չազատագրեց մեզ:

×

Փափաք անունով Ռուս մը Մոսկուայէն

ՅՈՒՇԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ

Տպագրուած հատուածներում արժէքաւորը անշուշտ հէնց այս ժողովրդական առածներն են, բառ ու բանը եւ ժամանակի կենցաղի որոշ ցայտուն տարրեր: Տպագրուած հատուածները, որ գրի են առնուած յիսունից աւելի տարիներ առաջ, բնականաբար գրուած են հնամենի տեխնիկայով, եւ ոչ թեթեւ լեզուով եւ ունեն սուր էջեր, բայց աւելի զուեշտի երանգ, քան՝ սատիրական ոճի, ինչպէս կարծում են ոմանք: Այդ երեւաց նաեւ հեղինակի մահից յետոյ «Երեւան» թերթում տպուած հատուածներում, ուր Ուստա Կարօն հերթով այցում է իր գեղջկուհի սանամերներին, նրանց համբուրելու համար ... իսկ իր, բանաստեղծի պատմած անտիպ գլուխներից ինձ վրայ խոր տպաւորութիւն արին մի քանիսը, մանաւանդ ցնցող էր անդաստանը, որ կատարւում էր աշխարհից զատուած Յարութ Կարսի դաշտում, Ուստայի ներկայութեամբ, նզովելով աշխարհի չորս կողմի բանակներին ու մարդկանց, իրենց սուր չարութիւններով ու անարդարութիւններով ...

Եւ շատ ափսոս որ այս երկը մնաց անաւարտ: Սակայն ինչո՞ւ ...

Երկար մտածելով այս մասին, ես կարծում եմ, — գուցէ եւ սխալւում եմ, — բայց ինձ թւում է որ յիսուն տարի առաջ սկսած այս գործը մինչեւ վերջ չգրուեց ոչ թէ հեղինակի, ասենք «ծուլութեան» պատճառով, ինչպէս տրամադիր են կարծել ոմանք, կամ «հին» կենցաղի հետեւանքով, այլ թերեւս այն պատճառով, որ մեր փայլուն, մեր անզուգական քնարերգուն դժուարանում էր երեւի իր գրի առած բազում փաստերից, էպիզոդներից կառուցել մի ընդարձակ, ամբողջական գրուածք: Դա, ըստ երեւոյթին, անհարիր էր նրա պոէտական յուզառատ խառնուածքին: Ինչպէս գիտենք, նրա մտածողութիւնը ոչ այնքան սիւժետային է, որքան զգացմունքային ու խոհական, այն էլ ռոմանտիկ երանգով. հետեւաբար դիւրին չէր, երեւի, գլուխ բերել մի ծաւալուն ռէալիստական, էպիկական գործ, որը պիտի պահանջէր դրամաթիկ գործողութիւններ, բախումներ ...

Շեղուելով յուշերիս ընթացքից, ես երկար կանգ առայ «Ուստա Կարօ»ի վրայ ոչ թէ նրա համար որ խօսեմ վէպի բովանդակութեան կամ չգրելու մասին, այլ՝ որպէսզի ինքս ինձ բացատրեմ նրա չգրուելու պատճառները: Այստեղ գուցէ իր դերն էր ունեցել եւ այն որ տարիներ, տասնեակ տարիների ընթացքում սառել էր երեւի հեղինակի, յղացման օրերի ոգեւորութիւնը, իսկ սա նոյնպէս անկարեւոր հանգամանք չէ գրողի համար:

Սակայն այս պատճառների մասին դժուար կը լինէր խօսել Իսահակեանի հետ, որովհետեւ մեր բանաստեղծը շատ դիւրագրգիռ էր, երբ մանաւանդ խօսքը վերաբերուած էր իր ստեղծագործութեանը: Ինք երբեմն անկեղծօրէն քննադատում էր իր պակասները, բայց եթէ դա մի չնչին չափով անէր մի ուրիշը, նա կարող էր վշտանալ:

Անձամբ համոզուել եմ շատ անգամ որ ինչպէս է նեղացել ուրիշներից եւ մասամբ՝ ինձնից:

Ասեմ աւելի պարզ: Իսահակեանը, թերեւս որպէս լիրիկ, շատ սիրժնկոտ էր ու անչափ զգայուն իր նկատմամբ եղած լաւ թէ վատ գնահատութիւնների հանդէպ: Ձնայած հասարակութիւնը, մամուլը, օտարները, ամէնքը, նրան համարում էին խոշոր քնարերգակ, գրական անվիճելի մեծութիւն, նա այնուամենայնիւ, երբ որեւէ բանաստեղծութեան մասին քննադատական մի խօսք էր լսում, կարեւոր էր համարում բացատրուել ասողի հետ, կամ՝ լսելով մէկը իր մասին մի կարծիք է յայտնել մի տեղ, թէկուզ մի խնջոյքում, ցանկանում էր իմանալ:

ՍՏ. ԶՈՐԵԱՆ

(13 Շար.)

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆԸ

ԳԻԼՖՈՆԹԷՆ.— Ժիւրա նահանգին բարձունքներուն վրայ նետուած այս գիւղը, որ դարեր շարունակ՝ մայրեներու եւ չոճիներու շշնջոցը լսած էր միայն, եօթը տարիէ ի վեր սկսաւ լսել գարուր ժողովուրդի մը՝ Հայոց ազգին կայտառ երախաներուն, խանդավառ երգերն ու ճռուողումը ։

Ճակատագիրը ուզեց, որ բարձր Արարատի փէշերէն փրցուած մեր ժողովուրդի մանուկները հասնին մինչեւ հոս, բարձրանան այս սարերուն վրայ ու հոն շինեն իրենց կազդուրման կայանը ։

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչը, տարիներ շարունակ, մանուկներու օդափոխութեան կայան մը ունենալու գաղափարին կառչած, պրպտումներ կատարած էր մինչեւ որ ի վերջոյ կրցաւ հաստատել Գիլֆոնթէնի ։ Իսկապէս օգտակար ձեռնարկ մը, որ տարուէ տարի յաջողութեամբ կը պսակուի եւ արդէն հանրածանօթ է դարձած ու համբաւ տարածած իր շուրջ, ամբողջ նահանգին մէջ ։

Քանի մը օրուան այցելութեանս ընթացքին, առիթն ունեցայ տեղւոյն վրայ մօտէն ուսումնասիրելու տեղական շրջանակներու, քաղաքապետարանի եւ պանդոկներու տպաւորութիւնները ։

Սրտի անհուն գոհունակութեամբ՝ կրնանք ըսել թէ մեր կայանը, միակն է իր տեսակին մէջ, բաղդատմամբ նոյն շրջանին մէջ գոյութիւն ունեցող ուրիշ կայաններուն, սնունդի, մաքրութեան, կանոնաւորութեան եւ շէնքի տեսակէտով ։ Եւ այս հակառակ գոյութիւն ունեցող կարգ մը փոքրիկ թերութիւններու, որոնք Կապոյտ Խաչի աչքէն չեն վրիպած եւ որոնց դարմանը պիտի ըլլայ ։

Այս պատիւը կ'երթայ անշուշտ, նախ՝ Կապոյտ Խաչին, յետոյ անոր միջոցաւ ամբողջ հայ ժողովուրդին ու հպարտութեամբ կը լեցնէ ազգասէր ամէն Հայու հոգին ։

Կալուածը ունի 10.070 քառ. մեթր տարածութիւն ուր կը զբօսնուն երախաները, ծրագիր կայ մայրիներով օժտելու զայն ։

Բուն կայանի շէնքը ունի 260 քառ. մեթր տարածութիւն ։ Ստորնայարկին մէջ ամփոփուած են տնօրէնութեան սենեակը, ճաշարահը, խոհանոցը, մառանը եւ լուացարանները ։ Առաջին եւ երկրորդ յարկերը կը ծառայեն իբրեւ ննջարան եւ հիւանդանոց ։ Նախկին փլատակ ագարակ մըն էր շէնքը որ աստիճանաբար կը վերանորոգուի պետական պահանջներու եւ արդիական որոշ ծրագրի մը հիման վրայ ։

Հայ ժողովուրդի լումաներով եւ բարենպատակ հաստատութիւններու նիւթական օժանդակութեան շնորհիւ, Կապոյտ Խաչը յաջողած է գեղեցիկ գործ մը մէջտեղ բերել ու վստահ ենք որ ան պիտի յաջողի բոլորովին կատարելութեան հասցնել զայն մօտաւոր ապագային ։ Այս տարի պիտի վերանորոգուի արտաքին ծեփն ու ներկը ։ Հայը ո՞ւր շինարար չէ եղած ...։

Ամէն տարի, 25 հոգինոց անձնակազմ մը՝ տնօրէնուհի, մօնիթրիսներ, բժիշկ, խոհարար եւ աշխատաւոր տիկիններ, անձնուիրութեամբ կը վարեն կայանը, հոգ տանելով երախաներուն հանգստութեան, սնունդին, առողջապահութեան, մաքրութեան, կազդուրման եւ հայեցի դաստիարակութեան ։ Բացի այդ, Կապոյտ Խաչի Կեդր. վարչութեան անդամուհիները, պարբերական այցելութեամբ մօտէն կը հետեւին հաստատութեան բարւոք ընթացքին ։

Ներկայ գտնուեցանք եղանակի վերջաւորութեան առթիւ տեղի ունեցած հանդէսին ։ Պայծառ երկինքի մը տակ, շրջանակ կազմած էին երախաները դալար խոտերուն վրայ շրջապատուած իրենց ղեկավարներով, տուին մեզի հաճելի անակնկալներ, արտասանութիւն, երգ, ու բազմաթիւ փոքրիկ պաւէշներ, իրարու յաջորդեցին բոլորն ալ հայերէն ։ Գնահատելի գործ է Կապոյտ Խաչի այս ձեռնարկը բազմակողմանի կերպով ։ Նախ՝ ազգին պարգեւեցին հսկայ շէնք մը ընդարձակ հողով ։ Ամէն տարի երկու հարիւր երախաներ, մանչ թէ աղջիկ, 6–էն 13 տարեկան, երկու խումբերով, Յուլիս եւ Օգոստոս ամիսներուն 1100 մեթր բարձրութեան մը վրայ, մայրիներու հովանիներուն տակ կը կազդուրուին ու կ'ապրին հայկական մթնոլորտի մը մէջ, ու մանաւանդ Հայութիւնը կը ծանօթացնեն տեղական ժողովուրդին գրաւելով անոր համակրանքը ։

Պ. ՋՊՈՒԲՃԵԱՆ

կ'երթայ Վարշաւա եւ բարեկամներուն մէկ մէկ քարթ կը ղրկէ, անոնց վրայ գրելով. «ողջոյններ ազատ Վարշաւայէն»։ Քանի մը օր ետք կը հասնի Փրակա եւ կը գրէ. «Ողջոյններ ազատ Փրակայէն»։ Օր մըն ալ կը հասնի Փարիզ եւ դարձեալ բարեկամներուն մէկ – մէկ քարթ ղրկելով կը գրէ. «Ողջոյններ ազատ Փարիզէն» ։

×

Ռուսերուն մօտ շատ զարգացած է երգիծական տրամադրութիւնը եւ կ'ըմբռնեն Հայաստանի ձայնասփիւռի կայանի հեռարձակումները, նոյնիսկ ոչ – մոլեռանդ մարքսեանները ։

Եւ անոնց կը յարմարի Վոլթէրի խօսքը. «Եթէ Աստուած գոյութիւն չունենար, մարդիկ զայն պիտի ստեղծէին»։ Խորհրդային ընկերութիւնը անաստուածեան է ։ Ուստի, Հայաստանի ձայնասփիւռի կայանը եթէ գոյութիւն ալ չունենար, զայն պիտի ստեղծէին ։ Երգիծանքը՝ անոնց համար, կեանքի ամենօրեայ դժուարութիւնները դիմագրաւելու միջոց մըն է ։

Քաղեց՝ ՎԷՆ

ԱՄՈՒՍՆՈՒԹԻՒՆԸ ԵՐԿՐԷ ԵՐԿԻՐ

Ամէն մարդ կ'ուզէ ամուսնանալ, բայց, հարց է թէ՝ ամէն աղջիկ սիրով պիտի ուզէ՞ր ենթարկուիլ կարգ մը երկիրներու մէջ տիրող սովորութեանց ։

Ճապոնէ ցեղին մէջ, սովորութիւն է, որ ծերունի մը իրարու զարնէ երջանիկ զոյգին գլուխները ։

Ասիկա՝ կարճ կը տեւէ ։

Հիւսիսային Ափրիկէի մէջ, հարսանիքի առթեւ, հարսէն զատ բոլորը լաւ կ'անցընեն ։ Հանդէսը կը տեւէ երեք օր, երկու տուներուն մէջ ալ անդադար խրախճանքով ։

Հարսը՝ գեղեցկօրէն հագուած եւ զարդերով պճնուած, կը նստի մահճակալին վրայ, բոլորտիքը՝ բարձեր ։ Իր շուրջ ամէնքը կը զուարճանան իսկ ինք երեք օր, պէտք է անշարժ մնայ, ու չխօսի կամ չխնդայ, մինչեւ որ մեծ թափօրով՝ գինք իր ամուսնոյն տունը փոխադրեն ։

Հոն պէտք է մտնէ տիրապետութեամբ տակ իր կեսուրին, որ իրեն կը սորվեցնէ տնական գործերն ու կերակուր եփելը ։ Պէտք չէ փորձ ելլէ եւ պէտք է սպասէ որ արեւը մայրամտի, որպէսզի պատշգամ ելլէ եւ քիչ մը մաքուր օդ շնչէ ։

Քորսիքայի մէջ, Զատիկին երկրորդ օրը, նշանուած աղջիկները կը թրջուին պզտիկ տղոց կողմէ, որ իրբեւ վարձատրութիւն կը ստանան դրամ մը, քիչ մը գինի եւ կարմիր հաւկիթ մը ։ Բայց, տարակոյս չկայ որ, տղաքը առանց որ եւ է վարձատրութեան ալ սիրով պիտի ընէին այդ բանը ։ Ի վերջոյ կուգայ նըշանածը՝ իր մեծ եղբայրներուն հետ, որ կը բռնեն աղջիկը, մինչ ան խնամ կ'ընէ զայն ։

Նշանտուքի եւ ամուսնութեան շատ մը սովորութեանց մէջ կայ երջանիկ զոյգին ձեռքերուն կապուիլը ։

Փորթուկալի մէջ ճերմակ ժապաւէն կը գործածեն իսկ Ասսամի մէջ՝ անոնց բըթամատերը խոտով կը կապեն ։ Երբ կապը քակուի՝ մատանի կը փոխանակեն ։

Պուլկարիոյ մէջ, երբ հարսանեկան արարողութիւնը սկսի՝ փեսային եւ հարսին ձեռքերը իրարու կը կապեն ամբողջ օրը ։ Ջինաստանի կարգ մը վայրերուն մէջ, զոյգին մազերը իրարու կը կապեն ։ Թիպէթի մէջ ալ, փեսան իւղով կ'օծէ հարսին երեսը ։

Զուլուներու հարսանիքը սակայն, ամէնէն տպաւորիչն է ։ Այսուհանդերձ, հարսը պէտք է երկար փորձութիւններէ անցնի փեսային ազգականներուն կողմէ ընդունուելէ առաջ ։

– Երբ նշանուի՝ պէտք է մազերը կապէ եւ գլխուն կատարը տնկեցնէ կաւով ։ Եւ ընտանեկան շրջանակէն դուրս երիտասարդի մը հետ խօսելու համար, պէտք է ընկերուհիներէն հրաման առնէ ։

Երբ նշանտուքի լուրը հաղորդուի երկու ընտանիքներուն՝ հայրենասանդ մրցակցութիւն մը կը սկսի ։ Փեսային պատգամաւորը խոր արհամարհանքով կ'ընդունուի աղջկան ազգականներուն կողմէ, որ զարշելի հայհոյանքներ կ'ընեն փեսացուին եւ կ'ըսեն թէ՝ բացարձակապէս անարժան է այդպիսի պատիւի մը ։

Յետոյ կը պատասխանէ միւս կողմը, թմբուկներով եւ վայրենի պոռչտուքներով ։ Աղմուկը որքան բարձր ըլլայ՝ զոյգին ապագան այնքան փայլուն կը նախատեսուի ։

Առտու մը, հարսը իւղով կ'օծուի եւ կովու պոչերով ու յուլունքներով կը պճնազարդուի ։ Յետոյ կ'երթայ եւ կը խոնարհի կեսուրին առջեւ ։ Ապա ետք, կը նկատուի անոր զաւակը ։ Յետոյ կը սկսի կերուխումը, մրցակցութիւնը կը դադրի եւ անդորրութիւնը կը վերահաստատուի ։

Բայց, շատ անգամ, փեսաներն ալ ծանր փորձութեանց կ'ենթարկուին ։

Աւստրալիոյ նախնական ցեղերուն մէջ, փեսացուն պէտք է օրերով այրող արեւուն տակ պառկի, առանց բան մը ուտելու եւ առանց ջուր խմելու, որպէսզի ամուսնանալու արժանի նկատուի ։

Նոր Կուինէայի մէջ, նշանածը պէտք է խուսափի իրեն դէմ նետուող զանակներէն ։ Ան սարսափի պահեր կ'անցընէ նաեւ այն առեն, երբ զինք կը կապեն խոշոր մրջիւններով լեցուն պարկի մը ։

Շատ մը երկիրներու մէջ, ամուսնութեան արարողութեան էական մասը մատանին է ։

Մատանիի սովորութիւնը Հռոմի մէջ հաստատուեցաւ Քրիստոսէ ետք, երկրորդ դարուն ։

Անգլիոյ մէջ, ճորճ Առաջինի օրերուն, նորաձեւութիւն էին շատ մեծ մատանիները, զորս կ'անցընէին աջ ձեռքի բթամատին ։ Յետոյ, սկսան մատանին դնել ձախ ձեռքի բթամատին եւ ի վերջոյ նոյն ձեռքի մատնեմատին ։ Ամէնէն քիչ գործածուող մատին ։ Բոլոր մատներէն ամէնէն տկարն է եւ կը խորհրդանշէ կինոջ ամուսինէն կախում ունենալը ։

Ամուսնական հին սովորութիւն էր նաեւ որ աղջկան հայրը հին կօշիկներ նետէ զոյգին ետեւէն, ցոյց տալու համար որ կը հրաժարի իր աղջկան վրայ ունեցած ամէն իրաւունքէ ։

Սուրբ Գրոց շրջանին՝ կօշիկը իշխանութեան խորհրդանշան էր ։

ՃՇԴՈՒՄ .— Գէորգ Կոստանեանցի նուիրուած յօդուածին մէջ (Յառաջ, Սեպտեմբեր 7), իբրեւ ծննդավայր ցոյց տրուած էր՝ Կէլիպոլու, մինչ ողբացեալ բանաստեղծը ծնած է Պոլու, ինչպէս քանիցս յիշատակած ենք անցեալին ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (128)

ԱՒԱԶԱԿԱՊԵՏԸ

ԳՐԵՑ՝

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍ ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ

— Բժիշկ, ոհ, ոչ, հայր իմ, ոչ, պէտք չունիմ բժիշկի, տարակեց Լուսիա իր թեւը հօրը վզին շուրջ նետելով ։ Ես բան մը չունիմ ։ Նայէ, հիմա աղէկ եմ, շատ աղէկ եմ ։ Քու գիրկդ ամէն ցաւս կը փարատէ ։ Համբուրէ, համբուրէ զիս ։

Աւազակապետը համբուրեց ։

— Օ՛հ, հայր իմ, չափազանց կարօտցեր եմ քեզ, մրմնջեց Լուսիա ։ Ըսել է քու քովդ պիտի չհեռացնես զիս, չէ՞ ։ Ալ մինակ պիտի չմնամ ։ Չեմ գիտեր, ժամանակ մը շաբաթներով, ամիսներով եւ երբեմն ալ տարիներով չէի տեսներ քեզ, բայց կրնայի համբերել ։ Հիմա անանկ չէ ։ Ինծի կուգայ որ յաւիտենապէս կը բաժնուիս ։ Ինծի կուգայ որ պիտի չվերադառնաս ։ Մէկ խօսքով՝ աչքէս կը խլեն քեզ ։ Չեմ կրնար մտածումներս ամփոփել ։ Երբ աչքս քու ճամբուդ յառեմ, կը զգամ թէ կուրծքս կը լեցուի, սիրտս կ'այրի ու հոգիս կը դառնանայ ։ Փուճ տեղ ես ինծի մխիթարելու միջոց մը կը փնտռեմ, փուճ տեղ առաջուան պէս արխային ըլլալ կ'ուզեմ ։ Ոչ, կը զգամ թէ էութիւնս կը մթնի ու գաղափարներս սարսափելի երեւոյթ կ'առնեն ։ Հայր իմ, սիրելի հայր իմ, նայէ, ալ քու թշուառութեանդ չափը լեցուեցաւ, ալ բաւական է երեսուն տարուան արկածալից կեանքդ ։ Ի՞նչ մնաց քեզի ։ Երթանք, երթանք մեր հայրենիքը ։ Գոնէ մեր տան պաշտելի հողին մէջ թաղուինք ու հոն հանգիստ ըլլանք ։

Հոն, այո, հոն ամէն բան աւերուած, բայց պաշտելի է մեզի ։ Այնտեղ մեծ հայրս կայ, մանաւանդ մեր հողւոյն կապուած անյիշատակ գերեզման մը կայ ։ Անոնցմէ հեռու կը մնանք ։ Թող հնչէ մեր ականջին աւերակաց բուն, թող հնչէ մեր ականջին գերեզմաններէ արձագանգուած անէծքներու ու վրէժներու ձայնը ։ Անոնք թէեւ զատ՝ բայց մեր սրտին թրթռումներէն կ'անցնին ։

Լուսիա չխօսեցաւ ալ ։ Կարծես թէ պարպուած էր հոգին ։ Տակաւ առ տակաւ անոր ճակատը կը գօլանար ու գոյնը կը սկսէր կարմրիլ ։ Անուշ շունչ մը կ'ելլէր բերնէն ու աչքերուն նայուածքը կը պայծառանար, ինչպէս սաւեռի մը տակ ծածկուած ազամանդ հատիկէ մը ցոլացած շողը ։

Աւազակապետը քանի մը օր չթողուց որ անկողնէն ելլէր ։ Վերջապէս՝ երբ տեսաւ որ ապաքինած էր, պատրաստեց ճամբորդութեան հարկ եղածները եւ պարսիկ վաճառականներու կարաւանին հետ դէպի Վան մեկնելու որոշում տուաւ ։ Ինչպէս ըսած ենք, Աւազակապետը լաւ պարսկերէն գիտնալուն համար ոչ մէկը կը կասկածէր անոր վրայ ։

Առտուն եղաւ ճամբորդութիւնը ։

Կէսօրը քանի մը ժամ անցած էր, երբ Աւազակապետը Վան քաղաքը մտաւ ։

— Ո՞ւր կ'ուզես բնակիլ, աղջիկս, հարցուց ան ։

— Ամէնէն ապահով պատսպարանը Արարքն է, հայր իմ, պատասխանեց Լուսիա, մանաւանդ մօտիկ կ'ըլլանք Վանականին ։

Աւազակապետը պարսիկ կառավարութեան հպատակներէն եղած էր, հետեւաբար կասկած չկար, եւ գիտէր թէ համբաւ առեւտրական տեսակէտով ստեղծուած էր բարձր նշանակութիւն մը տալ պարսիկ հպատակներուն ։

Արարուց եկեղեցիին ետին լայն ու գեղեցիկ փողոցի մը մէջ տուն մը վարձեց, որ շատ հեռու չէր Վանականին գերեզմանէն ։

Աւազակապետը ժամանակ մը խորհրդաւոր լռութեան մէջ մնաց ։

Երբեք չմօտեցաւ իր մտերիմներուն, եւ ոչ իսկ Ռէս Մէլիքին՝ որ քաղաքին մէջ կը բնակէր ու նպարավաճառութեամբ կը զբաղէր ։ Այս բոլորը, հակառակ իր անսանձ բնաւորութեան, սիրելի աղջկան համար էր ։ Գիշեր ու ցերեկ անկէ չէր հեռանար ։

Ու այսպէս չորս ամիսներ անցան ։

Բայց Լուսիա՝ փոխանակ իր կորովը պահելու՝ Վան վերադառնալէն ետք հալումաշ կեանք մը ստացաւ ու կորսնցուց ոգեւորութիւնը ։ Կարծես թէ հանգիստ կենցաղը՝ զոր փափաքած էր, աւելի ծանրացաւ իր վրայ ։ Թէպէտ կը ջանար իր էութեան մէջ ցամքող կենդանութիւնը ծածկել, սակայն դէմքը կը պատկերացնէր զայն ։ Ու մինակ եղած առեն, ներքին անզիջելի ու անզուսպ խռովքէ մը զրգռուած, կուլար ու ատով կը պարպէր իր դառնութիւնը ։

Աւազակապետը կը տեսնէր այս բոլորը ։ Լուսիայի փոփոխութիւնը դառն ու մխիթարական ալ կը դառնար ։ Ի զո՛ւր ։

Բժշկական դարմաններն ալ արդիւնք մը չունեցան ։ Անդոր մահը քանի մը ամիսէն այդ տառապեալ հոգին իր ճանկերուն մէջ առաւ ։

(Շար.)

Տէր եւ Տիկին Միհրան Հացագործեան եւ աղջիկը Անահիտ, Տէր եւ Տիկին Կամսար Հացագործեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Վարսենիկ Աչճիպաշեան, Տէր եւ Տիկին Աղասի Նալպանտեան (Երեւան), Տէր եւ Տիկին Յակոբ Աղամեան եւ զաւակները, Հացագործեան ընտանիքներ (Ամերիկա, Աւստրիա, Ռուսիա), Տէր եւ Տիկին Ալեքսան Պապայեան, Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Աչճիպաշեան եւ այլ համայն պարագաներն ու բարեկամները սրտի խոր կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց սիրեցեալ զաւկին, եղբօր, եղբօրորդւոյն, զարմիկին եւ ազգականին՝

ԺԻՐԱՅՐ ՀԱՑԱԳՈՐԾԵԱՆԻ

մահը, որ տեղի ունեցաւ Սեպտ. 4ին, 45 տարեկան հասակին:

Յուղարկաւորութեան արարողութիւնը տեղի ունեցաւ Ուրբաթ 7 Սեպտ., կէսօրէ ետք ժամը 15ին, Մարսէյլ Փրատոյի Հայոց Ս. Սահակ - Մեսրոպ Մայր եկեղեցիին մէջ:

Մարմինը ամփոփուեցաւ Լէ Օլիվի գերեզմանատունը:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎ

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Կիրակի Սեպտեմբեր 16, կէսօրէ ետք ժամը 4ին, Կապոյտ Խաչի գրչոյի սրահը:

Կարեւոր օրակարգ.— զեկուցում, դպրոցներու վերաբացում, վարչութեան ընտրութիւն:

Ներկայ կ'ըլլայ Միութեան գործավարը:

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Պ. Ստեփան Էլչիբէկեանէ 334.66 Ն.Ֆ.:

×

Մարի Պետրոսեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի Յովնան Սրբահամեան 50 Ն.Ֆ., Խաչէր Քէօշկէրեան 30, Սարգիս Սելթէքեան եւ Սիմոն Մինասեան տասնական Ն.Ֆ. կը նուիրեն Մշակոյթի Տան: (Ստանալ Յառաջէն):

ՆՈՒԷՐ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Մարսէյլի պարախումբին նուիրած են Ե. Մելքոնեան 40 Ն.Ֆ., Ա. Ծերունեան 10 Ն.Ֆ., Ոմն՝ 5 Ն.Ֆ.:

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Յառաջիկայ Սեպտ. 20ին, Հինգշաբթի օր կը վերաբացուին Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ հովանաւորութեան տակ գտնուող Հինգշաբթի օրուան դասընթացքները, հետեւեալ վայրերուն մէջ.—

ԺԱՆԹԻՅԻ.— 22 Րիւ Վիքթոր Հիւկօ:

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Տեղական Ֆրանս. դպրոցի սրահին մէջ:

ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՄՊ - ԱՆԻԷՌ.— 4 Րիւ Մարի Լոռ, Պուա - Քոլոմպ:

ՇԱՒԻԼ.— Եկեղեցւոյ յարակից սրահին մէջ:

ՊԱՆԵԽՕ-ՔԱՇԱՆ.— 24 Րիւ Հայկ Դըպիրեան:

ԱՌՆՈՒՎԻԼ.— Եկեղեցւոյ յարակից սրահին մէջ:

ՓԱՐԻԶԻ ԵԿԵՂԵՑԻ.— 15 Րիւ Ժան Կուժոն: Եկեղեցւոյ խորհրդարանը:

Տեղական Կրթ. Մարմինները արդէն ապահոված են ուսուցչական կազմերը:

Կը խնդրուի յարգելի ծնողքներէն փութով արձանագրել տալ իրենց զաւակները վերոյիշեալ Թաղամասերուն մէջ:

ԴԻՒԱՆ

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Իսիի ԽԱՆԱՍՈՐ խումբին կողմէ:

Այս կիրակի ժամը 16էն 23, Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Ռիւ Պլէօ:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

BUFFET BAR

Disques Sélectionnés

ԽԱՉՎԵՐԱՑ

Այս Կիրակի, Խաչվերացի տօնին առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ պիտի մատուցուի Հանդիսաւոր քառաձայն պատարագ:

Պիտի պատարագէ եւ պիտի քարոզէ Հայրապետական Պատուիրակ՝

ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊԻՍԿ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8ին, Ս. պատարագ 10ին, երեկոյեան Թափօր 4.30ին:

Երկուշաբթի, Մեւելոց, պատարագը կը սկսի ժամը 10ին: Պիտի կատարուի հոգեհանգիստ մեր բոլոր ննջեցեալներու հոգիներուն համար:

Կը հրաւիրուի մեր ժողովուրդը ներկայ գտնուելու այս արարողութիւններուն:

×

ՇԱՒԻԼԻ ՄԷՋ

Հանդիսաւոր պատարագ, այս Կիրակի առաւօտ:

×

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, Rue Thouin, PARIS

Այս Կիրակի Խաչվերաց եւ տօն ժողովրդապետական եկեղեցւոյ: Ժամերգութիւն ժամը 10ին, Հանդիսաւոր ձայնաւոր պատարագ ժամը 10.30ին:

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Մայր Եկեղեցիի վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ այս Կիրակի խաչվերացի տօնը կը կատարուի օրուան յատուկ հանդիսաւոր արարողութեամբ, ինչպէս նաեւ Մեռելոցի առթիւ հոգեհանգիստի պաշտօն, ընդհանուր ննջեցեալներու յիշատակին: Իսկ կէսօրէ ետք ժամը 5ին, Անդաստանի Թափօրի արարողութիւն:

×

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի առաւօտ, հանդիսաւոր պատարագ, մասնակցութեամբ «Կոմիտաս» երգչախումբին, ղեկավարութեամբ Պ. Մ. Օֆլազի:

×

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյ կրօն. Ընկերակցութեան վարչութիւնը կը ծանուցանէ, թէ այս Կիրակի առաւօտ, Խաչվերացի տօնին առթիւ տեղի կ'ունենայ հանդիսաւոր Ս. պատարագ: Յաւարտ պատարագի հոգեհանգիստ, կրօնական Ընկերակցութեանս հանգուցեալ ատենապետ Գուրգէն Տապաղեանի մահուան Բ. տարելիցին առթիւ:

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ներկայացուցչական ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջաններու մարմիններու ներկայացուցիչները այս Շաբաթ, ժամը 20.30ին, Մշակոյթի Տան սրահին մէջ: Կարեւոր օրակարգ: 1.— Զեկուցում պատգամաւորներու: 2.— Ընտրութիւն Շրջ. կոմիտէի:

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ, ժամը 21ին: Կարեւոր օրակարգ: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէի ընկերական ժողով այս Շաբաթ, ժամը 20.30ին, Ահարոնեան ակումբը: Շատ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՍԵՆԵԱԿ ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Հայ ընտանիքի մը մօտ, սենեակ կը փնտռուի ուսանողի մը համար, ճաշով կամ առանց ճաշի, նախընտրաբար Ռիւ Ռուայալի եւ Սէնթ Օնոռէի շրջանը: Գրել՝

M. A. BOYADJIAN
10, Ruc Paradis, ROMANS (Drôme)

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Ֆիլատելֆիայէն (Ամերիկա) Խորէն Պաղալեան, Տիգրանակերտցի, կը փնտռէ իր քրոջ որդին՝ Ովսաննա Պուրածեան որ ամուսնացած է Ուրֆացիի մը հետ, պատերազմէն առաջ: Հօրը անունը՝ Հաբուճեան, մօրը՝ Օղիտա Պաղալեան: Բնիկ Տիգրանակերտցի, պէտք է շուրջ 65 տարեկան ըլլայ եւ կը կարծուի թէ Փարիզի շրջանները կ'ապրի: Տեղեկացնել՝

Mr. A. AUBOZIAN
27, Rue Dedieu, VILLEURBANNE (Rhône)

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

ԵՐԵՒԱՆԷՆ.— Մարգարիտ Մարութեան, հօրը անունը Մարութ, կը փնտռէ Գրիգոր Մարութի Մարութեան՝ ծնած 1920ին, բնիկ Ջուղայեցի (Նախիջեւան):

Լուր ունեցողը կրնայ գրել «Յառաջի» կամ ուղղակի հետեւեալ հասցէին.—

Մարգարիտ Մարութեան՝ Թիւ 15 փողոց, Տուն Թիւ 56, Երեւան:

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

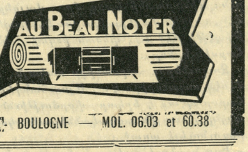
AU BEAU NOYER

A 50 mètres du Métro MARCEL SEMBAT

7 ETAGES D'EXPOSITION

D'AMEUBLEMENTS

CRÉDIT SANS FORMALITÉS

ՀԱՅԵՐԷՆ ԿԸ ԽՕՍԻՆՔ

185, BD. JEAN JAURÈS -- 15, AV. ANDRÉ MORIZET - BOULOGNE — MOL. 06.03 et 60.38

.... ՎԵՐԸ ԱՐԵԳԱԿ՝ ՎԱՐԸ ԹՈՄԼԱԿ
ԱՐԵՒԸ երկնքին՝ ՆԵՐԿԸ տունին ԼՈՅՍԸ կուտայ

Ձեր Բնակարանը կը Լուսաւորուի եթէ

ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ, ԶԱՐԴԱՐԷՔ եւ ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐՈՒ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e

Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, Rue des Bourguignons, Asnières-Bois Colombes

Tél. : GRE. 09-47

11, Bd. de la République, La Garenne

Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Մեր սեփական արտադրութիւնը եղող և ամէնէն արդիական ճաշակով հնարուած առաջնակարգ ներկեր, գոյներու մեծ ընտրութիւն սէնթէթիք եւ վինիլիք պատրաստութիւններու: Նորոյթ իւղաներկեր, պատի սիրուն Թուղթեր, ամէն տեսակ լինոլէոմ եւ փլասթիք:

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը:

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը որու շնորհիւ կրնայ 10էն 30 առ հարիւր զեղչ ունենալ:

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND PAVILLON - SOUS - BOIS (SEINE)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՒ ՊԱՏՈՒԱԿԱՆ ԿԱՐԱՍԻՆԵՐ

խոհանոց, ճաշարան, ննջասենեակ, սթիւտիօներ, անկողնի կազմածներ, հիւրասրահ, կահաւորման կերպասներ, եւայլն, կ'առնուին՝

Goussainville Mobilier

MAISON R. TACVORIAN

1, Avenue Jacques Potel
2, Avenue de la Concorde
GOUSSAINVILLE (S. et O.)

La petite Boutique aux plus grandes possibilités

Վճարումի մեծ դիւրութիւններ. հիւանդութեան պարագային՝ ապահովագրութիւն:

Livraison gratuite

ՅԱՌԱՋ
Օ Ր Ա Թ Ե Ր Թ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e
Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը 0.25 Ն. Ֆ.

ՇԱԲԱԹ 15 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
SAMEDI 15 SEPTEMBRE 1962

38րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 9405 38e ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 18ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5306

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ ՀԱՅՈՑ ԿՈՐՈՒՍՏՆԵՐԸ

45 ՄԵՌԵԱԼ ԵՒ ՆԻՒԹԱԿԱՆ ՎՆԱՍՆԵՐ

Ինչպէս գրած էինք անցեալ օր (Կիրակի Սեպտեմբեր 9) Պարսկաստանի երկրաշարժին զոհերու մէջ կան նաեւ Հայեր նկատի առնելով որ կործանած են չորս հայկական գիւղեր: Այս մասին Թեհրանի մեր պաշտօնակիցը՝ Ալիք տեղեկութիւններ քաղած է Թեմական Խորհուրդի քարտուղար՝ Պ. Վ. Նահապետեանէ որ պատասխանած է Ալիքի թղթակիցին հետեւեալ հարցումներուն:

Հ.— Արդեօք կարո՞ղ էք ասել թէ որքան է Ղարաղանի հայ զոհերի թիւը.

Պ.— Վերջին րոպէին տեղեկացրին, որ Ղարաղանի չորս կիսահայաբնակ գիւղերը աւերուել են հիմնայատակ եւ հայ զոհերի ճշգրիտ թիւը 42 է:

Հ.— Ո՞րքան է նիւթական կորուստը:

Պ.— Նիւթական կորստի մասին, Թեհրան եկած տեղացիները ասում են, որ ոչնչացել է գիւղացիութեան ամբողջ ունեցուածքը:

Հ.— Աղէտի մասին ե՞րբ տեղեկացուեց Թեմական խորհրդին:

Պ.— Առաջին դիմումը տեղի ունեցաւ Կիրակի առաւօտեան, բստ որում խնդրում էին ուղարկել մէկ քահանայ, թաղելու համար երկու մահացածների, որին ընթացք տրուեց իսկոյն:

Երէկ առաւօտեան մեզ տեղեկացուեց, որ հիմնայատակ կործանուել են չորս կիսահայաբնակ գիւղերը, կան մեծ զոհեր, անպատսպար ժողովուրդը ենթակայ է համաճարակի եւ սովի:

Այդ առթիւ երէկ կէսօրին (ժամը 12ին), Թեմական Խորհուրդը ունեցաւ արտակարգ նիստ, որին մասնակցում էին նախկին երկու պատգամաւորները, Թեհրանի Հայ Կանանց Բարեգործական Ընկերութեան, Հայ Եկեղեցասէր Կանանց Միութեան, Հայ Համալսարանականների Ընդհ. Միութեան, Հայ Բարեգործական Ընդհ. Միութեան եւ Հայ Բարեգործական Ընդհ. Միութեան Կանանց մասնաճիւղի ներկայացուցիչները:

Ժողովը որոշուեց աղէտեալներին անմիջական օգնութիւն հասցնելու խնդրով եւ Համալսարականների Միութեան երիտասարդ երեք բժիշկներ սիրայօժար կերպով պատրաստակամութիւն յայտնեցին մեկնել աղէտեալ շրջանը:

Բժիշկների տրամադրութեան տակ դրուեց անհրաժեշտ քանակութեամբ դեղորայք: Աղէտեալներին ցրտից պաշտպանելու համար, գնուեցին որոշ թուով վրաններ եւ մեծ թուով ադիալ:

Ուղարկուած է մէկ քահանայ եւս, թաղելու համար անթաղ մարմինները եւ հոգեւոր մխիթարութիւն տալու համար ամուսնակցը, բնչազրկուած, տարաբախտ եղբայրներին ու քոյրերին:

Ուղարկուած է մեծ թուով չփչացող ուտելիք:

Ծախքերը հոգացել են Թեմական Խորհուրդը եւ յիշեալ միութիւններից ոմանք:

Մինչեւ հիմա ուղարկուած օժանդակութիւնները, ըստ իս, բաւական չէ: Մենք աշխատել ենք առաջին հերթին աղէտեալներին պաշտպանել ցրտի, սովի եւ հիւանդութիւնների դէմ:

Վիճակը վերջնականապէս պարզուելուց յետոյ կը դիմուի անհրաժեշտ քայլերի:

Պարէնաբաշխման համար ուղարկուած է 8 հոգի մեր աղգայիններից, որոնցից վեցը «Շահապիվ» Մարզական Միութեան երիտասարդ մարզիկներից են եւ կամաւոր կերպով ցանկութիւն են յայտնել օգնութեան հասնելու աղէտեալ հայրենակիցներին:

×

Աւելի վերջ, Սեպտեմբեր 8ին Թեմական Խորհուրդի կողմէ աղէտեալ շրջանը այցելած է Պ. Աբրահամ Ասատրեանը որ զեկուցում մը կատարած է Թեմական Խորհուրդի Պատգմ. Ժողովի եւ Կանանց Միութիւններու ներկայացուցիչներու միացեալ ժողովի առջեւ:

Ստորեւ այդ զեկուցումի ամփոփումը կ'արտատպենք «Ալիք»ի Սեպտ. 10ի թիւէն.—

« Ղարաղան շրջանի կիսահայաբնակ գիւղերն են Վերին Ջանախչին, Ներքին Ջանախչին, Լարը եւ Ենգիճալան:

« Այդ գիւղերում բնակւում են 90–100 հայ ընտանիքներ. մօտաւորապէս 500–550 շունչ: Սրա ճիշդ կէսնակէն՝ Պարսիկներ:

« Դէպքից մէկ օր յետոյ՝ Կիրակի, Լար գիւղի հայ բնակիչները Թեմական Խորհրդից պահանջել էին մէկ քահանայ թաղելու համար երկու զոհերի: Թեմական Խորհուրդը այդ խնդրին ընթացք տալով, քահանայ ճամբեց եւ կարգադրեց այցելել նաեւ միւս գիւղերը:

Յաջորդ օրը տեղեկանալով աղէտի մեծութեան, Թեմական Խորհուրդը արտակարգ նիստ գումարեց եւ որոշեց շուտափոյթ օգնութիւն ուղարկել:

« Նոյն օրը երեկոյեան ուղարկուեցին, երեք երիտասարդ բժիշկներ, ութ մարզիկներ ղեկավարութեամբ Պ. Պ. Աշոտ Միրզայեանի եւ Գրիգոր Բէյթարեանի, եւ չորս մեքենայ բեռնաւորուած անհրաժեշտ պիտոյքներով եւ պարէնով:

« Այս խումբը, այդ շրջանում, կատարել է նախախնամական գործ: Մեր կողմից ուղարկուած 37 վրանները, քսակները, բուրդէ ծածկոցներ, ճրագները եւ այլ իրերը կարողացել են դէթ անորոշ վիճակից դուրս բերել փրկուած ժողովրդին:

« Ժողովուրդը մատներով եւ փայտի ծայրով կարողացել է աւերակոյտերի տակից փրկել քիչ քանակութեամբ իրեղէններ:

« Ուղարկուած յիշեալ խումբը ի գին մեծ զոհողութիւնների կարողացել է կարգադրել պարէնաբաշխման խնդիրները:

« Ներքին Ջանախչի գիւղը ամբողջովին վերածուած է փլատակի:

«Հայ զոհերի ընդհ. թիւը 45 է, որոնցից 32ը Ներքին Ջանախչիից, 11ը Վերին Ջանախչիից եւ երկուքը Ենգիճալից:

«Ուրբաթ օր նահատակների եօթնօրեակի առթիւ Ներքին Ջանախչիի գերեզմանատանը կատարուեց հոգեհանգիստ:

Փրկուած ժողովուրդը անկարող է ապրել բացօթեայ՝ ցրտի պատճառով. ուղարկուած վրաններն էլ բաւական չեն պատսպարելու համար ժողովրդին:

« Բացի դրանից մեծ աւերներ են գործում գայլերը եւ գրեթէ ամէն գիշեր պատառոտում են շուրջ 5000 թուման արժողութեամբ ընտանի կենդանիներ: Կենդանիներին գայլերի ճիրաններից փրկելու համար մի քանի հրացանաւորներ են հարկաւոր:

« Ցորենը մի քանի գիւղերում բարեբախտաբար դեռ մնում է կալերում, այդ իսկ պատճառով Թեմական Խորհուրդը ուղարկել է 3500 պարկ, փրկելու համար ժողովրդի միակ հարստութիւնը:

« Հացի կարիք այլեւս չկայ:

« Ծանր վիրաւորներից 5 – 6 հոգի փոխադրուած են Թեհրանի հիւանդանոցները:

« Ամենակարեւոր խնդիրը վրաններն է, որովհետեւ ցուրտը մի քանի շաբաթ յետոյ կարող է սառեցնել երեխաներին:

Զինուորական երկու մեքենայով վրաններ են ուղարկուած աղէտեալ շրջանները, բայց դժբախտաբար այդ վրանները փայտ եւ մեխ չունեն:

« Թեմական Խորհրդի որոշմամբ քայլեր են առնուած արդիլելու գիւղացիութեան գաղթը դէպի քաղաքները եւ որոշուած է ամէն գնով յարմարութիւններ ստեղծել տեղում ժողովրդի համար»:

×

Մեր հրատարակած առաջին լուրերու վաղորդայնին բազմաթիւ հայրենակիցներ մեզի դիմեցին տեղեկանալու համար թէ ի՞նչ ձեւով կրնան օգնել Պարսկաստանի աղէտեալներուն: Որքան գիտենք ցարդ Փարիզի մէջ որեւէ հայկական ձեռնարկ չկայ այդ ուղղութեամբ: Ֆրանսական Կարմիր Խաչը կը հաւաքէ բոլոր նուէրները որոնք կը բաժնուին բոլոր աղէտեալներուն անխտիր:

× Ինչպէս երէկ գրեցինք Կիւլպէնկեան Հիմնարկութիւնը 5000 անգլիական ոսկի տուած է պարսկական կառավարութեան, եւ 2500 հայ աղէտեալներուն առանձին:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՆԿԱԽ ԱԼԺԵՐԻԱ

ԹԵԿՆԱԾՈՒՆԵՐՈՒ ՆՈՐ ՑԱՆԿԵՐ

Քաղաքական Բիւրօն երեսփոխանական թեկնածուներու նոր ցանկեր հրապարակեց Սեպտ. 20ի ընտրութեանց համար:

Այս նոր ցանկերուն մէջ, նշմարելի է կարեւոր բարեփոխումներ: Արդարեւ Օգոստոս 19ին հրապարակուած ցանկերուն 180 թեկնածուներուն 59 անունները փոխարինուած են: Միայն 60 զինուորական մնացած են մինչ նախապէս 72 էր անոնց թիւը: Ջնջուած անուններու կարգին, առաջին առթիւ ուշադրութիւն կը գրաւեն՝ Պէն Եուսէֆ Պէն Խետտա (ԱՀԱԿի նախագահ) եւ Պուսուֆ (ԱՀԱԿի պետական նախարար): Ջնջուած են նաեւ Պէն Թոպալի, Լաշերաֆի, Պելայիտ Ապտեսելամի եւ Մոհամէտ Պենթեֆթիֆայի անունները: Այս վերջին երկուքը Աոժամեայ Գործադիր մարմնին մաս կը կազմեն: Յիշենք նաեւ կարգ մը ուրիշ անուններ.— «Մուճահիտ» թերթի խմբագրապետը՝ Մալէք, Ալժ. Ազատ. Ճակատի Ֆրանսայի դաշնակցութեան նախագահը՝ Պաչիր, ենթասպայ՝ Ալուաչ (4րդ Վիլլայայի նախկին բանբերը), Ճամիլա Պուհիրէտ եւն. եւն.: Ասոնց դէմ սակայն ուրիշ անուններ կան իբրեւ թեկնածու ինչպէս՝ Ապտերհաման Ֆարէս, Պելքասէմ Քրիմ, Պուտիաֆ, գնդապետ Սի Հասան, Քաղաքական Բիւրոյի հրաժարեալ անդամ՝ Այթ Ահմէտ: Փոփոխութեան ենթարկուած գլխաւոր ցանկը Կոնստանտինի շրջանի ցանկն է որու 26 անուններու 19ը փոխուած են, մինչ Թիզի–Ուզուի (Պելքասէմ Քրիմի շրջան) ցանկը ոչ մէկ փոփոխութիւն չէ կրած:

× Եւրոպա թիւ 1 ձայնասփիւռի կայանէն եաք, Պէն Պելլա յայտարարութիւններ ըրած է Լը Մոնտի ուր կը հաստատէ նախապէս ըսածները եւ կը կրկնէ մանաւանդ Եւրոպացիներուն ուղղուած հրաւէրը Ալժերիա վերադառնալու: Պէն Պելլա կը յայտնէ նաեւ թէ դժգոհ չէ որ տագնապ մը ծագած ըլլայ, կը թուէ Ա–

ՄԵՐ ԱՅՑԵԼՈՒՆԵՐԸ

Մեր խմբագրատունը այցելեցին.—

Տէր եւ Տիկին Յակոբ Թեւեքլեան, Պոսթընէն (Ամերիկա) որոնք Հայաստանէն իրենց վերադարձին ճամբուն վրայ Փարիզ հանգրուած են:

Պ. Վրոյր Մազմանեան, Պէյրութէն կիթառի ուսուցիչ տեղւոյն երաժշտանոցի եւ զանազան վարժարաններու մէջ:

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ ՊԱՏՐԻԱՐՔՆ ԱԼ ՀԱՅԱՍՏԱՆ ՁԵՐԹԱՐ

Պոլսոյ Պատրիարքէն ետք, որ արտօնութիւն չստացաւ Հայաստան երթալու, Պոլսոյ «Ժամանակ»ին հրատարակած լուրին համաձայն Երուսաղէմի Պատրիարքն ալ պիտի չմասնակցի ազգային ու եկեղեցական ժողովին:

Ըստ նոյն աղբիւրին Եղիշէ Պատրիարք երկու ներկայացուցիչ նշանակած է՝ Գէորգեան ճեմարանի վերատեսուչ Հայկազուն Արք. Աբրահամեան եւ Եւրոպայի կաթ. Պատուիրակ՝ Սերովբէ Եպս. Մանուկեան:

Իսրայէլի Թեմին կողմէ ճշմիածնի հանդիսութեանց պիտի մասնակցի Յուսիկ Ծ. Վ. Պաղտասարեան:

ՀԱԿի եւ 4րդ Վիլլայայի յանցանքները եւ Ալժէի մէջ տիրող անիշխանութեան ծանր հետեւանքները: Կը գտնէ որ առաջին պահանջն է պետութիւնը կառուցանել:

Պէն Պելլա կը փորձէ վստահեցնել թէ առեւանգուած Ֆրանսացիներու կայաններ չկան, հակառակ անոր որ կարելի չէ ուրանալ անոնց գոյութիւնը: 25 Ֆրանսացի աղատ արձակուեցան անցեալ օր, յոյս կայ որ ուրիշ 14 հոգիներ արձակուին: Այս ձերբակալուածներուն մէջ ամէն տեսակ մարդ կայ — այր, ծեր, կին, որոնք աքթիվիստ նկատուած են յաճախ առանց փաստի: Ասոնց մէջ մէկ երկու հոգի միայն չեն չարչարուած, միւսները բոլորն ալ ծեծի եւ այլ չարչարանքներու ենթարկուած են:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀՌՈՄԻ համայնավարամիտ թերթը՝ Իլ Փայէզէ կը գրէ թէ ֆրանսական արտաքին նախարարութեան նրբանցքներու մէջ կարգ մը լուրեր կը շրջին ըստ որոնց տը Կոլ Խորհ. Միութիւն հրաւիրուած է Խրուշչեւի կողմէ: Նոյն թերթին համաձայն տը Կոլ նման ճամբորդութեան մը սկզբունքը ընդունած է, բայց աւելցուցած է թէ Պերլինի լարուած կացութիւնը թոյլ չի տար որ նման ճամբորդութիւն մը կատարուի ներկայիս: Միշտ նոյն աղբիւրին համաձայն, թուական որոշուած է՝ 1963 Ապրիլ եւ տը Կոլ պիտի այցելէ.— Մոսկուա, Լենինկրատ, Քիեւ, նախկին – Սթալինկրատ, Սեպաստոփոլ եւ Սիպերիոյ մէկ գաղտնի շրջանը:

ԱՆԳԱՐԱՅԻ թերթերէն մէկը կը գրէ թէ Սեւ Ծովու Թրքական ափին վրայ ամերիկեան գաղտնի կայան մը հաստատուած է որ կը հսկէ խորհրդային անշրպետային փորձերը:

ՂԱԶԱՂՍՏԱՆԻ վարչապետը պաշտօնանկ եղած է եւ իր տեղը նշանակուած է Ալմա – Աթայի համայնավար կուսակցութեան կ. կոմիտէի քարտուղարը: Այս առթիւ կը յիշուի թէ Ղազաղստան խոպան հողերու այն շրջանն է ուր հունձքը գէշ պայմաններու մէջ կը կատարուի:

ՓԱՐԻԶԻ Արքեպիսկոպոսը որոշեց որ թաղումներու եւ ամուսնութեանց համար այլեւս միայն մէկ կարգ գոյութիւն ունենայ, պարզ այլ վայելուչ: Կարդինալ Ֆելթէն կ'ուզէ այս ձեւով առաջքն առնել այն զրպարտութիւններուն ըստ որոնց եկեղեցականները «դրամի մարդիկ» են:

ԹԷԼ ԱՒԻՎԷՆ հասած լուրերու համաձայն, նոր միջադէպեր պատահած են սուրիական եւ իսրայէլեան սահմանին վրայ:

ԱՐԱԲԱԿԱՆ Լիկան միշտ տագնապի մէջ է: Այս անգամ ալ ընդհ. քարտուղար՝ Հասունա կը մերժէ վերընտրուիլ:

ՖՐԱՆՍԱՆ եւ Սէուտական Արաբիա վերահաստատեցին դիւանագիտական իրենց յարաբերութիւնները:

ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԼԻԲԱՆԱՆԷՆ

ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ՝ «ԲԱԳԻՆ»Ի ԽՄԲԱԳԻՐՆԵՐՈՒՆ ՀԵՏ

Ես կը վախնայի խմբագիրներէն, երբ դեռ պատանի էի: Հիմա ալ կը վախնամ, երբ այլեւս պատանի չեմ :

Թերեւս աւելի ճիշդ պիտի ըլլար ըսել, ոչ թէ կը վախնայի, այլ խոր յարգանք, նոյնիսկ պատկառանքի զգացում ունէի խմբագիրներուն հանդէպ :

Առաջին խմբագիրը, որուն հանդիպեցայ Պոլիս՝ « Ճակատամարտ»ի խմբագրատան մէջ, 1921ին, Գուրգէն Մխիթարեանն էր: Վախվխելով ներս նայեցայ սենեակէն, ուր քանի մը հոգի նստած կը գրէին :

Այս «քանի մը հոգի»էն միայն Գուրգէն Մխիթարեանն էր, որ ժպտեցաւ ինծի եւ ներս հրաւիրեց զիս : Շուարած շփոթած էի. ի՞նչ պէտք է ընեմ հիմա. նստի՞մ, ոտքի՞ կենամ, ժպտի՞մ թէ ծանրախոհ մարդու ձեւեր առնեմ :

— Բան մը կ'ուզե՞ս,— հարցուց Գուրգէն Մխիթարեան :

— Այո,— ըսի,— գաւառէն կուգամ ու լուրեր բերած եմ :

— Ներս գնա, — ըսաւ՝ դիմացի սենեակին դուռը ցոյց տալով, — հոն ակնոցաւոր մէկը կայ, անոր ըսէ ըսելիքդ :

Ներս գացի եւ տեսայ «ակնոցաւոր մարդը» , խոժոռ նայուածքով , խիստ դիմագիծերով մարդ մը, «Աւագ Ուրբաթ» մարդ մը, որ երեսս նայեցաւ « այս պզտիկն ուրկէ՞ բուսաւ» ըսելու ձեւով :

— Լուրեր բերած եմ գաւառէն, — ըսի վախվխելով :

— Նստէ՛ գրէ, — ըսաւ :

Ես, որ ջուրի պէս ոտանաւոր կը գրէի, չկրցայ պարզ լուր մը շարադրել: Կէս ժամ տեւեց, մինչեւ որ կրցայ էջ մը բան մրոտել: Տարի տուի «Աւագ Ուրբաթ»ին: Առաւ, կարդաց, «լաւ» ըսաւ ու դարակը նետեց թուղթս :

Այս « Աւագ Ուրբաթը» Շաւարշ Միսաքեանն էր :

×

Ճիշդ քառասունըմէկ տարի ետք, առաջին խմբագիրը որ տեսայ Պէյրութի մէջ, Եղուարդ Պօյաճեանն էր: Եկած էր տեսնելու զիս Օմար – Խայեամ պանդոկին մէջ :

« Աւագ Ուրբաթ» մէկը չէր Եղուարդը, ընդհակառակն, Աւագ Կիրակի էր, Քրիստոսը եւ իր խաչելութիւնը յիշեցնող մարդ մը: Օգտուելով Զատկուան արձակուրդէն, պիտի երթար իր գիւղը՝ Այնճար, բայց պիտի վերադառնար քանի մը օրէն:

Գիշեր մը, Կարօ Սասունիի եւ Բժ. Բ. Փափազեանի ընկերակցութեամբ, գացի «քրմարան»ը, այսինքն՝ «Բագին»ի խմբագրատունը: Հոն էին Բժ. Խաթանասեանը, Վահէ Օշականը եւ Տիգրան Ոսկունին: Ուրիշներ ալ կայի՞ն, չեմ յիշեր հիմա: Մնացեանը Փարիզ մեկնած էր՝ Լիբանան հասած օրս :

Շատ բաներու մասին խօսեցանք, կարծեմ նոյնիսկ խօսք դարձաւ հիւլէական ռումբերու եւ հրթիռներու մասին: Խմբագրատան մը մէջ կարելի՞ է չյիշել հիւլէական ռումբը, հրթիռը, համակեցութեան բարիքներն ու չարիքները, գրականութիւնը, լեզուական հարցերը, ուղղագրական միօրինակութիւնը, «հայրենի ծուխ»ը եւ... բաժակ մը թէյը:

Բայց ամէնէն հրատապ հարցը ոչ առաջինն էր, ոչ ալ վերջինը, թէեւ, պէտք է խոստովանիլ, բաժակ մը թէյը օրակարգին կեդրոնական հարցն էր :

Կեդրոնէն հեռացանք հետզհետէ եւ հասանք «արմատական»ին:

Ես ըսած գտնուեցայ .

— Մեր գրականութեան, մանաւանդ թերթերուն «Աքիլլէսի կրունկ»ը ուղղագրութեան միօրինակութիւնն է: Աքիլլէս մեռաւ իր կրունկէն զարնուելով, մեր թերթերն ալ ամէն օր կը մեռնին, որովհետեւ լաւ պաշտպանուած չէ իրենց կրունկը :

— Ինչո՞ւ պոռալով կը խօսիս,— յանկարծ... պոռաց մեծ «քրմապետ»ը՝ Կարօ Սասունի :

Նոր միայն անդրադարձայ, որ իրաւամբ ձայնս դուրս ելած էր սովորական « տիփազոն»էն: Մոռցեր էի, որ կը գտնուէի մեծ «քրմարան»ին մէջ, ուր բարձր խօսիլը կրնար պատշաճութեան դէմ համարուիլ: Ստիպուեցայ մտնել պատշաճութեան սահմաններուն մէջ:

Մօտաւորապէս գիտէի, թէ խմբագիրները իրենք դժգոհ էին իրենց ըրածէն ու տուածէն : Ասիկա յառաջդիմութիւն մըն էր: Ես այն կարծիքը ունիմ, որ դժգոհութիւնը, անշուշտ առողջ դժգոհութիւնը, յառաջդիմութիւն է: Դժգոհ չըլլալն է, որ յետադիմութիւն է: Ամէն բանէ գոհ ես, այս կը նշանակէ, որ հասած ես... հասնելիք տեղդ. հորիզոն չունիս, նոր նուաճումներու հետամուտ չես. ճակատամարտը շահած համարելով՝ պատերազմը շահելու մասին չես մտածեր: Վերջապէս՝ կոյ մը եւս նշանակելու նախաձեռնութիւնը կորսնցուցած ես :

Եթէ «Բագին»ի արժանայարգ խմբագիրները ըսէին, թէ ամէն բան կատարեալ է, ինծի կը մնար Պիղատոսի դերը կատարել եւ տեղս նստիլ :

Խօսք դարձաւ այն մասին, որ այս, գրական թերթէ մը նախ կը պահանջուի երկու բան, — լեզու եւ ոճ: Այսինքն՝ ազգային նկարագիր եւ անձնական նկարագիր: Լեզուն — ազգն է, ոճը — անձն է :

Գրագէտը ոճ մը պէտք է ունենայ անշուշտ, բայց պէտք է ունենայ նաեւ մաքուր, յղկուն, ճիշդ լեզու: Առանց մէկուն՝ միւսը կաղութիւն է: Առանց առաջինին (ոճ)՝ երկրորդը գիտութիւն է (լեզու): Արդ՝ գրականութիւնը միայն արուեստ չէ, նաեւ գիտութիւն է: Չենք կրնար մէկը զոհել միւսին: Բոլոր մեծ գրագէտները փնտռած ու գտած են ձեւը հաշտեցնելու արուեստը գիտութեան հետ : Ոչ առաջինը զոհած են երկրորդին, ոչ ալ երկրորդը՝ առաջինին:

Կարծեմ բոլորս ալ համաձայն էինք այս կէտին մէջ: Ուստի՝ որոշուեցաւ, որ հետզհետէ աւելի հոգ տարուի լեզուի գիտութեան, մանաւորաբար ուղղագրական միօրինակութեան : Բոլորս ալ համաձայն էինք նաեւ, որ նոյն թերթի առաջին սիւնակին վրայ «ամենէն» , իսկ երկրորդ սիւնակին վրայ «ամէնէն» չգրուի: Եւ ասոնց նման ուրիշ բաներ...

Եթէ թերթ մը չի կրնար հանրային կարծիք ստեղծել, կորսուած է :

Եթէ, միւս կողմէ, ունկնդիր չէ հանրութեան ձայնին, նոյնպէս կորսուած է:

Հարցը այն է, որ կարելի ըլլայ ներդաշնակել այս երկուքը, նոր բառով՝ համակեցութիւն մը գոյանայ երկուքին միջեւ :

Խօսք դարձաւ նոյնպէս այն մասին, որ գրական հանդէս մը ոչ միայն գրականութիւն եւ արուեստ պէտք է տայ, այլեւ գրական շարժում ստեղծէ: «Շարժում»ը մեր թերթերուն մէջ մօտաւորապէս կը կատարէ այն դերը, ինչ դեր որ կը կատարեն ջիղերը մեր օրգանիզմին մէջ:

Շարժումը ջիղ է. ուստի՝ բոլորս ալ համաձայն գտնուեցանք, որ շարժումի բաժինը զօրացուի թերթին մէջ: Այս նպատակով ալ, փափաք յայտնուեցաւ ատեն – ատեն հարցարաններ ուղղել մեր մտաւորականութեան, հայ միտքը արթուն պահելու եւ հանրութեան ու գրողներուն միջեւ ստեղծելու համար անմիջական ու մնայուն կապ մը :

Այս փափաքը հիմա արդէն գործ դարձած է: «Բագին» իր Օգոստոսի թիւով ներկայացուցած է առաջին հարցարանը՝ « Գրականութիւն ու քաղաքականութիւն »: Պիտի տեսնենք անշուշտ, թէ ինչ կը մտածեն մեր գրագէտները քաղաքականութեան մասին եւ մեր քաղաքագէտները՝ գրականութեան մասին :

Շահեկան ու այժմէական նիւթ մըն է անիկա իրապէս :

×

Երբ ընթերցողը անհամբեր կը սպասէ իր թերթին, այս կը նշանակէ, որ թերթը կը գտնուի յաջողութեան մայրուղին վրայ :

Երբ ընթերցողը անտարբեր է, չի սպասեր թերթին՝ համբերութեամբ կամ անհամբերութեամբ, այս կը նշանակէ, որ թերթը հեռացած է յաջողութեան մայրուղիէն :

Ամէն օր նոր բան մը պէտք է տան մեր թերթերը, կամ, եթէ անպատճառ հին բան մըն է իրենց տալիքը, գոնէ պէտք է աշխատին նոր ձեւով մը տալ այդ բանը: Այսինքն՝ հին գինին լեցնեն նոր տիկերու, կամ նոր գինին լեցնեն հին տիկերու մէջ :

Երկրորդ անգամ հանդիպեցայ « Բագին»ի մեծ ու փոքր քուրմերուն: Այս անգամ ներկայ էին նաեւ Եղուարդ Պօյաճեանը եւ Յ. Գեղարդը, երկուքն ալ խանդավառ տղաք՝ միւսներուն պէս, բոլորն ալ հետամուտ՝ անպակաս ընելու իւղը գրականութեան կանթեղին մէջ :

Ես կը հաւատամ «Բագին»ի ոչ միայն դերին ու կոչումին, այլեւ տոկունութեան :

Չեմ ուրանար, որ միշտ դժգոհ ու յոռետես մարդու իմ «ոճ»ս հաշտ չէ լաւատեսութեան այս «ոճ»ին հետ :

Եւ սակայն բարեպաշտ քրիստոնեայ եմ, կը հաւատամ Քրիստոսի Աւետարանին ...

Բ. ԹԱՇԵԱՆ

ՀԱՅԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆԸ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

Ա.

Հայոց լեզուի ուսումնասիրութիւնները հին աւանդութիւն մը ունին Ֆրանսայի մէջ, ուր անոնց զարգացումը դիւրացաւ դեռ 1795ին հիմնուած յայտնի Արեւելեան լեզուներու ազգային դպրոցին միջոցաւ: Այստեղ լոյս տեսաւ հայերէն առաջին քերականութիւնը, 1823ին կազմուած Զրպետ անուն Հայու մը կողմէ, իսկ ԺԹ. դարու երկրորդ կէսին Արեւելեան Լեզուներու Դպրոցին մէջ հայոց լեզուի ուսուցիչ էր յայտնի հայկաբան Բարիեռ: Դարձեալ Փարիզի մէջ 1861ին լոյս տեսաւ Գալֆայեանի Հայերէն – Ֆրանսերէն ամենահին բառարանը: Ծանօթ են նոյնպէս անունները Է. Տիւլորիէի եւ Վ. Լանկլուայի: Հայոց լեզուի ուսումնասիրութիւնները ոգեշնչողները՝ Ա. Մեյէ եւ Ֆր. Մաքլեր շատ հայագէտներ համախմբեցին «Փարիզի Լեզուաբանական Ընկերութեան » եւ 1920ին հիմնուած ու Ֆր. Մաքլերի կողմէ ղեկավարուած Ռըվիւ տէ զ'էթիւտ Արմէնիէն պարբերականին շուրջ: Այսպէս Ֆրանսա կը ներկայանար իբրեւ զօրաւոր կեդրոն մը հայկական ուսումնասիրութիւններու: Մեր դարաշրջանի երկրորդ տասնամեակին հայ ուսանողները ստացան հրաշալի հանրակացարան մը՝ « Հայ Ուսանողներու Տուն», իսկ հայ-

ՅՈՒՇԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ

Լաւ կարծիքներից բնական է ուրախանում էր, ինչպէս կ'ուրախանայ երիտասարդ բանաստեղծը: Բայց երբեմն էլ թւում էր վախենում է մոռացուելուց :

Մի անգամ պատահեց հետեւեալը. Պետհրատի գեղարուեստական բաժինը չէր ցանկացել «Ալագեազի մանիները » զետեղել Իսահակեանի ընտիր երկերի մի հատորեակում, պատճառաբանելով թէ «թոյլ բաներ» են :

Իսահակեան այս մասին գանգատուեց ինձ եւ հարցրեց .

— Դու ի՞նչ ես կարծում, արժի՞ զետեղել, թէ ոչ ...

Նա սպասում էր երեւի որ ասեմ «անպատճառ », բայց որովհետեւ խօսքը վերաբերում էր ընտիր գործերին, ես մեղմօրէն նկատեցի .

— Դրանք ի հարկէ ձեր ընտիր գործերին չեն հասնի ...

Որքան էլ մեղմ էի ասել, բայց նա իմ խօսքերից առնուեց :

— Ժամանակին դրանք այնպէս լաւ ընդունելութիւն գտան, — ասաց — Հիմա էլ , երբ կարդում եմ , յուզւում եմ : Նոր սերնդի ճաշակը փոխուել է ուրեմն:

— Բայց ինչո՞ւ խենթի պէս սիրում եւ հաւանում են ձեր միւս երգերը :

Նա ուղղուեց, ուշադիր նայեց երեսիս եւ ասաց կարծես ինքն իրան .

— Ուրեմն պոէզիան լրիւ չեն հասկանում :

Նկատելով որ նա ազդուեց իմ անզգոյշ խօսքերից, ես, մեղքս քաւելու համար, իմ պարտքը համարեցի խօսել պետհրատում, եւ, պոէտին չվիրաւորելու նկատումով, «մանիները» մտան 1930 թ. ժողովածուն :

Մի օրինակ եւս :— « Սասունցի Դաւիթ»ի հազարամեակին, երբ իմ ռուսերէն զեկուցման մէջ, խօսելով էպոսի հայերէն մշակումների մասին , Իսահակեանի « Սասմա Մհերը » համարեցի ստիլիզացիա, նա նոյն օրը մօտեցաւ ինձ եւ հարցրեց .

— Ինչպէս տեսնում եմ՝ Մհերը քեզ դուր չի եկել, հը՞...

Վերն ասացի, որ իւրաքանչիւր կարծիք իր երկերի մասին զարմանալի հետաքրքրում էր նրան եւ ուզում էր իմանալ անպայման: Այժմ էլ հասկացել էր որ «ստիլիզացիա» ասելով ես լիաբերան չէի արտայայտել կարծիքս պոէմի մասին, ուստի հետաքրքրւում էր : Երեւի նկատելով որ դժուարանում եմ իսկոյն պատասխանել, նա սիրտ տուեց ինձ.

— Ասա, մի քաշուի: Ուզում եմ իմանալ մշակելու նպատակով: Գուցէ բաներ կան՝ չեմ նկատել :

Այնուամենայնիւ, մտածելով որ կը վշտանայ, ես ներողութիւն խնդրելով ասացի, որ պոէմը ինձ թւում է, նախ, մի քիչ ֆորմալիստական, մի քիչ աւելի խրթնաբանուած, եւ երկրորդ՝ մոդեռնացուած :

— Ի՞նչն ես համարում մոդեռնացում :

— Այն , որ Մհերը բանուորութիւն է անում, որպէս մշակ աշխատում է դաշտում, փռում, բողոքում է մշակների եւ բանուորների շահագործման դէմ եւ պաշտպանում է նրանց իրաւունքները՝ շատ ուղղակի, ինչպէս 19րդ կամ 20րդ դարի մի ագիտատոր ... Միթէ՞ այս ամէնը բնորոշ է էպոսի կրտսեր դիւցազն Մհերի համար ...

Նա մի ձեռք ճակատին՝ լսեց ուշադիր, յետոյ յանկարծ ժպտաց, եւ այդ ժպիտից զգացի որ վիրաւորանքը, եթէ կար, անցաւ :

— Այդ մասին ինձ ասել են երկու հոգի էլ: Արուեստը ... արուեստը դժուար գործ է, — կրկնեց նա մտախոհ եւ չհասկացայ՝ համաձայնե՞ց հետս, թէ՝ նեղացաւ: Աւելի շուտ թուաց՝ նեղացաւ :

Բայց ոչ, ես սխալւում էի: Յաջորդ օրը, մեր հանդիպումին, նա սիրալիր էր, ինչպէս՝ միշտ :

— Միթէ՞ իրօք Մհերի տենդենցն այդքան պարզ է ստացուել,— հարցրեց :

Իսկ տարիներ յետոյ մի օր ասաց .

— Գիտե՞ս, «Մհերը» մշակում եմ : Եւ լաւ ստացուեց (*):

Յիշելով այս դէպքերը, ես բնաւ նպատակ չունեմ մազաչափ անգամ ստուեր գցել մեր սիրելի բանաստեղծի վրայ : Ընդհակառակն, ուզում եմ ընդգծել թէ որքան նա սիրում էր իր երկերը եւ ինչպէս հետամուտ էր ամէն բան իմանալ նրանց մասին:

Շիրվանզադէի «Պատուի համար»ի շուրջը մի տեւական վէճ կար իմ եւ Իսահակեանի միջեւ: Նա գտնում էր, որ դա «Պէպօ»ի խեղճ վարիանտն է: Իսկ ես ասում էի, որ թէեւ թեմայի եւ սիւժէի ինչ-ինչ նմանութիւն կայ, բայց Շիրվանզադէն այդ պիէսում վարպետօրէն պատկերել է նոր շրջանի հայ բուրժուական ընտանիքը եւ տուել է յաջող, կենդանի խարակտերներ, դրամատիկ ուժեղ մոմենտներ եւ լաւ դիալոգ: Իսահակեանը համաձայն չէր: Ինչո՞ւ. որովհետեւ էր ինչպէս պարզուեց յետոյ, գտնւում էր մեր հին քննադատներից մէկ – երկուսի ազդեցութեան տակ : Բայց մի օր գնաց տեսաւ ներկայացումը եւ հիացած էր :

— Ինչ մեծ գրող է: Որքա՜ն կենդանի է տուել հարուստ մլատին եւ նրա ընտանիքը :

ԱՏ. ԶՕՐԵԱՆ

(14 Տար.)

(*) Յուշերս մեքենագրելուց առաջ ես դիմեցի հանգուցեալ բանաստեղծի ձեռագրերն ուսումնասիրող ընկերներին, թէ իրօք կա՞ն էպոսի մշակման նշաններ, եւ իմացայ, որ կան վիպերգի մշակման մի քանի ֆրագմենտներ :

կական ծագում ունեցող գրողները Ար-շակ Չօպանեանի ղեկավարութեամբ ըս-տեղծեցին հայ գրականութեան կեդրոն մը Փարիզի մէջ: Անոնցմէ շատեր եղան անդամ Ա. Մէյէի եւ Ֆր. Մաքլերի կողմէ ստեղծուած Հայկական Ուսում-նասիրութիւններու Ընկերութեան:

Ա. Մէյէի, Ֆր. Մաքլերի եւ Լուի Մա-րիէսի դպրոցին մէջ կազմուած հայա-գէտներու շարքին, բացի ոչ Ֆրանսացի բազմաթիւ երիտասարդներէ, պատուեցան քանի մը երիտասարդ Ֆրանսացիներ, ո-րոնցմէ պէտք յիշատակենք Ժորժ Քիւ-ննտ՝ զուիցերական ծագումով, որ Շարլ Պայիի, ինչպէս նաեւ Ժընեւի Մաքս Նիտերմանի աշակերտն էր, ապա՝ Սթ. Լիոնէ եւ Ֆր. Ֆէյտի: Բայց ամէ-նէն առաջ, իբրեւ Ֆրանսայի ամենակա-րեւոր արդի հայագէտը պէտք է նկա-տենք Քօլէժ տը Ֆրանսի Փրոֆէսօր եւ Ա. Մէյէի մերիմ աշխատակիցը՝ Էմիլ Պէնվենիսթ: Ան հնդեւրոպական բաղ-դատական քերականութեան մեծագոյն հեղինակներէն մէկն է ու բացի այդ՝ մեծ իրանագէտներէն մէկը, որ ծանօթ է ու գնահատուած աշխարհի բոլոր իրա-նագէտներուն կողմէ: Աշխատելով Ա. Մէյէի «Դասական հայերէնի բաղդատա-կան քերականութեան մը ուրուագծեր» հայկական պատմական քերականութեան երկրորդ հրատարակութեան վրայ (ա-ռաջին հրատարակութիւնը՝ 1903ին, երկրորդը՝ 1936ին), օգտագործելով հա-յագիտութեան մէջ ձեռք բերուած բոլոր նոր արդիւնքները, զանոնք ներմուծելու համար երկրորդ հրատարակութեան մէջ (որուն համար այլապէս աշխատեցաւ նաեւ Լ. Մարիէս) եւ լուծելով հայ հա-մեմատական քերականութեան կարգ մը խնդիրները, զորս կը շարունակէ շօշա-փել լեզուաբանական հանդէսներու մէջ հրատարակուած յօդուածներով, Էմ. Պէնվենիսթ այսօր կարելի է նկատել Ա-րեւմուտքի մեծագոյն հայագէտներէն մէկը: Իր վերջին «Դասական հայերէնի հնչաբանութեան եւ համաձայնութեան մասին» յօդուածին մէջ ան անկախ կերպով կը հասնի միեւնոյն եզրակացու-թեան, որուն յանգեցաւ ակադ. Ար. Ղա-րիբեան իր բարբառագիտական հետազօ-տութիւններով:

Ուրիշ հայկաբան մը, Ֆրետերիք Ֆէյ-տի, որ հայերէն լեզուի փրոֆէսօր է Փարիզի Արեւելեան լեզուներու Ազգային դպրոցին մէջ, եւ ծագումով ալ Հայ (ԽՄԲ.— Փրոֆ. Ֆէյտի զտարիւն ֆրանսա-ցի է, կինը Հայ է) կը շարունակէ Ֆր. Մաքլերի լաւ աւանդութիւնը և իր աշա-կերտներուն մէջ կը մշակէ սէր Հայաստանի, անոր հին մշակոյթին եւ գրակա-նութեան նկատմամբ: Իրեն կը պարտինք «Արդի հայերէնի քերականութիւն» մը, արեւմտեան բարբառ (Վենետիկ, 1936) եւ բազմաթիւ լեզուական ուսումնասի-րութիւններ:

ՓՐՈՖ. Վ. ՊԸՆԸՑԵԱՆՈՒ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ՄԸ
ՓՐՈՖ. ՍԻՍԱԿԵԱՆԻ ՀԵՏ

Պոլսոյ Ժամանակը հետեւեալ տեսակ-ցութիւնը ունեցած է փրոֆ. Ն. Սիսակ-եանի հետ:

Զինքը անձամբ չէինք ճանչնար, բայց դժուար չեղաւ զատորոշել զայն Հիլթընի սպասման սրահներու խաժամուժին եւ ե-ռեփուն բազմութեան մէջ: Ալեւորած մազեր, բարձր ճակատ մը, բայց խելա-պէս բարձր, թեթեւօրէն արծուենիստ, ոչ շատ բարձրահասակ, բայց թիկնեղ: Ահա ակադեմիկոս Նորայր Սիսակեանը, կենսաքիմիայի միջազգային գիտնականը որ լայն բաժին մը ունեցած է դէպի ան-ջրպետ խորհրդային թռիչքներու պատ-րաստութեան գործին մէջ:

Շատ պարզ է ան, ժպտերես եւ դիւ-րահաղորդ:

Ակադեմիկոս Նորայր Սիսակեան ծնած է Աշտարակ 1907 թուականին:

«Երկրորդական ուսումս Էջմիածնի մէջ ստացած եմ, իսկ բարձրագոյնը Մոսկուայի Համալսարանին մէջ, զոր ա-ւարտելէ յետոյ, 1932 թուականին սկսայ Պիօքիմիա դասախօսել նոյն Համալսարա-նին մէջ: 1945 – 50, երբ այցելու ուսու-ցիչ Երեւանի Համալսարանին մէջ եւս դասախօսեցի»:

Փրոֆ. Սիսակեան որ շատ սահուն հա-յերէն մը կը խօսի, ըսաւ նաեւ թէ բացի ռուսերէնէ, գիտէ նաեւ անգլերէն, զոր սորված է ինքնօգնութեամբ եւ կը խօսի այդ լեզուն ալ հեշտօրէն:

Ակադեմիկոս Սիսակեան ներկայիս Իւնէսքոյի վարչական մարմնին անդամ է եւ հոն կը նախագահէ խորհրդային պատ-ուիրակութեան: Ինչպէս յայտնի է Իւ-նէսքոյի մաս կը կազմեն 106 պետու-թիւններ, որոնցմէ 24ին ներկայացու-ցիչներէն կը բաղկանայ վարչական խոր-հուրդը, որուն կեդրոնն է Փարիզ: Փրոֆ. Սիսակեան երկրորդ անգամ ըլլա-լով անդամ ընտրուած է այս կազմակեր-պութեան: Հայ գիտնականը, երբ Խոր-հրդային Միութեան պատուիրակ քա-նիցս մասնակցած է Իւնէսքոյի համաժո-ղովներուն Ամերիկայի, Անգլիոյ, Գեր-մանիոյ, Ֆրանսայի, Իտալիոյ, Պելժիոյ, Ճափոնի, Հնդկաստանի եւ այլ երկիրնե-րու մէջ:

Իւնէսքօ, այս տարեշրջանին իր հեր-թական նիստը կը գումարէ Թուրքիոյ մէջ եւ այս պատճառով է որ Պոլիս ե-կած է Սիսակեան:

«Առաջին անգամ է որ ձեր երկիրը կ'այցելեմ, քանի մը տարի առաջ մէկ անգամ անցած էի միայն Պոլսէն: Դեռ շատ բան չտեսայ, բայց պէտք է ըսել թէ գեղեցիկ է ձեր քաղաքը»:

Իւնէսքոյի նիստերը երեք օր պիտի տե-ւեն Պոլսոյ մէջ, ուրկէ յետոյ հիւր պատ-ուիրակութիւնները պիտի մեկնին Անգա-րա ապա յաջորդաբար պիտի այցելեն՝ Գոնիա, Իզմիր, Պերկամա, Պուրսա եւ ամսոյս 21ին ալ պիտի վերադառնան Փա-րիզ: Խորհրդային պատուիրակութիւնը կը բաղկանայ բացի Ակադեմիկոս Սի-սակեանէ ուրիշ երկու անձնաւորութիւն-ներէ եւս, որոնցմէ Պապիրոֆի հայրն ալ Հայ է, իսկ մայրը Ռուս:

ՊԷՏՔ Է ԳԻՏՆԱՔ ԹԷ ...

Անգլիոյ ամէնէն հին եկեղեցիներէն մէկուն, աւելի քան ութ հարիւր տարի առաջ շինուած Էսէքսի Սէնթ Մէրի (Սրբուհի Մարիամ) եկեղեցիին հովիւը՝ Քրիսթո-ֆըր Ուունէյ, վերջերս Հին Կտակարա-նի 84 սաղմոսները ջնջած է, զանոնք քրիստոնեաներու կողմէ երգուելու ա-նարժան նկատելով: Անոնց տեղ՝ Նոր Կտակարանէն որոշ հատուածներ աւել-ցուցած է ան:

Արժանապատիւ Տէր Հայըր, որ 51 տարու է ներկայիս, ուրիշ քայլեր ալ ա-ռած է: Օրինակի համար, յայտարարած է թէ՝ այսուհետեւ, պիտի չպսակէ իր ծուխին մաս կազմող այն զոյգերը՝ որ ե-կեղեցի չեն յաճախեր: Նմանապէս, պի-տի չմկրտէ եկեղեցիէն հեռու մնացող ծնողքներու զաւակները:

Տէր Հայըր յոյս յայտնած է թէ՝ անգ-լիքան ուրիշ քահանաներ ալ պիտի հե-տեւին իր օրինակին: Ըսած է թէ՝ մօտ ատենէն տպագրութեան պիտի յանձնէ իր բարեփոխած Սաղմոսը: «Իմ ջնջած 84 սաղմոսներս և ուրիշ մէկ քանի սաղմոս-ներու որոշ հատուածներ լեցուն են ցե-ղային նախանձով, սպառնալիքով, ա-նէծքով եւ լուտանքով ու չափազանց ա-րիւնոտ են: Անոնց յիշատակումը ե-կեղեցիներուն մէջ՝ նախատինք է Աս-տուծոյ եւ հաւատացեալներուն հան-դէպ», ըսած է ան:

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԲԱԶՄԱՎԷՊ, ամսագիր թիւ 3–5 Մարտ Մայիս 1962: Հրատարակութիւն Վենե-տիկի Մխիթարեան Միաբանութեան Ս. Ղազար, Վենետիկ:

Պատերազմէն ի վեր գիրար առաջին անգամ տեսնող բարեկամներ կը զրու-ցեն:

— Պատերազմը չվերջացած՝ ես ա-մուսնացայ, կ'ըսէ առաջինը:

— Ես ալ, կը յարէ երկրորդը:

— Ես ամուսնացած ատենս դեռ վիրա-ւոր էի: Ոտքս եւ մէկ ձեռքս գաճի մէջ էին, կը շարունակէ առաջինը:

— Ես ալ վիրաւոր էի, կը յարէ երկ-րորդը: Աչքերս կապուած էին:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Անկասկած «Խանասոր»ի արշաւանքին տօնակատարութիւնը կը հանդիսանայ Մարսէյլի Հայութեան տարեկան մեծա-գոյն ու բազմամարդ ձեռնարկը, ուր Հա-յերը կու գան յարգելու յիշատակը Հայ հերոսներուն, ու ապրելու համար ամ-բողջ օր մը ազգային տաք մթնոլորտի մէջ: Ինչպէս ամէն տարի, այս տարի ալ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջանային կոմիտէն ձեռնարկեց անոր կազմակերպութիւնը, անցեալ Կիրակի, ամբողջ օրը Բիւժ լէ Բէնի անտառի մուտքին ծածանեցան Ֆը-րանսական ու հայկական դրօշները, ու հնչեց հայ երգը: Հայկական պարը խան-դավառեց տարեցն ու երիտասարդը:

«Նոր Սերունդի» Ռոստոմ ու Քրիս-տափոր խումբի տղաքը կը հսկէին կար-գապահութեան:

Ժամը 3·30ին սկսաւ տօնակատարու-թեան գլխաւոր բաժինը: Ընկեր Արմա-ղանեան որ կը նախագահէր, իր բացման խօսքին մէջ պատմականը ըրաւ Խանասո-րի դէպքին, զայն դասելով յեղափոխա-կան պատմութեան լաւագոյն էջերէն մէ-կը:

Նոր Սերնդականները բերին իրենց մասնակցութիւնը գեղարուեստական բաժնին, երգով, նուագով ու արտասա-նութեամբ:

Օրուան գլխաւոր խօսողն էր ընկեր Խաչիկ Մկրտիչեան, շուրջ քսան վայր-կեան տեւող իր ճառին մէջ, ընկերը շեշ-տեց — Ֆէտայիին, այս օտար բառը որ նուիրականացուցած է հայ լեզուն, կը մարմնացնէ այն հերոսին տիպարը, ո-րուն կարելի չէ հանդիպիլ օտար ազգե-րու մէջ, այդ համեստ, յաճախ անգրա-գէտ մարդոց խումբը, որ ապարեց իջաւ բախտորոշ շրջանի մը, հայ ժողովուրդի քաղաքական պատմութեան անիւը դար-ձնելու: «Յուլիս ամսուն 25ին կատարե-ցէք մեր տօնը», կը կատարենք, ու պի-տի կատարենք այնքան ատեն որ գոյու-թիւն ունին ձեր գաղափարական յաջորդ-ները, ինչ փոյթ թէ ձեր կեանքը ժողո-վուրդին ու հայրենիքին համար չսակար-կած նուիրեալներ տակաւին անտեսուած էք հայրենիքին մէջ:

Ընկեր Մկրտիչեանի խօսքերէն ետք Նոր Սերունդի պարախումբը եկաւ խան-դավառութիւնը հասցնելու գագաթնակէ-տին: Հայկական գեղեցիկ տարազներու մէջ մեր տղաքն ու աղջիկները մեզ տա-րին Նաւասարդեան օրերուն:

Գ. Պ.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (129)

ԱՒԱԶԱԿԱՊԵՏԸ

ԳՐԵՑ՝
ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍ ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ

Ու գիշեր մը, վերջին անգամն ըլլա-լով, Լուսիկ խոր ցաւէ մը սթափեցաւ, [illegible]գին դարձուց իր աչքերը, մոլորա-գին նայուածք մը նետեց իր բարձին վը-րայ, ու նայեցաւ Աւազակապետին երե-սը:

— Դուն քո՞վս ես, հայր իմ, թոթովեց [illegible] ձայնով մը որ կը խեղդուէր կոկորդին մէջ: Ախ, մի... չեմ ուզեր որ աչքէս հեռանաս: Թող որ գլուխս գրկիդ մէջ դնեմ վայրկեան մը... Ուրիշ ոչինչ: Ճիգ մը ընելով գլուխը բարձէն վեր ա-ռաւ ու հօրը թեւերուն վրայ հանգչե-ցուց:

— Այսպէս, այո, այսպէս կ'ուզէի մեռ-նիլ, մրմնջեց մահամերձ գեղանի Լու-սիկն: Կ'ուզէի որ դուն քովս ըլլայիր, կ'ուզէի որ աչքս հայրենի [illegible] եր-կինքին յառէի, կ'ուզէի որ այս պաշտելի երկրին ջուրէն ու օդէն զրկուած չըլլայի: Աստուած ձայնս լսեց: Հայր իմ, սիրելի հայր իմ, ալ երջանիկ եմ ու երջանիկ էակի մը պէս կը մեռնիմ: Ոհ, աչքս ճամբան չեմ մեռնիր: Ամէն կարօտ ա-ռի: Կը մնայ հայրենիքիս ազատութեան կարօտը: Ան ալ քու բաժինդ ըլլայ: Մնաս բարով, անուշիկ հայրս, մնաս բա-րով, իմ ամբողջ երջանկութիւնս...

Ու հէք աղջիկը լռեց: Չոր հազ մը յան-կարծ սաստկացաւ ու վերջացուց անոր առկայծ կեանքը:

Ան ոչ եւս էր...

Աւազակապետը կամաց մը թեւերուն վրայէն վար առաւ Լուսիկի անշունչ մարմինը:

Լուսիկի մարմինը թաղել տուաւ Վա-նականի անյիշատակ շիրմին քով ու վը-րան այս քանի մը տողերը գրեց.

«Հոս կը հանգչի բովանդակ կեանքին մէջ տառապած հոգի մը»:

Յետոյ Պարսկաստան վերադարձաւ:

Ոհ, ընկճուած չէր ան: Վրէժխնդրա-կան ոգին իր մէջ այնպիսի արտակարգ կորով մը լեցուցած էր որ կը ժայթքէր:

Իրեն համար գերեզման մը միայն կը մնար ու անոր ցուրտ հողը: Պէտք էր այդ գերեզմանին ու անոր ցուրտ հողին մօտե-նալէ առաջ լուծէր իր վրէժը, պարպէր իր հոգւոյն ամբողջ դառնութիւնը, դեռ զարնէր, դեռ յօշոտէր, դեռ ոտքերուն տակ քաշկռտէր ու դեռ ծծէր թշնամինե-րուն արիւնը:

Այս էր այդ մեծ մարդուն ամբողջ նը-պատակը:

Հետեւաբար գնաց խումբի մը գը-լուխը անցաւ՝ որ կը բաղկանար քանի-կու հոգիէ: Անձնուէր ու արիասիրտ է-ին խումբին երիտասարդները ու ամէնքն ալ ռազմիկ ու կռուող:

Լեռներու մարդը տէրվիշ մը չէր, փա-քիր մը չէր, շէյխ մը չէր, մուրացկան մը չէր, եկեղեցական մը չէր: Ոչ, այլ հրամանատարն էր փոքրիկ բայց առիւծի կորիւններէ բաղկացած ջոկատի մը, որ կ'երթար ահագին բանակի մը դէմ դնե-լու: Անկից ետք պալատներու մէջ պիտի քաշկռտէր Թուրք փաշաներու մարմինը: Լեռը կար եւ հրացան: Անոնք բաւական էին:

Տարիներու աղետաւոր հանգամանքնե-րուն բերմամբ՝ Աւազակապետը կրցած էր երկրին ամէն լեռը, ամէն ուղին, ամէն ժայռը ու ամէն ապահով վայրերը աչ-քով տեսնել եւ ուսումնասիրել: Անիկա գիտէր գիշերուան ուղին ու ցերեկուան դիրքը: Անիկա գիտէր Քիւրտերու բնա-կավայրերը, գիտէր անոնց լեզուն, գի-տէր անոնց բարքերը եւ կը ճանչնար շէյխը, կը ճանչնար պէկը:

— Ոհ, զաւակներս, ըսաւ Աւազակա-պետը վեհ ձայնով մը, կը տեսնէ՞ք այս հրացանը: Շատ ժամանակ է որ ուսերուս վրայ չէի առեր զայն: Անիկա պաշտելի է անոնց համար որ կը ճանչնան պատիւն ու ազատութեան նուիրական գաղափարը: Ձեր յոյսը թող Աստուծոյ ու անոր վրայ ըլլայ: Բաւական է օտարութիւնը ձեզի, անցնինք ազատ լեռներէն, անցնինք հայրենեաց աւերակներէն, անցնինք մար-տիրոսներու արիւնով շաղախուած դաշ-տերէն: Հոն մեր սրտին խօսող յիշա-տակներ կան, ձայներ կան, վրէժներ կան: Գիտցէք թէ մարդուս անձնուիրու-թիւնը շատ բան կրնայ ընել:

Այս խրախուսիչ խօսքերը վերջացնելով խումբը առած ուղղակի Վանայ նահանգը մտաւ:

Աւազակապետը Վանայ ծովին երկայն-քը շրջապատող լեռներուն մէջ ապաս-տանարան մը գտաւ, որ Նարեկայ վան-քէն շատ քիչ հեռաւորութիւն ունէր: Այդ լեռները, այդ գեղեցիկ դաշտավայրը, այդ ընդարձակ գետինը, մէկ խօսքով՝ այդ Ռշտունեաց ամբողջ գաւառը կը պատկանէր հռչակաւոր Շէյխ Ճէլալէտ-տինին որ տարիներ առաջ մեռած էր ու որդիները կը մնային անոր ժառանգորդ-ները:

(Շար.)

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վասպուրականի Հայր. Միութեան կեդր. վարչութիւնը իր խոր– րին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Պ.Պ. Կամսար Միհրան Հացպուրծեանի, Տիկին Վարսենիկ Աղչիպաշեանի, նոյնպէս Պ. Ալէքսան Պապայեանի, ԺԻՐԱՅՐ ՀԱՅԱ– ԳՈՐԾԵԱՆԻ կսկծալի մահուան առթիւ:

"ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ"

Շատ քիչ թիւով տրամադրելի տե– ղեր մնացած են: Իրենց զաւակները արձանագրել փափաքող ծնողքնե– ներէն կը խնդրուի, որ փութով կա– տարեն անհրաժեշտ դիմումը:

1962 – 1963

Ուսումնական շրջանը կը բացուի ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ ԱՌԱՒՕՏ՝ ՍԵՊՏ. 24

Վարժարանի տեսչութիւնը՝ ծնողք– ներու ուշադրութեան կը յանձնէ այդ թուականը, խնդրելով որ ճըշ– դապահութեամբ, այդ օրը, դպրոց առաջնորդեն իրենց աշակերտ զա– ւակները:

26, Rue Troyon, SEVRES (S. et O.)
Tél.: OBS. 18-28

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Յառաջիկայ Սեպտ. 20ին, Հինգշաբ– թի օր կը վերաբացուին Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ հովանաւորութեան տակ գտ– նուող Հինգշաբթի օրուան դասընթացք– ները, հետեւեալ վայրերուն մէջ.—

ԺԱՆԹԻՅԻ.— 22 Րիւ Վիքթոր Հիւկօ:

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Տեղական ֆրանս. դպրո– ցի սրահին մէջ:

ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՄՊ – ԱՆԻԷՌ.— 4 Րիւ Մարի Լոռ, Պուա – Քոլոմպ:

ՇԱՒԻԼ.— Եկեղեցւոյ յարակից սրա– հին մէջ:

ՊԱՆԵԽՕ–ՔԱՇԱՆ.— 24 Րիւ Հայկ Դը– պիրեան:

ԱՌՆՈՒՎԻԼ.— Եկեղեցւոյ յարակից սրահին մէջ:

ՓԱՐԻԶԻ ԵԿԵՂԵՑԻ.— 15 Րիւ Ժան Կու– ժոն: Եկեղեցւոյ խորհրդարանը:

Տեղական կրթ. Մարմինները արդէն ա– պահոված են ուսուցչական կազմերը:

Կը խնդրուի յարգելի ծնողքներէն փու– թով արձանագրել տալ իրենց զաւակնե– րը վերոյիշեալ թաղամասերուն մէջ:

ԴԻՒԱՆ

×

Ֆ. Կապ. Խաչի Մարսէյլ քաղաքի մասնաճիւղին վարժարանը կը վերաբաց– ուի Հոկտեմբեր 4ին:

Արձանագրութիւնները ամէն Հինգշաբ– թի կէսօրէ ետք ժամը 4–6, Ահարոնեան Ակումբին մէջ:

×

1962 – 63 տարեշրջանին «Խրիմեան վարժարանի» վերաբացման առթիւ, Ֆ. Կ. Խաչի Շրջ. վարչութիւնը կոչ կ'ընէ Իսի լէ Մուլինոյի հայրենակիցներուն, որ իրենց զաւակները արձանագրել տան օր առաջ:

Ուսուցիչ նշանակուած է Պ. Պ. Սը– նապեան (Լիբանանէն):

Դպրոցը կը վերաբացուի Հոկտեմբեր չորսին, Հինգշաբթի օր: Արձանագրու– թիւնները տեղի կ'ունենան, վարժարա– նին մէջ, այս Հինգշաբթի, Ուրբաթ եւ Շաբաթ օրերը, Սեպտեմբեր 20, 21 եւ 22 կէսօրէ ետք:

×

Լիոնի «Հայկազեան» վարժարանը կը վերաբացուի Հինգշաբթի Սեպտեմբեր 20 (փոքրերուն համար) եւ Կիրակի առտու Սեպտեմբեր 23 (մեծերուն համար):

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Սորպոնի Մեծ սրահին մէջ ՆՈՅ. 11– ին, տեղի պիտի ունենայ Ս. Մեսրոպ Մաշտոցի Ծննդեան 1600ամեակի տօնա– կատարութիւնը, Փարիզի եւ շրջակայից բոլոր հայ Միութիւններու մասնակցու– թեամբ:

×

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, Հոկտ. 28ին ժամը 16էն կէս գիշեր Թորթ Ե.ի շքեղ սրահներուն մէջ: (Եղանակին առաջին պարահանդէսը):

ԽԱՉՎԵՐԱՑ

Այս Կիրակի, Խաչվերացի տօնին առ– թիւ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկե– ղեցւոյ մէջ պիտի մատուցուի հանդիսա– ւոր քառաձայն պատարագ:

Պիտի պատարագէ եւ պիտի քարոզէ Հայրապետական Պատուիրակ՝

ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊԻՍԿ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8ին, Ս. պատարագ 10ին, երեկոյեան թափօր 4.30ին:

Երկուշաբթի, Մեռելոց, պատարագը կը սկսի ժամը 10ին: Պիտի կատարուի հոգեհանգիստ մեր բոլոր ննջեցեալներու հոգիներուն համար:

Կը հրաւիրուի մեր ժողովուրդը ներ– կայ գտնուելու այս արարողութիւննե– րուն:

×

ՇԱՒԻԼԻ ՄԷՋ

Հանդիսաւոր պատարագ, այս Կիրակի ա– ռաւօտ:

×

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, Rue Thouin, PARIS

Այս Կիրակի Խաչվերաց եւ տօն ժողո– վրդապետական եկեղեցւոյ: Ժամերգու– թիւն ժամը 10ին, հանդիսաւոր ձայնաւոր պատարագ ժամը 10.30ին:

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Մայր Եկեղեցիի վարչութիւնը կը ծա– նուցանէ թէ՝ այս Կիրակի խաչվերացի տօնը կը կատարուի օրուան յատուկ հան– դիսաւոր արարողութեամբ, ինչպէս նաեւ Մեռելոցի առթիւ հոգեհանգիստի պաշ– տօն, ընդհանուր ննջեցեալներու յիշատա– կին: Իսկ կէսօրէ ետք ժամը 5ին, Ան– դաստանի Թափօրի արարողութիւն:

×

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի առաւօտ, հանդիսաւոր պատարագ, մասնակցութեամբ «Կոմի– տաս» երգչախումբին, ղեկավարութեամբ Պ. Մ. Օֆլազի:

×

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյ Կրօն. Ընկերակցութեան վարչութիւնը կը ծա– նուցանէ, թէ այս Կիրակի առաւօտ, Խաչվերացի տօնին առթիւ տեղի կ'ունե– նայ հանդիսաւոր Ս. պատարագ: Յա– ւարտ պատարագի հոգեհանգիստ, Կրօ– նական Ընկերակցութեանս հանգուցեալ ատենապետ Գուրգէն Տապաղեանի մահ– ուան Բ. տարելիցին առթիւ:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՄԱՏԵԱՆ ՀԱՅԿԱԶԱՆՑ
(ԳԻՐՔ ԱՄԷՆ ՕՐ ԿԱՐԴԱԼԻՔ)

ԳԻՆԸ 3 Ն. Ֆ.

ԴԻՄԵԼ «ՅԱՌԱՋ»Ի ԽՄԲԱԳՐԱՏՈՒՆԸ

ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՄԷՋ

ԸՆԿ. Ա. ՔԷՕՍԷԵԱՆ
(Ֆօթօ Ռէքս)

2 Ռիւ Պէռնար տիւ Պուա:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Ֆիլատելֆիայէն (Ամերիկա) Խորէն Պազալեան, Տիգրանակերտցի, կը փնտռէ իր քրոջ որդին՝ Ովսաննա Պուրածեան որ ամուսնացած է Ուրֆացիի մը հետ, պա– տերազմէն առաջ: Հօրը անունը՝ Հա– րունեան, մօրը՝ Օղիտա Պազալեան: Բը– նիկ Տիգրանակերտցի, պէտք է շուրջ 65 տարեկան ըլլայ եւ կը կարծուի թէ Փա– րիզի շրջանները կ'ապրի: Տեղեկացնել՝

Mr. A. AUBOZIAN
27, Rue Dedieu, VILLEURBANNE (Rhône)

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Երիտասարդ մը 14 – 16 տարեկան պօ– նըթէրիի մը մէջ աշխատելու համար: Դիմել՝ Շտիկեան հաստատութեան,

Ets. CHEDIKIAN
285, Rue St.-Denis, Paris 2e

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Իսիի ԽԱՆԱՍՈՐ խումբին կողմէ: Այս կիրակի ժամը 16էն 23, Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Ռիւ Պլէօ:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

BUFFET — BAR

Disques Sélectionnés

ԻՆՉՊԷՍ ՏԵՍԱՅ ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ

(Տպաւորութիւններ)

Գրեց՝

Հ. ՎԱՀԱՆ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

ՍՊԱՌԱԾ Է

ՅՆՈՐ ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ, ՈՉ ՄԷԿ ՏՐԱՄԱԴՐԵԼԻ ՕՐԻՆԱԿ՝ ՅԱՌԱՋԻ ՄՕՏ ԿԱՄ ԳՐՔՈՅԿԻՆ ՀՐԱՏԱՐԱ– ԿԻՉ՝ ՎԵՆԵՏԻԿԻ ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ՏՊԱՐԱՆԸ:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎ

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Կիրակի Սեպտեմբեր 16, կէսօրէ ետք ժամը 4ին, Կապոյտ Խաչի դպրոցի սրահը:

Կարեւոր օրակարգ.— զեկուցում, դպրոց– ներու վերաբացում, վարչութեան ըն– տրութիւն:

Ներկայ կ'ըլլայ Միութեան գործա– վարը:

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ներկայացուցչական ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջաններու մարմիններու ներկայացուցիչները այս Շաբաթ, ժամը 20.30ին, Մշակոյթի Տան սրահին մէջ: Կարեւոր օրակարգ: 1.— Զեկուցում պատգամաւորներու: 2.— Ընտրութիւն Շրջ. կոմիտէի:

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէի ընկերական ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 20.30ին, Ահարոնեան ակումբը: Շատ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»Ը ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի 13 Հոկտեմբեր, Շաբաթ գիշեր մինչեւ լոյս, 6րդ թաղամասի քաղաքապետարանի սրահներուն մէջ:

×

Ֆ. Կապ. Խաչի Մարսէյլ քաղաքի պա– րահանդէսը Սփլանտիտի մէջ, Դեկտեմ– բեր 22, Շաբաթ գիշեր:

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ մէջ Հ. Յ. Դ. Օրը կը տօնուի, Հոկտեմբեր 27, Շաբաթ գիշեր ժամը 21էն մինչեւ լոյս, «Ալհամպրա»յի սրահներուն մէջ, բացառիկ պատ– րաստութեամբ:

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

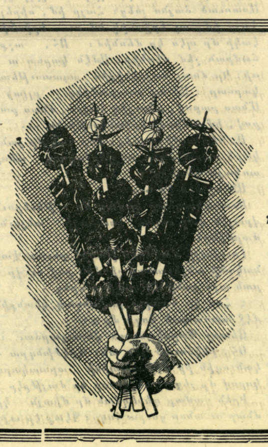
ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ն. Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազ– դերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան:

ՃԱՇԱՐԱՆ

ԵԱՐ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԹԵՒԱՆԵԱՆ

Եւրոպական, հայկական եւ կովկասեան ընտիր ճաշեր:

Առաջնակարգ կովկասեան խորոված– ներ, շաշլիք, քարսքի:

ՀԱՃԵԼԻ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

Bar Américain

AU CŒUR MÊME DES CHAMPS-ÉLYSÉES

4, RUE ROBERT-ESTIENNE
(Rue Marbeuf) PARIS - 8e
Téléphone: BAL. 31-21
Métro: F. D. Roosevelt

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն.Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն.Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն.Ֆ. — Հատը 0.25 Ն.Ֆ.

ԿԻՐԱԿԻ 16 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

DIMANCHE 16 SEPTEMBRE 1962

38ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9406 — 38e ANNÉE

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 18ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5307

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԿՂԵՐԱՊԵՏԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ

Իր գահակալութեան առաջին օրերէն սկսեալ Վազգէն Ա. Կաթողիկոս ուզեց նորութիւն մտցնել մեր եկեղեցական-կրօնական բարքերուն մէջ, «Եպիսկոպոսական Ժողով» անունին տակ:

Կղերապետական ձգտում մը ակներեւ է իր գործունէութեան մէջ: Ձգտում, որ իրերու ճախորդ դասաւորման պատճառաւ արդիւնքի մը չի հասնիր:

1955 Սեպտեմբեր 30ի Կաթողիկոսական ընտրութեան չէին մասնակցած արտասահմանի մեր նուիրապետական երեք աթոռներուն պետերը, հակառակ Մայր Աթոռին կողմէ անոնց ուղղուած հրաւէրներուն:

Պոլսոյ պատրիարք Գարեգին Արք. Խաչատուրեան այն ատեն չէր գացած էջմիածին: Ձուզե՞ց երթալ թէ Թուրք կառավարութեան կողմէ չարտօնուեցաւ երթալու: Ամէն պարագայի իր բացակայութեան պատճառ ցոյց տրուեցաւ 1955 Սեպտեմբեր 6ի ծանօթ դէպքը, որ թարմ էր դեռ եւ որ խորապէս յուզած էր Պոլսոյ քրիստոնեայ բնակչութիւնը:

Երուսաղէմի Ս. Յակոբեանց Աթոռի պատրիարքական տեղապահ Եղիշէ Արք. Տէրտէրեան նոյնպէս չէր գացած, իրեն յատուկ պատճառներով:

Գէորգ Զ. Չէօրէքճեանի փոխանման վաղորդայնին հանդուցեալին կտակը բացուելով յայտնի եղաւ, որ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը տեղապահ նշանակած էր Եղիշէ Արք. Տէրտէրեանը:

Մայր Աթոռի հրաւէրին ժխտական պատասխան տուաւ Երուսաղէմի տեղապահը, որ այդ օրերուն Հնդկաստան կը գտնուէր:

Եղիշէ Արք. ո՛չ միայն մերժեց էջմիածնի տեղապահի պաշտօնը, այլեւ չմասնակցեցաւ Վազգէն Ա.ի ընտրութեան եւ նամակով մը խնդրեց, որ կաթողիկոսական թեկնածուներու ցանկին մէջ չըլլայ իր անունը:

Էջմիածին չգնաց նաեւ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ կաթողիկոսական տեղապահ Խադ Արք. Աջապահեան, որ այն ատեն կը յաւակնէր բազմիլ Շնորհալիի Աթոռին վրայ: Համայնավար եւ յառաջդիմական տարրեր կաթողիկոսարանին առջեւ ցոյցեր կատարեցին՝ բողոքելու համար տեղապահի բռնած «հակաէջմիածնական» դիրքին դէմ:

Նկատելով որ մեր նուիրապետական երեք աթոռներու պետերը չէին մասնակցած 1955 Սեպտեմբեր 30ի ընտրութեան, Վազգէն Ա. որոշած էր 1956ի գարնան «Եպիսկոպոսական Ժողով» մը գումարել էջմիածնի մէջ, հրաւիրելով երեք պետերուն հետ նաեւ թեմական առաջնորդ եպիսկոպոսները:

Գարեգին պատրիարք 1955 Նոյեմբերին հրաւէր ստանալով, կը յայտնէր մեզի թէ կը պատրաստուի յառաջիկայ գարնան էջմիածին երթալ, մասնակցելու եպիսկոպոսական ժողովին:

Գիտենք թէ ծանօթ պատճառներով այս ժողովը փոխանակ էջմիածնի՝ գումարուեցաւ Գահիրէի մէջ 16 էջմիածնական եպիսկոպոսներու մասնակցութեամբ, 1956 Մարտ 5-8:

Ցաւը խնդիրներ կային օրակարգին վրայ: Սակայն ժողովը աւելի շատ զբաղեցաւ 1956 Փետրուար 20ի Կիլիկիոյ կաթողիկոսի ընտրութեան հարցով եւ տըւաւ ճախող որոշումներ, որոնք կատարեալ դարձուցին Լիբանանի եւ Սուրիոյ մեր գաղութներուն «երկփեղկում»ը:

Այժմ Ազգային-Եկեղեցական Ժողովէն ետքը Վազգէն Կաթողիկոս ծրագրած է նոր «Եպիսկոպոսական Ժողով» մը գումարել, այս անգամ «խորհրդակցական» հանգամանքով:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԵՆԸՏԻ ԵՒ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՀԱՐՑԵՐԸ

ԵԹԷ ՔՈՒՊԱ ՅԱՐՁԱԿՈՂԱԿԱՆ ԿԱՅԱՆԻ ՄԸ ՎԵՐԱԾՈՒԻ, ԱՄԵՐԻԿԱ ԿԸ ՄԻՋԱՄՏԷ

Քենըտի իր յայտարարութեան մէջ ուզեց նախ պարզել ամերիկեան տեսակէտը Քուպայի հարցին նկատմամբ:

«Շատ խօսուեցաւ Քուպայի կացութեան մասին այս օրերուս, թէ համայնավար եւ թէ մեր կողմը: Կ'օգտուիմ այս առիթէն վերահաստատելու համար եղելութիւնները իրենց իսկական հեռանկարին վրայ»:

Եւ նախագահ Քենըտի կը շարունակէ յայտնելով թէ նախ Քասթրօն եւ անոր կողմնակիցներն են որ դժուարութիւններ ունին: Վերջին տարին իր վարչաձեւը օրէ օր աճող կղզիացումի մը դէմ կը պայքարէր: Իր անունը այլեւս վախ չէր պատճառեր եւ աշակերտներն ալ չէր ներշնչեր լատին Ամերիկայի մէջ: Դատապարտուեցաւ Ամերիկեան Պետութեանց Կոմիտէին կողմէ, արտաքսուեցաւ Պաշտպանութեան Միջամերիկեան կոմիտէէն: Քասթրոյի իսկ կողմնակիցները տեսան թէ իրենց յեղափոխութիւնը դաւաճանութեան ենթարկուած է: Եւ փրկելու համար իր վարչաձեւը, Քասթրօ կը փորձէ խթանել ժողովուրդը ամերիկեան անմիջական յարձակման մը մասին ամբաստանութիւններ ընելով եւ երթալով Խորհրդային Միութեան գիրկը կ'իյնայ այն յոյսով որ պիտի կարենայ փրկել իր տապալումը: Այն օրէն (1958) երբ համայնավարութիւնը տեղաւորուեցաւ Քուպա խորհրդային թեքնիք եւ զինուորական անձնակազմը, անդադար դէպի այդ կղզին փոխադրուեցաւ: Այս շարժումը ներկայիս կը ծաւալի: Մօտէն կը հետեւինք, բայց կը կրկնեմ որ խորհրդային այս նոր առաքումները լուրջ սպառնալիք մը չեն: Եթէ Միացեալ Նահանգները գտնեն օր մը թէ անհրաժեշտ է զինուորական գործունէութեան անցնիլ Քուպայի մէջ, համայնավարութեան դէմ, խորհրդային զէնքերը եւ թեքնիկները բան չեն կրնար փոխել արդիւնքին վրայ: Բայց կը շեշտեմ յստակ կերպով եթէ երբեք պատահի որ համայնավար համախմբումներ վտանգեն մեր ապահովութիւնը մէկ կամ միւս ձեւով կամ Կուանթանամոյի մեր կայանը, Քափ Քանավերալի մեր փորձերը, ծովային մեր ճամբան դէպի Փանամայի Ջրանցքը, այն ատեն Միացեալ Նահանգները հարկ եղածը կ'ընեն երաշխաւորելու համար մեր եւ մեր դաշնակիցներուն ապահովութիւնը: Կը շարունակենք գործակցիլ Քուպայի կաղթականներու ղեկավարներուն հետ որոնք մեզի չափ նուիրուած են այդ ժողովուրդին ազատութեան:

Քենըտի խօսեցաւ նաեւ Իւ 2 օդանաւերու մասին եւ շեշտեց թէ Ամերիկա արտածումի արտօնութիւն չէ տուած այդ օդանաւերուն համար: Պերլինի մասին, կրկնեց թէ ոչ մէկ տարակարծութիւն կայ Ամերիկացիներուն միջեւ, յայտնեց նաեւ թէ հիւլէական փորձերը պիտի վերսկսին:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԴԱՄԱՍԿՈՍԷՆ կը հաղորդեն թէ Խալէտ էլ Ազէմի նորակազմ կառավարութիւնը վաւերացուեցաւ միաձայնութեամբ պակաս մէկ ձայն: 1961 Սեպտեմբեր 28էն ի վեր (Եգիպտոսի եւ Սուրիա բաժանում) Ազէմի դահլիճը հինգերորդն է: Նոր վարչապետը յայտարարեց թէ Սուրիա ամբողջովին չէզոք քաղաքանութեան մը պիտի հետեւի օտար քաղաքականութեան մարզին մէջ: Շեշտեց մանաւանդ թէ իր բոլոր ջանքերը պիտի թափէ առեւտրական նոր համաձայնագիրներ կնքելու համար, զարկ տալու համար երկրին տնտեսութեան: Քաղաքական շըրջանակներու կարծիքն այն է որ Խալէտ էլ Ազէմի կառավարութիւնը վերադարձ մըն է ժողովրդավար հիմնարկութեանց:

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ Նովոսթի մամուլի գործակալութիւնը տեսակցութիւն մը կը հրատարակէ Մոսկուայի Ալեքսիս պատրիարքին հետ որու ընթացքին, Պատրիարքը պատասխանած է կարգ մը հարցումներու Տիեզերական Ժողովի վերաբերեալ եւ շեշտած.— «Կրնանք հաստատել թէ ուղղափառ եւ կաթողիկէ եկեղեցիները իրարու մօտ են հաւատքի եւ ծէսի տեսակէտով եւ կը կարծենք թէ գիրենք բաժնող տարակարծութիւնները կրնան ջնջուիլ ժամանակի ընթացքին շընորհիւ Յիսուսի եթէ երկու կողմերը բարի կամեցողութիւն ցոյց տան»:

ՊԵԼԺԻՈՅ կառավարութիւնը ձերբակալած է վեց Ֆրանսացիներ իբրեւ «Գաղտնի Բանակ կազմակերպութեան» անդամներ: Կը կարծուի թէ պատասխանատու անձեր կան, բայց չարաթ առաւօտ կարելի չէր եղած ճշդել անոնց ինքնութիւնը: Խօսք կար թէ անոնց մէկը կրնայ ըլլալ գնդ. Առկուն:

ԼԻԲԱՆԱՆ եւ Թունուզիա դիւանագիտական յարաբերութիւններ պիտի ստեղծեն դեսպանական աստիճանի վրայ:

ՓԵՔԻՆԻ կառավարութիւնը յայտարարեց թէ Միացեալ Նահանգներու բանակը պէտք է պարպէ Ծայր. Արեւելքի իր կայանները: «Նոր Ձինաստան» գործակալութեան հաղորդած յայտարարութիւնը կ'ըսէ նաեւ թէ իրարու յաջորդող դէպքերը ցոյց կու տան թէ ամերիկեան աշխարհակալութիւնը պիտի յամառի յարձակողական եւ պատերազմական իր քաղաքականութեան մէջ: Յորչափ Ամերիկա գրաւէ Ֆորմոզան, Ձինաստանի ապահովութիւնը երաշխաւորուած չըլլար:

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ ՀԱՅ ԱՂԷՏԵԱԼՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Շրջ. վարչութիւնը կը տեղեկացնէ թէ հանգանակութեան ձեռնարկած է Պարսկաստանի աղէտեալներուն համար: Դրամական նըւէրներէ զատ, կ'ընդունի նաեւ հագուստեղէն, բուրդէ ծածկոցներ եւն.: Դիմել իր գրասենեակը՝ 17 Ռիւ Պլէօ: Մանրամասնութիւններ մեր յաջորդ թիւով:

ՆՈՐ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԹՈՂ ԼՈՅՍ ԼԻՆԻ, ՅԱՒԵՐԺ ԼՈՅՍ

Մայր մի՛ մտնիր, արեգա՛կ, թող լոյս
լինի, յաւերժ լոյս,
Իմ հայրենի երկնի տակ, թող լոյս լինի,
յաւերժ լոյս:
Շաղ տուր շողերդ շռայլ, որ չճանաչ
գիշերը,
Կորչի մութը դժնդակ, թող լոյս լինի,
յաւերժ լոյս:
Մեր ձորերում խորալսոր, մեր կիրճերում
ահաւոր,
Անդունդներում մեր դատարկ, թող լոյս
լինի, յաւերժ լոյս:
Թող շողերով վարարեն երկրիս ծովերը
— բոլոր,
Տիեզերքը բովանդակ, թող լոյս լինի,
յաւերժ լոյս:
Մեր սրտերում տենչավառ, մեր
մտքերում մտորուն,
Հոգիներում անպարփակ թող լոյս լինի,
յաւերժ լոյս:
Օ՛, արեւ իմ, ինձ համար, ոչինչ չկայ
այս կեանքում
Քո շողերից սուրբ ու թանկ, թող լոյս
լինի, յաւերժ լոյս:
Թէ մութը քեզ սպառնայ, ես քեզ համար
կը լինեմ,
Զօրավիգ ու նահատակ, թող լոյս լինի,
յաւերժ լոյս:

ՍԱՐՄԷՆ

ՆՈՐ ՄԱՆՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ ՀԱՅ ԶՈՀԵՐՈՒՆ ՄԱՍԻՆ

«Ալիք»ի վերջին թիւերէն (Սեպտ. 11-12) կը քաղենք նոր մանրամասնութիւններ Հայկ. գիւղերու բնաջնջման եւ մեր աղէտեալ հայրենակիցներու մասին:

Թեհրանի Թեմական խորհուրդի կողմէ, Սեպտեմբեր վեցին Ղազուին ղըրկուած է 4րդ կարաւան մը որ Թեհրանէն մեկնած է ժամը 1ին եւ աղէտին վայրը հասած է նոյն իրիկունը ժամը 7.30ին: Այս խումբէն առաջ արդէն Առաջնորդարանի կողմէ ղրկուած կարաւաններ կատարած են նախնական օգնութեան բոլոր գործերը եւ հիմնած են բժշկական կեդրոն մը, ուր երեք հայ երիտասարդ բըժիշկներ բոլոր վիրաւորները կը խնամեն անխտիր: Երկու վրաններ զետեղուած են որոնցմէ մէկը կը ծառայէ խնամատարական վարչութեան, իբրեւ գրասենեակ միւսն ալ՝ շտեմարան:

Թեմական Խորհուրդի օգնութենէն զատ եղած են նաեւ այլ օգնութիւններ զանազան ազգայիններու եւ Պարսիկներու կողմէ:

Ղազուինի այդ շրջանը կան, ինչպէս գրած էինք, հայ եւ պարսիկ խառն բընակչութեամբ չորս գիւղեր: Հայերը 95 ընտանիք, Պարսիկները՝ աւելի քան կըրկինը: Այդ չորս գիւղերու մէջ (Լարը, Ներքին Ձանախչին, Վերին Ձանախչին եւ Եանգի-Ղալան) Հայերը հաստատուած են շուրջ 16 տարի առաջ Չարմահալի եւ Փերիայի շրջաններէն գաղթելով եւ հոն իրենք իրենց համար տանելի կեանք մը ստեղծած են: Իրենց գլխաւոր զբաղումը եղած է գիւղատնտեսութիւնը եւ գորգագործութիւնը:

Տարժին հետեւանքով յիշեալ չորս գիւղերը համարեա ամբողջութեամբ կործանած են, կիսաքանդ տուներն ալ անբընակելի են:

Անմիջական հարցն է ուրեմն բնակարաններ շինել եւ այդ նպատակաւ ալ յատուկ յանձնախումբ մը կազմուած է:

Վերին Ձանախչի գիւղին եկեղեցին փլած է եւ աւերակներու տակ կան արժէքաւոր եկեղեցական իրեղէններ:

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

Սակայն իր չար բախտէն Ազգային-Եկեղեցական եւ եպիսկոպոսական այս զոյգ ժողովներուն պիտի չմասնակցին արտասահմանի մեր երեք նուիրապետական աթոռներու պետերը,— Կիլիկիոյ Կաթողիկոսը, Երուսաղէմի եւ Պոլսոյ պատրիարքները, ամէն մէկը իրեն յատուկ պատճառներով: Ճիշդ ինչպէս 1955 Սեպտեմբեր 30ին եղած էր:

Կարգ մը թեմեր պիտի չկրնան պատգամաւոր ղրկել, անյաղթահարելի արգելքներու հանդիպած ըլլալով:

Այս պայմաններուն տակ տեղի ունենալիք «արքադումար» ժողովը ի՞նչ հեղինակութիւն պիտի կրնայ ունենալ եւ ի՞նչ յաւակնութեամբ պիտի յանդգնի իր որոշումները պարտադրել սփիւռքի Հայաստանեայց առաքելական եկեղեցւոյ գաւառներուն:

Իսկապէս բախտ չունի Վազգէն Կաթողիկոս՝ լիակատար կղերապետական ժողով մը կարենալ գումարելու համար:

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՀԵՌՈՒԻՑ ԵՐԵՒՈՒՄ Է ԱՆԻՆ

Թողնում ենք Վաղարշապատ, Հոկտեմբերեան, Արաքս կայարանները: Ինքնաշարժում հինգ հոգի ենք եւ բոլորիս միտքը մէկ է՝ Անին: Գնում ենք տեսնելու այն, տեսնելու մօտից, թէկուզ եւ աւերուած, բայց երբեմնի փառահեղ Անին :

Արտենիի մօտով անցնելիս ուղեկիցներիս ուշադրութիւնն եմ հրաւիրում այս նորակառոյց աւանի վրայ, որ կառուցուել է նոր ճանապարհի հետ : Տարիներ առաջ այստեղ ամայի անապատ էր, հիմա այգեստան է: Այնպէս եմ ուրախանում, կարծես ամէն ծառ ես եմ տնկել, ջրել, աճեցրել: Անցանք Արտենին: Ճանապարհը մի չերեւացող կծիկ է, որ անընդհատ բացւում է մեր առաջ: Իջնում ենք ինքնաշարժից :

Ցածում Ախուրեանն է հանդարտ հոսում, անձայն ու անտարբեր: Նրա ափին կանգնած է Անին, տեսիլքի նման հրաշալի, բայց երազի պէս անշօշափելի, անմատչելի :

Արեւը ողողել է ողջ սարահարթը, ուր կանգնած է քաղաքը՝ հայ մտքի հանճարեղ կոթողներով: Ողջ Անին կառուցուած է դեղին գոյնի տուֆից եւ արեւի տակ ոսկուն է տալիս :

Հուրհրում է քաղաքը յուլիսեան արեւի տակ, հէքեաթի ոսկէ քաղաքի պէս քար կտրած կարծես սպասում է կախարդական գաւազանի հարուածին, նորից կենդանանալու, ապրելու, ինչպէս դարեր առաջ:

Կանգնած ենք քանդուած կամրջի գլխին, նայում ենք նրա հզօր պատերին, կամարի կախուած մասին: Այնպիսի արուեստով է շարուած այս կառուցուածքը, որ կարծես հին վարպետները նոր են իջել վրայից: Այնքան մաքուր է տաշուած քարը, անդադար շարուած, որ թւում է, թէ դա մի հոծ զանգուած է, ծածկուած քարայոյն ծեփով :

Ընկերներիցս Վարազդատը, որ յատկապէս Անիի ճարտարապետութեամբ է զբաղւում, կանգնած աւերուած կամրջի գլխին «հին անեցու» նման մէկ առ մէկ ցոյց է տալիս եկեղեցիներն ու պալատները, հայեացքով թափառում քաղաքի աւերակների մէջ, փողոցների անուններ տալիս, պատմում չերեւացող կառուցուածքների մասին:

Մենք մտովի շրջում ենք Անին բոլորող պարիսպների տակ, որին հին վարպետները տուել են արուեստի շունչ, եւ խիստ գործնական ռազմական այդ շինութիւնները դարձրել ճարտարապետական բարձրարուեստ ստեղծագործութիւն: Հայեացքս կանգ է առնում Կարսի դրանը, վրան Անի քաղաքի զինանշանը՝ քայլող առիւծ: Փնտռում եմ այն աշտարակները, որտեղից հերոսուհի Այծեմնիկը Անեցիներին կռուի կոչ է արել: Մտովի թափառում եմ քաղաքով, փնտռում խուցերը հին գրիչների ու պատմագիրների, բրուտագործների, զինագործների արհեստանոցները :

Անին մեզ հասել է որպէս մի հազուագիւտ, անաղարտ միջնադարեան քաղաք, չաղաւաղուած յետագայ դարերի վերակառուցումներով, աւելացումներով, ինչին ենթակայ են եղել բոլոր քաղաքները, որ գոյութիւն ունեն: Եւ Անին պահպանուել է այնպէս, ինչպիսին նա եղել է եօթը դար առաջ, միայն թէ աւերուած:

Դէմս երեւացող ճանապարհով, որ Կաթողիկէի ճիշդ տակից դուրս է գալիս, ես մտովի իջնում եմ ցած, դէպի աւերուած կամուրջը, որ մի ժամանակ եղել է մարտակառքերի, սայլերի, քարաւանների եւ մարդկանց ուղի :

Ճանապարհը եղել է սալարկուած, իջնելով ձորը նա ոլորներով բարձրացել է վեր, յենապատերով ամրացուել: Յենապատերը չեն քանդուել, ես տեսնում եմ դրանք :

Բնութիւնը ամէն գարուն կանաչով ու ծաղիկներով է ծածկում անեցիների պատրաստած ուղին, բայց ճանապարհն այլեւս բանուկ չէ, անեցին եօթը հարիւր տարի է էլ չի անցնում այդ ճանապարհով : Խոտով եւ ծաղիկներով ծածկուած հին, ամայի ճանապարհը հասել է կամրջին ու այդտեղ էլ կիսատ խօսքի նման ընդհատուել: Մեծ էր կամուրջը, քարակոփ ու վեհ, իսկ այժմ քանդուած:

Քայլում ենք քարերի միջով. բարձրանում ժայռերի վրայ, փնտռում նոր տեսարաններ, որ ամբողջ ժամանակ մեր առջեւ ունենանք մայրաքաղաքի աւերակները :

Ոտքերիս տակ փայլում են կլորիկ, ողորկ քարիկները: Վերցնում եմ երկու քար, շօշափում: Ողորկ է՝ սատանի եղունգ, ինչպէս ժողովուրդն է ասում : Նայում եմ շուրջս, այս քարերը սեւ ծաղկի նման ցրուել են ամենուրեք : Սեւ ծաղիկներ, սեւ քարեր: Յիշում եմ նետերի սլաքները, առաջին գործիքները՝ այդ քարերից պատրաստուած: Ահա սրանցով է մարդը բռնել մեծ մշակոյթի ճամբան ու հասել Անիի պալատների բարձր արուեստին, հասել մեր օրերի թռիչքին: Երկու փոքրիկ քար դնում եմ գրպանս: Միակ յիշատակը դէմս փռուած հնամեայ քաղաքից: Այրող արեւի տակ նստում եմ քարին, ու իմ ստուերը ընկնում է պապակած հողին եւ յանկարծ...

Արեւի՞ց էր, քո՞ւն է վայրկեանական, երա՞զ ...

Դէմի ճանապարհին, որ ճիշդ Կաթողիկէի տակից է իջնում ու ծածկուած է կուսական կանաչով, երեւում են մարդիկ, նրանք շատանում են ու շարան-շարան իջնում ձորը, քայլում ճանապարհի ոլորներով, իջնում ու գալիս դէպի կամուրջը: Ձայներ կա՞ն, թէ ոչ, չեմ հասկանում: Աչքիս առաջ ամէն ինչ զարմանալիօրէն պարզ է երեւում, կամուրջն են կառուցում, կապում տախտակները : Իսկ վերեւից, Կաթողիկէի ճիշդ տակից դուրս եկող ճանապարհով գալիս են գալիս շինարարներն ու բանուորները, քար կտրողները, ջուր կրող կանայք, հաց բերող հարսները ու շարում են, կառուցում կամուրջը, կապում ծխածան կամարը, եւ այս բոլորը անշշուկ: Սառը լռութիւն է իշխում ամենուրեք: Ահա այս լռութիւնն է միայն, որ խրաւի սուր ցաւի նման յիշեցնել է տալիս, որ դէմս անմարդաբնակ, դարերով անկենդան Անիի աւերակներն են, ու ոչ ոք չկայ, որ քայլի ճիշդ Կաթողիկէի տակից դուրս եկող ճանապարհով դէպի կամուրջը :

Մեր խումբը դանդաղ հեռանում է, թողնելով Անին եւ հին ճանապարհը, մօտենում է կպրուղի վրայ մեզ սպասող ինքնաշարժին :

Իսկ ես դեռ նայում եմ դէմս՝ ճիշդ Կաթողիկէի տակից դուրս եկող ճանապարհին, որ գալիս, ոլորներով հասնում է քանդուած կամրջին ու կանգ առնում :

Հին, դարերի ուղի անցած ճանապարհ : Անցել են ու անցել մարդիկ եւ այս, եւ այն կողմը:

Համոզուած եմ, որ այս ճանապարհով գրեթէ մէկ անգամ զոնէ անցել է նաեւ.. Հաւատացէք, ես ճարտարապետ եմ եւ համոզուած եմ, որ երբ աւարտուել է շինարարութիւնը, Տրդատը, հանճարեղ ճարտարապետը, ինչպէս Զաքարէ զօրապետը, բանակի գլուխն անցած, միայն թէ շինարարների բանակի՝ պատ շարողների, քար կտրողների, քանդակագործների, ջուր ու կիր կրողների, բանուորների, հանդիսաւոր իջել է այս ճանապարհով, բարձրացել Ախուրեանի ձախ ափը, կանգնել ուղիղ մեր տեղում, Կաթողիկէի դիմաց, դիտելու նորակառոյց հրաշքը, այն հեռուից տեսնելու, ողջ քաղաքի հետ, նրա բարձր աշտարակների ու այլ բարձրաշէն կառուցուածքների հետ մէկտեղ ընկալելու համար : Դիտել է երկար, լսել իր վարպետներին, զննել ու քննել ամէն ինչ, տեսել շատ բաներ, որ մենք չենք նկատում: Տեսել, լսել ու յիշել է մեծ վարպետը, որ յետոյ իր նոր գործերում, միգուցէ եւ Մարմաշէնում, ամէն ինչ լինի առաւել կատարեալ, առաւել փայլուն :

Թող որ կիսաւեր է այսօր մեծ Տրդատի գործը, քանդուած է ողջ Անին, բայց եկաւ մեր օրերի Տրդատը՝ մեծ Թամանեանը իր բազում ժառանգներով, ու Տրդատի հանճարը նորից փայլեցրեց Հայոց կապոյտ երկնքի տակ, մեր հողի վրայ, մեր ժողովրդի անմխուն հոգով վերակենդանուած :

Պատը կարող է քանդուել, կամարը փուլ գալ, բայց նրա մէջ դրուած շունչը անցնում է նոր քարերի շարուածքին, առաւել կոփածոյ, յուժկու ու զօրեղ շարուածքին: Այդ է ցոյց տալիս մեր շինարար երկիրը: Այդ մասին է խօսում հայ ժողովրդի այսօրուայ շինարար մեծ կեանքը, նրա նորակառոյց մայրաքաղաքը, այդ մասին են ասում մեր նոր, երիտասարդ, քարակոփ, ծաղկազարդ քաղաքները՝ լի կեանքով, ստեղծարար ժողովրդի աշխատանքով :

Ռ. ԽՍՐԱՑԵԱՆ

ՀԱՅԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆԸ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Յիշենք Թրքաբանութեան հմուտ Ժան Տընի, որ շահագրգռուած ըլլալով ղփչաղ բնագիրներով, հրատարակած է շահեկան ուսումնասիրութիւններ եւ ներկայիս կ՚աշխատի լեհ հայագէտ Էդ. Թրիյարսկիի հետ միասին ուսումնասիրութեան մը վրայ, որ կը վերաբերի ղփչաղ բարբառով գրուած հայ գրականութեան, ինչպէս նաեւ «Խիկարի իմաստութեան» ղփչաղ հայերէն լեզուով հրատարակութեան :

Սորպոնի մէջ փրոֆէսոր է հնդեւրոպական բանասիրութեան մէջ հնչաբանական խնդիրներու յայտնի հետազօտող Ժան Ֆուրքէ :

Թէպէտ հայագէտ չէ, այլ միայն հնչաբան, «Վոփրոսը, Եազըքօզնանիա» (1959, 6, էջ 68–77) խորհրդային հանդէսին մէջ գրած է «հայերէն լեզուի մէջ բաղաձայնութեան ծնունդը» խորագրով կարեւոր յօդուած մը, որուն մէջ կը վերլուծէ Հայաստանի հին բարբառները, որոնց մէջ պահպանուած են թաւ հնչիւններու հնդեւրոպական շարքը: Այս շարքին թաւ հնչիւններուն հանդէպ կ՚արտայայտէ իր բացառիկ շահագրգռութիւնը այն յօդուածներուն մէջ, զորս կը հրատարակէ ոչ միայն ինքը, այլեւ Է. Պենվէնիստ, Հանս Վօկթ (Նորվեկացի հայագէտ մը, որուն մասին պիտի խօսուի վերջը), Միլանոյէն Վիթթորէ Փիզանի եւ ակադ. Վլատիմիր Կիուրկիեւ, իսկ Ժ. Ֆուրքէ կը նկատէ որ Ար. Ղարիբեանի բարբառագիտական ուսումնասիրութիւններուն ցոյց տուած իրողութիւնները կը դնեն նոր խնդիրներ, որոնք պիտի պարտաւորեն զինքը վերաքննութեան ենթարկելու անցեալի իր կարգ մը տեսութիւնները :

Չենք կրնար անտեսել Ժօրժ Տիւմեզիլը, որ եղած է նաեւ աշխատակիցը Ռըվիւ տէ զ'էթիւտ էնտօ – էօրոփէէն (լոյս կը տեսնէր Պուքրէշի մէջ) ուր կը հրատարակուէր հայկական ուսումնասիրութիւններ: Ան հայկական իր յօդուածները եւ ուսումնասիրութիւնները կը հրատարակէր մանաւանդ Փարիզի լեզուաբանական ընկերութեան Պիւլթէնին մէջ: Անոնք կը վերաբերէին հնչաբանական խնդիրներու եւ կամ ձեւաբանութեան, որ կ՚ենթադրէ ոչ – հնդեւրոպական լեզու –

ՅՈՒՇԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ

Իսահակեանը մարդ էր եւ մարդկային ոչ մի բան օտար չէր նրան, մանաւանդ, լինելով սիւպժէքտիւ, շատ երեւոյթների ու գործերի նայում էր անձնական ճաշակի եւ նախասիրութեան հայեցակէտով : Սիւպժէքտիւ լինելով սակայն, նա բնաւ էգոիստ չէր, ոչ էլ՝ էգոցենտրիկ, որ ոմանց նման մտածէր միայն՝ ինչ գնով էլ լինի փառք ձեռք բերել եւ փող ... Իսահակեանը բարձր քաղաքացի էր բառիս լայն մտքով: Ճշմարիտ է, տրամադրութեան մարդ էր. կարող էր մերթ սաստիկ յուսահատուել, հիասթափուել, մէկ էլ ոգեւորուել զարմանալի. երկու դէպքումն էլ առիթ կարող էր լինել մի շատ փոքր բան :

Եւ, իբրեւ տրամադրութեան մարդ, ունենում էր երբեմն ոչ կայուն կարծիքներ մարդկանց, երեւոյթների մասին, բայց նրա մէջ երկաթի պէս կայուն ու ամուր էր հայրենիքի սէրը. հայ երկիրը, Հայոց լեզուն, հայկական մշակոյթը Իսահակեանի պաշտամունքի առարկաներն էին: Օր չէր անցնի որ չխօսէր հայրենիքի հին ու նոր ցաւերից, ժողովրդի վիճակից, ցանկանալով որ այս կամ այն խնդիրը բարեյաջող լուծում ստանայ ...

Նա ունէր մարդկային շատ լաւ գծեր — որեւէ ընկեր կամ ծանօթ լինէր դժբախտութեան մէջ կամ հիւանդ, կ՚այցելէր, կը մխիթարէր, կը յուսադրէր, խորհուրդներ կու տար: Ունէր բնական, մտերմական տոն ու ձեւեր, որոնց շնորհիւ նրա խօսքը դառնում էր հարազատ, սրտագրաւ :

Իսկ հայրենիքի սէրը նրա մէջ միայն երգ չէր, ինչպէս շատ պոէտների մօտ, ոչ էլ՝ վերացական մի բան: Դա կոնկրէտ, ակտիւ սէր էր: Սիրում էր նա մեր ժողովրդի թէ հողերը, թէ նիւթական կուլտուրան, թէ հինը, թէ նորը, ինչպէս նախանձախնդիր էր որ մեր հին արժէքները (ասենք պատմական յուշարձանները, մագաղաթեայ ձեռագրերը, մանրանկարները, եւն.), լաւ պահպանուեն, այնպէս էլ ցանկանում էր որ ստեղծուեն նոր փայլուն արժէքներ : Թամանեանի եւ մեր միւս ճարտարապետների հոյակապ կառուցումները հիացնում, ոգեւորում էին նրան խանդավառութեան աստիճան: Իսկ հին մի գեղեցիկ յուշարձանի քանդուելու կամ փլուելու վտանգը վշտացնում էր նրան յուսահատութեան չափ: Ինչ մեծ ջանք ու եռանդ գործադրեց նա, մինչեւ որ փրկեց 13րդ դարի մի մատուռ, ճարտարապետական մի գեղեցիկ կոթող, որն ուզում էին քանդել Երեւանում, դպրոցական նոր շէնք կառուցանելու հետեւանքով : Այդ մատուռը այժմ գտնւում է Աբովեան փողոցի վրայ, Ակադեմիայի հին շէնքի բակում ... Հապա ինչքան էր տանջւում նա Սեւանի համար, նրա ջրերը իջեցնելու համար, վախենալով որ մեր երկիրը յանկարծ զրկուի իր այդ մեծագոյն բարերարից ...

Ու վշտից չէր գնում Սեւան, որ չտեսնի նրա չորացող ափերը, նրա բացուող «վէրքերը» եւ, վերջապէս, նրա մահամերձ վիճակը, ինչպէս ինքն էր ասում :

Ու այս ամէնի համար, մանաւանդ իր ժողովրդային հարազատ ստեղծագործութիւնների եւ թէ ընկերական ու մարդկային լաւագոյն յատկութիւնների համար, նա իրաւամբ վայելում էր լայն ժողովրդականութիւն :

Ամէն խաւի մարդ նրա վերաբերւում էր խոր յարգանքով ու սիրով : Դա յարգանք էր ոչ միայն բանաստեղծին, այլեւ՝ զգայուն մարդուն: Հոգս, ցաւ ու «հարց» ունեցող իւրաքանչիւր մարդ դիմում էր նրան, ինչպէս հարազատի : Եւ նա հասնում էր օգնութեան, ինչով կարող էր. եթէ չէր օգնում մխիթարում էր, թեթեւացնում :

Թէ որքան մեծ էր նրա հեղինակութիւնը ժողովրդի մէջ, եւ որքան ազդու՝ նրա սրտապարար խօսքի ուժը, բերեմ մի օրինակ :

Պատերազմի օրերին, երբ մարդիկ ամբողջ ընտանիքներ կարիք էին զգում ջերմ, սփոփիչ խօսքի, մի օր մի հասարակ կին, ռազմի դաշտում երեք որդի ունեցող մայր, գրել էր ստանաւորի պէս մի բան եւ բերել մեր տուն, որ յանձնեմ Իսահակեանին :

Իսկ ի՞նչ էր այդ կնոջ գրածը ... Կարծում էք օգնութի՞ւն էր խնդրում: Ո՛չ ... վշտահար մայրը դիմում էր պոէտին, թէ երգիր, սիրելի բանաստեղծ, միայն դու կարող ես սփոփել անբախտ մայրերին, միայն քո խօսքը կարող է բուժել մեր սրտացաւած, մեր վշտակոծ ու վիրաւոր սիրտը ...

Այսպէս դիմում են միայն հարազատին ... Եւ Իսահակեանը հարազատ էր ամենքին :

×

Ասացի թէ Իսահակեանը երկրորդ անգամ եկաւ արտասահմանից, բայց չասացի ինչպէս եւ ի՞նչ հանգամանքներում : Առաջին գալով նա Հայաստանում մնաց երեք տարուց աւելի եւ ապա գնաց ընտանիքը Փարիզից բերելու, ու վերադարձաւ վեց տարի յետոյ՝ 1936 թ. դեկտեմբերին, երբ Հայաստանում եւ ամբողջ Խորհրդ. Միութեան մէջ սկսուել էին քաղաքական լուրջ դէպքեր :

ՍՏ. ԶՈՐԵԱՆ

(15 Շար.)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՖՈԼՔԼՈՐ

ԲԻՒՐԱՊԱՏԻԿ

Կ'ըլլայ չըլլար՝ մարդ մը եւ իր կինը։ Մարդը շատ ժամասէր էր, ամէն օր ժամ կ'երթար եւ օրը մէկ դահեկան կուտար տէրտէրին։ Տէրտէրն ալ ամէն օր կ'ըսէր իրեն.

— Օրհնած, Բիւրապատիկը մէկին տեղ հազար տայ քեզի։

Մարդը կ'ուրախանար եւ ինք իրեն կ'ըսէր.

— Աւելի աղէկ բան է. մէկ կուտամ՝ հազար կ'առնեմ։

Ինչ որ ունէր՝ կուտայ տէրտէրին, կը դառնայ աղքատ ու տնանկ։ Կինը կ'ըսէ մարդուն.

— Ել գնա տէրտէրին մօտ, հազար մը բեր, որ տանք հացի մայի, մինչեւ որ միւս հազարներն ալ տայ լմննայ։

Մարդը կ'երթայ տէրտէրին, կ'ըսէ.

— Տէրտէր ջան, ես քեզի այսքան տուի, որ դուն ալ հազար - հազար տաս ինծի։ Հիմա բեր մէկ հազար մը տուր, միւս հազարներն ալ վերջը կուգամ կ'առնեմ։

— Օրհնած, — կ'ըսէ տէրտէրը, — Դուն ինծի տուիր, որ Բիւրապատիկը մէկին տեղ հազար տայ քեզի։

— Բիւրապատիկը ո՞վ է։

Տէրտէրը ճամբայ մը ցոյց կուտայ, կ'ըսէ.

— Այս երկար ճամբան կը բռնես կ'երթաս։ Կ'երթաս - կ'երթաս, կը հանդիպիս մէկ ջոջ մարդու՝ ոսկի աթոռի վրայ նստած։ Բիւրապատիկը ան է։ Կ'ըսես իրեն. «Տէրտէրը ղրկեց զիս, մէկ տուեր եմ՝ հազար պիտի տաս»։

Մարդը երկար ճամբան կը բռնէ կ'երթայ։ Շատ կ'երթայ թէ քիչ, — շատն ու քիչը Աստուած գիտէ, — կը հանդիպի քարայրի մը. կը մտնէ ներս ու ինչ տեսնէ աղէկ... քառասուն ջալալի գող, մէկ կարգի վրայ շարուած՝ պատիւ կ'ընեն իրեն, տեղ կը բանան, կ'առնեն կը նստեցնեն իրենց մէջտեղ։ Ապա կը դառնան կը հարցնեն։

— Դուն ո՞վ ես, այսքան տարի է մարդ - մարդասանք եկած չէր այստեղ։ Ուրկէ՞ կուգաս, ո՞ւր կ'երթաս։

— Կ'երթամ Բիւրապատիկին, — կ'ըսէ մարդը, — մէկ տուեր եմ՝ հազար պիտի առնեմ։

— Ադրէ՛ր, — վրայ կը բերեն գողերը, — այդ մտածումդ ուղիղ չէ, ականջ մի կախեր։ Եկուր ափ մը ոսկի տանք քեզի, դարձիր գնա տունդ։

— Ձէ, — կ'ըսէ մարդը, — այդ դրամը հալալ չէ։

— Եթէ իրաւ դուն այդքան արդար մարդ ես, — կ'ըսեն գողերը, — հարցուր Բիւրապատիկին, թէ մեզի համար տեղ կա՞յ միւս աշխարհին մէջ։

— Գլխուս վրայ, — կը պատասխանէ մարդը ու ճամբայ կ'իյնայ։

Կ'երթայ - կ'երթայ, — շատն ու քիչը Աստուած գիտէ, — կը հանդիպի ծեր մարդու մը, որ քարի մը մօտ նստած ինքիրեն կը կրկնէր միշտ.

— Փառք քեզ, Աստուած, փառք քեզ...

Քանի ան փառք կուտար Աստուծոյ, քարէն ոսկի կը բխէր։

Ծերունին կը հարցնէ մարդուն.

— Ադրէ՛ր, ո՞ւր կ'երթաս։

— Կ'երթամ Բիւրապատիկին, — կը պատասխանէ մարդը, — մէկ տուեր եմ՝ հազար պիտի առնեմ։

— Եկուր այս ոսկիէն կուց մը տամ քեզի, առ եւ դարձիր, — կ'առաջարկէ ծերունին։

— Ձէ, — կ'ըսէ մարդը, — այդ ոսկին ոչ իմ տուածս է, ոչ իմ վաստկածս. հալալ չէ։

— Որ այդպէս է, — կը խնդրէ ծերունին, — հարցուր Բիւրապատիկին, թէ ե՞րբ պիտի կտրի ոսկին այս քարէն։

— Աչքիս վրայ, — կ'ըսէ մարդը ու կ'իյնայ ճամբայ։

Շատ կ'երթայ թէ քիչ, — շատն ու քիչը ո՞վ կրնայ գիտնալ, — ճամբան կը տեսնէ պարտիզպան մը։

— Հողածին, ո՞ւր կ'երթաս, — կը հարցնէ պարտիզպանը։

— Կ'երթամ Բիւրապատիկին. մէկ տուեր եմ հազար պիտի առնեմ։

— Երբ որ երթաս, կը խնդրէ պարտիզպանը, — հարցուր Բիւրապատիկին, թէ ինչո՞ւ պարտէզիս չուրջը պատ որ քաշեմ՝ բոլոր պտուղներս ու կանանչեղէնները կը չորնան, պատը որ քակեմ կը կանչնան։

— Գլխուս վրայ, — կ'ըսէ մարդը ու ճամբայ կ'իյնայ նորէն։

Շատ չանցած կը տեսնէ, որ տէրտէր մը մէջքէն վար դրեր են պատի մը մէջ կը տքայ։

— Որդի, ո՞ւր կ'երթաս, — կը հարցնէ տէրտէրը։

— Կ'երթամ Բիւրապատիկին. մէկ տուեր եմ՝ հազար պիտի առնեմ։

— Որ երթաս, հարցուր Բիւրապատիկին, թէ ե՞րբ այս պատէն պիտի ազատիմ։

— Աղէկ կ'ըլլայ, — կ'ըսէ մարդը ու կ'երթայ։

Շատ կ'երթայ թէ քիչ, — շատն ու քիչը ո՞վ գիտէ, — վերջապէս կը տեսնէ, որ ջոջ մարդ մը նստեր է աթոռին վրայ։

— Ո՞ւր կ'երթաս, կը հարցնէ ջոջ մարդը մեր ճամբորդին։

— Բիւրապատիկը դո՞ւն ես, — կը հարցնէ ճամբորդը իր կարգին։

— Այո, ես եմ. ի՞նչ կ'ուզես։

— Մեր տէրտէրը ղրկեց զիս. ես քեզի մէկ տուեր եմ, դուն ինծի հազար պիտի տաս։

Բիւրապատիկը մօրուքն ափին մէջ կ'առնէ, կը մտածէ պահ մը, ապա կը դառնայ կ'ըսէ.

— Կ'երթաս տունդ, բակիդ մէջ թութի ծառ մը կայ, կը փորես անոր տակը, կարաս մը ոսկի կ'ելլէ, կ'առնես քու մէկիդ տեղ հազար - հազար։

Մեկնելէ առաջ մեր մարդը կը հարցնէ Բիւրապատիկին ինչ որ ապսպրեր էին իրեն քառասուն գողերը, ծերունին, պարտիզպանը եւ պատին մէջ հիւսուած տէրտէրը։ Բոլորին ալ պատասխանները կ'առնէ ու եկած ճամբով կը դառնայ ետ։

Կուգայ պատին մէջ հիւսուած տէրտէրին, կ'ըսէ.

— Երբ մեղայի գաս Աստուծոյ, այդ տեղէն կ'ազատիս։

— Ես ինչո՞ւ մեղայի գամ, — կ'ըսէ տէրտէրը։

Խօսքը դեռ բերանը՝ պատով մատով կ'երթայ գետնին տակ։

Մարդը կուգայ կը հասնի պարտիզպանին, կ'ըսէ.

— Պարտէզիդ պատերը քակէ, որ անցնող դարձողն ուտէ պտուղներէն. այն ատեն պարտէզդ կը կանչնայ։

Դեռ ան խօսքը չաւարտած՝ պարտիզպանը կը վազէ քակելու պատերը. պարտէզը իսկոյն կը կանչնայ։

Մարդը կ'երթայ ծերունիին մօտ, կ'ըսէ.

— Որքան ատեն Աստուծոյ անունը բերնէդ չես պակսեցներ, քարէն ոսկի պիտի բխի միշտ։

— Աստուծոյ անունը մարդ բերնէն կը պակսեցնէ՞ երբեք. Փառք Աստուծոյ։

Կ'ըսէ - չըսեր, քարին միւս երեսէն ալ կը սկսի ոսկի բխիլ, այս անգամ աւելի շատ, քան առաջ։

Մարդը կը դառնայ գողերուն քարայրը, կ'ըսէ.

— Թէ որ գողութիւն ընելէ հրաժարիք, այն միւս աշխարհին մէջ տեղ կ'ըլլայ ձեզի։

Գողերը կը թողուն քարայրն ու գողութիւնը, կ'երթան իրենց մեղքերը կուլան եւ կը փրկուին։

Մարդ վերջապէս կը հասնի իր տունը, կը կանչէ կինը, կ'ըսէ.

— Կնիկ, բահ մը եւ փէտատ մը բեր։

Կ'առնեն բահն ու փէտատը, կը փորեն թութի ծառին տակը եւ կը գտնեն կարաս մը լեցուն ոսկի։ Արդէն իրիկուն եղած էր եւ օր մթնած, ուստի՝ կարասը հանելու գործը կը ձգեն միւս առտուան։ Դրացիները կ'իմանան եղելութիւնը, գիշերանց կուգան, որ կարասը գողնան տանին, կը տեսնեն՝ դեղին հող է մէջինը, չուռ կուտան կը թափեն պարտէզին մէջ։

Առտուն այր ու կին կ'ելլեն կը տեսնեն, որ ինչ... պարտէզին չորս կողմը ոսկի է փռուած։ Մարդը կը պոռայ.

— Կնիկ, ցախաւելը բեր, ամբողջ պարտէզը ոսկի է բուսեր։

Կ'աւլեն կոյտ - կոյտ ոսկիները. մէկի տեղ հազար չէ, հազար հազարներ կ'առնեն, կը հարստանան, փառք կուտան Աստուծոյ։

Անոնք հասան իրենց մուրատին, դուք ալ հասնիք ձեր մուրատին։

ԳԱՐԵԳԻՆ ԵՊՍ. ՍՐՈՒԱՆՁՏԵԱՆՑ

ներու կարգ մը ապրեցուցին։

Հայկական ուսումնասիրութիւններու աշխուժացման տեսակէտէն, որ իր արդիւնքները պիտի տայ Արեւմուտքի մէջ, կրնանք յիշատակել «Րըվիւ տէ զ'էթիւտ Արմէնիէն» հանդէսի վերահրատարակութեան լուրը։ Խմբագրական կոմիտէի քարտուղար նշանակուած է Հայկ Պէրպէրեան, ինչ որ վստահութիւն կը ներշնչէ մեզի, որ ան պիտի ըլլայ անդրանիկ հրատարակութիւն մը, գիտական բարձր մակարդակ ունեցող բովանդակութեամբ։

ՓՐՈՖ. Վ. ՊԸՆԸՑԵԱՆՈՒ

ՊԷՏՔ Է ԳԻՏՆԱՔ ԹԷ...

Արեւմտեան Գերմանիոյ Միւնիխ քաղաքին մէջ, ներկայիս կը շինուի մեծ պանդոկ մը, որ վերջին յարկին վրայ պիտի ունենայ լողալու աւազան մը, եզերքը աւազուտ եւ լողացողներու յատուկ խցիկներ (քապին)։ Այս բոլորին վրայ պիտի շինուի տանիք մը, որ որեւէ ատեն պիտի բացուի եւ ուզուած ատեն պիտի գոցուի։

×

Արեւմտեան Գերմանիոյ Պան Մայնսփէրկի Բուսաբանական Պարտէզը՝ ծառերու իրական թանգարան մըն է եւ ամբողջ աշխարհի ամէնէն լիակատար թանգարանը։ Այս պարտէզին մէջ կան երեսունըվեց հազար տեսակ ծառեր, աշխարհի հինգ ցամաքամասերէն։

×

Դանիոյ մէջ վերջերս կատարուած քննութենէ մը ի յայտ եկած է որ, տասնըվեց տարեկանէն վար հարիւր երիտասարդներէն միայն քաներեքը ինքնաշարժներու մէջ իրենց տեղերը կուտան տարիքոտ մարդոց։ Համեմատութիւնը՝ աղջիկներու համար հարիւրին քսանըհինգն է իսկ տղոց համար՝ տասնըեօթը։

Ֆրանսացի հռչակաւոր դերձակի մը համաձայն, նորաձեւութիւնը երեւան եկած է կնոջ ստեղծումէն հինգ վայրկեան ետք։

Հազիւ աչքերը բացած՝ Եւա վազած է մօտակայ աղբիւրի մը քով, անոր ջուրերու հայելիին նայած եւ ապա Ադամին դառնալով ըսած է.

— Ձե՞ս տեսներ, սիրելիս, որ հագնելիք ոչինչ ունիմ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (130)

ԱՒԱԶԱԿԱՊԵՏԸ

ԳՐԵՑ՝

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍ ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ

Անոնք, այդ անիրաւ ժառանգորդները, բազմաթիւ գիւղերու տէր էին։ Վստահաբար կոտորել տուին այդ գիւղերուն մէջ բնակող Հայերը, չնայելով որ մէկմէկ ծառաներ էին ու անոնց ճակատին քրտինքովը շռայլ ու գեղխ կեանք մը կը վարէին։

Շէյխ Ճէլալէտտինի ապարանքը մօտ էր խումբին ապաստանարանին։

— Տղաք, — մրմնջեց Աւազակապետը, — այս ապարանքը գարշելի բռնակալութիւն մը պահած է իր մէջ։ Հոն իժեր ծնած են Քրդերու եւ Հայ ժողովուրդի արիւնով սնած են ամէնքն ալ։ Երբ աչքէ անցնենք դեռ երէկուան պատմութիւնը, երբ բռնանք այդ արեւելեան պատերազմին սարսափելի յիշատակութիւնները, պիտի տեսնենք թէ ինչեր քաշած ենք այդ իժերուն ձեռքէն։ Հիմա պարտքերնիս է մեր արեան կաթիլները թոյն դարձնել, հիմա պէտք է մեր արդար վրէժը լուծենք։ Իմացածիս նայելով՝ Շէյխին մեծ որդին ստատական իշխանն է այդ ապարանքին։ Նախ՝ զրկենք այդ իշխանութենէն զինքը։ Գիտնանք թէ իժը միշտ իժ մը կ'արտադրէ։ Եւ որպէսզի այս պարտականութիւնը գլուխ հանենք, հարկ է առաջուընէ ներքին ուժ մը ձեռք բերել։ Ձեր մէջ ամէնէն ծերը կը համարուիմ եւ քիչ շատ ուսումնասիրած եմ քիւրտ պէկերու կեանքը։ Հետեւաբար յանձն կ'առնեմ ծպտեալ վիճակով մը ներս մտնել ու հիւր ըլլալ այդ պէկին։ Առածը կ'ըսէ՝ «սատանային ընկեր եղիր մինչեւ կամուրջը անցնիս»։ Կը մնայ տեղեկութիւններ ու հաղորդակցութիւններ ունենալու խնդիր մը։ Ատիկա դիւրութեամբ կարող է տեղի ունենալ, եթէ մեր ժամադրավայրը յարմար վայր մը նշանակենք ու գրաւոր կերպով ամէն եղելութիւն հասնըցնենք իրարու։

Աւազակապետին ծրագիրը բոլոր խումբը ընդունեցաւ։ Որոշուեցաւ ժամադրավայրը, որ Նարեկայ վանքին մօտ փոքրիկ ու թաւուտքներով ծածկուած բլուր մըն էր։ Այդտեղ ժամանակին ուխտաւորներ կուգային, վայրկեան մը կանգ կ'առնէին եւ աղօթք մը կը մրմնջէին, որովհետեւ վանքին շէնքը կ'երեւար։

Գալով Աւազակապետին, անիկա խուրջինէն դուրս հանեց քիւրտ պէկի մը տարազը, վրան կապեց արծաթէ կոթով խանճալ մը, գլուխը դրաւ ձիւնի պէս ճերմակ ու ճաշակաւոր քոլոզ մը, փաթթեց մէջքը Պարսկաստանի թանկագին շալը, հագաւ գապաթիկ մը՝ որուն տակէն կիսովին կ'երեւար արծաթ թելերով հիւսուած ու ոսկի կոճակներով զարդարուած իշլիկ մը, եւ այսպէս բոլորովին կերպարանափոխուելէն ետքը բաժնուեցաւ խումբէն։

Արեւը դեռ նոր մարը մտած էր, երբ ապարանքին մեծ դռնէն ներս մտաւ ան ու համարձակ քալուածքով դէպի սէլամլըքի բաժինը յառաջացաւ։

Այդ միջոցին մշակ մը դէմը ելաւ։

— Պրայէ մէն, հո՞ս է մեծաւորը, հարցուց Աւազակապետը։

— Համի՞տ պէկ, նկատել տուաւ մշակը։

— Այո՛։

— Ներսն է, բայց կը քնանայ։ Հրամմեցէք դիւանխանէն։ Երբ արթննայ՝ կը յայտնեմ, չըլլա՞ր։

— Ինչո՞ւ չըլլար, այդպէս աւելի աղէկ է։ Գոնէ հանգիստ քուն մը կը քաշէ։

Մշակը բացաւ սրահին դուռը, քիչ մըն ալ յառաջացաւ ու դահլիճ հրամցուց այդ անծանօթ հիւրը։

Դահլիճը բաւական ընդարձակ, կահկարասիներով լի, զարդարուն ու ճաշակաւոր էր։ Տախտակամածը ծածկուած էր պարսկական ընտիր գորգով մը՝ որուն մէջտեղը քառակուսի սեղան մը դրուած էր։ Որմերը ոսկեզօծ թուղթերով պատած էին, որոնցմէ կը կախուէին մեծկակ ու փառաւոր շրջանակներով խառն գիրեր։ Այդ խառն գիրերը կրօնական նշանակութիւններ ունէին եւ ոմանք բարձր իմաստներով շարադրուած։ Դահլիճին ճիշդ ճակատը կը մնար քիւրտ ցեղապետներու յատուկ նուիրական աղօթքը, որ ոսկեգոյն գիրերով նշանակուած էր։ Մեծ ու լայն պատուհաններ կային՝ որոնք կը բացուէին հրաշալի տեսարանի մը վրայ ուր շղթայ լեռները կը պարզէին։ Պատուհաններու վարագոյրները մետաքսէ թելերով բանուած էին։ Թուրք բազմոց մը եւ կակուղիկ մինտարներ կային նստելու համար։

Աւազակապետը ժամ մը չափ սպասեց։ Խորունկ մտածումներու մէջ թաղուած էր, երբ դահլիճին դուռը բացուեցաւ ու ներս մտաւ մեծաւորը։

Մեծաւորը, որ Համիտ պէկ կը կոչուէր, շատ տարիքոտ չէր երեւար. հազիւ երեսունը անցած կը համարուէր։ Բարձր էր հասակով ու յաղթանդամ։ Այտերը ծաղկուեր էին, թուխ ու խիտ մօրուք մը ունէր, աչքերը վաւաշոտ երեւոյթ մը կը ցոլացնէին, ճակատը լայն էր ու մթին, իսկ իր ամբողջ նկարագիրը՝ ծանր ու ննջալի պատկերացում մը կ'արտայայտէր։

(Շար.)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ Տիկին Նուպար Յովհաննէսեան եւ զաւակները եւ ընտանեկան պարագաները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ եւ գրաւոր ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց մօր եւ մեծ մօր՝

ՎԻՔԹՈՐԻԱ ԳԱՍԱՊԵԱՆԻ

մահուան առթիւ :

"ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ"

Շատ քիչ թիւով տրամադրելի տեղեր մնացած են : Իրենց զաւակները արձանագրել փափաքող ծնողքներէն կը խնդրուի, որ փութով կատարեն անհրաժեշտ դիմումը :

1962 – 1963

Ուսումնական շրջանը կը բացուի ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ ԱՌԱՒՕՏ՝ ՍԵՊՏ · 24

Վարժարանի տեսչութիւնը՝ ծնողքներու ուշադրութեան կը յանձնէ այդ թուականը, խնդրելով որ երջդապահութեամբ, այդ օրը, դպրոց առաջնորդեն իրենց աշակերտ զաւակները :

26, Rue Troyon, SEVRES (S. et O.)

Tél. : OBS. 18-28

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Յառաջիկայ Սեպտ · 20ին, Հինգշաբթի օր կը վերաբացուին Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ հովանաւորութեան տակ գտնուող Հինգշաբթի օրուան դասընթացքները, հետեւեալ վայրերուն մէջ.—

ԺԱՆԹԻՅԻ.— 22 Րիւ Վիքթոր Հիւկօ :

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.– Տեղական ֆրանս · դպրոցի սրահին մէջ :

ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՄՊ – ԱՆԻԷՌ.— 4 Րիւ Մարի Լոռ, Պուա – Քոլոմպ :

ՇԱՒԻԼ.— Եկեղեցւոյ յարակից սրահին մէջ :

ՊԱՆԵԽՕ–ՔԱՇԱՆ.— 24 Րիւ Հայկ Դըպիրեան :

ԱՌՆՈՒՎԻԼ.— Եկեղեցւոյ յարակից սրահին մէջ :

ՓԱՐԻԶԻ ԵԿԵՂԵՑԻ.— 15 Րիւ Ժան Կուժոն : Եկեղեցւոյ խորհրդարանը :

Տեղական կրթ · Մարմինները արդէն ապահոված են ուսուցչական կազմերը :

Կը խնդրուի յարգելի ծնողքներէն փութով արձանագրել տալ իրենց զաւակները վերոյիշեալ Թաղամասերուն մէջ :

ԴԻՒԱՆ

×

Ֆ · Կապ · Խաչի Մարսէյլ քաղաքի մասնաճիւղին վարժարանը կը վերաբացուի Հոկտեմբեր 4ին :

Արձանագրութիւնները ամէն Հինգշաբթի կէսօրէ ետք ժամը 4–6, Աճարոնեան Ակումբին մէջ :

×

1962 – 63 *տարեշրջանին «Խրիմեան վարժարանի» վերաբացման առթիւ, Ֆ · Կ · Խաչի Շրջ · վարչութիւնը կոչ կ՚ընէ Իսի լէ Մուլինոյի հայրենակիցներուն, որ իրենց զաւակները արձանագրել տան օր առաջ :*

Ուսուցիչ նշանակուած է Պ · Պ · Սըռնապեան (Լիբանանէն) :

Դպրոցը կը վերաբացուի Հոկտեմբեր չորսին, Հինգշաբթի օր : Արձանագրութիւնները տեղի կ՚ունենան, վարժարանին մէջ, այս Հինգշաբթի, Ուրբաթ եւ Շաբաթ օրերը, Սեպտեմբեր 20, 21 եւ 22 կէսօրէ ետք :

×

Լիոնի «Հայկազեան» վարժարանը կը վերաբացուի Հինգշաբթի Սեպտեմբեր 20 (փոքրերուն համար) եւ Կիրակի առտու Սեպտեմբեր 23 (մեծերուն համար) :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Սորպոնի Մեծ սրահին մէջ ՆՈՅ · 11ին, տեղի պիտի ունենայ Ս · Մեսրոպ Մաշտոցի Ծննդեան 1600ամեակի տօնակատարութիւնը, Փարիզի եւ շրջակայից բոլոր հայ Միութիւններու մասնակցութեամբ :

×

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, Հոկտ · 28ին ժամը 16էն կէս գիշեր Ժորժ Ե · ի շքեղ սրահներուն մէջ : (Եղանակին առաջին պարահանդէսը) :

ՆՈՒԷՐ

Օր · Արմենուհի իր ծնողաց յիշատակին տարը Ն · Ֆ · կը նուիրէ, Տիկ · Եղիսաբեթ Տէր Ղուկասեանի դառնակսկիծ մահուան առթիւ, տասը Ն · Ֆ · եւս կը նուիրէ Ֆ · Կապոյտ Խաչի Անկէնի մասնաճիւղին :

×

Տիկին Փերուզ Դաւիթեան իր բոլոր ննջեցելոց յիշատակին տասը Ն · Ֆ · կը նուիրէ Ֆ · Կ · Խաչի Անկէնի մասնաճիւղին :

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ, Լիոն.— Տիկին Բ · Ա · Հովհաննիսեան պզըր ուշ ստացանք :

ՆՈՒԷՐ

Փօլ Գազանճեան, Քեսերիկցի, Ուոթըրթաունէն (Ամերիկա) 50 Ն · Ֆ · կը նուիրէ Պ · Մ · Պարսամեանի եւ 50 Ն · Ֆ · Պ · Ն · Պէշիկթաշլեանի, հայ մշակոյթին իրենց բերած օժանդակութեան համար : (Ստանալ «Յառաջ»էն) :

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Շ · ՆԱՐ'ԴՈՒՆԻ

ՄԱՏԵԱՆ ՀԱՅԿԱԶԱՆՑ

(ԳԻՐՔ ԱՄԷՆ ՕՐ ԿԱՐԴԱԼԻՔ)

ԳԻՆԸ 3 Ն · Ֆ ·

ԴԻՄԵԼ «ՅԱՌԱՋ»Ի ԽՄԲԱԳՐԱՏՈՒՆԸ

ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՄԷՋ

ԸՆԿ · Ա · ՔԷՕՍԷԵԱՆ

(Ֆօթօ Ռէֆս)

2 Ռիւ Պէռնար տիւ Պուա :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ

Երեւանէն Տիկին Աննա Դանիէլեան Մարտիրոսի, Արմաշցի, կը փնտռէ իր եղբայրը՝ Յակոբ Դոնդոնեան Մարտիրոսի, ծնած Արմաշ : Կորսուած է աքսորին, արհեստով կօշկակար է : Միջին Արեւելքի Թերթերէն կը խնդրուի արտատպել :

×

Երեւանէն Սիրական Յովակիմի Դոնդոնեան, Արմաշ ծնած, կը փնտռէ իր քոյրը՝ Եղիսաբէթ Դոնդոնեան Յովակիմի, ծնած 1920ին, հողեղաւակ տրուած է 1921ին, Ռոտոսթօ, մսագործ Յակոբ Աչճեանի (Պուրսացի), կնոջը՝ անունը Իբրոս, Ռոտոստոցի : Երկու տարեկանին քրոջը մականունը փոխուած է եւ եղած է Եղիս Յակոբի Աչճեան : 1922ին Կրետէ տեղափոխուած են եւ 1926ին ըսուած է թէ Ֆրանսա մեկնած են :

Այս երկու պարագաներէն լուր ունեցողներէն կը խնդրուի տեղեկացնել հետեւեալ հասցէին.—

T, Tanielian

Monplaisir par Monsempron

(L. et G.) France

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Ֆիլատելֆիայէն (Ամերիկա) Խորէն Պազալեան, Տիգրանակերտցի, կը փնտռէ իր քրոջ որդին՝ Ովսաննա Պուրածեան որ ամուսնացած է Ուրֆացիի մը հետ, պատերազմէն առաջ : Հօրը անունը՝ Հարութեան, մօրը՝ Օղիտա Պազալեան : Բընիկ Տիգրանակերտցի, պէտք է շուրջ 65 տարեկան ըլլայ եւ կը կարծուի թէ Փարիզի շրջանները կ՚ապրի : Տեղեկացնել՝

Mr. A. AUBOZIAN

27, Rue Dedieu, VILLEURBANNE (Rhône)

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Երիտասարդ մը 14 – 16 տարեկան պօնըթէրիի *մը մէջ աշխատելու համար : Դիմել՝* Շտիկեան *հաստատութեան*,

Ets. CHEDIKIAN

285, Rue St.-Denis, Paris 2e

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԻՆՉՊԷՍ ՏԵՍԱՅ ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ

(Տպաւորութիւններ)

Գրեց՝

Հ · ՎԱՀԱՆ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

ՍՊԱՌԱԾ Է

ՑՆՈՐ ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ, ՈՉ ՄԷԿ ՏՐԱՄԱԴՐԵԼԻ ՕՐԻՆԱԿ՝ *ՅԱՌԱՋԻ* ՄՕՏ ԿԱՄ ԳՐՔՕՅԿԻՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿԻՉ՝ ՎԵՆԵՏԻԿԻ ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ՏՊԱՐԱՆԸ :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»Ը ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի 13 Հոկտեմբեր, Շաբաթ գիշեր մինչեւ լոյս, 6րդ թաղամասի քաղաքապետարանի սրահներուն մէջ :

×

Ֆ · Կապ · Խաչի Մարսէյլ քաղաքի պարահանդէսը Սփլանտիտի *մէջ, Դեկտեմբեր 22, Շաբաթ գիշեր :*

×

*ՄԱՐՍԷՅԼԻ մէջ Հ · Յ · Դ · Օրը կը տօնուի, Հոկտեմբեր 27, Շաբաթ գիշեր ժամը 21էն մինչեւ լոյս, «*Ալհամպրա»*յի սրահներուն մէջ, բացառիկ պատրաստութեամբ :*

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն · Ֆ ·	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն · Ֆ ·	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն · Ֆ ·	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ն · Ֆ ·	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն · Ֆ ·	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն · Ֆ ·	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն · Ֆ ·	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն · Ֆ ·	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ն · Ֆ ·	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան :

MORY et CIE

ՆՈՒԷՐՆԵՐՈՒ ԵՒ ԾՐԱՐՆԵՐՈՒ ԱՌԱՔՈՒՄ ԴԷՊԻ ԽՈՐՀՐԴ · ՄԻՈՒԹԻՒՆ :

Գնեցէք զանոնք ձեր ուզած տեղը եւ առաքումը մեզի վստահեցէք : Նուազագոյն ծախքերով կը ղրկենք Խորհրդ · Միութիւն :

Դիմեցէք մեր նոր գիները գիտնալու համար.—

10, Rue St. Vincent de Paul, Paris 10e

(PRÈS DE LA GARE DU NORD)

Téléphone : TRU. 27-70

.... ՎԵՐԸ ԱՐԵԳԱԿ՝ ՎԱՐԸ ԹՈՄԼԱԿ
ԱՐԵՒԸ երկնքին՝ ՆԵՐԿԸ տունին. ԼՈՅՍԸ կուտայ

Ձեր Բնակարանը կը Լուսաւորուի Եթէ

ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ, ԶԱՐԴԱՐԷՔ եւ ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐՈՒ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e

Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, Rue des Bourguignons, Asnières-Bois Colombes

Tél. : GRE. 09-47

11, Bd. de la République, La Garenne

Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Մեր սեփական արտադրութիւնը եղող և ամէնէն արդիական ճաշակով հնարուած առաջնակարգ ներկեր, գոյներու մեծ ընտրութիւն սէնթէթիք *եւ* վինիլիք *պատրաստութիւններու : Նորոյթ իւղաներկեր, պատի սիրուն Թուղթեր, ամէն տեսակ* լինոլէոմ *եւ* փլասթիք *:*

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը :

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը որու շնորհիւ կրնայ 10էն 30 առ հարիւր զեղչ ունենալ :

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLON - SOUS - BOIS (SEINE)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն.Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն.Ֆ. — Հատը 0.25 Ն. Ֆ.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 18 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

MARDI 18 SEPTEMBRE 1962

38ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9407 — 38e ANNÉE

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 18ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5308

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱՆ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ

ՊԵԼԺԻՈՅ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Մինչ կը սպասուէր որ Պելժիոյ ոստիկանութիւնը հրապարակէ զաղտնի բանակի պատկանող ձերբակալուած անձերու անունները, կը հաստատուէր թէ Գնդ. Արկու մաս չէր կազմեր այդ խումբին: Արդարեւ, Պելժերը վեց հոգի ձերբակալած են, բայց ոչ մէկուն ինքնութիւնը ճշդուած է: Կը կարծուի սակայն թէ երկու փախստականները չեն կրնար Արկուէն եւ Պրուազայէն տարբեր անձեր ըլլալ:

Ձերբակալուածները նախ պիտի ներկայանան Նամիւռի դատական խորհուրդին առջեւ:

Փարիզի մէջ ալ Գաղտնի Բանակի անդամներու դէմ հետապնդումները կը շարունակուին:

Հրամանատար Նիօ որ Փըթի – Քլամարի մահափորձին կազմակերպիչն էր ինքզինքը կախած է առջի օր բանտին խցիկին մէջ թէեւ կինը կը պնդէ թէ ամուսինը անձնասպան չէ եղած: Իր համոզմով, ամուսինը անմեղ է եւ Տիկին Նիօ տրամադիր է օրը օրին եւ ժամը ժամուն ամուսինին ժամանակացոյցը ներկայացնելու: Կ'աւելցնէ թէ Նիօ միայն հարիւր հազար ֆր. ձգած է իրեն ինչ որ յաւելեալ փաստ մըն է, եթէ անձնասպան ըլլալու մտադիր ըլլալ աւելի կարեւոր գումար մը կամ չէք մը կը ձգէր:

Տարբեր է դատական կարծիքը: Նիօ ձերբակալուած էր առջի իրիկուն, Աժէն մահափորձին բերած իր մասնակցութեան համար: Ուրբաթ իրիկուն բանտ կը փոխադրուէր եւ մնացած կը գտնուէր Շաբաթ առաւօտ:

Նիօ, ծանօթ սպայ մըն էր որ ծառայած է Հնդկաչին եւ Ալժերիա եւ հոն հրամանատարի աստիճան ստացած էր: 1961 Յունուարին բանակէն քաշուած էր, իր հրաժարականը տալով: Երբ կը ձերբակալուէր, Նիօ յայտարարած էր «ամէն բան պիտի ըսեմ, պատասխանատուութիւններս կը ստանձնեմ»: Բայց միւս առաւօտ պահակները տեսան որ պարան մը շինած էր իր շապիկով եւ ինքզինքը կախած:

Ներկայիս Փըթի – Քլամարի ձախողած մահափորձին բոլոր հեղինակները ծանօթ են: Վեցը ձերբակալուած են, վեցը փախստական են:

×

Արդարութեան Զինուորական Ատեանին առջեւ կը շարունակուի Քանալի եւ Վենսանի դատավարութիւնը: Առանք փլաթիքի ռումբ մը դրած էին Մալրոյի բնակարանին առջեւ ինչ որ պատճառ դարձաւ աղջնակի մը ծանրօրէն վիրաւորուելուն եւ տեսողութիւնը կորսնցնելուն: Քանալ իր ինքնապաշտպանութեան մէջ կ'ըսէ թէ իրեն համար համաձայնիլ կը նշանակէր դաւաճանել: Այսօրուան Ալժերիան, պատմութեան մէջ իր տեղը պիտի գտնէ Վարշաւայի կեթոյին եւ Փեստայի ջարդին կողքին: Ըրածին համար ներում չուզեր «եթէ չընէի ան ինծի պիտի չներէի»:

Վենսան, Ալժերիա ծնած է 1940ին: Կը յիշէ որ նոյնինքն Մալրօ «Մարդային վիճակը» հատորին մէջ կ'արդարացնէ ահաբեկումը որպէս բան մը որ իմաստ կու տայ գործունէութեան: «Եւ հասանք ահաբեկումին որ յուսահատութեան մէկ ձեւն է», կ'ըսէ ամբաստանեալը:

Վենսան հազիւ կը զսպէ իր հեծեծանքները «Սէնթ – Էքզիւփերի գրած է՝ երբ պարտուած ես, պէտք է լռես: Զկրցայ լռել, հաւանաբար որովհետեւ միջերկրականեան խառնուածք ունիմ: Դուք յաղթեցիք: Քանի որ հոս եմ յաղթած էք, բայց չէք համոզած որ սխալած եմ»:

ՊԵՆ ՊԵԼԼԱՅԻ ՆՈՐ ՀՐԱՒԷՐԸ

«ՈՉ ՄԷԿ ԲԱՆ ԿԸ ԿԱՌՈՒՑՈՒԻ ԱՏԵԼՈՒԹԵԱՆ ՎՐԱՅ»

Արզեվի գործատան հիմնաքարի արարողութեան ընթացքին Պէն Պելլա ճառ մը խօսեցաւ, կոչ ընելով Ֆրանսացի ճարտարարուեստի մեծերուն եւ դրամատէրերուն որ «ձեռք ձեռքի տան իրագործելու համար տնտեսական եւ ընկերային մեծ գործը զոր ունին»:

Պէն Պելլա շեշտեց նաեւ թէ ոչ մէկ բան կը կառուցուի ատելութեան վրայ:

Արզեվի սահմանական կազի գործատան հիմնաքարը երկրին ճարտարարուեստականացման առաջին քարն է Պէն Պելլայի համար:

Պէն Պելլայի հրաւէրին պատասխանելով Ֆրանսացիները ըսին.— Համաձայն ենք ձեռք ձեռքի տալու, բայց մեզի աշխատանքի բնական պայմաններ տուէք: Պէտք է ժամ առաջ վերադարձնել կարգը, կայունութիւնը եւ անձերու ու ինչքերու ապահովութիւնը:

× Լուի Ժոքս, պատասխանելով անկախ երեսփոխանի մը գրաւոր հարցումին, շեշտեց թէ կարելի չէ օգնել Ալժերիոյ եթէ Ֆրանսացիներուն եւ իրենց ինչքերուն ապահովութիւնը չերաշխաւորուի: Գլխաւոր հարցը առեւանգուած Եւրոպացիներն են:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԵԼԿՐԱՏԻ մէջ Կիրակի օր փակուեցան Եւրոպայի մարզական ախոյեանութեան մրցումները: Խորհրդային մարզիկներու կարգին Իկոր Տէր Յովհաննէսեան շահեցաւ ոստումի Եւրոպայի ախոյեանութիւնը, երկրորդ փորձին իսկ 8 մ. 19ով: Իր բուն մրցանիշը ութ մեթր 31 էր (Երեւանի մէջ կատարուած):

ՓԱՔԻՍՏԱՆԻ Նախագահը Այուպ Խան յայտարարեց թէ տը Կոլ մեծ հասկացողութիւն ցոյց տուած է իրենց «հսկայ հարցերուն համար»: Առաջարկած է որ «6»երը եւ Անգլիական Հասարակապետութեան անդամները միասնաբար ժողով մը ունենան:

ԱՐԱԲԱԿԱՆ Լիկայի ընդհ. քարտուղար վերընտրուեցաւ Ապտել Խալէք Հասունա ներկայ պատուիրակութեանց ձայներու միաձայնութեամբ: Նախապէս մերժած էր վերընտրուիլ, բայց ի վերջոյ գոհ մնաց իրեն հանդէպ ցոյց տրուած վստահութենէն: Նոր շրջանը հինգ տարի է:

ՊԷՅՐՈՒԹԻ մէջ տեղի կ'ունենայ պրիճի ախոյենական մրցումները: Ֆրանսա գլուխը գտնուի պարտութեան մատնելէ ետք Անգլիա եւ Իտալիա: Յուսախաբութիւն պատճառած է սակայն Տիկին Փուլճեանի պարտութիւնը:

ՄԱՐՍԷԼ ՏԸԼԱՆՈՒԱ, Ֆրանսացի ծանօթ երաժշտագէտը յանկարծամահ եղաւ առջի օր, Նանթի մէջ ուր արձակուրդը կ'անցընէր: Ֆրանսական արդի երաժշտութեան մեծագոյն դէմքերէն մէկն էր եւ հեղինակ բազմաթիւ գործերու որոնց կարգին՝ Լէ Ճոս փանթաքիֆը որ մաս կը կազմէ Օփերայի խաղացանկին: Իր քնարական գործերուն գլխաւոր եւ հեղինակին նախասիրած մեկնարկուն էր՝ Լիտիա Կարին:

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ կառավարութիւնը ապահովութիւն տուաւ Խորհ. Միութեան որ ամերիկեան արձակման կայաններ պիտի չըլլան պարսկական հողամասին վրայ: Թեհրանի խորհրդային դեսպանը այս առթիւ յայտարարեց թէ նման ապահովութիւններ կը ծառայեն երկու երկիրներու բարի դրացնութեան ամրապնդման եւ կ'երաշխաւորեն Միջին Արեւելքի ապահովութեան եւ խաղաղութեան շահերը:

ԽՐՈՒՇՉԵՒ Մոսկուա վերադարձաւ Սեւ Ծովու ափին իր արձակուրդը անցընելէ յետոյ եւ տեսակցութիւն մը ունեցաւ Աւստրիոյ փոխ – վարչապետին հետ, որ պաշտօնական այցելութիւն մը կը կատարէ Խորհ. Միութիւն:

ՔՈՄՈՅԻ լճին եզերքը ուր կը հանգստանայ, Ատենաուըր խօսակցութիւններ ունեցաւ Զօր. Նորսթատի եւ Ատլանտեան Ուխտի ընդհ. քարտուղար՝ Սթիքըրի հետ:

ՔԱՋԱՐԱՆ

ԱՄՊԵՐՈՒ ՄԷՋ ԿՈՐՍՈՒԱԾ ՔԱՂԱՔԸ

ԽՄԲ.— Զանգեզուրի շրջանի հանքային կարեւոր կեդրոնին՝ Քաջարանի նըկարագրականը կ'ընէ Ի. Անտոնով, «Լըրիտ Սովիէթիք» ամսաթերթի Սեպտեմբերի թիւին մէջ: Ստորեւ՝ այս գրութեան ներածականը:

Հայերէն, «Քաջարան» կը նշանակէ «Հերոսներու Օրրան»: Այս անունով անուանուած է, կ'ըսեն, դարեր առաջ լեռնային գիւղ մը, պատուելու համար բընակիչներուն արիութիւնը օտար տիրապետողներու դէմ մղած իրենց պայքարին մէջ:

Քաջարան ներկայիս պղինձի եւ կապարարծաթի (մօլիպտէն) մեծ գործարանի մը շուրջ բազմացած ընկերվարական քաղաք մըն է: Կը գտնուի 2000 մեթրը բարձրութեան մը վրայ եւ Հայաստանի մայրաքաղաք՝ Երեւանէն հեռու է մօտ 500 քիլոմեթր: Քաղաքը աւելի դիւրին մատչելի է օդանաւով: Փոքրիկ օդանաւեր ամէն օր օդ կը բարձրանան քաղաքէն երեսուն քիլոմեթր հեռու գտնուող բաց դաշտէ մը: Սակայն, երբ մթնոլորտային պայմաններ աննպաստ են, անհրաժեշտ է շոգեկառք կամ ինքնաշարժ օգտագործել:

Արշալոյսին, պայծառ է երկինքը: Արեւը վարդագոյնով կը պատէ Արարատի գագաթը, որ կը տիրապետէ Երեւանին:

Քաղաքին գլխաւոր պողոտան կը շարունակուի խճուղիով մը, որ կ'անցնի թաղամասերէ, մրգաստաններէ, արօտավայրերէ, որոնք եզերուած են բուծումով զբաղող ագարակներով: Հուսկ ուրեմն ճամբան կը մխրճուի կիրճի մը մէջ եւ կը բարձրանայ լերան մը կողերն ի վեր: Բարձունքէ բարձունք, տեսարանն ալ աւելի հոյակապ կը դառնայ: Ամենուրեք լեռներ, մարգագետիններ, ժայռեր: Լուռ է ամէն ինչ: Կապոյտ երկինքին մէջ արտոյտներուն երգը կը լսուի միայն: Մարդ չի տեսնուիր: Իրերայաջորդ բարձրալար ելեկտրասիւներ կը վկայեն մարդուն տիրապետութիւնը, այստեղ:

Ճամբան կ'անցնի կանաչ լեռնամէջներէ՝ յորդաձայն եւ արագավազ Որոտանի եզերքին մօտ: Քանի մը քիլոմեթր ետք, վերստին գլխապտոյտ պատճառով վերելք: Ճամբան 49 օձապտոյտ դարձուածքներ կ'ընէ դէպի ամպերը բարձրացող ձիգ զառիվերի մը վրայ: Խիտ անտառ մը կը ծածկէ լեռներուն արտեւանները: Ծառերը հին են, հսկայ: Կ'ըսեն թէ որսաշատ է այս անտառը: Վարազները, եղջերուները, արջերը բազմաթիւ են: Հակառակ լեռնային զովութեան, ծաղկած ծառերու եւ խոտերու բոյրով ծանր օդը արբեցուցիչ է:

... Երեկոյեան կը հասնինք Քաջարան: Լեռնային ճամբէն եւ գլխու պտոյտ տըւող դահավէժներէ ետք, յանկարծ կը բացուի կլորապատ լայն փողոց մը, որու կանթեղակալներուն սփռած լոյսը կը լուսաւորէ խանութներու ցուցափեղկերը եւ մէկ կամ երկու յարկանի շէնքերը:

Պղինձի եւ կապարարծաթի գործարանը կը գտնուի քաղաքին կեդրոնը: Հոս կը ցցուի տնօրէնութեան զորշ շէնքը: Աշխատանոցները՝ զանազան մեծութիւններով, հսկայ սանդուխներ են լերան զառիթափին վրայ:

Առաւօտեան այս ժամուն մեծ է բազմութիւնը: Բանուորներով լեցուն հանրակառքեր կը հասնին մէկը միւսին ետեւէն: Հանածոն՝ օդային լարակառքով (թելեֆերիք) կը հասնի գործատան ամէնէն վերի մասը, ուր է նախանիւթի շտեմարանը: Բեռնատար փոքր վակոնները ուրուականներու նման դուրս կ'ելլեն ամպերէն: Կուգան 2300 մեթր բարձրութեան վրայ գտնուող քարահանքէ մը, որու զորշ ժայռը կը պարունակէ պղինձ եւ կապարարծաթ:

Ահա ճարտարագէտ Էտիկ Դանիէլեանը: Հսկայ մըն է՝ արծուէքիթ, բաց գոյն աչքերով եւ ցցուն կզակով: Երկարավիզ կօշիկներով եւ չկոճկուած վերնազգեստով, արագաշարժ եւ զուարթ մէկն է: «Հերոսներու օրրան»ին բնակիչները ստուգապէս կը նմանին իրեն: Արդէն, Էտիկ այս վայրին բնիկն է: Կը պատմէ Քաջարանին պատմութիւը:

— Համեմատաբար նոր ձեռնարկ մըն է գործարանը, թէեւ հինուց ի վեր ծանօթ էին Զանգեզուրի լեռներուն ստորերկրեայ հարստութիւնները: ԺԹ. դարուն սկիզբները փոքրիկ գործարան մը կը շահագործէր Քաջարանի հանքը: Գործարանին արժէքը կարելի է դատել հետեւեալ թիւէրէն.— 10 տարուան ընթացքին հինգ հարիւր թոն հանածոյ օգտագործուած էր: Հանածոն կը փոխադրուէր իշու վրայ: Յետագային գոցուեցաւ գործարանը:

Քսան տարի առաջ սուսումնասիրուեցաւ հանածոյի պաշարները եւ ծրագրըուեցաւ գործարանին շինութիւնը: Նախ շինուեցաւ բանուորական աւանը, ապա՝ խճուղին: 1951ին, շահագործման յանձնուեցաւ գործարանը, որ սկսաւ արտադրել խտացեալ պղինձ եւ կապարարծաթ: Ներկայիս, Քաջարանի այս կարեւոր գործարանը, իր սկզբնական շրջանի արտադրութեան տասնապատիկը կ'արտադրէ:

ՊԱՐՍԿԱՀԱՅ ԱՂԷՏԵԱԼՆԵՐՈՒ Ի ՆՊԱՍՏ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Շրջ. վարչութիւնը կոչ կ'ընէ Ֆրանսահայ գաղութին ազգասիրական եւ մարդասիրական զգացումներուն օգնութիւն հասցնելու համար Պարսկաստանի երկրաշարժէն աղէտեալ հայ ընտանիքներու: Այս նպատակով կը ձեռնարկէ հանգանակութեան եւ նուիրատուութեան ցանկեր կը բանայ «Յառաջ»ի մէջ, առաջին առթիւ 250 Ն. Ֆ. տրամադրելով:

1.— Դրամական նուէրները կրնան վճարուիլ «Յառաջ»ի խմբագրութեան անձամբ կամ ղրկուիլ հետեւեալ հասցէին՝

Croix-Bleue des Arméniens de France
C. C. PARIS 5985-07

2.— Զգեստ, կօշիկ, ծածկոց, դեղօրայք եւ այլ նուէրներ պարունակող կապոցները պէտք է յանձնուին Մշակոյթի Տան գրասենեակը (բաց է՝ ժամը 15էն 18), հետեւեալ հասցէին՝

17, Rue Bleue, Paris (9e)

«ԿԱՏԱՐԵԱԼ»Ը...

Օտար մը, Ֆրանսացի լեզուաբան Փրոֆ. Մեյէ, կը գրէր աւելի քան երեսուն տարի առաջ. «Յայտնի է, որ հայկական այբուբենը գլուխ գործոց մըն է եւ պահպանուած է մինչեւ այսօր, առանց փոփոխութիւն մը կրելու, առանց բարելաւման պէտքն ունենալու, վասնզի սկիզբէն իսկ անիկա կատարեալ էր»:

Սակայն, հակառակ Մեյէի կարծիքին, այս «կատարեալ»ը... «բարելաւուեցաւ» 1923ին, Հայաստանի մէջ (այբուբենը չէր, որ «բարելաւուեցաւ» անշուշտ, այլ «բարելաւուեցաւ» այս այբուբենով պայմանաւոր ուղղագրութիւնը):

Այս «բարելաւում»ին հետ, անկէ քիչ մը առաջ կամ քիչ մը ետք, բոլշեւիկ յեղափոխականներ առաջարկեցին լատինական այբուբենով փոխարինել մեսրոպեան այբուբենը:

Աւելի ուշ, խստօրէն պահպանողական ծերունի մը այն կարծիքը յայտնեց, թէ հայ մշակոյթը... միջազգայնացնելու համար անհրաժեշտ էր մեսրոպեան այբուբենը թանգարան նետել եւ ընդունիլ լատինական այբուբենը: Ծերունին կը մոռնար անշուշտ, թէ հայ մշակոյթը բան մը կ՚արժէ ազգային ըլլալուն համար եւ թէ այլեւս արժէք պիտի չունենար, եթէ դադրէր ազգային ըլլալէ եւ դառնար միջազգային:

Նոյնն է պարագան նաեւ մեր այբուբենին համար: Իր արժէքը անոր մէջ է մանաւանդ, որ օտարամուտ չէ, փոխառութիւն չէ, ընդօրինակութիւն ալ չէ, այլ զուտ ազգային ստեղծագործութիւն է: Որովհետեւ մենք ալ կը հաւատանք, Հրաչեայ Աճառեանի պէս, թէ «ՄԵՍՐՈՊ ԻՐ ԱՅԲՈՒԲԵՆԸ ԱՄԲՈՂՋՈՎԻՆ ԻՆՔ ՀՆԱՐԵՑ»:

Ի՞նչպէս կ՚ըլլայ, որ «փոխառեալ» այբուբեն ունեցող ժողովուրդները չեն խորհիր իրենց փոխ առածը ազգայնացնել, իսկ մենք կը մտածենք մեր ստեղծածը միջազգայնացնել:

Հազար հինգ հարիւր տարուան մէջ ոչ ոք մտքէն անցուց «սկիզբէն իսկ կատարեալ»ը մեր այբուբեն փոխել — փոխփոխել: Ի՞նչ անհրաժեշտութիւն կայ, որ մենք — ժառանգորդները մեր բոլոր հարստութեանց մէջ լաւագոյնին ու մեծագոյնին, — սկսինք մտածել մեր ժողովուրդին նոր այբուբեն մը, նոր «տապանակ ուխտի» մը տալու մասին:

Խիստ յաճախ ըսած ենք ու դարձեալ կը կրկնենք. — Գրականութեան մէջ միօրինակութիւնը յոգնութիւն է, լեզուի մէջ միօրինակութիւնը յառաջդիմութիւն է:

Վերջերս առիթ ունեցանք հետեւելու «մտքերի փոխանակութեան կարգով» բացուած դիսկուսիայի մը» հայ լեզուի ուղղագրութեան մասին, «ՍՍՌ լուսաւորութեան մինիստրութեան օրգան»ին՝ Սովետական Դպրոց թերթին մէջ:

Մանկավարժական գիտութիւններու թեկնածու Ա. Ճուղուրեան, մասնակցելով դիսկուսիային, այն կարծիքը կը յայտնէ, թէ խորհրդահայ ուղղագրութիւնը արդէն կայունացած ու ամրապնդուած է եւ թէ կարելի է միայն մասնակի ուղղումներու մասին խօսիլ: Այս կը նշանակէ՞ արդեօք, որ «Աբեղեան» ուղղագրութիւնը քաղաքացիութեան իրաւունք ստացած է եւ կը նկատուի «կայունացած ու ամրապնդուած»: Եթէ այո է մեր հարցումին պատասխանը, աւելորդ է մտքերու փոխանակութիւնը: Իսկ եթէ ոչ է պատասխանը, այդ պարագային՝ կրնան օգտակար համարուիլ թեր կամ դէմ յայտնուած կարծիքները:

Ա. Ճուղուրեան կը գտնէ, որ եթէ մեր ուղղագրութեան մէջ կատարուելիք ուղղումներն ու լրացումները չեն աղաւաղեր մեր լեզուին ինքնութիւնը, ապա ուրեմն կարելի է «խօսք բացել մասնակի ճշգրտումների մասին»: Մանկավարժական գիտութիւններու թեկնածուն կը կարծէ թերեւս, որ «Աբեղեան» կոչուած ուղղագրութիւնը աղաւաղում մը չէ ինքնին եւ բնաւ չի վնասեր մեր լեզուի ինքնութեան, պատմութեան եւ աւանդութիւններուն:

Պարզ է, որ մեկնակէտը սխալ է, սխալ պիտի ըլլայ նաեւ ժամկէտը: Սխալ մեկնակէտէ ճամբայ ելլող մէկը սխալ կայան մը պիտի հասնի հարկադրաբար: Երբ ընդունուի, որ խորհրդահայ ուղղագրութիւնը կայունացած եւ ամրապնդուած է հաստատուն սկզբունքներու վրայ, ինքնին ընդունուած կ՚ըլլայ նաեւ, որ մեր ուղղագրութեան հիմնադիրը Մեսրոպ Մաշտոցը չէ, այլ «Հայկական ՍՍՌ լուսաւորութեան մինիստրութիւն»ն է: Իսկ մենք կը կարծէինք, թէ լեզուական եւ ուղղագրական հարցերու մէջ հարկատու ենք ոչ թէ հայ պետութեան, այլ Սուրբ Մեսրոպի:

«Մենք հայրենիքն ենք, դուք սփիւռք էք: Դուք պէտք է հետեւիք մեզի եւ ոչ թէ մենք՝ ձեզի», — ըսեր է հայրենի գրագէտ մը: Ամէն բանի մէջ կրնանք հետեւիլ հայրենիքին, բայց լեզուի մէջ պիտի հետեւինք միայն եւ բացառաբար Օշականի անմահօրէն մահացեալ Սուրբին:

Որո՞նք են մասնակի ճշգրտումները, որոնց կ՚ակնարկէ Ճուղուրեան եւ որոնք, իբր թէ, չեն աղաւաղեր մեր լեզուի ինքնութիւնը:

Կարգ մը ընկերներ կ՚առաջարկեն եղեր, իբրեւ «կոյր աղիք», ջնջել բառամէջի եւ բառավերջի հօ գիրը և գրել ճիրեղ, խորիլ կամ բա, մա, փոխանակ գրելու ճիրիեղ, խորհիլ, բաց, մահ: Ճուղուրեան ինքն իսկ «աղաւաղում» կը կոչէ այս... յօտումները:

Ինչի՞ կրնայ նմանիլ մեր լեզուն, երբ տեղ մը հօն ջնջենք, տեղ մը յին: Տեղ մը վօ գրենք, տեղ մը ո: Տեղ մը էջի գրենք, տեղ մը էյի:

Ճուղուրեան կ՚առաջարկէ գրել սարնիվեր, պատնիվեր, վերջիվերջոյ, մերթընթմերթ, մէջընդմէջ: Կրնա՞նք մենք ալ առաջարկել մեր կարգին, որ սկսինք գրել տեղնիտեղօք, ատենատեն, երբեմնընդերբեմն, փոխնիփոխ:

Մենք կը գրենք Եղէական ծով. Ճուղուրեան կ՚առաջարկէ գրել Էգէյեան: Հազար հինգ հարիւր տարուան Եղէականը մէկ կողմ նետենք եւ քառասուն տարուան Էգէյեանը սկսինք գործածել: Աւելի եղա՞ւ ուղղո՞ւմ, աւելի եղաւ ճշգրտո՞ւմ:

Դարձեալ Ճուղուրեանն է, որ կ՚առաջարկէ. «Որպէսզի կասկածի չենթարկուի թանկ, թանկագին, թանկութիւն, թանկարժէք եւ նոյն արմատը ունեցող բառերի գրութիւնը, պէտք է թանգարան բառը նոյնպէս գրել կենով»: Հազար հինգ հարիւր տարուան «Թանգարան»ին վրայ գիծ քաշենք եւ սկսինք «Թանկարա՞ն» գրել: Ինչո՞ւ. որպէսզի մեր ուղղագրութիւնը թանգարա՞ն վերածենք:

Նոյն Ճուղուրեանի կարծիքով՝ երկու ձայնաւորներուն միջեւ յ-ի գործածութիւնը պէտք է ընդհանուր դարձնել եւ գրել կամիայի, Հեղինէյի, Գալիլէյի, գրէյի, նոտէյի, եւայլն: Միաժամանակ գրել յա՝ անձնանուններու մէջը եւ վերջը, ինչպէս, օրինակ, Վիկտորյա, Զաքարյա, Եղյա, Անանյա, Սուքյաս, Մարյամ: Դարձեալ, գրել ոսկյա, սենյակ, մատյան, դատյարակ, կրյայ, ովկյանոս եւն. եւն.:

Վայը ուրիշ Ճուղուրեան մը կրնայ առաջարկել, որ սկսինք գրել կամիէնի, Հեղինէնի, գրէնի, Նոտէնի, կամ՝ Վիկտորեայ, Զաքարեայ, Եղեայ, Անանեայ, սենեակ, ոսկեայ, մատեան եւայլն:

Նահապետ Ռուսինեանը յիշեցնող ուղղախօսութիւնը, կամ Մինաս Չերազը յիշեցնող «ընտրողական» աշխարհաբարը աւելի տանելի էին, քան Ճուղուրեանի առաջարկած այս «մասնակի ուղղումներն ու ճշգրտումները»:

Լեզուի մէջ գիր մը փոխելը կեանքի մէջ մարդ մը սպաննելու համարժէք է երբեմն:

Այս ուղղումները ձեզի պահեցէք եւ վերադարձէք մեսրոպեան ուղղագրութեան:

Աստուծո՛յ սիրոյն:

Լենինի՛ սիրոյն...

«ՅՈՒՍԱԲԵՐ»

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ՃԱՓՈՆՑԻՆԵՐԸ

Տօնական օրերուն, զուարթ ու բզզուն բազմութիւններ կ՚ողողեն ճափոնական քաղաքներու պարտէզները: Բայց, աշխատանքի օրերուն, ման եկողները բոլորովին տարբեր տրամադրութիւն ունին: Եթէ չըլլային բնութիւնն ու տաճարները, մարդ պիտի կարծէր որ 19րդ դարու վիպապաշտիկ տիպեր են անոնք. — լուրջ ու մենաւոր ու քիչ մը խռովդէմ: Անոնք մոռցուիլ ուզողներն են կամ՝ բնութեան գեղեցկութեան վրայ հիանալ սիրողները: Իրենց մարմաջը (hoppi) բանաստեղծութիւնն է:

Բախտն ունեցայ պտըտելու Ուէնօ վեհաշուք պարտէզին մէջ, որ մայրաքաղաք Թոքիոյէն ութ քիլոմեթր հեռու կը գտնուի: Հոն հանդիպեցայ երազմոյն ու ժամանակավրէպ յատկանշական տիպերու: Եւ աւելի բնական է, քանի որ կ՚ապրին տենդագին ու անկարեկիր մեքենական քաղաքակրթութեան մէջ, որ ողողած է երկիրը:

Հին տարիներէն, Ճափոնի մէջ, բուռն հակում մը կայ քնարերգական գեղումներու հանդէպ:

Եւ մշակոյթով ամէնէն յառաջադէմ վայրերուն մէջ ալ այս հակումը մնացած է կենդանի եւ անփոփոխ: Իմ բնակած փոքր պանդոկիս տնօրէնուհին անգամ բանաստեղծութիւն կը գրէր: Եւ երբ տեսաւ որ կը հետաքրքրուիմ իր գրածներով, ամէն անգամ երբ նշմարէր, վազելով կուգար, գլխ կը գլմաւորէր եւ առանց որեւէ դրդումի չարժուելու, երկու այտերէս կը համբուրէր, ինծի անհասկնալի խօսքեր ըսելով: Ինծի համար զարմանք է դեռ թէ՝ ան ինչպէս կրնէր այս բանը երկրի մը մէջ, ուր համբոյրը սիրային սերտ յարաբերութեանց գաղտնի ցանկին կը պատկանի: Ամէն պարագայի մէջ, բանաստեղծութիւններ կը գրէր, բնականաբար գաղափարագրերով եւ կ՚երթար զանոնք արտասանել մայրաքաղաքի որոշ գրական շրջանակներու պարբերականներու գրասենեակներուն մէջ: Ձեզի յայտնեմ իր անունը, որովհետեւ կրնայ ըլլալ որ, օր մը իր երկրի անմահներու ցանկին մէջ մտնէ — Միչիկօ Սիմանթա:

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԵԱՆ ՄՈԼՈՒԹԻՒՆԸ

Օր մը, պանդոկ վերադարձիս, երբ Ուէնօ փարքի կայարանէն կ՚անցնէի, նեղ փողոցի մը մէջ տեսայ առտմնաշար մը, որ կը փայլէր: Միչիկօ Սիմանթայի ժպիտն էր: Ամէն անգամուան պէս, եկաւ խանդավառութեամբ գլմաւորելու զիս, բայց չհամբուրեց եւ երախտապարտ եմ ասոր համար: Շատ ուրախ էր եւ պարտէզ եկած էր ներշնչուելու: Ընկերացայ իր պտոյտին եւ նշաններով հասկցուեցանք իրարու հետ: Անցորդները զարմացած մեզ կը դիտէին՝ Ան՝ հիւցիկ ինծի ցոյց կուտար ծաղկաւէթիթ կատարներով ծփիկները եւ ծաղկաբոյր վարդենիները: Տիկին Սիմանթա իրաւունք ունէր հիանալու: Նշաններով ինծի կ՚ըսէր. «Ի՞նչ է կարծիքդ մեր բնութեան մասին»:

Պարտէզը լեցուն էր բազմութեամբ, բայց, սիրահար զոյգեր չէին տեսներ:

ՅՈՒՇԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ

Իսահակեանն այս ամէնը լսեր էր Փարիզում, բայց եւ այնպէս ճանապարհ էր ընկել — եկել: Նա գիտէր որ ծանր ժամանակներ էին, գիտէր որ Թիֆլիսում պտանել էին Հայաստանի Կոմկուսի քարտուղար Խանջեանին, բանտարկել էին շատ գործիչների եւ մտաւորականների, որպէս «նացիոնալիստ» Խանջեանի կողմնակիցներ, եւ կասկածի տակ էին շատերը:

Իսահակեանի վերադարձն այս պայմաններում գիտուեց որպէս խիզախութիւն, որ չնայած վտանգալի կացութեան, եկել է անվախ ու վստահ:

Նրա գալու օրը դիմաւորելու համար կայարան գնացին միայն երկու հոգի, գրողների միութեան քարտուղար Գ. Աբովը եւ Նուասար: Ոչ յատուկ ողջոյն, ոչ բարի գալուստ: Բարեւելով՝ ես նրան տուայի «Աբու — Լալայի» վերադարձի խօսքերը:

— Նորից եկաք ակումբն հայրենի:

Նա պատասխանեց հին Ցոյների խօսքով.

— Այո, չկայ աւելի սրբազան բան, քան ծուխը հայրենի...

Ոդիսեւսը օտար վայրերում հայրենի ծուխ է երազում: Իսահակեանն էլ Թափառական Ոդիսեւսի նման նորից յիշել էր հայրենի ծուխը:

Նա հետը բերել էր ընտանիքը, բերել էր իր հարուստ գրադարանը, որի գրքերի մեծ մասը նոյն օրերին նուիրեց մեր հանրային գրադարանին:

Այս՝ ի միջի այլոց:

Իսահակեանի առաջին գալու օրերին ամէն քայլափոխի ծանօթ — անծանօթ մօտենում — ողջունում էին նրան կամ շրջապատելով՝ զրուցում: Հիմա մօտենում էին շատ քչերը, մօտիկ ծանօթներից միայն, այն էլ մեծ զգուշութեամբ:

Բանաստեղծը տեսնում էր եւ լիովին հասկանում՝ կացութիւնը: Երբեմն ընկնում էր կասկածների մէջ, թէ գուցէ ի զուր եկաւ, գուցէ դեռ պէտք է սպասէր:

Մենք հանդստացնում էինք նրան, որքան կարող էինք: Նա թէեւ հանգստանում էր աներեւոյթ, բայց տարակոյսը չէր վերանում աչքերից:

Ինչքան էլ հանգստացնում էինք նրան, բայց ինքներս էլ հանգիստ չէինք, ի՞նչ իմանաս, մէկ էլ տեսար նրան էլ...

Աւանտիւրիստ Բերիան իր բանդայով հին բոլշեւիկներին չի խնայում, կոմունիստ գրողներին չի խնայում, հիմա անկուսակցական, այն էլ արտասահմանից եկած Իսահակեանին պիտի խնայի...

Մի օր ինձ կանչեցին կառավարութեան տուն՝ ժողովի: Պէտք էր մարդիկ ուղարկուէին Վրաստան՝ Ռուսթավելու յոբելեանական հանդէսին մասնակցելու: Ճանապարհին հանդիպեցի Իսահակեանին:

— Ո՞ւր, — հարցրեց.

— Ժողովի, — պատասխանեցի եւ ժողովի օրակարգը պարզելով, առաջարկեցի՝ գնանք միասին: Դուք էլ հրաւիրուած էք:

Հրաւիրաթերթի վրայ ես կարդացել էի Իսահակեան ազգանունը:

Նա թէ ուրախացաւ, եւ թէ զարմացաւ.

— Հապա ինչո՞ւ ինձ չեն իմացրել.

— Ցրիչը գուցէ մոռացել է կամ չի հասցրել:

Եւ տարայ նրան ժողովի: Բայց երբ ներս մտանք՝ մի քանի պաշտօնական մարդիկ զարմացած նայեցին մեզ: Ես յետոյ իմացայ (մէկը շշնջաց ինձ) թէ հրաւիրուածը Աւ. Իսահակեանը չէ, այլ՝ լուսժողկոմի տեղակալ Անդ. Իսահակեան: Այլեւս իրեն բան չասացի, մտածում էի թէ յանկարծ պարզուի՝ նա կարող է վիրաւորուել ինձնից, որ իրեն թիւրիմացութեան մէջ եմ գցել եւ գուցէ ժողովում իսկ անյարմար բան լինի, ուստի եւ ես մօտեցայ երգչուհի Հայկանուշ Դանիէլեանին, պարզեցի նրան եղած թիւրիմացութիւնը եւ խնդրեցի՝ այնպէս անենք որ Իսահակեանը չվիրաւորուի:

— Ոչինչ, — հանգստացրեց նա ինձ եւ, բարեբախտաբար, հրաւիրուածներն էլ այնքան տակտ ունեցան, որ ոչինչ ըմբռնել չտուեցին, եւ Իսահակեանը մնաց ժողովում:

Ինչպէս ասացի, պէտք էր մի — երկու մարդ ուղարկել Ռուսթավելու յոբելեանին մասնակցելու: Ժողովը վարում էր կառավարութեան նախագահի տեղակալ Ցոլակ Պօղոսեանը: Երբ եկաւ թեկնածուներ առաջարկելու պահը՝ առաջարկեցի իմ եւ մի երկու գրողի անուն:

Ես շնորհակալութիւն յայտնեցի եւ հրաժարուեցի, ասելով.

— Վրաստանը տօնում է իր մեծագոյն բանաստեղծի յոբելեանը. բնական է որ այդ նշանաւոր տօնին մենք ուղարկենք մեր լաւագոյն պոէտին, որ շատ համար պատասխան պատուիրակ կը լինի այդ հանդէսին. եւ առհասարակ ես առաջարկում եմ Աւետիք Իսահակեանի թեկնածութիւնը:

Անյարմար լռութիւն իջաւ, ամենքը կարծես ... չփոթուած, կէս զուսպ նայեցին ինձ ... Հայկական հայեացքներով. բայց Հայկանուշ Դանիէլեանը քաջի պէս օգնութեան հասաւ ինձ իր պերճախօս ու համոզիչ խօսքով:

ՍՏ. ԶՈՐԵԱՆ

(16 Շար.)

ծափանի մէջ, սիրահարները երկչոտ ու ամօթխած են ցերեկին: Թերեւս աւոր համար է որ, միշտ գիշերը ժամադրու- թիւն կուտան :

Տիկին Սիմանթա Նշաններով ինծի հասկցուց (եւ եարքէն ալ ինք աղջիկն ալ հաստատեց) թէ կ՚արժէր երբեմն - երբեմն մէկնիլ ձգել մեր ճակատագրին մեզի տր- ւած հողերը, եւ ապրիլ մեր յուղումներն ու զմեզ բանաստեղծ զգալ :

Խօսինք այդ բանաստեղծութեան մա- սին: Կայ թիփիկ տաղաչափութիւն մը, որ «այգու» կը կոչուի: Կը բաղկանայ 17 վանկերէ եւ շատ հին է ծագումը: Շատ յարգի էր 17րդ դարուն եւ դեռ այ- սօր ալ յարգի է: Այս տասնրեօթը վանկե- րուն արտայայտած զգացումները, մեզի՝ Եւրոպացիներուս, միամիտ ու մանկա- կան կը թուին: Բնական է ասիկա: Ո- րովհետեւ, կարճ բանաստեղծութիւնը զգացումի մը միայն կայծը, ցոլքը կր- նայ ունենալ :

ՉՈՐՍ ՄԻԼԻՈՆ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾ

1956ի վիճակագրութիւն մը կ՚ըսէ թէ՝ ծափանի մէջ մօտաւորապէս չորս միլիոն սիրող - բանաստեղծներ կան, որ կը մը- շակեն «հայ - քայ»ը (անոնց մէջ է նաեւ Հիրոհիթօ կայսրը): Օտարական մը ի- րաւունք մը հարցուց՝ թէ ինչպէս կարելի է իրարմէ զանազանել ինքնատիպ « հայ - քայ » մը սովորականէ մը: «Ձեւ կրնար զանազանել », պատասխանեց ան : Որով արեւմուտքցի մը հարց պիտի տայ թէ ինչպէս կարելի է ճշդել լոյս տեսնող բանաստեղծութեանց խիկութիւնը : Ա- սիկա ալ օրինակ մըն է թէ՝ արժէքներ ճշդելու մեր կշիռները ո՞րքան տարբեր են Արեւելքցիներէն :

Այս տեսակ բանաստեղծութեան շուրջ մարդ երբ պրպտումի ձեռնարկէ, գա- ղափարապաշտական ներդրումութեան մը անձնատուր ըլլալու հակում ցոյց կու- տայ, բան մը՝ որ անըմբռնելի պիտի թը- վի աշխարհի ուրիշ կողմերը: Զգայնիկ բարեկամի մը հետ պտոյտի կ՚երթանք : Մինչ կը պտտինք՝ այդ պահուն յիշա- տակը պահելու համար ձեզի կ՚առաջարկէ « հայ - քայ » մը յօրինել, նոյնիսկ ձեր լեզուով: Գալով նիւթին կան սքանչելի օրինակներ, որոնցմով լեցուն են գրակա- նութեան արուեստագործները : Ահա նմոյշ մը. «Արտացոլքս չեմ տեսներ հայելիին մէջ, ես ինքս եղած եմ հայելին՝ որ ինծի կը հետեւի եւ զիս կը դիտէ»: Երբեմն ալ բանաստեղծութիւնը տրամաթիք չեշտ մը կ՚ունենայ. «Քանի որ վստահ եմ թէ ի- րականութիւնը ճշմարտապէս իրաւ չէ, ինչպէս կրնամ ընդունիլ թէ երազները երազ են» :

Դեռ կը յիշեմ տասներորդ դարու նշա- նաւոր բանաստեղծուհի Սէյ Սոնականի «հայ-քայ»երը: Ան ապրեցաւ Քիոթոյի պալատին մէջ եւ ի միջի այլոց գրեց « Բարձի գիրքը» որ մեծ ժողովրդակա- նութիւն կը վայելէ: Շնորհալի ու միտ- ուէր արեւելեան զորքերու եւ կապ ունէր եւրոպական բազմաթիւ թանգարաններու հետ: 1930ին երբ Պըրլինկթըն Հաուզի մէջ պարսկական զորքերու ցուցահանդէս մը տեղի ունեցած է, Պէկեան՝ Քէլէկեա- նի, Ինճուճեանի եւ Գէորգեանի հետ խորհրդատու նշանակուած էր թանկար- ժէք զորքերու ծագումի եւ հնութեան տարին որոշելու համար: Մեծ արձագանգ գտած է նաեւ նոյն ատեն Նիւ Եորքի Մեթրոփոլիթըն օփերային ծախած իր մէկ սեւճուք կտորը, 9րդ դարէն:

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊՈՍԹԸՆԻ «Հայրենիք»ը կը գրէ թէ Սեպտեմբեր 1ին Նիւ Եորք ժամանած է Օր· Աստղիկ Առաքելեան վարիչ՝ Ֆրան- սայի Արտաքին Նախարարութեան Հայկ· դրասենեակին եւ ծանօթ երգչուհի: Օր· Առաքելեան իր արձակուրդը կ՚անցընէ Ամերիկա եւ իր պաշտօնին կը վերադառ- նայ Հոկտեմբերի կիսուն :

ՊԱՐՍԿԱԿԱՆ կառավարութեան վար- չապետը շնորհակալութեան հեռագիր մը ղրկած է Թեհրանի Թեմին առաջնորդ Արտակ եպիսկոպոսի ի պատասխան անոր ցաւակցական հեռագրին :

ՆԻՒ ԵՈՐՔ հասած են 42 հայ տարա- գիրներ, որոնք Պէյրութէն մեկնած է- ին: Օդակայանը դիմաւորուած են Անչա- յի փոխ - նախագահ՝ Սուրէն Սարոյեա- նի կողմէ :

ԼՈՆՏՈՆԻ մէջ իր մահկանացուն կնքած է Երուանդ Պէկեան, ծանօթ հնագէտ : Ողբացեալը մեծ մասնագէտ մը կը նկատ-

միտ պատմումներով լեցուն օրագիր մըն է, որ նորաձեւութիւն էր այն ատեն : Ա- հաւասիկ հատ մը ամէնէն նշանաւորներ - րէն. «Այսօր գացի Ջրհորէն ջուր քաշե - լու, բայց չկրցայ, որովհետեւ, չուզեցի աւրել այծաերեւի մը, որ այս գիշեր դոյլի չուանին փաթթուած էր »:

Պէտք է ըսել թէ՝ անկէ ի վեր շատ ալ փոխուած չէ ճափոնական բանաստեղծու- թեան ոգին եւ իր նուրբ ու բացարձակ ըզ- նութենապաշտութիւնը :

Տէ Կորխի եւ Եամակուչիի «Մենք ճա- փոններս » խորագրով գիրքին մէջ կայ նաթագրութիւն մը, որ կը շեշտէ այս ժո- ղովուրդի բանաստեղծական տրամա - դրութիւնը : «Որոշ պարագաներու· երբ կը շողայ լիալուսինը, հազարաւոր ըն - տանիքներ, խորաններ կը բարձրացնեն վերանդաներուն վրայ եւ կերակուրի, պտուղի, ծաղիկի ու գալարի ձօներ կ՚ը- նեն լուսնկային: Այս առթիւ, կը յօ - րինեն բանաստեղծութիւններ եւ վիպակ- ներ, զորս կ՚արտասանեն լուսնկային տակ»:

Բանաստեղծ մը ինծի հաւաստեց թէ՝ 1962ին, «Հայ - քայ»ի հետեւորդներու թիւը չէ պակսած: Եւ թէեւ վերջին վի - ճակագրութենէն լուր չունի, բայց, կը հաշուէ թէ՝ բանաստեղծներու թիւը հինգ վեց միլիոն է, մօտաւորապէս հարիւր միլիոն բնակչութեան մէջ :

Բայց, այն ատեն, օտարականը հարց պիտի տայ թէ՝ այս բնակչութեան բա - նաստեղծական հակումը ի՞նչպէս կը ներ- դաշնակուի այսօրուան Ճափոնի գործա - րաններու աղմուկին, բարձրահնոցներու մուխին, նաւաշինարաններու մրճահա- րումին, ծխնելոյզներու անտառին, ար - դիական փոխադրական միջոցներու ջր - ղապատումին եւ չահագիտական տենդին հետ :

Թարգմ· ՎէՆ

ՊՈԼՍՈՅ մէջ, վերջերս երկարատեւ հիւանդութեամբ, խոր ծերութեան մէջ հոգին աւանդած է Իսկէնտէր աղա Նա - ճարեան: Տէօրթ - Եօլի յայտնի ընտա - նիքներէն Նաճարեան գերդաստանի նա - հապետը՝ Իսկէնտէր աղա իր երիտա - սարդ տարիքէն իսկ ճանչցուած էր իբրեւ ծանօթ առեւտրական ու ազգային: Հան- գուցեալը 87 տարեկան էր եւ իր գիտակ- ցութիւնն ու պայծառատեսութիւնը պա - հած էր մինչեւ քանի մը տարի առաջ : Տէօրթ - Եօլցիները միշտ վառ պիտի պահեն յիշատակը հանգուցեալին, որ ի - րենց ծննդավայրի հերոսական պատմու- թեան մէջ կարեւոր դեր մը կատարած է, մասնաւորաբար Տէօրթ - Եօլի ինքնա - պաշտպանութեան կռիւներու ընթացքին :

×

ՀԱՅԵՐԸ ԱՄԱՍԻՈՅ ՄԷՋ

75 ՀԱՅ ԸՆՏԱՆԻՔ ԿԱՅ 320 ՀՈԳԻՈՎ

Գայսերիի երկարամեայ հովիւը հո - վիւ Տ· Հայկազուն Ա· քահանայ Կարա - պետեան, որ մօտակայ գաւառները հով - ուական այցելութեան ելած էր Ս· Պատ- րիարք Հօր հրամանով, Օգոստոս 18 Շա- բաթ օր հասած է Ամասիա, ուր հիւրա - սիրուած է քաղաքին ծանօթ ազգայիննե- րէն Պ· Երուանդ Աճարոնեանի բնակա - րանը, ուր յաջորդ օրը կատարեց Աճա - րոնեանի աղջկան Օր· Տիրուհիի պսակա- դրութիւնը :

Նոր հարսը Պոլսոյ Անարատ Յղութեան Քոյրերու վարժարանին յաջող շրջանա - ւարտներէն մէկն է :

Տէր Հայրը Ամասիայի մէջ 12 երախա- ներ մկրտեց եւ երկու յապաղած զոյգեր ալ ամուսնացուց եւ երէկ մեկնեցաւ Սեբ- հանքէօյ :

Ամասիոյ քաղաքին մէջ կան 75 հայ ըն- տանիք, 320 հոգիով: Ունին հրապարա- կի վրայ արհեստանոցներ, խանութպան- ներ եւ 2-3 մանիֆաթուրայի վաճառա - կաններ, ինքնաբաւ են: Կառավարութեան կողմէ առանց այլի եւ զատակարգի խտրա- րութեան ամէն դիւրութիւն կը վայելեն:

Հունձքը լաւ է եւ պտուղները առատ, բայց սուղ է: Պամեայի բերքն ալ գոհա - ցուցիչ է :

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՄԱՀ ԳՐԻԳՈՐ ՋՈՒԲԱՐԵԱՆԻ

Երեւանի պետական համալսարանի հիմնադիրներէն եւ դասախօսներէն Գրի- գոր Ջուբարեան, իր մահկանացուն կըն- քած է վերջերս, Երեւան: Հանգուցեալը ծնած էր Թափի, հիւսիսային Կովկաս, 1888ին: Հետեւած է Նոր Նախիջեւանի միջնակարգ եւ Եարոսլաւի համալսարա - նի իրաւաբանական վարժարանները :

Հայաստանի մէջ զբաղած է իրաւագի - տութեամբ: Մշակած է Հայաստանի ար- դարադատութեան մարմիններուն օրէնս- դրութիւնը, քրէական դատավարութեան օրէնքները, եւայլն: Գրած է արժէքաւոր գիտական աշխատութիւններ :

ՓՐՈՖ· ՄԵԼԻՔ-ՕՀԱՆՋԱՆԵԱՆ

Պաշտօնական հրամանագրով մը, գի- տութեան վաստակաւոր գործիչի պատ - ուագիր շնորհուած է Փրոֆ· Կարապետ Մելիք - Օհանջանեանի, հայագիտու - թեան բնագաւառին մէջ իր կատարած բազմամեայ եւ բեղնաւոր գործունէու - թեան համար :

ՇԵՐԱՄԱԲՈՒԾՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Հայաստանի երկրագործական հիմ - նարկութեան շերամապահութեան հետա- զօտական կայանը կը գտնուի Երեւանի մօտերը, քառասուն հեկտար տարածութեան վրայ :

Շերամաբուծութեան հայ մասնագէտ - ները ստեղծած են շերամի նոր ցեղեր, որոնք աչքի կը զարնեն իրենց թելին նր- բութեամբը եւ քանակութեամբը : Ասոն- ցմէ, հոս կը տանին թթենիներուն: Ար- դէն յաջողութեամբ փորձած են թթենիի նոր տեսակ մը՝ «Հայկական - 2», որուն մթերատուութիւնը յիսուն առկոսով ա - ւելի է : Մշակած են նաեւ թթենին կըտ- րոններով աճեցնելու նոր ձեւ մը, որ եր- կու տարիով պիտի կանխէ տունկին ար - տադրութեան սկզբնաւորումը :

Հայ շերամապահները, ղեկավարու - թեամբ կենսաբան Ս· Սարգսեանի՝ ա - ւարտած են շերամները կերակրելու եւ խնամելու ինքնաշխատ մեքենան: Ինչպէս յայտնի է, շերամը կերակրելու աշխա - տանքը շերամապահներուն ամէնէն դըժ- ուար եւ ժամանակ խլող գործն էր, մա - նաւանդ որ այդ աշխատանքը պէտք է կատարուէր ձեռքով: Նոր մեքենան մշտ- րացած կեր կը բաժնէ որդերուն, կը հե- ռացնէ խշտիները (որդաթափը) եւ փո - խադրիչով կը հաւաքէ եւ շերամատու - նէն դուրս կը հանէ զանոնք :

Ըստ մասնագէտներու կարծիքին, նոր մեքենան ունի բազմաթիւ առաւելութիւն- ներ եւ առնուազն, հինգ անգամով պիտի կրճատէ աշխատանքին ժամը :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (131)

ԱԽԱՉԱԿԱՊԵՏԸ

ԳՐԵՑ՝

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍ ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ

Աւագակապետը տեղէն վեր ելաւ ու դի- մաւորեց այդ ծանօթ մարդը: Քիւրտ պէ- կերու յատուկ սովորութեան համա - ձայն ձեռքը կուրծքին վրայ դրաւ ու խո- նարհելով.

— Մերհապա՛, մրմնջեց:

Համբօ պէկ նոյն ձեւով ընդունեցաւ Ա- ւազակապետին բարեւը եւ հասկցաւ թէ բարձր ցեղապետներու պատկանող անձ- նաւորութիւն մըն էր ան: Հետեւաբար համակրանքով մը անոր քովը նստեցաւ ու հարցուց.

— Կրնա՞մ իմանալ ձեր ով ըլլալը եւ ձեր հոս գալուն պատճառը :

— Ես պարսկաստանցի Քիւրտերէն եմ, պատասխանեց Աւազակապետը :

— Ցեղապետ մըն էք, անանկ չէ՞ :

— Այո՛ :

— Ձեր անո՞ւնը :

— Անունս Խան Ճալատ է :

— Հա, իրաւ է, Պարսկաստանի մէջ ցեղապետներուն խան անունը կուտան : Շատ աղէկ, ի՞նչպէս եղած է որ այս կող- մերը եկած էք ու մանաւանդ առիթ ու- նեցած էք տունս այցելելու :

— Կարեւոր գործով մը Վան քաղաքը կ՚երթայի: Ճամբան տեսնուեցայ ուրիշ քիւրտ ցեղապետներու հետ, որոնք շատ համակրանքով խօսեցան ձեր մասին: Այդ պատճառաւ փափաքեցայ անձամբ տես - նել ձեզ :

— Ի՞նչպէս է Պարսկաստան: Սա կեա- վուրները հոն ալ ապստամբական գաղա- փարներու կը ծառայե՞ն թէ ոչ :

— Հըրմ, այնտեղ Թուրքիա չէ: Կեա - վուրները հանդարտ են, որովհետեւ ա - նոնց մաղին դպչող չկայ: Մեր բոլոր խա- ները շատ սիրով կը վարուին անոնց հետ: Եթէ անկարգներ գտնուին, անմիջապէս մէջտեղէն կը վերցնենք :

— Աղէկ, եթէ «ղաչախ»ներ ըլլան:

— «Ղաչաղ»ներ չունինք:

— Ինչ լաւ բան, հետեւաբար հանգիստ էք: Մենք այսօր կը սոսկանք հեռու տեղ մը երթալու: Լեռներու ետեւէն գնդակ մը կը հասնի: Զորս կողմերնիս վտան - գաւոր դարձած է :

— Այդ անկարգութիւնները չեմ կար - ծեր թէ իմ ճանչցած կեավուրներուն գործերն ըլլան: Մեր կեավուրները աշ - խատասէր ու միրասէր մարդիկ են: Ամ- բողջ տարին մինակ հացի համար քրտինք կը թափեն ու մեզ կը կերակրեն:

— Բայց, Խան Ճալատ, օր մը չէ օր մը այդ աշխատասէր ու միրասէր կարծած կեավուրներդ իրենց գլուխը պիտի բար - ձրացնեն : Ասիկա ճշմարտութիւն մըն է: Այն ատեն ի՞նչ պիտի ընէք :

— Կը սխալիք, երբ ատանկ ըլլայ, մենք մէկ օրուան մէջ կը կոտորենք զա - նոնք: Կեավուր բառը հաւասարիմ ա - նասունի կը նմանի: Երբ ննդամիտ դի - տումով մը իրեն մօտենաս՝ ինքզինքը պաշտպանելու համար վատ միջոցներու կը դիմէ: Վնաս մի տար իրեն, արդելք մի ըլլար, տես թէ գլուխը տեղէն վեր կ՚առնէ՞ :

Համբօ պէկ ինքնիրեն խորունկ մտա - ծումներու մէջ կը թաղուէր: Այդ անծա- նօթ հիւրը, այդ Խան Ճալատ կոչուած քիւրտ ցեղապետը շատ իրաւունքով կը խօսէր եւ տակաւ առ տակաւ դառն ապա- ւորութեան մը տակ կը թողուր զինքը:

— Ըսել է թէ կեավուրներու հետ յա - րաբերութիւն չէք ըներ, յարեց Աւազա - կապետը :

— Ասկից առաջ Խաչատուր Կաթողիկո- սը կար որ Աղթամար կոչուած վանքին մէջ կ՚ապրէր: Անոր հետ կը տեսնուէի, մրմնջեց Համբօ պէկ, բայց ժամանակ մը կռուեցանք իրարու հետ ու չխօսե - ցանք :

— Հիմա նորէն չէ՞ք խօսիր:

— Մեռած է:

— Պատճառը ի՞նչ էր ձեր կռուին :

— Էհ, ժպտեցաւ Համբօ պէկ, պատ - ճառը գեղանի հարսի մը առեւանգումն էր :

— Ի՞նչպէս :

— Հայոց կրօնապետը գեղանի հարս մը ունէր, ինչ ըրի չըրի այդ հարսին փախ - ցնել տուի: Ահա այդ պատճառաւ այլեւս իրարու թշնամի դարձանք :

Աւազակապետը դառն ու մթին ժպիտ մը պատկերացուց իր շրթներուն վրայ եւ խորհրդաւոր նայուածքով մը հարցուց.

— Ան չէ, սիրելի Համբօ պէկս, կար- ծեմ բաւ թէ ձեր լեռներուն շուրջը կարգ մը փլաներ պատուհաս դարձած են եւ չարունակ նեղութիւններ կը պատճա- ռեն թէ Իսլամներուդ եւ թէ իշխանու - թեանդ ներքեւ ծառայող գիւղացինե - րուդ, անանկ չէ՞ :

— Այո, ատոնք, ինչպէս խոստովանե- ցայ՝ «ղաչախ»ներ են եւ կեավուր Մօս - քոֆի հողէն կուգան, նկատել տուաւ Հա- յոց Զօրի աւատապետը :

— Զարմանք, ի՞նչպէս կ՚ըլլայ որ այդ քանի մը չուանէ փախածներուն դաս մը չէք կրնար տալ որ համարձակութիւն չունենան ձեր սահմաններուն քովէն անց- նելու :

(Տար·)

Այրի Տիկին Առլինէ Շեխիկեան, Այրի Տիկին Հայկանուշ Շեխիկեան, Պ. Արամ Շեխիկեան, Տէր եւ Տիկին Շմաւոն Շեխիկեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Եսթեր Քէօլեան, Այրի Տիկին Մարկրիթ Շեխիկեան եւ զաւակները (Միլանօ), Այրի Տիկին Գասպար Շեխիկեան եւ զաւակները, Պ. Ոսկան Զիլինկիրեան, Տոքթ. եւ Տիկին Ժորժ Քէօլեան եւ զաւակը, ինչպէս նաեւ Յարութիւն Փիլիճեան, Ռոպեռ եւ Ժագ Փիլիճեան, Ռոզա տը Մանտրէս, Ժանօ Սարգիսեան, Յարութիւն Արզարեան, Մահտեսեան, Ծովիկեան, Մաթէոսեան, Պետրոսեան, Միւզիքեան, Ստեփանեան, Թորամանեան, Մելքոնեան, Սեաեֆեան, Փիլիճեան, Աքպըյըքեան, Լուսարարեան եւ Տէր-Զաքարեան ընտանիքները սրտի խոր կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, զաւկին, եղբօր եւ ազգականին՝

ՄԿՐՏԻՉ ՇԵԽԻԿԵԱՆԻ

մահը, որ տեղի ունեցաւ Սեպտ. 15ին, 57 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Երկուշաբթի առաւօտ Սեպտ. 17, Մարսէյլի Ս. Սահակ-Մեսրոպ Մայր եկեղեցին եւ մարմինը ամփոփուեցաւ Սէն Ժիւլիէնի գերեզմանատունը:

ՅԱՌԱՋ.— Մեր ցաւակցութիւնները Պ. Արամ Շեխիկեանի եւ ընտանեկան պարագաներուն:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Նուպար Յովհաննէսեան եւ ընտանիքը կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի առաւօտ, Փարիզի Հայ Կաթողիկէ Ս. Խաչ եկեղեցին, իրենց մօր՝

ՎԻՔԹՈՐԻԱ ԳԱՍԱՊԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի Աշակերտուհիներու Ծնողաց Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է իր անունին 30ական Ն. Ֆ. Տիկին Աննիկ Պագրճեանէ եւ Տէր եւ Տիկին Ա. Շամիրեանէ Մաննիկ Ղուկասեանի մահուան առթիւ:

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ՊՈԼԷՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Պոլէնի Ֆրանքեւհայկական ակումբին երիտասարդներուն կողմէ, այս Կիրակի ՓԷՃԷԿԻ զովասուն վայրը (Պոլէն), նոյնիսկ անձրեւի պարագային: Ի նպաստ տեղւոյն հայկական դասընթացքներուն:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Սորպոնի Մեծ սրահին մէջ ՆՈՅ. 11ին, տեղի պիտի ունենայ Ս. Մեսրոպ Մաշտոցի Ծննդեան 1600ամեակի տօնակատարութիւնը, Փարիզի եւ շրջակայից բոլոր հայ Միութիւններու մասնակցութեամբ:

ՍԵՆԵԱԿ ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

ԿՐԸՆՈՊԼԻ մէջ՝ հայ ընտանիքի մը մօտ կը փնտռուի սենեակ մը Փարիզէն եկող ուսանողի մը համար, ճաշով կամ ոչ եւ նախընտրաբար Համալսարանին թաղը (Էնսթիթիւ Փոլիթեքնիք, Ավընիւ Ֆելիքս Վիալէ):

Գրել հասցէով՝

Gérard ERANIAN

Poste restante à la Poste Principale de Grenoble

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Յառաջիկայ Սեպտ. 20էն, Հինգշաբթի օր կը վերաբացուին Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ հովանաւորութեան տակ գտնուող Հինգշաբթի օրուան դասընթացքները, հետեւեալ վայրերուն մէջ.—

ԺԱՆԹԻՅԻ.— 22 Րիւ Վիքթոր Հիւկօ:

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Տեղական ֆրանս. դպրոցի սրահին մէջ:

ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՄՊ-ԱՆԻԷՌ.— 4 Րիւ Մարի Լոռ, Պուա-Քոլոմպ:

ՇԱՒԻԼ.— Եկեղեցւոյ յարակից սրահին մէջ:

ՊԱՆԵԷՕ-ՔԱՇԱՆ.— 24 Րիւ Հայկ Դըպիրեան:

ԱՌՆՈՒՎԻԼ.— Եկեղեցւոյ յարակից սրահին մէջ:

ՓԱՐԻԶԻ ԵԿԵՂԵՑԻ.— 15 Րիւ Ժան Կուժոն: Եկեղեցւոյ խորհրդարանը:

Տեղական կրթ. մարմինները արդէն ապահոված են ուսուցչական կազմերը:

Կը խնդրուի յարգելի ծնողքներէն փութով արձանագրել տալ իրենց զաւակները վերոյիշեալ թաղամասերուն մէջ:

ԴԻՒԱՆ

×

Ֆ. Կապ. Խաչի Մարսէյլ քաղաքի մասնաճիւղին վարժարանը կը վերաբացուի Հոկտեմբեր 4ին:

Արձանագրութիւնները ամէն Հինգշաբթի կէսօրէ ետք ժամը 4–6, Ահարոնեան Ակումբին մէջ:

×

1962-63 տարեշրջանին «Խրիմեան վարժարանի» վերաբացման առթիւ, Ֆ. Կ. Խաչի Շրջ. վարչութիւնը կոչ կ'ընէ Իսի լէ Մուլինոյի հայրենակիցներուն, որ իրենց զաւակները արձանագրել տան օր առաջ:

Ուսուցիչ նշանակուած է Պ. Պ. Սըրնապեան (Լիբանանէն):

Դպրոցը կը վերաբացուի Հոկտեմբեր չորսին, Հինգշաբթի օր: Արձանագրութիւնները տեղի կ'ունենան, վարժարանին մէջ, այս Հինգշաբթի, Ուրբաթ եւ Շաբաթ օրերը, Սեպտեմբեր 20, 21 եւ 22 կէսօրէ ետք:

×

Լիոնի «Հայկազեան» վարժարանը կը վերաբացուի Հինգշաբթի Սեպտեմբեր 20 (փոքրերուն համար) եւ Կիրակի առաւօտ Սեպտեմբեր 23 (մեծերուն համար):

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ

Երեւանէն Տիկին Աննա Դանիէլեան Մարտիրոսի, Արմաշցի, կը փնտռէ իր եղբայրը՝ Յակոբ Դոնդոնեան Մարտիրոսի, ծնած Արմաշ: Կորսուած է աքսորին, արհեստով կօշկակար է: Միջին-Արեւելքի թերթերէն կը խնդրուի արտատպել:

×

Երեւանէն Սիրական Յովակիմի Դոնդոնեան, Արմաշ ծնած, կը փնտռէ իր քոյրը՝ Եղիսաբէթ Դոնդոնեան Յովակիմի, ծնած 1920ին, հովեղաւակ տրուած է 1921ին, Ռոտոսթօ, մսագործ Յակոբ Աչճեանի (Պուրսացի), կնոջը՝ անունը Իբրոս, Ռոտոստոցի: Երկու տարեկանին քրոջը մականունը փոխուած է եւ եղած է Եղիս Յակոբի Աչճեան: 1922ին Կրետէ տեղափոխուած են եւ 1926ին լսուած է թէ Ֆրանսա մեկնած են:

Այս երկու պարագաներէն լուր ունեցողներէն կը խնդրուի տեղեկացնել հետեւեալ հասցէին.—

T, Tanielian

Monplaisir par Monsempron

(L. et G.) France

FOURRURES

Roger YOPIAN

PRIX INTERESSANTS
NEUF et REPARATION

84, Boulevard de Stalingrad, 84
— CHOISY-LE-ROI (Seine) —

Autobus : de la Porte de Choisy, descendre 3 Communes ou Rue du Docteur-Roux.

''ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ''

Շատ քիչ թիւով տրամադրելի տեղեր մնացած են: Իրենց զաւակները արձանագրել փափաքող ծնողքներէն կը խնդրուի, որ փութով կատարեն անհրաժեշտ դիմումը:

1962 – 1963

Ուսումնական շրջանը կը բացուի ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ ԱՌԱՒՕՏ՝ ՍԵՊՏ. 24

Վարժարանի տեսչութիւնը՝ ծնողքներու ուշադրութեան կը յանձնէ այդ թուականը, խնդրելով որ ճշդապահութեամբ, այդ օրը, դպրոց առաջնորդեն իրենց աշակերտ զաւակները:

26, Rue Troyon, SEVRES (S. et O.)
Tél. : OBS. 18-28

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

—o—

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»Ը
ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի 13 Հոկտեմբեր, Շաբաթ գիշեր մինչեւ լոյս, 6րդ թաղամասի քաղաքապետարանի սրահներուն մէջ:

×

Ֆ. Կապ. Խաչի Մարսէյլ քաղաքի պարահանդէսը Սփլանտիտի մէջ, Դեկտեմբեր 22, Շաբաթ գիշեր:

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ մէջ Հ. Յ. Դ. Օրը կը տօնուի, Հոկտեմբեր 27, Շաբաթ գիշեր ժամը 21էն մինչեւ լոյս, «Ալհամպրա»յի սրահներուն մէջ, բացառիկ պատրաստութեամբ:

×

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ
ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, Հոկտ. 28ին ժամը 16էն կէս գիշեր Ժորժ Ե.ի շքեղ սրահներուն մէջ:
(Եղանակին առաջին պարահանդէսը):

Հ. Յ. Դ.

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէն ընդհ. ընկերական ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները ու նաեւ «Դրօ» խումբի ընկերները այս Շաբաթ, ժամը 20.30ին, Օհանջանեան ակումբը: Շատ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ԻՆՉՊԷՍ ՏԵՍԱՅ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ

(Տպաւորութիւններ)

Գրեց՝
Հ. ՎԱՀԱՆ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

ՍՊԱՌԱԾ Է

ՅՆՈՐ ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ, ՈՉ ՄԷԿ ՏՐԱՄԱԴՐԵԼԻ ՕՐԻՆԱԿ՝ ՅԱՌԱՋԻ ՄՕՏ ԿԱՄ ԳՐՔՈՅԿԻՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿԻՉ՝ ՎԵՆԵՏԻԿԻ ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ՏՊԱՐԱՆԸ:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՄԱՏԵԱՆ ՀԱՅԿԱԶԱՆՑ
(ԳԻՐՔ ԱՄԷՆ ՕՐ ԿԱՐԴԱԼԻՔ)

ԳԻՆԸ 3 Ն. Ֆ.

ԴԻՄԵԼ «ՅԱՌԱՋ»Ի ԽՄԲԱԳՐԱՏՈՒՆԸ

ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՄԷՋ

ԸՆԿ. Ա. ՔԷՕՍԷԵԱՆ
(Ֆօթօ Ռէfu)

2 Ռիւ Պէռնար տիւ Պուա:

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ
ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ն. Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան:

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS - 6e — Chèque Postal : 1278-35

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ, Ս. Վրացեան, Բ. տպ. Պէյրութ, լաթակազմ, պատկերազարդ, 684 էջ — 45 Ն. Ֆ.
ԳԻՐՔ ՃԱՆԱՊԱՐՀԻ, Եղիշէ Չարենց, Պէյրութ, 317 էջ — 7.50 Ն. Ֆ.
ՄԱՀԵՐԳ, ձայնագրեալ, քէմանչիստ Ռուբէն, Պէյրութ, — 5 Ն. Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆԷ ՀԱՅԵՐԷՆ, Հ. Ե. Տէր Ղազարեան, Պէյրութ, — 20 Ն. Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ ՀԱՅԵՐԷՆ, Մեսրոպ Նուպարեան, Պէյրութ — 40 Ն. Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅԵՐԷՆԷ ԳԱՂՂԻԵՐԷՆ, Հ. Գ. Պայեան, Վենետիկ, — 40 Ն. Ֆ.
ԱՌՋԵՌՆ ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅ. ԳԱՂՂ. Հ. Դ. Ստեփանեան, Վենետիկ — 9 Ն. Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ, Ս. Գարամաճեան, Պէյրութ, — 40 Ն. Ֆ.
ԱՆԳԼԵՐԷՆԷ ՀԱՅԵՐԷՆ ԲԱՌԱՐԱՆ, Յ. Յ. Չագմագճեան, Պէյրութ — 40 Ն. Ֆ.
ԿԵԱՆՔԻ ՑՈՐՉԱՆՈՒՏԻՆ ՄԷՋ, Կ. Սասունի, Պէյրութ, — 10 Ն. Ֆ.
ՉՐՈՅՑ, Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ, Ա. հատոր 3.50 Ն. Ֆ. Բ. հատոր 5 Ն. Ֆ.

Առաքման ծախքը գնողին վրայ

ԳՐԱՏՈՒՆՍ ԿԵԴՐՈՆԱՏԵՂԻՆ Է
ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ՁԱՅՆԱԳՐԵԱԼ ԲՈԼՈՐ ԵՐԿԵՐՈՒՆ
ՃՈԽ ՄԹԵՐՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԵՒ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԵԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆՑ

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e
Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը 0.25 Ն. Ֆ.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 19 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
MERCREDI 19 SEPTEMBRE 1962

38ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9408 — 38e ANNÉE
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 18ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5309

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՅԱՂԹԱՆԱԿԷՆ ՎԵՐՋ ՀԻԱՍԹԱՓՈՒԹԻՒՆ

(ԱՐԱՐԱՅԻ ՅԱՂԹԱՆԱԿԻ 44ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ)

Ա.

ԱՐԱՐԱ՛ :

Ահա՛ անուն մը, որ Հայոց ժամանակակից պատմութեան մէջ գրաւած է պատուոյ տեղ մը :

Պաղեստինի Թրքական ճակատի ամբացեալ այդ բարձունքին դէմ հայ վրիժառու լեգէոնականներու գրոհն ու փառապանծ յաղթանակը հպարտութեան եւ գոհունակութեան ալիքներ բարձրացուցին հողիներուն մէջ բոլոր հայրենասէր հայորդիներուն, որոնք տարիներէ ի վեր սահմանին միւս կողմը սրտատրոփ կը սպասէին դաշնակից բանակներու յաղթանակին :

1918 Սեպտեմբեր 19 : Պատմական թըւական :

Մեծ պատերազմը կը տեւէր չորս տարիէ ի վեր :

Օսմանեան բանակները կը կռուէին իրարմէ հազարաւոր քիլոմեթրներով հեռու քանի մը ճակատներու վրայ :

1914ի աշնան առաջին յարձակումը կատարած էին Կովկասի ճակատին վրայ, պատերազմական նախարար Էնվէր փաշայի անմիջական հրամանին տակ :

Առաջին օրերու փոքրիկ յաղթանակներէն վերջ, ձմեռը ջախջախիչ պարտութիւն մը կրած էին Սարըքամըշի մէջ :

Յաջորդ տարիներուն, ռուսական բանակները, աջակցութեամբ հայ կամաւորական զօրագունդերու, պիտի գրաւէին հայկական նահանգները :

1915ի գարնան փոթորիկը պայթած էր Տարտանէլի նեղուցին առջեւ, ուր անգլիական մարտանաւերը գործողութեան անցած՝ կը սպառնային սուլթաններու մայրաքաղաքին :

Երկար պիտի տեւէին այդ ճակատի կռիւները, խլելով հազարաւոր զոհեր, որոնց շարքին բազմաթիւ հայ զինուորներ եւ Պոլսոյ զինուորական մարզարաններէն ելած երիտասարդ հայ ենթասպաներ :

Ապրիլին, երբ մէկ կողմէ Պոլսոյ բոլոր հիւանդանոցները, զինուորական վարժարանի ընդարձակ շէնքն ու հաստատուած հիւանդանոցի վերածուած կարգ մը պաշտօնատուներ կը լեցուէին Տարտանէլէն հասած վիրաւորներով, երբ Սուլթան Մէհմէտ Ե. Րէշատ եւ կառավարութիւն կը պատրաստուէին Պոլսէն փախչելով Գոնիա ապաստանիլ, ոճրագործ Իթթիհատը ազդանշանը կուտար հայկական մեծ եղեռնին, շատոնց յղացուած ծրագիր մը վերջնապէս գործադրելու համար, երբ տակաւին դաշնակիցները Պոլիս չէին մտած :

Նոյն օրերուն Միջագետքի ճակատին վրայ մեծ յարձակողականի անցնելով, Անգլիացիք կը գրաւէին Պաղտատը, զոր կը պաշտպանէր գերման զօրավար Ֆոն Կոլց փաշա :

Աւելի ուշ ճակատ մը եւս կը ստեղծուէր Պալքաններու մէջ, ուր Պուլկարներն ու Թուրքերը իբրեւ զինակից Գերմանիոյ կը կռուէին դաշնակից բանակներու դէմ :

Սակայն ամէնէն կարեւոր եւ ընդարձակ ռազմաճակատը Պաղեստինն էր :

Մեծամոլութենէ տարուած, Թուրքերը ծրագրած էին գրաւել Եգիպտոսը : Եւ 1914ի վերջերը, չորրորդ բանակի հրամանատար Ճէմալ փաշայի կարգադրութեամբ, զօրագունդ մը յարձակում կը գործէր Սուէզի ջրանցքին վրայ, որ այն

ՕՐՈՒԱՆ ԴԵՊՔԵՐԸ

ԳԱՂՏՆԻ ԲԱՆԱԿԻ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԻՒՆԸ

ՔԱՆԱԼ.— ՄԱՀԱՊԱՏԻԺ
ՎԷՆՍԱՆ.— ՑԿԵԱՆՍ ԲԵՐԴԱՐԳԵԼՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՀԱՓՈՐՁԻՆ ՀԵՂԻՆԱԿՆԵՐՈՒՆ ԽՈՍՏՈՎԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Արդարութեան Զինուորական ատեանը մահապատիժ տուաւ Քանալի եւ ցկեանս ոճրային բերդարգելութեան Վէնսանի :

Դատախազը ուրիշ բան չէր ուզած արդէն : Թիքսիէ — Վինեանքուռ որ Վէնսանը կը պաշտպանէր յիշեց թէ ղեկավարը՝ Սալան ցկեանս բերդարգելութեան դատապարտուած էր : Ատեանին անդամները պիտի համարձակէի՞ն նոյն պատիժը տալ պատանիի մը որ միայն խոչալի մը ծառայած է եւ եղբակացուց .—

« Ծնած Ալժէ, Վէնսան յանուն այն օրէնքներու զորս կ'երաշխաւորէք, կրնայ

ատեն ամրացուած չէր : Թուրքերը կը յուսային դիւրին յաղթանակ մը շահիլ այդ ճակատին վրայ, վստահելով Եգիպտոսի իսլամ բնակչութեան վրայ, որ գըկաբաց պիտի ընդունէր զիրենք ... :

Զարաչար պարտութեան մատնուեցաւ Թրքական զօրագունդը :

Այս յարձակումը արթնցուց Անգլիացիները, որոնք տենդոտ աշխատանքի լծուեցան՝ պաշտպանելու համար ոչ միայն հարուստ Եգիպտոսը, այլ եւ Հնդկաստանի ճամբան :

Պաղեստինի ճակատը առաջնակարգ կարեւորութիւն ստացաւ :

Պարտուած Կովկասի եւ Իրանի մէջ, մեծ յոյսեր չունենալով Պալքանեան ճակատին վրայ, Թուրք հրամանատարութիւնը իր ամբողջ ուշադրութիւնը կեդրոնացուց Պաղեստինի ճակատին վրայ, որ կը տարածուէր Եգիպտոսի սահմաններէն մինչեւ Հայֆա ու Նազարէթ, իր մէջ պարփակելով Երուսաղէմն ու Նապլուսը :

Անդին ուրիշ անգլիական զօրագունդեր, որոնց միացած էին Մէքքէի Շէրիֆ Հիւսէյնի արաբ կամաւորները, Էմիր Ֆէյսալի ու Ապտուլլահի հրամանին տակ, գրաւած էին արաբական Թերակղզին, իսլամական սրբավայրերը, —Մէքքէն ու Մէտինէն :

Մայր բանակէն կտրուած Թրքական ուժեր անյոյս կռիւներ կը մղէին Ասիրի մէջ :

Պաղեստինի ճակատը ղրկուեցան եօթներորդ եւ ութերորդ բանակները, որոնք մկրտուեցան Եըլտըրըմ օրտուսու փոթորիկ անունով : Ընդհանուր հրամանատարութիւնը յանձնուեցաւ Զօր. Ֆալքէնհայնէն վերջ Լիման Ֆոն Զանտերս փաշայի : Մուսթաֆա Քեմալ նշանակուեցաւ հրամանատար եօթներորդ բանակի, Ճէվատ փաշա՝ ութերորդին :

Անգլիական բանակները 1917ին կաղանդէն վերջ գրաւեցին Երուսաղէմը (11 Դեկտեմբերին) : Այնուհետեւ տասը ամիս կազմակերպուեցան՝ «Եգիպտական արշաւազօրք» անունին տակ, Զօր. Ալէնպիի հրամանատարութեան տակ : Սպասելով մեծ փոթորիկին, որ շուտով պիտի պայթէր :

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ձեր ձեռքէն ազատիլ : Օրէնքը իրաւունք մը կուտայ իրեն, եթէ անմիջապէս ընտրէ ալժերական հպատակութիւնը : Այդ վայրկեանէն ներումի կ'արժանանայ : Բայց ինք շատ անբիծ է այդ ձեւով վարուելու համար : Գործած է իբրեւ ֆրանսացի եւ կ'ուզէ ֆրանսացի մնալ եթէ նոյնիսկ պատիժներու ամէնէն ծանրին պիտի արժանանայ » :

Ամբաստանութեան կողմ չկար որով հետեւ Տէլֆին Ռընոյի ծնողքը հրաժարած էին եւ նոյնիսկ յայտարարած թէ կը ներեն : Փաստաբանը շնորհակալութիւն յայտնեց շեշտելով «ոչ միայն գեղեցիկ է այլեւ մեծ ժեստ է» : Քանալի համար երեք փաստաբաններ չկրցան սակայն փրկել անոր գլուխը որ կազմակերպութեան «ուղեղը» կը նկատուէր :

Երբ դատարանը կը յիշէր կորսուած աղջնակը, Թիքսիէ — Վինեանքուռ յայտնեց թէ չէր ուզած տպեղ արարք մը կատարել եւ ատեանին առջեւ բերել անթացուպերով աղջնակ մը որ իր երկու սրունքները կորսնցուցած է Ճեմիլա Պուպէտի եւ Եասէֆ Սաատիի կազմակերպած ահաբեկումին ատեն, բայց անոնք ազատ արձակուեցան ֆրանսական բանտերէն եւ Ալժէ են :

Բայց ի վերջոյ դատաւորները միայն կոյր աղջնակ մը ունէին իրենց աչքին առջեւ եւ վճիռը տրուեցաւ ատոր համեմատ :

× Փըթի — Քլամարի ձախողած մահափորձին հեղինակներէն՝ Ժան — Մարի Պասթիէն — Թիրի խոստովանեցաւ թէ ինք էր ղեկավարը այն խմբակին որ կազմակերպած էր այդ մահափորձը, թէեւ անոր յայտնութիւնները նորութիւններ չբերին եւ չկրցան լուսաբանել շատ մը մութ կէտեր :

× Պրիւսէլի «Ժողովուրդը» թերթին համաձայն «Գաղտնի Բանակի Կազմակերպութեան» մէկ ցանցը կը մտադրէր մահափորձ մը փարչալետ Փոմփիտուի դէմ : Արդարութեան պելժ նախարարը ոչ մէկ բան ըսաւ այս մասին : Ձերբակալուած վեց հողիներու ինքնութիւնը ծըրգուած է : Ծանօթ է որ այս ձերբակալութիւնները առաջին անթիւ հրապարակուեցան ընկերվարական վերոյիշեալ թերթին կողմէ եւ նոյն թերթն է որ երկրորդ « յայտնութիւն »մը կ'ընէ զոր, սակայն վերապահութեամբ կը հրատարակէ : Արդարեւ Փոմփիտուի վերաբերեալ լուրը կարելի չէ եղած հաստատել : Փարիզի շրջանակներու մէջ հաւատք չեն ընծայեր այս տեղեկութեան :

× Կարգ մը օտար դեսպանատուներ սպառնական նամակներ ստացան Գաղտնի Բանակ Կազմակերպութենէն : Ասոնց կարգին՝ Պելժիոյ դեսպանը Պառոն տը Ժասփառ որ յայտարարեց թէ «նման գըրութիւններով չէ որ կարելի է ընդհատել արդարութեան ընթացքը, Պելժիա ապաստանի հող է միայն աւանդութեամբ եւ ոչ ուրիշ բան» :

Իրենց նամակին մէջ, անոնք որոնք իրենք իրենց «Ժորժ Պիտոյի Ներքին Գըրասենեակի» անունը կուտան հետեւեալը կ'ըսեն . — « Այսօր, հալածուած ֆրանսացի հայրենասէրները որոնք կարծեցին ապաստան գտնել Ֆրանսայի դրացի ազգերու հողամասին վրայ, ոչ միայն Ֆրանսայի ապազայ ղեկավարներն են այլեւ այն անձնաւորութիւնները որոնց Եւրոպա պիտի ստիպուի դիմել պայքարելու համար իրական եւ արդիւնաւոր կերպով, աճող մարքսեան վտանգին դէմ» :

Կը շեշտեն նաեւ թէ անհրաժեշտ միջոցները ձեռք պիտի առնեն Ֆրանսայի դիւանագիտական այն ներկայացուցիչներուն դէմ որոնք կոլեան իշխանութեան մեղսակից կը նկատուին :

ՊՈԼՍՈՅ ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԻ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ

ՅԻՇԱՏԱԿՈՒԹԵԱՆ ԽՆԴԻՐԸ՝ ԷՋՄԻԱԾՆԻ ԶԳՈՒՇԱՒ

Սեպտեմբեր 14ին, Պոլսոյ մէջ, Պատրիարքին նախագահութեամբ կրօնական ժողովի հերթական նիստին ընթացքին կարգ մը որոշումներ տրուած են, որոնց մեծ մասը տեղական հանգամանք ունին :

Ասոնց կարգին սակայն, անդրադառնալով յիշատակութեան խնդրին (տես՝ Պատրիարքին լուսաբանութիւնը (Յառաջ, Օգոստ. 26–28), ժողովը հետեւեալ որոշումը տուած է .—

Ամեն. Սրբազան պատրիարք հայրը հաղորդեց որ յիշատակութեան հարցին վերջնական տնօրինութիւնը յանձնած է Վեհ. Հայրապետի բարձր նախագահութեամբ գումարելի Ազգ. Եկեղեցական ժողովի որոշման : Ժողովս միաձայնութեամբ համաձայն գտնուեցաւ այս կարգադրութեան » :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ Թաս գործակալութիւնը յայտարարութիւն մը հրապարակեց ուր կ'ըսէ թէ խորհրդային հրամանատարութեան ջնջումէն ի վեր, Արեւմտեաններու Պերլինը Ատլանտեան կայանի վերածած են :

ՓԱՐԻԶԻ Քոմպաճ կը շարունակէ ըրբաղիլ Քիւրտերով եւ արձագանգ հանդիսանալով Նիւ Եորք Թայմզի Թղթակցին տեղեկութեանց կը գրէ թէ 100 հազար Քիւրտեր կան առանց ապաստանի : Ամիսէ մը ձմեռը կը սկսի եւ 0էն մինչեւ 20 աստիճան վար ցուրտ կ'ընէ : Իրաքեան օդանաւերն ալ կը շարունակեն ռմբակոծել :

ՉԱՏի նախագահը Թոմպալպայ Փարիզ հասաւ անցեալ օր : Քանի մը օր պիտի մնայ ֆրանսական մայրաքաղաքին մէջ եւ հանդիպումներ պիտի ունենայ կառավարական անդամներու հետ :

ԼԻՀԱՍՏԱՆԻ մէջ կրօնական հալածանքները սկսած են մեծ սաստկութեամբ : Դպրոցներ կը գրաւուին, վանքեր կը փակուին եւ մատուռներ կը սրբապղծուին :

ՊՐԻՒՍԷԼԻ մէջ պաշտօնատուն մը փըլած է մերձաւոր շէնքի մը շինութեանց պատճառաւ : Փլատակներու տակէն ցարդ 15 դիակներ գտնուած են եւ 19 վիրաւորներ : 13 հոգի անհետացած են :

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ հասարակապետութիւնը լիազօրութիւն տուաւ Մաք Միլլնի Հասարակաց Տունէն բրիտանական անդամակցութեան համար :

ՍՈՒՐԻՈՅ մէջ Սահմանադրական օրինականութեան վերահաստատումը կը մեկնաբանուի իբրեւ հականասերեան գործողութիւն մը : Նոր վարչապետը 21 հոգինոց դահլիճ մը կազմեց :

ՀԱՍՈՒՆԱՅԻ վերընտրութիւնը իբրեւ քարտուղար Արաբական Լիկայի հաշտարար ժեստ մը կը նկատուի, Արաբ Մ. Հանրապետութեան նկատմամբ, ըստ Մարոքի պատուիրակին :

ՎԱԼԹԷՐ ՈՒԼՊՐԻԽԹ, արեւելեան Գերմանիոյ համայնավար կուսակցութեան քարտուղարը Պուքրէշ հասաւ անցեալ օր :

ԿՐԵՏԷԻ մէջ 3500 տարուան պալատի մը հետքերը գտնուեցան : Երկու սուրեր, մօտ հազար ծաղկամաններ եւ այլ առարկաներ երեւան եկան :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ նախնական դպրոցներու վերամուտը տեղի ունեցաւ անցեալ օր : 5 միլիոն աշակերտներ սկսան իրենց դասերը : Երկրորդական վարժարաններու վերամուտը կը կատարուի երկուշաբթի :

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ

Արեւմտեան Գերմանիոյ նախագահին այցը փոխադարձելու համար՝ Ֆրանսայի նախագահը այցելեց Գերմանիա։ Շրջեցաւ երկրին կարեւոր կեդրոնները, ամէնուրեք Ֆրանսայի բարեկամութեան հաւաստիքը տալով։ Պաշտօնական անձնաւորութիւններ եւ ամբոխը խանդավառ ընդունելութեամբ ողջունեցին առաջին ֆրանսացիին ճառերը, խօսուած ունկնդիրներու լեզուով։

ՖՐԱՆՔԵՒԳԵՐՄԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Ժամանակն ու պարագաները իրարու մօտ բերին «ժառանգական թշնամիները», կազմելու համար միութիւն մը այնքան հզօր հին աշխարհի մէջ, որքան Մ. Նահանգները Նոր Աշխարհի մէջ։

Աւելի կանուխ պիտի իրականանար ֆրանքեւգերման սերտ եւ սեղմ միութիւնը, բայց «վէճերու մէջ ներքին նախապաշարումներ, արտաքին որոշ ազդեցութիւններ առկախ թողուցին միութեան ընթացքի եզրակացութիւնը, եւ սակայն երկու ժողովուրդները ամէն պատճառ ունէին ամրապնդելու իրենց համագործակցութիւնը՝ առանց յապաղումի»։

Նախագահը կ'ակնարկէր Պելժիոյ եւ Հոլանտայի մտավախութեան, արտաքին թելադրանքներու, բայց վստահութիւն մը չկար փարատելու մտավախութիւնը եւ չէզոքացնելու արտաքին թելադրանքները։ Գերմանիոյ սոցիալ-դեմոկրատները կը կասկածին նախագահին ծրագրէն՝ կազմել Հռովմէական Մ. Կայսրութիւնը, միացնելով Իտալիան՝ Ֆրանսական գերիշխանութեան տակ։ Ազատականները կը պահանջեն Անգլիոյ մասնակցութիւնը վէճերուն, քաղաքական մասնակցութիւնը Եւրոպայի։

Նախագահին բաղձանքն է երկու ազգութեանց տնտեսական, քաղաքական, զինուորական միութիւնը։ Այս պիտի ըլլայ հիմը եւրոպական քաղաքական միութեան եւ պիտի ըլլայ հակակշիռ մը Ատլանտեան Ուխտի մէջ՝ Մ. Նահանգներու դէմ։

ԱՆԳԼԻՈՅ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՄԱՐԱԿԱՑ ՇՈՒԿԱՅԻՆ

Գերմանիոյ փարչալերը ծանուցեց նախագահին բաժակաճառը։ Ազատականներ յայտարարեցին. «Ընդլայնեալ եւրոպական տնտեսական հաւաքականութիւնը Անգլիոյ գործակցութեամբ եւ միայն ամէն առաջարկ, որ կրնայ արդիւնք յարուցել»։

Պերլինի քաղաքապետ սոցիալ-դեմոկրատ Վիլլի Պրանտ փութաց յայտարարելու. «Եւրոպական Միութիւնը չի կրնար իրական ըլլալ, առանց Անգլիոյ եւ ուրիշներու մասնակցութեան»։

Համէն պաշտօնական յայտարարութիւն մըն ալ հաղորդեց, թէ «Իտալիա պիտի ջանայ փութացնել Անգլիոյ մուտքը Համարակաց Շուկայի մէջ»։

Կանխելով Լոնտոնի եւ Ուաշինկթընի մտահոգութիւնը, փարատելու համար գերման երկու կուսակցութիւններ՝ Արտաքին նախարարը մամուլի ասուլիսին հաստատեց, թէ «ամէն ջանք պիտի թափուի, որպէսզի Անգլիա մասնակցի Համարակաց Շուկային։ Ոչ մէկը կը մտածէ բաժնուիլ Մ. Նահանգներէն։ Եւրոպա ոչ մէկ առեն մրցակից պիտի ըլլայ Ամերիկայի»։

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐՈՒ ՁԱՅՆԸ

Նախագահը Համպուրկի մէջ հիացումը յայտնելով Գերմանիոյ մեծ ժողովուրդին հանդէպ, վստահութեամբ յայտարարեց, թէ «Ժողովուրդներու բաղձանքին համաձայն կը գործեն»։ Ժողովուրդներու ձայնն է, կրկնեց Վոքս փոփուլի, վոքս Տէյի (ձայն բազմաց, ձայն Աստուծոյ)։ Երկու երկիրներու միութեամբ պիտի կազմուի մեծ եւ ուժեղ Եւրոպա մը, պատրաստ ստանձնելու իր պատմական դերը, որպէսզի չվախնայ խորհրդային սպառնալիքէն եւ յարգել տայ Ամերիկային՝ որպէս հաւասար ուժ։

Համպուրկի զինուորական վարժարանի ուսանողներուն խօսելով գերմաներէն. «Եթէ երէկ պարտականութիւն ունէինք թշնամի ըլլալու, այսօր իրաւունք ունինք եղբայրանալու», յայտարարեց հանդիսաւոր կերպով։ Երիտասարդ զինուորականներ ծափահարեցին խօսքը եւ անմիջապէս հնչեցուցին «Մարսէյեզ»ը եւ յետոյ «Տէօյչլանտ Իւպըր Ալլէս»ը։

Պաշտօնական հաղորդագրութիւնը կը հաստատէ «հաշտութեան կենդանի իրականութիւն մը ըլլալը, որպէս ուժեղ ազդակ խաղաղութեան»։

Վարչապետ եւ Նախագահ համաձայն են «ապահովելու Պերլինի մէջ արեւմտեան պետութեանց իրաւունքները եւ բնակչութեան ապահովութիւնը»։

«Ցանկալի է Անգլիոյ մուտքը Համարակաց Շուկայէն ներս»։

«Բոլոր Գերմաններուն միացումը՝ ինքնորոշման սկզբունքին համաձայն»։

«Եւրոպական միութեան մը կազմութիւն՝ աստիճանական զարգացումով»։

Վերջին պարբերութեամբ կը վերադառնան 1948ի տարիներուն։ Սահմանադրութիւնները կ'ընդունէին վերազգային միութեան մը կազմութիւնը՝ ազգային վեհապետութեան մասնակի հրաժարումով ի նպաստ Եւրոպական Միութեան։ 17 տարիէ ի վեր կը խօսուին։

Գերմանիոյ եւ Ֆրանսայի թշնամութիւնները զինակցութեանց պատճառ եղան եւ Եւրոպայի քայքայումը պատճառեցին։ Երկու ժողովուրդներու բարեկամութիւնը Եւրոպայի խաղաղութիւնը ապահովելու աշխատանք մըն է։

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

ԱՇԽԱՐՀԻ ԵՕԹԸ ՀՐԱՇԱԼԻՔՆԵՐԸ

ՀԻՆ ԵՒ ՆՈՐ ՀՐԱՇԱԼԻՔՆԵՐ

Շատ անգամ կը լսենք աշխարհի եօթը հրաշալիքներուն մասին։ Պէտք է նշել՝ որ այս հրաշալիքները կը վերաբերին հին աշխարհին, Քրիստոսէ առաջ շինուած կոթողներու։

Ստուգիւ, մեր ժամանակուան հրաշալիքները շատ աւելի աչքառու են, օրինակ՝ Ս. Պետրոս Մայր Եկեղեցին, Էյֆէլ աշտարակը, հսկայական կամուրջները, արուեստական լճերը, ելեկտրակայանները, եւայլն։ Անկէ զատ, պէտք չէ կարծել, որ Հնութեան մէջ, այս հրաշալիքներէն զատ ուրիշներ չկային. կային, եւ աւելի մեծերը. օրինակ՝ Բաբելոնի աշտարակը, Կրետայի Լաբիւրինթոսը, Լուքսորի եգիպտական Տաճարը, Պաալպէքի Տաճարը, Հռոմի Կոլոսէոն, որ կրնար 120.000 հանդիսատես պարունակել, եւայլն։

ԿԻԶԷԻ ԲՈՒՐԳԸ

Կիզէի եգիպտական մեծ Բուրգը. այս հրաշալիքը միակն է եօթը հրաշալիքներէն, որ տակաւին կանգուն կը մնայ։

Այս բուրգը Գահիրէի մօտ է։ Ըստ ճարտարապետներուն, անոր շինութիւնը պահանջած է 150 միլիոն աշխատանքի օր, այսինքն՝ մեր ներկայ միջոցներուն թոյլատրածէն 75 անգամ աւելի։

Միայն շինանիւթը, մեր այսօրուան դրամով, արժած է 160 միլիոն տոլար։ Եթէ այսօրուան միջոցներով աշխատէին տասը հազար գործաւորներ, պիտի դնէին երկու հարիւր օր։ Եթէ իւրաքանչիւր գործաւոր, միջին հաշուով, ստանար երկու տոլար, աշխատողչէքը պիտի հասնէր չորս միլիոն տոլարի։

Այս բուրգը հսկայական գործ մըն է, ուրեմն. եւ սակայն, ամէնէն զմայլելին այն է. բուրգը շինուած է մաթեմաթիքական այնպիսի ճշգրտութեամբ, որ անոր չորս կողմերը կատարելապէս կը ցուցնեն աշխարհի չորս կողմերը՝ հիւսիս, հարաւ, արեւելք եւ արեւմուտք։

ԲԱԲԵԼՈՆԻ ՊԱՐՏԷԶՆԵՐԸ

Անոնցմէ բան մը չէ մնացած։ Այս պարտէզները օդին մէջ կախուած էին։ Անոնք շինուած էին Շամիրամ Թագուհիին իբր զբօսավայր ծառայելու համար։ Պարտէզները մի քանի յարկ, իրարու վրայ կը բարձրանային, կամարներու միջոցաւ։ Այդ ժամանակ, կամարաձեւ շինութիւններ տակաւին գոյութիւն չունէին. ուստի, այս պարտէզներու շինութիւնը խիզախ գլուխ գործոց մըն էր։

Պարտէզներու գեղեցկութենէն զատ, Շամիրամ կրնար վայելել գեղեցիկ տեսարանը։

ՏԻԱՆԱՅԻ ՏԱՃԱՐԸ ԵՓԵՍՈՍԻ ՄԷՋ

Հիները կը հպարտանային նաեւ Տաճարով, որ Եփեսոսի պարծանքը կը կազմէր, եւ ուր կը դիմէին ամէնալաւ հեթանոս ուխտաւորներ, ինչպէս կը պատմուի Գործք Առաքելոց մէջ։

Սակայն, երբ Ս. Պօղոս Եփեսոս հասաւ Քրիստոնէութիւնը քարոզելու համար, իր հոն գտած Տիանայի Տաճարը նոյնը չէր նախկին հրաշալիքին հետ։

Ստուգիւ, հրաշալիք-տաճարը այրուած էր Երոստրատոս կոչուած խենթի մը կողմէ, որ իր այս վատ արարքով ուզեց երեւելի դառնալ. տաճարը այրուեցաւ ճիշդ այն գիշերը, երբ ծնաւ Աղեքսանդր Մեծ աշխարհակալը։

Իսկ Ս. Պօղոսի ճանչցած Տաճարը կործանուեցաւ Գոթերու կողմէ 262ին։

ԱՐԱՄԱԶԴԻ ԱՐՁԱՆԸ

Այս չորրորդ հրաշալիքը կը գտնուէր Ողիմպիայի մէջ, Թեսալիա։ Արձանը ունէր 15 մեթր բարձրութիւն. շինուած էր խիստ արժէքաւոր փայտէ. մարմնին մերկ մասերը փղոսկրով պատուած էին, իսկ մնացեալը՝ ոսկիով։

Արամազդի այս հրաշալի արձանը գործն էր յոյն Փիտիասի։ Այս արձանն ալ տապալեցաւ հեթանոս Գոթերու ձեռքով, որոնք իւրացուցին անոր ոսկիէ մասերը։

ՀԱԼԻԿԱՌՆԱՍԻ ԴԱՄԲԱՐԱՆԸ

Այս Դամբարանը կը գտնուէր Հալիկառնասի մէջ, Փոքր Ասիա, որ միախառնման վայրն է Հելլենական եւ Տիրանոսեան հաշխարհական պատմագրութիւններուն։

Հալիկառնասի մէջ, Քրիստոսէ առաջ չորրորդ դարուն, կը թագաւորէր թագուհի մը, որուն ամուսինը մեռած էր։ Ինքը կը կոչուէր Արտեմիս Բ., իսկ ամուսինը՝ Մաւսող։ Քրիստոսէ առաջ 352ին կամ 354ին, թագուհին կանգնել տուաւ, անոր ի պատիւ, Դամբարան մը, որ կոչուեցաւ «Մաւսոլէում», ամուսինին անունով։ Այս հոյակապ կոթողին անունը անցաւ հնդեւրոպական լեզուներուն, մատնանշելու համար ճոխ դամբարաններ։

Արտեմիս Բ.ի կանգնած Դամբարանը 140 մեթր շրջագիծ մը ունէր. զարդարուած էր 36 իոնական գեղաձեւ սիւներով, որոնց վերեւ կը կանգնէր հսկայ բրգաձեւ տանիք մը, որուն վրայ կ'իշխէր Մաւսողի արձանը։

Այս Դամբարանը փլատակուեցաւ «Ս. Յովհաննէսի Ասպետներ»ուն կողմէ, որոնք անոր քարերով շինեցին բերդ մը, ինքնապաշտպանութեան համար։ Դամբարանին մնացորդները այժմ կը գտնուին Լոնտոնի Բրիթիշ Միուզէումին մէջ։

ՌՈԴՈՍԻ ՀՍԿԱՆ

Արեւուն քառասուն մեթրնոց արձանը կը կազմէր հիներու պարծանքի առարկաներէն մին։ Այս տիտանական արձանը կը զարդարէր Ռոդոսի նաւահանգիստին

ՅՈՒՇԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ

— Այո, այդ տօնին մենք կարող ենք ուղարկել առաջին հերթին մեր պոէզիայի մեծ ներկայացուցչին՝ Իսահակեանին, — ասաց նա, — մանաւանդ որ Վրաստանում նրան շատ են սիրում ու յարգում։ Ուստի եւ նրա գնալը այդ գրական տօնին, կը դիտեն որպէս մեծ յարգանք...

Իսահակեանի թեկնածութիւնը պաշտպանեց նաեւ Անուշաւան Տէր-Ղեւոնդեանը։

Եւ Իսահակեանը գնաց Թիֆլիս։ Ունեցաւ այնտեղ մի գրաւոր փայլուն ելոյթ ժողովուրդների եղբայրութեան ոգով։ Նրա ճառը տպեցին Վրաստանի թերթերը, եւ այդ օրուանից փոխուեց Իսահակեանի նկատմամբ եղած սառը վերաբերմունքը։

Բայց բանը դրանով չվերջացաւ դեռ։ Առաջարկում էին որ Իսահակեանը ներբող գրի Ստալինին։ Չնայած որ բանաստեղծը յայտնել էր, թերթին էլ ինտերվիու էր տուել, թէ պօէմ է գրում Լենինի մասին, սակայն ցանկալի էին համարում որ նա առաջին հերթին գովերգի Ստալինին։ Եւ բանաստեղծն այլեւս հանգիստ չունէր։

— Ախպեր, ես սովետական կարգերը ընդունելով, եկել եմ իմ հայրենիքում ապրելու, ինչո՞ւ են ուզում, որ ներբող գրեմ մի մարդի, որ այսօր ղեկավար է, էգուց կարող է չլինել...

Բայց նրան հանգիստ չթողին, կամենում էին որ նա անպատճառ մի բան գրի եւ նուիրէ «առաջնորդին»։

Եկաւ «Սասունցի Դաւթի» 1000ամեակը։ Ցանկացան որ Իսահակեանն էլ մասնակցի այդ առթիւ «առաջնորդին» գրելիք չափածոյ-նամակին։ Մասնակցեց։ Բայց դա եւս քիչ համարուեց։ Առաջարկում էին աւելի անմիջական մի բան... ու այդ առաջարկը բացատրում էին նրանով թէ դա անհրաժեշտ է, կարեւոր է Իսահակեանի ապահովութեան համար ... իր՝ բանաստեղծի առելով, այդպիսի վտանգից զերծ մնալու բարեկամական խորհուրդ էր տուել նաեւ Սովետ. գրողների միութեան գլխաւոր քարտուղար Ալ. Ֆադէեւը։

Ու Իսահակեանը գրեց այդ ձօնը։ Ու դրանից թեթեւացան, հանգստացան Հայաստանի ղեկավարները, որ կը վերանայ վերջապէս Իսահակեանի նկատմամբ եղած կասկածը, վտանգը։ Նրանց երեւի չարունակ յիշեցնում էին թէ ձեզ մօտ կայ մի այդպիսի մարդ, որ այնքան ժամանակ է եկել արտասահմանից եւ... դեռ չի՞ արտայայտւում...

Վերեւներում կային յատուկ մարդիկ, որ հրահանգում, տարածում ու պարտադրում էին ամբողջ Խորհրդային Միութեան մէջ Ստալինի արհեստական պաշտամունքը։ Եւ ուզում էին որ այդ պաշտամունքը արտայայտեն անուանի մարդիկ։

— Երկրում շատերը տուժեցին՝ աքսորուեցին, բանտարկուեցին ու սպանուեցին, — ասաց նա մի օր ինձ։ — Այս տառապանքն էլ եղաւ իմ բաժինը...

×

Իսահակեանը բանաստեղծ էր, տրամադրութեան մարդ։

Յուշերիս սկզբում ասացի, Թիֆլիսի հայ մտաւորականներից շատերը զարմանում էին, թէ ինչպէս նա զգացուած սէր է երգում ու դրա հետ միաժամանակ՝ մահ։ Այդ մարդիկ անշուշտ չէին հասկանում բանաստեղծին, թէ խորապէս սիրելով կեանքը, նոյնքան վախենում է մահից։ Իւրաքանչիւր խոհական կենսասէր, թւում է, ունենում է նոյնպիսի ապրումներ ... պատահում էր անցնում էինք փողոցով, նա ուրախ-զուարթ բաներ էր պատմում մեզ, մէկ էլ անսպաս լռեց ու մտայլուեց ... ինչ պատահեց։— Նկատել էր դէմից եկող յուղարկաւորութեան մի թափոր։

— Էհ, — տնքում էր նա — չգիտեմ էլ ինչո՞ւ ենք ծնւում, որ պիտի մեռնենք։ Կամ ասում էր.

— Հեռանանք, դա մեզ չի վերաբերում...

Եւ տրամադրութիւնն ընկնում էր երկար ժամանակ. թւում էր՝ խորհրդածում է ինքն իր մէջ աշխարհի ունայնութեան մասին։

Միշտ կենսուրախ, զուարթարան, ընկերական խնջոյքների սիրահար, բայց բաւական էր հիւանդանալու թեթեւ մի հարբուխով՝ նրան համակում էր մահուան սարսափը եւ աշխարհը սեւանում էր նրա աչքում։

— Էհ, փուչ է աշխարհը, զուր չարժէ։ Աչքդ բաց ես անում եւ ուզում ես արտախանալ՝ մէկ էլ հիւանդութիւն, մահ...

Լսում էր առաժամ, յետոյ աւելացնում.

— Ասենք՝ աշխարհը ես եմ։ Եթէ ես չկամ, չկայ եւ աշխարհը։ Ես եմ որ աշխարհը պատկերացնում եմ լաւ, գեղեցիկ։ Բայց աշխարհն իրօք գաւաճան է. ինչ որ ծնում է, որոշ ժամանակից յետոյ մեռցնում է տանջալից մահով։ Եւ թէ այդպէս է, թող կործանուի այս [illegible] ցեխակոյտը։

ԱՍ. ԶՈՐԵԱՆ

(17 Տար.)

ՔԱՆԴԱԿԱԳՈՐԾ ԱՐԱ ՍԱՐԳՍԵԱՆ

1923 Մայիսին, Վիէննայի Նկարիչներու Ընկերութեան գարնանային ցուցահանդէսին ուշադրութեան առարկայ դարձաւ Ռիխարտ Ռոպերտի դիմաքանդակը: Մամուլը եւս, իր կարգին, նկատեց զայն գիտել տալով, թէ քանդակագործին ցուցադրած գործը «կը մարմնացնէ վարպետութեան այնպիսի աստիճան մը, որ սովորաբար ձեռք կը բերուի բազմամեայ ջանքերով»: Այս գործը կը պատկանէր բոլորովին երիտասարդ քանդակագործ Արա Սարգսեանին:

Դժուար կամուրջներուն տակէն շատ ջուր հոսած է այդ ժամանակէն ի վեր, եւ Վիէննայի ցուցահանդէսին մէջ յայ-ներ ներշնչող եւ գեղեցիկ ապագայ խոստացող քանդակագործը այսօր դարձած է Հայաստանի յայտնի քանդակագործներէն մէկը, որուն ծննդեան վաթսուն եւ գործունէութեան 40ամեակը յիշատակուեցաւ վերջերս:

Քանդակի հայ վարպետներէն Արա Սարգսեան առաջինն էր, որ աշխատեցաւ կաթողական յուշարձաններ ստեղծել:

Այս ձեւի աշխատանքի մը համար քանդակագործը ոչ մէկ փորձառութիւն ունէր, սակայն Հայաստանի պատմական յուշարձաններու ուսումնասիրութիւնը անուղղ տուաւ անոր ստեղծագործական երեւակայութեան, ձեւաւորեց ճաշակը եւ օգնեց պարզելու սեփական միտումները: Արուեստագէտին մեծ ծառայութիւնը այն է, որ ան կրցաւ վերակենդանացնել աւանդութիւնները, սերտ կերպով շաղախել զանոնք արդի արուեստի պահանջներուն հետ:

« Լաւ կիսանդրին հաւասար է բովանդակ կենսագրութեան մը»: Մեծ Ռոտէնի այս խօսքը երբեք չէ մոռցած Սարգսեան եւ այս ճամբով մէկը միւսին ետեւէն քանդակած է Աճառեանի, Թումանեանի, Աբեղեանի դիմաքանդակները:

Կեանքը արուեստագէտին առջեւ կը ծաւալի իր զանազանութիւններով՝ երբեմն քնարերգական, երբեմն փիլիսոփայական, առնական երանգներով: Եւ ահա արուեստանոցէն դուրս կու գան տարբեր բովանդակութեամբ եւ տրամադրութեամբ գործեր՝ Մարիամ Ասլամազեանի նուրբ, պատանեկան մաքրութեամբ շնչող, դպրոցամներու տառատութեամբ դէմքը, եւ Թորոս Թորամանեանի հոյակապ կիսանդրին: Այս երկու գործերը հակամարտ սկզբունքներ չեն արտայայտեր, այլ պարզապէս կը ներկայացնեն միեւնոյն տաղանդին երկու երեսները: Թորամանեանի արձանը Սարգսեանի առաջին երկաթաքարէ (պազալթ) գործն է:

1920էն մինչեւ 1930, քանդակագործը կը ստեղծէ հարթաքանդակներու շարք մը: Ամենուրեք հոգ տարած է, որպէսզի քանդակուած պատկերը կապ ունենայ ընդհանուր ճարտարապետութեան հետ եւ ոչ թէ հայեցողաբար զարդարէ պատը:

Հետաքրքիր էջ մը կը բացուի քանդակագործին արուեստին մէջ յետպատերազմեան տարիներուն: Արդարեւ հրապարակ կը հանէ «Սահակ Պարթեւ եւ Մեսրոպ Մաշտոց»ը, Ե. Չարենցի, Վ. Աճէմեանի եւ Սպանդարեանի դիմաքանդակները եւայլն:

1958ին Սարգսեան կը ստեղծէ գիտնականներու 18 բարձրաքանդակներ՝ Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի Նիստերու դահլիճին համար:

Արա Սարգսեան ստեղծած է նաեւ շարք մը փորագրութիւններ՝ տարբեր արուեստանքով: Քիչ չեն օրինակները, երբ գծանկարիչը կամ գծագրիչը կը զբաղին գեղանկարչութեամբ ալ, Սակայն քանդակագործներուն համար ասիկա բացառիկ երեւոյթ է: Այսուհանդերձ, 1927էն մինչեւ 1955 Սարգսեան Հայաստանի թատրոններուն համար կը ձեւաւորէ տասնեակ մը բեմայարդարանքներ:

Այսօր եւս բազմավաստակ արուեստագէտը առանց յոգնելու կ'աշխատի: Դեռ վերջերս աւարտեց «Խաղողահաւաք» եւ « Հարուստ Որս » գործերը:

մուտքը :

Արձանը կանգնուելէն 56 տարի ետք տապալեցաւ, երկրաշարժի մը հետեւանքով: Պլինիոս Հռոմայեցի հռչակաւոր գրողը տեսած է անոր մնացորդները: Ըստ իրեն, իւրաքանչիւր մատը, մարդու մը մարմնին չափ խոշոր էր: Այս հսկեմասութիւնները կը յիշեցնեն Ազատութեան արձանը, որ այժմ կանգնուած է Նիւ Եորքի նաւահանգիստին մէջ եւ որ գործն է Պարթոլտիի:

ԱՂԵՔՍԱՆԴՐԻՈՅ ՓԱՐՈՍԸ

Աղեքսանդրիա հին դարերու մեծագոյն քաղաքներէն էր, եւ Քրիստոսի ատենները, կու գար Հռոմէն անմիջապէս յետոյ, իր 800.000 բնակիչներով:

Պտղոմէոս Բ. Թագաւորը (304 – 247 Ք. Ա.) կանգնել տուաւ, անոր նաւահանգիստին մէջ, հսկայական փարոս մը, որ շատ հեռուներէն տեսանելի ըլլար: Յոյները կ'ըսեն՝ թէ փարոսին բարձրութիւնը 272 մեթր էր, ինչ որ գրեթէ անհաւատալի կը թուի:

Երբ Արաբները Եգիպտոս մտան, չորս հազար տարի յետոյ, անոնք գտան այդ փարոսին մնացորդները, որոնք տակաւին 116 մեթրի բարձրութիւն ունէին:

×

Ահա, ասոնք են Հնութեան «Եօթը Հրաշալիքները». Իրականութեան մէջ շատ մը ուրիշ հրաշալիքներ կային. սակայն միշտ «եօթը» թիւը նուիրական հանգամանք մը ունեցած է մարդոց առջեւ, եւ այսպէսով կարելի է բացատրել եօթը թիւի ընտրութիւնը:

Հայացուց՝
ՎԱՐԴԱՆ Վ. ԹԷՔԷԵԱՆ

ՀԵՏԱՔՐՔՐԱԿԱՆ

ԱՓՐԻԿԷԻ ՆՈՅ ՆԱՀԱՊԵՏԸ

Մինչ ամբողջ Ափրիկէի սպիտակամորթ ու սեւամորթ որսորդներու զէնքերը եւ բնիկներու թունաւոր նետերը ամէն տարի հազարաւոր կենդանիներ կ'անհետացնեն, Կեդրոնական Ռոտեզիոյ մէջ միակ մարդ մը իր ամբողջ ճիգերը կեդրոնացուցած է Կարիպա լիճին յորդումներուն հետեւանքով եղերական մահուան սպառնալիքին տակ գտնուող կենդանիները փրկելու:

Երբ լճի ափերուն մօտ հսկայական թումբեր կառուցուեցան՝ ջուրերը մեծ չափով բարձրացան եւ շրջակայ վայրերը ողողեցին: Ջուրերը դեռ կը շարունակեն բարձրանալ, որովհետեւ, որոշ մակերես չունին տակաւին:

Շարունակ տեղի ունեցող այս ողողումները տեւական վտանգի կ'ենթարկեն շրջակայ անտառներու հազարաւոր կենդանիները, որոնք կ'ապաստանին բլուրներու եւ ծառերու կատարներուն վրայ: Սակայն, ջուրերը միշտ կը բարձրանան եւ այս բարձունքները շուտով պիտի ծածկուին:

Որով՝ կենդանիները, մանաւանդ լաւ լողալ չգիտցողները կամ լճի բաւական հեռաւոր ափերը հասնելու ուժ չունեցողները, դատապարտուած են եղերական մահ մը ունենալու՝ խեղդուելով երբ ջուրերը իրենց առժամեայ ապաստանարանները հասնին:

Այս ողբերգութեան փրկարար լուծում մը գտաւ Ռուփերթ Ֆոթերճիլ, որ շրջանին մէջ աւելի ծանօթ է «Ափրիկէի Նոյ Նահապետը» անունով: Որովհետեւ, Սուրբ Գիրքի Նոյ Նահապետին նման, Ֆոթերճիլ ալ կը շրջի Կարիպա ջուրերուն վրայ, իր ընդարձակ նաւակին մէջ հաւաքելով այս նորօրինակ ջրհեղեղէն վտանգուած բոլոր կենդանիները:

Մեր օրերու այս Նոյ Նահապետը մօտաւորապէս քառասուն տարու հանդարտաբարոյ Ռոտեզիացի մըն է, որուն կեանքին մեծ սէրը՝ կենդանիներն են:

Կենդանիներու հանդէպ իր սիրոյն պատճառով՝ ամբողջ տարին կ'ապրի արեւադարձային շրջանի անտառներուն մէջ, զրկուած հանգստաւէտ պայմաններէ եւ կրակ վառելով բնիկներու նախնական ձեւով:

Ֆոթերճիլ առանձին էր երբ Կարիպա լճի ափերուն վրայ հաստատուեցաւ: Սակայն, հիմա, իր տրամադրութեան տակ ունի նկարագեղ նաւակներու նաւատորմ մը, որուն նաւաստիները բնիկներ են, իսկ չորս փոխ ղեկավարները՝ սպիտակամորթներ:

Նաւատորմին առաջնորդ նաւը աւելի մեծ եւ շարժակով (մօթէօր) օժտուած Ֆոթերճիլի նաւն է, զոր ամէնքը «Տապան» կը կոչեն:

Ֆոթերճիլի օրը կը սկսի արշալոյսին, ջուրերէն զերծ մնացած կղզեակի մը մէջ:

Ափրիկէի Նոյ Նահապետը իր օգնականներուն հետ կ'այցելէ այն ծուղակները, զորս ինք կը լարէ շրջակայ ամբողջ տարածութեան վրայ: Այս ծուղակները միայն առիւծներուն եւ միւս վայրի գազաններուն համար են, որոնց ներկայութիւնը արգելք կ'ըլլայ միւս փոքր կենդանիներու դիւրաւ բռնուելուն:

Այս ծուղակներով, մինչեւ հիմա, Ֆոթերճիլ բաւական թիւով առիւծներ բռնած է, սակայն, դեռ շատ մը վայրի գազաններ կան:

Ափրիկէի Նոյ Նահապետը երբեք զէնք չի գործածեր փոքր կենդանիները բռնելու եւ զանոնք փրկելու համար: Անոր զէնքը մասնաւոր գործիք մըն է, գնդակի տեղ, ճնշուած օդով կ'արձակէ հանդարտեցուցիչ շիճուկ մը, որ կը մեղմացնէ կատղած անդեղջիւրները:

Ֆոթերճիլ չուան ալ չի գործածեր: Կը գործածէ միայն խոշոր գազանները կապելու համար: Ինք եւ իր օգնականները, փոքր կենդանիներ կը բռնեն ձեռքով ու կը դնեն նաւակներուն մէջ: Որպէսզի մինչեւ ցամաք անոնք հանդիստ կենան, զանոնք չուանի տեղ կը կապեն նայլընէ հին գուլպաներով, որ չեն փրթիր եւ աւելին՝ չեն վիրաւորեր կենդանիները:

Ափրիկէի Նոյ Նահապետին գործը ոչ միայն դժուար եւ յոգնեցուցիչ է, այլ նաեւ վտանգաւոր: Շատ անգամ, անվախ որսորդին կեանքը վտանգի տակ կ'ըլլայ խեղդուելու վախէն կատղած վայրի գազաններու, մասնաւորաբար անդեղջիւրներու յարձակումներէն: Վերջերս, անոնցմէ մէկը, Ֆոթերճիլի կողոսկրները փշրելով զայն հիւանդանոց ղրկեց:

Թարգմ. Ա. Օ.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԿԵՐԻ ԿՈՒՏԱԿՈՒՄԸ ԿԸ ԴԱՆԴԱՂԻ

Աւելի քան երեք ամիս է, որ Հայաստանի կոլտնտեսութիւնները եւ սովխոզները սկսած են կեր կուտակելու աշխատանքները: Այսուհանդերձ, միայն կարգ մը շրջաններ 82–98 տոկոսով կատարած են իրենց «կուտակման առաջադրանքները»:

« Սով. Հայաստան», Սեպտեմբեր 4ի թիւով կը գրէ այս մասին.— «Սակայն պէտք է նշել, որ ռեսպուբլիկայում կերի կուտակման աշխատանքներն անբաւարար են ընթանում: Առանձին կոլտնտեսութիւններ ու սովխոզներ ունին բոլոր հնարաւորութիւնները՝ կերի կայուն բազա ստեղծելու համար, բայց անհանդուրժելիօրէն ետ են մնում»:

Թերթին մէջ երեւցած վիճակագրութիւնը ցոյց կու տայ 11 երկրագործական շրջաններու աշխատանքներուն արդիւնքները, մինչեւ Սեպտեմբեր մէկ: Ըստ այդ վիճակագրութեան՝ 66.6 տոկոսով կատարուած է խոտ մթերելու աշխատանքները, 30.7 տոկոսով սիլոսիզը (թթուած անասնակեր) եւ 36.9 տոկոսով ծղօտինը:

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (132)

ԱԽԱՁԱԿԱՊԵՏԸ

ԳՐԵՑ՝
ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍ ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ

— Ախ, սիրելի Խան Ճալատս, շատ շատ անգամներ փորձեցի, մինչեւ իսկ զինուորական զումարտակներով այդ «ղաչախ»ներուն դէմ քալեցի, սակայն հազիւ հազ ինքզինքս ազատած եմ: Ահա այս պատճառաւ է որ համոզուած եմ թէ այդ ֆլաններուն վրայ գնդակ չի բանիր:

— Շիտակ է, ձեր գնդակները պիտի հրանին այդ «ղաչախ»ներուն վրայ, որովհետեւ կախարդական միջոցներով ինքզինքնին կը փրկեն:

— Ի՞նչպէս:

— Քանի որ կեավուր Մուքոֆի հողէն անցած ֆլաններ են. ատոնք անպատճառ հմայիկ ուլունքներով զինուած են: Դուք երբ զումարտակներ ու զինուորական գունդեր առած անոնց վրայ կ'երթայիք, տեսածնիդ ստուեր էր եւ ոչ թէ մարդկային արարածներ, հետեւաբար արձակուած գնդակները ստուերին ուղղուած պիտի ըլլային:

— Անպատճառ, անպատճառ, կը հաւատամ, դողդոջ Համիտ պէկ՝ որ կախարդական արտասոց միջոցներու հաւատք կ'ընծայէր: Բայց ի՞նչ ընելու է, Խան Ճալատս, ձեռքէս ի՞նչ կու գայ:

— Աստուծմով եղաւ որ յայտնեցիք ինծի: Ես լուսահոգի հայր մը ունէի որ Շէյխ Ճալատ կը կոչուէր: Անկէ ուսած եմ անանկ կախարդութիւն մը որ կը չէզոքացնէ բոլոր այն կախարդութիւնները, զոր գիտեն մարդիկ: Քանի որ բարեկամ ենք եւ ցեղակից, փորձով պիտի հաստատեմ բանս ու միեւնոյն ատեն պիտի ջանամ փրկել ձեզ այդ «ղաչախ»ներէն:

Համիտ պէկ հմայուած, կախարդուած էր:

— Զապանեք, վրայ բերաւ Աւագակապետը, շուտով քանի մը բեռ նորեփ հացտա, բուրդ ունեցող գառնուկ մը, սեւ կատու մը եւ սեւ հաւ մը բերել տուէք: Ղոլամներդ թող զանոնք տանին այն լեռնաձորին մէջ, որուն կատարը կը գտնուին «ղաչախ»ները: Հոն ես նուսխաներ պիտի շինեմ եւ կախարդական անանկ ընթերցումներ պիտի ընեմ որ ղոլամներդ կարենան այդ չար ոգիներուն վրայ քալել եւ մէկիկ մէկիկ սպաննել: Անոնք յանկարծակիի պիտի գան, պիտի փախչին, պիտի կոտրին, սակայն ղոլամներդ անտեսանելի ոգիներ դարձած՝ պիտի հարուածեն անխնայ կերպով մինչեւ որ արմատնին անգամ չորնայ:

— Ո՜հ, երախտապարտ եմ, Խան Ճալատս, երախտապարտ եմ, թոթովեց Համիտ պէկ խելայեղ ձայնով մը: Այն ատեն Սուլթանէն ալ պատուանշաններ պիտի ստանամ եւ բոլոր ցեղերուն վրայ իշխան պիտի կարգուիմ:

— Իմ ալ բաղձանքս այդ է որ ձեզ նմանող նուիրական մէկը մեր ցեղակից պետերուն իշխանը դառնայ:

Համիտ պէկ ալ չխօսեցաւ: Իսկոյն հրամայեց որ Խան Ճալատին ուզածները պատրաստուին:

Արդարեւ, ժամ մը չանցած ամէն բան պատրաստ էր:

Ղոլամները, թիւով տասներկու հոգի, այդ կախարդական իրեղէնները լեռնաձորը փոխադրեցին:

Համիտ պէկ եւ Աւագակապետը ձիով հետեւեցան անոնց:

Լեռնաձորին ստորոտը, ժայռի մը տակ, պզտիկ աղբիւր մը կար: Այդտեղ կանգ առին:

Այն ատեն Խան Ճալատ մորթել տուաւ գառնուկը եւ արիւնը կաթեցուց ղոլամներուն ոտքերուն վրայ: Յետոյ կատուն ու հաւը կորեց իր ձեռքով եւ սկսաւ աղօթքներ մրմռալ: Երբ այս արարողութիւնը վերջացուց. հրամայեց որ ղոլամները լեռ բարձրանան եւ «ղաչախ»ները սպաննեն:

Ղոլամները մեծ ուրախութեամբ եւ հաւատքով դէպի լեռը բարձրացան:

Համիտ պէկ եւ Խան Ճալատ մինակ մնացին:

Խան Ճալատ նուսխա մը շինեց իր ձեռքով եւ զայն կախեց Համիտ պէկի վիզէն՝ կատուի եւ հաւի արեան մէջ թաթխելէն ետք:

— Արդեօք ազատուողներ պիտի կրնա՞ն ըլլալ, հարցուց Համիտ պէկ վրէժխնդրական ձայնով:

— Ամենեւին, ամէնքն ալ պիտի իյնան, ամէնքն ալ, կը հասկնա՞ք, գոչեց Խան Ճալատ վստահ շեշտով մը:

Այս խօսքերը աւարտած չէր, երբ ղոլամները, թիւով տասներկու, վայրն ի վար լեռնէն վար կը փախչէին: Բայց գնդակները, որոնք կը տեղային իրենց գլխուն, մէկիկ մէկիկ կ'ուտէին զանոնք ու գետին կը փռէին:

— Խան Ճալատ, նայեցէք: գոչեց Համիտ պէկ, մարդիկներս են, կ'իյնան:

— Ախ, ի՞նչ ընեմ, եթէ անոնց վիզէն կախած ըլլայի սա նուսխաներս, աւարկեց Խան Ճալատ, հիմա անոնք ալ աներեւոյթ ոգիներ կը դառնային մեզի պէս:

— Մենք աներեւոյթ ոգինե՞ր եղած ենք:

— Հարկաւ:

(Շար.)

ՊԱՐՍԿԱՀԱՅ ԱՂԷՏԵԱԼՆԵՐՈՒ Ի ՆՊԱՍՏ

—o—

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Շրջ. վարչութիւնը կոչ կ'ընէ Ֆրանսահայ գաղութին աղգասիրական եւ մարդասիրական զգացումներուն օգնութիւն հասցնելու համար Պարսկաստանի երկրաշարժէն աղէտեալ հայ ընտանիքներու : Այս նպատակով կը ձեռնարկէ հանգանակութեան եւ նուիրատուութեան ցանկեր կը բանայ «Յառաջ»ի մէջ, առաջին առթիւ 250 Ն. Ֆ. տրամադրելով :

1·— Դրամական նուէրները կրնան վճարուիլ «Յառաջ»ի խմբագրութեան անձամբ կամ ղրկուիլ հետեւեալ հասցէին՝
Croix-Bleue des Arméniens de France
C. C. PARIS 5985-07.

2·— Զգեստ, կօշիկ, ծածկոց, դեղօրայք եւ այլ նուէրներ պարունակող կապոցները պէտք է յանձնուին Մշակոյթի Տան գրասենեակը (բաց է՝ ժամը 15էն 18), հետեւեալ հասցէին՝

17, Rue Bleue, Paris (9e)

ՆՈՒԷՐ

Տէր եւ Տիկին Գափուճեան Լա Կառէնէն քսան Ն. Ֆ. կը նուիրեն Կապ. Խաչի կայանին, փոխան ծաղիկի ողբ. Տիկին Մարիամ Պետրոսեանի մահուան առթիւ :
(Ստանալ «Յառաջ»էն) :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ ԵՒ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՌՈՄԱՆԷՆ Այրի Տիկին Մարիամ Զաթրեան, իր զաւակները, փեսաները եւ եղբօր որդին խորին շնորհակալութիւններ կը յայտնեն բոլոր հայրենակիցներուն, բարեկամներուն, Վալանսի Հ.Յ.Դ. Շրջ. կոմիտէին, Կապ. Խաչի վարչութեան ընկերուհիներուն, Ռոմանի ընկերներուն, եւ գաղութիս Հայութեան, որոնք ծաղկեպսակով, անձամբ կամ գրաւոր ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց սիրելի ամուսնոյն, հօր եւ հօրեղբօր ԵԶԵԿԷԼ ԶԱԹՐԵԱՆԻ մահուան տխուր առթիւ, եւ կը ծանուցանեն թէ ողբացեալին մահուան քառասունքի պատարագ պիտի մատուցուի այս Շաբաթ առաւօտ, ժամը 10ին Սէն Նիքոլայ եկեղեցիին մէջ: Կը պատարագէ Պալեան վարդապետ (Վալանսէն) : Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները :

×

Այս առթիւ Այրի Տիկին Զաթրեան եւ զաւակները հետեւեալ նուէրները կ'ընեն՝ Մշակոյթի Տան 30 Ն. Ֆ., Կապ. Խաչի կայանին 30, Նոր Սերունդին «Հայաստան» ամսաթերթին 20, Յառաջի բարգաւաճման 20 Ն. Ֆ. :
(Ստանալ «Յառաջ»էն) :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ֆ. Կապ. Խաչի Մարսէյլ քաղաքի պարահանդէսը Սփլանտիտի մէջ, Դեկտեմբեր 22, Շաբաթ գիշեր :

×

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, Հոկտ. 28ին ժամը 16էն կէս գիշեր Ժորժ Ե.ի շքեղ սրահներուն մէջ:
(Եղանակին առաջին պարահանդէսը) :

×

Սորպոնի Մեծ սրահին մէջ ՆՈՅ. 11-ին, տեղի պիտի ունենայ Ս. Մեսրոպ Մաշտոցի Ծննդեան 1600ամեակի տօնակատարութիւնը, Փարիզի եւ շրջակայից բոլոր Հայ Միութիւններու մասնակցութեամբ :

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ մէջ Հ. Յ. Դ. Օրը կը տօնուի, Հոկտեմբեր 27, Շաբաթ գիշեր ժամը 21էն մինչեւ լոյս, «Ալհամպրա»յի սրահներուն մէջ, բացառիկ պատրաստութեամբ :

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Յառաջիկայ Սեպտ. 20ին, Հինգշաբթի օր կը վերաբացուին Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ հովանաւորութեան տակ գտնուող Հինգշաբթի օրուան դասընթացքները, հետեւեալ վայրերուն մէջ.—

ԺԱՆԹԻՅԻ.— 22 Րիւ Վիքթօր Հիւկօ :

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Տեղական ֆրանս. դպրոցի սրահին մէջ:

ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՄՊ – ԱՆԻԷՌ.— 4 Րիւ Մարի Լոռ, Պուա – Քոլոմպ :

ՇԱՒԻԼ.— Եկեղեցւոյ յարակից սրահին մէջ :

ՊԱՆԵԷՕ-ՔԱՇԱՆ.— 24 Րիւ Հայկ Դըպիրեան :

ԱՌՆՈՒՎԻԼ.— Եկեղեցւոյ յարակից սրահին մէջ:

ՓԱՐԻԶԻ ԵԿԵՂԵՑԻ.— 15 Րիւ Ժան Կուժոն: Եկեղեցւոյ խորհրդարանը :

Տեղական Կրթ. Մարմինները արդէն ապահոված են ուսուցչական կազմերը :

Կը խնդրուի յարգելի ծնողքներէն փութով արձանագրել տալ իրենց զաւակները վերոյիշեալ Թաղամասերուն մէջ :

ԴԻՒԱՆ

×

Ֆ. Կապ. Խաչի Մարսէյլ քաղաքի մասնաճիւղին վարժարանը կը վերաբացուի Հոկտեմբեր 4ին :

Արձանագրութիւնները ամէն Հինգշաբթի կէսօրէ ետք ժամը 4–6, Ահարոնեան Ակումբին մէջ :

×

1962 – 63 տարեշրջանին «Խրիմեան վարժարանի» վերաբացման առթիւ, Ֆ. Կ. Խաչի Շրջ. վարչութիւնը կոչ կ'ընէ Իսի լէ Մուլինոյի հայրենակիցներուն, որ իրենց զաւակները արձանագրել տան օր առաջ :

Ուսուցիչ նշանակուած է Պ. Պ. Սըրնապեան (Լիբանանէն) :

Դպրոցը կը վերաբացուի Հոկտեմբեր չորսին, Հինգշաբթի օր: Արձանագրութիւնները տեղի կ'ունենան, վարժարանին մէջ, այս Հինգշաբթի, Ուրբաթ եւ Շաբաթ օրերը, Սեպտեմբեր 20, 21 եւ 22 կէսօրէ ետք:

×

Լիոնի «Հայկազեան» վարժարանը կը վերաբացուի Հինգշաբթի Սեպտեմբեր 20 (փոքրերուն համար) եւ Կիրակի առաւօտ Սեպտեմբեր 23 (մեծերուն համար) :

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՍԿԻ ՇՔԱՆՇԱՆ
Modèle Deposé
Թանկագին ու Մնայուն
Ամէնէն Սիրուն Նուէրը

Պարզ ձեւ՝ 200 Ն. Ֆ.
Շրջանակով 300 Ն. Ֆ.
Մեսրոպ Մաշտոցի ծննդեան 1600-ամեակի տօնակատարութեան առթիւ հարիւրէն 10 զեղչ :
ՍԵՊՏ. 10էն ՆՈՅԵՄԲԵՐ 10
Գնելու համար դիմել՝
EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette,
PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63
Expédition contre-remboursement

FOURRURES
Roger YOPIAN
PRIX INTERESSANTS
NEUF et REPARATION
84, Boulevard de Stalingrad, 84
— CHOISY-LE-ROI (Seine) —
Autobus : de la Porte de Choisy, descendre 3 Communes ou Rue du Docteur-Roux.

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ, Օգոստ. 11ին Յառաջի գրութիւն մը ղրկած Պ. Շիմշիրեանէ կը խնդրուի իր հասցէն հաղորդել Թերթիս վարչութեան :

"ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ"

Շատ քիչ թիւով տրամադրելի տեղեր մնացած են: Իրենց զաւակները արձանագրել փափաքող ծնողքներէն կը խնդրուի, որ փութով կատարեն անհրաժեշտ դիմումը :

1962 – 1963
Ուսումնական շրջանը կը բացուի
ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ ԱՌԱՒՕՏ՝ ՍԵՊՏ. 24

Վարժարանի տեսչութիւնը՝ ծնողքներու ուշադրութեան կը յանձնէ այդ թուականը, խնդրելով որ ճշդապահութեամբ, այդ օրը, դպրոց առաջնորդեն իրենց աշակերտ զաւակները :

26, Rue Troyon, SEVRES (S. et O.)
Tél. : OBS. 18-28

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ՊՈԼԷՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Պոլէնի ֆրանքեւհայկական ակումբին երիտասարդներուն կողմէ, այս Կիրակի ՓԷՆԷԿԻ զուարճութեան վայրը (Պոլէն), նոյնիսկ անձրեւի պարագային: Ի նպաստ տեղւոյն հայկական դասընթացքներուն :

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

—o—

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ներկայացուցչական ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջաններու մարմիններու ներկայացուցիչները այս Շաբաթ, ժամը 20.30ին, Մշակոյթի Տան սրահին մէջ : Կարեւոր օրակարգ: 1·— Զեկուցում պատգամաւորներու : 2·— Ընտրութիւն Շրջ. կոմիտէի :

(Շարունակութիւն նախորդ ժողովին) :

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէն ընդհ. ընկերական ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները ու նաեւ «Դրօ» խումբի ընկերները այս Շաբաթ, ժամը 20.30ին, Օհանջանեան ակումբը: Շատ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

—o—

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»Ը ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի 13 Հոկտեմբեր, Շաբաթ գիշեր մինչեւ լոյս, 6րդ թաղամասի քաղաքապետարանի սրահներուն մէջ :

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ
ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ն. Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան :

.... ՎԵՐԸ ԱՐԵԳԱԿ՝ ՎԱՐԸ ԹՈՄԼԱԿ
ԱՐԵՒԸ երկնքին՝ ՆԵՐԿԸ տունին ԼՈՅՍԸ կուտայ
Ձեր Բնակարանը կը Լուսաւորուի Եթէ
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ, ԶԱՐԴԱՐԷՔ եւ ՆԵՐԿԷՔ
ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐՈՒ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ
PEINTURES THOMLAC
16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet
136, Rue des Bourguignons, Asnières-Bois Colombes
Tél. : GRE. 09-47
11, Bd. de la République, La Garenne
Tél. : STA. 19-06
ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ
Մեր սեփական արտադրութիւնը եղող և ամէնէն արդիական ճաշակով հնարուած առաջնակարգ ներկեր, գոյներու մեծ ընտրութիւն սէնթէթիք եւ վինիլիք պատրաստութիւններու : Նորոյթ իւղաներկեր, պատի սիրուն թուղթեր, ամէն տեսակ լինոլէոմ եւ փլասթիք :
Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը :
Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը որու շնորհիւ կրնայ 10էն 30 առ հարիւր զեղչ ունենալ :
ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ
52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLON - SOUS - BOIS (SEINE)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ՅԱՌԱՋ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PRO. 86 - 60 — C. C. P. Paris 15069-82

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 50 Ն.Ֆ.	Վեցամսեայ՝	27 Ն.Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 60 Ն.Ֆ.	Հատը	0.25 Ն.Ֆ.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 20 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ — JEUDI 20 SEPTEMBRE 1962

38ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9409 38e ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 18ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5310

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՅԱՂԹԱՆԱԿԷՆ ՎԵՐՋ ՀԻԱՍԹԱՓՈՒԹԻՒՆ

(ԱՐԱՐԱՅԻ ՅԱՂԹԱՆԱԿԻ 44ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ)

Բ.

Պաղեստինի ճակատին վրայ կարեւոր դէպքեր տեղի չէին ունեցած 1914 – 16 : Միայն Սուէզի պաշտպանութիւնը ապահովելու համար Անգլիացիք յառաջացած էին անապատին մէջէն մինչեւ Պիր Սէպա - Կազա գիծը :

Գերման ընդդպետ Ֆոն Քրէս կը պաշտպանէր այս գիծը իր տրամադրութեան տակ գտնուած Թրքական ուժերով : Անգլիացիք 1917 Մարտէն մինչեւ Նոյեմբեր երեք անգամ յարձակեցան այս գիծին դէմ, զոր ճեղքեցին Նոյեմբեր 11-ին : Ամիս մը վերջ կ'իյնար Երուսաղէմն ալ :

«Եգիպտական արշաւազօրք»ին մէջ կային Թիւ մը կը կազմէին Հնդիկ, Եգիպտացի Աւստրալիացի եւ Նոր Զելանտացի հեծեալ եւ հետեւակ գնդուորները :

Այս արշաւաբանակին մաս կը կազմէր նաեւ Արեւելեան Լեգէոնը, որ պիտի կռուէր ֆրանսական դրօշի տակ :

Բացի փոքրաթիւ Սուրիացիներէ, այս Լեգէոնը կը բաղկանար հայ կամաւորներէ, որոնք պատասխանելով Ազգային Պատուիրակութեան եւ հայ երեք կուսակցութեանց կոչին՝ փութացած էին Կիպրոս՝ Փորթ Սայիտէն (Մուսա Լերան քաջորդիները), Ամերիկայէն եւ այլ վայրերէ :

Այս Լեգէոնին վիճակուած էր պատմական առաքելութիւն մը : Ճեղքել գերման սպաներու ղեկավարութեամբ ամրապնդուած եւ թնդանօթներով ու գնդացիրներով պաշտպանուած բանալի-դիրք մը : Զօր. Ալէնպիի ընդհանուր յարձակողականին յաջորդ օրն իսկ, 1918 Սեպտ. 19-ին հայ լեգէոնականները քանի մը տասնեակ զոհեր տալով կը գրաւէին Արարայի բարձունքը, նահանջի մատնելով Թրքական բանակը :

Քայքայուած էր Օսմանեան «մեծազօր բանակ»ը : Մէհմէտճիքները զէնքերը նետելով խառնիխուռն կը փախչէին դէպի Նապլուս : Սակայն դաշնակից հեծելազօրքը կտրած էր արդէն անոնց նահանջի գիծը :

Տասնեակ հազարներով գերի կ'իյնային Թուրք զինուորները :

Եօթներորդ բանակի հրամանատար Մուսթաֆա Քեմալ ընդհ. յարձակողականի առաջին թնդանօթներու ձայնը առնելուն՝ Սեպտ. 18ի գիշերը իր սպայակոյտի ամբողջ խումբով պարպած էր Նապլուսի բանակատեղին եւ շունչն առած Դամասկոս, անկէ ալ Հալէպ, գերի չիյնալու համար :

Նոյն ճամբան բռնած էր Լիման Ֆոն Զանտէրս, Եըլտըրըմ Օրտուսուի ընդհանուր հրամանատարը, որ քիչ մնաց գերի պիտի բռնուէր Նազարէթի մէջ :

Լեգէոնը Արարայէն անդին յառաջացաւ մինչեւ Լիբանան, անկէ մինչեւ Կիլիկիա, իր երազներու հանգրուանը :

Հայ կամաւորները մէկ ուխտ միայն ունէին- կռուիլ Թուրքին դէմ, վրէժ լուծել դահիճէն եւ «Հայկական օջախ» մը վառել Կիլիկիոյ մէջ :

Իրենց յաղթական յառաջխաղացման ընթացքին անոնք սրտայոյզ կարօտով օրը կը թնդացնէին

Ցանկամ տեսնել զիմ Կիլիկիա երգելով :

Գրաւեցին Կիլիկիան : Լեգէոնին անունը արեւելեանէն Հայկականի փոխել տուին : Զօր. Ալէնպիէն շնորհաւորութիւն ստացան իրենց քաջութեան համար : Տապագրութենէ վերադարձող հայ գաղթականներուն օգնեցին : Մարաշի կռիւներուն մասնակցեցան : Տառապած հոգիներու մէջ լուսաշող յոյսեր արթնցեցին : Փառքի, պարծանքի ու հպարտութեան առարկայ դարձան յուսակտուր բեկորներու կողմէ :

Այս բոլորին արդի՞ւնքը :

Հայկական Լեգէոնը լուծուեցաւ : Եռեկի Թշնամի Թուրքը փառքի պատուանդանին վրայ դրուեցաւ : Սեւրի դաշնագիրը պատռուեցաւ : Պրիան եւ Ֆրանքլէն - Պույեոն դաշինք կնքեցին Մուսթաֆա Քեմալի հետ :

Պարպուեցաւ «ցանկալի»ն, որուն համար ա՛յնքան զոհողութիւն բրած եւ արիւն էին թափած :

Ջարդերէն եւ անապատներէն ազատուած Հայութիւնը հաղիւ տուն-տեղ եղած՝ կրկին ձեռք առաւ գաղթականի ցուպը, նոր ապաստան գտնելու, նոր բոյն շինելու համար :

Այսօր չկայ Լեգէոնը : Չկայ «ցանկալի»ն : Կիլիկիոյ Հայութիւնը ցրուած է չորս հովերուն :

Սակայն մեռած չեն յոյսն ու հաւատքը հոգիներու մէջ :

Այդ յոյսով ու հաւատքով զօտեպնդուած՝ քաջութեամբ կը նայինք ապագային :

ՀՐԱՆԴ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄՈՍԿՈՒԱ ԳՈՀ ՉԷ ՖՐԱՆՔԵՒԳԵՐՄԱՆ ՀԱՇՏՈՒԹԵՆԷՆ

—o—

ՄԻՇՏ ՊԵՐԼԻՆԻ ՀԱՐՑԸ

Խորհրդային Թաս գործակալութիւնը, կառավարութեան օրհնութեամբ ինչպէս կը գրէ Ֆիկառօ, խիստ ամբաստանագիր մը հրապարակեց ուր կը ձաղկէ ֆրանքեւ գերմանական համերաշխութիւնը :

Այս յուշագիրը 12 էջերէ կազմուած է եւ պատկերն է խորհրդային առաջին հակազդեցութեանց տը Կոլի գերմանական ճամբորդութեան առթիւ :

Ինչ որ կ'ըսուի անշուշտ մտածուած ու կշռուած է քանի 10 օրէն աւելի տեւած է անոր շարադրութիւնը :

«Ատլանտեան Ուխտի յարձակողական պլոքը ռազմա - քաղաքական նոր խաղերու շրջանակը եղած է, պատրաստուած արեւմտեան իշխանութեանց կողմէ եւ կը սպառնայ աշխարհի խաղաղութեան : Արեւմտեան Գերմանիոյ մէջ ռազմապաշտ եւ վրէժխնդիր ուժերը կրկին ցցած են իրենց գլուխը, Զօր. տը Կոլի ճառերը եւ Ատընաուըրի հետ իր խօսակցութիւնները ոչ մէկ կասկած կը թողուն այն իրականութեան վրայ որ համաձայնութիւն մըն է ծանրացնելու համար միջազգային կացութիւնը եւ ամրապնդելու զինարշաւը» :

Այս ոճով, խորհրդային յուշագիրը կը շարունակէ քննադատել ֆրանքեւգերմանական վերածնած բարեկամութիւնը :

Ուղղակի Զօր. տը Կոլի վրայ յարձակելով, կ'ըսէ թէ ան գերման ռազմապաշտութեան խաղը կ'ընէ եւ ոգեկոչած է խորհրդային սպառնալիքը «ծածկելու համար յարձակողական բնոյթը այն ծրագիրներուն որոնց նպատակն է Փարիզ-Պոն առանցքին վրայ ռազմական խմբակցութիւն մը ոտքի հանել Արեւմտեան Եւրոպայի մէջ ամէն տեսակի արկածախնդրութիւն պատրաստելու համար Խորհ. Միութեան դէմ» :

Անդրադառնալով տը Կոլի այն տեսակէտին որ կը ձգտի «Եւրոպա մը կառուցանել Ատլանտեանէն Ուրալ», խորհրդային Թաս գործակալութիւնը նման գաղափարներ կը նմանցնէ Հիթլերի խելացնոր գաղափարներուն, որ կ'ուզէր նոր կարգ մը հաստատել ճիշդ նոյն ձեւով Ատլանտեանէն Ուրալ :

Վերջապէս խորհրդային յուշագիրը կը մեղադրէ տը Կոլը որ Պոնի կառքին լծուած է «արգելք հանդիսանալու համար որեւէ գնով արեւմտեան Պերլինի անբնական վիճակին մաքրագործումին» եւ ֆրանքեւգերմանական համաձայնութեան քաղաքականութեան մէջ կը տեսնէ «ընկերվարական դաստակարգին հանդէպ ատելութեան արտայայտութիւն մը, որ կայ Ֆրանսայի եւ Դաշնակցային Հանրապետութեան ղեկավար տարրերուն մօտ» :

Այս ամբողջին իբ տես, արեւմտեան Գերմանիոյ կառավարութիւնը խիստ հակազդեցութիւն մը ունեցած է : Մամուլին յանձնուած յայտարարութեան մը մէջ, Պոնի կառավարութիւնը կը շեշտէ թէ ֆրանքեւգերմանական բարեկամութիւնը փաստ մըն է որ յետ-պատերազմեան յարաբերութիւնները կրնան խաղաղասէր ըլլալ եթէ երկու կողմերը բարի կամեցողութիւն ցոյց տան : Գերմանացիները կ'ըսեն նաեւ թէ «Թաս գործակալութեան ատելութեամբ լեցուն քարոզչութիւնը ոչ մէկ արձագանգ կը գտնէ ոչ Գերմանիոյ մէջ ոչ ալ Ֆրանսայի, ոչ ալ ուրիշ որեւէ երկրի : Ֆրանքեւգերմանական բարեկամութիւնը ոչ մէկուն դէմ է : Եւրոպական վերաշինութեան ամէնէն դրական տարրերէն մէկն է» :

Գալով Պերլինի, Ամերիկացիները վստահ են որ Ռուսերը պիտի փորձեն իրենց համար նպաստաւոր դիրք ստեղծել նախկին մայրաքաղաքին մէջ : Տին Ռըսք յայտարարեց թէ ազատ աշխարհի ճակատագիրը Պերլինի մէջ է եւ ոչ՝ Հաւանայի :

Միւս կողմէ Ուաշինկթընի Արտաքին նախարարութեան բանբերը յայտարարեց թէ Միացեալ Նահանգները «յստակ կերպով կը մերժեն որեւէ միակողմանի փոփոխութիւն Պերլինի մէջ» :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ Իզվեստիան կրկին ի պատիւ կը հռչակէ Ուկրայնացի պարագլուխը՝ Պաւել Պոստիշեւ զոր Ստալին շնորհազրկած էր 1938ին եւ իր տեղը Խրուշչեւը նշանակած էր Քաղաքական Բիւրոյի անդամ :

ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ մէջ Սեպտեմբեր 18ին բացուեցաւ ՄԱԿի տարեկան ընդհ. ժողովը : Ինչպէս կը նախատեսուէր նստաշրջանին նախագահ ընտրուեցաւ Փաքիստանի պատուիրակը՝ սըր Մոհամէտ Զաֆրուլա Խան 72 ձայնով 27ի դէմ Սէյլանի պատուիրակին : Այս վերջինը կը վայելէր խորհրդային պլոքին աջակցութիւնը : Օրակարգի վրայ կան 90 հարցումներ, չորս նոր երկիրներ անդամ են՝ Ռուանտա, Պուրունտի, Ճամայքա, Թրինիթէ - Թոպակօ : Տասնըմէկ երկիրներ որոնց մէջ Խորհ. Միութիւնը բանաձեւ մը ներկայացուցին որ կ'առաջարկէ Փորթուկալի անմիջապէս դադրեցնել իր ձեռք առած միջոցները «անկոլացի ժողովուրդին» դէմ, ազատ արձակել բանտարկեալները եւ կառավարութիւնը յանձնել Անկոլացիներուն : Այս բանաձեւը ներկայացնող երկիրներուն մէջ են Խորհ. Միութենէն զատ՝ Եուկոսլաւիա, Թունուզիա, Թանկանիքա, Սուրիա, Լեհաստան, Մալի, Մատակասքար, Հնդկաստան, Եթովպիա, Քամպոճ :

ՈՒՈՇԻՆԿԹԸՆԻ Սպիտակ Տունը յայտարարութեամբ կ'ըսէ թէ «նախագահ Քենըտի միայն մէկ անգամ ամուսնացած է, ան ալ իր կնոջը՝ Ժագլինի հետ» : Այս յայտարարութիւնը եղած է վերջ դնելու համար քանի մը ամիս է շրջան ընող զրոյցներու ըստ որոնց պատերազմի ընթացքին ծոն Քենըտին ամուսնացած է կնոջ մը հետ որ այսօր կը կոչուի Տիկին

ԹՐՔԱԿԱՆ ԹԵՐԹԵՐՈՒ ԳՐԳՌԻՉ ԼՈՒՐԵՐԸ

—o—

«Միլլէթ» կը գրէ թէ 1600 Հայեր դիմած են էջմիածին երթալու համար եւ մերժուած են :

Պոլսոյ Թրքական թերթերը (11 – 12 Սեպտեմբեր) դարձեալ կ'արծարծեն Հայոց Պատրիարքին եւ Պոլսահայ պատուիրակութեան էջմիածին երթալու լուրը եւ կուտան զանազան մանրամասնութիւններ եւ սխալ մեկնութիւններ :

« Միլլէթ » «1600 Հայեր դիմում կատարած են Ռուսիա երթալու համար, սակայն կառավարութիւնը մերժած է արտօնութիւն տալ» խորագրին տակ կը հրատարակէ Անգարայէն ղրկուած հետեւեալ հեռագիրը. —

Արտօնութիւն չտրուեցաւ այն 1600 Հայերուն, որոնք 26 Սեպտեմբերին Երեւանի մէջ տեղի ունենալիք հանդիսութեանց մասնակցելու արտօնութիւն խնդրեր էին :

Հայ Հայրենակիցներ շրջան մը առաջ, կրօնական արարողութիւններու մասնակցելու նպատակաւ դիմում կատարեր էին Ներքին նախարարութեան, որոնց այս փափաքները դրական կերպով չէ դիմաւորուած, նախարարութեան խորհրդականը պատասխանելով նման հարցումի մը «հրաման չտրուեցաւ» ըսելով բաւականացած եւ որեւէ լուսաբանութիւն չէ տուած :

«Մարմարա» հրատարակելէ վերջ վերի հեռագիրը, հետեւեալ ճշդումը կը կատարէ. —

Թիւրիմացութիւն պէտք է գտնուի 1600 Հայերու դիմումի հարցին մէջ : Որքան գիտենք Ս. Պատրիարք Հօր պատգամաւորութեան համար արտօնութիւն խնդրուած էր մի միայն 7 հոգիի համար : Իսկ անկէ դուրս հարիւր հոգիի համար միայն դիմում կատարուած էր ճամբորդական գործակալութեան մը կողմէ : Հետեւաբար «Միլլիյէթ»ի ներկայացուցած 1600 թիւը չենք կարծեր որ իրականութեան արտայայտութիւնը ըլլայ :

Շեյլին : Կ'ըսուի նաեւ թէ այս ամուսնութիւնը միայն քաղաքային եղած է եւ հայր Քենըտի բաւական միլիոններ զոհած է ջնջելու համար տղուն յիմարութեան բոլոր հետքերը :

ՊԷՅՐՈՒԹԻ Դատական Ատեանը 79 մահապատիժ վճիռ տուաւ Դեկտեմբեր 31ի գիշերը եղած ըմբոստութեան փորձին հեղինակներուն : Ասոնց 68ը ի բացակայութեան դատուած են :

ԴԱՀՐԷՅԻ Ալ Ահրամը կը գրէ թէ արաբական լիկան նիւթական ծանր տագնապ մը կ'ապրի : Ընդհանուր պարտքն է՝ մէկ միլիոն 296 հազար ոսկի :

ԹՐՔԱԿԱՆ չորս թերթեր որոնք «Մենտերէսեան» կը նկատուէին գրաւուեցան : Ասոնք են՝ Զաֆէր, Սոն Հաւադիս, Եմի Սթամպուլ եւ Թաշվիր : Ասոնք յօդուածները եւ նկարները հրատարակած էին Եասը - Ադայի վճիռին գործադրութեան առաջին տարեդարձին առթիւ :

ԽԱԼԷՏ ԷԼ ԱԶԷՄ իր նորակազմ դահլիճը ներկայացնելով, պարզեց նաեւ սուրիական կառավարութեան քաղաքականութիւնը : Շեշտեց թէ ազգային միասնականութեան իր կառավարութիւնը ժողովրդավար, յառաջդիմական եւ ընկերվարական բնոյթ պիտի ունենայ, այդ ձեւով թարգման ըլլալով ժողովուրդին մեծամասնութեան կամքին :

ՓԱՔԻՍՏԱՆԻ մէջ ուսանողական բուռն ցոյցեր տեղի ունեցած են : 15 հոգի մեռած են, մօտ հարիւր ուրիշներ ձերբակալուած են : Ուսանողները ընդհ. գործադուլ հռչակած էին դպրոցական ծախքերու զեղչ մը ձեռք ձգելու համար :

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԳԱՂԹԱՇԽԱՐՀԸ

Խորհրդային վարիչները ամէն առթիւ, որպէս բացայայտ եւ ապացոյցի անկարօտ իրողութիւն, հազար անգամ բարձրաձայնած յայտարարած են որ Խորհրդային Միութիւնը անվերապահ պաշտպանն է եղած աշխարհակալ գաղթատիրութեան մականին տակ տուայտող ժողովուրդներուն եւ անխոնջ ախոյեանը հանդիսացած է անոնց ազատագրման :

Ի չարս իր նախորդներուն, Խրուշչեւ ալ իր կարգին նոյն յանկերգը կը կրկնէ յաճախ: Այսպէս, ափրիկեան անկախ պետութիւններու 1960ին գումարած խորհրդաժողովին յղած իր յուշագրին մէջ կը յայտարարէր թէ «ափրիկեան երկիրներու բոլոր ժողովուրդները կրնան վըստահ ըլլալ որ աշխարհակալներու լուծէն ձերբազատելու, ազգային գերիշխանութեան նուիրական սկզբունքի պաշտպանութեան եւ ռազմական խարիսխներու վերացումով Ափրիկէն խաղաղաշէն շըրջանի մը վերածելու արդար պայքարին մէջ, իրենց հաւատարիմ դաշնակիցն եւ անշահախնդիր բարեկամը պիտի մնայ միշտ Խորհրդային Միութիւնը »:

Խորհրդային վարիչները եւ համայնավար մամուլը կը յիշեցնեն որ երկրորդ աշխարհամարտէն ի վեր, մէկ միլիառ երեք հարիւր միլիոնի հասնող հսկայ զանգուած մը, այսինքն ամբողջ աշխարհի բնակչութեան գրեթէ կէսը, ազատագրուած է արեւմտեան գաղթատիրութեան վերացումով եւ այսօր տակաւին գաղթատիրական կամ օտարիշխան դըրութեան ենթակայ երկիրներու ժողովուրդներուն թիւը 150 միլիոնը չանցնիր:

Դժբախտութիւնն այն է սակայն որ ազատագրութիւնը նոյն իմաստը չունի կարմիր գիծէն յայսկոյս եւ յայնկոյս : Մինչ արեւմտեան գաղթատիրութեան լուծը թօթափած երկիրները ազատագրուած են, խորհրդային շրջանակէն մէջ ապրող ժողովուրդները վաղուց եւ ի յաւիտենից «ազատագրուած» են արդէն: Բացայայտ եւ ապացոյցի անկարօտ իրողութիւն մըն ալ այս :

Մինչ արեւմտեան գաղթաշխարհը արագօրէն կը լուծուի, Խորհրդային Միութիւնը ոչ միայն ամբողջապէս պահած է ու կը պահէ իր կալուածը, այլ եւ ամէն առիթէ կ'օգտուի ընդարձակելու եւ տարածելու համար զայն :

Խորհրդային գաղթատիրութեան հիմը ցարերու օրով գրաւուած երկիրներն են, որոնք երբեք չկրցան ազատագրուիլ, հակառակ ինքնորոշման իրաւունքի սկըզբունքին եւ համայնավար խոստումներուն:

Դեռ յեղափոխութենէն առաջ 1916ին հրատարակուած «աշխարհակալութիւնը դրամատիրութեան գերագոյն աստյանութիւն » իր գրքոյկին մէջ Լենին կը հաստատէր որ ռուսական գաղթավայրերը իրենց տարածութեամբ երկրորդ տեղը կը գրաւէին գաղթատիրութեանց շարքին մէջ, առաջինը վիճակելով անշուշտ Անգլիոյ :

Համայնավարութիւնը բան չփոխեց գաղթային այդ կալուածին կացութենէն եւ նախ այն երկիրներէն՝ որոնք Խորհրդային Միութեան «հաւասարակից անդամ» ըլլալու երջանկութիւնը կը վայելեն:

Թիւերով խօսինք, որովհետեւ թուանշաններու լեզուն միշտ աւելի յստակ է եւ պերճախօս :

Ըսեմ անմիջապէս որ ձեռքի տակ ունեցած թիւերս 1959ին կատարուած մարդահամարէն յիշատակած թիւերն են: Երեք տարուան հեռաւորութիւն մը մեծ բան չի փոխեր հարցին տուեալներէն :

Երբեք ռուս կամ ռուսացի բայց «հաւասարակից անդամ » այդ հանրապետութիւններն են. Ազրպէյճան՝ 86 հազար քառակուսի քիլոմեթր եւ 3 միլիոն 700 հազար բնակիչ, Վրաստան՝ 70·000 քռ· քիլոմեթր եւ 4 միլիոն 44 հազար բնակիչ, Հայաստան՝ 30·000 ք· ք· եւ 1 միլիոն763 հազար բնակիչ, Թուրքմէնիստան՝ 488·000 ք· ք· եւ 1·516·000 բն·, Ուզպէկիստան՝ 409·000 ք· ք· եւ 8·106·000 բնակիչ, Տաճիկիստան՝ 143·000 ք· ք· եւ 1·980·000 բնակիչ, Ղազախիստան՝ 2·756·000 ք· ք· (Ֆրանսայի տարածութեան հինգ անգամը) եւ 9·310·000 բն·, Քրղզիստան՝ 199·000 ք· ք· եւ 2 միլիոն 66 հազար բնակիչ:

Ասոնց տարածութեան ընդհանուր գումարը կ'ընէ 4·181·000 քառ· քիլ·, 32 միլիոն 485 հազարի հասնող բնակչութեամբ մը:

Բնակչութեան այս ընդհանուր գումարին մէջ 8·468·000 Ռուսեր կան, այսինքն մէկ քառորդը, Ռուսերու այս գանգուածային ներկայութեան դրդապատճառը, երբեմն նոյնիսկ բռնի տեղափոխութեամբ կատարուած, այս երկիրները ռուսացնելու քաղաքականութիւնն է: Զարական քաղաքականութիւն մը որ համայնավարներու օրով ու ձեռքով ալ կը շարունակուի, որովհետեւ ռուս համայնավարը թերեւս համայնավար բայց անկասկածօրէն նախ «ռուս» է:

Անցնինք այն երկիրներուն՝ որոնք Խ· Միութեան «հաւասարակից անդամ» ըլլալու շնորհն ալ չեն վայելեր եւ պարզապէս «ինքնավար» հանրապետութիւններ եւ շրջաններ դասուած են :

Թաթարիստան՝ 67·000 քառ· քիլմ· եւ 2·847·000 բնակիչ, Պաշքիրիստան՝ 144 հազար ք· ք· եւ 3·335·000 բնակիչ, Տաղստան՝ 50·000 ք· ք· եւ մէկ միլիոն 63 հազար բնակիչ, Պուրեաթ Մոնկոլիա՝ 393·000 ք· ք· 853·000 բնակիչ, Քապարտա – Պալքարիա՝ 13·000 ք· ք· եւ 420000 բնակիչ, Քալմուքներու երկիր՝ 76·000 ք· ք· եւ 183·000 բնակչութիւն միայն, Քամիներու հանրապետութիւն՝ 434·000 ք· ք· եւ 1·024·000 բնակիչ, Մարիներու հանրապետութիւն՝ 23·000 ք· ք· եւ 647 հազար բնակիչ, Մորտովիա՝ 26·000 ք· ք· եւ 1·000·000 բնակիչ, Օսէթներու երկիր՝ 8·000 ք· ք· եւ 449·000 բնակիչ, Ուտմուրթներու երկիր՝ 42·000 ք· ք· եւ 1·333·000 բնակիչ, Զուվաշներու երկիր՝ 18·000 ք· ք· եւ 1·098·000 բնակիչ, Եաքութներու երկիր՝ 3·078·000 ք· ք· (Ֆրանսայի տարածութեան վեց անգամը, Հայաստանէն հարիւր անգամ ընդարձակ) եւ 489·000 բնակիչ (Հայաստանի բնակչութեան մէկ քառորդը միայն):

Այս «ինքնավար» շրջաններուն եւ հանրապետութիւններուն ընդհանուր գումարը կ'ընէ 4·372·000 ք· ք· եւ 14·741·000 բնակչութիւն :

Գումարելով «հաւասարակից անդամ » հանրապետութիւններու եւ «ինքնավար » շրջաններու տուեալները կ'ունենանք 8 միլիոն 553·000 քառակուսի քիլմ· տարածութիւն մը (մօտաւորապէս Ֆրանսայի 16 անգամը) եւ 47·224·000 բնակչութիւն:

Այս բոլորը ցարերէն ժառանգ մնացած գաղթավայրերն են :

Բայց այս հսկայ ժառանգութեան պահպանումով չգոհացաւ գաղթատիրութեան ոխերիմ հակառակորդ Խորհ· Միութիւնը: Երկրորդ աշխարհամարտէն արտակարգօրէն օգտուեցաւ ընդարձակելու համար իր կայսրութիւնը՝ կամ ուղղակի իրեն կցելով նոր նուաճած երկիրները կամ ենթարկումի ծանր դրութիւն մը հաստատելով ատոնց վրայ :

Շարունակենք ցուցակ կալուածոցը :

1918էն 1938, քսան տարուան ընթացքին կամաց կամաց կլլեցին Արտաքին Մոնկոլիան՝ իր մէկ միլիոն 530 հազար քառ· քիլմ· տարածութեամբ եւ 900·000 բնակիչներով :

1939էն 40 գրաւեցին Արեւելեան Ֆինլանտան՝ 70·000 ք· ք· եւ 150·000 բնակիչ: Մեզմէ շատեր մոռցած են արդէն, որպէս հին ազգաց պատմութիւն, թէ ինչ արժեց ֆինլանտական պատերազմը Հայաստանի երիտասարդութեան ի փառս ռուս աշխարհակալութեան : Նոյն թըւականներուն գրաւեցին Էստոնիան՝ 45 հազար ք· ք· եւ 1·196·000 բնակիչ, Լաթվիան՝ 64·000 ք· ք· եւ 2·094·000 բնակիչ, Լիթուանիան՝ 65·000 ք· ք· եւ 2·713·000 բնակիչ, Մոլտավիան՝ 34·000 ք· ք· եւ 2·880·000 բնակիչ, Արեւմտեան Ուկրանիան՝ 129·000 ք· ք· եւ 8·503·000 բնակիչ, Սպիտակ Ռութենիան՝ 54·000 ք· ք· եւ 2·102·000 բնակիչ :

1945էն սկսեալ գրաւումով «ազատագրուեցան» Լեհաստանը, ԱրեւելեանԳերմանիան, Արեւելեան Բրուսիան, Չեխոսլովաքիան, Հունգարիան, Ռումանիան, Պուլկարիան, Ալպանիան, Անդրքարպատիան, Սախալին կղզին հարաւային ճափոնական մասը եւ Քուրիլեան կղզիները:

Զանց առինք ասոնց տարածութեան եւ բնակչութեան տաղտկալի յիշատակութիւնը: Բաւականանանք ըսելով որ ամբողջութիւնը կը ներկայացնէ 900·000 ք· ք· եւ 99·000·000 բնակչութիւն մը:

Ներկայիս Խորհրդային գաղթաշխարհը կը հասնի 11·618·000 ք· ք· տարածութեան մը, 167·000·000 բնակչութիւնով մը :

Խորհրդային գաղթատիրութիւնը, իր գաղթավայրերով, իրեն կցած շրջաններով, իրեն ենթակայ երկիրներով, ամէնէն հսկայ գաղթատիրութիւնն է որ երբ եւ իցէ գոյութիւն ունեցած ըլլայ: Մինչ արեւմտեան գաղտատիրութիւնները մէկիկ մէկիկ կը լուծուին, խորհրդայինը ընդհակառակն կ'ընդարձակի, կը տարածուի, ո՞վ գիտէ հասնելու համար մինչեւ ուր:

Այսքան «ազատագրումներէ »վերջ, եթէ համոզուած չէք տակաւին որ Խորհ· Միութիւնը անխոնջ ախոյեանն է գաղթատիրութեան մականին տակ տուայտող ժողովուրդներուն, յանցանքը Խորհ· Միութեանը չէ: Մեղքը ձեր ճիտը :

ԲԱԲԳԷՆ ԳԱՎԷԶ

ԻՐԱՆ

ԹԱԴԷԻ ՎԱՆՔԻ ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

Թադէի վանքի տօնին առթիւ, Ատրպատականի Հայոց Թեմական Խորհրդի կողմից ընտրուած յանձնախումբը ամէն տարուան պէս նախաձեռնել էր ուխտագնացութիւն :

Ուխտաւորները Հինգշաբթի, Օգոստոս 16ին, գիշերուան ժամը 9ին, հանրակառքերով Թաւրիզից մեկնեցին դէպի Թադէ:

Ինքնաշարժի վարիչներին կարգադրուած էր սպասել Խոյ – Մակու գծից դէպի Թադէ Թեքմաղ եաւլու մօտ: Կէս գիշերին բոլոր ինքնաշարժները հաւաքուեցին որոշուած կէտում եւ ապա այնտեղից միասին շարունակեցին իրենց ճամբան :

Միւս օրը առաւօտեան ժամը 8ից 9 ինքնաշարժները աստիճանաբար հասան վանք: Նախապէս եկել եւ վրան էին խըփել նաեւ այլ խմբեր :

Ուրբաթ, Օգոստոս 17ի երեկոյեան եւ շաբաթ առաւօտեան ու երեկոյեան տեղի ունեցան ժամերգութիւններ, իսկ Կիրակի օրը կատարուեց Ս· Պատարագ եւ քարոզեց Ատրպատականի Հայոց Թեմի առաջնորդ գերապատիւ Արսէն վարդապետ Աւետիքեանը :

Ուխտաւորները ամէն տարուան պէս զբաղած էին խրախճանքով: Ցանկանըշական են շուրջպարերը, որոնց հոգին ու ղեկավարը հանդիսանում են գեարգաբաղցիները:

Շաբաթ գիշեր, Արսէն վարդապետ Աւետիքեանի ղեկավարութեամբ, յան-

ՅՈՒՇԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ

37 թուին հիւանդացաւ : Ասում էին կոխ է : Գրողների միութեան քարտուղար Արովի հետ գնացինք տեսնելու իր նոր բնակարանում, որ կառավարութիւնը տրամադրել էր ամբողջովին նոր կարասիներով կահաւորած : Նա պառկած էր իր աշխատասենեակում մետրից աւելի լայն տախտի վրայ, փափուկ անկողնի մէջ :

— Մարդու կեանքն էլ մի բան չի, մազից է կախուած, — գանգատուեց նա : Ապրում ես, մէկ էլ՝ ընկնում, մեռնում: Նրա տխուր մտքերը ցրելու համար ես կատակեցի, թէ նրա տախտն այնքան մեծ է ու լաւ, որ դրա վրայ պառկողը իսկոյն կը լաւանայ :

— Այս տախտը ... Սա ինձ համար ամէն ինչ է : Մանկութիւնից սովոր եմ լայն տախտի: Երկաթէ մահճակալների վրայ ինձ միշտ անյարմար եմ զգում – թւում է պիտի ընկնեմ : Այսպէս ազատ է, լայն: Գրքերը դնում ես կողքիդ ու կարդում, գրում : Բայց այս անտէր հիւանդութիւնը չի թողնում հանգիստ աշխատես :

Եւ կարծում էի թէ նրա մտքերը ցրեցի, բայց նորից նա դարձաւ իր հիւանդութեան եւ, խօսելով այդ մասին, աւելի խորացաւ ·

— Մարդ իմանայ մեռնելուց յետոյ որ եւ է կերպ աշխարհ գալո՞ւ է, թէ ոչ եւ արդեօք այդ գալն ինքը՝ մարդը զգալո՞ւ է, թէ ոչ: Եթէ այդպիսի բան լինի, մահն այնքան ծանր չի թուայ: Թէ չէ, մեռնել, որդերի կեր դառնալ ու ապա՝ հող, որ մարդիկ քեզ տրորեն ... Յաւերժական անդոյութիւն ու խաւար ... ի՞նչ բան է դա: Ասում են բնութեան օրէնք ... բայց ծանր է կարծես :

Եւ նա ձեռքերը տարածեց յուսահատ : Իսկ քիչ յետոյ սկսեց մխիթարել իրեն, ինչպէս Բալզաքը՝ մահուան մահճում :

— Էհ, հերն անիծած, ինչ ուզում է թող լինի, Շէյքսփիրն էլ է մեռել, Սերվանտեսն էլ, Միքէլ Անջելօն էլ, Գէօթէն էլ... ի՞նչ լինելու է, թող լինի ...

Երկրորդ յոբելեանից երեք օր յետոյ հիւանդացաւ միզակապութեամբ, ծանր, տանջալից մի հիւանդութիւն: Եթէ չլինէր բժիշկ Գասպար Մելքումեանը, Իսահակեանը չէր ապրի, որովհետեւ մինչ նրա գալը, եօթը բժիշկ, բուժական բոլոր միջոցները գործադրելուց յետոյ, որոշել էին ենթարկել նրան գործողութեան, որը, չգիտես, թէ ինչ վախճան կ'ունենար: Բայց Մելքումեանը փրկեց նրան իր փորձով եւ հմտութեամբ: Եւ Իսահակեանը ոտքի կանգնեց :

Երբ մի քանի օր յետոյ այցելեցինք նրան, նա արդէն թեթեւացել էր, ապաքինուում էր եւ տրամադրութիւնն ընկճուած չէր :

— Այնպիսի տանջանք ապրեցի՝ մահը հազար անգամ լաւ էր : Ինչպէս երեւում է, տանջանք ունեցողների համար մահը փրկութիւն է,— եզրակացրեց նա իր ցաւերը, նկարագրելուց յետոյ :— Ցաւից մոռացել էի ամէն ինչ մոռացել էի հայրենիք, ընկեր, բարեկամ, մոռացել էի որ գրող եմ, որ կին եմ սիրել, գրքեր ու արուեստ եմ սիրել ...

Հիմա մտածում եմ որ մարդու իսկական երջանկութիւնը առողջութիւնն է, եւ առողջութիւնից թանկ բան չկայ :

Յիշելով որ իր հիւանդութիւնն առաջացաւ մի խնջոյքից յետոյ, նա ասում էր.

— Էլ ոչ մի քէֆ, ոչ մի ընթրիք ... Սրանից յետոյ ով որ էլ կանչի, չեմ գընա :

Բայց լաւացաւ եւ անկողնից ելաւ թէ չէ, մի շաբաթ չանցած, նորից սկսեց նախկին կեանքը վարել, գնալ սրա – նրա հրաւէրքին, նստել – մնալ մինչեւ ուշ գիշեր, երբեմն մինչեւ լոյս ... բաց չէր թողնում ոչ մի երեկոյթ, ոչ մի դասախօսութիւն, ոչ մի նոր ներկայացում ...

Մարդը սիրում էր կեանքը իր բոլոր արտայայտութիւններով· սիրում էր առանձնապէս ընկերական խնջոյքներ, հարսանիքներ, ուր մարդ մոռանում է առօրեայ հոգսերը եւ ամբողջ էութեամբ անձնատուր է լինում ուրախութեան: Այդ հրաւէրքներին նա համով կենացներ էր ասում եւ, չնայած առաջացած տարիքին, պարում էր եւ՝ պարի հրաւիրում կանանց :

Արդար լինելու համար պէտք է ասել, որ յաճախ ունենում էր տխրութեան եւ հիասթափութեան պահեր : Պատահում էր, երբ խօսում էինք քաղաքների աղմկոտ կեանքի, դրանց եռուզեռի մասին, նա ասում էր հիասթափուած ·

— Օ, զզուել եմ քաղաքներից, այլեւս քաղաք տեսնելու, քաղաքում ապրելու ցանկութիւն չունեմ: Կ'ուզէի խաղաղ մի վանք, ուր փոքրիկ մի խուց ունենայի, հին գրքեր եւ լաւ ծխախոտ: Կարդայի, ծխէի, հոգով նախահայրերիս հետ լինէի ... բայց հիմա մեզ մօտ այդպիսի վանքեր չկան, ինքս էլ հիմնել չեմ կարող,—կատակում էր նա :— կինս չի թողնի ...

Խօսելով Իսահակեանի մասին, չի կարելի մոռանալ որ նա ունէր դիպուկ խօսքեր ասելու եւ սրախօսելու ունակութիւն :

ՍՏ· ԶՕՐԵԱՆ

(18 Շար·)

պատրաստից կազմակերպուեց մի հանդէս ուր զանազան շրջաններից եկած ուխտաւորները, իրենց ելոյթներով, մրցում էին միմեանց հետ: Ստեղծուել էր շատ ջերմ մթնոլորտ, որ տեւեց մինչեւ ուշ գիշեր :

Պէտք նշել, որ այս տարուայ ուխտագնացութեան ընթացքին կարելի եղաւ կառավարութեան մօտ պաշտօնապէս արձանագրել տալ վանքապատկան կալուածների կէսը :

Արձանագրուած հողերի տարածութիւնը հասնում է ութսուն – իննսուն հազար հեկտարի: Նախապէս կարծում էին, որ վանքապատկան հողերը 18 կտորից աւել չեն, մինչդեռ այս տարի պարզուեց, որ նրանք անցնում են 28ից :

Վանքապատկան հողերի արձանագրութեան գործողութիւնները կատարուեցին Մակուի արձանագրութեանց հիմնարկի կողմից ուղարկուած պաշտօնեաների միջոցով :

Այս տարի եկել էին նաեւ Մակուի խաները, իրենց հետ բերելով այդ շրջանի գաւառապետին :

Հայր Սուրբի եւ գաւառապետի միջեւ տեղի ունեցած շուրջ մէկ ժամուան խօսակցութեան ընթացքին, կողմերի միջեւ կայացաւ բանաւոր համաձայնութիւն, ըստ որուն Խոյ – Մակու ճիւղից մինչեւ վանք ձգուող ճանապարհը պատրաստուի Թաւրիզի առաջնորդարանի, կառավարութեան եւ այդ շրջանի գիւղապետերի ծախսով :

Գաւառապետը խոստացաւ, այդ կապակցութեամբ, անմիջապէս գործնական քայլերի դիմել :

Վերջին տարիներին, վանքի պահպանութիւնը յանձնուած էր մի հայ երիտասարդի, Անդրանիկ անունով: Դժբախտաբար նա հեռացել է եւ ներկայիս վանքի պահակը մի տեղացի է :

Կիրակի, Օգոստոս 19ին, կէսօրից յետոյ, վրանները աստիճանաբար սկսեցին հաւաքուելու ուխտաւորները իրենց ուխտը կատարելուց եւ մի քանի օր դուրս հայկական մթնոլորտում շնչելուց յետոյ, սկսեցին վերադառնալ Թաւրիզ :

Ս. Թադէի դարեր շարունակ կանգուն մնացած վանքը, որ իր արձանագրութիւններով, քանդակներով ու կառուցուածքով եւ յարատեւութեամբ մարմնացումն էր իր կերտող ժողովրդի հոգու, մտքի եւ կամքի, խորաքանդիր Հայի կուրծքը ուռեցնում էր ապագային հպարտանքով ու ինքնավստահութեամբ եւ ուխտաւորին զգալ տալիս որ իսկապէս Հայը ապրելու արժանի ժողովուրդ է :

«ԱԼԻՔ»

Մեծ մարդիկը՝ քիչ բառերով շատ բան կ'ըսեն, իսկ պզտիկ մարդիկը՝ շատ բառերով քիչ բան կ'ըսեն կամ ոչինչ :

ԼԱ ՌՈՇՖՈՒՔՕ

ԵՐԳԻԾԱՆՔ

ՓԱՈԼՕՆ ԵՒ ՀՕՐԱՔՈՅՐԸ

Մօտաւորապէս չորս տարեկան էր եւ Փաոլօ կը կոչուէր: Չեմ յիշեր՝ ո՞ր կայարանը մտաւ մեր վակոնը, ետեւէն քաշելով գիրուկ տիկին մը: Տիկինը ինքնիրմէ շատ գոհ կը թուէր եւ, ինչպէս հետագային առիթն ունեցայ հաստատելու, հաճելի ձայն ունէր:

Պզտիկը, գլխարկիս վրայ տախտակ մը նստելէ ետք, սկսաւ հարցումներ ընել : Զարմանալի միամտութեամբ ու բարձրաձայն՝ կը հարցնէր ամէնէն աներեւակայելի բաներու մասին: Սկսայ, ինչպէս անտարակոյս բոլոր ուղեկիցներս ալ, եւ ինծի հարց տալ, թէ այս կինը ինչպէս յիմարանոց չէր ղրկուած դեռ: Թերեւս ալ վարժուած էր: Ամէն պարագայի մէջ, իրողութիւն է, որ պզտիկը զայն իր դերին բռնած էր: Պզտիկին եւ տիկինին միջեւ բռնուածներէն շատերը ժամանակը ընջած է յիշողութենէս : Սակայն, իրենց ճամբորդութեան վերջաւորութեան, իրենց տեղը հասնելէ քիչ առաջ անոնց ունեցած խօսակցութիւնը այնքան տպաւորութիւն գործեց իմ վրաս, որ դեռ կը յիշեմ բառ առ բառ :

— Հօրաքոյր, հարցուց յանկարծ պզտիկը, պարտէզ պիտի երթա՞նք այսօր :

— Այսօր ոչ, պատասխանեց տիկինը :

— Հօրաքոյր, կրկին հարցուց պզտիկը, այսօր եւ վաղը նոյն բանը չե՞ն :

— Ատիկա ի՞նչպէս խորհեցար, Փաոլօ:

— Որովհետեւ երէկ ըսիր, թէ այսօր վաղն է :

— Ոչ, Փաոլօ: Երէկ այսօրուան մասին խօսեցայ: Եթէ վաղը ըսի, անոր համար էր, որ երէկ այսօրը դեռ այսօր չէր, վաղն էր… երէկուան նայելով :

— Ըսել է, Լուիզա հօրաքոյր, երէկ վաղուան հետ նոյն բանը չէ՞ :

— Ոչ, Փաոլօ: Երէկուան վաղը այսօր է :

— Հասկցայ… Իսկ վա՞ղը :

— Վաղը, Փաոլօ, վա՛ղն է: Միայն թէ վաղ՝ այսօր պիտի ըսենք : Ինչպէս որ այսօր՝ երէկ վաղն էր :

— Ըսել է, երէկը եւ այսօրը նոյն բանե՞րն են :

— Ոչ, Փաոլօ: Վաղ, երէկուան մասին խօսելով, պիտի ըսենք անցեալ օր : Յաջորդ օր միշտ վաղն է, Փաոլօ: Սակայն երբ հասնի, այսօր կ'ըլլայ :

— Եւ ի՞նչ է այսօր :

Այսօր Հինգշաբթի է :

— Բայց անցեալ շաբթու ալ Հինգշաբթի էր:

— Փաոլօ, ամէն շաբթու մէկ Հինգշաբթի կայ :

— Մէկ հատ ալ Չորեքշաբթի՞ կայ :

— Այո, Փաոլօ: Մէկ հատ ալ Չորեքշաբթի կայ:

— Այն ատեն, Չորեքշաբթի եւ երէկ նոյն բա՞նն են :

— Այո, Փաոլօ, նոյն բանն են, բայց միայն այսօր: Ճիշդ ինչպէս որ պիտի ըլլայ: Եւ վաղը որ Ուրբաթ է, այսօր պիտի ըսենք: Ճիշդ Շաբաթին պէս, որ միւս օրն է : Բայց Շաբաթը այսօր պիտի ըլլայ, երբ … Շաբաթը գայ, մինչդեռ այսօր Շաբաթը միւս օրն է …

— Ըսել է Կիրակին կրնայ այսօ՞ր ըլլալ :

— Անշուշտ, Փաոլօ, երբ Կիրակի ըլլայ : Ամէն օր կրնայ այսօր ըլլալ:

— Վա՞ղն ալ :

— Վաղն ալ :

— Ուրեմն վաղը այսօ՞ր պիտի ըլլայ :

— Այո, Փաոլօ: Այսօր այսօր է եւ վաղը, երբ այսօր ըլլայ, պիտի ըլլայ այսօր:

Այս պահուն ուղեկից մը սկսաւ ոռնալ:

— Լաւ լսեցէք, ըսաւ: Այսօր կառաշարին մէջ կը գտնուինք եւ եթէ այսօր շարունակէք այսօրուան եւ վաղուան մասին խօսիլ, այսօր վտանգի ազդանշանը պիտի հնչեցնեմ :

Ջիղերու այս պոռթկումը բոլորիս սպասած արդիւնքը չտուաւ սակայն :

Պզտիկը առանց կարեւորութիւն տալու հարցուց .

— Լուիզա· հօրաքոյր, կառաշարը ի՞նչ կ'ընէ գիշերը: Կը քնանա՞յ :

— Ոչ, Փաոլօ, պատասխանեց տիկինը, որ նոյնպէս պահած էր իր պաղարիւնը : Աչք ունեցողը կը քնանայ միայն :

— Ըսել է կառաշարը աչք չունի՞ : Հապա ի՞նչ ունի:

— Անիւներ ունի, Փաոլօ :

— Հեծանիւներո՞ւն պէս :

— Այո, Փաոլօ, հեծանիւներուն պէս:

— Այն ատեն, փփայփէրները, որ հեծանիւ ունին, կը քնանա՞ն թէ չեն քնանար :

Երբեք չիմացայ, թէ փփայփէրները կը քնանա՞ն թէ ոչ, որովհետեւ կառաշարը կայարան մը հասաւ եւ գիրուկ տիկինը պզտիկին հետ իջաւ: Բոլոր ճամբորդները թեթեւցած՝ շունչ առին: Խորհեցայ, թէ անիրաւ էին թերեւս: Որովհետեւ, վերջ ի վերջոյ, ո՞վ գիտէ թէ Շոփենհաուրը, Քանթը կամ Սփինոզան ալ նոյն կերպով սկսած չէին:

ՀԱՆՍ ՌԻՄԱՆ

Թարգմ. Վ. Ե.

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Զարեհ Մութաֆեան կը շարունակէ իր ցուցահանդէսները ամերիկեան զանազան քաղաքներու մէջ, արժանանալով արուեստասէր հասարակութեան ջերմ գնահատանքին :

Սեպտեմբեր 22էն 30, իր գործերը կը ցուցադրուէին Լոս Անճըլըսի Հայկ. Կեդրոնը : Յետագային, Մութաֆեան իր հինգերորդ ցուցահանդէսը կը կազմակերպէ Սան – Ֆրանսիսկօ եւ Փարիզ կը վերադառնայ Նոյեմբերին :

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

Պ. ԽԱՉԻԿ ՊԱՊԻԿԵԱՆ ՈՒՈՇԻՆԿԹԸՆԻ ՄԷՋ

ՋԵՐՄ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՃԱՇ Ի ՊԱՏԻՒ ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՊԵՏ. ԵՐԵՍՓՈԽԱՆԻՆ

Ուաշինկթընէն կը գրեն 11 Սեպտեմբեր թուականով.—

Լիբանանի պետական երեսփոխան Պ. Խաչիկ Պապիկեան, Մ. Նահանգներու կառավարութեան հրաւէրով եւ Նիւ Եորքի ճամբով Ուաշինկթըն ժամանեց՝ ուր առարկայ եղաւ ջերմ ընդունելութեան :

Պ. Խաչիկ Պապիկեան պիտի այցելէ զանազան քաղաքներ, որոնց կարգին՝ նաեւ Պոսթըն :

Այս առթիւ, Ուաշինկթընի «Սեպուհ» կոմիտէութիւնը կազմակերպած էր ճաշ մը, ներկայութեամբ 40է աւելի անձնաւորութեանց եւ ընկերներու՝ ի պատիւ երեսփոխան հիւրին :

« Զարքըլ Հաուզ » ճաշարանի ընդունելութեան սրահին մէջ, անմիջականօրէն կազմակերպուած այս ճաշին ընթացքին, յանուն Հ. Յ. Դ. Հիւս. Ամերիկայի Կեդր. Կոմիտէի եւ «Սեպուհ» կոմիտէութեան, ընկեր Տոքթ. Հրաչ Աբրահամեան բարի գալուստ մաղթեց Պ. Խաչիկ Պապիկեանի եւ զայն ներկայացուց ներկաներուն՝ իբրեւ երիտասարդ եւ եռանդուն ազգային մը, պետական դէմք մը եւ ծանօթ իրաւագէտ մը, որ անցեալ տարի կը վարէր նաեւ նախարարական պաշտօն՝ Լիբանանի կառավարութեան մէջ :

Ճաշը անցաւ ջերմ ու խանդավառ մթնոլորտի մէջ :

Խօսք առաւ նաեւ Պ. Խաչիկ Պապիկեան, հակիրճ կերպով ներկայացնելով Լիբանանի հայ կեանքը, ու շեշտելով եղբայրական վերաբերումը Լիբանանեան կառավարութեան ու ժողովուրդի հանդէպ Հայութեան: Ծանրանալով Լիբանանի ազգ. կեանքին եւ ընդհանուր ոգեւորութեան վրայ, ու շեշտելով Մեծի Տանն Կիլիկիոյ կաթողիկոսութեան կենսական դերը՝ հայ ժողովուրդի ազգ. — հոգեւոր կեանքին մէջ, Պ. Խաչիկ Պապիկեան նաեւ ընդգծեց թէ, Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը կը նկատէ հայ ժողովուրդի հանրային կեանքի ողնասիւնը եւ ջերմ համակիր մըն է անոր գործունէութեան— հանրային, կրթական եւ մշակութային մարզերու մէջ, ինչպէս նաեւ համազգային նպատակներու գծով: Շնորհակալութիւն յայտնեց Հ. Յ. Դ. Հիւսիսային Ամերիկայի կազմակերպութեան եւ «Սեպուհ» կոմիտէին, որոնք այս սրտագին ընդունելութիւնը ցոյց տուին իրեն :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (133)

ԱՒԱԶԱԿԱՊԵՏԸ

ԳՐԵՑ՝

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍ ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ

Համբօ պէկ քիչ մը սիրտ առաւ: Գիշերուան խաւարը թանձրացած էր ու աստղերը կը պլպլային: Կամաց կամաց հրացանի ձայները դադրած էին ու խոր լռութիւն մը սկսած էր տիրել :

— Կեցէք, ես սուլիչ մը ունիմ ըսաւ Խան Ճալատ, փչեմ զայն որ ոգիները պաշտպանելու գան մեզի :

— Ո՞ր ոգիները, հարցուց Համբօ պէկ:

— Նուսխաններուս ոգիները :

Ու ուժով մը սուլեց :

Սուլիչին ձայնը արձագանգուելով խումբին հասաւ: Քաջասիրտ տղերքը ձայնին հետեւելով մինչեւ ապառաժին քով եկան :

Այն ատեն Խան Ճալատ հրամայեց որ Շէթայի զարնեն այդ անարգ բռնակալը :

Համբօ պէկ վախէն կծկուած ընաւ դիմադրութիւն չըրաւ :

Շղթայով մը կապուելէն ետք խումբին առաջնորդութեամբ չորս ժամ հեռու վայր մը տարուեցաւ :

Երկու ահագին լեռներու մէջ բացուած նեղ ու խոր կիրճ մըն էր այն վայրը, ուր կանգ առաւ խումբը եւ ապահով դիրք մը գտաւ :

Խան Ճալատ իր շրթներուն վրայ հեգնական ժպիտ մը պատկերացնելով ըսաւ·

— Էյ, Համբօ պէկ, քէֆդ ի՞նչպէս է, հիմա աւելի լաւ համոզուեցա՞ր թէ սա կեավուրները աներեւոյթ ոգիներ են ամէնքն ալ: Նայէ, չխաբուիս, անոնք մարդիկ են : Անոնք քիչուոր են թիւով, անոնք վաշտերու դէմ դնելու չափ ուժ չունին, բայց անոնք անանկ սիրտ մը ունին, անանկ հոգի մը կը կրեն որ Սուլթան Համիտի թնդանօթներն անգամ անզօր կը մնան: Ճանչցա՞ր Խան Ճալատը, ճանչցա՞ր պարսկաստանցի քիւրտ ցեղապետը:

Այս ըսելով հրամայեց խումբին որ անմիջապէս գետին փռեն այդ խժը :

Յետոյ կապեցին անոր գլուխը, պարկի մը մէջ դրին ու տարին գիւղէն քառորդ մը հեռու ահագին ժայռէ մը կախեցին :

— Այսպէս պէտք է մէկիկ մէկիկ իյնան, գոչեց Աւազակապետը, այսինքն Խան Ճալատ: Այսպիսիները միայն ասանկով կրնան զատուիլ, եթէ ոչ արդելք կը դառնան մեր ապագայ գործունէութեան :

Լոյսը ճեղքուելու մօտ էր :

Աւազակապետը շարունակեց ճամբան : Միշտ լեռներու, հովիտներու, ձորերու, մանաւանդ վտանգալից կիրճերու մէջէն յառաջանալով՝ անցաւ Դատուան, անցաւ Սեփան կոչուած սարին շրջակաները, անցաւ Արճէշու վրայով, անցաւ Ցուսկան որդւոյ վանքին լեռնադաշտերէն եւ մօտեցաւ Թըրքէշանի գեղեցիկ բլուրներուն, որոնք կը շրջապատէին բնութեան այդ չքնաղ տեսարաններուն մէջ կառուցուած գիւղը :

— Մղենք, մրմնջեց Աւազակապետը, շուրջ չորս օր է որ ճամբայ կը կտրէք : Ես լաւ գիտեմ որ չափազանց յոգնած էք: Ահա մեր երկրին ամէնէն ապահով ու գեղածիծաղ վայրը : Սա բլուրները՝ որոնք անտառներով ծածկուած են՝ ժամանակ մը ապաստանարան կրնան ըլլալ մեզի: Գալով ուտելիքին, անիկա պիտի հայթայթէ կէս ժամ հեռու գտնուող գիւղի մը մեծաւորը որ քիւրտ է, բայց կատարելապէս ներկայ կառավարութեան հակառակորդ մըն է :

— Դուք կը ճանչնա՞ք զինքը, վարպետ, հարցուց իր տեղակալը՝ Արապօ, որ յաղթանդամ ու անձնուիրութեամբ համակուած երիտասարդ մըն էր :

— Այո, սիրելի տեղակալս, պատասխանեց Աւազակապետը, բայց բաւական ատեն կայ որ զիրար տեսած չենք : Եւ որովհետեւ անիկա Փաքիրի մը կերպարանքին տակը ճանչցաւ զիս, ահա ես նոյն տարազով կը ներկայանամ իրեն եւ յետոյ կը յայտնեմ նպատակս :

— Ո՜հ, ներեցէք, վարպետ, առարկեց Արապօ, ատիկա ձեր գիտնալիք բանն է: Մեր խելքը չի հասնիր ձեր բրածներուն :

Աւազակապետը փոխեց իր տարազը : Դարձեալ հագաւ Փաքիրի հագուստը եւ բլուրի մը մէջէն յառաջանալով գիւղը մտաւ :

Առանց մէկուն հարցնելու մեծ ու ծառերով շրջապատուած տունի մը առջեւ կանգ առաւ: Դուռը բաց էր: Ուղղակի ներս գնաց :

Այդ միջոցին պարթեւ հասակով, յաղթանդամ ու ծանրահայեաց նկարագիրով մարդ մը դուրս կ'ելլէր դահլիճէն :

Այս մարդը գիւղին մեծաւորն էր, — Ճաւհար պէկը:

— Վայ, բարի, բարի, բացագանչեց Ճաւհար պէկ խորին ուրախութեամբ լեցուած : Սիրելի բարեկամս, դուք հո՞ս: Այս ի՞նչ բախտ է ինծի :

— Էհ, պէկս, գիտցիր թէ այս աշխարհիս մէջ կայ նուիրական յիշատակ մը որ չի մոռցուիր գերեզմանէն ալ անդին, նկատել տուաւ Աւազակապետը, եւ ատիկա մտերմութիւնն է՝ որ միացման կապը կը դառնայ երկու հոգիներուն միջեւ :

(Շար.)

ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Թիւրիմացութեանց եւ յապաղումներու տեղի չտալու համար եւ կազմակերպու-թեանց ու Յառաջի վարչութեանց փոխադարձ համաձայնութեամբ, Յառաջի մէջ կը յայտարարուին այն նուէրները որոնք կը վճարուին թերթին վարչութեան, փոխանցման համար: Ուղղակի կազմակերպութեանց վճարուած գումարները կը յայտարարուին միայն կազմակերպութեանց կողմէ (եւ ոչ անձնապէս նուիրատուին կողմէ):

Կը խնդրենք որ նուիրատու անհատները կամ մարմինները նկատի առնեն այս պարագան:

Շնորհակալութեամբ
«ՅԱՌԱՋ»Ի ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՊԱՐՍԿԱՀԱՅ ԱՂԷՏԵԱԼՆԵՐՈՒ Ի ՆՊԱՍՏ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Շրջ. վարչութիւնը կոչ կ'ընէ Ֆրանսահայ գաղութին ազգասիրական եւ մարդասիրական զգացումներուն օգնութիւն հասցնելու համար Պարսկաստանի երկրաշարժէն աղէտեալ հայ ընտանիքներու: Այս նպատակով կը ձեռնարկէ հանգանակութեան եւ նուիրատուութեան ցանկեր կը բանայ «Յառաջ»ի մէջ, առաջին առթիւ 250 Ն. Ֆ. տրամադրելով:

1.— Դրամական նուէրները կրնան վճարուիլ «Յառաջ»ի խմբագրութեան անձամբ կամ ղրկուիլ հետեւեալ հասցէին՝

Croix-Bleue des Arméniens de France
C. C. PARIS 5985-07

2.— Զգեստ, կօշիկ, ծածկոց, գեղօրայք եւ այլ նուէրներ պարունակող կապոցները պէտք է յանձնուին Մշակոյթի Տան դրասենեակը (բաց է՝ ժամը 15էն 18), հետեւեալ հասցէին՝

17, Rue Bleue, Paris (9e)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պ. Համբարձում Վէլէտեան եւ ազգականները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի առաւօտ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մրտիչ եկեղեցին, ԻՍԿՈՒՀԻ ՎԷԼԷՏԵԱՆԻ (Ռոտոսթոցի) մահուան տարելիցին առթիւ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողներ:

×

Այրի Տիկին Էլիզ Պայպուրտեան եւ զաւակները, Պ. Մարտիրոս Պայպուրտեան (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Զարիֆեան (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Սարգիսեան եւ զաւակները (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Զամչիքեան եւ զաւակները (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Կոստանեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Նշանեան եւ ընտանեկան պարագաները կը ծանուցանեն թէ այս Կիրակի առաւօտեան ժամը 10ին, յետ պատարագի հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Մարսիլիոյ Փրատոյի Մայր եկեղեցին ՍՏԵՓԱՆ ՊԱՅՊՈՒՐՏԵԱՆԻ մահուան քառասունքին առթիւ: Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Պ. Պօղոս Գալուստեան եւ զաւակները (Լիոն) իրենց խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնեն Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Գրիգորեանի եւ զաւակներուն (Մարսէյլ) եւ համայն ընտանեկան պարագաներուն, իրենց տղուն, եղբօր եւ ազգականին ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆի մահուան առթիւ (զոհ շոգեկառքի արկածի):

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ ԵՒ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՌՈՄԱՆԷՆ Այրի Տիկին Մարիամ Զաթրեան եւ զաւակները, կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն եւ հօր, Եզեկել Զաթրեանի մահուան քառասունքի պատարագ պիտի մատուցուի այս Շաբաթ առաւօտ, ժամը 10ին Սէն Նիքոլայ եկեղեցին մէջ:

Կը պատարագէ Պապեան վրդ. (Վալանսէն): Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները:

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Յառաջիկայ Սեպտ. 20ին, Հինգշաբթի օր կը վերաբացուին Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ հովանաւորութեան տակ գտնուող Հինգշաբթի օրուան դասընթացքները, հետեւեալ վայրերուն մէջ.—

ԺԱՆԹԻՅԻ.— 22 Րիւ Վիքթոր Հիւկօ:

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Տեղական ֆրանս. դպրոցի սրահին մէջ:

ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՄՊ – ԱՆԻԷՌ.— 4 Րիւ Մարի Լոռ, Պուա – Քոլոմպ:

ՇԱՒԻԼ.— Եկեղեցւոյ յարակից սրահին մէջ:

ՊԱՆԵԷՕ–ՔԱՇԱՆ.— 24 Րիւ Հայկ Դըպիրեան:

ԱՌՆՈՒՎԻԼ.— Եկեղեցւոյ յարակից սրահին մէջ:

ՓԱՐԻԶԻ ԵԿԵՂԵՑԻ.— 15 Րիւ Ժան Կուժոն: Եկեղեցւոյ խորհրդարանը:

Տեղական Կրթ. Մարմինները արդէն ապահոված են ուսուցչական կազմերը:

Կը խնդրուի յարգելի ծնողքներէն փութով արձանագրել տալ իրենց զաւակները վերոյիշեալ թաղամասերուն մէջ:

ԴԻՒԱՆ

×

Ֆ. Կապ. Խաչի Մարսէյլ քաղաքի մասնաճիւղին վարժարանը կը վերաբացուի Հոկտեմբեր 4ին:

Արձանագրութիւնները ամէն Հինգշաբթի կէսօրէ ետք ժամը 4–6, Ահարոնեան Ակումբին մէջ:

×

1962 – 63 տարեշրջանին «Խրիմեան վարժարանի» վերաբացման առթիւ, Ֆ. Կ. Խաչի Շրջ. վարչութիւնը կոչ կ'ընէ Իսի լէ Մուլինոյի հայրենակիցներուն, որ իրենց զաւակները արձանագրել տան օր առաջ:

Ուսուցիչ նշանակուած է Պ. Պ. Սըւնապեան (Լիբանանէն):

Դպրոցը կը վերաբացուի Հոկտեմբեր չորսին, Հինգշաբթի օր: Արձանագրութիւնները տեղի կ'ունենան, վարժարանին մէջ, այս Հինգշաբթի, Ուրբաթ եւ Շաբաթ օրերը, Սեպտեմբեր 20, 21 եւ 22 կէսօրէ ետք:

×

Լիոնի «Հայկազեան» վարժարանը կը վերաբացուի Հինգշաբթի Սեպտեմբեր 20 (փոքրերուն համար) եւ Կիրակի առտու Սեպտեմբեր 23 (մեծերուն համար):

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»Ը ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի 13 Հոկտեմբեր, Շաբաթ գիշեր մինչեւ լոյս, 6րդ թաղամասի քաղաքապետարանի սրահներուն մէջ:

×

ԼՈՆՏՈՆԻ ՄԷՋ.— Նոյեմբեր 3ին:

×

Ֆ. Կապ. Խաչի Մարսէյլ քաղաքի պարահանդէսը Սփլանտիտի մէջ, Դեկտեմբեր 22, Շաբաթ գիշեր:

×

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, Հոկտ. 28ին ժամը 16էն կէս գիշեր Ժորժ Ե.ի շքեղ սրահներուն մէջ: (Եղանակին առաջին պարահանդէսը):

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ մէջ Հ. Յ. Դ. Օրը կը տօնուի, Հոկտեմբեր 27, Շաբաթ գիշեր ժամը 21էն մինչեւ լոյս, «Ալհամպրա»յի սրահներուն մէջ, բացառիկ պատրաստութեամբ:

FOURRURES
Roger YOPIAN
PRIX INTERESSANTS
NEUF et REPARATION
84, Boulevard de Stalingrad, 84
— CHOISY-LE-ROI (Seine) —
Autobus : de la Porte de Choisy, descendre 3 Communes ou Rue du Docteur-Roux.

"ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ"

Շատ քիչ թիւով տրամադրելի տեղեր մնացած են: Իրենց զաւակները արձանագրել փափաքող ծնողքներէն կը խնդրուի, որ փութով կատարեն անհրաժեշտ դիմումը:

1962 – 1963

Ուսումնական շրջանը կը բացուի ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ ԱՌԱՒՕՏ՝ ՍԵՊՏ. 24

Վարժարանի տեսչութիւնը՝ ծնողքներու ուշադրութեան կը յանձնէ այդ թուականը, խնդրելով որ ճշդապահութեամբ, այդ օրը, դպրոց առաջնորդեն իրենց աշակերտ զաւակները:

26, Rue Troyon, SEVRES (S. et O.)
Tél. : OBS. 18-28

ԱԶԴ

Բժ. Մարք Գոհարեան կը տեղեկացնէ իր հայրենակիցներուն թէ հիւանդները կ'ընդունի իր նոր հասցէին՝

42, Ave. Sadi Carnot
VALENCE
Tel, : 43-44-12

ԾԱԽՈՒ Է

Սիթրօէն «2 Ձի» կառք մը 1961 Մայիս, նոր մօտէլ, շատ լաւ վիճակի մէջ:

Դիմել ՅԱՌԱՋի խմբագրատունը ժամը 9էն 16:

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ներկայացուցչական ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջաններու մարմիններու ներկայացուցիչները այս Շաբաթ, ժամը 20.30ին, Մշակոյթի Տան սրահին մէջ: Կարեւոր օրակարգ: 1.— Զեկուցում պատգամաւորներու: 2.— Ընտրութիւն Շրջ. կոմիտէի:

(Շարունակութիւն նախորդ ժողովին):

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէն ընդհ. ընկերական ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները ու նաեւ «Դրօ» խումբի ընկերները այս Շաբաթ, ժամը 20.30ին, Օհանջանեան ակումբը: Շատ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Սէն Ժերոմի Հ. Յ. Դ. Հայաստան ենթակոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, նախապէս որոշուած հաւաքատեղին: Շրջաններու ընկերներու բացակայութիւնը նկատի պիտի առնուի:

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ՊՈԼԷՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Պոլէնի Ֆրանքեւհայկական ակումբին երիտասարդներուն կողմէ, այս Կիրակի ՓԷնԷկի զովասուն վայրը (Պոլէն), նոյնիսկ անձրեւի պարագային: Ի նպաստ տեղւոյն հայկական դասընթացքներուն:

ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑՒՈՅ
ԱՒԱՆԴԱԿԱՆ ՄԱՏԱՂՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆԸ

Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ Եկեղեցւոյ հողաբարձութիւնը կը ծանուցանէ թէ եկեղեցւոյ տօնախմբութեան աւանդական մատաղօրհնութիւնը տեղի կ'ունենայ Կիրակի Սեպտեմբեր 30ին:

Այն բարեպաշտները որոնք կը փափաքին ողջ ոչխար նուիրել, պէտք է տեղեկացնեն մինչեւ Սեպտ. 23, Պ. Ա. Մարտիրոսեանի, 29 Րիւ Սէն Ժիւսթ, (Առնուվիլ):

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ն. Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան:

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS - 6e — Chèque Postal : 1278-35

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ, Ս. Վրացեան, Բ. տպ. Պէյրութ, լաթակազմ, պատկերազարդ, 684 էջ	45 Ն. Ֆ.
ԳԻՐՔ ՃԱՆԱՊԱՐՀԻ, Եղիշէ Չարենց, Պէյրութ, 317 էջ	7.50 Ն. Ֆ.
ՄԱՀԵՐԳ, ձայնագրեալ, քէմանչիստ Ռուբէն, Պէյրութ,	5 Ն. Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆԷ ՀԱՅԵՐԷՆ, Հ. Ե. Տէր Ղազարեան, Պէյրութ,	20 Ն. Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ ՀԱՅԵՐԷՆ, Մեսրոպ Նուպարեան, Պէյրութ	40 Ն. Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅԵՐԷՆԷ ԳԱՂՂԻԵՐԷՆ, Հ. Գ. Պայեան, Վենետիկ,	40 Ն. Ֆ.
ԱՌՁԵՌՆ ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅ. ԳԱՂՂ. Հ. Դ. Ստեփանեան, Վենետիկ	9 Ն. Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ. Ս. Գալամաճեան, Պէյրութ,	40 Ն. Ֆ.
ԱՆԳԼԵՐԷՆԷ ՀԱՅԵՐԷՆ ԲԱՌԱՐԱՆ, Յ. Յ. Չագմագճեան, Պէյրութ	40 Ն. Ֆ.
ԿԵԱՆՔԻ ՑՈՐՉԱՆՈՒՏԻՆ ՄԷՋ, Կ. Սասունի, Պէյրութ,	10 Ն. Ֆ.
ՉՐՈՑՑ, Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ, Ա. հատոր 3.50 Ն. Ֆ. Բ. հատոր 5 Ն. Ֆ.	

Առաքման ծախքը գնողին վրայ

ԳՐԱՏՈՒՆՍ ԿԵԴՐՈՆԱՏԵՂԻՆ Է
ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ՁԱՅՆԱԳՐԵԱԼ ԲՈԼՈՐ ԵՐԿԵՐՈՒՆ
ՃՈԽ ՄԹԵՐՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԵՒ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԵԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆՑ

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը 0.25 Ն. Ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ 21 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

VENDREDI 21 SEPTEMBRE 1962

38ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9410 38e ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 18ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5311

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՉԷ՞Ք ԿԱՐԴԱՐ, ԳԷԹ ՆՈՒԻՐԵՑԷ՛Ք

Այժ հնատեսիլի դարն է կ'ըսէր ընթերցող մը. ոչ գիրքերն են շահեկան եւ ոչ ալ թերթերը. համբերութիւնը կը պակսի մեզի թերթելու բազմէջանի գիրքերը ...:

Այս մտայնութեան քովը, դիր նաեւ նորահաս սերունդին հայերէն չգիտնալու տխուր իրողութիւնը եւ կը պարզուի թէ ինչո՞ւ բազում ճիգով եւ զոհողութիւններով լոյս ընծայուած գիրքերը կը մնան դարակներուն մէջ՝ փոշեթաթաւ եւ գունատ :

Թեթեւամիտ խրապաշտութեան մը հիմնադրին այս երեւոյթին դէմ, գաղափարական ողջմտութիւնն է որ պէտք է ծառանայ: Առանց գիր ու գրականութեան առանց ունենալու քաղցր հաճոյքը ազգային լեզուին մեղեդին լսելու, ամէն օր, հանդիսատ բոլոր պահերուդ, կը դառնաս հողեղուրկ էակ մը՝ հերքին զգայարանքներուդ միայն անձնատուր :

Պարզ է եւ բացատրութեան ոչ կարօտ իրողութիւն մը, որ Սփիւռքի հայ մտաւորականը, կ'ապաւինի միմիայն սփիւռքահայութեան ընթերցասիրութեանը : Զուրկ պետական հիմնադրամներէ, քիչերը միայն կը նպաստաւորուին բարենպատակ միութեանց նիւթական օժանդակութիւնէն : Ստուար թիւը Սփիւռքի հայ մտաւորականներուն, կամ այն է որ կ'անձնին, կը փակեն դռները իրենց ներաշխարհին. չեն ուզեր ունկնդրել մեղեդին՝ որ հոգիներուն լարերը կը հոյէ եւ կամ, օրուան հացին յատկացուած համեստ միջոցներէն կը յատկացնեն անհրաժեշտ գումարը, որպէսզի լոյս աշխարհ դուրս գայ իրենց ստեղծագործ երկունքին մէկ արդասիքը :

Այս վերջինները ի՞նչ կը սպասեն մեզմէ ի փոխարէն :

Փոքրիկ քաջալերանք մը գրողին ընծայուած, ոչինչ փոխարժէքով մը ստանալով հրապարակ ելած ոեւէ նոր գիրք : Անցեալին մէջ շատեր կային որոնք վարակուած էին գրամոլութեան շինիչ, քաջալերիչ հիւանդութիւնէն: Հաճոյք մըն էր իրենց համար ունենալ սեփական գրադարան, ուր շարէ շար նստէին հայ տաղանդին բոլոր ստեղծագործութիւնները: Տարիներ թերեւս այդ գրադարանին մէջ հանդիսատ կոչուած գիրքերը արեւի լոյսին չէին բանար իրենց էջերը, բայց օր կամ շաբաթ չէր անցներ, որ այդ գրադարանին դռները չբացուէին, ընդունելու համար նորընծայ գրքի մը մուտքը: Նման ազնուական հիւանդներ քիչ կան այժմ, չըսելու համար թէ բնաւ չկան : Նիւթականացած այս աշխարհին մէջ, մարդիկ կը խուսափին այն ամէնէն, որոնք նիւթական փոխարինութիւնով մը չեն ապահոված իրենց ընելիք ոեւէ մէկ ծախքը : Իսկ գրքի մը տրուած չնչին գումարը, նիւթական իմաստով, կորուստ մըն է անոնց համար, քանի որ անոր տրուածը կարելի չէ թուաբանական գործողութեան մը վերածել :

Բաւական չէ սակայն ըսել այս ամէնը եւ անցնիլ: Ժամանակն է, որ հաւաքական սթափումի զարթնումով, մեր բոլոր մշակութային եւ բարենպատակ միութիւնները, իրենց ժողովական դաստիարակութեան առանցքը դարձնեն՝ պահանջքը քաջալերելու հայ գիրքը, հայ մամուլը :

Եթէ նոյնիսկ, շատերը մեղմէ, աւելորդ կը նկատեն յատկացնել իրենց ժամանակին համեստ մէկ մասը հայ լեզուով ընթերցում մը ընելու. եթէ մեր մէջ փոշիացած է արդէն ազնուական հիւանդութիւնը հայ գիրքով ճոխացնելու մեր սեփական գրադարանները. գէթ հայ գրքով ընենք տօնական օրերու մեր նուէրները կամ հայերէն թերթի մը բաժանորդագրութիւնը դարձնենք առարկան՝ մեր նուիրատուութեանց :

Ունինք բազմաթիւ ազգային եւ պետական գրադարաններ, դրեթէ ամէն երկրի մէջ, որոնք հաճոյքով պիտի ուզէին ճոխացնել իրենց հայերէն գիրքերուն պաշարը, եթէ սրտցաւ նուիրատուներ, ամէն նոր հրատարակութենէ հատ մը գէթ նուիրէին անոնց : Նուիրատուութեանց նման հաճոյքի մը դաստիարակութիւնը, պարտք մըն է որ ամէն մէկ մշակութային կամ հայրենակցական միութեան ղեկավարի մտահոգութիւնը պէտք է ըլլայ :

Մօտաւոր աշնան, երբ կը վերսկսին իրենց աշխատանքները մեր բոլոր կազմակերպութիւնները, իրենց բազում ազգային մտահոգութիւններու առընթեր, թող զգան նաեւ անհրաժեշտութիւնը հայ գրքի սպառման ծառայելու :

Եթէ չես կարդար, գէթ նուիրէ հատ մը հայ գրքէն անոր՝ որ կը կարդայ :

Այս թող ըլլայ մեր կարգախօսերէն մէկը, երբ կը բանանք դռները մեր յառաջիկայ աշնանային եւ ձմեռնային գործունէութեան :

«ԱՍՊԱՐԷԶ»

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՀԱՆՐԱՔՈՒԷՆ ԵՒ ՆԱԽԱՐԱՐՆԵՐՈՒ ԿԱՐԾԻՔԸ

ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ 4 ԺԱՄ ՏԵՒԵՑ

Չորս ժամ տեւած է Չորեքշաբթի օրուան նախարարաց խորհուրդը, որ գըլխաւորաբար հանրաքուէով զբաղեցաւ : Ծանօթ է որ նախագահ տը Կոլ հանրաքուէի կ'ուզէ դնել Սահմանադրական բարեփոխում մը որ կը նախատեսէ գլխաւորաբար հանրապետութեան նախագահին ժողովրդական քուէով ընտրուիլը :

Սահմանադրութեան 89րդ յօդուածը նման բարեփոխումներու համար կը նախատեսէ ոչ թէ հանրաքուէ այլ՝ խորհրդարանական քուէ միայն մինչ տը Կոլ չուզեր երեսփոխաններու կարծիքն առնել եւ կ'առարկէ թէ Սահմանադրութեան թիւ 3 եւ 11 յօդուածները իրեն այդ իրաւունքը կուտան :

Ասոնց առաջինը կ'ըսէ թէ «ազգային գերիշխանութիւնը ժողովուրդին կը պատկանի որ զայն կը գործադրէ իր ներկայացուցիչներուն կամ հանրաքուէի միջոցաւ »: Թիւ 11 յօդուածը զոր յիշեցինք քանիցս վերջերս, կ'ըսէ թէ հանրապետութեան նախագահը կրնայ հանրաքուէի դնել որեւէ բարեփոխում որ կը վերաբերի հանրային իշխանութեանց :

Կուսակցութիւնները տարբեր ձեւով կը մօտենան հարցին եւ դէմ կ'արտայայտուին ոչ միայն բարեփոխման հանրաքուէի դրուելուն այլեւ հանրապետութեան նախագահին ժողովրդական քուէով ընտրուելուն: Այս առթիւ, գըլխաւոր ընդդիմադիրներէն՝ Կի Մոլէ կը յիշէ թէ գրաւոր փաստ ունի տը Կոլէն, 1958ի թուականով ուր նախագահը բացարձակապէս դէմ կ'արտայայտուէր ընտրութեան նման ձեւի մը: Բայց երբ Կի Մոլէ վերջերս առարկած է տը Կոլին թէ Սահմանադրութեան բարեփոխումը հանրային քուէի դնել կը նշանակէ Սահմանադրութիւնը բռնաբարել, տը Կոլ պատասխանած է «մարդ իր կինը չի բռնաբարեր »:

Տեղեկատուութեան նոր նախարարին տեղեկատուութիւնը շատ բան չըսաւ նախարարաց խորհուրդի անցուդարձին մասին: Ճիշդ է թէ նիստը չորս ժամ տեւած է, բայց Ֆուշէի համար գլխաւորը այն է որ «յատկանշական միատարր մթնոլորտ մը տիրած է»: Այս չի նշանակեր, կը ճշդէ նախարարը, որ բոլոր նախարարները նոյն բանը ըսած են, բայց « նոյն անկիւնէն դիտած են հարցը »:

Ոչ մէկ հրաժարականի մասին կը խօսուէր, Խորհուրդին նիստէն ետք, հակառակ անոր որ այդ մասին կը խօսուէր խորհուրդէն առաջ :

« Եթէ այս նիստը երկար տեւեց, ըսաւ Ֆուշէ, պատճառն այն է որ Հանրապետութեան նախագահը կ'ուզէր իւրաքանչիւր նախարարի առիթ տալ որ երկարօրէն պարզէ իր տեսակէտը: Իւրաքանչիւրը լայնօրէն օգտուեցաւ հանրապետութեան նախագահին այդ առաջարկէն : Բազմաթիւ նախարարներ հարցին խորքին մօտեցան, բոլոր անկիւններէն : Կը շեշտեմ թէ փառաւոր միատարրութիւն մը ի յայտ եկաւ : Չեմ ըսեր թէ իւրաքանչիւրը նոյն բանը ըսաւ, բայց բոլորը ընդհանուր նոյն տեսողութիւնը ցոյց տուին: Այդ է որ ուշադրութիւնս գրաւեց, շատ խորացած վիճաբանութիւն մը տեղի ունեցաւ ուր ամէն մէկը մօտեցաւ ըստ իր անհատականութեան, իր ոճին ինչ որ խորհուրդը շատ շահեկան դարձուց »:

Այս խորհուրդէն բացակայ էին միայն երկու նախարարներ՝ Ժաքինօ եւ Ժիսքառ տ'Էսթէն, որոնց տեսակէտը, ցարդ ծանօթ չէ :

Նախարար Ֆուշէ չուզեց սակայն այլ մանրամասնութիւններ տալ բուն ըսուածներուն մասին : Կ'ըսուէր սակայն թէ քանի մը նախարարներ առաջարկած էին որ Սահմանադրութեան բարեփոխումը վերաբերի նաեւ եօթներորդ յօդուածին : Այս խօսքով՝ կառավարութեան յանձնել ամբողջովին իշխանութեան փոխանցման շրջանը այն ատեն երբ Հանրապետութեան նախագահը ի վիճակի չէ, որեւէ պատճառաւ, իր պաշտօնը կատարելու (ցարդ սահմանադրութիւնը նման պարագաներու այդ պաշտօնը կը յանձնէ Ծերակոյտի Նախագահին) :

Նախարարաց Խորհուրդը զբաղած է նաեւ Փըթի – Քլամարի մահափորձով եւ բանակներու Նախարարութեան վերաբերող անհատական հարցերով :

ՄԵՐ ԱՅՑԵԼՈՒՆԵՐԸ

Մեր խմբագրատունը այցելեցին, Պէյրութի Նշան Փալանճեան Ճեմարանի փոխ տնօրէն՝ ընկեր Մ. Իշխան եւ գիտութեան դասախօս՝ ընկեր Հրաչ Տասնապետեան, որոնք Հայաստանէն վերադառնալով կը մեկնին Պէյրութ :

Երկու ընկերներն ալ մաս կը կազմէին Սուրիայէն եւ Լիբանանէն Հայաստան հրաւիրուած քսան հոգինոց ուսուցչական խումբին, որ մօտ երկու ամիս հիւրը եղան Հայաստանի Լուսաւորութեան նախարարութեան :

Այցելու ընկերները արժանացած են ջերմ հիւրասիրութեան եւ այցելած Հայաստանի տեսարժան վայրերը, ինչպէս նաեւ մշակութային ու կրթական հաստատութիւններ: Անոնք միեւնոյն ատեն լսած են դասախօսութեանց շարք մը Հայաստանի արդիւնաբերական, տնտեսական, կրթական եւ հայագիտական նուաճումներու մասին:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ մէջ թերթի երկու տնօրէններ ձերբակալուեցան առջի օր : Մէկը՝ Հաչալօղլու Եճի Սթամպուլի պատասխանատուն է, միւսը՝ Իզմիրի Հուր Եօլի տնօրէնն է: Անոնք ձերբակալուած են այն պատճառներով, որոնց մասին գրեցինք երէկ: Եասը Ատայի վճիռներու գործադրութեան տարեդարձին առթիւ, կարգ մը թերթեր «սրտցաւ» կերպով վերյիշած էին Մենտէրէսն եւ իր ընկերները :

ՊԷՅՐՈՒԹԻ դատարանին տուած մահավճիռներու թիւը ցարդ կարելի չէ եղած ճշդել : Մինչ Ասոշիէյթըտ Փրէսը 79 մահապատիժի վճիռ հաշուած է որոնց 68ը ի բացակայութեան: Եունայթըտ Փրէսը 20 մահավճիռի մասին կը խօսի, որոնց 11ը ի բացակայութեան : Ֆրանս-Փրէս 31 մահապատիժ կը յիշէ, որոնց 21ը ի բացակայութեան: Մնաց որ մամուլի այս երեք գործակալութիւնները ամբաստանեալներու թիւին շուրջ ալ համաձայն չեն: Ֆրանս – Փրէս 234 ամբաստանեալ ունի, Եունայթըտ – Փրէս՝ 309ը, Ասոշիէյթըտ Փրէս՝ 213:

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ – ՊԵՐԼԻՆԻ Նոյէ Ցայթ թերթին գրաշարը եւ փորձերու սրբագրիչը ձերբակալուեցան տպագրական ճախող սխալի մը պատճառաւ: Երկու գիրեր ետ – առաջ դնելով, Ուլպրիխթին տրուած էր շատ դժբախտ պաշտօն մը : Արդարեւ ՑէՏ. ՔԱ. գիրերը կը նշանակեն Կեդրոնական Կոմիտէ, կրճատուած ձեւով որու Ա. քարտուղարն է Վալթէր Ուլպրիխթ, մինչ ՔԱ. – ՑէՏ կը նշանակէ, նոյնպէս կրճատուած ձեւով՝ արգելափակման կայան: Ըստ թերթին ուրեմն Ուլպրիխթ արգելափակման կայանի Ա. քարտուղարն էր ...:

ՓԱՐԻԶԻ խորհրդային դեսպան պիտի նշանակուի, Վինոկրատովի տեղ, Ֆիրիւպին: Ծանօթ է նաեւ իր կինը՝ Տիկ. Ֆուրցեւա որ մշակութային հարցերու նախարար էր, բայց վերջերս շնորհազրկուած էր եւ նոյնիսկ Գերագոյն Խորհուրդի նախագահութեան անդամ չէր ընտրուած : Այս լուրը սակայն հերքուեցաւ անգլիական Ռոյթըր գործակալութեան կողմէ :

ԵՄԷՆԻ Թագաւորին մահը հաղորդուեցաւ Պաղտատի ձայնասփիւռին կողմէ եւ նոյն ատեն անոր զաւկին՝ Սէյֆ էլ Իսլամ էլ Պատրի գահակալութիւնը: Հանգուցեալը իմամը ծնած էր 1895ին: 1961 Մարտին ծանրօրէն վիրաւորուած էր երիտասարդ սպայի մը կողմէ :

ՓԱՔԻՍՏԱՆԻ Նախագահը՝ Այուպ Խան Փաքիստան հրաւիրեց նախագահ տը Կոլ: Ոչ մէկ թուական ճշդուած է :

ԳԵՐՄԱՆԱՑԻ գիտուն մը անհետացած է խորհրդաւոր կերպով : Ըստ իսրայէլեան մամուլին, առեւանգուած է Եգիպտացիներուն կողմէ, որովհետեւ կը բանակցէր Իսրայէլցիներու հետ իր ընկերութիւնը ծախելու համար: Մինիխի ոստիկանութիւնը քննութիւն բացած է :

ԱԼԺԷՐԻ մէջ Ալ Շաապ անուն Ֆրանսատառ նոր թերթ մը լոյս կը տեսնէ : Ֆրանս – Սուար եւ Ֆիկարօ գրաքննութեան ենթարկուեցան վերջին օրերուն :

ՊԵՆ ՊԵԼԼԱ, հրացուած ընտրապայքարին փակման առթիւ, ճառ մը խօսեցաւ պարզելով կառավարական իր ծրագիրը : Սահմանադրութիւնը պիտի ըլլայ ժողովրդավար որովհետեւ հիմնուած ուղղակի եւ գաղտնի քուէի վրայ առանց որեւէ խտրութեան: Պեն Պելլա խօսած է նաեւ Ազգ. Բանակի կատարելագործման մասին, անգործութեան, կրթական հարցերու, եւն. եւն.:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ բոլոր շրջանները ցուրտը սկսաւ աշունէն առաջ : Չորեքշաբթի օր վեց աստիճան կ'ընէր Փարիզի մէջ :

ՀԱՅԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆԸ ԱՒՍՏՐԻՈՅ ԵՒ ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

Ա.

Աւստրիա հանդիսացաւ հայկական ուսումնասիրութիւններու կեդրոն մը, գուցէ շնորհիւ այն իրողութեան, որ 1811ին Վիէննայի մէջ հաստատուեցաւ Վենետիկի Մխիթարեաններու՝ Միաբանութեան մէկ ճիւղը: Վիէննայի Մխիթարեաններու կողմէ հրատարակուած «Հանդէս Ամսօրեայ» ամսագիրը, սկսած 1888էն, լոյս ընծայեց հայկական պատմական կամ լեզուաբանական հետազօտութիւններուն համար շատ մեծ կարեւորութիւն ունեցող ուսումնասիրութիւններ: Երբ 1937ին պատիւ ունեցայ նախագահելու «Հանդէս Ամսօրեայ»ի հրատարակութեան 50ամեակի տօնակատարութեան, ցոյց տուի այս հրատարակութեան կարեւորութիւնը հայագիտութեան համար, յայտարարելով միանգամայն, թէ հայ ժողովուրդը իրաւունք ունի հպարտանալու անով: Այս տարի «Հանդէս Ամսօրեայ»ն կը տօնէ իր հրատարակութեան 75ամեակը ու պէտք է յիշեցնենք, որ անոր սիւնակներուն մէջ յօդուածներ հրատարակեցին Մխիթարեան լաւագոյն հետազօտողները ինչպէս՝ Այտընեան, Յովնանեան, Տէրվիշեան, Մենեվիշեան մեծ բանասէրը (ինչպէս զայն կ'անուանէ Մեյէ), Տաշեան, Թալեմքերեան, պատմաբաններ՝ Թոչեան եւ Ակինեան, Խաչպլեան, Ինկիլիզեան, ինչպէս նաեւ օտար անուանի հայագէտներ: Ակինեան շատ զբաղած է նաեւ հայ հին գրականութեան պատմութեամբ եւ բազմաթիւ յօդուածներ հրատարակեց «Հանդէս Ամսօրեայ»ի մէջ: Վիէննայի մէջ տպագրուեցան նաեւ «Ազգային Մատենադարան» անուան տակ «Հանդէս Ամսօրեայ»ի կողմէ հրատարակուած հատորները: Հոս լոյս տեսաւ հայերէն բաղդատական քերականութեան վերաբերեալ Ա. Մեյէի առաջին աշխատասիրութիւնը (Ուրուագիծ դասական հայերէնի քերականութեան): Դեռ 1869ին Վիէննայի մէջ լոյս տեսաւ Մ. Լաուերի հայերէն դասական լեզուի քերականութիւնը, Վարդան Զալըքեանի քերականութիւնը, զոր յետագային (1885) վերամշակեց Արսէն Այտընեան, ինչպէս նաեւ Թայնըլի քերականութիւնը, 1891ին:

Պէտք է ընդգծենք նաեւ Վիէննայի Մխիթարեաններ՝ Ներսէս Ակինեանի եւ Յակոբոս Տաշեանի գիտական հարուստ գործունէութիւնը: Զբաղած՝ հայ հին գրականութեան պատմութեամբ, Ն. Ակինեան իր ուսումնասիրութիւնները կը հրատարակէր մանաւանդ «Հանդէս Ամսօրեայ»ի կամ «Պիզանտիոն»ի մէջ, իսկ իր մեծ աշխատասիրութիւնները՝ Մխիթարեան Միաբանութեան «Ազգային Մատենադարան» մատենաշարին մէջ: Առանցմէ պիտի յիշատակենք «Սիմոն Լեհացիի ճամբորդութեան նկարագրութիւնը, անոր տարեգրութիւնները», ապա 400 էջերով ուրիշ հատոր մը տպագրուած նոյն մատենաշարին մէջ, 1938ին, «Մատենագրական հետազօտութիւններ, քննութիւն եւ բնագիր» խորագրով, որ կը պարունակէ հայ գրականութեան պատմութեան կապակցութեամբ հրատարակած իր յօդուածները «Հանդէս Ամսօրեայ»ի մէջ: Պիտի յիշատակենք նաեւ երկու հատորով եւ ընդամէնը 800 էջերով աշխատասիրութիւնը՝ խորագրուած «Եղիշէ վարդապետ եւ իր պատմութիւնը Հայոց պատերազմին»: Անոր ուսումնասիրութիւններն ու յօդուածները, որոնցմէ ոմանք մեծածաւալ, կը շօշափեն հայ հին գրականութեան զանազան խնդիրները:

Յակոբոս Տաշեանի աշխատասիրութիւններէն պիտի յիշատակենք «Հին Հայաստանի արեւմտեան սահմանը, Փոքր Հայք եւ Կոլխէնը» ուսումնասիրութիւնը, որ հրատարակուած է տարիներու ընթացքին:

Պէտք է յիշատակենք նաեւ այն իրողութիւնը, որ Վիէննայի համալսարանին մէջ աշխատեցան փրոֆէսորներ Յ. Աշխկովսկի եւ Փաուլ Քրեչմեր, որ առաջինը ըլլալով զբաղեցաւ Թրակիացիներու եւ Փռիւգիացիներու ազգախօսութեամբ եւ այս շրջանակին մէջ՝ նաեւ Հայերու մասին իր «Պատմութիւն Յունարէն Լեզուի» աշխատասիրութեան մէջ (1896), բայց հրատարակեց նաեւ ուսումնասիրութիւններ՝ փռիւգիական խնդրին շուրջ: Սոյն աշխատասիրութեան մէջ ան երկու կարեւոր գլուխներ յատկացուց Թրակիական ու փռիւգիական խնդիրներուն: Թրակիական – փռիւգիական ու հայկական խնդիրներով իր մտադրումները շարունակեցին անոր պատրաստած աշակերտները՝ Սոֆիայի գիտութիւններու ակադեմիայի փոխ նախագահ Վլատիմիր Կէորկիեւ, Օթթօ Հաաս, Կէօրկ Ռենաթուս Սոլթա (այս վերջին երկուքը փրոֆէսորներ են Վիէննայի համալսարանին մէջ), ինչպէս նաեւ ուրիշ գիտականներ, որոնք շարունակեցին Փ. Քրեչմերի ղեկավարութեամբ կատարուած ուսումնասիրութիւններուն աւանդութիւնը: Անոնցմէ մէկը Կ. Սոլթա 1956ին «Հանդէս Ամսօրեայ»ի մէջ հրատարակեց աշխատասիրութիւն մը, որ կը շօշափէր այն գրութիւնը, որ գոյութիւն ունի կարգ մը համաբարբառութիւններու հիման վրայ լեզուական տարբեր համայնքներու միջեւ յարաբերութիւններու հաստատման կապակցութեամբ: Սոլթա այս յարաբերութիւնները հաստատեց նաեւ հայերէն լեզուին համար, ինչ որ Վ. Փորցիկ կ'ընէ հնդեւրոպական լեզուաբանութեան բնագաւառին համար: Վերջերս, 1960ին, Մխիթարեաններու տպարանին մէջ Կ. Սոլթա հրատարակեց մեծածաւալ աշխատասիրութիւն մը: Յիշատակենք նաեւ այն իրողութիւնը, որ Կ. Սոլթա պարտականութիւն ստանձնեց պատրաստելու հայերէն քերականութիւն մը, որ մաս պիտի կազմէ «Արեւելագիտութեան Ձեռնարկ» գիրքի եօթներորդ հատորին:

ՓՐՈՖ. ՎԼԱՏ ՊԸՆԸՑԵԱՆՈՒ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՏԱՔ ՈՒ ՊԱՂ

«ԼՈՒՍՆԻՆ ԵՐԳ»Ը

Լուսինն ալ կորսնցուց իր նախկին իմաստն ու նշանակութիւնը՝ իր երկնային հրապոյրը:

Ներշնչման իբր աղբիւր, բանաստեղծը ունէր լուսինը եւ կ'երգէր «Լուսնակ գիշեր»ը իր բանաստեղծի սիրտն ու հոգին նուրբելով լուսնակին: Շինականը «Լուսնակն անուշ, հովն անուշը»: Հայդուկը կը պայքարէր «Լուսին չկար, մութ գիշեր»ին, գէն ի ձեռին, մինչ կինտօն կը խաղխաղէր, լուսնակ գիշերով, «աջ գնամ թէ ձախ՝ ծուռ են երկուսն էլ, լուսին ջան լուսին դու էլ ես հարբել»...:

Մարդիկն են հարբել այժմ, հէգ լուսին: Կարապի ե՞րգը պիտի լսենք արդեօք...

Ու մարդիկ քեզ գրաւելու եւ սեփականացնելու մղձաւանջէն խելագարած, մրցումի են ելած իրարու հետ, մոխելով անհամար եւ անհաշիւ, կանչ չառնելով, ոչ նիւթական եւ ոչ ալ մարդկային զոհողութեան առջեւ:

Է՛ր երբեմն, երբ վերացական էիր մարդկանց համար, այժմ դարձար շօշափելի: Բանաստեղծական հմայք մը ունէիր, դարձար առարկայական: Մոլորակ էիր անհունին մէջ, այժմ՝ երկիր (ի՞նչ փոյթ մարդոց համար, կենդանի ես թէ անկենդան) անհասանելի էիր, ու դարձար դրացիին տունը երթալու պէս բան մը:

Աշխարհի ճակատագիրը վարող երկու հսկաներ, դարձած կատաղի մրցորդներ, կը պայքարին յանուն... գիտութեան եւ մարդկութեան, թէ ո՞վ պիտի ըլլայ սեփականացնողը քեզ, թէ ո՞վ պիտի կարենայ առաջինը ոտք դնել քու անկոխ, թերեւս խոպան հողի թէ ժայռի, անծայրածիր տարածութիւններուդ վրայ:

Եւ քեզ սեփականացնելու մարմաջէն տարուած, շլացած քու երկնային փայլէդ, անջրպետ զլրեցին «լուսնասլաց»ը: Անկասկած բանակներն ալ հետզհետէ իրարու յաջորդեն... եւ դառնան լուսնի առաջին արարածները, (եթէ գոյութիւն չունի մարդ արարածը լուսնակի վրայ) տեսակ մը Ադամն ու Եւան լուսնակին, լուսնի նախամարդիկը:

×

Հոս փակագիծ մը.— ի՞նչ բառ պէտք է գործածել կամ անուն տալ, լուսին գացողին: Աստղանաւորդի հետեւողութեամբ, լուսին գացողը կը դառնայ «լուսինաւորդ» կամ «լուսնաւորդ»: Ականջին խորթ կը հնչէ կարծէք, լաւ կը կարծէք տեսակ մը «լուսնի որդ», ուրեմն անյաջող է փորձը: «Լուսնասլաց» դէպի լուսին սլացող: Տեսակ մը հրթիռ որ դէպի լուսին կը սուրայ, աւելի յաջող կ'երեւի: Ամէն պարագայի տակ, յարմար բառ մը կարելի է գտնել: Նարդունին Ամերիկայէն վերադարձին՝ նորանոր պաշարներով եւ հարստացած տեղւոյն վրայ, (նոր երկրի մէջ) իր կատարած անվերջ պրպտումներէն եւ պեղումներէն (որպէսզի ապագայ պատմագիրը չխեղաթիւրէ լուսնին իմաստն ու պատմութիւնը) անշուշտ ի վիճակի պիտի ըլլայ մեզի հրամցնելու յարմար բառերու շարան – ցանկ մը:

Ինչ որ ալ ըլլայ Նարդունիին պրպտումներուն արդիւնքը, այլեւս ոչ թէ անհիմն կը դառնայ Ֆրանսական ասացուածքը «լուսնին մէջ»ը որ ցարդ կը նշանակէր ցրուած միտք, այլ իմաստը կերպարանափոխելով հիմնօրէն, կը դառնայ հպարտանք ու փառք, լուսնին մէջ կամ լուսնին վրայ գտնուիլ բացատրութիւնը:

×

Մուրճն ու մանգաղը, առաջինն էր որ հասաւ լուսին՝ ընկերվարութեան իբր տախտակ – քարոզիչ եւ լուսինը գրաւելու առաջին նախաքայլը:

Բայց հարցը այդ ձեւով կարելի չէր վերջացած համարել: Ամերիկացին ալ իր կարգին, կ'ուզէ հսկայ աստղ մը զետեղել իր ազգային դրօշին վրայ, գոյութիւն ունեցող աստղերուն կողքին:

Լուսինը իմս է թէ քուկդ, ինծի պիտի պատկանի թէ քեզի: Եւ անմեղուկ լուսինը, դարձաւ հրոյ ճարակ, կռուախնձոր, երկու վիթխարի ուժերու միջեւ:

Լուսինը սեփականացնել եւ հպատակեցնել չի բաւեր միայն, այլ պէտք է կիտնալ պահել եւ պահպանել զայն:

Ո՞վ պիտի ըլլայ լուսնահպատակութեան տիրոյեանը: Գոյութիւն ունեցող հպատակութիւնները չէին բաւեր կարծէք երկրի վրայ (չհաշուելով անհպատակները) ահա նոր բարդութիւն մը եւս, մեծերուն սեղանին վրայ: Դեռ չեղա՞ն արդեօք եղածները: Հաշուեցէք, եթէ կրնաք վայրկեան մը, գոյութիւն ունեցող հպատակութիւնները, խելագարութիւն կրնան տալ միայն փորձողին:

Իրադէպները կը հաստատեն թէ երրորդ ընդհանուր պատերազմի մը նախօրեակին կը գտնուինք, լուսնին համար եւ լուսնին պատճառաւ: Զէ՞ որ ամէն մէկ պատերազմ, իր դրդապատճառն ու արդարացումն ունի:

Բայց այս անգամ, ատոյդ պրկիւրէ ի-

ՅՈՒՇԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ

Մի տեղ հիւր է: Տանտիրուհի պառաւը նկատելով որ Իսահակեանը շարունակ տղայի հետ է խօսում եւ իրեն ուշադրութեան չի առնում, ասում է.

— Ինչո՞ւ էք էդպէս ջոկւում ու զրուցում միայն իրար հետ, ինձ հետ չէք խօսում:

— Ախր, մայրիկ, մեր ասածը դու չես հասկանայ,— ասում է Իսահակեանը:— Մենք բարդ բաներից ենք խօսում:

— Ինչո՞ւ չեմ հասկանայ: Խօսէք տեսնեմ՝ չեմ հասկանայ: Արանք – արանք կը հասկանամ:

— Դիալեկտիկա, — ասում է Իսահակեանը: — Հասկացա՞ր... Կամ՝ պատմական մատերիալիզմ...

— Աման, — պառաւը ձեռները թափ է տալիս ու հեռանում:

Երեւանում մենակ էր Իսահակեանն առնում մի բժիշկ: Քաղաքում լուր տարածուեց, թէ մեռել է բանաստեղծ Իսահակեանը:

Մօտիկները, ծանօթները զարմանում են: Ի՞նչպէս, չէ՞ որ երէկ, միւս օրը տեսել են փողոցում... այնուամենայնիւ զանգում են Իսահակեանի տուն: Զանգում են եւ Կոմկուսի Կենտկոմից: Այս անգամ լսափողը վերցնում է Իսահակեանը:

— Ո՞վ է խօսում,— հարցնում են:

— Իսահակեանը:

Չեն հաւատում:

— Դո՞ւք: Վարպե՞տը: Իսահակեա՞նը... Ճի՞շդ:

— Այո, այո: Ես եմ:

— Ա՛... Շատ ուրախ ենք որ դուք էք: Հապա ասում են, քաղաքում տարածում են, թէ դուք...

— Մեռե՞լ եմ...

— Այո: Բայց շատ ուրախ ենք որ սուտ է:

Իսահակեանը պատասխանում է.

— Եթէ Կենտկոմն ասում է՝ սուտ է, ուրեմն սուտ է:

Մինչեւ կեանքի վերջն էլ Իսահակեանը պահպանեց սրախօսելու իր ունակութիւնը եւ մարդկանց հետ լինելու իր զարմանալի աէրը, իր անզուսպ փափաքը: Վերջին այս յատկութիւնը այնպէս միս ու արիւն էր դարձած նրա մէջ, որ մահից մի երկու ամիս առաջ, արդէն անկար վիճակում, նեղւում էր մենակութիւնից, եւ յաճախ, — ցերեկ լինէր թէ՝ գիշեր,— եթէ պատահարար մօտը մարդիկ չէին լինում՝ ինքն էր այցում ընկերներին:

Մի ուշ երեկոյ, կարծեմ 57 թ. Օգոստոսին ինձ զանգեց, թէ գալիս եմ ձեր տուն.

— Համեցէք, խնդրեմ: Եւ քիչ յետոյ եկաւ խսկապէս: Առոյգ էր, զուարթ:

— Գիտես, իմ գնալու տեղերը կրճատել եմ հիմա, — կարեւոր համարեց բացատրել նա: — Այժմ գնում եմ այն ընկերների տները, որոնք բարձր յարկերում չեն ապրում: Ցիշողութեամբ համրում եմ, թէ սրա – նրա սանդուղքը քանի՞ աստիճան կ'ունենայ, եւ որոշում եմ: Քո տունը բարեբախտաբար քիչ աստիճաններ ունի:

— Էհ, շատ լաւ էք արել, որ եկել էք, — ասում եմ:— Կը նստենք, կը խօսենք:

— Դէ հենց խօսելու, զրուցելու համար էլ եկել եմ:

Նա նոր էր ապաքինուել ինչ որ մի նոր կրիզից, որը բաւական երկար պահեց նրան անկողնում: Վերջերս յաճախ էր հիւանդանում ամէն մի չնչին բանից. յոգնած մարմինը կորցրել էր դիմադրելու կարողութիւնը, եւ դա գիտակցում էր ինքը ու համակւում տխուր մտքերով: Առաջներում եթէ մահից վախենում էր տեսականօրէն, այժմ արդէն ամէն մի հիւանդութեան ժամանակ ահաբեկւում էր եւ շարունակ այն էր ասում, թէ աշխարհն իրօք «հէչ, փուչ» բան է: Բայց եւ գեղեցիկ է...

— Տխեղերքը մարդն ինքն է: Չկայ մարդը, չկայ եւ ոչինչ, չկայ եւ այն ամէնը, ինչ շրջապատում է նրան:

Չկայ աշխարհը, որը, ի վերջոյ, անիրաւ է, — կրկնում էր նա իր մշտական դանդաղ ու թւում, թէ որ ընկերը, որ ծանօթը ինչից է մեռել, մէկը թոքախտից, երկրորդը՝ քաղցկեղից, երրորդը կարծրացումից, եւ ինչ շողշողուն մարդիկ:... Բայց, այս բոլոր մահերը տեսնելով հանդերձ, մարդ չի հաւատում, թէ ինքն էլ կը մեռնի:

— Եւ դա շատ լաւ զգացում է, — ասում եմ ես, նրան սիրտ տալու համար:

— Գուցէ եւ չենք մեռնում:

— Չէ: Աշխարհում դեռ այդպէս բան չի եղել: Այ, մի երկու տարի առաջ եւ գնացի Լենինական, մօրս գերեզմանին քար քաշելու... եւ երբ շրջեցի գերեզմանատանը, տեսայ որ իմ բոլոր ընկերները, թաղերը, բարեկամներ ու ծանօթները թաղուած են այդտեղ, քաղաքի գերեզմանատունը, ուր հիմա իրօք աւելի մօտիկներ ունեմ, քան՝ այստեղ՝ Երեւանում... Այդպիսի բան որ տեսնում ես, հաշտւում ես բնութեան օրէնքի հետ, եւ զգում լաւը դա է: Այնպէս որ մահն այժմ սարսափելի չի թւում:

— Ի հարկէ սարսափելի չէ,— ասում եմ զարմացած, նրա տխուր մտքերը ցրելու համար:

ԱՏ. ԶՕՐԵԱՆ

(19 Շար.)

ԼՈՆՏՈՆԻ ՀԱՅ ՏԱՆ

ԱՌԱՋԻՆ ՁԵՌՆԱՐԿԸ

ԼՈՆՏՈՆ, (Յատուկ) . — Լոնտոնի Հայ Տան մշակութային յանձնախումբը իր ծրագրին առաջին կէտը իրականացուց, կազմակերպելով դասախօսութիւն մը, որ տեղի ունեցաւ Կիրակի՝ Սեպտեմբեր 9ին, «Հայ Տան» փոքրիկ սրահին մէջ :

Օրուան բանախօսն էր, վերջերս Լոնտոն ժամանած, Անթիլիասի դպրեվանքին սանուչը՝ Գարեգին վրդ. Սարգիսեան որ իբր նիւթ առած էր «Սուրբ Մեսրոպի 1600ամեակին իմաստը Եւրոպահայ կեանքին մէջ» :

Կէսօրէն ետք ժամը 3·30ին, մշակութային յանձնախումբին կողմէ, Պ. Խաչատուրեան ուրախութեամբ յայտնեց որ, այսօրուան դասախօսութիւնը առաջին ձեռնարկն է, եւ կը յուսայ նոյն թափով պիտի շարունակուի գործունէութիւնը :

Ապա, օրուան նախագահը, Վարդէն վարդապետ, բացաւ հաւաքոյթը եւ ունկնդիրներուն ներկայացուց Գարեգին վարդապետը եւ խօսքը տուաւ անոր :

Հայր Սուրբը նախ՝ իր բացառիկ ուրախութիւնը յայտնեց «Հայ Տան» համար, եւ իր խօսքին անցնելով ըսաւ, որ իր ընելիքը դասախօսութիւն մը չէ, այլ մտերմիկ զրոյց մը: Դէմքի մը մասին որ մեր պատմութեան սրբագոյն դէմքն է, զրոյց մը, մեր պատմութեան կարեւոր անկիւնադարձի մասին: Սուրբ Մեսրոպ Մաշտոց արժէք մըն է, որ դարերուն եւ ժամանակին հետ կը մնայ անկորնչելի : Վարդապետը վերլուծեց Ս. Մեսրոպին կեանքը, եւ հայ գիրերուն իր ստեղծագործութիւնը :

«Հայ գիրերու գիւտէն առաջ, Հայոց եկեղեցին ասորական լեզուով կ'ընթանար: Հայ ժողովուրդը օտարին լեզուով իր պաշտամունքը կը յայտնէր Աստծոյ : Հայ դպրոցը, ասորական դպրութեան ճամբով կ'ընթանար, յունական կրթութեան կը հետեւէր :

Սուրբ Մեսրոպ Մաշտոց, նոյնացած իր ժողովուրդին հետ, կը տառապէր երկար գիշերներ, եւ իր միտքն ու հոգին նուիրած էր եւ կեդրոնացուցած, գիւտի մը վրայ, այն էր՝ հայ գիրերուն գիւտը : Երկար պրպտումներէ, ուսումնասիրութիւններէ յետոյ, Ս. Մեսրոպ կը գտնէ հայերէն լեզուին տառերը: Հայ ժողովուրդին անյաղթելի բանակը՝ հայերէն լեզուին 36 տառերը, որոնք մեր պատմութեան ընթացքին դիմադրեցին եւ յաղթեցին բոլոր արշաւող բանակներուն:

Սուրբ Մեսրոպ կ'երթայ Վաղարշապատ: Հայ գիրէն կը ծնի Հայ Աստուածաշունչը: Հայ Աստուածաշունչէն կը ծնի հայ գրականութիւնը :

Պատմութեան լեզուով, հինգերորդ դարը կը հանդիսանայ հայ ժողովուրդին վերելքը, եւ կ'արժանանայ Ոսկեդարի տիտղոսին» :

Դասախօսութեան երկրորդ մասը՝ Ս. Մեսրոպին 1600ամեակին իմաստը Եւրոպահայ կեանքին մէջ: Դասախօսը բացատրեց. «Ցարդանքը ժողովուրդի մը կեանքին մէջ մեծ բան է: Ցարդանքը իր վերջին կէտին մէջ կը վերածուի նոր լոյսի մը: Հայութիւն մը մայր հայրենիքին մէջ. Հայութիւն մը սփիւռքին մէջ, բոլորն ալ կը հնչեն Սուրբ Մեսրոպի անունը. կը խոնարհին հայ գիրերու հանճարին առջեւ: Կապ մը, որ հինէն կու գայ, մեր ժողովուրդի պատմութենէն : Կապ մը, որ նոյնքան մշակութային է, որքան հոգեկան : Մայրենի լեզուին կապն է: Անհրաժեշտ է մեզի համար որ ամրապնդենք այս կապը, եթէ կ'ուզենք տեւել ու տոկալ որպէս մէկ ամբողջութիւն, մէկ ազգ :

Ի՞նչն է որ մեզի անկախ ժողովուրդ մը կը դարձնէ, Եւրոպայի ծաւալուն հողամասին վրայ, կամ այլուր, Հայր միշտ ունի իր անկախ գիրքը: Ո՞ւր է գաղտնիքը մէկ զգալուն : Ունինք այն գիտակցութիւնը թէ կը պատկանինք մէկ մշակոյթի, մէկ պատմութեան, մէկ անցեալի : Քաղաքակրթութիւնները կը չափուին իրարու հետ իրենց որակներովը : Քաղաքակրթութիւնը նուաղ մըն է մեր հոգիին եկող: Հայ ժողովուրդը ունի որակ, ունի իր արժէքները, թէ կրօնական, թէ ազգային, թէ գիտական, եւ թէ քաղաքական մարզերուն մէջ: Գնահատելու համար, եւ գտնելու մեր մշակոյթին արժէքը, անհրաժեշտ է նախ՝ պարկեշտօրէն ճանչնալ մեր մշակոյթը, մշակոյթին տիտանները: Ապա, ուսումնասիրել օտար մշակոյթները, ներկայի մշակոյթը : Եւ եթէ համեմատութիւն մը ընելու տրամադրուինք, չափանիշ մը սահմանելու նպատակաւ, այս է շիտակ ձեւը :

Զոհողութիւնը անհրաժեշտ է Եւրոպայի մէջ: Մեր արժէքները, մեր մշակոյթը օտարներուն ծանօթացնելը կարեւորագոյն գործն է, պարտականութիւնն է Եւրոպայի մէջ ապրող Հայերուն համար: «Հայ Տունը», անապատի մէջի ովասիսն գեղեցկութիւնն է, քաղցր ջուր մըն է, ոգի մըն է, գիրքն է, խօսքն է: Լուրջ աշխատանքի պէտք է լծուի Լոնտոնահայութիւնը «Հայ Տուն»ը շէնցնելու համար, հայօրէն եւ հայ դաստիարակութեամբ նոր սերունդը մեծցնելու համար :

Հայր Գարեգինի խօսքէն ետք, Պ. Խաչատուրեան հրաւիրեց ներկաները որ հարցումներ ընեն դասախօսութեան շուրջ : Եղան հարցումներ, եւ բոլորն ալ ստացան իրենց բացատրութիւնները :

Սփիւռքէն Հայաստան գացած չորս ուսանողուհիներ ներկայ էին, որոնցմէ ուսանողուհի մը, Օր. Շուշանիկ Մոլեան խանդավառութեամբ եւ յուզումով խօսեցաւ հայրենիքէն եւ նշեց թէ ինչպէս տօնած են Ս. Մեսրոպին 1600ամեակը Հայաստանի մէջ: Նաեւ յայտնեց իր եւ իր ընկերուհիներուն ուրախութիւնը ներկայ ըլլալու այս գեղեցիկ երեկոյին: Ապա ուրիշ ուսանողուհի մը Հայաստանէն, Օր. Արփինէ Սանուկեան որ Օփեռայի դասընթացքներուն կը հետեւի, երգեց՝ «Փոքրիկ տղան մի վարդ տեսաւ» երգը :

Ապա, Պ. Եդուարդ Կիւլպէկեան, Հայ Տան մշակութային յանձնախումբին կողմէ, ունկնդիրներուն հրամցուց մշակութային յանձնախումբին, աշնան շրջանին ծրագիրը: Համառօտօրէն հետեւեալն էր.

1) Սեպտեմբեր 21ին, ընդունելութիւն Լոնտոնի համայնական խորհուրդի անդամներուն :

2) Հոկտեմբեր 5ին, վիճաբանութիւն, նիւթ ունենալով՝ «Ազգութեան գաղափարը հինցած է» :

3) Հոկտեմբեր 12ին, շարժապատկեր, «Ուրարտուի հնութիւնները», գունաւոր ժապաւէն :

4) Հոկտեմբեր 26ին, Պասկ Եպիսկոպոսի կողմէ դասախօսութիւն մը, «Հայ նուագի ծագումին շուրջ» :

5) Նոյեմբերին, շքեղօրէն պիտի տօնուի Սուրբ Մեսրոպ Մաշտոցին 1600ամեակը :

Նաեւ յիշատակութիւն եղաւ «Հայ Տան» գրադարանին շուրջ եւ յայտնուեցաւ որ շուտով կը բացուի :

Պ. Կիւլպէկեանին յաջորդեց Պ. Այվազեան, որ յայտնեց իր ուրախութիւնը, եւ որպէս ուսուցիչ, ըրաւ քանի մը խորհրդածութիւններ :

Վերջաւորութեան օրուան նախագահը, իր շնորհակալական խօսքը ըսաւ եւ գրական երեկոն «Հայր Մեր»ով փակուեցաւ :

Այսպէսով «Հայ Տունը» իր առաջին ձեռնարկով փայլուն յաջողութիւն մը կ'արձանագրէ : Ջերմօրէն քաջալերանքի եւ գնահատանքի արժանի է «Հայ Տան» մշակութային յանձնախումբին ջանքերը: Կը յուսանք ապագային բոլոր ձեռնարկները նման յաջողութեամբ տեսնել :

Ղ. ԺԻՐԱՅՐ

ՍԵՐՈՒՆԴԸ ՈՐ Կ'ԵՐԹԱՅ

Դժբախտութիւնը ունեցանք կորսնցնելու հաւատաւոր Դաշնակցական եւ անբասիր Հայ մը եւս, յանձին Կարապետ Սօֆեանի: Ողբացեալը սիրուած ու գնահատուած դէմք մըն էր Ալֆորվիլի մէջ, ուր հաստատուած էր տասնեակ տարիներէ ի վեր :

Բնիկ Մեծ — Նոր Գիւղացի, տարագրութեան եւ արհաւիրքի օրերը ճաշակած էր Թրքական եաթաղանը: Կարապետ Սօֆեան փոքր տարիքէն փարած էր Դաշնակցութեան, որուն ազգային դաշտափարաբանութիւնը մօտ էր իր սրտին :

Հեզահամբոյր բնաւորութեան տէր, մեր ողբացեալ ընկերը տարիներու յամառ աշխատանքով յաջողած էր ստեղծել հայաշունչ բոյն մը, տիպար հայ ընտանիք մը: Համեստ այլ պարտաճանաչ, մօտէն կը հետաքրքրուէր մեր ազգային կեանքին, եւ իր ուժերուն ներած չափով կ'աշխատէր իր մասնակցութիւնը բերել ամէն ազգօգուտ ձեռնարկի :

Իր սերունդին գաղափարապաշտ զաւակներուն նման, իր գերագոյն այլ միակ բաղձանքն էր տեսնել հայրենիքին բարօրութիւնը եւ բարգաւաճումը: Եւ մանաւանդ իրագործումը Հայ Դատին, որուն ջերմեռանդ հաւատացողներէն էր :

Այս քանի մը տողերը թող համեստ ծաղկեպսակ մը ըլլայ գաղափարակից ընկերներուդ կողմէ, շիրմիդ վրայ :

Մ. ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

մացուած եւ հաստատուած, մտահոգութեան ոչ մէկ պատճառ պէտք է ունենանք :

Լուսնի սեփականութեան համար, որպէսզի ակնատես չըլլանք աշխարհատան պատերազմի մը, Թուրք գիտնական մը, անհերքելի եւ անջնջելի փաստ մը ներկայացուցած է ազդերու բարձր ժողովին : Վերջացնելու այս անդամ, Թուրքը պիտի գայ ապատել մեզ, աւելի ճիշդ համայն մարդկութիւնը, հաւանական հրէշային բախումէ մը.

— «Մերն է լուսինը, մերն է միայն, կ'ըսէ Թուրք գիտնականը, աւելորդ փորձութեան մի ենթարկուիք այլեւս եւ ճիւաղային նպատակնիդ մի հետապնդէք լուսնի նկատմամբ, աշխարհի հսկա՛ներ, եթէ ոչ ստիպուած պիտի ըլլանք արդարացնել եւ արժեցնել մեզի տրուած «թուրք» մակդիրը ու համաթուրանական մեր «սուրբ» եաթաղանը, պիտի չհեռացնենք այլեւս ձեր փափկասուն գլուխներէն եթէ մեզի չյանձնէք մեր պապերէն ժառանգած կալուածը: Փա՞ստ կ'ուզէք, ահա ձեզի մեր դարաւոր դրօշը: «Մահիկ»ը որ կը տեսնէք մեր ազգային դրօշին վրայ բազմած, դարերէ ի վեր, սեփականութեան անդրդուելի պայմանագիր մըն է եւ խորհրդանշանը մեր սեփականութեան, նոյնպէս մեր նախնիքէն եւ ժառանգած: Եւ կ'ուզէ՞ք աւելի զօրաւոր փաստ մը, մահիկին մէջտեղը աստղ մըն են զետեղած մեր նախնիքը իբր… վկայ, որ երկնային ազգ մըն ենք մենք :

Ամերիկացիք կաշառքով, Ռուսերը բռնանալիքով, կ'ուզեն իւրացնել մեր դարաւոր կալուածը»…

ՄԵՂՈՒ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (134)

ԽԱՉԱԿԱՊԵՏԸ

ԳՐԵՑ՝

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍ ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ

Այն օրէն որ ճանչցանք զիրար ու վըստահեցանք իրարու, մենք ուխտած եղանք անմոռանալի յարաբերութիւն մը սկսիլ եւ իրարմէ չծածկել կառավարութեան չարութիւնը : Անանկ չէ՞ :

— Ճշմարիտ է :

— Լաւ ուրեմն, ի՞նչպէս կը տեսնէք :

— Թէպէտ կոտորածները դադրած են, սակայն ներքին ճնշումը աւելի վտանգաւոր կերպարանք մը առած է: Մանաւանդ առաջ այդ ճնշումը կեդրոններուն համար էր, մինչդեռ այսօր փոխուեցաւ : Կառավարութիւնը կը նեղէ քիւրտ գիւղացիները եւ փոքրիկ պատճառ մը գտնելուն պէս չի խնայեր ու ամբողջ բանտարկել կուտայ զանոնք: Դեռ շաբաթ մը չկայ, սակէ երկու ժամ հեռու եղող Տէրէպէկ գիւղին մեծաւորը բանտարկուեցաւ :

— Ինչո՞ւ համար :

— Իբրեւ թէ մեղսակից է եղեր կեավուրներու քոմիթէներուն :

— Իրաւ ատանկ բան մը կա՞յ :

— Ո՛չ :

— Հապա՞ :

— Պատրուակ, որպէսզի փճացնեն այդ մարդուն ամբողջ ընտանիքը :

— Ձեզի համար վտանգ մը չկա՞յ դուք չակեր :

— Եթէ ատանկ երթայ, նահանգիս կուսակալը մէկիկ մէկիկ քիւրտ ցեղապետները ոչնչացնելու կ'աշխատի :

— Ես Բապաղի, ինչո՞ւ համար չեն թողուր որ երկիրը խաղաղի: Ախ, սիրելի Ճահվար պէկս, ման եկայ ամէն կողմ, բայց արիւնէն, արցունքէն ու աւերակներէն զատ բան մը չտեսայ: Ի՞նչ է այս, կը մտածեմ ինքնիրենս ու կ'ըսեմ թէ կառավարութիւնը մինչեւ ո՞ւր պիտի տանի այս վատ դրութիւնը: Շիտակը չափազանց կը ցաւիմ : Էյ, դուք ինչ որոշած էք ընել, պիտի չպաշտպանէ՞ք ինքզինքնիդ :

— Ի՞նչ կրնամ ընել :

— Պէտք է զգուշանաք :

— Ախ, փաքիրս, աղէկ կ'ըսէք, բայց ես չեմ կրնար վստահելի անձնաւորութիւններ գտնել մեր ցեղապետներուն մէջ: Անոնք անանկ հացկատակ ու չողոքորթ մարդիկ են որ նշան մը եւ դրամական պարգեւ մը ստացա՞ն՝ ալ կ'ուրանան ամէն բան: Գալով կեավուրներու քոմիթէներուն, անոնց մէջ կան հաւատարիմ մարդիկ, սակայն անհնար է որ իմ անկեղծութիւնս կարենամ ապացուցանել, որովհետեւ անոնք կը պժգան մեզմէ եւ Թուրքերէն աւելի կը քաշուին: Ատոր ալ պատճառը շատ արդարացի է: Անոնք բռնակալներու կուրծք տալու պատրաստուեցան, դէմերնին Քիւրտերու խուժան մը տեսան :

— Սիրելի Ճահվար պէկս, տարօրինակ յիշատակ մը արթնցուցիք մէջս: Անկից օր մը առաջ երկու կեավուրի հանդիպեցայ : Մօտեցան ինծի ու հարցուցին ով ըլլալս: Պատասխանեցի թէ փաքիր մըն եմ եւ ոչ մէկ ազգի չեմ պատկանիր, կը թափառիմ աշխարհիս մէջ միայն արդարութիւնը տեսնելու համար: Այդ երկու կեավուրները հաց տուին ինծի ու հեռացան: Ես զարմացայ : Ինչ վեհ մարդասիրութիւն: Եթէ ազգովս Թուրք մը չէի, չէ՞ որ կրօնքովս դարձեալ իսլամ մըն էի: Այն ատեն հասկցայ թէ անոնք մարդը եւ բռնակալը մէկ չէին նկատեր :

— Մեր սահմաններո՞ւն մէջ տեսաք :

— Այո՛ :

— Յետո՞յ :

— Յետոյ հետաքրքրուեցայ ու անոնց ետեւէն գացի :

— Ետեւնուն գացի՞ք :

— Ճիշդ է :

— Մինչեւ ո՞ւր :

— Մինչեւ լեռան մը ապառաժներուն մէջ: Անոնք չտեսան զիս: Ես քաշուեցայ բարձր քարի մը ետին ու դիտեցի խումբ մը կտրիճ երիտասարդներ: Թիւով քըսանեւչորս հոգի հազիւ կային: Երբ հաց տանողներ խոտերուն վրայ սփռեցին պանիրն ու հացը՝ ամէնքը կարգով շարուեցան ու ճաշեցին :

Ախ, զմայլելի էր տեսարանը: Տեսնէի՞ք ինչ կարգապահութիւն կար անոնց մէջ : Զկրցայ դիմանալ: Անոնք վատ մարդիկ ըլլալու չեն, ըսի ինքնիրենս: Հետեւաբար իջայ բարձր ժայռերէն վար ու անոնց մօտենալ ուզեցի: Ոտքիս շշուկը զանոնք սթափեցուց : Ամէնքն ալ ոտքի ելան ու հրացաննին դէպի իմ կողմս ուղղեցին : Ես կեցայ: Այն ատեն ձայն մը առի որ կ'ըսէր. «Բարեկա՞մ ես թէ թշնամի»: Պատասխանեցի թէ փաքիր մըն եմ: Այս խօսքիս վրայ թողուցին որ իրենց մօտենայի :

— Ի՞նչ գործ ունիս այս լեռներուն մէջ, հարցուց ինծի անոնց պետը :

— Կը թափառիմ, պատասխանեցի :

— Ձե՞ս վախնար :

— Ուսկի՞ց :

— Սա լեռներէն, կամ մեզմէ :

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Նուպար Յովհաննէսեան եւ ընտանիքը կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի առաւօտ, Փարիզի Հայ Կաթողիկէ Ս. Խաչ եկեղեցին, իրենց մօր՝

ՎԻՔԹՈՐԻԱ ԳԱՍԱՊԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէսինի Կրթական Մարմինը շնորհակալութեամբ ստացած է Ֆ. Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղէն 50 Ն. Ֆ. նուէր՝ Ֆ. Կ. Խաչի Տէսինի «Ազգային» վարժարանին:

ՊԱՐՍԿԱՀԱՅ ԱՂԷՏԵԱԼՆԵՐՈՒ Ի ՆՊԱՍՏ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Շրջ. վարչութիւնը կոչ կ'ընէ Ֆրանսահայ գաղութին այլասիրական եւ մարդասիրական զգացումներուն օգնութիւն հասցնելու համար Պարսկաստանի երկրաշարժէն աղէտեալ հայ ընտանիքներու: Այս նպատակով կը ձեռնարկէ հանգանակութեան եւ նուիրատուութեան ցանկեր կը բանայ «Յառաջ»ի մէջ, առաջին առթիւ 250 Ն. Ֆ. տրամադրելով:

1.— Դրամական նուէրները կրնան վճարուիլ «Յառաջ»ի խմբագրութեան անձամբ կամ ղրկուիլ հետեւեալ հասցէին՝

Croix-Bleue des Arméniens de France
C. C. PARIS 5985-07

2.— Զգեստ, կօշիկ, ծածկոց, դեղօրայք եւ այլ նուէրներ պարունակող կապոցները պէտք է յանձնուին Միութեան Տան գրասենեակը (բաց է՝ ժամը 15էն 18), հետեւեալ հասցէին՝

17, Rue Bleue, Paris (9e)

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Ֆ. Կ. Խաչի Տէսինի Ազգային վարժարանը կը վերաբացուի 24 Սեպտ. Երկուշաբթի երեկոյեան ժամը 6էն սկսեալ:

Արձանագրութիւնները կը կատարուին դասաւանդութեանց ժամերուն, ուսուցիչ Պ. Թրաշօշի կողմէ:

Կը խնդրուի ծնողքներէն շուտով արձանագրել իրենց զաւակները, դասաւանդութեանց կանոնաւորութեան համար:

×

Ֆ. Կապ. Խաչի Մարսէյլ քաղաքի մասնաճիւղին վարժարանը կը վերաբացուի Հոկտեմբեր 4ին:

Արձանագրութիւնները ամէն Հինգշաբթի կէսօրէ ետք ժամը 4–6, Ահարոնեան Ակումբին մէջ:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պ. Պետրոս Ոսկերիչեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Մովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ իրենց կնոջ եւ մօր՝

ԽՕԺԷՆԻ ՈՍԿԵՐԻՉԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները:

×

ՌՈՄԱՆԷՆ Այրի Տիկին Մարիամ Զաթրեան եւ զաւակները, կը ծանուցանեն թէ իրենց ամուսնոյն եւ հօր, Եզեկել Զաթրեանի մահուան քառասունքի պատարագ պիտի մատուցուի այս Շաբաթ առաւօտ, ժամը 10ին Սէն Նիքոլայ եկեղեցիին մէջ:

Կը պատարագէ Պապեան վրդ. (Վալանսէն): Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները:

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

"ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ"

1962 – 1963

Ուսումնական շրջանը կը բացուի ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ ԱՌԱՒՕՏ՝ ՍԵՊՏ. 24

Վարժարանի տեսչութիւնը՝ ծնողներու ուշադրութեան կը յանձնէ այդ թուականը, խնդրելով որ երջանկութեամբ, այդ օրը, դպրոց առաջնորդեն իրենց աշակերտ զաւակները:

26, Rue Troyon, SEVRES (S. et O.)
Tél.: OBS. 18-28

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Վարժ ձեռնարկուներ (անթրըփրնէօր) կանանց քոնֆէքսիոնի համար, ժիւփ, շըմիզիէ եւ հաղուստ: Մաքուր գործ:

Ներկայանալ մօտէլով:

Դիմել.—

REFLETS DE PARIS
102, Rue d'Aboukir, Paris 2e
GUT, 23-36

ԾԱԽՈՒ Է

Սիթրոէն «2 Ձի» կառք մը 1961 Մայիս, նոր մօտէլ, շատ լաւ վիճակի մէջ:

Դիմել ՅԱՌԱՋի խմբագրատունը ժամը 9էն 16:

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ներկայացուցչական ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջաններու մարմիններու ներկայացուցիչները այս Շաբաթ, ժամը 20.30ին, Միութեան Տան սրահին մէջ: Կարեւոր օրակարգ: 1.— Զեկուցում պատգամաւորներու: 2.— Ընտրութիւն Շրջ. կոմիտէի:

(Շարունակութիւն նախորդ ժողովին):

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէն ընդհ. ընկերական ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները ու նաեւ «Դրօ» խումբի ընկերները այս Շաբաթ, ժամը 20.30ին, Օհանջանեան ակումբը: Շատ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Սէն Ժերոմի Հ. Յ. Դ. Հայաստան ենթակոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, նախապէս որոշուած հաւաքատեղին: Շրջաններու ընկերներու բացակայութիւնը նկատի պիտի առնուի:

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ՊՈԼԷՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Պոլէնի Ֆրանքեւհայկական ակումբին երիտասարդներուն կողմէ, այս Կիրակի ՓԷՆԷԿԻ զովասուն վայրը (Պոլէն), նոյնիսկ անձրեւի պարագային: Ի նպաստ տեղւոյն հայկական դասընթացքներուն:

ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ԱԻԱՆԴԱԿԱՆ ՄԱՏԱՂՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆԸ

Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ Եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը կը ծանուցանէ թէ եկեղեցւոյ տօնախմբութեան աւանդական մատաղօրհնութիւնը տեղի կ'ունենայ Կիրակի Սեպտեմբեր 30ին:

Այն բարեպաշտները որոնք կը փափաքին ողջ ոչխար նուիրել, պէտք է տեղեկացնեն մինչեւ Սեպտ. 23, Պ. Ա. Մարտիրոսեանի, 29 Րիւ Սէն Ժիւսթ, (Առնուվիլ):

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ն. Ֆ.	» » »

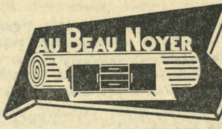
Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան:

AU BEAU NOYER

A 50 mètres du Métro MARCEL SEMBAT
7 ETAGES D'EXPOSITION
D'AMEUBLEMENTS
CRÉDIT SANS FORMALITÉS
ՀԱՅԵՐԷՆ ԿԸ ԽՕՍԻՆՔ

185, BD. JEAN JAURÈS — 15, AV. ANDRÉ MORIZET - BOULOGNE — MOL. 06.03 et 60.38

.... ՎԵՐԸ ԱՐԵԳԱԿ՝ ՎԱՐԸ ԹՈՄԼԱԿ
ԱՐԵՒԸ երկնքին՝ ՆԵՐԿԸ տունին ԼՈՅՍԸ կուտայ
Ձեր բնակարանը կը Լուսաւորուի եթէ
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ, ԶԱՐԴԱՐԷՔ եւ ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐՈՒ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC 26-61 – Métro: Halles et Chatelet

136, Rue des Bourguignons, Asnières-Bois Colombes
Tél.: GRE. 09-47

11, Bd. de la République, La Garenne
Tél.: STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Մեր սեփական արտադրութիւնը եղող և ամէնէն արդիական ճաշակով հնարուած առաջնակարգ ներկեր, գոյներու մեծ ընտրութիւն սէնթէթիք եւ վինիլիք պատրաստութիւններու: Նորոյթ իւղաներկեր, պատի սիրուն թուղթեր, ամէն տեսակ լինոլէոմ եւ փլասթիք:

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը:

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը որու շնորհիւ կրնայ 10էն 30 առ հարիւր զեղչ ունենալ:

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLON - SOUS - BOIS (SEINE)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՒ ՊԱՏՈՒԱԿԱՆ ԿԱՐԱՍԻՆԵՐ

խոհանոց, ճաշարան, ննջասենեակ, սթիւտիօներ, անկողնի կազմածներ, կիւրասրահ, կահաւորման կերպասներ, եւայլն, կ'առնուին՝

Goussainville Mobilier

MAISON R. TACVORIAN
1, Avenue Jacques Potel
2, Avenue de la Concorde
GOUSSAINVILLE (S. et O.)

La petite Boutique aux plus grandes possibilités

Վճարումի մեծ դիւրութիւններ. հիւանդութեան պարագային՝ ապահովագրութիւն:

Livraison gratuite

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e
Fondé en 1925 Téléph. : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն.Ֆ. Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն.Ֆ. Հատը 0.25 Ն. Ֆ.

ՇԱԲԱԹ 22 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
SAMEDI 22 SEPTEMBRE 1962

38ՐԴ ՏԱՐԻ — Թիւ 9411 38e ANNÉE Fondateur · SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 18ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5312

«ԻՄ ՅԱՋՈՐԴՍ ՀԱՆՐԱՅԻՆ ՔՈՒԷՈՎ ՊԷՏՔ Է ԸՆՏՐՈՒԻ»

Կ'ԸՍԷ ՆԱԽԱԳԱՀ ՏԸ ԿՈԼ

ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ Կ'ԸՆԴԴԻՄԱՆԱՆ

«ՕՌՈՌ»ԷՆ «ԻՒՄԱՆԻԹԷ» ԲՈԼՈՐԸ ԴԷՄ ԵՆ

...կարծիք ունեցող մամուլը, բացի Իւ...ն եւ իր պաշտօնաթերթէն՝ Լա Նասիոն որու կարծիքը շատոնց ծանօթ է, համաձայն եւ ամփոփ, աւելի ճիշդը համապատասխան տը Կոլի տեսակէտներուն, բուռն քննադատութեան կ'ենթարկէ տը Կոլի վերջին ճառը եւ մանաւանդ անոր երկու կէտերը :

Տը Կոլի խօսքերուն կը սպասուէր քանի մը շաբաթէ : Ընելիքը նախատեսուած էր եւ առաջարկները՝ ծանօթ : Անծանօթ կը մնային միայն բառերը :— «Այն օրէն երբ ֆրանսացի ժողովուրդը զիս կանչեց որպէսզի պաշտօնապէս տեղ առնեմ, իր գլուխը, բնական ձեւով պարտադրուած եմ զգալ, օր մը, իրեն հարցում մը ընելու իմ յաջորդութեանս մասին, կ'ուզեմ ըսել վեհապետին ընտրութեան ձեւին շուրջ : Պատճառներ զորս ամէն ոք գիտէ մտածել տուին վերջերս թէ ժամանակը եկած է այդ հարցումը ընելու : Ո՞վ մոռցած է թէ ե՞րբ, ինչո՞ւ եւ ի՞նչպէս հաստատուեցաւ մեր Սահմանադրութիւնը : Ո՞վ չի յիշեր այն մահացու ճգնաժամը որու առջեւ կը գտնուէին, 1958 Մայիսին, երկիրը ու Հանրապետութիւնը, այն ատենուան վարչաձեւին օրկաական անկարողութեան պատճառաւ : Իշխանութեանց անկարողութեան ի տես, յանկարծ կ'երեւային պետական հարուածներու անմիջականութիւնը, ընդհանրացած անիշխանութիւնը, քաղաքացիական պատերազմի սպառնալիքը, օտար միջամտութեան շուքը : Եւ որովհետեւ ամէն բան իրարու կապուած է, նոյն պահուն էր որ մեր առջեւ կը բացուէր դրամական, ելմտական եւ տնտեսական փլուզումին փոսը, եւ վերջապէս ինչ որ կար յիմար եւ սնանկացուցիչ ալժերական կռիւներուն մէջ, Հնդկաչինի պատերազմէն ետք, ցոյց կուտար թէ անհրաժեշտ էր փոխել Ֆրանսայի յարաբերութիւնները իր գաղթավայրերուն հետ եւ անոնց տալ գործակցութեան ձեւ մը անկախ պետութեանց հետ »:

Եւ նախագահը կը շարունակէ յիշելով թէ այն ատեն է որ ձեռք առնելով կրկին հայրենիքին ճակատագիրը, առաջարկած է իր կառավարութեան հետ, ներկայ Սահմանադրութիւնը : Անիկա, որ քուէարկուեցաւ 80 առ հարիւրի մեծամասնութեամբ, այսօր չորս տարեկան է : Իր փաստերը տուած է : Պետութեան գործունէութեան մէջ՝ շարունակութիւնը, կայունութիւնը, իշխանութեանց արդիւնաւորութիւնը եւ հաւասարակշռութիւնը փոխարինած են քրոնիք դարձած շփոթութիւնը եւ անդադար իրարու յաջորդող տագնապները որ կ'անդամալուծէին երկրուան վարչակարգը ինչ որ ալ ըլլար արժէքը : Տը Կոլի համար Ֆրանսայի վիճակը, ներսը եւ դուրսը, փայլուն յառաջդիմութիւններ արձանագրած է գնահատուած բովանդակ աշխարհի կողմէ : Ապագաղթականացման ... եւ տաժանելի հարցը լուծուած է : Անշուշտ տակաւին շատ բան կայ ընելիք, որովհետեւ ժողովուրդի մը համար շարունակել կը նշանակէ յառաջանալ շարունակել : Ուրեմն պէտք է աւելի եւս ...րացնել հիմնարկութիւնները եւ վար... ոլորտին՝ նոր հիմնարկութիւն է Հանրապետութեան նախագահին որ ...կոչուած է Ֆրանսացիներու իմաս...եան եւ զգացումներուն կողմէ Ֆրանսայի պետութեան ղեկավարը եւ առաջնորդը ըլլալու : Հեռու է այն ժամանակը երբ Նախագահը պէտք էր, ինչպէս անցեալին, գոհանար խորհրդակցական եւ ներկայացուցչական դերի մը սահմաններուն մէջ : Սահմանադրութիւնը իրեն կուտայ, հիմա, Ֆրանսայի եւ Հանրապետութեան ճակատագրին բեռը :

« Ըստ Սահմանադրութեան, կը շեշտէ տը Կոլ, Նախագահը երաշխաւորն է, լաւ կը լսէ՞ք, երաշխաւորը երկրին անկախութեան եւ ամբողջականութեան, ինչպէս նաեւ այն դաշնագրերուն, որոնց յանձնառու եղած է : Կարճ, պատասխանատու է Ֆրանսայի : Միւս կողմէ, իրեն կը պատկանի ապահովել Պետութեան շարունակութիւնը եւ իշխանութեանց գործունէութիւնը : Կարճ : Հանրապետութեան պատասխանատու է : Այս գերագոյն պատասխանատուութիւնները ստանձնելու համար, պէտք է որ վեհապետը համապատասխան միջոցներ ունենայ : Սահմանադրութիւնը կուտայ իրեն ատոնք »:

Եւ տը Կոլ կը հասնի գլխաւոր կէտին : Քանի որ այսքան պատասխանատուութիւն ունի, քանի որ Ե. Հանրապետութեան յատկանշական կէտերէն մէկն այն է որ գլուխ մը կուտայ պետութեան, պէտք է որ նման պատասխանատուութիւն մը գործադրող անձ մը ազգին յստակ արտայայտուած վստահութիւնը վայելէ :

« Թոյլ տուէք որ ըսեմ թէ, 1958ին, պետութեան գլուխը գալով, Պատմութեան դէպքերը արդէն անհրաժեշտ ըրած էին : Ինչ որ ապրած ենք եւ իրագործած միասին, այնքան ցաւերու, արցունքներու, արիւնի, բայց նաեւ յոյսերու, խանդավառութեանց եւ յաջողութեանց մէջ եւ այդ պատճառաւ ձեր եւ իմ միջեւ բացառիկ բան մը կար որ ինծի պարտադրանքի տակ կը դնէ եւ կը վաւերացնէ : Ուրեմն շատ կարեւորութիւն չտուի այն ձեւակերպութեանց որոնք կապ ունէին իմ նշանակումիս հետ, քանի որ այն ատեն առաջուընէ հնչակուած էր դէպքերու բերմամբ :

Բայց, կ'ըսէ տը Կոլ, հարցը կը փոխուի անոնց համար որոնք նոյն ազգային վաւերացումը չեն ստացած : «Երբ վերջնայ իմ իսկ եօթնամեակը կամ եթէ մահը կամ հիւանդութիւնը զայն ընդհատեն աւելի առաջ, Հանրապետութեան նախագահը կ'ընտրուի այլեւս հանրային քուէարկութեամբ »:

Հոս հասնելու համար, երկիրը ի՞նչ ձեւով պէտք է արտայայտուի : Տը Կոլ կը պատասխանէ .— ամէնէն ժողովրդական ձեւով՝ հանրաքուէի միջոցաւ : Այս ձեւը նաեւ ամէնէն արդարացի ձեւն է, որովհետեւ ազգային իշխանութիւնը ժողովուրդին կը պատկանի :

Եւ տը Կոլ կ'եզրակացնէ թէ ինչպէս միշտ, այս անգամ ալ չի կրնար եւ չուզեր որեւէ բան ընել առանց ժողովուրդին աջակցութեան : Եւ ինչպէս միշտ հարցումը պիտի ընէ ժողովուրդին եւ ինչպէս միշտ ժողովուրդն է որ պիտի որոշէ :

×

Այս է տը Կոլի ըսածը որ, ինչպէս ըսինք բուռն քննադատութեան արժանացած է կուսակցութեանց եւ քաղաքական անձնաւորութեանց կողմէ :

Բոլորը համաձայն են դիտել տալու համար թէ տը Կոլի առաջարկը նոր առիթ մըն է վարչաձեւը հեռացնելու Հանրապետական եւ ժողովրդավար սկզբունքներէ եւ անգամ մը եւս ամրապնդելու անհատական իշխանութիւնը :

«Աջ»ը կը վախնայ որ այս ձեւը Հանրապետութեան համայնավար Նախագահ մը բերէ երկրին գլուխը, կամ առնուազն անոր ո՞վ ըլլալը կախում ունենայ համայնավար հինգ միլիոն ձայներէ : Այս է նաեւ պահպանողական Ֆիկառոյի կարծիքը : Օռոռ աւելի առաջ կ'երթայ. « այլեւս Հանրապետութիւն չէ» կը խորագրէ եւ Ռոպէռ Պոնի «ոչ» կ'ըսէ տը Կոլի առաջարկին : Նոյն բանը կ'ըսէ Իւմանիթէ տարբեր պատճառներով եւ Ռընէ Անտրիէօ «Աստուածատուր իրաւունքի միապետութիւն» խորագրին տակ կ'ըսէ ի մէջ այլոց .— « Յանուն Հանրապետութեան պաշտպանութեան է որ այսօր ժողովրդապետութիւնը կը խեղդեն, ինչպէս ժամանակին Նափոլէոն փոքրը փորագրել տուաւ իր դրամին վրայ՝ Ֆրանսական Հանրապետութիւն, կայսր Նափոլէոն »:

Փոփիւլէրի մէջ ալ Ֆիւզիէ կը գտնէ թէ այլեւս ժողովուրդը երախայի տեղ դնել է եւ զայն խաբել ժողովրդապետութեան պատրանքը տալով, նման ձեւերու դիմելը :

Քաղաքական անձնաւորութիւններն ալ դժգոհ են : Չափաւոր Փօլ Ռընօ «Ինչ նախընթաց եւ ի՜նչ վտանգ» կ'ըսէ : Մորիս Ֆօռ (արմատական) կը յայտարարէ թէ ոչ մէկ իրաւագէտ կրնայ ընդունիլ, ուրիշ արմատական մը՝ Փիէր տը լա Կոնթրի «մենատիրութիւն է» կ'ըսէ : Անկախ Պառաչէն սպասելով որ կուսակցութեան ազգ. խորհուրդը իր կարծիքը տայ, իր մտահոգութիւնը կը յայտնէ ըսելով թէ փոխանակ պետութեան շարունակութիւնը ապահովելու, ընդհակառակն խառնակութիւն կը պատրաստէ «հարցը ուրիշ բնոյթ մըն ալ ունի.— Նախագահական ընտրութեան ընթացքին, պայքար տեղի պիտի ունենայ վերջին քուէարկութեան ձախի եւ աջի թեկնածուին միջեւ : Արդ, ձախը չի կրնար յաղթական ըլլալ առանց հինգ միլիոն համայնավար ձայներու : Այսինքն, եօթը տարի, երկրին տէրը համայնավար կուսակցութեան ընտրեալը պիտի ըլլայ »:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱԼԺԵՐԻՈՅ մէջ ընտրութիւնները տեղի ունեցան հանդարտ մթնոլորտի մը մէջ : Ձեռնպահներու թիւը քիչ էր : Ալժերական հեռատեսիլին տուած իր տեսակցութեան ընթացքին, Ապտերահման Ֆարէս, Առժամեայ Գործադիր մարմնի նախագահը, յայտարարեց թէ վերոյիշեալ մարմինը յառաջիկայ Երեքշաբթի իր իրաւասութիւնները պիտի փոխանցէ սահմանադրական ժողովին դիւանին :

ՆԵՀՐՈՒ Փարիզ հասաւ առջի օր եւ ընդունուեցաւ վարչապետ Փոմփիտուի կողմէ : Հնդիկ վարչապետը պաշտօնական հիւրն է Ֆրանսայի :

ԴԱՄԱՍԿՈՍԷՆ կը հաղորդեն որ նախարարաց խորհուրդի որոշումով, Սուրիոյ ազգ. ժողովը լուծուեցաւ :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ մեռած է գրագէտ Նիքոլա Փոկոտին, Լենինեան մրցանակաւոր : Ծնած էր 1900ին եւ զաւակն էր գիւղացի ընտանիքի մը : Գլխաւորաբար թատերգութիւններ գրած է :

ԱՊԻՃԱՆԷՆ կը հաղորդեն թէ Սենուֆոներու ցեղապետը՝ Կպոն Քուլիպալի մեռած է 118 տարեկանին : Հանգուցեալը գործօն մասնակցութիւն բերած էր երկրին չափահասութեան եւ անկախութեան : 61 զաւակ ունէր՝ 28ը աղջիկ եւ 33 մանչ : 500 հազար կը հաշուէ սենոֆոններու թիւը : Ասոնք Քոթ տ'Իվուարի եւ նախկին Ֆրանսական Սուտանի միջեւ ցրուած են :

ԵՄԷՆԻ նոր իմամը հեռագիր մը ղրկած է Յորդանանի Հիւսէյին թագաւորին ուր կը յայտնէ թէ իր հօրը քաղաքականութեան պիտի հետեւի «արաբ եւ մահմետական շահերու պաշտպանութեան համար »:

ԻՐԱՔԻ կարգ մը շրջանները արգիլուեցան օտարներուն, մէջն ըլլալով դիւանագիտական մարմնի անդամները : Ասոնք են .— Առպիլ, Սիւլէյմանիէ, Քէրքիւք եւ Պասրա :

ՏԻՆ ՌԸՍՔ յայտարարեց թէ ամերիկեան ուժերը պիտի միջամտեն արգելք հանդիսանալու համար զէնքի որեւէ առաքումի Քուպայի եւ լատին Ամերիկայի երկիրներուն միջեւ :

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ԳԱՀԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ ԻԳՆԱՏԻՈՍ-ՊԵՏՐՈՍ ԺԶ. ՊԱԹԱՆԵԱՆԻ

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ-ՊԱՏՐԻԱՐՔ ՄԵԾԻ ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈՅ

Իգնատիոս Պետրոս ԺԶ. Պաթանեան Կաթողիկէ Հայոց Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոս-Պատրիարքին Գահակալութեան եւ Քողադրութեան հանդէսը տեղի ունեցաւ Կիրակի 16 Սեպտեմբեր, առաւօտեան ժամը 9ին, Հայ Կաթողիկէ Աթոռանիստ Ս. Եղիա – Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ :

Հանդիսութեան ներկայ գտնուեցան Լիբանանի վարչապետ Ռաշիտ Քարամէ, Հանրօգուտ Շինութեանց նախարար Պ. Փիէռ Ճէմայէլ, նախարարներ, երեսփոխաններ եւ այլ բարձրաստիճան անձնաւորութիւններ :

Ներկայ էին նաեւ Լիբանանահայոց առաջնորդ Տ. Խորէն Ս. Արք. Բարոյեան, Պապին ներկայացուցիչը եւ քոյր համայնքները ներկայացնող բարձրաստիճան եկեղեցականներ :

Գահակալութեան եւ Քողադրութեան հանդիսաւոր արարողութիւնը կատարուեցաւ Նուիրապետութեան ութ եպիսկոպոսներուն կողմէ, նախագահութեամբ Պոլսոյ առաջնորդ Պօղոս Արք. Քիրէճեանի :

Ս. պատարագը մեծ յաջողութեամբ երգուեցաւ քառաձայն, աթոռանիստ եկեղեցւոյ երգչախումբին կողմէ, ղեկավարութեամբ Յակոբ Վրդ. Ղարիպեանի :

Իգնատիոս ԺԶ. Պաթանեան հայերէն եւ արաբերէն, պատշաճ քարոզ մը խօսեցաւ : Ողջունեց բոլոր ներկաները : Յիշեց իր նախորդին, Կարդինալ Աղաճանեանի սքանչելի գործունէութիւնը, որուն 25 տարիներ անընդհատ գործակիցը եղած էր իբրեւ փոխանորդ : «Հպարտ եմ, ըսաւ, հայ ազգին պատկանելուս համար, ինքզինքս պիտի նուիրեմ անոր եւ Լիբանանի ծառայութեան »:

Յաւարտ Պատարագի, հանդիսաւոր թափօրով, Նորին Ամեն. Տէրութիւնը առաջնորդուեցաւ ընդունելութեան սրահ : Ոստիկանական ջոկատներ, երկշարք, պատուի կեցան :

Պաշտօնական անձնաւորութիւններ եւ հաւատացեալներ, աջահամբոյրով շնորհաւորեցին նոր Գահակալը :

Այս առթիւ, կէսօրուան ժամը 12.15–ին, Վարդան վարդապետ Թէքէեան, Պէյրութի ձայնասփիւռէն գեղեցիկ ճառ մը խօսեցաւ : Երեկոյեան, արարողութեանց մէկ մասը ցուցադրուեցաւ լիբանանեան հեռատեսիլէն :

«ԱԶԴԱԿ»

ՀԱՅԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆԸ ԱՒՍՏՐԻՈՅ ԵՒ ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Փռիւգիական խնդրին ու միաժամանակ հայ – փռիւգիական կապերու շատ գործօն հետազօտող մըն է Օթթօ Հաաս, աշակերտը Փաուլ Քրեչմերի: Ան զանազան հանդէսներու մէջ հրատարակած է կարգ մը նիւթեր փռիւգիական արձանագրութիւններուն կապակցութեամբ: Յիշատակենք միայն քանի մը հատը, որոնք մեր կարծիքով, շատ կարեւոր են: Անոնց մէջ, Օ. Հաաս որոշ եզրակացութիւններու կը յանգի փռիւգիական բնագիրներու ուսումնասիրութենէն այս լեզուին ունեցած դիրքին մասին հնդեւրոպական լեզուներուն մէջ կամ հայկականին եւ փռիւգիականին մէջ, եւ գոյութիւն ունեցած լեզուական յարաբերութեան վերաբերեալ:

Այս նիւթերը լոյս տեսան Սոֆիայի ակադեմիայի հանդէսին, «Հանդէս Ամսօրեայ»ի եւ ուրիշ հանդէսներու մէջ: Ուրիշ յօդուածով մը ան կը քննէ կարգ մը հին կարծիքներ հայերէն ու փռիւգիերէն լեզուներու միջեւ գոյութիւն ունեցող լեզուական յարաբերութեան մասին, եւ ուր ի յայտ կուգայ անոր այն արդարացի տեսակէտը, որ փռիւգիերէնը, որպէս բաղադրիչ հայերէն լեզուին կազմաւորման մէջ, կը ներկայացնէ Փռիւգիայի ծայրագոյն արեւելեան սահմանի լեզուն: Այս հաստատումը, որուն Օ. Հաաս կը հասնի քննելով փռիւգիական արձանագրութիւններուն հնչաբանական առանձնայատկութիւնները, ինչպէս նաեւ հայկական հնչաբանական առանձնայատկութիւնները, պէտք է համաձայնեցնել այն տեսակէտին հետ, որ հայերէն լեզուն ունեցած է հնդեւրոպական ծագում ունեցող երկու բաղադրիչներ՝ փռիւգիական ու միգիական լեզուները, տեսակէտ մը, որուն համակարծիք է Վլատիմիր Կիորկիեւ, ինչպէս նաեւ մենք, այնպէս, ինչպէս արտայայտուեցանք մեր մէկ ուսումնասիրութեան մէջ (Պատմաբանասիրական հանդէս, 2, 1961, էջ 119 – 120): Օ. Հաասի վերջինեալ յօդուածը, զոր ան հրատարակեց 1961ին, կը կրէ «Հայերը եւ Փռիւգիացիները» վերնագիրը: Օ. Հաասի մէկ ուրիշ կարեւոր յօդուածը հրատարակուած է «Պալքանսքօ էզիքոզնանիէ» հանդէսին մէջ (1960), ինչպէս նաեւ այն յօդուածը, ուր կը ճշդէ հայկական հնչաբանութեան կարգ մը խնդիրներ: Աւստրիոյ հայագիտութեան մէջ Օ. Հաաս հանդէս կուգայ իբրեւ բեղնաւոր գիտնական մը, ներկայացնելով մեզի ինքնատիպ գաղափարներ հայագիտական խնդիրներու լուծման մէջ:

Յիշատակենք նաեւ Մխիթարեան գիտնական Վահան Ինկլիզեանի գործունէութիւնը եւ անոր աշխատասիրութիւններէն «Հայաստան սուրբ գրքի մէջ»ը (1941): Ապա «Հայ Գրականութիւնը» (1929), ինչպէս նաեւ հայ հին գրականութեան վերաբերեալ անոր մէկ գիրքը, որ այժմ կը հրատարակուի՝ «Արեւելագիտական Առձեռն = Հայկական եւ Կովկասեան Լեզուներ» ու 8րդ հատորին մէջ:

Գերմանիոյ մէջ, ժամանակին, հայկական ուսումնասիրութիւնները մեծ ուշադրութեան առարկայ եղան ականաւոր լեզուաբաններու կողմէ: Այնտեղ լոյս տեսան նոյնիսկ հայագիտական երկու հանդէսներ, մէկը հրատարակուածՓրոֆ. Քարլ Ռոթի կողմէ, «Արմէնիաfա» խորագրով, միւսը՝ «Զայթշրիֆթ Ֆիւր Արմէնիշէ Ֆիլոլոկի» հիմնուած Ֆինքի կողմէ: Պէտք է յիշատակել նաեւ հայագիտութեան մեծ պատմաբան Ֆ. Լեհման – Հաուփթը: Բայց արեւմտեան Գերմանիոյ հայագիտութիւնը ներկայիս կը տառապի մասնագէտ հայագէտներու պակասէն: Փոքր Ասիոյ լեզուներու ականաւոր ճանչցող մը եւ հիթիթական լեզուին քաջ ծանօթ գիտնական մը՝ Եոհանէս Ֆրիտրիխ, 1932ին հրատարակեց աշխատասիրութիւն մը, ուր տրուած են նաեւ փռիւգիական արձանագրութիւնները: Ան գրեց նաեւ «Փռիւգիա» յօդուածը 1941ին: Ըլլալով նաեւ ուրարտական եւ խուրրիթական լեզուներու շատ հմուտ հետազօտող մը, հրատարակեց շատ մը ուսումնասիրութիւններ, աշխատասիրութիւններ եւ քերականութիւն մը: Ան, իր այս զբաղումներով շատ օգտակար է նաեւ հայագիտութեան բնագաւառին: Ուրիշ արեւելագէտ մը, Համպուրկի համալսարանին Փրոֆ. Տոքթ. Օմերիան Փրիցաք, գրած է հայ – ղփչախ բարբառին վրայ քերականութիւն մը: Պիտի յիշատակենք նաեւ Նիւրմպերկի համալսարանին Փրոֆ. Ալֆրետ Հոյպեքը, որու մասին կրնանք ըսել, թէ կը զբաղի փռիւգիական նոր արձանագրութիւններով:

ՓՐՈՖ. ՎԼԱՏ ՊԸՆԸՑԵԱՆՈՒ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐ

ՄԱՐՏԻԿԻՆ ՀԱՆԳԻՍՏԸ

(Le Repos du Guerrier)

Վատիմ կը պատկանի այն հոսանքին որ «նոր» անունով հրապարակ իջաւ: Իր եւ իր հետեւորդներուն միջեւ տարբերութիւնը այն է որ այս վերջինները իրենց «նոր»ի հանգամանքը արդարացնելու համար, աչք շլացնելու ու հանդիսատեսը զարմացնելու հետամուտ եղան: Վատիմ նոր մը ըլլալով հանդերձ՝ ամէն գնով նորութիւններ յայտնաբերելու մարմաջէն չէ տարուած: Սեւեծագործ է ու տեսակէտի տէր: Շարժանկարի գործիքը ու բեմը իր էութեան մաս կը կազմեն: Անոնց միջոցաւ է որ կ'ապրի ու կ'ապրեցնէ մեզ: Կարելի է չբաժնել իր տեսակէտները, բայց դժուար է անհաղորդ մնալ անոնց ազդեցութեան:

Քրիսթիանը Ռոշֆորի «Մարտիկին հանգիստը» վէպը, առիթ ընծայած է անոր, որ անգամ մը եւս սիրոյ մասին իր միտքերը յայտնաբերէ ինչպէս ըրած էր իր «Վտանգաւոր կենակցութիւններ» ժապաւէնին մէջ: Հոս եւս սէրը դիտուած է յատուկ ակնոցով մը:

Պրիժիտ Պարտօ՝ հարուստ ժառանգորդի մը դերին մէջ, պարզ դիպուածով մը կը հանդիպի Ռոպէր Հոսէյնի՝ անգործ եւ մոլորեալ տիպար մը: Երկու տարբեր էակներ, հակոտնեայ զիծերով, հակադիր նկարագրով, հասարակաց ոչ մէկ յատկանիշով կապուած, այսուհանդերձ կը դառնան սիրահարներ: Դեռատի աղջիկը կը խզէ իր կապը ոչ միայն իր նշանածին, այլ եւ իր շրջանակին հետ ու կը դառնայ ստրուկը այս նոր եւ անբացատրելի սիրոյն: Անբացատրելի անոր համար որ իր սիրահարը ոչ գործ ունի՝ ոչ ալ ձգտում որեւէ բան ընելու. իր ամբողջ ժամերը կ'անցընէ անկողնին մէջ, սափրկանական վէպեր եւ ուիսքիներ կուլ տալով: Այս բոլորէն զատ ունի նաեւ եղակի ցանկութիւններ ու նոյնքան եզակի տեսութիւններ սիրոյ այդ ցանկութիւնները իբրեւ թէ արդարացնող. ու դեռատի աղջիկը կ'ենթարկուի անոր ամէն մէկ քմահաճոյքին, մոռնալով իր եսը, արժանապատւութիւնը. մէկ խօսքով, ոչնչանալով այդ մարդուն տիրակալութեան տակ:

Ի՞նչ է պատճառը որ այդ կինը կը մղէ ինքնուրացումի: Սէ՞րը, տե՞նչը, մոլի կի՞րքը, թէ ոչ՝ ինքնափճացումի ընթոծին ցանկութիւն մը, հոգեբանական բարդ գոյավիճակէ մը բխող: Դժուար է բացատրել քանի Վատիմ յստակօրէն ոչինչ կ'ըսէ այդ մասին: Յստակը այն է միայն, որ մարդը (Ռոպէր Հոսէյն) կը գիտակցի իր ըրածին եւ նոյնիսկ կը փիլիսոփայէ: «Ամէն մարդ կը փափաքի այս ձեւով ապրիլ ու կենակցիլ կիներուն հետ, բայց այն տարբերութեամբ որ ես ի գործ կը դնեմ փափաքներս, իսկ միւսները ոչ»: Իր սիրուհին չի համոզուիր այս փիլիսոփայութեան ու կը շարունակէ սիրել հոգեպէս եւ ֆիզիքապէս փճացած այս տղան: Ամէնէն ծանր անարգանքներու կ'ենթարկուի անոր կողմէ, բայց չի դադրիր սիրելէ, յուսալէ: Ժապաւէնի վերջաւորութեան, սիրահարը գղջում կը յայտնէ ու կը պաղատի այդ աղջկան, զոր այնքան անարգած էր, որ զինքը ամուսին առնէ, խնկական ամուսին, Աստծոյ եւ մարդոց առջեւ:

Վատիմի հերոսը, ըմբոստ մըն է. ըմբոստ՝ ընկերութեան սահեցած սիրոյ օրէնքներուն դէմ, ըմբոստ՝ բարոյական կեղծ ըմբռնումներուն դէմ: Պարզ սատահակ մը չէ, այլ մէկը որ կ'ուզէ խուսափիլ հասարակութեան դրած բարոյական կապանքներէն ու ապրիլ անկախ եւ անկաշկանդ: Այս էր պատճառը որ հակառակ այդ աղջկան հանդէպ ունեցած սէրին, ջանացած էր խուսափիլ սիրոյ հայցած բարոյական պարտադրանքներէն ու ընդգրկած՝ ապարարոյ կենցաղ մը: Ժապաւէնի վերջաւորութեան կը վերադառնայ ուղիղ ճամբուն մէջ: Համոզումի արդի՞ւնք թէ ճարահատ անձնատուութիւն՝ իր շուրջը սահեցուած բարոյական եւ ընկերային կաշկանդիչ օրէնքներուն, որոնցմէ չէր յաջողած խուսափիլ: Յստակ չէ վերջաբանը, բայց այսուհանդերձ յուզիչ է անառակ որդիի մը տուն վերդարձը: Վատիմի ներկայութիւնը եթէ ակնբախ չէ ժապաւէնի պատկերներուն մէջ, բայց իր արուեստին ումը զգալի է հոն: Կարելի չէ այս յօդուածը աւարտել առանց յատուկ խօսք մը ընելու Պրիժիտ Պարտոյի մասին: Անոնք որ իր մէջ սիրած էին լոկ էգը, այս անգամ առիթը պիտի ունենան վայելելու նաեւ արուեստագիտուհին, ինչ որ կէտ մը եւս կ'աւելցնէ Վատիմի տաղանդին վրայ:

Գեղեցիկ են նաեւ Արման Թերարի պատկերները: Իտալիոյ Ֆիրենցէ քաղաքին անծանօթ հանդիսատեսները կրնան նախաճաշակ մը ունենալ այդ քաղաքին գեղեցկութիւններուն ու անոր յատուկ ու հմայիչ մթնոլորտին:

Վստահ եմ որ «Մարտիկին հանգիստ»ը, ուր արուեստը ներկայ է ամէն մէկ քայլափոխի, իր ցնցող ու տարապայման նը-

ՅՈՒՇԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ

— Օ, չէ: Դու գլխիս տակը փափուկ բարձ մի դնի, — հասկանում է նա ինձ:

— Մահը կայ եւ սարսափելի է: Բայց հիմա ես միայն մի բան եմ ցանկանում, որ մինչեւ մահս ձեռ ու ոտս, գլուխս մնան կարգին, որ անդամալոյծ չդառնամ եւ աւելորդ նեղութիւն չպատճառեմ շրջապատողներիս:

Նա լռեց մի փոքր եւ շարունակեց.

— Մէկ էլ այն եմ մտածում, թէ քանի որ մարդիկ սովորաբար առանց սուտ չեն կարողանում ապրել, մահիցս յետոյ երեւի շատ սուտեր կը գրեն իմ մասին եւ հազար ու մի բան կը վերագրեն ինձ:

– Իսկ դուք նշանակութիւն տալի՞ս էք այդպիսի բաների: Ձեր կեանքը ձեր բանաստեղծագործութեան մէջ է. յետոյ՝ ինչքան կ'ուզեն թող սուտեն: Կը լինեն մարդիկ, որ կը վերականգնեն ճշմարտութիւնը: Վաղուց է ասուած թէ սուտ ոտները կարճ են լինում:

Ճշմարիտն ասած, ինձ թուաց թէ նա նկատի ունի մի քանի երիտասարդ գրողների արարքները, որ վերջերս տհաճութիւն էին պատճառել նրան: Ասեմ աւելի պարզ:

Սովորոյթ էր դարձել, որ յաճախ այցելում էին նրան սկսնակ եւ ոչ սկսնակ երիտասարդներ, մանաւանդ ոտանաւոր գրողներ, եւ խնդրում, որ նա իր մակագրութեամբ մի գիրք նուիրի իրենց, որպէս յիշատակ: Եւ Իսահակեանը, լինելով բարեացակամ մարդ, չէր խնայում ոչ մէկը, ոչ միւսը, երբեմն նոյն իսկ շռայլ խօսքեր էր գրում, որ երիտասարդները ուզեւորուեն: Երբ այսպիսի ակտի ներկայ որեւէ բարեկամ դիտողութիւն էր անում, թէ վարպետը շատ «առատաձեռն» է գովեստների մէջ, նա պատասխանում էր.

— Էհ, խօսք է՝ ասում ենք: Բանաստեղծ կը դառնայ, լաւ, չի դառնայ՝ ինձ չեն սաստի անբարեացակամ եմ եղել:

Բայց երբ լսում էր, թէ որոշ երիտասարդներ իր կարծիքները տանում են «չահեցնում», ցոյց տալով սրան – նրան եւ պահանջելով լաւ ուշադրութիւն, լաւ վերաբերում եւ այլ բաներ, Իսահակեանը զգջում էր արածը եւ որոշում այլեւս այդպիսի բաներ չգրել: Բայց նորից այնքան էին ձանձրացնում, որ ստիպուած էր լինում դարձեալ «Բարի խօսքեր» գրել:

Այդ երիտասարդների մէկը յատկապէս, մի ճոռոմ ոտանաւորող, որ Նարեկիսի պէս սիրահարուած էր ինքն իր վրայ, տարիներով ձգտում էր, բոլոր միջոցներով, ոչպէսզի վարպետն իրեն բոլորեց բարձր համարի, եւ Իսահակեանը, նրա ամենօրեայ ձանձրալի դարձած թախանձանքներից ազատուելու համար, մի օր արտաքուստ լուրջ, բայց ներքուստ կատակով գրում է, թէ «տաղանդաւոր» է.. այս բաւական է լինում, ճոռոմագիրը տարածում է ամէն տեղ, թէ վարպետն է իրեն «հանճար» է համարում ...

Այս եւ նման դէպքերը Իսահակեանին պատճառում էին խորին տհաճութիւն:

Այժմ էլ, երբ նա խօսք բացեց «սուտ» մասին, ինձ թուաց թէ նորից նման մի բան է պատահել: Բայց պոէտը նկատի ունէր այլ երեւոյթները:

— Սուտ ոտները կարճ են, ճիշդ է, բայց երբեմն սուտն ընդունւում է ճշմարտութեան տեղ: Չէ, դու երեւի չես նկատել, երբ մէկի հետ խօսում եմ, աչքի պոչով տեսնում եմ, որ հենց այդ րոպէին, կամ մի քիչ յետոյ, ծնցատեարը հանեց ու սկսեց ինչ որ բաներ խզմզել: Ես հասկանում եմ, որ ասածներս գրի է առնում, որպէսզի օգտագործի մի օր ...

— Թող օգտագործեն, ինչ կայ որ ... միայն թէ չաղաւաղեն:

– Այ, ես էլ այդ եմ ասում, կ'աղաւաղեն իրենց ուզածի պէս, թէ սրա մասին, նրա մասին Իսահակեանը այսպէս է ասել ... Ո՞վ պէտք է ստուգի:

Իսահակեանի այս մտահոգութիւնը ինձ զարմացրեց. նա խրատացի էր թերեւս. չէ՞ որ յաճախ մեծ մարդկանց վերագրում են այնքան անհեթեթ բաներ, որ անհարիր են նրանց բնաւորութեան, կամ՝ անում են պարզապէս չար ու բարի զգացմունքներից դրդուած:

Վերեւում ես նշեցի որ Իսահակեանը յաճախ, առատօրէն պատմում էր արամիտ անեկդոտներ, առակներ, կենցաղային եւ պատմական դէպքեր, աւանդական զրոյցներ, որոնք ֆանտազիայից աղքատ մի ճարպիկ գրողի կարող էին հարստացնել, եթէ նա մի փոքրիկ շնորհք ունենար դրանք ճշգութեամբ վերարտադրելու: Բայց որոշ փորձեր ցոյց էին տալիս, որ նրա պատմածները մտցնելով իրենց գրքերի մէջ, անհամացնում էին անասելի, եւ այդ նկատել էր ինքը:

Որոշ չափով այդ եւս նկատի ունէր Իսահակեանը:

Իսկ նրա պատումները համով էին միայն նրա բերանում: Սակայն վերապատմողները, չունենալով նրա բանաւոր պատմելու մեծ շնորհքը, փչացնում էին միշտ, աղաւաղում սաստիկ, որովհետեւ պատմում են առանց Իսահակեանի շնչի, շեշտի եւ պաուզաների, առանց նրա միմիկայի, նուրբ հումորի եւ ... մի խօսքով՝ Իսահակեանին իջեցնում են իրենց մակարդակին: Իսկ եթէ գրի էին առնում՝ ստացւում էր աւելի անհամ:

Այժմ, յիշելով բանաստեղծի մտահոգութիւնը, ես խորապէս ափսոսում եմ, թէ ինչու ժամանակին նրա հետաքրքրական պատումների գէթ մի մասը գրի չառնուեց մագնետոֆոնով, որ պահպանուէր սերունդների համար, որպէսզի գաղափարն չահախնդիր մարդիկ Իսահակեանի անունով չյնծու պատումներ, կամ պարզապէս սուտ ոտներ չհրամցնէին հասարակութեանը:

Բայց ես կարծում եմ, որ իրենց յարգող մարդիկ չեն շահագործի Իսահակեանի անունը: Եւ այսպիսով կը կատարեն մեր մեծ բանաստեղծի նուիրական բաղձանքը:

Իսկ նրա միւս բաղձանքը, որ մինչեւ մահ իր ձեռքն ու ոտքը մնան անվնաս, կատարուեց. այդպէս էլ եղաւ:

Եւ նա ննջեց այնպէս խաղաղ, ինչպէս անչար երեխան քնում է մօր գրկում:

Երջանիկ մահ:

ՍՏ. ԶՕՐԵԱՆ

(20 եւ վերջ)

ԿՐԵՎԷՆ ԹԱՆԳԱՐԱՆԸ ԿԱՄ ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ԱԼՊՈՄԸ

Ութսուն տարիէ ի վեր, Փարիզի Մոնմարթրը պողոտային վրայ կը գտնուի Կրեվէն Թանգարանը, որ այժմէութիւնն ու պատմութիւնը կը վերակենդանացնէ ամէն տարի իր սրահները այցելող կէս միլիոն այցելուներու :

Կրեվէն Թանգարանը այսօր այնքան ծանօթ է ամբողջ աշխարհին եւ այնքան անհրաժեշտ, որ մարդ դժուարաւ կը հաւատայ թէ՝ կար ատեն մը, երբ յանդուգն նորութիւն մը կը նկատուէր ան : Սակայն եւ այնպէս, այս թանգարանը խիզախ յանդուգն նորութիւն մը նկատուեցաւ, երբ 1882 Յունուար 10ին անոր բացումը կատարուեցաւ : Այն ատեն ալ, ան զէմքերուն յատկացուած հռչակա-ւոր «Հայելիներու Սրահը» այսօրուան երեւոյթն ունէր : Սակայն, դայն լեցնող մոմեղէն նմանակները կը ներկայացնէին միայն Կունոն ու Մասընէն, Զոլան, Ալեքսանդր Տիւման, Վիքթոր Հիւկօն, Գիյոմարքը, Կամպեթթան եւ Սառա Պեռնարը :

Անկէ ի վեր, այս հռչակաւոր սրահը վերանորոգուելէ չդադրեցաւ : Այսօր, հոն կը գտնուին ժամանակակից պատմութիւնը կերտած եւ անուն ձգած բոլոր մեծ մարդիկը — Փասթէօրը, Մուսոլինին, որ կար եւ դեռ շա՛տ ուրիշներ :

×

Որով՝ Կրեվէն Թանգարանը արդարօրէն կը կոչուի «Համաշխարհային Պատմութեան Ալպոմ»ը : Սակայն, միեւնոյն ատեն, Կրեվէն Թանգարանը կերպընկալ նիւթէ թերթ մըն է, որ ատենը հեղ մը կը ներկայացնէ բոլոր կարեւոր այժմէութիւնները : Եւ այժմէութեան ու պատմութեան միջեւ միջոցը փոքր ըլլալուն՝ շատ յաճախ, Կրեվէն Թանգարանի ներկայացուցած այժմէութիւնները կարճատեւ պատմական տեւելներ կը դառնան : Օրինակի համար, Փասթէօրի գիտական աշխատանոցին թանգարանին մէջ վերաներկայացումը, որ տեղի ունեցաւ 1886-ին : Քանի մը տարի ետք, Փասթէօրի կողմէ կատարուած միքրոպի գիւտը անցաւ պատմութեան, ինչպէս անցած էր գիտական աշխատանոցը, որ վերաներկայացուած էր թանգարանին մէջ :

Սակայն Կրեվէն Թանգարանն ալ ունի իր պատմութիւնը : Ինչպէս ըսինք, հիմնուեցաւ 1882ին եւ նախ գործածուեցաւ իբրեւ միջոց ցուցադրելու այն ատենուան բոլոր մեծ գիւտերը : Հեռաձայնը, ձայնագիրը եւ ուէօնթկենեան ճառագայթները ցուցադրուեցան իր սրահներուն մէջ : Եւ 1892 Հոկտեմբեր 28ին, Էմիլ Ռէյնօ, Լիւմիէր եղբայրներէն երեք տարի առաջ, թանգարանի սրահներուն մէջ տուաւ շարժանկարի նախահայրը կամ նախակարապետը եղող «Տեսական Թատրոնի» առաջին ներկայացումները : Իր այս յաջողութենէն խանդավառուած, թանգարանի այն ատենուան տնօրէնը՝ Կապրիէլ Թոմա, մտածեց դայն վերածել ներկայացման սրահի : Սակայն, Փարիզի քաղաքապետը արտօնութիւն չըտուաւ եւ չէնքը թանգարան մնաց : Այսուհանդերձ, անկէ ի վեր ունի թատրոնի եւ սինեմայի սրահներ, որ աշխարհի ամէնէն գեղեցիկներէն են եւ ուր կը ներկայացուին գիտութեան վերջին յաջողութիւնները ցուցադրող ժապաւէններ :

×

Կրեվէն Թանգարանի հիմնումէն ի վեր հոն կը տիրէ խիստ կանոն մը. «Պէտք չէ պատմութիւնը խաբել» :

Մեծ մարդոց մոմէ նմանակներուն, ինչպէս նաեւ հոն ցուցադրուող բոլոր վերաներկայացումներուն մէջ չկայ որեւէ մանրամասնութիւն, որ ճշգրիտ չըլլայ պատմականօրէն : Ոեւէ պատմագէտ պիտի չկրնայ ամենափոքր սխալն իսկ գտնել այնտեղ : Ասիկա՝ թանգարանի տնօրէններու եւ թեքնիկ անձնակազմի յարատեւ ջանքերուն հետեւանքն է եւ նաեւ այն լուրջ ուսումնասիրութեան՝ որով անոնք կը լուծեն իրենց բոլոր տարակոյսները : Զինուորականներու ուսնոցներն իսկ դետեղուելէ առաջ լաւ մը կը քննուին : Նմանապէս կը քննուի ամէն ինչ, որ կապ ունի տարազներու, իրերու եւ ժամանակաշրջանի սանտրուածքներու պատմական ճշգրտութեան հետ :

Պատմական ճշգրտութեան այս բծախնդրութիւնը՝ թանգարանի տնօրէնները մղեց կարելի եղածին չափ շատ վաւերական տարրեր ունենալու ձգնիլ : Հոն ցուցադրուած կարասիներէն, յախճապակիէ տարրերէն եւ կարասինե-րու ծածկոյթներէն շատեր իսկական են : Նմանապէս իսկական են՝ Ցխտուսի կեանքին մէջ դեր խաղացած յիսուն անձերու գլեստները, որոնք բերուեցան Պաղեստինէն :

Կրեվէն Թանգարանին մէջ կարելի է տեսնել նաեւ Շարլոթ Քորտէի վերջին նամակները, Մարայի մէկ նամակը, Փարիզի քաղաքապետ Մայր գնդակահարելու հրամանագիրը, Լուի 16րդ «Գիշերուան գդակը», Նափոլէոնի գլխարկը ինչպէս նաեւ պղինձէ լոգարանը՝ որուն մէջ սպաննուեցաւ Մարա ... :

×

Թանգարան այցելող մեծ մարդոց բոլոր նմանակները մոմէ շինուած են, կերպընկալ նիւթէ նախապէս պատրաստուած դիմակներու վրայէն : Ժամանակակից դէմքերը հաճոյքով կուգան ու կը կենան թանգարանի արուեստագէտներուն առջեւ, որոնք բոլորն ալ ծանօթ քանդակագործներ են :

Շատեր, ինչպէս՝ Ինկրիտ Պերկման, Քարթօ, Պէ Պէ (Պրիժիտ Պարտօ) եւ Որնէ Քլէր, իրենց մէկ հագուստն ալ փոխ տուած են, որպէսզի նմանութիւնը աւելի մեծ ըլլայ :

Դիմակին վրայէն դէմքը պատրաստուելէ անմիջապէս յետոյ, կը սկսի մարմնին պատրաստութիւնը, խիրաքանչիւր անհատի չափերուն համաձայն : Ետքէն կը զետեղուին իրականներուն յարեմման եղող անդամները : Ֆրանսացի հռչակաւոր միմոս Մարսոյի արտայայտիչ ձեռքերու նմանակներու պատրաստութիւնը, օրինակի համար, ճիշդ մէկ ամիս տեւեց : Մոմէ նմանակներուն մազերն ալ կեղծամ չեն : Իրական մազեր են, որ մէկիկ-մէկիկ կը դրուին գլուխի դեռ կակուղ մոմին վրայ :

Ժամանակի ընթացքին ինչ որ մաշի եւ աւրուի, ծայրէն կը շինուի : Որովհետեւ, մոմէ «մեծ դէմքերը» երբ մաշին՝ այլեւս անպէտ կը դառնան : Անոնց մոմն իսկ չի կրնար գործածուիլ, որովհետեւ երկրորդ անգամ երբ հալեցուի՝ կը սեւնայ :

Կրեվէն Թանգարանի տնօրէնները սակայն, այս անպէտ նմանակները չեն նետեր : Նորեր շինել կուտան եւ հինները կը պահեն ընդերկրեայ մթերանոցներու մէջ, որովհետեւ, յաճախ, պանդան երկիրներ, կառավարութիւններ, քաղաքապետութիւններ կամ միութիւններ երբ ուզեն այդ նշանաւոր դէմքերուն պղինձէ արձանները շինել տալ, իբրեւ նախատիպար գործածելու համար այս նմանակները կ'առնեն :

Թարգմ. Վէն

կարեւորով գիտողին հանդիսատը խանդաւ-րելու բոլոր գրաւականները ունի : Եւ յաւ է որ մարդկային ուղեղը երբեմն խան-գարուի, ապացուցանելու համար որ մը-տածելու ընդունակ է դեռ :

ԱՌԼԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՌԱԾՆԵՐ

Մի՛ ըլլար դուն ուրագին պէս, մի՛շտ դէպի քեզ, մի՛շտ դէպի քեզ, այլ՝ եղիր դուն սղոցին պէս, մէկ՝ դէպի քեզ, մէկ՝ դէպի մեզ :

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԳՈՔԻՆԻՈՅ (Յունաստան) մէջ դասախօսութիւն մը տուած է ընկեր Ժիրայր Փալամուտեան, նիւթ ունենալով «Ի՞նչ է կազմակերպութիւնը» : Ընկեր Փալամուտեան ծանրացած է մանաւանդ կազմակերպուած գործի կարեւորութեան վրայ ազգերու պատմութեան մէջ : Ապա, անդրադառնալով ի մասնաւորի Հ. Յ. Դաշնակցութեան շեշտած թէ ան իր գործունէութեամբ եղած է այն միակ կազմակերպուած ուժը որուն շնորհիւ հայ ժողովուրդը կուրծք տուած է վերջին յիսուն տարիներու եկած ու գացած բոլոր վտանգներուն : Դասախօսութեան ներկայ եղած է նաեւ Արմէն Սամուէլ (զաւակը ընկ. Հրանդ – Սամուէլի) որ իր գոհունակութիւնը յայտնած է տիրող մթնոլորտէն եւ հակիրճ տեղեկութիւններ տուած է Ֆրանսահայ երիտասարդութեան մասին :

ՍԱՆ ՓԱՒԼՈՅԻ «Մելտոխոս» Հայ Երիտասարդաց Միութիւնը վեց հազար մեթրը տարածութեամբ հող գնած է որուն վրայ մարզադաշտ մը պիտի շինուի եւ մասնաւոր սրահ մը իբրեւ կեդրոն Երիտասարդացի :

ՊՐԱԶԻԼԻ Քոփա – Քապանա Փալաս պանդոկի մէջ վերջերս գեղեցկութեան մրցում մը տեղի ունեցած է : Պրազիլի իգական մարմնական գեղուհի ընտրըուած է Օր. Աննիկ անուն Հայուհի մը որ 1954 ին Ֆրանսայէն Պրազիլ գացած է ուր եւ հաստատուած է :

ԿԻՊՐՈՍԷՆ հայրենադարձներու թիւը 350ի կը հասնի :

ԻՄԱՍՏՈՒՆ ԽՕՍՔԵՐ

Ապրելու արժանի են անոնք՝ որ չեն վախնար մեռնելէ :

ԹԷՈՏՈՐ ՌՈՒԶՎԷԼԹ

×

Եսասիրութիւնը ա՛յնքան մեծ է որ, ամբողջ տիեզերքը չի կրնար զայն պարփակել : Որովհետեւ, եթէ ամէն մէկուն մէջ մուտք գործէր տիեզերքի բնաջնջումին եւ իր անձնական կորուստին միջեւ ընտրութիւն կատարելու երկընտրանքը, պէտք չկայ որ ես ըսեմ թէ ի՛նչ պիտի ըլլար պատասխանը :

ՇՈՓԵՆՀԱՈՒԸՐ

×

Ոչ մէկ փառք կը նմանի փառքին անոր՝ որ իր հայրենիքը փրկեց :

ԹԵՆՆԻՍԸՆ

ԱԽԱՁԱԿԱՊԵՏԸ

ԳՐԵՑ՝ ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍ ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ

— Լեռ կեանքիս աշխարհը եղած է, եւ ձեզմէ չեմ փախնիր, որովհետեւ մարդիկ էք, գազաններ չէք :

— Նայէ, հրացաններ ունինք :

— Անոնք արդարութիւնը պաշտպանելու կոչուած են, եւ ոչ թէ փոքրիկ մը սպաննելու :

Պետը ժպտեցաւ : Ցարդեցին գլխ ու խորին զանութեամբ ըսին թէ պարտաւորուած են ամէնքն ալ թողուլ իրենց հայրենի տունը, սիրելիները եւ պատիւնին պաշտպանելու համար լեռները քաշուիլ :

— Մեզմէ ոչ մէկը վատութեան նպատակով կոչուած է այս նուիրական մեծ գործին, բառ իրենց խանդավառ պետը, ձեզմէ ոչ մէկը դրամ շահելու եւ կամ հարուստները կողոպտելու միտքով հարկադրուած է արիւն թափել : Ամենեւին : Ընդհակառակն՝ մեր ամէնուս արդար պահանջքը միմիայն իրաւունքի պաշտպանութիւն է՝ զոր տանկոխ կ'ընէ համիտեան կառավարութիւնը : Ախ, փաքիր, դուն շատ երկիրներ տեսած ես, շատ կառավարութիւններ ուսումնասիրած ես : Կա՞յ ժողովուրդ մը որ արեան գետերու մէջ ապրի ; հարցուց : Այնքան ցաւալի էր անոր շեշտը, այնքան յուզիչ, որ ակամայ սիրտս եկաւ ու արտասուեցի : Այն վեհանձնութիւնը զոր տեսայ այդ բուռ մը քաջերուն մէջ, որոնք իրենց պատիւը ու երկրին արդարութիւնը պահպանելու համար հող ապաստանելու հարկադրուած էին, հոգիս համակեց ու ես ազօթք մը մրմնջելով հեռացայ :

— Օր մը առաջ ըսիք, անանկ չէ՞, ընդհատեց Ծահվար պէկ ներքին խռովքէ մը թելադրուած :

— Այո, պատասխանեց Աւազակապետը :

— Ախ, ուրեմն ճիշդ է : Կառավարութիւնը տեղեկագիր մը խնդրած էր ինձմէ թէ սահմաններուս մէջ հայ քօմիթէներ կա՞ն, թէ անոնցմէ մէկը տեսնուա՞ծ է եւ թէ անկարգութիւններ տեղի ունեցա՞ծ են : Ես չուարեր էի ու չէի գիտեր ինչ պատասխան տալս : Կը կարծէի թէ կուսակալ Թահիր փաշայի մէկ խաղն էր այդ : Բայց դուք ամէն բան լուսաբանեցիք : Հիմա որոշապէս կը յայտնուի թէ այդ մարդիկը մտնուած են, կամ ուրիշ կողմերէ եկած ատեն լրտեսուած են : Վերջապէս՝ դաւադրութիւն մը կայ անոնց շուրջ :

— Եթէ այդ այդպէս է, դուք ի՞նչ կերպով պիտի վերաբերուիք, ձեր վեհանձն տրամադրութիւնը, ի՞նչ պիտի ըլլայ այդ բուռ մը երիտասարդներուն նըկատմամբ :

— Մտիկ ըրէք, բարեկամս, դուք գիտէք թէ երդում բրած եմ նուիրական նիքեահիս վրայ որ ձեզմէ բան մը չըծածկեմ այն խոր համոզմունքով թէ դուք այն վատ ու դիմակաւոր մարդերէն չէք եւ իմ սեմերէս ներս դաւեր սարքելու չէք եկած : Քիչ մը առաջ ըսի թէ իմ ցեղապետական իրաւունքներս պահպանելու համար ամէն շողոքորթութիւն, ամէն հաճոյակատարութիւն զոր պիտի ընեմ համիտեան կառավարութեան՝ ամէնքն ալ ուշ կամ կանուխ ապարդիւն պիտի ըլլան ու ես աւազի վրայ հիմնուած պիտի մնամ :

Արդ, ցեղապետական իրաւունքներս կրնամ պահպանել, երբ ազատ ըլլամ եւ իշխելու լիազօրութիւնս գտնեմ ; Եւ ասիկա կ'ըլլայ, եթէ ներքին ուժով մը միանամ կեավուրներուն : Անոնք իրենց պատիւը պահպանելու համար արիւն կը թափեն, թող մենք ալ մեր իրաւունքին տէրը դառնալու նպատակով կուրծքերնիս բանանք : Ես այնպէս չեմ մտածեր ինչպէս կը մտածեն մեր յարակից ցեղապետներէն ոմանք : Իմ աչքս ներկայէն աւելի ապագային յառած եմ ու կը տեսնեմ թէ մեր ապագայի հորիզոնը շատ մըռայլ, շատ ամպկալեց ու շատ փոթորկայոյզ հորիզոն մըն է : Էհ, քանի որ բախտին բերմամբ տանիկ խումբ մը սահմաններուս մէջ ապաստանած է, ես պիտի ջանամ անկեղծ մտերմութիւն հաստատել անոնց հետ եւ ձեռքէս եկած օգնութիւնն ալ չխնայել : Միեւնոյն ատեն պիտի ամէն ճիգ թափեմ քիչ շատ խօսքէ հասկցող ցեղապետներուս մօտենալ ու անոնց տրամադրութիւնը յեղաշրջել : Միայն թէ ...

Ծահվար պէկ չկրցաւ շարունակել : Այդ բառը խեղդուեցաւ կոկորդին մէջ ու լըռեց :

— Ինչո՞ւ չշարունակեցիք, տարկեց Աւազակապետը :

— Ըսել կ'ուզէի թէ, մրմնջեց Ծահվար պէկ, ի՞նչպէս ներկայանալու է այդ խումբին :

— Անհոգ եղէք, այդ մասին սապէս կարգադրութիւն մը կ'ընեմ : Ես առաջուց անոնց պետին քով կ'երթամ, սրկէ նրկէ խօսքեր ընելէս ետքը ձեր մասին բացատրութիւններ կուտամ, ձեր տրամադրութիւնը կը յայտնեմ ու ձեր անձնուիրութեան անկեղծ ըլլալը կը հաւատացնեմ ամէն կերպով :

Նայինք, եթէ համոզուին՝ այն ատեն կուգամ ձեր քով ու միասին կ'երթանք որ տեսնուինք : Զի՞ ըլլար :

— Ասիկա ամէնէն լաւ միջոցն է : Բայց ո՞ւր պիտի գտնէք զանոնք :

— Ե՞ս, օհ, թափառելով կը գտնեմ, այդ խնդիր մը չէ :

Ու օր մը ետք կարծեցեալ փաքիրը լեռներու մէջ թափառելու գնաց : Զորս ժամէն վերադարձաւ ու յայտնեց այսպէս.

(Շար.)

Տէր եւ Տիկին Խաչիկ Փաստրմաճեան եւ զաւակը՝ Տիգրան, Տէր եւ Տիկին Վիքթոր Աւագեան եւ զաւակը՝ Անահիտ, Այրի Տիկին Աննիկ Փաստրմաճեան եւ զաւակը Թամար, Տէր եւ Տիկին Լեւոն Փաստրմաճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Կարօ Փաստրմաճեան եւ զաւակը, ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ մօր, հօրեղբօր կնոջ եւ ազգականին՝
ՍԱԹԵՆԻԿ ՓԱՍՏՐՄԱՃԵԱՆԻ
(Ծնեալ Նաճարեան)
մահը :

Յուղարկաւորութիւնը տեղի կ՚ունենայ այս Երկուշաբթի, ժամը 10·30ին : Հաւաքուիլ իրենց բնակարանը՝ 6 Րիւ տը Փառի, Մէօտէօն :

Մասնաւոր մահազդ ղրկուած չըլլալով կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել :

ՊԱՐՍԿԱՀԱՅ ԱՂԷՏԵԱԼՆԵՐՈՒ Ի ՆՊԱՍՏ

	Ն. Ֆ.
Պ. Զարտաքեան (Անիէռ)	100
Օր. Թ. Գնդունի	50
Պ. Գ. Հատրմեան	10

(Ստանալ «Յառաջ»էն) :

ՆՈՒԷՐ

Տիկին Վիքթորիա Գասապեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի, Տէր եւ Տիկին Ն. Մանուկեան քսան Ն. Ֆ. կը նուիրեն Շաւիլի դպրոցին, Տէր եւ Տիկին Գ. Մինասեան 20 Ն. Ֆ. Կապոյտ Խաչի Շաւիլի մասնաճիւղին :
(Ստանալ «Յառաջ»էն) :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ Տիկին Մելքոն Պետրոսեան եւ զաւակները Արա, Գրիգոր, Եղսաբէթ եւ Ազատուհի եւ ընտանեկան պարագաները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ եւ գրաւոր ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց կնոջ եւ մօր ՄԱՐԻԱՄ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ մահուան առթիւ :

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ազք. – Որբախնամ Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները, փոխան ծաղկեպսակի՝ ողբացեալ Պ. Ժիրայր Հացագործեանի յուղարկաւորութեան առթիւ : Վասպուրականի Հայր. Միութեան եւ Պ. Սեդրակ Կարապեանի կողմէ քսանական Ն. Ֆ., Պ. Վարդան Պանտիկեան եւ Պ. Պօղեանի կողմէ 10ական Ն. Ֆ.: Իսկ ողբացեալ Պ. Մկրտիչ Շէյխեանի յուղարկաւորութեան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի եղած են հետեւեալ նուիրատուութիւնները .— Պ. Պ. Ագպըյըքեան եւ Դանիէլ Հրատեանի կողմէ 20ական Ն. Ֆ., Պ. Պ. Յակոբ Փափազեան, Օննիկ Հայկազեան, Արմենակ Ալթունեան, Կոպեռ Բարսեղեան, եւ Հ. Բ. Ը. Մ.եան կողմէ 10ական Ն. Ֆ.:

Այս տխուր առիթով Ազքատախնամի վարչութիւնը իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Հացագործեան եւ Շէյխեան ընտանիքներուն :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Նուպար Յովհաննէսեան եւ ընտանիքը կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի առաւօտ, Փարիզի Հայ Կաթողիկէ Ս. Խաչ եկեղեցին, իրենց մօր՝
ՎԻՔԹՈՐԻԱ ԳԱՍԱՊԵԱՆԻ
մահուան քառասունքին առթիւ :

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները :

ՊԱՏԱՐԱԳ

Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ մէջ այս Կիրակի առաւօտ կը պատարագէ .— Վարագ Քհնյ. Աւագեան (Տէ-սինէն) :

× Թէյասեղան այսօր Շաբաթ իրիկուն եկեղեցւոյ խորհրդարանին մէջ :

Կ՚ՈՒԶՈՒԻ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանը պէտք ունի 25 – 40 տարեկան օրիորդի մը կամ տիկնոջ մը, որ ծանօթ ըլլայ հայերէն եւ ֆրանսերէն լեզուներուն :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի տեսչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Հ. Մինասեանէ 50 Ն. Ֆ., հանգուցեալ Տիկին Վիքթորիա Գասապեանի մահուան քառասունքին առթիւ :

ՀՐԱՉ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Այրի Տիկին Արշալոյս Հ. Սարգիսեան իր ամուսնոյն Հրաչ Սարգիսեանի մահուան ութերորդ տարեդարձին առթիւ 40ական Ն. Ֆ. կը նուիրէ Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցւոյ Կրթ. ձեռնարկներուն եւ Որբերու Օգն. Մարմնին :
(Ստանալ «Յառաջ»էն) :

"ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ"

1962 – 1963

Ուսումնական շրջանը կը բացուի ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ ԱՌԱՒՕՏ՝ ՍԵՊՏ. 24

Վարժարանի տեսչութիւնը՝ ծնողքներու ուշադրութեան կը յանձնէ այդ թուականը, խնդրելով որ երշդապահութեամբ, այդ օրը, դպրոց առաջնորդեն իրենց աշակերտ զաւակները :

26, Rue Troyon, SEVRES (S. et O.)
Tél. : OBS. 18-28

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Ֆ. Կ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի հայերէնի դասընթացքը կը վերաբացուի Հոկտեմբերի առաջին Հինգշաբթին (Հոկտեմբեր 4) :

Կը խնդրուի ծնողքներէն որ իրենց զաւակները արձանագրեն նոյն օրը, դիւրացնելու համար դասարաններու կազմութիւնը :

×

Ֆ. Կ. Խաչի Տէսինի Ազգային վարժարանը կը վերաբացուի 24 Սեպտ. Երկուշաբթի երեկոյեան ժամը 6էն սկսեալ :

Արձանագրութիւնները կը կատարուին դասաւանդութեանց ժամերուն, ուսուցիչ Պ. Թրազօշի կողմէ :

Կը խնդրուի ծնողքներէն շուտով արձանագրել իրենց զաւակները, դասաւանդութեանց կանոնաւորութեան համար :

×

Ֆ. Կապ. Խաչի Մարսէյլ քաղաքի մասնաճիւղին վարժարանը կը վերաբացուի Հոկտեմբեր 4ին :

Արձանագրութիւնները ամէն Հինգշաբթի կէսօրէ ետք ժամը 4–6, Ահարոնեան Ակումբին մէջ :

ԾԱԽՈՒ Է

Սիթրօէն «2 Ձի» կառք մը 1961 Մայիս, նոր մօտէլ, շատ լաւ վիճակի մէջ :

Դիմել ՅԱՌԱՋի խմբագրատունը ժամը 9էն 16 :

Կարելի է հեռաձայնել մանրամասնութեանց համար :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Ֆ. Կ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերուհիները Սեպտ. 26ին, ժամը 4ին : Շատ կարեւոր օրակարգ : Նոր վարչութեան ընտրութիւն :

Կ՚ՈՒԶՈՒԻՆ

Վարժ ձեռնարկուներ (անթրըփրընէօր) կանանց քոնֆէքսիոնի համար, ժիւփ, շըմիզիէ եւ հագուստ : Մաքուր գործ :

Ներկայանալ մօտէլով :

Դիմել .—

REFLETS DE PARIS
102, Rue d'Aboukir, Paris 2e
GUT. 23-36

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ներկայացուցչական ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջաններու մարմիններու ներկայացուցիչները այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, Մշակոյթի Տան սրահին մէջ : Կարեւոր օրակարգ : 1·— Զեկուցում պատգամաւորներու : 2·— Ընտրութիւն Շրջ. կոմիտէի :
(Շարունակութիւն նախորդ ժողովին) :

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէն ընդհ. ընկերական ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները ու նաեւ Վիքթոր (?) խումբի ընկերները այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, Օհանջանեան ակումբը : Շատ կարեւոր օրակարգ : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Սէն Ժերոմի Հ. Յ. Դ. Հայաստան ենթակոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, նախապէս որոշուած հաւաքատեղին : Շրջաններու ընկերներու բացակայութիւնը նկատի պիտի առնուի :

ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ
ԱՒԱՆԴԱԿԱՆ ՄԱՏԱՂՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆԸ

Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ Եկեղեցւոյ հողաբարձութիւնը կը ծանուցանէ թէ եկեղեցւոյ տօնախմբութեան աւանդական մատաղօրհնութիւնը տեղի կ՚ունենայ Կիրակի Սեպտեմբեր 30ին :

Այն բարեպաշտները որոնք կը փափաքին ողջ ոչխար նուիրել, պէտք է տեղեկացնեն մինչեւ Սեպտ. 23, Պ. Ա. Մարտիրոսեանի, 29 Րիւ Սէն Ժիւսթ, (Առնուվիլ) :

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ
ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ն. Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան :

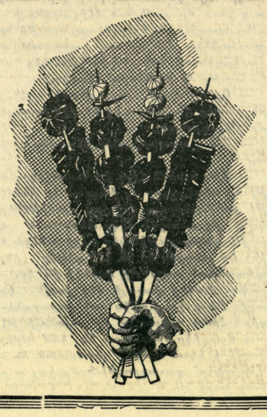
ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS - 6e — Chèque Postal : 1278-35

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ, Ս. Վրացեան, Բ. տպ. Պէյրութ, լաթակազմ, պատկերազարդ, 684 էջ	45 Ն. Ֆ.
ԳԻՐՔ ՃԱՆԱՊԱՐՀԻ, Եղիշէ Չարենց, Պէյրութ, 317 էջ	7·50 Ն. Ֆ.
ՄԱՀԵՐԳ, ձայնագրեալ, Քէմանչիստ Ռուբէն, Պէյրութ,	5 Ն. Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆԷ ՀԱՅԵՐԷՆ, Հ. Ե. Տէր Ղազարեան, Պէյրութ,	20 Ն. Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ ՀԱՅԵՐԷՆ, Մեսրոպ Նուպարեան, Պէյրութ	40 Ն. Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅԵՐԷՆԷ ԳԱՂՂԻԵՐԷՆ, Հ. Գ. Պայեան, Վենետիկ,	40 Ն. Ֆ.
ԱՌՁԵՌՆ ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅ. ԳԱՂՂ. Հ. Գ. Ստեփանեան, Վենետիկ	9 Ն. Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ, Ս. Գարամաճեան, Պէյրութ,	40 Ն. Ֆ.
ԱՆԳԼԵՐԷՆԷ ՀԱՅԵՐԷՆ ԲԱՌԱՐԱՆ, Յ. Յ. Չագմագճեան, Պէյրութ	40 Ն. Ֆ.
ԿԵԱՆՔԻ ՅՈՐՁԱՆՈՒՏԻՆ ՄԷՋ, Կ. Սասունի, Պէյրութ,	10 Ն. Ֆ.
ՁՐՈՅՑ, Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ, Ա. հատոր 3·50 Ն. Ֆ. Բ. հատոր 5 Ն. Ֆ.	

Առաքման ծախքը գնողին վրայ

ԳՐԱՏՈՒՆՍ ԿԵԴՐՈՆԱՏԵՂԻՆ Է
ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ՁԱՅՆԱԳՐԵԱԼ ԲՈԼՈՐ ԵՐԿԵՐՈՒՆ
ՃՈԽ ՄԹԵՐՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԵՒ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԵԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆՑ

ՃԱՇԱՐԱՆ
ԽԱՐ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԹԵՒԱՆԵԱՆ

Եւրոպական, հայկական եւ կովկասեան ընտիր ճաշեր :

Առաջնակարգ կովկասեան խորոված-ներ, շաշլիք, քարսքի :

ՀԱՃԵԼԻ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

Bar Américain

AU CŒUR MÊME DES CHAMPS-ÉLYSÉES

4, RUE ROBERT-ESTIENNE
(Rue Marbeuf) PARIS - 8e
Téléphone : BAL. 31-21
Métro : F. D. Roosevelt

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 Téléph. : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. Հատը 0.25 Ն. Ֆ.

ԿԻՐԱԿԻ 23 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

DIMANCHE 23 SEPTEMBRE 1962

38ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9412 38e ANNÉE

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 18ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5313

ԻՐ ԽՕՍՔԸ

ՆԻԿՈԼ ՎԵՐԾԱՆՈՂ (*)

Այս մէկ բառը պիտի բաւէ՞ր բնորոշելու մեր ողբացեալ ընկերը : Յատացնելու անոր արժէքը՝ իրրեւ միտք և փառատ :

Ամէն պարագայի մէջ, բառը շատ աւելի ծանր կը կշռէ մեզի համար, քան յայլարան ածականներու ամբողջ կոյտ մը :

Արդարեւ, ժամանակակից Վերծանողն էր Նիկոլ Աղբալեան : Բեղուն եւ մշտանորոգ : Տոկուն եւ բազմակողմանի : Իսկապէս անձման՝ իր մտածումի եւ աշխատանքի եղանակով, իր պրպտումի եւ հիւսուածքի նորութեամբ, եթէ ոչ յանդգնութեամբ :

Վտակի մը պէս կը հոսէին, օրինակ, իր նկարագրութիւնները հայ «գրիչ»ներու մասին : (Պատմութիւն Հայ Գրականութեան) : Կարդալով զանոնք, դուք ձեր առջեւ կը գտնէիք բնատանի դէմքեր : Ձեզի կը թուէր թէ անոնք ձեր աչքին առջեւ էին դեռ երէկ, թէ կ'ընդօրինակէին, կը գրէին, կը պատկերազարդէին հազարաւոր աչքերու տակ :

Մինչդեռ, դարերու փոշին խաւ կապած էր անոնց դէմքերուն եւ գործերուն վրայ :

Նիկոլ Աղբալեան գիտցաւ այդ փոշին մաքրել վարպետի հոտառութեամբ, եւ ձեր առջեւ պարզել իւրաքանչիւր գրիչի հազարամեայ պատկերն ու տրմաղան կառատակը :

Ան կրցաւ ճեղքել դարերու աղջամուղջը, գտնելով հայ միտքին ու գրքին երակները, անոր տեւականութեան եւ ծաւալման գաղտնիքը :

Նիկոլ մը միայն պիտի կրնար նկարագրել այդ «գրիչներուն ամենօրեայ տառապանքը», առանց գրագիտական մարտանքներ փորձելու : Որքան պարզ, այնքան խօսուն : Որքան մատչելի, այնքան խոր :

Որ ժողովուրդը ունեցած է այդքան «գրիչներ» ու «գրիչներ», «նուաստ» կամ «տրուպ» ծառաներ ու «մեղաւոր»ներ, որոնք սրբազան պարտականութիւն կը համարէին Աւետարան մը, պատմութիւն մը, Սաղմոս մը կամ այլապէս սրբազան գիրք մը օրինակել գիշեր – ցերեկ, ժամի մը աղօտ լոյսին տակ կամ լուսնի լոյսով խցիկի մը խորը : Փախուստի, աքսորի ճամբաներու վրայ : Ծղնարանի մը խոնաւութեան մէջ : Կէս անօթի, կէս կուշտ : Յաճախ ահուդողի մէջ :

Մելանը կը պակսէր, թուղթը կը փակէր, աչքերը սատայն կը հիւծէին : Եւ կը պատահէր որ ամբողջ աշխատանք մը փճանար, մոխիր դառնար, կամ գողցուէր եւ անհետ կորսուէր :

Մարդիկ նորէն կը սկսէին հաւաքել ու վերակազմել, որպէսզի կարելի ըլլար յաջորդութիւնը փոխանցել սերունդէ սերունդ :

Նիկոլ Աղբալեան այս բոլորը կը պատմէր, ոչ թէ իբրեւ հասարակ բանասէր, այլ վերլուծելով, վերծանելով, վերակենդանացնելով : Արուեստագէտի մը նախանձախնդրութեամբ :

Անշուշտ միեւնոյն շունչն ու հմտութիւնը պիտի սփռուէր իր միւս հատորներուն մէջ, եթէ արիւնը գլուխը չխուժէր տարիքի բեռէն եւ տառապանքի ծանրութենէն…

×

Նիկոլ Աղբալեան միեւնոյն ատեն այն բացառիկ դէմքերէն էր, որ լծուէին կ'ըմբռնէր հայ ժողովուրդին երկու հատուածներուն մտաւոր – գրական ճիգերը : Եւ իր արտադրութեանց համար կը մշակէր լեզու մը որ կրնայ իբրեւ տիպար ծառայել :

1920ին, երբ Հանրապետական Հայաստանի կրթական նախարարն էր, մանաւոր զուարթութեամբ կը դիմաւորէր Հ. Յ. Դ. 9րդ Ընդհանուր Ժողովին պատգամաւորները, տեսակէտներ ու բաղձանքներ կը յայտնէր, առաջարկներ, ծրագիրներ կը պարզէր : Բոլորը՝ մէկ մտահոգութեամբ, — կարելի եղածին չափ սերտ կապեր հաստատել երկու հատուածներուն մշակոյթին միջեւ :

Այդ այն օրերն էին երբ մարդ կրնար գրականութիւն մշակել կամ գիրք ու թերթ կարդալ՝ առանց իր գլխուն վերեւ զգալու համայնակուլ կեղր. կոմիտէի մը սատը : Առանց իր սեղանին վրայ տեսնելու անոր ուղեցոյց տասնաբանեան : Զարաչուք սանձը :

Ինչ որ չկրցաւ ընել այդ օրերուն, Նիկոլ Աղբալեան փորձեց իրագործել — ինք պիտի ըսէր՝ իրացնել — Արտասահմանի մէջ : Բեմով եւ գրիչով : Կենդանի խօսքով եւ ճեմարանով :

Ո՞վ պիտի կրնար համրել այն երախտաւոր բազմութիւնները, որ օգտուեցան իր շունչէն, հմտութենէն, ճարտասանութենէն :

Ամէնէն մռայլ պահերուն ալ, խորախորհուրդ, լաւատես, խանդավառ մարդարէի մը խօսքն էր որ կ'ալեկոծէր բազմութիւնները, երբ Նիկոլը կը տեսնէին բեմին վրայ :

Եթէ ուրիշներ կրթարան կը հիմնէին «ուսումն ջամբելու համար ազգային մանկտւոյն», Աղբալեան ամբողջ հաւատամք մը, դաւանանք մը կը դնէր Հայ Ճեմարանի հիմնարկութեան մէջ, Լեւոն Շանթի հետ :

Նիկոլ Վերծանող, միեւնոյն ատեն յեղափոխական, Հ. Յ. Դաշնակցութեան մէջ կը ներկայացնէր այն միտքը որ անդադար կը պրպտէ եւ նոր հորիզոններ կը բանայ : Բառ մը, խօսք մը իրեն համար դուռ կը բանար անհուն խորհրդածութեանց, յաճախ դառնալով նոր գիւտեր : Նոյնիսկ վարդապետութիւն :

Ուժ պիտի ունենա՞նք լեցնելու Նիկոլներու բացը, այս համատարած, յարաճուն ալեկոծութեան մէջ…

1947 Սեպտ. Շ.

(*) 1962 Օգոստ. 15ին լրացաւ Նիկոլ Աղբալեանի մահուան 15րդ տարեդարձը :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՃԱՌԷՆ ԵՏՔ

ԸՆԴԴԻՄՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԻ

Ֆրանսայէն արտասահման տը Կոլ կը քննադատուի, կուսակցութիւնները կը փորձեն կազմակերպել իրենց ընդդիմութիւնը թէեւ երբեք չեն կրցած միացեալ ճակատ կազմել :

Ի՞նչ կրնան ընել սակայն : Սահմանադրութիւնը անշուշտ իրենց ալ իրաւունքներ կուտայ, բայց պէտք է միատարր ըլլան որպէսզի կարենան բան մը ընել : Տարակարծիք իրենք իրենց մէջ ալ, Անկախ, Արմատական, Ընկերվարական, Ժողովրդական Շարժում պիտի չկարենան մէկ մարդու պէս կեցուածք մը ունենալ : Արդարեւ եթէ համաձայնին կրնան զանազան միջոցներու դիմել ձախողեցնելու համար նախագահին ծրագիրը : Նախ արգելքի բանաձեւ մը քուէարկել կառավարութեան դէմ որ կը ստիպէ հրաժարիլ : Կրնան նաեւ ծերակոյտին հետ միասին իրենք հանրաքուէ մը ներկայացնել շնորհիւ Սահմանադրութեան 3 եւ 11 յօդուածներուն : Կրնան վիճիլ եւ քուէարկել ինչպէս նաեւ ծերակոյտը, սահմանադրական իրենց բարեփոխումը ըստ 89րդ յօդուածին, վերջապէս կրնան հիմնական ելք մը գտնել, բայց ոչ ոք հաւանաբար համարձակի, այն է ըստ 68րդ յօդուածին Արդարութեան Բարձրագոյն Ատեանի առջեւ քաշել Հանրապետութեան նախագահը :

Հաւանական չի նկատուիր որ այս միջոցներէն մէկուն դիմեն կուսակցութիւնները : Կը կարծուի թէ պիտի փորձեն բարեփոխման հակածրագիր մը ներկայացնել, ինչ որ դժուար է : Ուրեմն կը մնայ արգելքի բանաձեւը :

Ընկերվարականները կ'ուզեն հակաճառութիւնը կազմակերպել երկրին եւ խորհրդարանին առջեւ : Ձեկոյց մը հրատարակած են, ուր կը չեշտեն թէ ստիպողական շատ մը հարցեր կան երկրին մէջ որոնք լուծումի կը սպասեն եւ նախագահը կը նախընտրէ նախ սահմանադրական բարեփոխումով զբաղիլ : Եւ հոն հասնելու համար կը դիմէ սահմանադրական նոր եւ փառաւոր բռնաբարումի մը :

× Զուիցերական մամուլն ալ շատ խիստ լեզու կը գործածէ : Լա Սիւիս կը գրէ թէ իր եօթնամեակին վերջաւորութեան, Հանրապետութեան նախագահը պիտի ըսէ թէ իրերը ըլլալով ինչ որ են, չի կրնար հրաժարիլ վերընտրութենէ մը : Թրիպիւն տը Ժընեւն ալ շատ ճարպիկ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՄՔԵՐԸ

Ջ. ՆԵՀՐՈՒ

Հնդկաստանի վերջին փոխ – արքան՝ Լորտ Մաունթպաթըն Նեհրուի մասին կ'ըսէր .— « Պետական մեծ մարդ մըն է եւ նոյնիսկ պարզապէս՝ մեծ մարդ մը » : Եւ վարչապետին քոյրը կ'աւելցնէր .— « Եւ մանաւանդ ազուոր մարդ մը եւ աղքատ մարդ մը » :

Ինչպէս կարելի է աւելի լաւ սահմանել զինքը, կ'աւելցնէ «Մոնտ»ի յօդուածագիրը՝ Ժան Հուտտը : Այս զգայուն դէմքը, կրակոտ աչքերով, միջազգային բեմին գլխաւոր դէմքերէն մէկն է, բայց նաեւ այս աշխարհի սակաւաթիւ զօրաւորներէն որուն պարզութիւնը չէ խաթարուած իշխանութեամբ : Մտածկոտ նայուածք մը, բարեկամական ժպիտ մը, քիչ մը տխուր, գրեթէ ամչկոտ երեւոյթ մը իրեն կուտան խոր մարդկութիւն մը որ իր յատկանշական գիծն է :

Ըստ բոլոր երեւոյթներուն արժանի է Փանտիթ տիտղոսին (իմաստուն) :

Իմաստուն բայց տանջուած, խոստովանող «Արեւելքի եւ Արեւմուտքի տարօրինակ խառնուրդ մըն եմ, ոչ մէկ տեղ իմ տեղս եմ, ոչ մէկ տեղ իմ տունս եմ» կը գրէ իր ինքնակենսագրութեան մէջ : Այս է իր կեանքին հակասութիւնը, Քէմպրիճի այս ուսանողը բրիտանական բանտերուն վարժուած է, այս ազնուականը ընկերվարութեան անցած է, Կանտիի այս աշակերտը չարհամարհէր ուժը :

1889ին, Ալլահապատ ծնած, Բրահման ընտանիքի մը կը պատկանի (բարձրագոյն դասակարգ) : Անգլիա կը ղրկուի, 16 տարեկանին Հարոյի մէջ կատարելագործելու համար իր ուսումը, ապա Քէմպրիճ :

23 տարեկանին Հնդկաստան կը վերադառնայ, իրաւաբանական ուսումները վերջացուցած : Ի՞նչ պիտի ընէ : Հետեւի՞լ հօրը կողմէ գծուած ճամբուն : Հայրը հարուստ եւ ազդեցիկ փաստաբան է : Երեւութապէս այո, քանի որ կ'արձանագրուի փաստաբաններու կաճառը եւ իր դասակարգէն աղջկան մը հետ կ'ամուսնանայ : Բայց Կանտիին կը հանդիպի եւ իր կեանքին ընթացքը կը փոխուի : Ինք,

կը գտնէ նախագահին վարուելակերպը որ նուազագոյն կարեւորութեան կը հասցնէ հանրաքուէի իր հարցումին ծանրակշիռ բնոյթը եւ շատ չողոքորթ կարեւորութիւն մը կուտայ ժողովուրդին որ պիտի քուէարկէ :

Թաս գործակալութիւնն ալ դէմ է տը տը Կոլի ճառին, որովհետեւ տը Կոլ կ'անտեսէ խորհրդարանի իրաւունքները… :

որու շնորհուած էր երջանիկ եւ լիացած կեանք մը, պայքարը կ'ընտրէ, աղքատութիւնը, բանտը (ուր երկու անգամ աւելի ժամանակ պիտի անցընէ քան համալսարանը) :

Մտածէ «Քոնկրէս»ի կուսակցութեան շարքերը որոնք Կանտիի ձեռքը ազգայնական պայքարի ահարկու գործիք մը դարձած են եւ 1929ին Նախագահ կ'ընտրուի : Երբ վերջին աշխարհամարտին վերջաւորութեան, ժամը եկած է Անգլոյ համար որ պատուէ 1939էն ի վեր քանիցս կրկնած անկախութեան խոստումները, Անգլիացիները փանտիթ Նեհրուի կը դիմեն առժամեայ կառավարութիւն մը կազմելու համար :

Եւ, մօտ վաթսուն տարեկան է երբ իշխանութեան գլուխ կը հասնի ան որ կը հաստատէ .— « Ինչ որ կը նախընտրեմ Հնդկաստանէն վերջ, անգլիական բանաստեղծութիւնն է», ան որ կը սիրէ « լեռները, կենդանի ջուրը, երախաները, ստանամանիքները, հաճելի խօսակցութիւնները, կենդանիները», ան որ կ'ատէ «շահագործումը, դաժանութիւնը եւ այն անձերը որոնք, յանուն Աստծոյ, յանուն ճշմարտութեան եւ հանրային բարիքին կը զրաղին գլխաւորաբար իրենց բոյներուն մէջ փետուրներ դնելով» :

Այս գաղափարապաշտը անմիջապէս ստիպուեցաւ զիջումներ ընելու : Նախ՝ մահմետական պարագլուխն է՝ Ալի Ճինահն որ Փաքիստանի անկախութիւնը կը պոկէ, անդամահատելով Հնդկաստանը որ կը զրկուի երեք հարուստ գաւառներէ եւ միւս երկուքին կէսէն : Նեհրու, մահացած հողով ստիպուած է համակերպիլ :

Աւելի ուշ, կ'ուզէ որ Հնդկաստան անպայման մնայ Համարակապետութեան մէջ, ինք որ 1928ին կ'ըսէր «իրական անկախութիւն չկայ ցորչափ որեւէ կապ մնայ Անգլիոյ հետ » :

Կանտիի աշակերտը, բռնադանդութեան վարդապետութենէն կը ներշնչուի, բայց «իրատես ձեւով» : Միշտ երազած է ճարտարարուեստականացած Հնդկաստան մը, արդի զօրաւոր պետութիւն :

Ի՞նչպէս իրագործել այս երազը 440 միլիոն հոգիներով, որոնց մեծամասնութիւնը անգրագէտ է եւ քանի մը դար ետ : Տեսակ մը «ընկերվարական» ձեւի ընկերութիւն մը հաստատելով հնգամեայ ծրագիրներով : «Ընկերվարական քարոզիչներ չենք, կ'ուզենք միայն երկիրը առաջնորդել բարգաւաճման եւ անմիջական կերպով կեանքի մակարդակը բարձրացնել եւ ջնջել ընկերային տարբերութիւնները » :

Բայց կարեւոր հարցը տեսակ մը հոգեբանութիւն ստեղծելն է, ժողովուրդին մէջ : Անշուշտ սահմանադրութիւնը որ կը յաւակնի Հնդկաստանը վերածել «աշխարհի մեծագոյն ժողովրդավարութեան» եւ կ'արգիլէ որեւէ խտրականութիւն դասակարգերու միջեւ, տեսական կը մնայ : Բայց Նեհրու յոյս ունի եւ աքանչելի անդորրութեամբ է որ կ'ըսէ « մեր ընկերութեան մէջ ներքին փոփոխութիւնները արագ են » :

Նոր Տելհի ուր կ'ապրի աղջկանը հետ, կնոջը մահէն ի վեր, մեծ ճերմակ պըն – կալոյի մը մէջ որու միակ պերճանքը հիանալի պարտէզ մըն է, Փանտիթը, 73 տարեկան պիտի ըլլայ Նոյեմբեր 14ին եւ կ'ուզէ նուազ յոգնեցուցիչ գործ մը ընել : Ի՞նչ պիտի պատահի եթէ քաշուի : Քոնկրէս կ'ընէ, կ'ըսէ : Պէտք է իր լաւատեսութիւնն ունենալ վստահելու համար պառակտուած կուսակցութեան մը և իր համեստութիւնը հերքելու համար ինչ որ բացայայտ իրողութիւն է՝ կեդրոնախոյս բոլոր ուժերու դէմ (դասակարգ, լեզուներու բազմապատկութիւն, տեղացիութիւն եւն.) միակ միացնողն է :

Այսօր Հնդկաստանը՝ Նեհրուն է :

ԴԵՐԵՆԻԿԸ 85 ՏԱՐԵԿԱՆ Է...

Նա եկաւ մեր որբանոցը առանց ուղեկցող անձանց եւ առանց նախազգուշացնելու իր գալստեան մասին: Նրա եղբայրը, սակայն, պարոն Գէորգ Դեմիրճեանը, որը մեր որբանոցի տնտեսն էր, մի խումբ որբերի անպաշտօն կերպով ազդարարեց․

— Այսօր երեւի Դերենիկը գայ :

— Ո՞վ է Դերենիկը,—հարցրինք մենք:

— Քանի՞ Դերենիկ կայ, Դերենիկ Դեմիրճեանը, պատասխանեց նա, շոյելով իր սեւ ու թաւ, սեպաձեւ մօրուքը:

Դերենիկ Դեմիրճեան: Ես կարդացել էի նրան: Մեծ տպաւորութիւն էր թողել ինձ վրայ «Աւելորդը», որը լոյս էր տեսել Բաքուի «Գործ» ամսագրում: Դեռ թարմ էր նրա «Գարուն» քառեակների գրքոյկի բուրմունքը: Ես տեսել էի Թումանեանին, Տէրեանին, Շիրվանզադէին, հէնց այդ որբանոցում հանդիպել էի Լեւոն Շանթին, իսկ հիմա, համեցէք, նոր անակնկալ, ինձ վիճակուած է տեսնել Դերենիկ Դեմիրճեանին :

Ես յիշեցի Դեմիրճեանի բանաստեղծութիւնների ժողովածուի հեղինակային լուսանկարը: Լայն ճակատ, կարճ, բայց թաւ մօրուք, սեւ փողկապ եւ աչքերից նայող մի զոյգ անհանգիստ աչքեր: Այսօր ես կը տեսնեմ ահա այդ Դեմիրճեանին: Ես որոշեցի որբանոցից դուրս չգալ, չնայած օրը Կիրակի էր :

Ճաշից յետոյ, որբանոցի պատշգամբում երեւաց սեւ անձրեւանոցով եւ ընդհանրապէս ոտից գլուխ սեւ հագած, բարձրահասակից վար, միջահասակից վեր մի··· չափահասութիւն : Նա մաքուր սափրուած էր, դէմքին՝ բուսականութեան ոչ մի նշոյլ: Ես կարող էի նրա վրայ ոչ մի ուշադրութիւն չդարձնել, եթէ տնավարի նրան չմօտենար մեր տնտեսը՝ պարոն Գէորգ Դեմիրճեանը:

— Դերենի՞կ ...

Կասկածել չէր կարելի, Դերենիկ Դեմիրճեանն էր: Ես յիշեցի նրա լուսանկարը, մտքումս հանեցի բեղ–մօրուքը, աւելացրի մի քանի կնճիռ, գլուխը ծածկեցի սեւ կեպիով··· եւ ստացուեց ··· ահա այդ Դերենիկ Դեմիրճեանը :

Նրանք արագ իջան որբանոցի ընդարձակ բակը եւ գնացին դէպի խոհանոց : Մի քանի որբեր հետեւեցին նրանց, որոնց թւում նաեւ ես: Դռների մէջ հարցրեց որբերից մէկին․

— Սովորո՞ւմ ես :

— Այո՛ :

— Մեծանաս, ի՞նչ ես ուզում դառնալ:

— Պովր ...

— Խոհարա՞ր ...

— Պովր, — պնդեց տղան :

— Դո՞ւ ինչ ես ուզում դառնալ, — դիմեց նա մի ուրիշի :

– Պահեստապետ :

Այսօրուայ պէս յիշում եմ Դեմիրճեանի եղբայրակցութիւնը :

— Ժամանակի նշան է ,— փնթփնթաց նա, ասես ինքն իրեն :

Յետոյ նա եղաւ հանդերձատանը, մըտաւ ննջարանները, արագաքայլ վար իջաւ քարէ սանդուխներով եւ դուրս եկաւ նորից որբանոցի բակը :

— Զօրանո՞ց է եղել.— Հարցրեց նա, կկոցուն աչքերով դիտելով սեւ, քարաշէն շէնքի ճակատը :

— Զինուորական հիւանդանոց, — ասեց պարոն Գէորգը, յետոյ առաջարկեց, — գնանք կառավարիչի մօտ :

— Ի՞նչ եմ անում կառավարչին, — առարկեց Դեմիրճեանը, սեւ ժիլետի գրպանից դուրս քաշելով արծաթափայլ ժամացոյցը :

Ու առաջ անցաւ :

— Գնացի՞ր, Դերենիկ, — հարցրեց պարոն Գէորգը :

— Գնամ: Անցնեմ մի՝ քաղաքային հիւանդանոց :

« Դերենիկը » գնաց : Պարոն Գէորգի հեղինակութիւնը կրկնապատկուեց, եռապատկուեց իմ աչքում: Նա կարող էր հայ գրող Դերենիկ Դեմիրճեանին պարզապէս Դերենիկ անուանել ...

×

Քսանական թուականների սկզբներին էր :

« Մարտակոչ »ի խմբագրութիւնից դուրս եկանք Զարենցի հետ :

— Ուզո՞ւմ ես գնանք Դերենիկի մօտ:

– Ո՞վ է Դերենիկը ,— հարցրի ես, աղօտ կերպով զգալով ինչ որ զուգադիպութիւն :

— Քանի՞ Դերենիկ կայ· Դերենիկ Դեմիրճեանի մօտ, — եղաւ պատասխանը : Ես նայեցի Զարենցին: Երկրորդ մարդը, որն իրաւունք ունէր Դերենիկ Դեմիրճեանին պարզապէս Դերենիկ անուանելու ...

— Ի՞նչ ես նայում երեսիս, ծանօթ չե՞ս հետը, գնանք, ծանօթացնեմ : Զարմանալի արձակագիր է Դերենիկը ... Պատահական մի նախադասութիւն արտագրիր նրանից մի կտոր թղթի վրայ եւ տուր ինձ՝ առանց ասելու, թէ ումն է, ես կ'ասեմ, որ Դերենիկի գրչի գործն է: Ինքնատիպ գրող է, իսկական գրող ...

Դերենիկը տանը չէր :

Յետագայում, մինչեւ 1936 թուականը եւ 1954 թուականից մինչեւ իր մահը մենք շատ հանդիպումներ ունեցանք, ստեղծուեցին անգամ մտերմական յարաբերութիւններ ու հիմա, յիշելով նրան, ես ասում եմ մտքումս, Դերենիկը 85 տարեկան է ...

... Այո, լրացաւ մեր արձակ գրարուեստի յանդուգն նորարար եւ վաստակաւոր մշակ Դերենիկ Դեմիրճեանի 85-ամեակը: Նա երկար ապրեց, բայց չկարողացաւ ծերանալ :

Դեռ երկար ժամանակ նրա արձակը, նրա ոճն ու լեզուն, նրա հնարքներն ու հնարանքները կը մնան չգերազանցուած եւ առաջաւոր :

Նա հաստատուն քայլերով մտաւ դասականների դասը, մինչեւ վերջ ապրելով ստեղծագործական յաղթանակի ուրախութիւնը :

Ու քայլում է նա այսօր մեզ հետ, հայկական արձակի վեթերան, 85ամեայ պիոներ, մեծահասակ ու մեծանուն Դերենիկը :

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԱՀԱՐԻ

ԴԵՐԵՆԻԿ ԴԵՄԻՐՃԵԱՆ

(1877 – 1956)

ԽՄԲ.— Ժողովրդական գրողին մահուան Ե· տարելիցին առթիւ, Վ· Նալբանդեան Երեւանի մէջ ստորագրած է հետեւեալ գրութիւնը , զոր կուտանք ստորեւ՝ արեւմտահայերէնի վերածումով :

Հինգ տարի առաջ Դեկտեմբեր 6ին, հայ գրականութիւնը կրեց անդառնալի կորուստ մը: Արդարեւ, այդ օր դադրեցաւ բաբախելէ խորհող, տաղանդաւոր գրագէտ՝ Դերենիկ Դեմիրճեանի հայրենասէր եւ հայրենանուէր սիրտը, դադրեցաւ աշխատելէ անոր ինքնատիպ, մըշտարթուն եւ հետախուզող, խորհող եւ փիլիսոփայող փայլուն միտքը :

Կորուստը առանձնապէս ծանր եղաւ բոլոր անոնց համար, որոնք Դեմիրճեանի մեծ վաստակին առջեւ գլուխ խոնարհելով՝ անոր գրական տաղանդին երկրպագուն ըլլալէ զատ, բախտը ունեցած են անձամբ, մօտէն ճանչնալու զինքը, ու գոնէ մէկ անգամ երջանիկ առիթ պատեհութիւն ընձեռած է իրենց մտիկ ընելու իրեն այնքան յատուկ խոր, պարզ այլ սրամիտ խօսքերն ու զրոյցները : Ու իրաւամբ, որքան շատ բան կուտային մարդուն մտքին ու սրտին անոր մտահարուստ զրոյցները, մտածումները եւ խորհուրդները: Ամէն անգամ իրեն լսելու ատեն մարդ կարծես կը բարձրանար իր աչքին, տեսակ մը կը լեցուէր իմաստութեամբ եւ փխտութեամբ, յոյզով եւ յոյսով: Եւ ամէն անգամ իրեն լսելու ատեն, անոր հետ խօսած ժամանակ մարդ կը համակուէր տաք, նուրբ զգացումով մը, ազնիւ հպարտութեամբ մը, թէ որքան լաւ է, որ կայ, կ'ապրի եւ կը ըստեղծագործէ բնութեան պարգեւներով առատօրէն օժտուած այդ իմաստուն ծերունին, հայ դասական գրականութեան հարուստ աւանդութիւններով ապրող այդ սքանչելի տաղանդը :

Դեմիրճեանի բազմահարուստ, իմաստութեամբ լեցուն ստեղծագործական կեանքը հարազատ ազգին, անոր մշակոյթին եւ գրականութեան անշեղ կերպով ծառայելու, հայրենիքին անսահմանօրէն նուիրուած ըլլալու փայլուն օրինակ մըն է, ուսանելի մեծ դպրոց մը :

Իր ամբողջ կեանքին ընթացքին կ'աշխատէր իր ազգին համար՝ իմաստուն կերպով խօսելով անոր սրտին նուրբ լարերուն հետ, հարազատ շունչով վեր առնելով անոր տանջանքն ու տենչերը: Այրեցաւ այդպէս իր ստեղծագործական կեանքին վեց տասնամեակներուն ընթացքին եւ այդպէս ալ այրուելով մարեցաւ՝ ձգելով հարուստ գրական ժառանգութիւն մը, բարի համբաւ եւ անուն մը . . .

Դեմիրճեան սիրած է իր ժողովուրդը, արդար քրտինքով ապրող « հասարակ մարդը»: Նոյն կիրքով ան մերժած է պաշտպանել կեղեքումն ու անարդարութիւնը: Այս զգացումները իր մէջ ծնունդ առած են մանկութենէն, զոր անցուցած է գրկանքներու մէջ :

Արդարեւ, հայ գրագէտին թշուառ եւ անօգնական վիճակը բաժին ինկաւ նաեւ գաւառացի սկսնակ գրագէտին: Օրուան ապրուստը հայթայթելու համար Դեմիրճեան ստիպուած էր զանազան եւ հոգեմաշ աշխատանքներ կատարել. մէկ մը աշխատելով օթերեւութաբանական կայանի մը մէջ, իբրեւ դիտող, մէկ մը՝ իբրեւ գիւղի մը նամակատան պաշտօնեայ, կամ՝ ինչպէս ինք կ'ըսէր, «կառապաններու գլխաւորի» պաշտօնին մէջ, մէկ մը՝ իբրեւ քարտուղար Բարեգործական ընկերութեան մը մէջ : Դառնութիւնները եւ գրկանքները յաղթահարելով կը յաջողի միջոցներ հայթայթել եւ մեկնիլ Զուիցերիա՝ բարձրագոյն կրթութիւն ըստանալու համար: Ժընեւէն վերադառնալէն ետք 1910ին կը նշանակուի Թիֆլիսի Գայանեան աղջկանց դպրոցի Հայոց լեզուի եւ գրականութեան դասատու : Այդ շրջանէն կը սկսի ձեւաւորուիլ Դեմիրճեանի գրական տաղանդը :

1925ին կը տեղափոխուի Երեւան եւ իրեն յատուկ եռանդով կը լծուի հայ գրականութեան ծառայելու նուիրական գործին :

Բարդ, որոնումներով հարուստ ճամբայ կտրած է Դեմիրճեանի գրական տաղանդը: Իր գրական բոլոր սեռերուն հիմնական նիւթերը կապ ունին Հայութեան ցաւերուն, տառապանքներուն եւ անոր գոյատեւելու պայքարին հետ : Մէկ խօսքով ժողովրդասէր եւ հայրենասէր գրագէտ մըն էր: Դեռ 1913ին գրած « Լենկ – Թեմուր » քերթուածին մէջ Դեմիրճեան յատկապէս կը շեշտէ այն գաղափարը, թէ բոլոր օտար բռնապետները կուգան եւ կ'երթան, բայց իր ազգային անկախութեան, իր ինքնուրոյն գոյութեան համար պայքարող հայ ժողովուրդը կայ եւ կը մնայ մինչեւ վերջ՝ իր

ՍԻՐՈՅ ԱՂԵԽԱՐՇ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

(ՇԱՐԼՈԹ ԵՒ ՄԱՔՍԻՄԻԼԻԷՆ)

1856ի Մայիս ամսուն, Պելժիոյ արքունիքը խրախճանքի մէջ էր: Աւստրիոյ կայսեր եղբայրը՝ Մեծ Դուքս Մաքսիմիլիէն — որ իր մտերիմներուն կողմէ Մաքսի էր յորջորջուած — Եւրոպայի մէջ շրջապտոյտի մը ձեռնարկած ըլլալով պիտի անցնէր Պրիւսէլէն :

Լէոփոլտ Ա·, որ պաղարիւն ու սառնասիրտ անձ մըն էր, նոյնպէս մտադրուած էր արտօրանքի մը: Պատճա՞ռը : Վեհապետը աղջիկ մը ունէր, Շարլոթ, որ շուտով պիտի թեւակոխէր իր տասներեց տարեկանը եւ ուրեմն ամուսնութեան տարիքին էր հասած :

Մնաց որ, զրոյց մը շրջան կ'ընէր, որուն համաձայն, Մաքսիմիլիէն որ 24 տարեկան էր եւ ծնած էր Շէօնպրիւնի մէջ ճիշդ այն ամսուն երբ իր աչքերը կը փակէր Արծուիկը, իր շրջագայութեան ձեռնարկած էր միակ նպատակ ունենալով այցելել եւրոպական արքունիքները իրեն կեանքի ընկեր մը ճարելու համար :

Եւ սակայն, Մաքսի իր կուրծքին տակ կը կրէր նաեւ դժբախտ եւ յուսախաբ սիրոյ մը խոցերը : Խելագարի նման սիրահարուած էր Վիէննայի Վիւրթէնպէրկի դեսպանին աղջկան՝ կոմսուհի Լինտընի որուն ծաղիկներ ալ ղրկած էր բազմաթիւ անգամներ :

Կայսրը՝ Ֆրանսուա – Ժոզեֆ եւ Մեծ դքսուհի Սոֆի՝ իրենց մայրը, Մաքսիի այս քայլը անպատշաճ գտնելով եւ ուզելով առաջքն առնել նորանոր գայթակղութիւններու, որոշած էին նախ Մաքսիմիլիէնը ճամբել Թրիէսթէ, հոն, ծովուն օդին դիմաց անոր տրամադրութիւնները փոխելու եւ հետզհետէ սաստկացող սիրոյ կրակը մարելու միտումով :

Թրիէսթէէն վերադարձին, նոր ծաղկեփունջի մը առաքումը պատճառ կը դառնայ որ այս անգամ Մաքսիմիլիէն ուղարկուի Փոքր – Ասիա եւ Եգիպտոս, նաւատորմի հրամանատարի պաշտօնով : Այս վերջին «աքսոր»էն վերադարձին, Մաքսիմիլիէն՝ որ միշտ կը սիրէր Կոմսուհի Լինտընը, նոր ծաղկեփունջ մը չուղարկէր անոր, ոչ թէ անոր համար որ կը վախնար նոր «աքսոր»է մը, այլ պարզ այն պատճառով որ Վիւրթէնպէրկի դեսպանը եւ իր ընտանիքը մեկնած էին Վիէննայէն :

Այն ատեն, կայսրը խորհեցաւ իր եղբայրը ամուսնացնել Փորթուկալի իշխանուհիի մը հետ, սակայն այս գործն ալ վիժեցաւ, վասնզի իշխանուհին հարսանեկան հանդերձանքի պատրաստութենէն իսկ առաջ մահացաւ :

Մաքսիմիլիէն , իր կողմէն, կարծես ջանք կը թափէր այլեւս երբեք չմտածել գեղանի Լինտընի մասին եւ զայն մոռնալու համար օրն ի բուն կը շրջագայէր իր նոյնքան գեղանի հարսին՝ կայսրուհի Սիսիի հետ :

Պէտք էր վերջ տալ թնճուկին: Եւ ահա, ճիշդ ատոր համար էր որ կայսրը իր եղբայրը կ'ուղարկէր մայրաքաղաքէ մայրաքաղաք՝ կին մը ճարելու համար··

Երբ Մեծ Դուքսը Պրիւսէլ հասաւ, արդէն մոռցած էր իր օգոստափառ եղբօր խորհուրդները: Իրեն համար կարծես աւելի հետաքրքրական էին Լէքընի պալատի պարտէզին զմայլելի ծաղիկները եւ արքունի ոսկեճամուկ կառքերը, քան իշխանուհի Շարլոթը: Չէր նկատած նոյնիսկ թէ երիտասարդ իշխանուհին առաջին իսկ հանդիպումին սիրահարած էր իրեն ... –

Մեծ Դուքս Մաքսիմիլիէն գեղանի երիտասարդ մըն էր: Նրբամարմին ու բարձրահասակ, ծաւի ու կապոյտ աչքեր, խարտեաշ վարսեր, որոնց խոպոպները կը կախուէին իր ծոծրակէն վար :

Այս բոլոր ներդաշնակութեանց միջեւ կար խոտոր համեմատող կէտ մը՝ Մեծ Դուքսին հապսպուրկեան կզակը, որուն աններդաշնակ գոյութիւնը կիսով չափ պարտկելու համար Մաքսիմիլիէն դիմած էր հնարքի մը: Մէջտեղէն սանտրուած մօրուք մը, ճեղքով մը երկուքի էր բաժնուած, պարտկելով Դուքսին կզակին հապսպուրկեան բնոյթը ···

Արդարեւ, գլուխ գործոց մըն էր այս հնարքը եւ իշխանուհի Շարլոթ Մեծ Դուքսին մօրուքին հմայքը անդիմադրելի էր գտած ...

Սակայն Շարլոթի համակրանքը դէպի Մաքսիմիլիէնը երբեք ալ այս վերջինոյն կողմէ ուշադրութեան առարկայ չէր դարձած, այնպէս որ իր մօր ղրկած վերջին նամակին մէջ յիշատակութեան նըշոյլն իսկ չկար Շարլոթի մասին : Կը խօսէր միայն Պելժիոյ մասին որ կ'ընդունէր իբր մանրանկար երկիր մը որուն բովանդակ տարածութիւնը կարելի էր կտրել ու անցնիլ երկու ժամէն, կը նըկարագրէր դքսուհի Պրապանի — Աւստրիոյ նախկին Մեծ Դքսուհիներէն — դիմագիծը, որ, կ'ըսէր, Պելժիոյ կերակուրներով զարհուրելիօրէն գիրցած էր :

Իրեն ղրկուած պատասխանին մէջ կը յանդիմանէին զինքը ու կ'ըսէին թէ «փոխանակ յուշագրող մը ըլլալու, թող ըզբաղի իշխանուհի Շարլոթի անձով ...»:

Իր անտարբերութեան բարձունքէն վար իջնելով Մաքսիմիլիէն կը սկսի ուշի ուշով դիտել իշխանուհի Շարլոթը :

(1 Շար·)

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

«ՀԱՆԴԻՍԱԿԱՆ ՊԱՏԱՐԱԳ»

ԽՄԲ.— Հռոմի Ուրբանեան Վարժարանի երաժշտապետ Հ. Լաուրէթօ Պուչչի հետեւեալ կարծիքը յայտնած է՝ Պոլսահայ երգահան Էտկար Մանասի *Հանդիսական Պատարագ* երգատետրին մասին, զոր ներկայացուցած էր իր առենին մեր աշխատակիցը (*Յառաջ*, 15 Օգոստ. 1962):

Կուռ եւ կարելի առարկայական խօսքով կ'արտայայտեմ իմ կարծիքս այդ երկին մասին: Կարծիքս կը վերաբերի միմիայն անոր երաժշտական բաժինին: Արդարեւ, անտեղեակ ըլլալով Հայ Եկեղեցւոյն ու Պատարագամատոյցին, չեմ կրնար երկը քննարկել՝ Պատարագամատոյցի Երաժշտութեան դժուարին արուեստին վեղարփառական առեւալներուն ամէնէն կարեւորին, երգի եւ բնագրի չարամերձութեան լոյսին տակ:

Քանիցս եւ ուշի ուշով թղթատեցի ամբողջ Երկը՝ դաշնակի ընթերցումով: Ըստ իս, բացայայտ են անոր մէջ հետեւեալ գրական կարեւոր տարրերը.—

Մեծածաւալ գործ մըն է, զոր կ'ամբացնէ նոյնքան ծաւալուն, անվարան եւ լուրջ երաժշտական յօրինուածք մը: Շնորհիւ բազմերգութեան եւ ներդաշնակութեան զօրաւոր արուեստանքին, երգասացութիւնը կը հասնի պայծառ եւ լաւ շղթայուած՝ իր ընդհ. հարթ եւ ցրցանցիկներուն կատարումին մէջ: Նոյնքան զօրաւոր է խմբասացութիւնը որ միշտ արտայայտիչ եւ երկխօսած, առէպ կը հասնի պատկառելի թռիչքով բարձունքներու: Շատ լաւ եւ արեւելեան ոգիին աւելի մօտ են մեներգի մասերը քան թէ խմբականները: Լաւ է գործնական բաժինը, ուր առէպ սակայն երգեհոնէ աւելի՝ դաշնակի յատուկ (էջ 10, 11, 15, 16, 27, 70, 79) եւ նուագախմբային (էջ 3, 4, 5, 6, 7, 9, եւայլն..) դարձուածքներ կը մատնանշուին:

Ըստ իս, այդ երկին մէջ կան եւ բացասական տարրեր.—

Անոնցմէ ամէնէն կարեւորը այն է, որ շարադրութիւնը իր ամբողջութեանը մէջ կ'անտեսէ (կը խորհիմ՝ կամայ) այն նրբանշումները, զորս երաժշտական արուեստը կատարած է իր պատմութեան վերջին 60 տարիներու ընթացքին:

Յարգելի է անշուշտ հեղինակին այդ կամայ ընտրութիւնը: Բայց ի՞նչպէս հաշտեցնել այն եղելութեան հետ, որ Եկեղեցին պատարագամատոյցին մէջ ընկալած է երաժշտութիւնը իբրեւ «արուեստի տարազ» եւ իր լինելութեան ամբողջ կարելիութիւնով, թէկուզ սանձուած բառ հարկի Պատարագամատոյցին: Եւ նամանաւանդ ի՞նչպէս հաշտեցնել արդիական վերազարթնութեան սկըզբունքներուն հետ, որոնք իրենց հիմնական ըմբռնումներով — «ստեղծագործութիւն» եւ «արտայայտութիւն» — կը պահանջեն որ ամէն արուեստի երկունք ըլլայ «նոր ստեղծագործութիւն» մը եւ «մէկը միայն այլազան», ինչպէս այլազան եւ անշփոթելի է ստեղծագործ ենթական որ անով կ'արտայայտուի:

Երկը ունի ուրիշ թերութիւն մը: Յաճախ կը գործածէ նուագային (մոտալ) երգեր եւ բազմերգներ՝ շատ յաճախ ունին բացայայտ ոլորտային (թոնալ) եւ, յաճախ, մինչեւ իսկ կիսաւորական (քրոմաթիք) դաշնաւորում մը: Կը խորհիմ թէ նուագային դաշնաւորում մը աւելի դաշնաձայն պիտի ըլլար, մինչ կիսաւորականը կրնար առաւելապէս յառաջացումն ըլլալ բազմանուագային (փոլիմոտալ) բաղադրիչներու:

Ընդհանուր շարադրութիւնը քիչ մը շատ կը զրուցէ հեղինակին եւրոպական դաստիարակութիւնը:

Այնուհանդերձ, որոշ երաժշտական արժէք ունի այս երկը՝ իր ամբողջութեանը մէջ:

հայրենիքին անառիկ, ակը լեռներուն պէս:

Այս կենսունակ լաւատեսութիւնն է, որ մեր եւ արիւն դառնալով գրագէտին յաջորդ շրջանի գործերուն մէջ կը դառնայ պիտի յաւերժութեան կենսափիլիսոփայութիւնը:

Վ. ՆԱԼԲԱՆԴԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՆՈՐ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

×

Թէեւ փոքր ես դու, հայրենի իմ հող,
Գագաթներիդ պէս երկինք մխրճուած,
Բայց քո գետերը՝ լեռներից բխող,
Քո աղբիւրները՝ ժայռերից ծնուած,
Չեն ջրում միայն հովիտները քո,
Ուրիշ դաշտեր են կարկաչում երգով:

Թէեւ փոքր ես դու, փոքր ու
բարձրաւէտ,
Բայց հող չես առնում ուրիշ հողերից,
Քո հեղեղները, քո գետերը խենթ,
Երբ իջնում են քո լեռնալանջերից,
Հասնում են ուրիշ դաշտեր ու հովիտ,
Տանում իրենց հետ հողդ մարգարիտ:

Թէեւ փոքր ես դու, հայրենի երկիր,
Սակայն աստղերին մօտիկ ես այնքան,
Ու գլխիդ ունես աստղաշատ երկինք,
Մեծ է աշխարհը քո տիեզերական,
Եւ քո երկնքի աստղերը սիրուն
Այդպէս միայն քեզ չեն լուսաւորում:

ՎԱՀԱԳՆ ԿԱՐԵՆՑ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆ

Ամառնային արձակուրդի երկար դադարէն ետք, ֆրանսական թատրոնի վերամուտը սկսաւ մեծ եռուզեռով:

Ֆրանսական երեք մեծ բեմերը՝ Քոմէտի – Ֆրանսէզ, Ազգային Ժողովրդական Թատրոնը եւ Թէաթր տը Ֆրանս (նախկին Օտէօն) սկսած են իրենց գործունէութիւնը, հաւատարիմ իրենց ծրագրին, առաջինը ֆրանսական դասական թատրոնի իբրեւ ներկայացուցիչ եւ միւս երկուքը՝ յառաջապահ թատրոնի ֆրանսական թէ միջազգային երկերու բեմադրողներ, ինչպէս օրինակ՝ Բլոտել, Պերթոլտ Պրեխթ եւ Իոնէսքօ:

Ֆրանսական փոքր բեմերուն վրայ եւս կը տիրէ մեծ եռուզեռ: Անոնցմէ ամէնէն աչքառու բեմադրութիւնն է ներկայիս Թէաթր Մոտեռնի բեմին վրայ Սաշա Փիթոյեֆի ներկայացուցած Չեխովի «Իվանով» թատերակը:

Չեխովի գործերուն համար Սաշա Փիթոյեֆ նորեկ մը չէ: Այս երիտասարդ դերասան – բեմադիրը վաղուց արդէն մասնագէտ մըն է չեխովեան թատրոնին, տրուած ըլլալով որ անցեալ թատերաշրջանին արդէն մեծ յաջողութեամբ ներկայացուցած էր Փարիզեան բեմերու վրայ նոյն հեղինակին ուրիշ մէկ երկու թատերակները, ինչպէս՝ «Մօրեղբայր Վանիա»ն եւ «Երեք քոյրերը»:

Չեխովի գործերուն մէջ «Իվանով»ը կը գրաւէ մասնայատուկ տեղ մը: Այս երկը չի նմանիր նոյն հեղինակին միւս գործերուն: Ողբերգական բնոյթին քով ի վեր, երկը ունի նաեւ զաւեշտի լայն բաժին մը, զոր հեղինակը ճարտար դասաւորումով մը զետեղած է ամէնէն ողբերգական գրութեան մէջ իսկ, առանց գործին ծանրութենէն բան մը պակսեցնելու:

Չեխով քսանեւութ տարեկան երիտասարդ հասակին գրած է «Իվանով»ը:

Նիւթը՝ պարզ է, անպաճոյճ, այլ նաեւ ծայրաստիճան հոգեբանական:

Քառասունամեայ մարդ մըն է Իվանով: Անիկա հասած է ընկերային բարձր աստիճանի մը, բարեկեցիկ, եւ սակայն սկսած է այլեւս կորսնցնել իր վստահութիւնը ոչ միայն ինքն իր վրայ այլեւ բովանդակ մարդկութեան հանդէպ:

Ու Իվանով սկսած է խորհրդածել: Կ'արժէ՞ շարունակել կեանքը: «Լինե՞լ, թէ չլինել»:

Իվանով իր ամբողջ կեանքը անցուցած է բարի գործով մը: Ան աշխատած է բարելաւումին համար իր նմաններուն կեանքին եւ սակայն, ահա հիմա, ինքզինքը գտած է անդունդին եզերքը:

Եւ նկարագրով ու խառնուածքով ուժեղ այս մարդը, պայքարի անխորտակելի կամքով լցուն Իվանովը, վերջ կու տայ իր կեանքին այն օրն իսկ, ուր իր ձեռքով եւ իր ջանքերով թշուառութենէն ազատուած երիտասարդ կնոջ մը հետ կ'ամուսնանայ:

Բեմադրութիւնը եւ գլխաւոր դերը ստանձնած է Սաշա Փիթոյեֆ: Իր խաղը, ինչպէս եւ բեմադրութիւնը, այս անգամ եւս ֆրանսական թատերական քննադատներու գնահատանքին արժանացած են: Սկսնակ դերասանուհի մը՝ Լօրանս Պուրտէլ, յայտնութիւն մը եղած է այս խաղին մէջ:

×

Ֆրանսական ուրիշ փոքր բեմի մը վրայ կը ներկայացուի այս միջոցիս Քոմէտի – Ֆրանսէզի նախկին դերասաններէն Ժան Մէյէրի մէկ կատակերգութիւնը՝ «Միք – Մաք»:

Առաջին անգամ է որ Ժան Մէյէր կը փորձէ թատերգութիւն մը գրել եւ իր այս առաջին քայլը կը թուի յաջողած ըլլալ:

Խաղին նիւթը առօրեայ կեանքին պատկերն է: Ընտանիքի մը մէջ, ընդունելութեան մը պահուն, հրաւիրեալներէն մէկուն դրամապանակէն անհետացած է գումար մը: Իրարանցումի մէջ են թէ տանտէրերը եւ թէ հրաւիրեալները: Այս նիւթին շուրջ Ժան Մէյէր հիւսած է իր երկը, յաջողելով ստեղծել քիփրոքօ*ներու շարան մը:*

Գլխաւոր դերակատարներն են ինքը՝ հեղինակը, Անտրէ Լիւկէ եւ հայազգի դերասանուհի Ռոզի Վարդ, որուն համար ֆրանսական մամուլը կ'արտայայտուի մեծ գնահատանքով:

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ

ՍԵՒԱՆՈՒՄ

Ծովի վրայ ամպ ու ալիք
Խառնուել են, հիւսուել իրար,
Ինչ որ մի տեղ ամպն է լալիս
Ու ծփում է ծովը ծարաւ:

Ինչ որ մի տեղ արեւն անվերջ
Արծաթում է մի քանի շիթ,
Սեւանում է ամպերի մէջ
Ալիքների ներմակ փոշին:

Ծովի վրայ ամպ ու ալիք
Խառնուել են կարծես իրար,
Ծո՞վն է արդեօք ելնում երկինք,
Թէ՞ թափւում է երկինքը վար:

ՄԱՐԻԱ ՅԱԿՈԲԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ» ԻԹԵՐԹՕՆԸ (136)

ԱԻԱԶԱԿԱՊԵՏԸ

ԳՐԵՑ՝

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍ ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ

— Տեսնուեցայ: Նախապէս շատ մը առարկութիւններ ըրին: Ըսին թէ քիւրտ ազգը վստահելի չէ, որովհետեւ կառավարութեան ձեռքը գործիք մը եղած է, թէ ան ճնշուած ժողովուրդի մը դահիճն է եւ թէ խղճի ու զգացումի վեհութենէ զուրկ է: Բայց ես համոզեցի ու երդում ըրի ձեր մասին: Յայտնեցի թէ կոտորածներու ժամանակ հայ գիւղացիները պաշտպանած է, թէ կառավարութեան իրեն զրկած մեծ քանակութեամբ հրացանները պահած է, թէ անկեղծօրէն կ'ուզէ ձեզի հետ միանալ, ի հարկին այդ հրացանները ձեր տրամադրութեան տակ դնելու պատրաստ է, աւելցուցի: Այն ատեն քիչ մը հաւատքի եկան ու պահանջեցին որ կառավարութեան այդ հրացաններէն գոնէ մաս մը իրենց յանձնուի իբրեւ գրաւական անկեղծ միութեան: Ես վերջնական որոշում չտուի: Ի՞նչ կ'ըսէք, յանձն պիտի առնէ՞ք:

Ծահվար պէկ մէկէն ի մէկ պատասխանեց:

— Այո, ամենայն սիրով: Այս գիշեր քանի հատ մը շալի մէջէն կը տանինք: Մնացածները թող պէտք եղած ատեն փոխադրեն անոնք:

Արդարեւ, գիշերուան ժամը չորսի ատենները Աւազակապետը եւ Ծահվար պէկ գաղտնի ճամբայով մը դէպի բլուր կը բարձրանային: Երկուքին կռնակն ալ փաթթուած բեռներ կային: Երբ բլուրին գագաթը բարձրացան, պահ մը կանգ առին: Քրտինքը կը վազէր անոնց ճակատէն ու կը հեւային: Քառորդի մը չափ նստեցան, ապա շարունակեցին ճամբան:

Լուռ էին: —

Ժամէ մը հասան խումբին կեցած տեղը: —

Անձնուէր ու հայրենեաց ազատութեան սիրող այդ արի խումբը յարգանքով դիմաւորեց զանոնք ու բարեւի կեցաւ: Գեղեցիկ լուսնկայ մը կը պատկերացնէր տեսարանը:

Աւազակապետը վար առաւ իր ու Ծահվար պէկին բեռները:

— Արապօ մօտեցաւ անոնց:

— Ահա իրենց խումբին գլխաւորը, մրմնջեց Աւազակապետը Ծահվար պէկին՝ քիւրտերէն լեզուով:

— Գիտէ՞ մեր լեզուն, հարցուց Ծահվար պէկ:

— Ի՞նչպէս չի գիտեր, շատ մաքուր կը խօսի:

— Ուրախ եմ որ ձեզ նման քաջերու բարեկամն ըլլալու բախտը կ'ունենամ, ըսաւ Ծահվար պէկ Արապոյի ու անոր խումբին ուղղելով իր խօսքը:

— Մենք ալ ուրախ ենք որ ձեզ նման բարեսիրտ ու վեհանձն ցեղապետի մը այցելութիւնը կը վայելենք, պատասխանեց Արապօ:

Աւազակապետը մտիկ կ'ընէր: Յետոյ նստած տեղէն ոտքի ելաւ ու թրթռուն ձայնով մը ըսաւ.

— Էհ, սիրելի Ծահվար պէկս, ահա վերը Աստուած ու վարը մենք ենք այս ամայի լեռնադաշտին մէջ: Դուք ուխտած էիք սրտիս մտերիմը ըլլալ եւ այդ ուխտը կատարած էիք ձեր նուիրական երդումին տակ: Արդ, եթէ նոյն ուխտը հոս կրկնէք ես պիտի պարտաւորիմ ձեզի յայտնելու անանկ ճշմարտութիւն մը, որ կը ծանրանայ հոգւոյս վրայ:

— Ոհ, արդէն երդում ըրած եմ, դողդղաց Ծահվար պէկ:

— Պէտք է կրկնէք:

Այն ատեն Ծահվար պէկ կրկնեց քիւրտերու ամէնէն նուիրական երդումը:

— Պիտի յայտնեմ ձեզի, սիրելի պէկս, յարեց Աւազակապետը, թէ այս խումբը իմս է եւ ես Հայ եմ:

— Դուք հա՞յ էք, բացագանչեց Ծահվար պէկ:

— Այո՛:

— Ուրեմն ինչո՞ւ այսքան ատեն ծածկեցիր ինէ:

— Ծածկեցի, որովհետեւ այն նուիրական գործը՝ զոր առած եմ ուսերուս վրայ՝ այդպէս կը պահանջէր: Բայց հոգ չէ, հիմա աւելի սրտակից կարող ենք ըլլալ, հիմա աւելի անձնուէր միութիւն մը կարող ենք կապել: Այն օրը որ այս փաքիրի տարազով տունդ եկայ եւ կուսակալին հրահանգները հաղորդեցի, այն օրէն ձեր վրայ կատարեալ հաւատք ունեցայ եւ համոզուեցայ թէ դուք այն շահամոլ ու փառասէր քիւրտերէն չէք, որոնք ազգային պատիւը լոկ քանի մը խարուսիկ նշաններու եւ տիտղոսներու կը փոխեն:

Ոչ: Ընդհակառակն՝ հասկցայ թէ դուք չէք ուզեր որ քիւրտ ազգը լեռնային գարշելի աւազակներու պէս ապրի, դուք չէք ուզեր որ ան իր սրտին ու հոգիին մօտիկ ժողովուրդ մը փճացնէ ու ներկայ կառավարութեան ձեռքերուն մէջ խաղալիք դառնայ: Անկից ի վեր շատ չանցաւ: Ահա ձեր ճանչցած Փաքիրը կը պատկերանայ դէմերնիդ ճիշդ փախաքածիդ պէս: Ան անօթի մէկը չէ, ան մուրացկան չէ: Ոչ, ան տէրն է իր հայրենեաց արիւնոտ լեռներուն, ան՝ անձնուրաց կեաւոր մըն է, որուն կոչումը միմիայն չարագործ ձեռքերը զարնելն է:

(Շար.)

ՊԱՐՍԿԱՀԱՅ ԱՂԷՏԵԱԼՆԵՐՈՒ Ի ՆՊԱՍՏ

Ն. Ֆ.

Ալիքսան Զատիկեան ընտանիք (Ստանալ «Յառաջ»էն) : 100

ՆՈՒԷՐ

Լիոնէն Տիկին Բ. Այվազեան քսան Ն. Ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ»ի բարգաւաճման, Ալիքսան Տէրտուրեանի մահուան առթիւ :

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— (Լէ դ'Օլիվ) Հ. Յ. Դ. «Իշխան» խումբի ընկերները խորին ցաւակցութիւններ կը յայտնեն ընկեր Բ. Շաքարեանի, Օր. Քրիստինէի եւ համայն պարագաներուն, իրենց սիրեցեալ հօր՝ Ներսէս Շաքարեանի մահուան առթիւ :

Նոյնպէս ցաւակցութիւններ կը յայտնեն Պ. Ժիրայր Հացագործեանի մահուան առթիւ իր բոլոր պարագաներուն, Այրի Տիկին Համալեանի մահուան առթիւ, հանգուցեալին բոլոր պարագաներուն :

Այս առթիւ փոխան ծաղկեպսակի 20 Ն. Ֆ. կը նուիրեն Մշակութային Տան, 10 Ն. Ֆ. Յառաջի բարգաւաճման եւ 10 Ն. Ֆ. Հայաստանի թերթի :

ԿՈՉ
ՀԱՅ ՏԻԿԻՆՆԵՐՈՒՆ ԵՒ ԾՆՈՂՔՆԵՐՈՒՆ

Փարիզի Տիկնանց Միութեան Որբերու Օգն. Մարմինը վերաքննելով իր ծրագրի դաստիարակչական գործունէութիւնը, ուզեց ընդլայնել զայն, աւելի օգտակար ըլլալու համար մեր գաղութի անմիջական պահանջներուն : Ընդառաջելով Սրբազան Հօր փափաքին, իր ծրագրին վրայ աւելցուց նաեւ նորահաս սերունդի կրօնական եւ հայերէնի գիտելիքներու դաստիարակչական գործը մասնաւորաբար կիրակնօրեայ դասընթացքներու միջոցով : Նախ կոչ կ'ընէ հայ տիկիններուն որ գան միանան եւ գործակցին այս հանրօգուտ կազմակերպութեան, զօրացնելու համար զայն, ապա հայ ծնողքներուն, որ իրենց զաւակները այժմէն արձանագրեն Փարիզի Հայ Եկեղեցւոյ դիւանատունը, որպէս զի յառաջիկայ Հոկտեմբերէն սկսեալ կանոնաւոր կերպով հետեւին Կիրակնօրեայ դասընթացքներուն, կրօնական ուսմանց եւ Ս. Պատարագի երգեցողութիւններուն :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
ՏԻԿ. ՄԻՈՒԹ. ՈՐԲ. ՕԳՆ. ՄԱՐՄԻՆ

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Նուպար Յովհաննէսեան եւ ընտանիքը կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի առաւօտ, Փարիզի Հայ Կաթողիկէ Ս. Խաչ եկեղեցին, իրենց մօր՝

ՎԻՔԹՈՐԻԱ ԳԱՍԱՊԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ :

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները :

ՊԱՏԱՐԱԳ

Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ մէջ այս Կիրակի առաւօտ կը պատարագէ.— Վարագ Քհնյ. Աւագեան (Տէսինէն) :

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանը պէտք ունի 25 – 40 տարեկան օրիորդի մը կամ տիկինի մը, որ ծանօթ ըլլայ հայերէն եւ ֆրանսերէն լեզուներուն :

ԾԱԽՈՒ Է

Սիթրօէն «2 Ձի» կառք մը 1961 Մայիս, նոր մօտէլ, շատ լաւ վիճակի մէջ :

Դիմել ՅԱՌԱՋի խմբագրատունը ժամը 9էն 16 :

Կարելի է հեռաձայնել մանրամասնութեանց համար :

"ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ"

1962 – 1963

Ուսումնական շրջանը կը բացուի ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ ԱՌԱՒՕՏ՝ ՍԵՊՏ. 24

վարժարանի տեսչութիւնը՝ ծնողքներու ուշադրութեան կը յանձնէ այդ թուականը, խնդրելով որ ճշդապահութեամբ, այդ օրը, դպրոց առաջնորդեն իրենց աշակերտ զաւակները :

26, Rue Troyon, SEVRES (S. et O.)
Tél. : OBS. 18-28

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Ֆ. Կ. Խաչի Փարիզի մանկամսուրի հայերէնի դասընթացքը կը վերաբացուի Հոկտեմբերի առաջին Հինգշաբթին (Հոկտեմբեր 4) :

Կը խնդրուի ծնողքներէն որ իրենց զաւակները արձանագրեն նոյն օրը, դիւրացնելու համար դասարաններու կազմութիւնը :

×

Ֆ. Կ. Խաչի Տէսինի Ազգային վարժարանը կը վերաբացուի 24 Սեպտ. Երկուշաբթի երեկոյեան ժամը 6էն սկսեալ :

Արձանագրութիւնները կը կատարուին դասաւանդութեանց ժամերուն, ուսուցիչ Պ. Թրպզօլի կողմէ :

Կը խնդրուի ծնողքներէն շուտով արձանագրել իրենց զաւակները, դասաւանդութեանց կանոնաւորութեան համար :

×

Ֆ. Կապ. Խաչի Մարսէյլ քաղաքի մանկամսուրին վարժարանը կը վերաբացուի Հոկտեմբեր 4ին :

Արձանագրութիւնները ամէն Հինգշաբթի կէսօրէ ետք ժամը 4–6, Ահարոնեան Ակումբին մէջ :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Ֆ. Կ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերուհիները Սեպտ. 26ին, ժամը 4ին : Շատ կարեւոր օրակարգ : Նոր վարչութեան ընտրութիւն :

×

Ֆ. Կ. Խաչի Շրջ. վարչութիւնը խորհրդակցական ժողովի կը հրաւիրէ Իսիի ազգայինները, Երկուշաբթի՝ Սեպտ. 24, երեկոյեան ժամը 20ին, Խրիմեան սրահ, տեղական – ազգային խնդիրներու շուրջ խորհրդակցելու համար :

Կը խնդրուի Ֆ. Կ. Խաչի ընկերուհիներէն եւ ընկերներէն ներկայ գտնուիլ : Շրջ. վարչութեան կողմէ ներկայ կ'ըլլայ ընկերուհի Հուրի Իփէկեան – Պուտաքեան :

ԾԱԽՈՒ Է

Ագատ տուն մը, 500 քառ. մեթր հողով : 2 սենեակ, խոհանոց, մառան, Շարվիէօյի մէջ եւ խանութ մը (Փա տը փորթով) չորս սենեակ Փոն տը Շէրիւի մէջ, ճիշդ կեդրոնը :

Դիմել՝ Գասպարեան (կօշիկ)

9, Rue de la Liberté
Pont de Cheruy (Isère)

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Վարժ ձեռնարկուներ (անթրըփրընէօր) կանանց քոնֆէքսիոնի համար, ժիփ, շըմիզիէ եւ հագուստ : Մաքուր գործ : Ներկայանալ մօտէլով :

Դիմել.—

REFLETS DE PARIS
102, Rue d'Aboukir, Paris 2e
GUT. 23-36

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»Ը ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի 13 Հոկտեմբեր, Շաբաթ գիշեր մինչեւ լոյս, 6րդ թաղամասի քաղաքապետարանի սրահներուն մէջ :

×

ԼՈՆՏՈՆԻ ՄԷՋ.— Նոյեմբեր 3ին :

×

Ֆ. Կապ. Խաչի Մարսէյլ քաղաքի պարահանդէսը Սփլանտիտի մէջ, Դեկտեմբեր 22, Շաբաթ գիշեր :

ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ
ԱՒԱՆԴԱԿԱՆ ՄԱՏԱՂՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆԸ

Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ Եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը կը ծանուցանէ թէ եկեղեցւոյ տօնախմբութեան աւանդական մատաղօրհնութիւնը տեղի կ'ունենայ Կիրակի Սեպտեմբեր 30ին :

Այն բարեպաշտները որոնք կը փափաքին ողջ ոչխար նուիրել, պէտք է տեղեկացնեն մինչեւ Սեպտ. 23, Պ. Ա. Մարտիրոսեանի, 29 Րիւ Սէն Ժիւսթ, (Առնուվիլ) :

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ն. Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան :

MORY et Cie

ՆՈՒԷՐՆԵՐՈՒ ԵՒ ԾՐԱՐՆԵՐՈՒ ԱՌԱՔՈՒՄ ԴԷՊԻ ԽՈՐՀՐԴ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ :

Գնեցէք զանոնք ձեր ուզած տեղը եւ առաքումը մեզի վստահեցէք : Նուազագոյն ծախքերով կը ղրկենք Խորհրդ. Միութիւն :

Դիմեցէք մեր նոր գիները գիտնալու համար.—

10, Rue St. Vincent de Paul, Paris 10e
(PRÈS DE LA GARE DU NORD)
Téléphone : TRU. 27-70

.... ՎԵՐԸ ԱՐԵԳԱԿ՝ ՎԱՐԸ ԹՈՄԼԱԿ
ԱՐԵՒԸ երկնքին՝ ՆԵՐԿԸ տունին ԼՈՅՍԸ կուտայ

Ձեր Բնակարանը կը Լուսաւորուի Եթէ

ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ, ԶԱՐԴԱՐԷՔ եւ ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐՈՒ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, Rue des Bourguignons, Asnières-Bois Colombes
Tél. : GRE. 09-47

11, Bd. de la République, La Garenne
Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Մեր սեփական արտադրութիւնը եղող և ամէնէն արդիական ճաշակով հնարուած առաջնակարգ ներկեր, գոյներու մեծ ընտրութիւն սէնթէթիք եւ վինիլիք պատրաստութիւններու : Նորոյթ իւղաներկեր, պատի սիրուն թուղթեր, ամէն տեսակ լինոլէոմ եւ փլասթիք :

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը :

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը որու շնորհիւ կրնայ 10էն 30 առ հարիւր զեղչ ունենալ :

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLON - SOUS - BOIS (SEINE)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAYRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ՅԱՌԱՋ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PRO. 86-60 — C. C. P. Paris 15069-82

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն.Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն.Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն.Ֆ. — Հատը 0.25 Ն.Ֆ.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 25 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

MARDI 25 SEPTEMBRE 1962

38րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9413 — 38e ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 18ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5314

ԻՐ ԽՕՍՔԸ

ԼԻՊԱՐԻՏ ՆԱԶԱՐԵԱՆՑ (*)

ինչպէս պատերազմը, մահն ալ կոր- սնցուց իր դաժան մխեմութիւնը: Հետ- զհետէ զիւանդին քրքիջ մը կը դառնայ իր մօայլ, բայց մեծ վայելուչ դօղան- ջը:

Իսկ մեր մամուլը՝ յիշատակարան մը- ռելոց…

Փոսե՛ր, փոսե՛ր 1940էն ի վեր: Կա- տարեալ մահապար՝ երէց սերունդի գըլ- խուն վրայ:

Եւ անաւասիկ վերջինը՝ Լիպարիտ Նա- զարեանց:

Վերջերս Եգիպտոսէն Փարիզ հասած երիտասարդ մը կը պատմէր թէ մեր վաստակաւոր ընկերը անկողին գամուած է անյոյս:

Կը կարծէինք թէ բերնէ բերան շրջած զրոյց մըն էր: Բայց չուշացաւ դուժկան հեռագիրը: Ահա Լիպարիտն ալ կը թա- ղեն, հասարակաց հիւանդանոցէ մը փո- խադրելով գերեզմանատուն: Դարձեալ օտար հողի վրայ: Ծովերով ու լեռներով բաժնուած սքանչելի Լոռիէն, որուն մը- թին ձորերն անգամ լոյս կը բաշխէին անցորդին:

×

Պոլիս: «Ազատամարտ»ի շրջան: Ե- րիտասարդ մը Գերմանիայէն, որ քաղա- քական յօդուածներ կամ գեղարուեստա- կան տեսութիւններ կը գրէր, Ռ. Լեոն- եան ստորագրութեամբ: Միեւնոյն ատեն լրագրներու մէջ կ'երեւար իբրեւ դա- սախօս ընկերային, կուսակցական նիւ- թերու:

Լիպարիտն էր: Կապանքները քակուած էին եւ մարդիկ շունչ կը սպառէին, սե- րունդ պատրաստելու համար:

Նորեկը չուտով դարձաւ ընտանի դէմք մը: Թէեւ բծախնդիր եւ դիւրագրգած, ունէր բարեմոյն բնաւորութիւն մը: Գե- ղարուեստական ճաշակ՝ եւրոպական մը- շակումով: Այնպէս որ փիլիսոփայական ժպիտ մը կը ծաղկէր իր դէմքին վրայ, երբ կուգար կը տեսնէր մեր կուսակցա- կան ակումբներուն տնավարի երեկոյթ- ները, «գեղարուեստական յայտագրով»:

Այն ատեն չէր սիրեր լճանալ որեւէ մեծ քաղաքի մէջ: Եւ եթէ չեմ սխալիր, վեց ամիսը անգամ մը Եւրոպա կը վերա- դառնար: Վերջին անգամ Պոլիս էր, երբ առաջին աշխարհամարտը սաւսեց Եւրո- պան: Իրաղեկ միջազգային կացութեան խլէզներուն, նախատեսած էր շատ մը դէպքեր:

Մթնոլորտը թունաւորուած էր արդէն, եւ հայիւ կրցաւ պրծիլ Թուրք ոստիկան- ներուն ճանկերէն:

Մասնաւոր պարտականութիւններ դըր- ուած էին իր վրայ, եւ իր ձայնը չլսուե- ցաւ երկար ատեն: 1915 Ապրիլ 11/24ի ձերբակալութիւններէն վերջն էր որ ի- մացանք թէ «Հայաստան» թերթը կը խմբագրէ Սոֆիայի մէջ:

Ձերբակալութիւններէն անմիջապէս վերջը կազմուած Առժամեայ Մարմինը յաջողեցաւ կապ հաստատել Հ. Յ. Դ. Պալքանի Կեդր. Կոմիտէին հետ, եւ օրը օրին դրկած թղթակցութեանց շնորհիւ, կարելի եղաւ Հայաջինջ Սարսափներուն առաջին լուրերը հասցնել արտասահման: Դեռ նոր տեսայ Ջաւէն Արք.ի «Պատ- մաքական յուշերը»: Ինչպէս կ'երեւայ, Երջանկայիշատակ Պատրիարքը չէր գիտեր որ իր հաղորդած տեղեկութիւններն ու տեղե- կագրները արտասահման կը հասնէին մեր միջոցաւ:

Այդ զարհուրանքի օրերուն, վերջին թղթակցութիւն մը դրկած էի խորապէս յուսահատական, եւ Լիպարիտ Նազար- եանց, միշտ հաւասարակշիռ մարդ, անհրաժեշտ համարած էր թեւատել:

Բայց, նոյնքան զօրծօն կուսակցական, իր կարելին փորձած էր յաջողցնելու հա- մար գերման մարդասէրի մը միջամտու- թիւնը:

Այդպէս էր որ ատու մը Պոլիս կը հասնէր Լեփսիուս եւ շատ մը վկայու- թեանց հետ, ստանալով մեր Ֆրանսերէն տեղեկագիրը, կ'աղաղակէր յուսահատ.

— «Մենք այս եղածներուն հազիւ հարիւրին տասը գիտենք արտասահմա- նի մէջ»…

Մեծ մարդասէրին անզօրութեան ամէ- նէն պերճախօս փաստը պիտի մնայ այն, որ չէր կրցած միջոց մը գտնել — գեր- ման զինուորական իշխանութիւնը կը մերժէր — իր ստացած վաւերաթուղթե- րը արտասահման փոխադրելու եւ խոր- հուրդ կը հարցնէր մեզի, Փրոֆ. Ա. Խա- չատուրեանի միջոցաւ…

×

Վերջին տարիներու ընթացքին ողբաց- եալ Նազարեանցը տեսնելու առիթ կ'ու- նենայինք Փարիզ, արդէն ուժասպառ եւ ընկճուած: Բացի «Հայրենիք» օրաթեր- թի եւ ամսագրի, «Յառաջ»ի եւ ուրիշ թերթերու մէջ հրատարակուած գրու- թիւններէն, ուրիշ բան չեմ գիտեր իր գրական աշխատանքներուն մասին:

Երբ վերջապէս Եգիպտոս հաստատուե- ցաւ, դառնալով մնայուն աշխատակից, յետոյ խմբագիր «Յուսաբեր»ի, միշտ ուշադրութեամբ կը հետեւէինք իր գրու- թիւններուն, որոնք այնքան ցանցառ էին:

Նոյն Լիպարիտն էր, հանդարտ, կըշ- ռուած մտքերով: Ամէն բառ իր տեղը: Առանց մասնաւոր զունաւորումներու կամ բոնի ճիգերու:

Կիրք չունէր: Ոչ իսկ տենդ:

Յուշեր գրի առած ըլլար թէ ազգային քաղաքական տեսութիւններ կամ երաժշ- տական քրոնիկ մը, տոտանաւոր մը թարգմանէր թէ խմբագրական մը պատ- րաստէր, կը հետեւէր նոյն գիտական, յաճախ բառական ճշդութեան: Միշտ անսեթեւեթ եւ անխռով:

Եփուն տարր մըն էր քաղաքական բա- նակցութեանց համար: Դժբախտաբար խառնուածքը — թերեւս ալ առողջական վիճակը — չէր համապատասխանէր այդ ասպարէզին, եւ մնաց կէս ճամբան:

… Հանգիստ ոսկորներուդ, պիտի ը- սեն բարեմիտ մարդիկ:

Ո՞ր բազմաչարչար ոսկորը կրցաւ հան- գստանալ հայրենի հողմերէքէն դուրս:

1947

Տ.

(*) 1962 Սեպտեմբեր 23ին լրացաւ Լի- պարիտ Նազարեանցի մահուան 15րդ տա- րեդարձը:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԾԵՐԱԿՈՒՏԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ՈՉ ՄԷԿ ԶԳԱԼԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

Կիրակի օր Ծերակոյտի մէկ երրորդը «նորոգուեցաւ» առանց սակայն զգալի փոփոխութիւններ յառաջ բերելու: Ար- դարեւ ընդհանուր տպաւորութիւնը կա- յունութիւնն է: Հրաժարեալ ծերակու- տականներու մեծ մաս վերընտրուած է, այսինքն 78 ծերակուտական վերընտր- ուած են 85 հրաժարեալի վրայ: Գլխաւոր անակնկալը Քորսիքան է, ուր ընտրուած են երկու նախկին նախարարներ՝ Ֆիլիփ- փի եւ Ճաքոպպի: Կզզիին մէջ երկու հը- րաժարեալները՝ տը Ռոքա - Սեռա եւ Ֆաճիանելլի, որոնք Փասքալ Առիկիի հովանաւորութիւնը կը վայելէին պար- տուեցան զարմանք պատճառելով քաղա- քական շրջանակներուն: Ընտրուած եր- կու ծերակուտականները արմատական են եւ իրենց զօրավիգ կեցած էին.— Մի- ութիւն Նոր Հանրապետութեան համար (Իւ Էն Էռ) կուսակցութիւնը եւ պոնա- փառթեան Կեդրոնական Կոմիտէն որուն պարագլուխը՝ Անթուան Սեռաֆինի Ա- յաչիոյի քաղաքապետն է:

Ծանօթ վերընտրուածներու մէջ յի- շենք ընկերվարական պարագլուխ եւ Մարսէյլի քաղաքապետ՝ Կասթօն Տէֆէռ ինչպէս նաեւ իր ցանկին երկու ընկերնե- րը՝ Ռոժէ Քարքասոնը եւ Օր. Իրմա Ռա- փուցի: Ռոժէ Տիւշէ, անկախ պարագը- լուխ, կուսակցութեան նախկին ընդհ. քարտուղար վերընտրուեցաւ Քոթ տ'Օրի մէջ բաւական թիւրիմացութիւններէ ետք: Առաջին քուէարկութեան ուրիշ անկախ մը՝ Փիքառ 618 ձայն կը ստա- նար, մինչ Տիւշէ՝ 485: Ուրեմն Պօնի քաղաքապետը, նախկին նախարար, հա- մեմատականի կը մնար, քուէարկողներու թիւը 1162 ըլլալով:

Երկրորդ շրջանին անընական «խաղ» մը պատահեցաւ: Ուրիշ անկախ մը՝ Տոքթ. Ռոքլոռ, որ անձնական հակառա- կորդն էր Տիւշէի, Ժողովրդական Շար- ժումի, Ընկերվարական կուսակցութեան, Իւ Էն Էռի եւ Արմատականներուն հո- վանաւորութիւնը ստացաւ, բայց յան- կարծ ուրիշ դէպք մը ամէն բան տակն ու վրայ ըրաւ: Տիժոնի ծերունի քաղաքա- պետը՝ Կանոնիկոս Քիռ կը յայտարարէր, յանուն Անկախներու թէ նահանգին ձայ- ները պէտք է կեդրոնանային Տիւշէի ա- նունին վրայ: Մինչեւ այդ յայտարարու- թիւնը Կանոնիկոս Քիռ կը ճանչցուէր իբրեւ Ռոքլոռի կողմնակից: Այս յայտա- րարութեան շնորհիւ Տիւշէ կը յաղթէր եւ կը ստանար 523 ձայն, մինչ Ռոքլոռ մի- այն 507:

Վերընտրուածներու մէջ, յիշենք նաեւ Փորթման (անկախ), Քորնիւ, Շամփէքս, Մարսիլհասի, Լուվէլ, Մարիուս Մութէ (Ընկերվարական), Անտրէ Քոլէն եւն.:

Ընդհանուր պատկերն է.—

Համայնավար.— Հրաժարեալ 1, ընտ- րուած 1:

Ընկերվարական.— Հրաժարեալ 24, ընտրուած՝ 25 (շահ 1), Ձախ ժողովր- դապետական 21 (21), Ժողովրդական Շարժում 9 (10), Իւ Էն Էռ 4 (4), Ան- կախ եւ Գիւղացի 24 (22), չարձանագր- ուած 2 (2):

×

Հանրաքուէի դէմ պայքարները կը սաստկանան: Կի Մոլէ շատ բուռն յայ- տարարութիւն մը ըրած է պելժիական ընկերվարական թերթին՝ Լը Փէօփլը:

Ընկերվարական պարագլուխը բացար- ձակապէս կը մերժէ «բացառիկ միապե- տի»մը յանձնել բոլոր իշխանութիւնները: Եթէ այդպէս ըլլար այլեւս կարելի չէ հասկնալ այդ «իբրեւ թէ» վարչապե- տին գոյութիւնը, երեւութապէս պատաս- խանատու Խորհրդարանին առջեւ կամ ա- ւելի ճիշդը՝ պատասխանատու քաղաքա- կանութեան մը որ իրը չէ:

Ազգ. Ժողովի Անկախներու խմբակցու- թեան նախագահը՝ Պեռնար Մոթ կը գրէ իրենց պաշտօնաթերթին մէջ թէ Հանրա- պետութեան նախագահին անվստահու- թիւնը ժողովուրդին իսկ կը վերաբերի:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱԼԺԵՐԻՈՅ մէջ հաղորդուած թռուցիկ- ներ կը յայտնեն թէ նոր կուսակցութիւն մը կազմուած է՝ «ընկերվարական յեղա- փոխութիւն», որովհետեւ Ալժ. Ազատ. Ճակատի միակ կուսակցութիւնը անկա- րող է երկիրը վարելու: Ընդհ. վիճակը միշտ լաւ չէ, ժողովուրդը զգուած է, հաց ու գործ կ'ուզէ:

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ սենտիքաներու Միու- թեան դիւանը իր պաշտօնաթերթին մէջ (Թռուտ) կը շեշտէ թէ անաստուածու- թեան քարոզչութիւնը պէտք է սաստկա- ցնել Խորհ. Միութեան մէջ: Հակակրօ- նական պայքարը պէտք է տարածել գոր- ծատուներուն եւ բնակարաններուն մէջ: Այս ուղղութեամբ քուէարկուած է բանա- ձեւ մը որ կը շեշտէ թէ հակակրօն պայ- քարը պէտք է հիմնուի խորհրդային գի- տութեան մէջտեղ բերած հոյակապ ի- րագործումներուն վրայ որոնք կը հաս- տատեն ընկերութեան եւ բնութեան զար- գացման նիւթական յենակէտները: Բա- նաձեւը կը շեշտէ նաեւ անաստուածու- թեան նուիրուած երեկոներու օգտակա- րութիւնը: Վիճաբանական ժողովները նախկին հաւատացեալներու եւ տակաւին մոլորածներու միջեւ պէտք է յաճախ ըլ- լան:

ԱՐԺԱՆԹԻՆԻ մէջ արագընթաց բա- խումներէ ետք «Կապոյտ Ուժերը» յաղ- թեցին: Փողոցներու կռիւները երեք մեռ- եալ եւ 32 վիրաւորներ պատճառեցին, ի վերջոյ Նախագահ Կուիտօ տէրը մնաց կացութեան: «Կարմիր» Ուժերը որոնք յարձակողականի անցած էին տեղի տը- ւին երբ տեսան թէ ծովային ուժը իրենց կողքին չէ:

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ նախագահ՝ Պրեժ- նեւ Պելկրատ հասաւ Երկուշաբթի օր: Այս այցելութիւնը զանազան խորհրդա- ծութեանց դուռ կը բանայ տեղւոյն մա- մուլին մէջ եւ Կոմունիստ թերթը իր խմբագրականին մէջ կը շեշտէ.— Մեր- ձեցման ձգտում մը կայ երկու կառա- վարութեանց տեսակէտներուն մէջ. խա- ղաղութեան եւ միջազգային հարցերու վերաբերող կարգ մը հարցերու շուրջ:

ՆԵՀՐՈՒ հրաւիրեց տը Կոլը որ Հնդ- կաստան այցելէ, բայց Ֆրանսայի նա- խագահը թուական մը չկրցաւ ճշդել:

ՂԱՆԱՅԻ մէջ պատերազմական վիճակ հռչակուեցաւ: Լուսարդել որոշուեցաւ գիշերուան ժամը վեցէն առաւօտեան 6: Հանրային բոլոր հաւաքոյթները արգիլ- ուեցան: Այս կացութեան իբրեւ պատ- ճառաբանութիւն, նախագահ՝ Ն'Քրու- մահ ժողովուրդին ըրած իր ուղերձին մէջ ըսաւ թէ պէտք է վերջ տալ վերջին եօթը շաբաթներու մահափորձերուն:

ՍՈՒՐԻՈՅ նոր կառավարութեան Ար- տաքին նախարարը՝ Ասաատ Մահասէն յայտարարութիւն մը ըրաւ մամուլին ուր կ'ըսէ թէ կառավարութեան քաղաքակա- նութիւնը հիմնուած է դրական չէզոքու- թեան եւ արաբական համախոհութեան վրայ:

ԹԷԼ ԱՎԻՎԷՆ կը հաղորդեն թէ հա- ւաստի աղբիւրներու համաձայն Իսրա- յէլի երկրագործութեան նախարարը տե- սակցութիւն մը պիտի ունենայ Պարսից Շահին հետ, դիւանագիտական յարաբե- րութիւններ ստեղծելու համար երկու եր- կիրներու միջեւ:

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ խիստ բողոքա- գիր մը ներկայացուց Միացեալ Նահանգ- ներուն ութսուն հազար պարկ խորհրդա- յին շաքարի գրաւման համար: Այս շա- քարը Քուպայի պիտի յանձնուէր:

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ սիւփերքոնսթելասիոն մը ծովը ինկաւ, Իրլանտայի մօտ: 75 ճամ- բորդ կը փոխադրէր: Վերջին լուրերու համաձայն նաւերով կը փորձուէր փրկել ինչ որ կարելի է:

ՄԵՂԱՊԱՐՏ ԾՆՈՂՔՆԵՐ

Ներկայիս երիտասարդութիւնը սկըսած է վնասակար տարր մը դառնալ, միշտ յարգելով սուրբ բացառութիւնները:

Վնասաբեր տարրին պատուհասող պատճառները, ներկայ ժամանակաշրջանին, կը հանին վրդովիչ համեմատութիւններու, զորս պէտք է փնտռել ընտանեկան յարկին տակ, ծնողաց վարմունքին մէջ:

Տղան շրջապատող արտաքին ազդակները, աւելի նուազ եւ աչաւոր հանգամանք կը ստանան, քան թէ ծնողաց վարմունքը՝ որ մեծագոյն դժբախտութիւններու ասպարէզ կը հանդիսանայ:

Երեք տեսակ են փորձանքները որ կը պատուհասեն եւ կը համապատասխանեն երեք տեսակ մեղապարտ ծնողքներու, որոնք ծնունդ կուտան վնասաբեր երիտասարդներու.—

Ա.— Զափազանց ծայրայեղ եւ ծիծաղելի ներողամտութիւն:
Բ.— Ալքոլամոլութիւն:
Գ.— Ծնողաց անհամաձայնութիւն եւ ամուսնալուծում:

ԾՆՈՂՔՆԵՐ ՈՐ ԿԸ ՇՓԱՑՆԵՆ ԻՐԵՆՑ ԶԱԽԱԿՆԵՐԸ

Այս խումբին կը պատկանին այն հայրերը եւ մայրերը, որոնք կ'ուզեն լիուլի գոհացում տալ իրենց զաւակներուն՝ խուսափելով դժկամակութենէ: Անոնց համար կարգապահութիւն, յանդիմանութիւն կամ պատիժ գոյութիւն չունին: Նմանօրինակ ծնողքներ՝ բացարձակ անփոյթ եւ անհոգ կը գտնուին իրենց զաւակներուն հանդէպ, եւ կը թողուն որ շարժին իրենց կամքին համաձայն: Անոնք կը պնդեն թէ, ինչպէս անտառներու վայրի ծաղիկը առանց ամենափոքր նեղութեան կը փթթի, նոյնպէս իրենց զաւակները ազատ եւ բնականօրէն իրենց փափաքներուն համաձայն պէտք է մեծնան:

Այս սկզբունքով մեծցող տղան կը մղուի իր անձը պարտադրելու: Հիւանդ ձեւանալով կ'ուզէ դպրոցէն բացակայել, անոնց մը որ իրեն օգտակար է կը մերժէ ուտել: Սուր ճիչեր կ'արձակէ երբ պատահի որ ինքզինքին ակամայ ցաւ պատճառէ եւ կամ թոյլ չտան իրեն՝ իր ուզածը ընելու: Անհանդուրժելի ապազակներով կրկնակ առաւելութիւնը կ'ունենան, իրենց շուրջը գտնուողներուն գերազանցութիւն պատճառելու եւ պարտադրելու իրենց փափաքները, կամ հեռացնելու այն անձերը՝ որոնք պիտի չուզէին զինքը շփացնել: Վերոյիշեալ ծնողքները որ կը զարգացնեն իրենց զաւկին անձնասիրութիւնը, պատճառ կը դառնան երեք տեսակ յանցանքներու.—

Ա) Նոր զգայութիւններ փնտռել:

Երիտասարդները իրենց պատանեկան հասակէն ամէն տեսակ փափաքներու իրագործումով յափրացած, մշտնջենական կերպով կ'որոնեն նոր զգայնութիւններ եւ նոր բախտերու կը հետամտին իրենց բոլոր քմայքներուն յագուրդ տալու համար: Այս ընթացքով պահանջ կը տեսնեն ալքոլի գործածութեան եւ մարդասպանութեան:

Բ) Գողութիւն:

Մոլեգին անձնասիրութիւն մը ստիպողաբար պահանջ կը դնէ երիտասարդը իր փափաքներուն, ունենալու համար գեղօրներ առանց հարկադրիչ պատճառներու: Վնասաբար այս երիտասարդութիւնը հազուագիւտ կերպով միայն հացուտեղէնի կամ նպարեղէնի գողութեան կը հետեւի: Կը գողնան պարզապէս իրենց եսասիրութեան գոհացում տալու բաները:

Նկատելի է որ միայն աղքատները չեն գողնար, այլեւ պատանիները՝ որոնք կը պատկանին միջին դասակարգին եւ նոյնիսկ հարուստ ընտանիքներու զաւակները:

Ահա թէ ինչպէս կը խոստովանի հարուստի զաւակ մը:— Գողնալ ուզեցի, ոչ թէ հարկեցուցիչ պահանջի մը մղումով, այլ որովհետեւ ուզեցի արդարութիւնը այպանել, քանի որ գողօնը մեծարժէք չէ, եւ ունիմ տրամադրութեանս տակ թանկագին եւ առաջնակարգ տեսակներ, սակէ զատ գողօնին տիրանալէ աւելի՝ նպատակս է մեղանչել, գիտնալով որ գողութիւնը մեղք կը համարուի:

Նման երիտասարդ տղաքներ եւ աղջիկներ, երբեք չուզեցին սորվիլ ջանադրութեան եւ վարձատրութեան յարաբերական վիճակը, ընդհակառակն, այս աւելի գաղափարը անոնց համար կը նկատուի վարձատրութիւն: Որեւէ առարկայ ձեռք ձգելու համար ազնուութիւն կամ պարկեշտութիւն չունին, միայն գողութեան մէջ կը տեսնեն իրենց փափաքած երջանկութիւնը: Շփացած տղաքներ իրենց դեռատի հասակէն՝ կեանքի մէջ կը մտնեն՝ առանց պարտականութեան ամենադոյզն գիտակցութեան: Այն պայմաններուն մէջ ուր անոնք հասակ նետեցին, կարծեցին թէ զիրենք շրջապատող անձերը՝ միշտ իրենց հոգերով պիտի զբաղին: Պատասխանատուութեան մասին երբեք գաղափար չունին, որովհետեւ պատանեկութեան շրջանէն արդէն պատրաստուած չեն կեանքի դաժան եւ իրական աշխատութիւններու պահանջներուն:

ԱԼՔՈԼԱՄՈԼ ԾՆՈՂՔՆԵՐ

Ընտանիքը կազմող հայրը եւ մայրը, եւ կամ անոնցմէ մէկը կամ միւսը ալքոլամոլ ըլլալով, իրենց զաւակները դժբախտաբար շարունակ հանրորդակցութեան մէջ կը գտնուին յոռեգոյն ախտերու:

Ծնողքներու անփութութեան եւ չափազանցութեան հետեւանքով, զաւակները ակամայ իրենք՝ իրենց պէտքը գոհացնել կը ջանան, սակայն ցաւալի է ըսել որ թէ անոնցմէ եւ թէ ծնողական սէրէն զըրկուած կը մնան: Այս տեսակ ծնողքները, իրենց զաւակները կը մղեն երկու տեսակ յանցանքի՝ յատկութիւններու ոչնչացում եւ բռնութիւն:

Պարտաւորուած են սարսափով քալել իրենց ոտքերուն մատներուն վրայ, որովհետեւ իրենց հայրը կամ մայրը ըստիպուած է գինիին ազդեցութիւնը քունով փարատել, եթէ ոչ կը գոհուին բռնութեան: Այս պայմաններուն մէջ տղան կը մեծնայ նկունութեամբ, յուսալքուած՝ կ'անցնի պաշտպանողական դիրքի: Այս կերպով տղան միտում մը կ'ունենայ հայրը և կամ մայրը վտանգաւոր թշնամիներ նկատելու, եւ կ'որոշէ օր մը խորամանկութեամբ ձերբազատուիլ անոնցմէ եւ եթէ պէտք տեսնէ՝ նոյն իսկ բռնութեամբ: Կը դառնայ հրաբուխ, ներքնապէս մոլեգին, արտաքնապէս հանդարտ: Աներեւոյթ հեղութիւն մը, թէեւ պէտք կը զգայ սարսափելի բռնութեան:

Անգիտանալով մարդկային առաքինութիւնները, տղան կը դառնայ ոխակալ եւ վրէժխնդիր, կարծես թէ իր անձնական թշնամիները՝ զինքը շրջապատող ըլլային:

Այս կերպով կը սկսին յարձակիլ դըպրոցական պիտոյքներու վրայ, կոտրել տունի կամ ճաշարանի անօթները, թալլել կամ աւրել տալ մասնաւոր սեփականութիւններու ինչքերը: Ճշմարիտ սէրը կը բացակայի իր մէջ, կը մեծնայ առանց սիրոյ զգացումի եւ կը նուաճէ անասնաբարոյ կերպով ամէն ինչ, հետեւելով իր ծնողացը վարուելակերպին: Մոլուցքներու հետեւանքով գոհուած մը, այլափոխուած, իր կարգին եւ իր ճամբուն վրայ զոհեր կը փնտռէ:

Այսպէս կոչուած փոքրիկ արարածները, որոնք երեւան կը հանեն իրենց անողորմ եւ ոճրագործական կողմերը, իրենց նկարագրին եւ բնաւորութեան արդիւնքը, զիմելով նաեւ դժբախտաբար ոճրագործութեան՝ կիրքով եւ ցանկութեամբ:

ԾՆՈՂՔՆԵՐՈՒ ԱՆՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԻՒՆ

Ընտանիքին մէջ մեծագոյն թշնամին անհամաձայնութիւնն է: Հօր եւ մօր միջեւ հանապազօրեայ անհաշտ վիճակը, կռիւը, եւ ծեծկուըքը ի խնդիր մէկուն կամ միւսին անհաւատարմութեան եւ անհամաձայնութեան: Յաճախ ընտանեկան յարկը ամբողջապէս ջախջախուած եւ փըլուած, զաւակը երեսի վրայ թողուած՝ քանի որ խմբով զբաղող չկայ: Այս պարագան տղան շատ լաւ կը նշմարէ, քանի որ բնազդօրէն կ'ըմբռնէ թէ իր ծնողքը Աստուածային ներկայացուցիչներն են եւ որոնք զիրար սիրելու առաջին գիծին վըրայ պէտք է գտնուին:

Հակառակ պարագային տղուն մէջ կը ծնի ձգտում մը որ կը դասենք հետեւեալ կերպով.—

Ա) Տղան մեծնալով կը դառնայ անպատկառ մարդ, ոչ միայն կանանց հանդէպ՝ ինչպէս անարժան մօր մը, այլ նաեւ մարդոց՝ ինչպէս հայր մը փառասիրտ, հետեւաբար անպատկառ իր կրօնքին եւ Աստուծոյ առջեւ:

Բ) Տղան բնազդօրէն եւ առարկայօրէն տեսնելով թէ՝ ընտանեկան յարկին մէջ հիմնական օրէնքներու դէմ կը գործուի, իր կարգին կը մեծնայ եւ կ'արհամարհէ բոլոր օրէնքները:

Գ) Ընտանեկան յարկին մէջ սիրոյ վատթարացած զգացումը, որուն մէջ տղան կը մեծնայ, եւ մայրը ամենամեծ պարտականութեան դէմ դաւելով, կը լքէ իր ամուսինը եւ զաւակը եւ կը հեռանայ իր տունէն:

Այս հետեւութիւնները եւ եզրակացութիւնները մտքի քմայքներ չեն:

Բազմաթիւ վիճակագրութիւններ ցոյց կուտան թէ մեղապարտութիւնը ծագում կ'առնէ ընտանեկան յարկէն, որոնց վըկայութիւնը յիշեցինք: Ընտանիքն է որ պիտի ճանչցնէ իրականութիւնը իրենց զաւակներուն: Երբ հայր ու մայր զիրար կը սիրեն ու կը յարգեն, իրենց զաւակները կը մեծնան խաղաղ եւ երջանիկ մթնոլորտի մէջ եւ կ'աջակցին իրենց ծնողաց: Որպէսզի ընտանեկան յարկը տեւական դառնայ խաղաղութեան մէջ, անվիճելի մեծագոյն օրէնքն այն է որ պարտադրաբար հայր եւ մայր պէտք է զիրար սիրեն եւ յարգեն:

ՆՈՒՊԱՐ ԱՂԱՄԱԼԵԱՆ

ԴԵՐԵՆԻԿ ԴԵՄԻՐՃԵԱՆ

(1877 – 1956)

(Բ. եւ վերջին մաս)

Սկզբնական շրջանին Դեմիրճեանի տաղանդը փայլուն կերպով ի յայտ կուգայ արձակի սեռին մէջ, յատկապէս պատմուածքներու բնագաւառին մէջ: Այս շրջանին պատկանող եւ նուրբ ճաշակով գրուած անոր կարգ մը պատմուածքները՝ «Աւելորդը», «Տէրտէրը», «Սամոքը», «Խանութպանը» եւ այլն, ամենայն իրաւամբ կը նկատուին իբրեւ հայ իրապաշտ արձակին լաւագոյն գործերը: Անոնց մէջ տաղանդաւոր գրողը իրապաշտ արուեստին ամբողջ ուժովը, նուրբ հոգեբանական վերլուծումներու միջոցաւ ցոյց կուտայ մարդուն հոգեբանութեան վրայ այդ օրերու իրականութեան ձգած կործանարար հետեւանքները: Շահամոլութեան կիրքը Համի ապային կը ստիպէ Թուրքերու եաթաղանի քմահաճոյքին թողուլ իր անդամալոյծ քոյրը («Աւելորդը»), տէրտէրը, որ կ'ուրախանայ իր կարգակցին մահուան լուրը առնելով, քանի որ պիտի շատնայ իր ծուխերուն թիւը («Տէրտէրը») եւայլն: Շնորհալի արուեստագէտը ցոյց կուտայ

ՍԻՐՈՅ ԱՂԵԽԱՐՇ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

(ՇԱՌԼՈԹ ԵՒ ՄԱՔՍԻՄԻԼԻԷՆ)

Արդարեւ, անիկա գեղեցիկ է, ունի եղեամի աչքեր՝ միեւնոյն ժամանակ փայլատակող: Բերանը գրաւիչ, քիթը քարեձեւ, ճակատը լայն, եւ այս բոլորէն արտացոլող մելամաղձոտութիւն մը... Այս բոլորը կրնային գերել Մաքսին, եւ սակայն, Կոմսուհի Լինտընի պատկերը միշտ իր երեւակայութեան մէջ ներկայ էր...

Կ'որոշէ խօսք տալ Պելժիոյ Արքունիքին: Հրաժեշտի պահուն, սակայն, Շառլոթի վերջին ակնարկը կը խռովէ իր հոգին:

Քանի մը օր ետք, Պերլինի մէջ կը պատահի Կոմսուհի Լինտընի, որ հիմա, նոր ամուսնութեամբ մը դարձած է Պարոնուհի Պիւլով:

Այսպէս, ուրեմն, Կոմսուհին իրեն չէր սպասած, դիմած էր սիրոյ նոր ապաւէնի մը: Իրեն այլեւս ոչինչ կը մնար ընել, եթէ ոչ ամուսնանալ: Շառլոթ կը սիրէր զինքը եւ տգեղ ալ չէր:

Ամուսնութիւնը կ'որոշուի:

Լէօփոլտ Ա.ի աղջիկը երջանկութեան մէջ է: Այս ամուսնութիւնը քաղաքական հաշիւներու ամուսնութիւն մը ըլլալով հանդերձ, է նաեւ սիրոյ ամուսնութիւն մը:

«Ամէն ինչ որ ինծի կը վերաբերի, կը գրէ աւելի ուշ իշխանուհի Շառլոթ, լաւ կարգադրուեցաւ: Պիտի չկրնամ բաւականաչափ շնորհակալ ըլլալ Բարձեալին, եւ կը վախնամ որ կքիմ շնորհապարտութեան ծանր բեռին տակ...»:

Բեռը հետզհետէ աւելի պիտի ծանրանար: Ֆրանսուա – Ժոզէֆ շուտով իր եղբօր կը վստահի Վենետիկի եւ Լոմպարտիոյ գաւառներու փոխարքայութիւնը: Ամուսնութենէն անմիջապէս ետք, 1857 Յուլիս 27ին, Մաքսիմիլիէն իր երիտասարդ կինը կը տանի Միլանօ:

Պելժիոյ անձրեւոտ ու պաղ կլիմայէն ետք, Իտալիոյ տաք արեւը նոր կեանք ու նոր աւիւն կը պարգեւէ նորապսակ ամոլին: Ամպամած ու մռայլ հովերէն ետք, հիմա բուրումնաւէտ զեփիւռ մըն է որ կը փչէ: Շառլոթ — որուն անունը մտերմօրէն Քարլոթթա է դարձած — երջանիկ է: Ան կը հիանայ իր ամուսնոյն վըրայ եւ կը պաշտէ զայն:: Եւ, ով հրաշք, Մաքսի իր կարգին սիրահարուած է տասնըեօթնամեայ իշխանուհիին ու կը սիրէ զայն կաթողին:

Երբ Նափոլէոն Գ. Իտալիոյ ազատագրման պատերազմին կը ձեռնարկէ եւ Մաքսիմիլիէն ու Շառլոթ կը կորսնցնեն իրենց փոխարքայութիւնը, կ'երթան հաստատուիլ Թրիէսթէի մօտ գտնուող Միրամարի իրենց դղեակը: Եւ այս հրաշալի միջավայրին մէջ, շրջապատուած Միրամարի նոյնքան հրաշալի ծաղիկներով, սիրահար զոյգը կ'ապրի երազային կեանք մը, միշտ չարունակելով նոյն բուռն սէրը իրարու հանդէպ:

Յանկարծ տարօրինակ լուր մը կուգայ արթնցնել զիրենք իրենց երազային կեանքէն:

Գահ մը կ'առաջարկուի Մաքսիմիլիէնի եւ Շառլոթի: Մեքսիկայի կայսրութիւնը: Եւրոպան — բնականաբար՝ Ֆրանսան, Անգլիան եւ Սպանիան — զէնքի ուժով միջամտած էին Մեքսիկայի մէջ — այդ շրջանին հանրապետական — որպէսզի վերջ տան հոն տիրող խառնակ կացութեան: Արդարեւ, երեսունեւհինգ տարիներու ընթացքին այդ երկրին մէջ տեղի ունեցած էին աւելի քան երկու հարիւր քառասուն պետական հարուածի դէպքեր: Նափոլէոն Գ. մասնաւորապէս կ'ուզէր Հանրապետական Մեքսիկային ցոյց տալ լատին ցեղին գերակայութիւնը ամերիկեան ազդեցութեան վրայ: Այս ծրագիրը կը կայանար խելօք Հանրապետութեան նախագահ Ժուարէզը տապալելու եւ զայն կայսրով մը փոխարինելու մէջ: Անգլիացիներն ու Սպանացիները սակայն, բոլորովին ալ համաձայն չէն գտնուիր Ֆրանսայի ծրագրին, մասնաւորապէս կայսրութեան հաստատումի վերաբերմամբ, ու կը հեռանան Մեքսիկայէն: Այն ատեն, Ֆրանսական բանակները յարձակելով, կը գրաւեն մայրաքաղաք Մեքսիքօն եւ կը հաստատուին հոն, մինչ նախագահ Ժուարէզ իր կուսակիցներով կը հեռանայ ու կ'ապաստանի երկրին հիւսիսային կողմը:

Նափոլէոն Գ.ի առաջարկով, կը կազմուի երկրին մեծամեծներէն բաղկացած ժողով մը, որ Մեքսիքոյի մէջ գումարուելով կը հռչակէ կայսրութիւնը: Ֆրանսայի կայսրը խելօք պատգամաւոր մը կը ղրկէ դէպի Միրամար, պաշտօնապէս յանձնելով անոր համոզել Մաքսիմիլիէնը որպէսզի ընդունի իրեն առաջարկուած կայսրութիւնը:

Պատգամաւորը՝ Մեքսիկացի Կիթերեզ Խսթրաթա, ներկայանալով Մեծ Դուքս Մաքսիմիլիէնի, այսպէս կը խօսի անոր:

— Իշխան, պիտի հաճի՞ք արդեօք դառնալ Մեքսիկայի ազատարարը: Ընդունեցէք մեր առաջարկը, դարձէք մեր կայսրը եւ ազատեցէք մեր երկիրը իր դժբախտ կացութենէն:

(2 Տար.)

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

...այն խրողութիւնը, որ մարդասիրութիւ– ...ը իր կուլթեամբ խոր հակասութեան մէջ ...կը գտնուի դրամի իշխանութեան հետ, ...անապատ ապրերու կեանքին մէջ:

Մեծ նպաստ բերաւ նաեւ հայկական թատերգութեան մէջ: Նախախորհրդային շրջանին արդէն յօրինած էր աչքի զարնող թատերախաղեր, ինչպէս օրինակ՝ «Ցմինան Մեծատունը» եւ «Դատաստանը»: Այս վերջին թատերախաղին նիւթը առնուած է միջնադարէն: Հեղինակը այս գործով կ'անդրադառնայ մարդուն մարդկային, աշխարհիկ էութեան եւ շրջապատի հոգեւոր խաւարին անլուծելի հակասութիւններուն, պաշտպանելով եւ հաստատելով մարդկային եղող աշխարհիկ զգացումներուն բնական ըլլալը: «Ցմինան Մեծատուն»ին բովանդակութիւնը կը կազմեն հայկական կատարածները: Խորհրդային շրջանի իր թատերախաղերէն կարելի է յիշատակել «Փոսփորային շող»ը, «Կապուտան»ը եղերախաղը, «Քաջ Նազար», «Նապոլէոն Կորկոտեան» կատակերգութիւնները, «Երկիր Հայրենի» պատմական եղերախաղը: Առաջին երկուքը նիւթ ունին մարդոց հոգեբանութիւնը եւ անոր հետ կապ ունեցող հարցերը, իսկ «Երկիր Հայրենի» թատերախաղին նիւթը առնուած է մեր ժողովուրդի ԺԱ. դարու պատմութենէն, Հայութեան ազատագրական պայքարը Բիւզանդացի եւ Սելճուկ տիրակալներուն դէմ: Դեմիրճեանի երգիծաբանի շնորհքը իր փայլուն արտայայտութիւնը գտաւ «Քաջ Նազար» ազանչելի կատակերգութեան մէջ, որ կը նկատուի հայ գրականութեան մնայուն գործերէն մէկը:

Երկրորդ աշխարհամարտի տարիներուն կը գրէ պայմանական պատմուածքներ՝ «Անխուսափելին», «Ծնողքները», «Վերադարձ», «Խոշտանգուած Աւանդը», «Բժիշկը» եւայլն: Բայց իր գլուխ գործոցը պէտք է նկատել այդ շրջանին գրուած «Վարդանանք» պատմական վէպը, որուն նիւթը կը կազմէ մեր ժողովուրդի պատմութեան ամէնէն հայակապ մէկ շրջանը, 1500 տարուան հնութեամբ: Այս գիրքը լայնօրէն գնահատուեցաւ ոչ միայն Հայաստանի մէջ, այլ բովանդակ Խ. Միութեան մէջ: Ստ. Զօրեանի արտայայտութեամբ, «Թանկարժէք աւանդ է համաշխարհային գրականութեան գանձարանում»: Այս երկը, ինչպէս, օտար ապստամբներուն եւ մեզ ձուլել աշխատողներուն դէմ յանուն իր ազատութեան, անկախութեան եւ իր ինքնուրոյն գոյութեան սուրբ գաղափարին համար ի մահ կռուի ելած հայ ժողովուրդին մասին հիւսուած հրաշալի գրուածք մըն է, Հայութեան անմահութեան դեղաքանդակ յուշարձանը: Պարապ տեղը չէ, որ նկատի ունենալով գլխաւորաբար «Վարդանանք»ը, Դեմիրճեանը անուանեցին «ժողովուրդի անմահութեան երգիչ»: «Վարդանանք»ին մէջ իրաւամբ, խոր փիլիսոփայական իմաստ առած է Հայ–

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐՈՒ ԹԻՒԸ ԱՇԽԱՐՀԻ ՄԷՋ

Տեղեկատուութեանց եւ Հետազօտութեանց Ամերիկեան Գրասենեակի տեղեկագրին համաձայն, ամբողջ աշխարհի մէջ, Համայնավար կուսակցութեանց անդամներուն թիւը քառասուն միլիոն հոգի է ներկայիս: Բայց, համայնավարութեան իրական ուժը միայն արձանագրուած անդամներու թիւով կարելի չէ չափել: Յիշեալ Գրասենեակի տեղեկագրին մէջ կը շեշտուի. «Մեծութիւնը կուսակցական ուժի նշան է, բայց, ոչ կատարեալ նշան մը: Համայնավարութեան հանդէպ երկրի մը զգայնութեան տափձանը՝ հաւանաբար ուղղակի ոչ մէկ կապ ունի համայնավար կուսակցութեան մեծութեան հետ»:

Արձանագրուած անդամներու թիւը պարզապէս ցոյց կուտայ թէ՝ իւրաքանչիւր երկրի մէջ ո՞րքան մարդիկ պատրաստ են հրաման ստանալու Փեքինէն եւ Մոսկուայէն:

Միացեալ Նահանգներու մէջ, Երկրորդ Աշխարհամարտէն անմիջապէս յետոյ, համայնավար կուսակցութեան անդամներուն թիւը ութսուն հազար էր, բայց հիմա, տասը հազարի իջած է:

Համայնավար կուսակցութիւնները 45 երկիրներու մէջ օրէնքէ դուրս են եւ ատոր համար դժուար է ճշդել անոնց անդամներուն թիւը:

Բնականաբար ամէնէն մեծ Համայնավար կուսակցութիւնները կը գտնուին Երկաթեայ Վարագոյրի երկիրներուն մէջ:

Չինաստանի Համայնավար կուսակցութիւնը ունի տասնըեօթը միլիոն անդամ: Խորհրդային Միութեան Համայնավար կուսակցութիւնը՝ ինը միլիոն եօթը հարիւր հազար:

Երկաթեայ Վարագոյրէն դուրս, ամէնէն մեծ Համայնավար կուսակցութիւնները կը գտնուին Ինտոնեզիոյ մէջ, մէկ միլիոն եօթը հարիւր յիսուն հազար անդամներով: Իտալիոյ մէջ՝ մէկուկէս միլիոն անդամներով: Ֆրանսայի մէջ՝ կուսակցութիւնը չարաչար պարտուեցաւ 1958ի ընտրութեանց ընթացքին եւ իր անդամներուն թիւը այսօր միայն երկու հարիւր յիսուն հազար հոգի կը հաշուուի:

Դանիայի մէջ, համայնավար ազդեցութիւնը գրեթէ անզոյ է:

Անգլիոյ մէջ, համայնավարներու թիւը հազիւ երեսուն հազարի կը հասնի, բայց, անոնք անհամեմատօրէն մեծ ազդեցութիւն կը գործեն կարգ մը բանուորական եւ «խաղաղասիրական» կազմակերպութեանց միջոցով:

Ափրիկէի մէջ, որուն կարեւորութիւն ունեցող համայնավար շարժումներ կան՝ Թունուզի, Մարոքի, Մատակասքարի եւ Հարաւափրիկեան Միութեան մէջ: Բայց հոն, խորհրդային քաղաքականութիւնը մասնաւորաբար կը քաջալերէ ձախ հակող ազգայնական շարժումները, որոնք յետագային կրնան համայնավար ազդեցութեան ենթարկուիլ:

Ոչ համաշխարհային յեղափոխութիւն տեղի ունեցաւ եւ ոչ ալ Ռուսիոյ մէջ կայութիւնը կը դարդանայ Լենինի ակնկալածին պէս: Մարքս դժուարաւ պիտի ճանչնար այն տեսաբանութիւնները, զորս Համայնավարները կ'ըսեն իրբեւ իր: Լենին՝ իր անաստուածեան պետութեան մէջ անտեսեց մարդու բնածին կրօնասիրութիւնը: Խորհրդային պետութեան մէջ, մինչեւ այսօր Համայնավարները չյաջողեցան արմատախիլ ընել կրօնքը:

◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆

յութեան անմահութեան մեծ գաղափարը:

Դեմիրճեանին վիճակուած էր նաեւ գեղարուեստական ձեւերով վերակենդանացնելու Հայութեան պատմական, քաղաքական եւ մշակութային ճակատագրին համար բախտորոշ դեր ունեցող գիրերու գիւտին հանճարեղ հեղինակը եւ իր ժամանակաշրջանը: Կեանքին վերջին տարիներուն՝ ընդհուպ մինչեւ իր մահիլը, բազմավաստակ արուեստագէտը կ'աշխատէր «Մեսրոպ Մաշտոցի» վրայ: Այդ վէպին գրուած եւ հրատարակուած մասը բոլոր հիմքերը ունի ենթադրել տալու, որ ան պիտի դառնար Դեմիրճեանի երկրորդ գլուխ գործոցը, նոր «Վարդանանք» մը, որ հեղինակին մտայղացումով, պիտի ըլլար Հայոց հին շրջանի պատմութեան իւրատեսակ փիլիսոփայութիւնը՝ արտայայտուած գեղարուեստական ինքնատիպ ձեւի մէջ: Շատ ցաւալի է միայն, որ գործը անաւարտ մնաց:

1945 Ապրիլ 26ին, իր գրական գործունէութեան 50ամեակին առթիւ Երեւանի մէջ կազմակերպուած յոբելենական երեկոյթին արտասանած իր խօսքին մէջ Դեմիրճեան բսաւ.— «Մի բանով եմ ես մխիթարուած, որ նոր սերունդը նկատեց իմ սէրը դէպի հայ ժողովուրդը: Ես կ'ուզենայի հոգւոս բոլոր ուժերով ուսուցանել այդ սէրը ամէնքին... Ես տուի իմ ժողովրդին ոչ թէ մեծ բան, այլ մեծապէս ցանկացայ տալ մի բան: Դրանով է իմ հոգին հանգիստ: Ես եւս եղայ այն հացահատիկը, որ ընկնելով հողը՝ մեռնում է, որպէսզի դայ հացը կենդանի: Եւ մի ձգտում ունեմ, հեռանալ աշխարհից այնպէս, որ նա մնայ ինձ պարտք եւ ոչ թէ ես նրան...»:

Եւ փարպեցին խղճը, իրաւամբ, անկատար չմնաց:

Վ. ՆԱԼԲԱՆԴԵԱՆ

ՁԵԿՈՅՑ Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ԻՐԱՆԻ ԵՐԿՐԱՇԱՐԺԻ ՀԱՅ ԶՈՀԵՐՈՒՆ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Իրանի Մասնաճիւղի վարչութիւնը, իր Սեպտեմբեր 7 թուակիր հեռագրով ու 10 թուակիր նամակով, սրտակեղեք տեղեկութիւններ հաղորդած էր վերջին երկրաշարժին աղետալի հարուածներուն ենթարկուած Հայերու մասին:

Ղարաղանի լեռնային շրջանին մէջ, չորս հայ գիւղեր քանդուած են, 46 հոգի մահացած են վեց հարիւր անձեր կը գտնուին անպատսպար վիճակի մէջ, կորսնցուցած ըլլալով իրենց տուները, ամբողջ ստացուածքը, ու շատեր՝ իրենց հարազատները եւս:

Կեդր. Վարչութիւնը, իր Սեպտեմբեր 11ի նիստին մէջ, խոր վշտակցութեամբ տեղեկացաւ այս ահաւոր եղելութեանց եւ հինգ հազար տոլարի օգնութիւն մը փութացուց մեր տարաբախտ ազգակիցներուն համար:

ԴԻՒԱՆ ԿԵԴՐ. ՎԱՐՉԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԻ
Նիւ Եորք, 14 Սեպտ. 1962

◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԵՐԵՒԱՆԻ ԲԵՐԴԻՆ ՀՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Հրազդանի ձախ, բարձրադիր ափին, մինչեւ այսօր ալ տեղ – տեղ կ'երեւան Երեւանի հին բերդին մնացորդները: Բերդին քովերը տարիներու ընթացքին չինուած Սարտար Խանի հայելազարդ պալատը, կանանոցը, մզկիթներ, զօրանոցներ եւ այլ շինութիւններ:

Երեւանի բերդը տեսած եւ նկարագրած են օտար բազմաթիւ ճամբորդներ, սակայն, անոնցմէ ոչ մէկը յաջողած է նկարագրել Խաչատուր Աբովեանի նման ճիշդ եւ պատկերաւոր:

Արեւելքի մէջ հռչակ վայելող Երեւանի բերդը, 1827ին, հինգ – վեց օրուան ընթացքին կը գրաւուի ռուսական եւ հայկական ջոկատներուն կողմէ: Պարսիկներէն գրաւուած զէնքերուն, դրօշակներուն եւ այլ հանդերձանքներուն մէկ մասը ներկայիս ցուցադրուած է Երեւան քաղաքի պատմութեան թանգարանը:

Վերջերս, պատահաբար, գտնուեցան թնդանօթի երեք արկեր:

ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Յաջորդաբար Հայաստան այցելած եւ նուագահանդէսներ տուած են Ամերիկահայ ծանօթ դաշնակահարուհի՝ Լուսի Իշխանեան, թաւջութակահար՝ Լեզլի Փառնաս եւ ջութակահար Պայրըն Ճանիս:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (137)

ԱԽԱՉԱԿԱՊԵՏԸ

ԳՐԵՑ՝
ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍ ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ

Ճակատագիր պէտի, ճակատագիր պէտի, ամենայն վստահութեամբ տուէք ձեռքերնիդ մեզի: Աշխատինք մեր ազգային մեծ խորհուրդը լեցնելու: Համիտեան կառավարութիւնը պեղած է այդ խորհուրդը երկար տարիներէ ի վեր եւ հիմա բացուած մէկիկ մէկիկ մեզ անոր մէջ նետել: Մենք բան մը պիտի չխնդրենք ձեր մեծութենէն: Միայն պաշտպան եւ հայրական ըլլալու...: Դուք կը վերադառնաք եւ ձեր քաղաքականութիւնը չէք փոխեր: Եթէ երբեք տեղեկանաք թէ կառավարութիւնը հասկցած է ձեր նպատակներուն մէջ դտնուելնիս, անմիջապէս կ'իմացնէք: Նոյնպէս աչալուրջ եղէք ձեր ցեղապետներուն մասին:

Անոնք մենէ վնաս պիտի չտեսնեն, եթէ մեր ճամբուն վրայ արգելք չըլլան: Մեր կռիւը ոչ Թուրք տարրին դէմ է եւ ոչ ալ քիւրտ ազգին: Մեր կռիւը միմիայն ներկայ կառավարութեան ու անոր քմահաճ օրէնքներուն դէմ է:

Ճակատագիր պէտի ուրախ էր:

Իր բովանդակ խէջը կ'իրագործուէր:

Ուստի Աւագակապետին ձեռքը բռնելով բսաւ.

— Յայտնեցէք ինծի ձեր անունը:

— Անունս Խան Ճալատ է, պատասխանեց Աւագակապետը:

— Խան Ճալա՞տ:

— Այո՛:

— Կեավուրներու մէջ տասնի անուն կ'ըլլա՞յ:

— Պարսկաստանցի ըլլալուս համար Խան Ճալատ կոչուած եմ: Մեր տոհմը խանութեան տիտղոս ունի:

Ճահվար պէկ հաւատաց:

Ու քանի մը ժամէն, պահակի մը առաջնորդութեամբ Թըրքէշանի վրայ բարձրացած բլուրը հասաւ՝ մնաք բարով մը ըսելով խումբին:

Աւագակապետ հրացանները բաժնեց խումբին, այնպէս որ ամէնքն ալ երկուքական հրացան կրելու պարտաւորուեցան:

Առտու չեղած խումբը հեռացուց դէպի Արճակ լճին արեւելեան կողմը շրջապատող լեռները, Կիւսնենց կոչուած հայաբնակ գիւղէն ժամուկէս հեռաւորութեամբ մը:

— Հիմա, սիրելի տղաքս, ըսաւ Աւագակապետը, ես անգամ մը Կիւսնենց կ'ուզեմ երթալ: Հոն վաղեմի բարեկամ մը ունիմ: Պէտք է տեսնուիմ անոր հետ: Այդ գիւղին մօտը կան Շըխէնի եւ Շըխկարայ անուն թրքաբնակ գիւղերը: Ապագային այդ երկու գիւղերու յարձակումէն ազատ մնալու համար Կիւսնենց գիւղին մէջ ուժ մը պատրաստելու ենք: Առանց այս տեսակ կանոնաւոր գործունէութեանց՝ ամենեւին արդիւնք չենք ունենար:

— Ձեր կամքը,, խոնարհեցաւ տղաքը՝ սպայի մը յարգական ձեւով:

Աւագակապետը ժայռի մը տակ քաշուեցաւ ու հագաւ իր քահանայական հագուստը, յետոյ ինկաւ ճամբայ: Արճակ լճին արեւմտեան կողմը կիրճ մը կար, որ կ'երկարէր մինչեւ Սեւ գետը: Մտաւ այդ կիրճը, յառաջացաւ ու հասաւ Սեւ գետը: Երկու բարձր լեռներու մէջէն կը սահէր գետը, որ գարնան եղանակին ահարկու տարածութիւն մը կ'ունենար: Վերջապէս կէսօրը ժամ մը անցած մտաւ Կիւսնենց:

Այս գիւղը Կուաթան կոչուած սարին ներքեւ կառուցուած է եւ հարիւր յիսունի մօտ բնակիչ ունի, ամէնքն ալ հայ: Այգիներով ու պարտէզներով շրջապատուած է ան ու առջին ընդարձակ դաշտ մը կը տարածուի դէպի արեւմուտք:

Ժամանակ մը, երբ կոտորածը տեղի ունեցած չէր, բաւական ունեւոր ու ազդեցութեան տէր մարդիկ կային այդ գիւղին մէջ եւ միտքիք կը նստէր: Մանաւանդ յիշատակութեան արժանի էր Միացեալ ընկերութեան հիմնած վարժարանը, ուր դասախօսած էր Ա... գիւղէն Մարտիրոս Շիտանեան անուն ուսուցիչ մը,— այսինքն մեր պատմութեան նախորդ հատորին մէջ յիշուած ուսուցիչը: Հիմա՞... Ախ, հիմա տխուր էր տեսարանը: Թալանը մերկացուցած էր գիւղը, իսկ կոտորածը՝ մոխիրներու ու աւերակներու մէջ թողուցած: Փակուած էր վարժարանը եւ անշուք վիճակի մէջ կը մնար անոր յարակից եկեղեցին:

Աւագակապետը գիւղին փողոցներէն անցած տեսնէ նշմարեց որ իր բարեկամը դէպի եկեղեցին կ'երթար:

Աւագակապետին բարեկամը քահանայ մըն էր, որ Տէր Վարդան կը կոչուէր:

Աւագակապետը կամաց կամաց եկեղեցիին կողմը դիմեց ու մտաւ ներս: Տէր Վարդան երեսը դարձուցած ըլլալով տաճարին՝ չէր գիտեր թէ մէկը կար որ խորին հիացմամբ իրեն կը նայէր:

Վերջապէս, Տէր Վարդան տաճարին առջեւը կախուած կանթեղը վառելէն ետք դուրս ուզեց ելլել, ահա իր դէմը տեսաւ քահանայ մը:

(Շար.)

ՆՈՒԷՐ

ՆԻՍ.— Տիկին Ա. Նաւարեան կը նը-ւիրէ քսան Ն. Ֆ. Շաւիլի եկեղեցիին, Խաչվերացի առթիւ ի յիշատակ իր ողբ. եղբայրներուն Մկրտիչ եւ Յովհաննէս Շալճեան։ Քսան Ն. Ֆ. Յառաջի բարգաւաճման եւ տասը Ն. Ֆ. Մշակոյթի Տան, ի յիշատակ Շալճեան եւ Նաւար-եան ընտանիքներու, համայն ննջեցելոց յիշատակին։ (Ստանալ Յառաջէն)։

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Տէր եւ Տիկին Զ. Երէցեան Երուսա-ղէմ, 50 Ն. Ֆ. կը նուիրեն Փարիզի Աղ-քատախնամին, ի յիշատակ իրենց եղբօր Տ. Փիրանեանի, Տէր եւ Տիկին Վ. Փի-րանեան 50 Ն. Ֆ. կը նուիրեն Փարիզի Ծերանոցին ի յիշատակ Օր. Հ. Պօղոս-եանի, Տէր եւ Տիկ. Շ. Փիրանեան իրենց հօր յիշատակին 50 Ն. Ֆ. «Հայ-Բոյժ»ին։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ֆ. Կ. Խաչի Շրջ. վարչութիւնը շնոր-հակալութիւններ կը յայտնէ Պէյրութի Նշան Փալանճեան ճեմարանի ուսուցչու-հիներէն Օր. Ալիս Գազանճեանի, որ յանձն առաւ իր անձնական միջոցներով Լիբանանէն Փարիզ գալ, ստանձնելու համար Պելֆոնթէնի օդափ. կայանի ընդ-հանուր հսկիչի պարտականութիւնը, զոր կատարեց լաւագոյն կերպով։

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Փարիզ «Ա-հարոնեան» խումբի հերթական նիստը այս Չորեքշաբթի, ժամը 20.30ին, Մշ-ակոյթի Տան մէջ։

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ՝ Հայկական ճար-տարապետութիւն Ե. – ԺԳ. դար։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Սորպոնի Մեծ սրահին մէջ ՆՈՅ. 11-ին, տեղի պիտի ունենայ Ս. Մեսրոպ Մաշտոցի Ծննդեան 1600ամեակի տօնա-կատարութիւնը, Փարիզի եւ շրջակայից բոլոր հայ Միութիւններու մասնակցու-թեամբ։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

ԵՐԵՒԱՆԷՆ Տիկին Աննա Մարտիրոսի Դանիէլեան, Արմաշեցի, կը փնտռէ իր եղբայրը՝ Գրիգոր Մարտիրոսի Դոնդոն-եանը, ծնած Արմաշ։ Արհեստով կօշկա-կար, կորսուած է աքսորի օրերուն։

Միջին Արեւելքի թերթերէն կը խնդ-րուի արտատպել։

Լուր ունեցողները հաճին տեղեկացնել հետեւեալ հասցէին.—

D. DANIELIAN

MONPLAISIR par Monsempron (L. et G.)

France

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանը պէտք ունի 25 – 40 տարեկան օրիորդի մը կամ տիկնոջ մը, որ ծանօթ ըլլայ հայերէն եւ ֆրանսերէն լեզուներուն։

ԾԱԽՈՒԻ Է

Սիթրօէն «2 Ձի» կառք մը 1961 Մայիս, նոր մօտէլ, շատ լաւ վիճակի մէջ։

Դիմել ՅԱՌԱՋի խմբագրատունը ժա-մը 9էն 16։

Կարելի է համաձայնիլ մանրամասնու-թեանց համար։

FOURRURES

Roger YOPIAN

PRIX INTERESSANTS

NEUF et REPARATION

84, Boulevard de Stalingrad, 84

— CHOISY-LE-ROI (Seine) —

Autobus : de la Porte de Choisy, descendre 3 Communes ou Rue du Docteur-Roux.

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Թիւրիմացութեանց եւ յապաղումներու տեղի չտալու համար եւ կազմակերպու-թեանց ու Յառաջի վարչութեանց փոխա-դարձ համաձայնութեամբ, Յառաջի մէջ կը յայտարարուին այն նուէրները որոնք կը վճարուին թերթին վարչութեան, փո-խանցման համար։ Ուղղակի կազմակեր-պութեանց վճարուած գումարները կը յայտարարուին միայն կազմակերպու-թեանց կողմէ (եւ ոչ անձնապէս նուիրա-տուին կողմէ)։

Կը խնդրենք որ նուիրատու անհատնե-րը կամ մարմինները նկատի առնեն այս պարագան։

Շնորհակալութեամբ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Ֆ. Կ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի հա-յերէնի դասընթացքը կը վերաբացուի Հոկտեմբերի առաջին Հինգշաբթին (Հոկ-տեմբեր 4)։

Կը խնդրուի ծնողքներէն որ իրենց զա-ւակները արձանագրեն նոյն օրը, դիւրա-ցնելու համար դասարաններու կազմու-թիւնը։

×

Ֆ. Կ. Խաչի Տէսինի Ազգային վարժա-րանը կը վերաբացուի 24 Սեպտ. Երկու-շաբթի երեկոյեան ժամը 6էն սկսեալ։

Արձանագրութիւնները կը կատարուին դասաւանդութեանց ժամերուն, ուսուցիչ Պ. Թրազօշի կողմէ։

Կը խնդրուի ծնողքներէն շուտով ար-ձանագրել իրենց զաւակները, դասաւան-դութեանց կանոնաւորութեան համար։

×

Ֆ. Կապ. Խաչի Մարսէյլ քաղաքի մասնաճիւղին վարժարանը կը վերաբաց-ուի Հոկտեմբեր 4ին։

Արձանագրութիւնները ամէն Հինգշաբ-թի կէսօրէ ետք ժամը 4–6, Ահարոնեան Ակումբին մէջ։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Ֆ. Կ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերու-հիները Սեպտ. 26ին, ժամը 4ին։ Շատ կարեւոր օրակարգ։ Նոր վարչութեան ընտրութիւն։

×

Ֆ. Կ. Խաչի Շրջ. վարչութիւնը խոր-հրդակցական ժողովի կը հրաւիրէ Իսիի ազգայինները, Երկուշաբթի՝ Սեպտ. 24, երեկոյեան ժամը 20ին, Խրիմեան սրահ, տեղական – ազգային խնդիրներու շուրջ խորհրդակցելու համար։

Կը խնդրուի Ֆ. Կ. Խաչի ընկերուհինե-րէն եւ ընկերներէն ներկայ գտնուիլ։ Շրջ. վարչութեան կողմէ ներկայ կ'ըլլայ ընկերուհի Հուրի Իփէկեան – Պուտաք-եան։

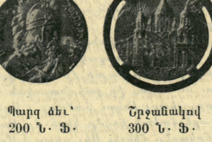
ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՍԿԻ ՇՔԱՆՇԱՆ

Modèle Deposé

Թանկագին ու Մնայուն

Ամէնէն Սիրուն Նուէրը

Պարզ ձեւ՝ 200 Ն. Ֆ.

Շրջանակով 300 Ն. Ֆ.

Մեսրոպ Մաշտոցի ծննդեան 1600-ամեակի տօնակատարութեան առ-թիւ հարիւրէն 10 զեղչ։

ՍԵՊՏ. 10էՆ ՆՈՅԵՄԲԵՐ 10

Գնելու համար դիմել՝

EDOUARD KHEDERIAN

66, Rue Lafayette,

PARIS (9e)

Tél. : PRO. 11-63

Expédition contre-remboursement

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

—o—

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»Ը ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի 13 Հոկտեմբեր, Շաբաթ գիշեր մինչեւ լոյս, 6րդ թաղամասի քաղաքապետարանի սրահներուն մէջ։

×

ԼՈՆՏՈՆԻ ՄԷՋ.— Նոյեմբեր 3ին։

×

Ֆ. Կապ. Խաչի Մարսէյլ քաղաքի պա-րահանդէսը Սփլանտիտի մէջ, Դեկտեմ-բեր 22, Շաբաթ գիշեր։

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ մէջ Հ. Յ. Դ. Օրը կը տօնուի, Հոկտեմբեր 27, Շաբաթ գիշեր ժամը 21էն մինչեւ լոյս, «Ալհամպրա»յի սրահներուն մէջ, բացառիկ պատ-րաստութեամբ։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՄԱՏԵԱՆ ՀԱՅԿԱԶԱՆՑ

(ԳԻՐՔ ԱՄԷՆ ՕՐ ԿԱՐԴԱԼԻՔ)

ԳԻՆԸ 3 Ն. Ֆ.

ԴԻՄԵԼ «ՅԱՌԱՋ»Ի ԽՄԲԱԳՐԱՏՈՒՆԸ

ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՄԷՋ

ԸՆԿ. Ա. ՔԷՕՍԷԵԱՆ

(Ֆօբօ Ռէէֆս)

2 Ռիւ Պէռնար տիւ Պուա։

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» խումբի ժողովը այս Ուրբաթ, ժամը 20.30ին, Մշակոյթի Տան մէջ։ Բոլոր ըն-կերներուն ներկայութիւնը պարտաւո-րիչ է։

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Րաֆֆի» խում-բի ժողովը այս Հինգշաբթի երեկոյ, Մշակոյթի Տան մէջ։

ԻՆՉՊԷՍ ՏԵՍԱՅ ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ

(Տպաւորութիւններ)

Գրեց՝

Հ. ՎԱՀԱՆ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

ՍՊԱՌԱԾ Է

ՑՆՈՐ ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ, ՈՉ ՄԷԿ ՏՐԱՄԱԴՐԵԼԻ ՕՐԻՆԱԿ՝ ՅԱՌԱՋԻ ՄՕՏ ԿԱՄ ԳՐՔՈՅԿԻՆ ՀՐԱՏԱՐԱ-ԿԻՉ՝ ՎԵՆԵՏԻԿԻ ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ՏՊԱՐԱՆԸ։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, Հոկտ. 28ին ժամը 16էն կէս-գիշեր Քորժ Ե.ի շքեղ սրահներուն մէջ։ (Եղանակին առաջին պարահանդէսը)։

ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ԱԻԱՆԴԱԿԱՆ ՄԱՏԱՂՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆԸ

Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ Եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը կը ծանուցանէ թէ եկեղեցւոյ տօնախմբութեան աւանդական մատաղօրհնութիւնը տեղի կ'ունենայ Կիրակի Սեպտեմբեր 30ին։

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ն. Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազ-դերու համար են, չորրորդ էջը։

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է։

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան։

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS - 6e — Chèque Postal : 1278-35

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ, Ս. Վրացեան, Բ. տպ. Պէյրութ, լաթակազմ, պատկերազարդ, 684 էջ — 45 Ն. Ֆ.

ԳԻՐՔ ՃԱՆԱՊԱՐՀԻ, Եղիշէ Չարենց, Պէյրութ, 317 էջ — 7.50 Ն. Ֆ.

ՄԱՀԵՐԳ, ձայնագրեալ, Քէմանչիստ Ռուբէն, Պէյրութ, — 5 Ն. Ֆ.

ԲԱՌԱՐԱՆ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆԷ ՀԱՅԵՐԷՆ, Հ. Ե. Տէր Ղազարեան, Պէյրութ, — 20 Ն. Ֆ.

ԲԱՌԱՐԱՆ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ ՀԱՅԵՐԷՆ, Մեսրոպ Նուպարեան, Պէյրութ — 40 Ն. Ֆ.

ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅԵՐԷՆԷ ԳԱՂՂԻԵՐԷՆ, Հ. Գ. Պայեան, Վենետիկ, — 40 Ն. Ֆ.

ԱՌՁԵՌՆ ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅ. ԳԱՂՂ. Հ. Դ. Ստեփանեան, Վենետիկ — 9 Ն. Ֆ.

ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ. Ս. Գարամաճեան, Պէյրութ, — 40 Ն. Ֆ.

ԱՆԳԼԵՐԷՆԷ ՀԱՅԵՐԷՆ ԲԱՌԱՐԱՆ. Յ. Յ. Չագմաճեան, Պէյրութ — 40 Ն. Ֆ.

ԿԵԱՆՔԻ ՑՈՐՁԱՆՈՒՏԻՆ ՄԷՋ, Կ. Սասունի, Պէյրութ, — 10 Ն. Ֆ.

ՋՐՈՑՑ, Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ, Ա. հատոր 3.50 Ն. Ֆ. Բ. հատոր 5 Ն. Ֆ.

Առաքման ծախքը գնողին վրայ

ԳՐԱՏՈՒՆՍ ԿԵԴՐՈՆԱՏԵՂԻՆ Է

ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ՁԱՅՆԱԳՐԵԱԼ ԲՈԼՈՐ ԵՐԿԵՐՈՒՆ

ՃՈԽ ՄԹԵՐՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԵՒ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԵԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆՑ

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e
Fondé en 1925 Téléph. : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. Հատը 0·25 Ն. Ֆ.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
26
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
MERCREDI
26 SEPTEMBRE
1962

38ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9414 38e ANNÉE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 18ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5315

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՍՓԻՒՌՔԸ ԵՒ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Հայաստանի եւ արտասահմանի Հայութեան յարաբերութեան եւ կամ կապի խնդիրը կը շարունակէ այժմէական մնալ:

Կասկածէ դուրս է թէ այդ կապին ուժեղացումը մեծ չափով պիտի արգիլէր օտարերկրեայ հայ բազմութիւններու ուծացումն ու ապազգայնացումը:

Կար ատեն մը, երբ Հայաստանի վարիչները կամ խորհրդահայ իրականութեան մէջ դեր ու դիրք ունեցող մարդիկ, ստորագնահատելով արտասահմանի Հայութեան թուական, նիւթական, բարոյական, մտաւոր ու նաեւ քաղաքական արժէքը, իրենց ձեռքերը կը լուային, չէին ուզեր հետաքրքրուիլ անոր ճակատագրով, ըսելով թէ «իրենք «ամենայն Հայոց կառավարութիւն չեն»:

Այսօր կը թուի թէ այդ մտայնութիւնը կարեւոր չափով մը փոխուած է, եթէ նկատի ունենանք զանազան առիթներով արտասահման եկող ու դացող հայ պաշտօնական կամ անպաշտօն մարդոց յայտարարութիւնները, ընդունելով թէ անոնք անկեղծ են եւ իրենց խօսքը ճշմարիտ եւ անսուտ արձագանգն է իրենց մտածումներուն եւ զգացումներուն:

Հայաստանի վարիչները կը թուի թէ անդրադարձած են իրենց սխալին եւ իրենք ալ կը զգան թէ արտասահմանի Հայութիւնը այնպիսի արժէք մըն է՝ բազում տեսակէտներէ դիտուած, զոր անտեսել կամ անգիտանալ իմաստութիւն չէ:

Այս նոր մտայնութեան հետեւանքով վերջին մէկ երկու տարուան ընթացքին Հայաստան սկսած է աւելի շատ թիւով «ուխտաւոր» եւ պարզ այցելուներ ընդունիլ քան առաջ:

Կը թուի թէ «ուխտաւորներու» կամ այցելողներու քաղաքական գոյնին մասին ալ շատ աննկուղ չեն, ինչպէս առաջ:

Այս տեսակէտէն գնահատելի է այն քայլը որ Հայաստանի կրթական նախարարութիւնը առած է, հրաւիրելով Սուրիայէն եւ Լիբանանէն տասնըեօթը հայ ուսուցիչներ երթալու Հայաստան եւ ծանօթանալու երկրի կեանքին ու մասնաւորապէս կրթական գործին:

Հրաւիրեալները կը պատկանին քաղաքական իմաստով այլազան հոսանքներու, խորհրդային իշխանութեան բարեկամ՝ կամ ոչ:

Անհրաժեշտ է, որ այսպիսի քայլեր բազմանան, Զինական պարիսպները միանգամ ընդմիշտ քանդուին եւ սփիւռքը տեւական շփման մէջ ըլլայ իր հայրենիքի ժողովուրդին հետ, բաժնէ անոր ուրախութիւններն ու վիշտերը, ուրախանայ հայրենիքին դրական կողմերովը եւ այսկերպով կապուած մնայ Հայութեան եւ հայկականութեան:

Անհատական շփումէն զատ անհրաժեշտ է դրական երկերու լայն փոխանակութիւնը, որ նոյնպէս պիտի նպաստէր հայապահպանման գործին, հոս՝ եւ հոն:

Այս բոլորը պէտք է ըլլան անշուշտ ատանց չիլ հաշիւներու եւ ծառայեն միայն Հայութեան եւ անոր Դատին:

Սփիւռքի Հայութիւնը լաւագոյն զգացումները տածելով հանդերձ Հայաստանի եւ անոր ժողովուրդի հանդէպ, երբեք պիտի չուզէր որ Երեւանը գործօն թեւին սերմանողի դերին մէջ ըլլար եւ իր կապերը օգտագործէր յօգուտ իր գաղափարականութեան եւ վարչակարգին:

Հայրենիքի պատասխանատու իշխանութիւններն ու դէմքերը եթէ հայօրէն կը մտածեն, պէտք է իրենց ընթացքով ցոյց տան թէ, իրենք արտերկրի Հայութեան ցաւերուն ցաւակից, անոր ազգային խոչընդոտներուն հաղորդակից մարդիկ են եւ պէտք է ջանան ոչ թէ խուովել տա–

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱԼԺԵՐԻԱՆ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ

Երեքշաբթի օր անկախ Ալժերիոյ նորընտիր եւ առաջին ազգային ժողովը գումարեց իր առաջին նիստը: Այս նիստին մասնակցող երեսփոխաններու առաջին պարտականութիւնը պիտի ըլլայ վաւերացնել առաջին կառավարութիւնը: Ասիկա, անշուշտ կրնայ կազմուիլ միայն Քաղաքական Բիւրոյի կողմնակիցներէ:

Այս նեղ ժողովասրահին մէջ պիտի հաւաքուին 195 կամ 196 ընտրեալները: Ճիշդ թիւը կարելի չէ ճշդել նկատի առնելով որ Պուտիաֆ, ակամայ ընտրուած, հրաժարած է: Անգամ մըն ալ շեշտած է թէ ոչ միայն հրաժարեալ կը մնայ այլեւ պիտի բացատրէ այս հրաժարման պատճառները:

Այս ամբողջը, սակայն բաւարար չէ եղած որ Ալժէ հանդարտ եւ խաղաղ մթնոլորտի մը մէջ ապրի: Եւրոպացիներու անհետացումները կը շարունակուին, չորս սպաննուած Եւրոպացիներու դիակները գտնուեցան առջի օր: Եւ աւազակներու թիւը չէ պակսած հակառակ ձեռք առնուած միջոցներուն:

Միւս կողմէ, կարգ մը լուրերու համաձայն Գաղտնի Բանակը կը փորձէ նորէն դեր մը խաղալ անկախ Ալժերիոյ մէջ: Դիմադրութեան Ազգ. Խորհուրդը որու նախագահն է՝ Ժորժ Պիտօ, բանագնացներ ղրկած է Ալժերիա, որոնց նպատակն է, ըստ Ֆիկառոյի հրատարակած տեղեկութեանց, ձախողեցնել ֆրանքօ-ալժերական յարաբերութիւնները: Աքթիվիսթ այս սպաները Գերմանիայէն կուգան, օդային ճամբով: Կը կարծուի թէ էջքի կայանը Միթիճա կը գտնուի, Ալժէէն ոչ շատ հեռու: Օդակայանը սակայն բաւական փոքր է եւ կը կարծուի թէ միայն պզտիկ օդանաւեր կրնան էջք կատարել, այդ իսկ պատճառաւ, ճամբան էջք մըն ալ Պալէառ կը կատարեն:

Քաղաքական գետնի վրայ, ասոնք կը յուսան խզում մը ստեղծել Էվիանի համաձայնութեանց մէջ: Ասոր համար տուեալներ ունին.— «Կը տեսնէք երկիրը անկարգութեան եւ խառնակութեան մէջ է, Ալժերացիները ի վիճակի չեն իրենք զիրենք կառավարելու: Զանգուածը անօթութենէ կը մեռնի»:

Ուրիշ նպատակ մըն ալ կը վերագրուի ասոնց: Այն է մասնագէտներ գտնել Ֆրանսայի մէջ գործի անցնելու համար: Գաղտնի Բանակը Մայր հայրենիքին մէջ թեքնիքէններ չունի յեղափոխական պատերազմի համար: Կ'ըսուի նաեւ թէ չեն ծածկեր իրենց նպատակը՝ նոր յարձակում մը պատրաստել Հանրապետութեան Նախագահին վրայ:

× Ֆրանս - Սուառ դրաւուած է Ալժէի մէջ:

× Ալժէի մէջ մեծաքանակ զինամթերք գտնուած է որ Գաղտնի Բանակին կը պատկանէր:

× Ալժէի մէջ պատժական յատուկ ատեան մը ստեղծուած է Աոժամեայ Գործադիր մարմնին կողմէ արագացնելու համար պատիժները, հետապնդումները և վերջ տալու համար աւազակութեան:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԴԱՄԱՍԿՈՍԻ մէջ հակնասերեան շարժումը սկսած է կազմակերպուիլ եւ համալսարանը ժամանած է եգիպտական սաքոյթներ կազմակերպել: Սուրիական միապետական շրջանի Ներքին նախարար՝ Մառակի, իբրեւ պատուիրակ՝ Ազատ Եգիպտոսի կոմիտէին:

ԹՐՔԱԿԱՆ խորհրդարանին մէջ բախումներն ու ծեծկռուքը կը շարունակուին: Ենի Թուրքիա կուսակցութեան անդամներէն՝ Իսքէնտէրօղլու միջամտութիւն մը ըրած էր ցեղապաշտութեան վերաբերեալ եւ քննադատած Ատալէթխան (Մենտերէս) թերթ մը: Այս պատճառ դարձաւ որ երեսփոխանները սկսին իրար նախատել, ապա խօսքէն գործի անցնին:

ՆՈՐՎԵԿԻՈՅ Օլաֆ Ե. Թագաւորը Ֆրանսա հասաւ Երեքշաբթի օր: Պաշտօնական հիւրն է երկրին եւ պիտի մնայ մինչեւ Շաբաթ: Իր արքայական եօթը Հավր ժամանեց եւ Թագաւորը մէկ օր Նորմանտի անցընելէ ետք Փարիզ կը ժամանէ Չորեքշաբթի օր:

ՊԵԼԿՐԱՏԻ մէջ, Խորհ. Միութեան նախագահը՝ Պրեժնեւ կեցցէ՛ Խորհ. Միութեան եւ Եուկոսլաւիոյ բարեկամութիւնը ըսաւ: Մառեշալ Թիթօն ալ ետ չմնալու համար յայտնեց թէ Եուկոսլաւիոյ եւ Խորհ. Միութեան բարեկամութիւնը արեան մէջ կնքուած է:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ «Իզվեստիան» հրովարտակ մը հրատարակած է որ կը յայտնէ թէ եկամուտի տուրքերու ջնջումը յետաձգուած է նկատի առնելով աշխարհի լարուած մթնոլորտը: Միջազգային կացութիւնը եւ հայրենիքին շահերը կը ստիպեն որ ցնոր տնօրինութիւն յետաձգուի տարեկան ջնջերը որոնք կը վերաբերին բանուորներու եկամուտի տուրքերուն:

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ Արտաքին Նախարարը յայտարարեց թէ ամերիկեան քաղաքականութեան առաջին հետանկարն է՝ ապահովութիւն ուժի միջոցաւ:

ԶՕՐ. ՄԱՍԻՒ որ վերջերս ճառ մը խօսեցաւ շեշտելով թէ բանակը հոգեկան տագնապ մը կ'ապրի եւ պէտք է ներում շնորհել բանտարկեալներուն, պատիժը գտաւ: Ցարդ պարզ ազդարարութեան մը արժանացած է եւ հսկողութեան տակ է:

ԱՀՄԷՏ ԻՄԱՄԸ հազար ու մէկ գիշերներու գանձ մը ձգած է իր ժառանգորդներուն: Ըստ եգիպտական մամուլին Եմէնի հանգուցեալ Թագաւորը վեց միլիոն ոսկի պարունակող սնտուկներ ինչպէս նաեւ թանկագին քարեր, սուրեր ձգած է:

ՔՈՒՊԱՅԻ մէջ ձերբակալուած է Ազատ – Որմնադիրներու մեծամասը ինչպէս նաեւ ուրիշ անդամներ: Պատճառները ծանօթ չեն:

ՈՒՈՇԻՆԿԹԸՆԻ Սպիտակ Տան առջեւ ամերիկեան նացի կուսակցութեան ութ անդամներ տողանցած են, հիթլերական համազգեստով:

ՆԱՍՐ ձայնասփիւռ ճառ մը խօսեցաւ եւ յայտարարեց թէ վարչապետի պաշտօն մը ստեղծած է: Արդարեւ հրամանատար Ալի Սապրի գործադիրի պետ նշանակուած է:

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ օդանաւին 76 ճամբորդներէն 49 հոգի կարելի եղաւ ազատել: Արկածեալ օդանաւը Ֆլայինկ Թայկըր Լայնին կը պատկանէր եւ Գերմանիա կը փոխադրէր ամերիկացի զինուորականներու ընտանիքները:

ԴԱՆԻԱ ապաստանած, Ժան – Ժագ Սիւզինի Գաղտնի Բանակին պատմութիւնը կը գրէ, զոր կը յուսայ հրատարակել Ֆրանսայի մէջ:

ՉԵԽ ընտանիք մը Աւստրիա ապաստանած է զբօսաշրջիկի օդանաւով մը:

ՎԱՏԻԿԱՆԻ Ս. Պետրոս Մայր Եկեղեցւոյ մէջ ուր պիտի գումարուի Տիեզերական Ժողովը, երկու պայթուցիկ ռումբեր գտնուեցան:

ԹԱՅՄԶ թերթին տէրը՝ Լորտ Աստոր որ միլիառատէր է յայտարարեց թէ ինքզինքը Ֆրանսա պիտի «աքսորէ» տուրքերէ ազատելու համար: Լորտը կը վախնայ մանաւանդ որ իր մահէն ետք ժառանգական տուրքերը, մանաւանդ Ամերիկա ունեցած հարստութեան վրայ, ծանր հետեւանքներ ունենան իր ժառանգորդներուն համար:

ԱՏԵՆԻ մէջ ծանր բախումներ պատահեցան եւ ոստիկանութիւնը կրակ բացաւ ցուցարարներու վրայ որոնք կը բողոքէին գաղթավայրին անդամակցութեան դէմ Հարաւային Արաբիոյ Դաշնակցութեան մէջ:

ՊԵԼՃԻՈՅ մէջ նոր ցոյցեր տեղի ունեցան լեզուական խնդրին առթիւ: Ֆլամաններու եւ Վալոններու յարաբերութիւնները միշտ լարուած են:

բացիր բազմութիւններու հասարակական, ազգային կեանքը, այլ ջանան հարթել տարակարծութիւններն ու վէճերը՝ որոնք շատ մը գաղութներու մէջ հասած են այլանդակութեան:

Եթէ իսկապէս բան մը փոխուած է Հայաստանի վարիչներուն մտայնութեան մէջ, անոնց ընելիքը պիտի ըլլայ՝

Ա.— Դադրիլ վէճեր ստեղծելէ ու հրահրելէ արտասահմանի Հայութեան մէջ, եկեղեցական, ազգային կամ կուսակցական գետնի վրայ:

Բ.— Բանալ միանգամ ընդմիշտ Հայրենիքին դռները բոլորին առջեւ, ինչ դիրք ու հանգամանք ալ ունենան անոնք:

Գ.— Մշակութային ազատ կապ ստեղծել արտասահմանի եւ Հայրենիքի գրողներուն եւ արուեստագէտներուն միջեւ:

Դ.— Թոյլ տալ գրականութեան, արուեստի ու գիտութեան բոլոր ստեղծագործութիւններու ազատ մուտքը եւ փոխանակութիւնը:

Ե.— Հայաստանի գրական, գեղարուեստական, գիտական օրգաններուն մէջ հիւրընկալել արտասահմանի ալհեղինակներու գործերը եւ ապահովել անոնց աշխատակցութիւնը, հայրենիքի գրողներուն յատուկ պայմաններով:

Այս նուազագոյնը իրագործելով, մեծ նպաստ մը բերուած պիտի ըլլայ հայապահպանման ճիգերուն, ամէն բանէ առաջ ապահովելով ներքին անդորրութիւնն ու համակցողութիւնը գաղութահայ կեանքին մէջ:

« ԱՐՄԵՆԻԱ »

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ՄԵԿՆԵՑԱՆ

Երեքշաբթի առաւօտ օդային ճամբով Հայաստան մեկնեցան, գլխաւորութեամբ Կաթ. Պատուիրակ Սերովբէ Եպիսկ. Մանուկեանի, Պ. Պ. Սեդրակ Քարեան, Պարէտ Բամպուքճեան (Փարիզէն), Կարապետ Փօլատեան (Մարսէյլէն) եւ Վարագ Քահանայ Աւագեան (Լիոն – Տէսին) իբրեւ Ֆրանսահայ պատգամաւոր, էջմիածնի ծանօթ ժողովին:

Խումբին միացած են նաեւ Փարիզի Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ եկեղեցւոյ աւագերէցը՝ Տէր Թովմաս քհնյ Մինասեան եւ անհատներ:

ՄԵՐ ԱՅՑԵԼՈՒՆԵՐԸ

Մեր խմբագրատունը այցելեցին.—

Գարեգին վարդապետ Սարգիսեան, տեսուչ Անթիլիասի դպրեվանքին որ Պէյրութ կը վերադառնայ Չորեքշաբթի առաւօտ:

Պ. Վահէ Սէքեան, որ շրջապտոյտ մը կատարելէ ետք Եւրոպա, Պէյրութ կը վերադառնայ քանի մը օրէն:

Պ. Ժոզէֆ Պասմաճեան, տնօրէն Քէսապի Ազգ. Միացեալ Ուսումնասիրաց վարժարանի: Պ. Պասմաճեան մաս կը կազմէ Միջին – Արեւելքէն եկած ուսուցչական այն խումբին որ Սեւրի Մանկավարժական Ուսումներու Միջազգային կեդրոնին դասախօսութիւններուն կը հետեւի:

Տէր եւ Տիկին Վահան Մչիկեան (Պէյրութէն):

Օր. Աւագեան (Պէյրութէն):

Պ. Արամ Մուրատեան (Թեհրանէն):

ՖՐԱՆՔԵՒՌՈՒՍ ԶԻՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

Նախագահ տը Կոլ խանդավառութեամբ ընդունուեցաւ գերման ժողովուրդին կողմէ, դրաւական երկու ժողովուրդներու հաշտութեան, բարեկամութեան եւ սերտ գործակցութեան: Միութիւնը կ'ենթադրէ քաղաքական համերաշխութիւն որոշ նպատակի մը համար: Նախագահը հարց կուտար ունկնդիրներուն. «Խնդիր է գիտնալ, թէ մարդը դառնալո՞ւ է կամ ոչ հաւաքականութեան մը գերին, վերածուելո՞ւ է կամ ոչ մրջիւնոյի մը, թէ ընդհակառակն, պիտի ուզէ եւ գիտնայ տիրապետել նիւթական յառաջդիմութեան աւելի ազատ, աւելի արժանի եւ լաւագոյն ըլլալու համար: Ահա մեծ պայքարը, որ երկու հակառակ ճակատներու կը բաժնէ տիեզերքը: Մեր երկու երկիրներու ջանքը, աշխարհի ազատութիւնը ապահովելու համար, անհրաժեշտ է Ֆրանսական եւ գերման ժողովուրդներու բարեկամութիւնը, փոխադարձ վստահութիւնը»:

ԵՐԿՈՒ ՀԱԿԱՄԱՐՏ ՈՒԺԵՐ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՄԷՋ

Ծառը բացայայտօրէն արտայայտութիւն մըն էր Խորհրդային սպառնալիքին եւ իրաւակարգին դէմ:

Երբեմն հակառակորդ, երբեմն բարեկամ եւ զինակից են պետութիւնները: Ալզասի գրաւումը ապագայ վերագրաւումի մը յոյսերը կը ներշնչէր Ֆրանսացիներուն եւ գերման վարչապետն ալ կը զօրացնէր գերման բանակը: Պիսմարք քաջալերեց Թունուզի գրաւումը Իտալիան վրդովելու եւ Ֆրանսան գրգռելու համար, կազմեց Երրեակ Զինակցութիւնը (Գերմանիա – Աւստրիա – Իտալիա), Ֆրանսա փնտռեց Ռուսիոյ զինակցութիւնը: Եւրոպա բաժնուեցաւ երկու հակամարտ խումբերու: Պետութիւններ կը ջանային ուժերու հաւասարակշռութիւնը պահել փոխադարձ համաձայնութիւններով:

ԵՐՐԵԱԿ ԶԻՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Երրեակ Զինակցութիւնը կը կղզիացնէր թէ Ֆրանսան, թէ Ռուսաստանը: Պիսմարք կը նախատեսէր ֆրանքեւռուս զինակցութիւն մը, կ'աշխատէր հեռացնել Ռուսաստանը Ֆրանսայէն, որովհետեւ երկու դրացի պետութեանց զինակցութիւնը պիտի պաշարէր Գերմանիան, որուն պարտաւորութիւնն էր միանգամայն պաշտպանել Աւստրիոյ շահերը Պալքաններու մէջ, ուր կը բախէին ռուսական շահերուն:

Գերման վարչապետը Պերլինի ֆրանսական դեսպանին առաջարկած էր նոյնիսկ ֆրանքեւգերման զինակցութիւն մը Անգլիոյ դէմ: Երկու պետութիւնները միասին պիտի ունենային ծովային գերակշռութիւն: Ֆրանսա դիւանագիտական խաղ մը նկատելով առաջարկը՝ կը մերժէր վճռական կերպով:

Երկար բանակցութիւններէ վերջ կը ստորագրուէր ֆրանքեւռուս զինակցութիւնը եւ յետոյ, 17 Օգոստոս 1892ին զինուորական համաձայնութիւն մը:

Աւստրեւհունգարիոյ մասնակի զօրաշարժ կատարելու պարագային, Ֆրանսա պարտաւոր էր զօրաշարժ կատարելու, եթէ պալքան թերակղզիին մէջ ռուս եւ աւստրիական բախումը անխուսափելի դառնար:

Արտաքին նախարար Ռիպօ սոյն պարտաւորութիւնը առաջարկեց կատարել Կեդրոնական Կայսրութեանց ընդհանուր զօրաշարժի պարագային: Փեթերսպուրկի Ֆրանսական դեսպան Մոնթեպելլօ, ընդդիմացաւ Ռիպոյի առաջարկին, որովհետեւ համաձայնութիւնը դժուարութեամբ ընդունուած էր եւ կարելի չէր փոփոխութեան ենթարկել:

Ֆրանսա կը մտնէր Պալքանեան պիծակնոցին մէջ, պիտի օժանդակէր Ռուսաստանի, երբ Աւստրիա յարձակէր դէպի Սեւ Ծով: Ռուսաստանը պիտի արգիլէր գերման սպառնալիքը Ֆրանսայի դէմ, երկեակ զինակցութիւնը, պաշտպանողական Երրեակ Զինակցութեան դէմ, Արեւելքի մէջ Անգլիոյ արեւելեան քաղաքականութեան դէմ էր: Ռուսաստանը Ֆրանսայի կ'օժանդակէր Եգիպտոսի խնդրին մէջ եւ կը փափաքէր, որ Ֆրանսա եւ Անգլիա պժտուին, խրամատ մը բացուի երկուքին միջեւ:

Ֆրանսական տեսակէտով ֆրանքեւռուս զինակցութիւնը Գերմանիոյ հակաֆրանսական քաղաքականութեան դէմ էր, մինչդեռ Ռուսաստանի համար հակագերման չէր: 1895 Փետրուարին Գերմանիա պետութիւնները կը հրաւիրէր Քիելի ջրանցքին բացման: Ֆրանսա կը վարանէր, Ռուսաստան կը պնդէր, որ ներկայ ըլլայ: Ցարը հեռագրել կուտար. «Անհրաժեշտ կը գտնեմ Ֆրանսայի մասնակցութիւնը մերինին հետ»: Գերմանիոյ կայսրը գոհ կը մնար Ռուսաստանի եւ Ֆրանսայի մասնակցութենէն: Ժամանակաւոր մերձեցում Գերմանիոյ եւ Ֆրանսայի: Անգլիա եւ Ֆրանսա կը պայքարէին Եգիպտոսի մէջ, Գերմանիա Ֆրանսայի կողմը կը բռնէր: Անգլիա կը հակառակէր Պոլսոյ մէջ Գերմանիոյ կողմէ Գոնիայի գծին շինութեան մենաշնորհն առնելու համար:

×

Ֆրանքեւռուս դաշնագիրը սպառնալիք մըն էր Աւստրեւհունգար դիրքին՝ Պալքաններու մէջ: Աւստրիոյ վարչապետը կը դիմէր Գերմանիոյ հասկնալու համար, թէ ինչ պիտի ըլլար զինակցին դիրքը, եթէ Ռուսաստան փորձէր նեղուցները գրաւել: Վիլհելմ կայսրը կը յայտնէր, թէ պատերազմի մը պատճառ չի կրնար ըլլալ, այդ պարագային Աւստրիա գրաւելու էր Սելանիկը:

Աւստրիոյ վարչապետը կը դիմէր Անգլիոյ: Արտաքին Նախարար Ռոզպերի կը յայտարարէր. «Անգլիա վճռած է պաշտպանել Նեղուցներու ներկայ վիճակը, բայց Ռուսաստանի վայրէջքի պարագային Ֆրանսա պիտի օժանդակէ զինակցին, այդ պարագային Անգլիոյ համար դժուար պիտի ըլլայ Պոլիսը պաշտպանել երկու պետութեանց դէմ: Անգլիոյ Միջերկրականեան նաւատորմը պիտի գտնուի երկու տորմիղներու միջեւ»:

Ռոզպերի կը հարցնէր իր կարգին, թէ Երրեակ Զինակցութիւնը կը խոստանա՞ր արգիլելու Ֆրանսայի օժանդակութիւնը ի նպաստ Ռուսաստանի: Աւստրիա պէտք կը տեսնէր Անգլիոյ օժանդակութեան Ռուսաստանի դէմ: Անգլիա պէտք ունէր Երրեակին՝ Ռուսիոյ եւ Ֆրանսայի դէմ:

Ամերիկացի պատմաբաններ ֆրանքեւռուս զինակցութեան հետեւանք կը նկատեն Ռուսաստանի արեւելեան քաղաքականութիւնը, որ պիտի յանգէր համեւրոպեան պատերազմին:

Ֆրանքեւգերման հակամարտութիւնը պետութեանց պարտադրեց խմբաւորումներ, ֆրանքեւգերման միութիւնը կրնայ նոր կարգաւորումներու պատճառ դառնալ:

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ

ՍՏԵՓԱՆ ԷԼՄԱՍ

1890ի տասնները Եւրոպայի մէջ մեծ հռչակ կը վայելէր դաշնակահար – երգահան՝ Ստեփան Էլմաս (Էլմասեան):

Ստեփան Էլմաս ծնած է 1864ին, Իզմիր:

Դեռ վեց տարեկանին՝ երաժշտութեան հանդէպ արտակարգ ընդունակութիւն ցոյց կուտայ: Երիտասարդ տարիքէն, օգտուելով իր բացառիկ լսողութենէն, առանց դժուարութեան վարժ կերպով կը նուագէր դաշնակի վրայ: Պատանի դաշնակահարը յաճախ կը մասնակցէր նուագահանդէսներու, իսկ 1877ին կուտայ իր առաջին նուագահանդէսը, որուն յայտագիրը կազմուած էր բացառապէս Լիսթի կտորներէն:

1879ին, բարեկամներու եւ հայրենակիցներու նիւթական օժանդակութեամբ, կը մեկնի Վայմար, ուսանելու մեծ վարպետին՝ Ֆրանց Լիսթի քով:

Երեք տարուան ընթացքէ ետք, Էլմաս կը տիրապետէ մեծ վարպետին հոյակապ արուեստանքին:

Շատ չուտով կը դառնայ այդ տեսնուան լաւագոյն դաշնակահարներէն մէկը. իր տուած նուագահանդէսները ամենուրեք կ'անցնին մեծ շուքով: Ժամանակակիցներուն վկայութեամբ Էլմասի նուրբ եւ ճկուն մատներուն տակ դաշնակի կտորները կը հնչէին համանուագի պէս՝ զգեցած ներքին ջերմ զգացումով: Վկայութիւններ կան, որ իր նուագին արուեստանքը ետ չէր մնար նոյնիսկ իր մեծ վարպետէն:

1882էն սկսեալ կուտայ նուագահանդէսներ Վիէննայի, Վայմարի, Լայփցիկի եւ այլ քաղաքներու մէջ, ամենուր գտնելով մեծ յաջողութիւն:

Լիսթի խորհուրդով կը մեկնի Վիէննա, ուր երաժշտական շարադրութեան դասեր կ'առնէ փրոֆէսօր Տօթէի եւ ուրիշներու մօտ: 1882ին կը գրէ դաշնակի իր առաջին շարքը՝ «Վեց էթիւտներ» եւ զանոնք կը ձօնէ իր ուսուցչին՝ Լիսթի: Այդ շարքը, որ մամուլին կողմէ կ'արժանանայ բարձր գնահատանքի, հրատարակուած է նոյն տարին Լայփցիկի մէջ, հրատարակիչ Շթայնկրեպի կողմէ: Նոյն շրջանին ան կը գրէ իր նշանաւոր երաժշտական կտորները (Փօէմ)՝ նուիրուած Վիքթոր Հիւկոյի: Իր այդ բոլոր գործերն ալ գրուած են Լիսթի ըմբռնումներուն եւ բարձր արուեստանքին յատուկ շունչով:

Վիէննայի (1885) եւ Եւրոպայի զանազան վայրերուն մէջ տուած իր նուագահանդէսներէն քաջալերուած եւ իբրեւ յօրինող հետզհետէ աւելի կատարելագործուելով՝ Էլմաս կը գրէ բազմաթիւ կտորներ դաշնակի, համանուագախումբի եւ զանազան նուագարաններու համար: Առանձնապէս աչքի կը զարնեն հեղինակին դաշնակի գործերը, որոնց մէջ կը հանդիպինք դաշնակի գրեթէ բոլոր սեռերուն՝ տաղեր, (Պալատներ), ցայգերգներ (նոքթիւռն), վալսեր, փոլոնեզներ, մազուրքաներ, պոլերոներ, պարքարոլաներ, էնփրոմփթիւներ, էթիւտներ եւայլն: Ունի նաեւ դաշնակի երեք քոնչերթօներ: Լիսթի բացայայտ ազդեցութիւնը կրող բոլոր այդ գործերն ալ իրենց յօրինուածքով, ձայնեւէջներով եւ ներդաշնակութեամբ չափազանց հարուստ են եւ տպաւորիչ. անոնք միշտ քաղցրահնչիւն են, երգային, գեղեցիկ ձեւերով ներդաշնակուած: Գործերուն արուեստանքը աչքի կը զարնէ իր յստակութեամբ եւ բարձր արուեստով:

Անտարակոյս, իր հռչակաւոր ուսուցչին ազդեցութեամբ Էլմաս կը պատկանի նոր վիպապաշտ (ռոմանթիկ) դպրոցին. անոր գործերուն ճնշող մասը հիմնուած է ընեռղնեռու մխանականութեան սկզբունքներուն վրայ: Մեծ հետաքրքրութիւն կը ներկայացնեն իր դաշնակի երեք քոնչերթօները նուագախումբի հետ, որոնցմէ առաջինը ռուս ծանօթ երգահան եւ դաշնակահար՝ Անթոն Ռուպինշթայն վերածած է երկու դաշնակի եւ յաճախ նուագած:

Օտարութեան մէջ ապրելով հանդերձ,

ՍԻՐՈՅ ԱՂԵԽԱՐՇ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

(ՇԱՐԼՈԹ ԵՒ ՄԱՔՍԻՄԻԼԻԷՆ)

Շառլոթ, որ ներկայ էր տեսակցութեան, կը հիանայ ու կը զմայլի: Մաքսիմիլիէն, սակայն, աւելի խոհեմ, կը պատասխանէ թէ պիտի երթայ Մեքսիկա ստանձնելու համար կայսրութիւնը, եթէ սակայն, ամբողջ ազգը միաձայնութեամբ վաւերացնէ քանի մը մեծամեծներու կողմէ տրուած որոշումը: Եւ սակայն, ի՞նչպէս կարելի էր քուէարկութեան ձեռնարկել երկրի մը մէջ որուն բնակիչները մեծամասնութեամբ բաղկացած էին անգրագէտ մարդոցմէ:

Ատոր ալ ճարը կը գտնեն երկրին մեծամեծները: Իրենք իրենց մէջ քուէարկութիւնը կատարելով, նոյնպէս կը ձեւացնեն՝ իբր թէ՝ ամբողջական ժողովուրդը քուէարկած ըլլար ի նպաստ կայսրութեան հաստատումին:

Շառլոթ, միշտ խանդավառ իր կայսրուհի դառնալու հեռանկարէն, կը խրախուսէ Մաքսին որ ընդունի իրեն առաջարկուած գահը: Ի վերջոյ, ի՞նչ բանէ պիտի վախնար: Ֆրանսան պիտի տրամադրէր հարկ եղած գումարը եւ 25.000 հոգիէ բաղկացած բանակ մը ամուր հիմերու վրայ պահելու համար նորահաստատ կայսրութիւնը: Նափոլէոն Գ. իր ամբողջ ուժով պիտի օգնէր իրենց եւ կ'ընդունէր նաեւ որ ֆրանսական բանակին երկրէն հեռանալէն ետք ալ ամբողջ վեց տարի ութ հազար հոգիէ բաղկացած օտար լեգէոնը պիտի տրամադրէր կայսրութեան ապահովութեան համար: Եւ յետոյ, ինքը, Քառլոթթան հոն չէ՞ր միթէ... Երկուքը միասին, իրենց փոխադարձ սիրով զինուած, պիտի յաղթահարէին բոլոր խոչընդոտները եւ պիտի իշխէին երջանիկ, ապրելով երազային կայսրութեան մը մէջ...

Պարտուած, Մաքսիմիլիէն կ'ընդունի:

Մեքսիքական կայսրութիւնը ծնած էր:

Վերա Քրուզի մէջ է որ զիրենք կը դիմաւորէ առաջին յուսախաբութիւնը: Ժողովուրդին ընդունելութիւնը կ'ըլլայ սառն ու անտարբեր: Քաղաքին բնակիչները կը քաշուին իրենց տուները եւ փողոցներուն մէջ մարդ չի տեսնուիր վեհափառ ամոլը դիմաւորող...

Երկար ու տաժանելի ճամբորդութենէ մը ետք, ի վերջոյ կը հասնին Մեքսիքօ, ուր սակայն, այս անգամ կ'արժանանան նուազ անհայորդ ընդունելութեան մը եւ կը հաստատուին կայսերական պալատին մէջ, որ սակայն անհրապոյր վայր մըն է, ուր կը վխտան բազմատեսակ միջատներ ու սողուններ: Իսկ մայրաքաղաքին ընդհանուր կացութիւնը խառնակ ու անհաստատ, ինչպէս կը հաւաստիացնէ զիրենք դիմաւորողներէն մին, յայտարարելով.

— Հոս ոչինչ այնքան կազմակերպուած է, որքան գողութիւնը...

Նոր կայսրը – որ հետզհետէ աւելի եւս կը դառնայ Շառլոթի պաշտամունքին ու սիրոյն առարկան — աշխատանքի կը լծուի մեծ քաջութեամբ եւ կորովով: Մինչ կռիւները կը շարունակուին Ժուարէզի հանրապետական բանակներուն դէմ, Մաքսիմիլիէն մեծ սխալ մը կը գործէ: Երկիրը կառավարելու համար, փոխանակ կրթնելու զինք գահ բարձրացնող պահպանողականներու աջակցութեան, Շառլոթի դրդումով կը սկսի առաջարկութիւններ ընել ազատական կուսակցութեան:

— Ես ազատական մըն եմ, կ'ըսէ Մաքսիմիլիէն, բայց ասիկա ոչինչ կը նշանակէ, քանի որ կայսրուհին կարմիր է..

Այսուհանդերձ, Շառլոթ իր մեծ մօր՝ Մարի – Ամելիի ուղղուած նամակի մը մէջ, ինքզինք կը պաշտպանէ այն մեղադրանքին դէմ թէ իր ամուսնոյն խորհուրդներ տուած ըլլայ: Այդ նամակին մէջ կ'ըսէ թէ ոչ մէկ խորհուրդ տուած է կայսեր, եւ կ'աւելցնէ՝ «Ամէն բանի մէջ Մաքսին ինծմէ գերազաս ըլլալով, չեմ գիտեր թէ ի՞նչպէս կրնամ որեւէ բան ներշնչած ըլլալ անոր...»:

Կացութիւնը հետզհետէ կը ծանրանայ, կայսերական գանձը կը պարպուի, Ֆրանսայի հանդէպ Մեքսիկայի ունեցած պարտքը կը մնայ անհատոյց եւ օրէ օր կը բարդուի գումարը: Հանրապետականներու ընդդիմութիւնը երթալով կը զօրանայ, եւ Նափոլէոն Գ. ֆրանսական հանրային կարծիքէն տարուած եւ չկրնալով Երեսփ. Ժողովին նոր վարկեր ձեռք բերել մեքսիքական անժողովրդական արկածախնդրութիւնը շարունակելու համար, կ'որոշէ ետ քաշել ֆրանսական ուժերը Մեքսիկայէն:

Ողբերգութիւնը անխուսափելի էր: Պէ՞տք էր հրաժարիլ գահէն:

— Խեղճ Մաքսի, խեղճ Մաքսի կը կրկնէր շարունակ Քառլոթթան...

Անկասկած որ Մեքսիքական հարցը մէջ գէշ պաշտպանուած էր Փարիզի: Այս էր կարծիքը կայսերական տարաբախտ զոյգին, որ չէր կրնար լաւ ըմբռնել Ֆրանսայի կայսեր Մեքսիկան լքելու որոշումին բուն իմաստը:

— Մինչեւ որ մարդ իր գործերով ինք անձնապէս չզբաղի, իրերը երբեք ալ չեն կրնար գտնել իրենց բնականոն ընթացքը, կ'ըսէ Շառլոթ:

Եւ կ'առաջարկէ իր ամուսնոյն ճեղքել Ատլանտեանը, երթալ գտնել Ֆրանսայի կայսրը եւ ստիպել զայն որ յարգէ իր խոստումը:

(3 Շար.)

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՓԷՅՐՈՒԹԻ մէջ Հայ Կաթողիկէ նուիրակ Պատրիարքը ընկերակցութեամբ նուիրապետութեան եպիսկոպոսներուն այցելութիւն մը տուած է Կիլիկիոյ Կաթողիկոսին՝ Զարեհ Ա. : Տեսակցութիւնը ջերմ մթնոլորտի մէջ անցած է : Իգնատիոս Պետրոս ԺԶ. նախորդ օրը այցելութեան տուած էր Լիբանանի Հանրապետութեան նախագահին՝ Ֆուատ Շեհապ :

ԱՆԹԻԼԻԱՍ ժամանած է Հալէպի առաջնորդ՝ Ղեւոնդ Արք. Ջեպեյեան : Քանի մը օր մնալէ ետք, Ղեւոնդ Ա. Հալէպ վերադարձած է :

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐ վերադարձած է Ամերիկահայոց Առաջնորդ՝ Հրանտ Եպիսկոպոս Խաչատուրեան :

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ մէջ տօնուած է Հայ Օգն. Միութեան 30ամեակը, հովանաւորութեամբ Եղիշէ Պատրիարքին : Բանախօսած է Պ. Անդրանիկ Ուրֆալեան :

անուանի երաժիշտը չէ կորուած Հայութեան : Անոր աշտառուց «Մահերգը» եւ մանաւանդ «Սկիւտարի սոխակ» Պետրոս Դուրեանի նուիրած խոր տրտունջով եւ թախիծով լեցուն «Ողբերգը» յօրինուած են հայկական բներգներու վրայ :

Իր վերջին եւ մեծ աշխատութիւնը դաշնակի (փoէմ) գրած է մեծ շունչով եւ անուանած՝ «Ողին մեր սիրելի Հայաստանի», ուր կը լսուին հայ ժողովրդական երգին գեղեցիկ ձայնեւէջները : 1896ի հայկական աղէտները կը ցնցեն կոմսի նուրբ եւ զգայուն հոգին :

Իր նամակներուն մէկուն մէջ, ուղղուած ընկերոջը՝ Յակոբ Գրիգորեանի, կը պատմէ իր ապրումները եւ, ի դէպ, կը յիշատակէ — «Պատանեկութեանս ժամանակ գրած էի օփերա մը, որուն ձեռագիրը հրոյ ճարակ դարձաւ միւս ունեցած թանկագին բաներուս» :

Տանելով տարբեր երաժշտական գործունէութիւն մը ետք, վերջնականապէս կը հաստատուի Ժընեւ, ուր կը շարունակէ զբաղիլ երաժշտութեամբ, դաշնակի եւ թերեւս նաեւ շարադրութեան դասեր ալ տալով :

Ատեփան Էլմասի գործերուն մեծ մասը հրատարակուած է 1911ին, Լայփցիկ : Իր դաշնակի գործերը մինչեւ այսօր ալ լայն չափով կ'օգտագործուին Եւրոպայի յառաջացեալ երաժշտանոցներուն մէջ (Վիէննա, Լայփցիկ, Փարիզ եւայլն) :

Ահա մեր բոլոր գիտցածը տաղանդաւոր արուեստագէտին մասին : Պարզ է որ եթէ մէկը լրջօրէն զբաղի պրպտումներով, կը գտնէ նոր փաստեր եւ տեղեկութիւններ՝ կապուած Ստեփան Էլմասի կեանքին եւ գործունէութեան հետ, եւ մեր պատկերացումը անոր մասին կ'ըլլայ աւելի ամբողջական :

Վ. ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԱՅ ԲԺԻՇԿ ՄԸ ԿԸ ՎԱՐՁԱՏՐՈՒԻ

Սրտի վիրաբուժութեան տասնամեակին մէջ արձանագրուած յաջողութիւնները հնարաւորութիւն տուեցին մշակելու սիրտին բնածին եւ ստացական արատները բուժելու նոր ձեւեր : Այս գործին նպաստած է Ա. Ճարպենձեի հրատարակած «Սրտի եւ հիմնական անօթներու բնածին արատներուն ատլաս», որուն համար հայ բժիշկը 1957ին արժանացած է մրցանակի մը, իսկ տարի մը ետք, 1958ին՝ Բրիւքսէլի միջազգային ցուցահանդէսին ամենաբարձր՝ «Կրան փրի» մրցանակին : Մեծ նորութիւն մը եղաւ 1961ին Հայաստանի մէջ հրատարակուած «Սրտի վիրահատութեան ատլաս», որուն պատրաստութեան համար սրտի հայ մասնագէտը ուսումնասիրած է Խ. Միութեան, Մ. Նահանգներու, Անգլիոյ, Շուէտիոյ, Իտալիայի, Գերմանիոյ, Ֆրանսայի, Չեխոսլովաքիոյ, Հունգարիոյ եւ այլ յառաջացած երկիրներու սիրտ-անօթային վիրաբուժութեան արդի փորձերը, ինչպէս նաեւ Երեւանի մէջ կատարուած վիրաբուժական գործողութիւնները :

Ատլասը բաղկացած է երկու մասերէ : Առաջին մասին գունաւոր նկարները ցոյց կուտան սիրտին եւ մեծ անօթներուն զարգացման փուլերը : Ներկայացուած են անոնց կազմախօսութիւնները, ինչպէս նաեւ վիրահատութեան մէջ գործածուող գործիքները եւ եղանակները :

Երկրորդ մասին մէջ ցոյց տրուած են ներքնային արատներուն, սիրտին փականներուն եւ խոշոր անօթներուն բնածին արատներուն վիրահատութիւնները : Ներկայացուած են նաեւ վիրահատութեան ուրիշ տեսակներ եւ ձեւեր :

Ատլասին բոլոր նկարները (50 հատ) գծած է ինքը հեղինակը : Գծանկարներուն եւ գեղանկարներուն միջոցաւ հայ մասնագէտը կրցած է ճշգրտօրէն վերարտադրել սիրտին եւ մեծ անօթներուն ախտաբանական շեղումները, փոփոխութիւնները :

Վերջերս Մոսկուայի մէջ, Խորհ. Միութեան ակադեմիայի վիրաբուժութեան կաճառը Ա. Վիշնեւսկիի անունը կրող պրինձեայ անուանական մեծ շքանշանը յանձնեց հայ մասնագէտին :

ԴԻԼԻՋԱՆԻ ՏՆԿԱՐԱՆԸ

Երեք հեկտարի վրայ տարածուած Դիլիջանի տնկարանը ունի մեծ քանակութեամբ եւ այլազան տեսակի ծառեր, թուփեր եւ ծաղիկներ : Միայն վարդի տեսակներ հինգ հազարէն աւելի են : Յատկանշական են Խրիմեան եւ Մոսկովեան վարդենիները, որոնք Դիլիջան բերուած են անցեալ տարի : Խնամքով կը պահուին Գերմանիայէն բերուած Պետոնեայ անունով հազուագիւտ ծաղիկները :

ԼԸ ՖՈՅԻ ԲԱՆԱԿՈՒՄՆԵՐԸ

Լը Ֆոյի գեղեցիկ բանակավայրը, Ալպեան լեռնաշղթային վրայ, Իզեռ նահանգին մէջ, տարուէ տարի կը դառնայ իրական դրօսավայր մը, ոչ միայն հարիւրաւոր Հայորդիներուն, այլեւ բազմաթիւ հայ ընտանիքներու համար, որոնք ամենին կը գրաւեն գեղեցիկ գիւղակին սենեակներն ու ննջարանները :

Այցելողը առաջին առթիւ կը հիանայ բանակավայրին աշխարհագրական դիրքին վրայ : Մաքուր օդը, պաղ եւ առատ ջուրը, աւելի սիրելի կը դարձնեն այս վայրը :

Առաջին բանակումին մասնակցած են 110 մանուկներ, իսկ երկրորդին 83 երկու սեռէ երիտասարդներ : Բանակումին ղեկավարները, վերակացուներով միասին խնամք կը տանին իրենց յանձնուած մանուկներուն, որոնք կը վերադառնան ֆիզիքապէս կազդուրուած : Սակայն, կազմակերպող միութեան Ժէօնէս է Աֆռինի ջանքերը հոս չեն վերջանար : Ֆոյի բանակումին ղեկավարութիւնը կը կազմակերպէ հոգեւոր եւ հայեցի դաստիարակութեան ստորոց դասախօսութիւններ :

Սնունդը առատ է, խոհանոցը՝ մաքուր : Ճաշասրահին սեղաններն ու նստարանները արդիականացուելու կարիք ունին : Սակայն, երբ գիտենք թէ այս գործը սկսած է շատ համեստ պայմաններու ներքեւ եւ հասած է այսօրուան փայլուն դիրքին, կասկած չունինք որ մի քանի տարիներ ետք բանակավայրը պիտի ըլլայ անթերի, շնորհիւ ղեկավարութեան անխոնջ ջանքերուն եւ նուիրատուներուն :

Նոր ննջարաններու կարիքը զգալի է : Այժմ երբեմնի վրանները անհետացած են :

Այս տարի տղոց ուրախութեան պատճառներէն մին եղած է նորաշէն լողարանը (փիսին) բանակավայրէն երեք քիլոմ. հեռու : Շատ մը ազգայիններու կարգին բանակավայրը այցելած են զանազան եկեղեցականներ եւ մտաւորականներ :

Կասկած չկայ որ, նուիրուած երիտասարդներուն շնորհիւ, Լը Ֆոյի բանակումի բլուրը պիտի դառնայ հաճելի ժամադրավայր մը հայ երիտասարդութեան համար :

Զ.

ՆԵՐՔԻՆ ԳՈՐԾԵՐՈՒ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ԼՈՒԾՈՒԱԾ

Երեւանի թերթերը պաշտօնապէս կը հաղորդեն թէ Հայաստանի Գերագոյն Խորհուրդի Նախագահութիւնը, Սեպտեմբեր 8ի հրամանագրով կը լուծէ Հայաստանի Ներքին Նախարարութիւնը եւ անոր փոխարէն կը հաստատէ Հասարակական կարգի պաշտպանութեան Նախարարութիւն մը : Նոր Նախարար նշանակուած է Սերգէյ Արզումանեան :

ԳԻՏԷՔ Է ԳԻՏՆԱՔ ԹԷ...

Մեր օրերուն մեծ չափով զարգացած արուեստական ծաղիկներու ճարտարարուեստը՝ աշխարհի ամէնէն հիներէն մէկն է : Պլինիոսի համաձայն, հին Եգիպտացիք հրաշալի արուեստական ծաղիկներ կը շինէին : Փարաւոններու երկրէն, այդ ճարտարարուեստը անցաւ Յունաստան եւ Իտալիա : Կեսարներու շրջանին, Հռովմայեցի Պատրիկները իրենց մազերը կը զարդարէին գոյնզգոյն արուեստական ծաղիկներով, որ ոչ մէկ տարբերութիւն ունէին բնական ծաղիկներէն :

Միջին դարուն, արուեստական ծաղիկները գրեթէ բոլորովին անհետացան : Բայց, կրկին յայտնուեցան Վերածնունդի շրջանին : Արուեստական ծաղիկները այն ատեն կը շինուէին վանքերու մէջ եւ եկեղեցիներ զարդարելու համար կը գործածուէին :

Աւելի ուշ, 18րդ դարուն, ֆրանսացի բուսաբան Սեկէն գործնական կերպով ձեռնարկեց արուեստական ծաղիկներու պատրաստութեան : Այդ ծաղիկները, ըստ իր ժամանակակիցներու վկայութեան՝ իրենց այլազանութեամբ, գոյներով, փայլով եւ կենդանութեամբ կը գերազանցէին բնական ծաղիկները, այն աստիճան որ մեղուները անոնց թերթերուն մէջ կը մտնէին՝ անոնց նեկտարը ծծելու համար :

×

Իտալիոյ Պարի քաղաքին մօտերը գտնուող Անտրիա քաղաքին մէջ, վերջերս փառատօն մը կազմակերպած են ... իտալիոյ մեռելաթաղները : Այս ինքնատիպ հանդէսին նթացքին, ցուցադրուած են նախ եւ առաջ զանազան տեսակի դագաղներ—ամանալին, եղեւնիէ, պերճաշուք, ոսկեզօծ փորագրութիւններով, «գործնական» եւայլն : Ցուցատախտակի մը վրայ գրուած են զանազան յուղարկաւորութեանց գիները, ամէնէն պարզերէն մինչեւ ամէնէն բազմածախսերը : Նմանապէս գրուած են մեռելին հողաթափներուն գիները : Փառատօնը փակուած է զանազան դասակարգի յուղարկաւորութեանց ցուցադրութեամբ :

×

Հաշուի եղած է որ, այս տարի, մօտ չորսուկէս միլիոն Գերմանացիներ, հանրակառքերով եւ անհատական ինքնաշարժներով պտոյտի ելած են Հարաւային Եւրոպայի երկիրները : Անոնցմէ շատեր, պտոյտի ընթացքին գիշերած են իրենց ինքնաշարժներուն մէջ, իսկ ուրիշներ ալ՝ վրաններու մէջ, իրենց ինքնաշարժներուն քով :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (138)

ԱԽԱՉԱԿԱՊԵՏԸ

ԳՐԵՑ՝
ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍ ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ

— Աստուած օգնական, տէր եղբայր, — երմնջեց Աւագակապետը :

— Աստուած օգնական, կրկնեց Տէր Վարդան, եւ խորին հետաքրքրութեամբ նայեցաւ :

— Կարծեմ իրիկուան ժամերգութեան կը պատրաստուէիք, անանկ չէ՞ :

— Չէ, տէր եղբայր, սանկ սիրտս նեղցաւ մտածելով, ես ալ եկեղեցին մէկ ու տաճարին կանթեղը վառեցի : Ինչ ընեմ, աս երկու օր է մարդ մը եկեր է գիւղերնիս, ոչ քուն ունինք եւ ոչ ալ հանգիստ :

— Զապթիյէ՞ է :

— Հապա :

— Ինչ կ'ուզէ :

— Տասներկու ոստիկաններ ունի հետը : Կը պահանջէ մենէ որ անպատճառ գտնենք Խան Ճալատ անուն աւազակի մը ուր ըլլալը : Մենք՝ ըսես՝ ատանկ անուն մը անգամ լսած չունինք : Իբրեւ թէ Հայոց Զորի կողմերէն եկած է : Այնտեղ սպաննած է եղեր Շէյխ Ճալալէտտինի որդին, Համիտ պէկը : Ախ, փուճ տեղ երդում ըրինք թէ ատանկ մէկը տեսած չենք : Ամենեւին չի հաւատար : Ամէն գիշեր կը հաւաքէ գիւղէն հարիւրաւոր մարդիկ ու լեռնէ լեռ քաշկռտել կուտայ որ գտնեն անոր հետքը : Մէկ խօսքով՝ Աստուած ինքը գթայ մեր վրայ, տէր եղբայր, գիւղերնիս ինկած է կրակի մէջ ու կ'այրի :

— Հիմա ո՞ւր է այդ վատը :

— Քէօշկը պառկեր է :

— Ոստիկաննե՞րն ալ հոն են :

— Ամէնքն ալ :

— Ամէն տուն Հայե՞ր կը տանի հետը :

— Երբեմն տասնձին կ'երթայ :

Աւագակապետը սկսաւ խորհիլ : Իսկ Տէր Վարդան յարեց .

— Ան չէ, տէր եղբայր, ո՞ր տեղացի էք :

— Ո՞ր տեղացի պիտի ըլլամ, ձեզի պէս ինկած եմ ադդիս թշուառներուն մէջ ու կը տառապիմ, մրմնջեց Աւագակապետը : Քանի մը օր առաջ մեր գիւղն ալ զապթիյէ մը եկաւ : Ճիշդ ըսածիդ պէս՝ ոչ ցերեկը հանգիստ թողուց մեզ, եւ ոչ ալ գիշերը : Թահիր վաշային դիմեցինք : Այդ վատը հեղինելով ըսաւ. «Դուք աւազակներ սնուցել գիտէք, մենք ալ պատժել կը սորվինք : Յանձնեցէք զանոնք մեզի որ մենք ալ չնեղենք ձեզ» : Քաղաքէն վերադարձանք եւ գիւղին մէջ քանի մը մարդոց հետ խօսք մէկ ըրած այդ հայ աւազակին ուր ըլլալը իմացանք : Անձամբ անոր քովը գացի : Անունը Խան Ճալատ էր :

— Անունը Խան Ճալա՞տ էր, բացագանչեց Տէր Վարդան դողդղալով :

— Այո՛ :

— Էյ, յետո՞յ :

— Յետոյ, տէր եղբօրս ըսեմ, բացատրեցի անոր վիճակնիս : Անիկա խորհուրդ տուաւ որ գիւղացիներս առաջնորդեն զապթիյէն իր գտնուած տեղը եւ մնացեալն իրեն թողուն : Երբ հասկցուցի գիւղիս կորիճներուն՝ յանձն առին : Ու գիշեր մը զապթիյէն խաբեցին թէ իրենք իմացած են Խան Ճալատին ուր ըլլալը : Վատը՝ հետը առած իր ոստիկաններն ու տասնըութը հոգի ալ հայ կորիճները՝ դիմեց այն լեռը ուր պատրաստ կը կենար Խան Ճալատ : Զապթիյէն եօթն կեցած միշտ Հայերը յառաջացնելու հրաման կուտայ եղեր :

Վերջապէս երբ խոր ձորի մը մօտ կը հասնին, Խան Ճալատ իր կորիճներով կը պաշարէ զանոնք : Մեր գիւղացիները խոյս կուտան : Այն ատեն Խան Ճալատ կուտայ գնդակի ոստիկաններն ու զապթիյէն : Առանց ձայն — ձինի կը սպաննեն ամէնքն ալ ու անոնց դիակները կը թաղեն : Այս դէպքը պատճառ եղաւ որ կառավարութիւնը բանտարկել տայ մեր ռէսն ու գիս, ատարկելով որ զապթիյէին ու ոստիկաններուն ուր ըլլալը գիտենք : Ահա երկուքս ալ խոյս տուինք : Բայց գոնէ հիմա ազատ ենք :

— Ռէսը ո՞ւր է :

— Անիկա Պարսկաստան անցաւ :

Տէր Վարդան յուզումով իր դէմ կեցող արխաւիրտ եղբօր երեսը նայեցաւ ու մրմնջեց .

— Երանի թէ ձեր սրտին պէս սիրտ մը ունենայի : Ախ, դուք ճշմարիտ քահանայ մըն էք եւ, Յիսուսի սիրական հովիւին պէս, ձեր անձը դրած էք ձեր ոչխարներուն համար : Ո՞ւր կրնամ գտնել ատանկ գիւղացիներ, որոնք ձայնս լսեն : Իրաւ որ քաշուելիք բան չէ : Ամէն օր խորոված, ամէն օր ձուազեղ, ամէն օր կարագ իւղով եփուած փիլաւ : Ասոնք ո՞ւսկից են : Քսան տուն մէկտեղ զան չեն կրնար ձուազեղ մը եփել : Բայց ո՞րու կրնաս հասկցնել : Մեր տնօրէնը հըքաւորութեան ինչ ըլլալը չի գիտեր : Խեղճ գիւղին երեսն ի վեր կը պոռայ . «Ձեզի պէս խրճզրբ կեավուրներ, ինչո՞ւ համար մեր ուզածին պէս չէք ըներ : Աստուած վկայ, ձեզի կը սպաննեմ, գիտցած եղէք » :

(Շար.)

ՊԱՐՍԿԱՀԱՅ ԱՂԷՏԵԱԼՆԵՐՈՒ Ի ՆՊԱՍՏ

Յառաջի խմբագրատունը վճարուած գումարներ .—

	Ն. Ֆ.
Պ. Օննիկ Պասմաճեան	150
Օր. Ա. Օհաննեան	50
Պ. Գորգիկեան ընտանիք	50

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Ժողէֆ Պասմաճեան (Քէսապէն) թան-գարան իր այցելութեան առթիւ 10 Ն. Ֆ. կը նուիրէ : (Ստանալ Յառաջէն) :

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Փարիզ «Ահարոնեան» խումբի հերթական նիստը այս Չորեքշաբթի, ժամը 20.30ին, Մըշակոյթի Տան մէջ :

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ՝ Հայկական ճարտարապետութիւն Ե. – ԺԴ. դար :

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Վիէնի Հայ Ազգ. Միութեան վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Վիէնի բոլոր ազգայինները, այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, «Սէրքըլ Կաթոլիկ»ի սրահը : Օրակարգ .— Ա) Նիւթական եւ բարոյական զեկուցում : Բ) Նոր վարչութեան ընտրութիւն եւ յարակից հարցեր : Կը խնդրուի բոլոր ազգայիններէն անպայման ներկայ ըլլալ այս ժողովին :

ԱՇԽԱՏԱՒՈՐ ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Ազք. Ընկերակցութիւնը Մոնմորանսիի իր ծերանոցին համար կը փնտռէ .—

Ա) Խոհարար մը :
Բ) Օգնական խոհարար մը :
Գ) Պնակ լուացող մը :

Անհրաժեշտ է աշխատանքի իրաւունք ունենալ :

Պայմաններուն տեղեկանալու համար դիմել Ազքատախնամի գրասենեակը՝ 32 Րիւ տը Թրէվիզ, Փարիզ :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Սորպոնի Մեծ սրահին մէջ ՆՈՅ. 11ին, տեղի պիտի ունենայ Ս. Մեսրոպ Մաշտոցի Ծննդեան 1600ամեակի տօնակատարութիւնը, Փարիզի եւ շրջակայից բոլոր հայ Միութիւններու մասնակցութեամբ :

×

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, Հոկտ. 28ին ժամը 16էն կէս գիշեր Ժորժ Ե.ի շքեղ սրահներուն մէջ : (Եղանակին առաջին պարահանդէսը) :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

ԵՐԵՒԱՆԷՆ Տիկին Աննա Մարտիրոսի Դանիէլեան, Արմաշեցի, կը փնտռէ իր եղբայրը՝ Գրիգոր Մարտիրոսի Դոնդոնեան, ծնած Արմաշ : Արհեստով կօշկակար, կորսուած է աքսորի օրերուն :

Միջին Արեւելքի թերթերէն կը խնդրուի արտատպել :

Լուր ունեցողները հաճին տեղեկացնել հետեւեալ հասցէին .—

D. DANIELIAN
MONPLAISIR par Monsempron (L. et G.)
France

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանը պէտք ունի 25 – 40 տարեկան օրիորդի մը կամ տիկնոջ մը, որ ծանօթ ըլլայ հայերէն եւ ֆրանսերէն լեզուներուն :

ԾԱԽՈՒ Է

Սիթրոէն «2 Զի» կառք մը 1961 Մայիս, նոր մօտէլ, շատ լաւ վիճակի մէջ :

Դիմել ՅԱՌԱՋի խմբագրատունը ժամը 9էն 16 :

Կարելի է հեռաձայնել մանրամասնութեանց համար :

ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Թիւրիմացութեանց եւ յապաղումներու տեղի չտալու համար եւ կազմակերպութեանց ու Յառաջի վարչութեանց փոխադարձ համաձայնութեամբ, Յառաջի մէջ կը յայտարարուին այն նուէրները որոնք կը վճարուին թերթին վարչութեան, փոխանցման համար : Ուղղակի կազմակերպութեանց վճարուած գումարները կը յայտարարուին միայն կազմակերպութեանց կողմէ (եւ ոչ անձնապէս նուիրատուին կողմէ) :

Կը խնդրենք որ նուիրատու անհատները կամ մարմինները նկատի առնեն այս պարագան :

Շնորհակալութեամբ
«ՅԱՌԱՋ»Ի ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Ֆ. Կ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի հայերէնի դասընթացքը կը վերաբացուի Հոկտեմբերի առաջին Հինգշաբթին (Հոկտեմբեր 4) :

Կը խնդրուի ծնողքներէն որ իրենց զաւակները արձանագրեն նոյն օրը, դիւրացնելու համար դասարաններու կազմութիւնը :

×

Ֆ. Կ. Խաչի Տէսինի Ազգային վարժարանը կը վերաբացուի 24 Սեպտ. Երկուշաբթի երեկոյեան ժամը 6էն սկսեալ :

Արձանագրութիւնները կը կատարուին դասաւանդութեանց ժամերուն, ուսուցիչ Պ. Թրաղօչի կողմէ :

Կը խնդրուի ծնողքներէն շուտով արձանագրել իրենց զաւակները, դասաւանդութեանց կանոնաւորութեան համար :

×

Ֆ. Կապ. Խաչի Մարսէյլ քաղաքի մասնաճիւղին վարժարանը կը վերաբացուի Հոկտեմբեր 4ին :

Արձանագրութիւնները ամէն Հինգշաբթի կէսօրէ ետք ժամը 4–6, Ահարոնեան Ակումբին մէջ :

×

ՀԱՅԿԱԶԵԱՆ վարժարանի վերաբացումը Հինգշաբթի՝ 4 Հոկտեմբեր, ժամը 14ին, Ազգ. Տան մէջ (32, Րիւ տը Թրէվիզ :

Արձանագրութիւնները տեղւոյն վրայ :

×

Ֆ. Կ. Խաչի Կրընոպլի կիրակնօրեայ դասընթացքի արձանագրութիւնը այս Կիրակի առաւօտեան ժամը 9–11, դպրոցի սրահին մէջ :

Կը խնդրուի Կրընոպլի եւ շրջակայքի բոլոր ծնողքներէն անխտիր արձանագրել իրենց զաւակները : Դասաւանդութիւնը ձրի է : Ուսուցիչ Պ. Ե. Մարաշլեան :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Ֆ. Կ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերուհիները Սեպտ. 26ին, ժամը 4ին : Շատ կարեւոր օրակարգ : Նոր վարչութեան ընտրութիւն :

ՏԷՍԻՆ .— Ֆ. Կ. Խաչի ընդհ. անդամական ժողովը այս Ուրբաթ, ժամը 8.30ին, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ : Կը խնդրուի բոլոր ընկերուհիներէն ներկայ գտնուիլ : Կարեւոր օրակարգ :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԷՆ Տիկին Կուեթյուշա կը փնտռէ իր ամուսինը՝ Յովհաննէս Գէորգեան (Կարճանուն Յովնէ), ծնած 1913ին : Մօր անունը Նապար, հօր անունը՝ Արգար, եղբօր անունը Նիկոլ : Կը բնակին Երեւան կայարանին թաղը :

×

ՀԱՅԱՍՏԱՆԷՆ կը փնտռեն Մկրտիչ Մկրտիչեան, հօր անունը՝ Եղիշէ, մօր անունը՝ Լուսիա : Կրասնոտար քաղաքէն զինուոր գացած է : 1943–44ին զինքը տեսած են Օտեսայի մէջ :

Երկուքի մասին լուր ունեցողներէն կը խնդրուի տեղեկացնել Գ. Խօսրովեանի, 293 Շրմէն Սէն ժիւլիէն, Մարսէյլ 12 :

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»Ը ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի 13 Հոկտեմբեր, Շաբաթ գիշեր մինչեւ լոյս, 6րդ թաղամասի քաղաքապետարանի սրահներուն մէջ :

×

ԼՈՆՏՈՆԻ ՄԷՋ .— Նոյեմբեր 3ին :

×

Ֆ. Կապ. Խաչի Մարսէյլ քաղաքի պարահանդէսը Սփլանտիտի մէջ, Դեկտեմբեր 22, Շաբաթ գիշեր :

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ մէջ Հ. Յ. Դ. Օրը կը տօնուի, Հոկտեմբեր 27, Շաբաթ գիշեր ժամը 21էն մինչեւ լոյս, «Ալհամպրա»յի սրահներուն մէջ, բացառիկ պատրաստութեամբ :

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ .— Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» խումբի ժողովը այս Ուրբաթ, ժամը 20.30ին, Մշակոյթի Տան մէջ : Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ՓԱՐԻԶ .— Հ. Յ. Դ. «Րաֆֆի» խումբի ժողովը այս Հինգշաբթի երեկոյ, Մշակոյթի Տան մէջ :

ԻՍԻ .— Հ. Յ. Դ. «Զաւարեան» կոմիտէի ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 20.30ին, «Խրիմեան» սրահին մէջ :

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Ալֆորվիլի «Դ. Վարուժան» խումբին կողմէ :

Այս Կիրակի, ժամը 16էն մինչեւ 23
Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Րիւ Պլէօ
ՊԱՌ ՊԻՒՑԷ

Հայկական գեղարուեստական բաժին

ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ
ԱՒԱՆԴԱԿԱՆ ՄԱՏԱՂՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆԸ

Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ Եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը կը ծանուցանէ թէ եկեղեցւոյ տօնախմբութեան աւանդական մատաղօրհնութիւնը տեղի կ'ունենայ Կիրակի Սեպտեմբեր 30ին :

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ ՆԵՐՍԷՀ ՎՐԴ. ՓԱՊՈՒՃԵԱՆ :

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ն. Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն՝ համար դիմել Վարչութեան :

.... ՎԵՐԸ ԱՐԵԳԱԿ՝ ՎԱՐԸ ԹՈՄԼԱԿ
ԱՐԵՒԸ երկնքին՝ ՆԵՐԿԸ տունին ԼՈՅՍԸ կուտայ
Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի եթէ
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ, ԶԱՐԴԱՐԷՔ եւ ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐՈՒ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC
16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet
136, Rue des Bourguignons, Asnières-Bois Colombes
Tél. : GRE. 09-47
11, Bd. de la République, La Garenne
Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ
Մեր սեփական արտադրութիւնը եղող և ամէնէն արդիական ճաշակով հնարուած առաջնակարգ ներկեր, գոյներու մեծ ընտրութիւն սէնթէթիք եւ վինիլիք պատրաստութիւններու : Նորոյթ իւղաներկեր, պատի սիրուն թուղթեր, ամէն տեսակ լինոլէոմ եւ փլասթիք :
Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը :
Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը որու շնորհիւ կրնայ 10էն 30 առ հարիւր զեղչ ունենալ :

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ
52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLON - SOUS - BOIS (SEINE)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC — FONTENAY-SOUS-BOIS (Seine)

ՅԱՌԱՋ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն.Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն.Ֆ. — Հատը 0.25 Ն. Ֆ.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 27 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ — JEUDI 27 SEPTEMBRE 1962

38ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9415 — 38e ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 18ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5316

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՄԵՐ ԴԱՐԸ

Խոշորագոյն դարեր շատ եղած են, սակայն մեր դարը, 20րդը, բացառիկ շրջան մը եղած է, ամէն կերպով :

Կէսը անցած է արդէն: Բայց նկատի առնելով քաղաքական, պատերազմական, գիտական ու գաղափարական յեղաշրջումները, կը կարծէք թէ ոչ թէ կէս դար է անցած, այլ քանի մը դարեր :

Աշխարհաւեր պատերազմներ եղան. Ա. Մեծ պատերազմը, 1914ին, Բ. Մեծ պատերազմը 1939ին, առանց հաշուելու ռուս ճափոնական, պալքանեան եւ այլ սահմանափակ պատերազմներն ու բախումները: Պատերազմներ՝ որոնք միլիոններու մահուան պատճառ եղան, մահ ու աւերածութիւններ սփռեցին, քաղաքներ ու երկիրներ կործանեցին :

Կայսրութիւններ կործանեցան, Օսմանեան, Աւստրօ-Հունգարական, Գերմանական, Ռուսական եւ կտոր կտոր եղան, ծնունդ տալով նոր երկիրներու եւ ժողովուրդներու: Ընկերային նոր վարդապետութիւններ, համապատասխան իշխանութիւններով, վարակեցին բազմութիւնները, ինչպէս համայնավարութիւնը, նացիականութիւնը, Ֆաշականութիւնը, որոնք զիրար բզքտեցին, անհուն վիշտ տարածելով, ամէնուրեք :

Զանգուածային ոճիրներ գործեցին անոնք, Խորհ. Ռուսիայէն մինչեւ Նացի Գերմանիան, միլիոններ ջարդելով, կեանքը դարձնելով դժոխք ու անհուն դժբախտութիւն: Կործանեցան վերջին երկուքը, սակայն կանգուն կը մնայ դեռ առաջինը, Խորհ. Միութիւնը, ընդհանուր սպառնալիք ու մտահոգութիւն պատճառելով աշխարհի: Բռնակալութիւն մը, որ իր ճանկերը տարածած է ներքին սահմաններէն դուրս եւ սարսափով ու սպառնալիքով իրեն հպատակեցուցած բազմաթիւ երկիրներ, Ասիայէն մինչեւ Եւրոպա ու Պալքանները, արբանեակ դարձնելով զանոնք, խլելով անոնց ազատութիւնն ու անկախութիւնը, ջնջելով անոնց նախաձեռնութեան ոգին, տրորելով անոնց մէջ ինչ որ ազգային է ու սեփական :

Այս բոլոր չարիքներուն կարգին սակայն, կայսրութիւններու կործանումին հետեւանքովն իսկ, նոր երկիրներ ծնունդ առին, ազատ ու անկախ պետութիւններով, որոնք կազմակերպեցին իրենց ընկերային ու ազգային կեանքը, յառաջդիմութեան ու քաղաքակրթութեան ջանքեր թափեցին, արդիւնաւոր իրականացումներով: Եւ եթէ անոնց մէկ մասը, Կովկասի, Արեւելեան Եւրոպայի ու Պալքաններուն մէջ, կորսնցուց իր ազատութիւնը, երեւութական, անուանական անկախութիւն մը պահելով միայն, շատ մը ուրիշներ պահեցին իրենց ազատ գոյութիւնը :

Այսպէս, շնորհիւ ժողովրդավար ու ազատութեան կողմնակից ու ջատագով վարչակարգերու, Բրիտանիա, Ֆրանսա ու Հոլանտա քաշուեցան իրենց գաղթավայրերէն եւ, հետեւաբար, անկախ դարձան Հնդկաստանը, Հնդկաչինը՝ մէկէ աւելի անկախ պետութիւններ կազմելով, Ինտոնեզիան եւայլն, եւ դեռ վերջերս՝ Ալժերիան, որ Ֆրանսայի մայր հայրենիքին մաս կը կազմէր, աւելի քան 130 տարիէ ի վեր եւ Ֆրանսայի արժած էր մարդու եւ դրամի անհաշուելի զոհողութիւններ :

Առաջին ու Բ. Մեծ Պատերազմներէն ետք, արթնցան ու անկախ դարձան, արաբական ու ափրիկեան ժողովուրդներէն շատեր. Լիբանան, Սուրիա, Եգիպտոս, Մարոք, Քոնկօ, Ալժերիա, եւ ափրիկեան բազմազան ժողովուրդներ, այլազան անուններով : Ժողովուրդներ՝ որոնք կոչուած են այժմ իրենց սեփական ճիգերով ու աշխատանքներով, կազմակերպել իրենց կեանքը, խաղաղութեան ծառայել եւ մասնակցիլ համաշխարհային շարժումին՝ դէպի յառաջդիմութիւն ու քաղաքակրթութիւն: Եւ, անցեալին համար անըմբռնելի երեւոյթ, այս նորազատ ժողովուրդները կ'ապրին այսօր ու կը կազմակերպուին՝ իրենց նախկին տէրերուն օժանդակութեամբ, նիւթական ու բարոյական : Օժանդակողներու խումբին մէջ, առաջին գծի վրայ կուգան Միացեալ Նահանգները, որոնք գլխաւոր ու հզօր պաշտպանը կը հանդիսանան ազատութեան եւ չեն խնայեր որեւէ զոհողութիւն՝ յանուն խաղաղութեան ու ազատութեան :

Դարձեալ այս դարու անցեալ կէսին է որ ստեղծուեցաւ Միացեալ Ազգերու համաշխարհ. կազմակերպութիւնը (1945), որ կ'աճի ու կը զարգանայ հետզհետէ, ամէն անգամ որ նոր երկիր մը անկախ կը դառնայ, եւ կ'ենթարկուի կազմակերպութեան կանոնագրութեան, խոստանալով պաշտպանել ազատութիւնն ու ժողովրդավարութիւնը, ժխտելով բռնակալութիւնը եւ պարտադրանքը եւ ջատագովելով իրաւահաւասարութիւնն ու հաւասարութիւնը՝ բոլոր երկիրներուն միջեւ :

Իր ուժը չունի դեռ միջազգային պարտադիր հեղինակութիւն, որուն կը ձգտի ան. չունի դեռ միջոցները՝ իր կամքը ընդհանրական դարձնելու եւ իր գրաւոր բաղձանքները իրագործելու: Դեռ կը հանդուրժէ, որ բռնակալութիւններ իրեն անդամակցին եւ իրենց սպառնալիքներով խանգարեն ընդհանուր խաղաղութիւնը. կը հանդուրժէ՝ որ արիւնոտ ձեռքերով ու պատմութեամբ պետութիւններ, ինչպէս սովետներն են ու Թուրքերը, տեղ գրաւեն ազատութեան ու արդարութեան համար կազմակերպուած այս արիսպագոսին մէջ: Խօսք առնեն՝ ժողովուրդներու իրաւունքներուն մասին ճառեր արտասանելու, երբ առաջին գայլերը իրենք եղած են եւ նոյնութեամբ կը մնան, շարունակելով ժողովուրդներու յօշոտումը: Կը խօսին անոնք «աշխարհակալութեան» դէմ, երբ մեծագոյն աշխարհակալն են, իրենք, ինչպէս սովետները, որոնք ծանրօրէն նստած են ազատ այլ անզօր երկիրներու ուսերուն, ջախջախիչ լախտը անոնց գլխուն վերեւ :

Կը խօսին ազատութեան մասին եւ քուէ կուտան, Ռուսերուն հետ Թուրքերն ալ, որոնք դեռ երէկ երկու միլիոն հայ ջարդեցին եւ այսօր տեղաւորուած են հայկական դարաւոր հայրենիքին վրայ, ամայացնելով զայն, իրենց թշուառութեան ու դժբախտութեան մէջ դուրսէն միլիառներ կորզելէ ետքն ալ :

Կէսը անցած է մեր դարուն, սակայն անհուն հրաշքներ պատահած են, գիտական աներեւակայելի յառաջդիմութիւններով: Գտնուած է հիւլէական զօրութիւնը, որ այսօր սպառնալիք՝ բռնակալ ձեռքերու մէջ, վաղը կրնայ բարիք դառնալ համայն մարդկութեան համար. տիեզերքի խուզարկութեան թռիչքները նոր հորիզոն կը բանան մարդկութեան առջեւ՝ ապագայ աննախատեսելի նուաճումներու համար: Այս երկու աննախընթաց յաղթանակներուն կարգին, կայ երրորդ մը, բարոյական գետնի վրայ .— ժողովուրդներու ազատութեան շարժումը՝ որուն ծաւալումով միայն մարդկութիւնը կրնայ երջանկութեան հասնիլ :

Գլխաւորաբար, այս երեք մեծագործութիւններն են, որ մեծ ու աննախընթաց կը դարձնեն մեր դարը, որուն երկրորդ կէսը պիտի գայ իրականացնելու ինչ որ բաղձանք է ու ծրագիր այսօր, փորձ կամ փորձարկութիւն :

Կը հաւատանք :

«ՀԱՅՐԵՆԻՔ»

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖԵՐԱԹ ԱՊՊԱՍ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԻ ՆԱԽԱԳԱՀ ԸՆՏՐՈՒԵՑԱՒ

ՏԱՐԱԿԱՐԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՍԿՍԱՆ

Նորընտիր Սահմանադրական Ժողովը առաջին նիստէն իսկ արձանագրեց իր առաջին տարակարծութիւնները :

Նիստին նախագահը, ըստ սովորութեան պէտք է ըլլար երիցագոյն անդամը, բայց այս վերջինը միայն մէկ եւ շատ քիչ խօսուած լեզու կը խօսի՝ Թամաշէքը: Այդ պատճառով իսկ հրաժարած էր այդ պատիւէն: Յաջորդ երէցը Ֆրանսացի մըն էր, որ դժուար պիտի կարենար պատմականը ըլլալ այն դէպքերուն որոնց վախճանը եղած էր անկախ Ալժերիան: Երրորդն էր, միշտ տարիքի կարգով, Ֆերաթ Ապպաս, զոր քաղաքական Բիւրօն կ'աճապարէր արդէն վերջնականապէս այդ աթոռին վրայ նստեցնելու որպէսզի աչք չունենայ նախարարական պաշտօնի մը :

Մէկ վայրկեան յանկարծ լռութենէ ետք, ի յիշատակ նահատակ Ալժերացիներուն, Ֆերաթ Ապպաս արտասանեց իր բացման ճառը: Ցաւով շեշտեց «անկախութիւնը թշուառութեան եւ խառնաշփոթութեան մէջ»:

« Ուժեղ եւ եղբայրական Ալժերիա մը կառուցանելու համար, որ դէպի յառաջդիմութիւն նայի պէտք է նախ զօրաւոր եւ կայուն կառավարութիւն մը որ վայելէ ժողովուրդին եւ Ժողովին վստահութիւնը: Առանց նկատի առնելու ազգային շահը, կարելի չէ կառավարել այսինքն՝ նախատեսել: Տեղացիական մտայնութիւնը ոճիր մըն է »:

Ապա, Ապպաս ծանրացաւ անկախ Ալժերիոյ քաղաքական ծրագրին վրայ: Թրիփոլիի մէջ ճշդուած ծրագիրը կը մնայ Ուխտը, որ պիտի բարեփոխուի եւ հարստանայ ժողովրդական խորհրդակցութիւններով: Երբ կուսակցութիւնը կազմակերպուի, շարքայինները պիտի կարենան ազատօրէն արտայայտել իրենց կարծիքը: Ապպաս խօսեցաւ նաեւ Եւրոպացիներուն հանդիսաւորապէս հաստատելու համար որ «երկիրը զոր միասին պիտի կառուցանենք նոյնքան իրենցը որքան մերը պիտի ըլլայ»:

Տնտեսական գետնի վրայ, Ալժերիա ընկերվարական տնտեսութիւն մը պիտի ունենայ: Կայ նաեւ գործակցութիւնը .— « Մեր առաջին պարտականութիւնն է վերամշակել մեր յարաբերութիւնները Ֆրանսայի հետ: Հիմա որ անկախութիւնը ձեռք ձգած ենք, ոչ մէկ բան այլեւս արգելք է որ գործակցինք Ֆրանսայի հետ: Բարեկամութեան մեր կապերը կրնան ամրապնդուիլ, էվիանի համաձայնութիւնները եւ թեքնիք օժանդակութիւնը նախ, հարիւր հազարաւոր Ալժերացիներու ներկայութիւնը Ֆրանսայի մէջ մէկ կողմէ, Ալժերիոյ Ֆրանսացիները միւս կողմէ լաւագոյն պայմանները կը ստեղծեն պտղաբեր եւ պարկեշտ գործակցութեան մը համար »:

Այս է Ֆերաթ Ապպասի տեսակէտը ֆրանքօ-ալժերական գործակցութեան համար : Ափրիկեան քաղաքականութեան տեսակէտով, տրամադիր են մանաւանդ արաբական աշխարհ մը կառուցանելու, իսկ միջազգային քաղաքականութեան գետնի վրայ, Ալժերիա անվերապահ, կ'անդամակցի Միացեալ Ազգերու Ուխտին, կը մերժէ երկու թշնամի պլոքներու գաղափարը, կը մերժէ դաշինքներու քաղաքականութիւնը : Խաղաղութեան պահպանումը պիտի ըլլայ իր հաւատամքը եւ իր օրէնքը :

Այս ճառէն ետք կատարուեցաւ Սահմանադրական Ժողովին դիւանին ընտրութիւնը : Այթ Ահմէտ, որու ընդդիմութիւնը Քաղաքական Բիւրոյին ծանօթ է, ուզեց որ Ֆերաթ Ապպասէն զատ ուրիշ թեկնածուներ ալ ըլլան: Բայց Ֆարէսի միջամտութեան վրայ, անմիջապէս քուէարկութեան անցան եւ 155 ձայնով Ֆերաթ Ապպաս նախագահ ընտրուեցաւ : Վէճերը սաստկացան սակայն դիւանի միւս անդամներու ընտրութեան համար: «Ք. Բ.»ն, ցանկ մը պատրաստած էր եւ քուէարկութիւնը պիտի կատարուէր երբ Այթ Ահմէտ նորէն խօսք առաւ: Ուզածը նոյն բանն էր, չաճապարել: Այդ պահուն անսպասելին կատարուեցաւ, հրամանատար Մենճելի ցանկ մը ներկայացուց : Անսպասելի, որովհետեւ Քաղաքական Բիւրոյին ընդդիմութիւնը չէր որ այդ ցանկը կը ներկայացնէր այլ՝ իր ամէնէն պաշտպան անձնաւորութիւններէն մէկը : Բայց «Ք. Բ.»ի ցանկը ձեռնբարձ քուէարկութեամբ յաղթեց : Ընտրուած երեք փոխ-նախագահներէն մէկը՝ Եւրոպացի է :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՐԺԱՆԹԻՆԻ քաղաքական մթնոլորտը միշտ լարուած է: Օդային ուժը միշտ պատրաստ կը սպասէ, մինչ Մատրիտի մէջ Խուան Փերոն յայտարարութիւն մը ըրաւ ուր կը շեշտէ թէ զինուորականները շուն-կատուի պէս կը կռուին առանց նկատի առնելու ազգային շահերը :

ՍՈՒՐԻԱՅԷՆ կը հաղորդեն թէ երկրին Հիւսիս-Արեւելեան մէկ գիւղին մէջ՝ Ծաղրիէհ, շէնք մը փլած է եւ 25 կիներ ու երախաներ որոնք կը պատրաստուէին հարսնիքի երթալու մեռած են : 14 հոգի ալ վիրաւորուած են :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ մէջ ընտանեկան նպաստները յաւելում մը պիտի կրեն (4 առ հարիւր) Դեկտեմբերէն սկսեալ եւ նոյնքան ալ 1963ին: Ծնունդի պարգեւները պիտի բարձրանան նոյն համեմատութեամբ: 3 զաւակի տէր ընտանիք մը, ամսական 300 Ն. Ֆ. պիտի ստանայ այսուհետեւ :

ՍՈՒՍԹԷԼ նամակ մը գրած է Լիոնի Թաղապետութեան, որու մէջ իր հրաժարականը կուտայ Թաղապետական խորհուրդի իր պաշտօնէն: Նամակին թուականը՝ Յուլիս 25 է, Ազգ. Ժողովին հասած է 27ին: բայց պէտք է հրապարակուէր միայն Հոկտեմբեր ութին Լիոնի Թաղապետական Խորհուրդի նիստին : Ռոնի երեսփոխանը՝ Պեռոտիէ յայտնեց թէ ինչո՞ւ կանխած էր անոր հրապարակումը: Կարեւոր նոր դէպք մը եկած է այն է՝ դատական հետապնդումը Սուսթէլի դէմ: Այս ձեւով առաջքը կ'առնուի անհաճոյ վէճերու: Նամակին մէջ, Սուսթէլ կ'ըսէ ի մէջ այլոց .— «Ցաւով, ստիպուած եմ խնդրել ձեզմէ որ ընդունիք հրաժարականս, վերապահելով սակայն ինծի, երբ ժողովրդավարութեան բնական ընթացքը վերահաստատուի, կրկին ընտրութեանց ներկայանալու պատեհութիւնը: Կը հասկնաք, վստահ եմ, որ չեմ կրնար իմ պաշտօնս կատարել ցորչափ կը տեւէ մենատիրութեան ներկայ վարչակարգը »:

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ փակեց Չինաստանի իր հիւպատոսարանները, խնայողութեան համար :

ՋՈՒԻՑԵՐԻԱ դիմում ըրաւ որ Հասարակաց Շուկային անդամակցի :

ԷՏՈՒԱՐ ՀԵՐԻՈՅԻ այրին մեռաւ առջի օր 75 տարեկանին: Լիոնցի ծանօթ ընտանիքի մը զաւակն էր եւ 1904ին կ'ամուսնանար Լիոնի ամէնէն նշանաւոր քաղաքապետին հետ: Ապրած է միշտ ամուսինին շուքին մէջ, երբեք չէ մասնակցած անոր հանրային կեանքին, բայց եղած է անոր կեանքին զոհաբերուող ընկերուհին :

ԼԻԲԱՆԱՆԻ ԼԵՌՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Ա.

Իմ անմոռանալի ընկերս՝ Վահան Նաւասարդեան աւելթով մը ըսաւ ինծի. — Ես ու դուն պատառ մը հաց ունենայինք ուտելու, քաշուէինք տեղ մը եւ կարդայինք ու գրէինք :

— Նախընտրաբար ո՞ւր կ'ուզէիք, որ ըլլար այդ «տեղ»ը, — հարցուցի ես :

— Պարսկաստան :

— Ինչո՞ւ յատկապէս Պարսկաստան եւ ոչ Զուիցերիա, օրինակ :

— Պարսկաստան մօտ է Հայրենիքին · Երասխի այն կողմը պիտի տեսնես Երեւանի լոյսերը · պիտի զգաս Հայրենի հողին բուրմունքը : Արարատը պիտի տեսնես :

Հիմա պահ մը ենթադրենք, թէ մէկը անխոհեմութիւնը գործեց հարցնելու ինծի ·

— Ո՞ւր պիտի ուզէիք անցընել ձեր կեանքի մնացորդ տարիները :

Նախ՝ չեմ կարծեր, որ «մնացորդ»ը տարիներ ըլլան : Հաւանաբար շատ քիչ բան մնացած է ինծի, իբրեւ կեանքի «մնացորդ» : Բայց ենթադրութիւն մը ընենք · ըսենք, թէ Աստուծոյ հրեշտակը՝ պատահմամբ չկարենայ ճշդել հասցէս եւ զիս փնտռելու եկէ Լառսի կամ Քամչաթքայի մէջ : Այս պարագային՝ ո՞ւր պիտի ուզէի ապրիլ ես իրաւամբ, աշխարհի ո՞ր անկիւնը, ո՞ր ծայրակէտ կամ մերձակէտ. — Պարսկաստա՞ն · ո՛չ : Աֆղանիստա՞ն · ո՛չ : Հնդկաստա՞ն · ո՛չ : Ի՞նչ ընելու պիտի երթամ ես այս հեռու «հեռաստան»ներուն մէջ :

Լիբանան անցուցած եօթանասուն օրերուս քաղցր յիշատա՞կը պիտի խանգարէր զիս՝ ըսել տալու թէ հաւանաբար այս չքնաղ լեռնաստանը պիտի ընտրէի իբրեւ վերջին կայք ու կայան : Նորէն ու դարձեալ պիտի ըսեմ — ո՛չ :

Լիբանան մագնիս չունի ինծի համար · թերեւս իր լեռները հրապուրէին զիս եւ մագնիսի դեր մը կատարէին : Բայց երբ «լեռ» կ'ըսեմ, աչքիս առջեւ կը պատկերանան ոչ թէ լիբանանեան լեռները, ոչ թէ Մոն-Պլանը կամ բարձր Սաւոյեան, ոչ թէ Ալպեանները կամ Ապենինեանները, այլ մեր հայրենի «Մեծ Լեառը»՝ Արարատը, ուր կանգ առաւ Նոյի Տապանը, բայց չի գիտցուիր, թէ ուր է հիմա :

Այսպէս ուրեմն՝ երբ կամ եթէ մէկը եկէ հարցնէ ինծի, թէ ո՞ւր պիտի ուզէի անցընել իմ կեանքիս մնացորդ ... ամիսները, պիտի պատասխանէի անվարան՝ կէօթէի հերոսներէն Միներոնի երգը ոգեկոչելով ·

— Կը ճանչնա՞ք դուք այն երկիրը ...

Եթէ կը ճանչնաք, ուրեմն ձեր յուշատետրին մէջ արձանագրեցէք սա կէտը ·

— Հոն, սիրելիս, հոն կ'ուզեմ, որ տանին զիս ...

Հիմա հասկցա՞ք, թէ ո՞ւր, աշխարհի ո՞ր կէտին, ո՞ր ծայրամասին վրայ պիտի ուզէի ապրիլ. — Հոն, դրախտավայր երկիրը Հայոց, Արագածի ստորոտը կամ Սեւանի ափին, Դիլիջանի, Զանգեզուրի կամ Լոռիի երկնամերձ լեռներուն վրայ :

×

Ազատ երկիր մըն է Լիբանան : Իր մեծութիւնը այս ազատութեան մէջ է :

Տկար երկիր մըն է Լիբանան : Իր զօրութիւնը այս տկարութեան մէջ է :

Չկա՞ն ուրիշ ազատ երկիրներ, ուրիշ տկար երկիրներ : Կան, բայց մատչելի չեն մեզի · միակ մատչելին, ինծի պէս աղքատ Ղազարոսներուն համար, հիւրընկալ Լիբանանն է, ուր ծով սիրողներուն համար ծով կայ, դաշտ սիրողներուն համար դաշտ կայ, լեռ սիրողներուն համար լեռ կայ, մինչեւ իսկ անապատ սիրողներուն համար անապատ եւ նեղ ու մութ փողոցներ սիրողներուն համար նեղ ու մութ փողոցներ կան :

Քառասուն տարիէ ի վեր լեռ տեսած չէի : Լեռ տեսայ Լիբանանի երկայնութեան ու լայնութեան բոլոր ատաղձաններուն վրայ : Ձիւն տեսայ Թրիփոլիի ամեհի լեռներուն վրայ : Ու հոգիս պայծառացաւ : Լեռներուն մէջ լերան մարդ դարձայ, այսինքն՝ «բարձր տեղուանքներու օդովը կազդուրուեցայ, մտքի ու սրտի մաշումներուն տեղը լեցուցի», ինչպէս կ'ըսէր Զօհրապ :

Շարունակենք ընթանալ Զօհրապի ճամբով · «Հոս՝ վերէն տեսարանը ըղձալի է, մինչդեռ քիչ մը առաջ, ստորոտէն՝ բան մը զանազանել կարելի չէր : Ուրկէ կը հետեւցնեմ թէ Մարդոց եւ Իրերուն վերէն նայելու է միշտ · նայիլ գիտնալու է · լայն, ազատ, մաքուր նայուածքով, որպէսզի ամէն ինչ ընդգրկես անոր մէջ · ոչ թէ անձուկ եւ յաչաղկոտ ակնարկով մը որով պզտիկութիւններն ու տգեղութիւնները միայն կը տեսնես միշտ, իսկ մեծութիւններն ու գեղեցկութիւնները՝ երբեք » :

Կը խոստովանիմ, որ իմ ակնարկս «անձուկ» եղած է միշտ, բայց յաչաղկոտ՝ բնաւ երբեք : Պզտիկութիւններ ու տգեղութիւններ շատ անգամ եւ շատ տեսած եմ : Տեսած եմ նաեւ մեծութիւններ ու գեղեցկութիւններ : Առաջինները պզտիկցուցած են զիս, երկրորդները՝ մեծցուցած :

Ասկէ ճիշդ երեսունմէկ տարի առաջ, 1931ի ամառը, Կիպրոս՝ Փրոտրոմոյի լեռնահարթակին վրայ, մայրիներու շուքին տակ գրական զրոյց մը կ'ունենայի ալեւոր գրագէտին՝ Յակոբ Օշականի հետ :

Այդ թուականէն ճիշդ երեսունմէկ տարի ետք, 1962 Ապրիլին, Լիբանանի լեռնալանջերուն վրայ, հոգեշահ զրոյց մը կ'ունենայի երիտասարդ գրագէտին՝ Վահէ Օշականի հետ : Հայրը տես եւ որդին յիշէ · որդին տես եւ հայրը յիշէ : Այս մտածումը անցաւ մտքէս, երբ 1962 Ապրիլ 23ին, Զատկուան յաջորդ օրը, «վըսեմաշուք տիար ատենապետը»՝ Երուանդ Փամպուքեան սա լակոնական հրամանը արձակեց «ի պէտս» ինծի ·

— Այսօր լեռ պիտի բարձրանանք :

Լեռ բարձրանալ՝ այս կը նշանակէ վերէն նայիլ մարդոց եւ իրերուն վրայ : Կը նշանակէ պզտիկութիւններ չտեսնել, այլ մեծութիւններ տեսնել : Կը նշանակէ դադրիլ յաչաղկոտ ըլլալէ :

Իմ սիրելի բարեկամս՝ Երուանդ Փամպուքեան, փրոֆէսէօրը՝ ինչպէս կը կոչէի զինք, «Համազգային»ի Պէյրութի վարչութեան ազնուաշուք տիար ատենապետը՝ ինչպէս կը կոչէր ... ինքզինք, իր անձնական ինքնաշարժով տարաւ մեզ վեր, աւելի վեր, «լոյս, աւելի լոյս» տեսնելու համար վերի յարկին վրայ, վարի յարկին մէջ երկար ատեն միայն նեղ ու մութ փողոցներ տեսնելէ ետք : Մեզի կ'ընկերանային, — աւելի ճիշդ՝ ես կ'ընկերանայի իրենց, — Վահէ Օշական, կրտսերն տիկին Օշական եւ հարիւր քիլօ կշռող «ընծայացու»ն՝ Շաւարշ Թորիկեան, լուրջ ու խոհուն երիտասարդ մը հիմա, զոր ճանչցած էի Հայֆայի մէջ, 1947ին :

Փամպուքեանը ճեմարանի եւ դպրեվանքի փրոֆէսէօր է, Օշականը ուսուցիչ է օտար երկրորդական վարժարաններու մէջ, Թորիկեանը դասախօս է Ամերիկեան համալսարանին մէջ : Միայն ես էի, որ կայի յներուապէմ, խեղճ վարժապետ մը, որ նախակրթարանի 6րդ կարգէն անդին չանցաւ երբեք :

Ասիկա եղաւ իմ առաջին «մկրտութիւնս» Լիբանանի լեռներուն մէջ : Տեսանք Տուհէր-Շուհէրը, Պէյթ Մէրի, Պուա տը Պուլոնը, հասանք մինչեւ Խնչարայի բարձունքը, ուրկէ, անցած տարի, մեր սիրելի ընկերը՝ Սիմոն Վրացեան օգնութեան կը կանչէր Հերմոնէսը ...

Այս բարձունքին վրայ տեղ մը, պանդոկի մը սրճարանին մէջ, բաժակ մը տաք թէյ խմեցինք, որովհետեւ սկսած էինք ոչ թէ քրտնիլ, այլ մսիլ :

Պարզ է, պաղէն զգացողները անապատի զորշ գայլերը միայն կրնան ըլլալ : Լեռնաբնակները վարժուած են պաղին, ինչպէս անապատաբնակները վարժուած են տաքին :

Մեզի անապատի բնակիչներուս համար քառասուն աստիճան ջերմութիւնը մօտաւորապէս այն է, ինչ որ է քսան աստիճանը լեռնային շրջաններու բնակիչներուն համար :

Վարժութեան խնդիր, — պիտի ըսէք ու անցնիք : Այդպէս է · մեր ոսկորները ընտանեցած են տաքին հետ, ինչպէս 1600 մեթրի վրայ ապրողներուն ոսկորները ընտանեցած են պաղին հետ :

Խնչարայի բարձունքին վրայ մենք պէտք չունեցանք Հերմոնէսը օգնութեան կանչելու : Խաղաղ ու անդորր երեկոյ էր · ո՛չ ձայն, ո՛չ աղմուկ : Ո՛չ զուռնա, ո՛չ եազ : Դափ ու թմբուկ զարնողներ չկային, պարողներ ալ չկային հետեւաբար : Գիւղացի կիներ ու աղջիկներ ծաղիկ կը քաղէին : Խօսքը Էտըլվայսի մասին չէր անշուշտ, այլ լեռնային այն ինքնաբոյս ծաղիկներուն, որոնք յաճախ ոչ համ ունին, ոչ հոտ : Եւ սակայն կրտսերն Տիկին Օշական ստիպեց մեզ, որ դուրս գանք ինքնաշարժէն եւ այծի պէս ոստոստենք լեռնակողերուն վրայ, քանի մը անհոտ ծաղիկներ քաղելու աւելի շատ ձեւի, քան խորքի համար :

Նորէն լաւ է, որ անկումներ կամ ճըմլումներ չունեցանք, հակառակ պարագային՝ պիտի ըսէինք, թէ ծաղիկներ հաւաքեցինք մեր ... արեան գնով :

Ճիշդ երկու ժամ տեւեց մեր պտոյտը : Ժամը վեցին վերադարձանք քաղաք՝ «Ակոռ»ի նեղ սրահին մէջ սուրճ խմելու, ապա երթալ պառկելու համար ... Մորփէոսի գիրկը :

Բ. ԹԱՇԵԱՆ

ԽԱՉԱՏՈՒՐ ԱԲՈՎԵԱՆԻ

ԱՌԹԻՒ

ԽՄԲ. — Օգոստոս 12ի Ցառաջի մէջ, Շ. Նարդունի «Ո՞վ է արեւելահայ գրական աշխարհաբարի հիմնադիրը» խորագրով կ'անդրադառնար Ս. Սահառունիի մէկ յօդուածին զոր Պոսթընի Հայրենիք օրաթերթը հրատարակած է Յունիս 29ին : Նոյն օրաթերթը արտատպելէ ետք Ցառաջի վերոյիշեալ յօդուածը, հրատարակած է նաեւ Ս. Սահառունիի ... պատասխանը (Հայրենիք, Սեպտ. 5) :

Ստորեւ նոյնութեամբ կը հրատարակենք Սահառունիի այդ յօդուածը եւ վաղուան թիւով՝ Շ. Նարդունիի պատասխանը ի պէտս բոլոր Սահառունիներուն ... :

«Հայրենիք» օրաթերթի Օգոստոս 22 համարում, Շ. Նարդունի, պրոֆանի վայել է կանչում իմ՝ «Ո՞վ է արեւելահայ գրական աշխարհաբարի հիմնադիրը» գրութեան հենց խորագրութիւնը, պատճառ բռնելով, թէ այսպիսի հարցում մը որեւէ լեզուի հիմնադրութեան համար ճիշդ չէ, եւ յետոյ էլ՝ ճարտարապետական արտառոց առակներ է պատմում, իմ՝ պրոֆանի վայել «սխալը» ցոյց տալու եւ աւելին ցցուն դարձնելու համար :

Ի՞նչ է իմ «սխալը», այն՝ որ Խ. Աբովեանին համարում եմ՝ արեւելահայ գրական աշխարհաբարի հիմնադիր, փաստերով ցոյց տալով հակառակը մտածողների սխալը : Շ. Նարդունի եւ նրա շաւիղով նաեւ՝ Եղ. Եր. Մէլքեան, պնդում են, որ արեւելահայ գրական աշխարհաբարը հիմնադիր չէ ունեցել, այլ ունեցել է

ՍԻՐՈՅ ԱՂԵԽԱՐՇ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

(ՇԱՌԼՈԹ ԵՒ ՄԱՔՍԻՄԻԼԻԷՆ)

— Պիտի երթամ Եւրոպայի մէջ բանակ մը ճարելու, կ'աղաղակէ Շառլոթ Մաքսիմիլիէնի, որ ապշահար կը մնայ իր կնոջ այս անօրինակ կորովին եւ հաստատամտութեան առջեւ : Պիտի բախեմ դուռները կայսրերու եւ պապերու, ձեռք պիտի երկարեմ անոնց իբրեւ մուրացկան մը եւ պիտի ըլլամ անողոք արդարութեան առաքեալը ...

Հիացած այսքան քաջութեան դիմաց, տարուած իր կնոջ խանդավառութենէն, Մաքսիմիլիէն կը յօժարի որ իր կինը մեկնի Եւրոպա :

Դժբախտ կայսրուհին Փարիզի մէջ կը գտնէ պաղ ընդունելութիւն մը : Պատուիրակութիւնը որ պաշտօն ունէր զինք դիմաւորելու, սխալմամբ կ'երթայ Օսթերլիցի կայարանը, փոխանակ Մոնփառնասի : Շառլոթ եւ իր հետեւորդները կը լեցուին կառքերու մէջ : Թիւյլըրիի պալատին մէջ ոչ մէկ յարկաբաժին պատրաստուած է հիւրերուն համար եւ Մեքսիկայի արքունիքը կը ստիպուի իջեւանիլ պանդոկ մը :

Մեծ դժուարութիւններով, ի վերջոյ Շառլոթ կը յաջողի ներկայանալ Նափոլէոն Գ.ի :

— Վեհափառ, կը սկսի կայսրուհին, ես կը ներկայացնեմ հարց մը, որ որքան մերը՝ նոյնքան եւ ձերն է :

Ֆրանսայի կայսրը կը պատասխանէ իբրեւ հաշուապահ մը : Իր նախարարները՝ զորս կայսրը կանչած է իրեն օգնելու, կը սկսին խօսիլ թիւերէ եւ կը ներկայացնեն հաշիւներ : Անոնցմէ մէկը կ'ըսէ ·

— Նախ քան որ վերստին ձեռք առնենք մեքսիկական հարցը, պէտք է որ Ֆրանսային հատուցուի երեք հարիւր միլիոնի գումարը որ ան կը կորսնցնէ այս արկածախնդրութեան մէջ :

Շառլոթ կրակ կը կտրի : Կրնար պատասխանել թէ այս «արկածախնդրութիւնը» յղացուած էր նոյնինքն Նափոլէոն Գ.ի կողմէ : Բայց չուզելով հարցը հասցնել ծայրայեղութեան, կը բաւականանայ պատասխանելով ·

— Կարելի է որ ձեր դրամատէրերը այս գումարը քաշած են Ֆրանսայի ժողովուրդէն, բայց ես որեւէ համեմատութիւն չեմ գտներ այդ գումարին եւ մեզի փոխ տրուածին միջեւ :

Խեղճը կը պայքարէր Մաքսի համար : Այս մտածումը իրեն ուժ կուտայ որպէսզի հարցը փոխադրէ իրական գետնի մը վրայ, այսինքն՝ Ֆրանսան կ'ընդունէ՞ր Մեքսիկայի օգնութեան հասնիլ :

— Վեհափառ, որեւէ պատասխան չըտուիք, կը պնդէ ան :

— Տիկին, կը վախնամ որ պիտի չկրնամ, կը պատասխանէ Նափոլէոն Գ. :

Շառլոթ պարտուած չի նկատեր ինքզինքը : Յաջորդ օրը վերստին ձեռք կ'առնէ իր աշխատանքը եւ կը բռնէ Սէն Գլուի ճամբան :

Ժամադրութիւն չունենալով · պալատին պաշտօնատարները կը յայտարարեն թէ կայսրը անհանգիստ ըլլալով պիտի չկրնար զինքը ընդունիլ : Շառլոթ, տակաւին, առանց ուշադրութիւն դարձնելու իրեն ըսուածներուն, մէկդի կը հրէ այդ պաշտօնատարները եւ արագ քայլերով կը բարձրանայ դէպի կայսերական յարկաբաժինը տանող սանդուխները եւ կը բախէ դուռը :

Նափոլէոն Գ. եւ կայսրուհի Էօժէնի հարկադրուած կ'ըլլան ընդունիլ Շառլոթը : Այս վերջինը հետը բերած էր այն նամակները զորս առենօք Ֆրանսայի կայսրը ստորագրած էր Մաքսիմիլիէնը համոզելու համար որպէսզի ընդունի Մեքսիկայի գահը :

Ի տես այդ նամակներուն, Նափոլէոն Գ. կը լռէ, մինչ Շառլոթ, հետզհետէ աւելի կրակոտ, կը շարունակէ ·

— Հապա՞ Միրամարի դաշինքը, վեհափառ, այն դաշինքը որով ձերդ վեհափառութիւնը մեզի կ'ապահովէր թէ ֆրանսական բանակներուն Մեքսիկայէն հեռանալէն ետքն իսկ օտար լեգէոնը վեց տարի պիտի մնար Մեքսիկայի մէջ, նորահաստատ կայսրութեան ապահովութիւնը ստանձնելու համար :

Այսքան արդար ու իրաւացի առարկութեան մը դիմաց, Նափոլէոն Գ. պահ մը կը շուարի, ձեռքը կը տանի դէպի իր երկար պեխերը, եւ վայրկեանի մը վարանումէ ետք, կը պատասխանէ ·

— Տիկին, հաւատացէք ինծի որ դժուարին կացութեան մըն եմ մատնուած : Ամերիկան կը սպառնայ մեզի եւ իմ հպատակներս ամէն օժանդակութիւն պիտի մերժեն եթէ խաղաղութեան մէջ չըմնամ Ուաշինկթընի հետ ...

— Ձեր վեհափառութիւնը կը խորհի արդեօք որ այս հարցին մէջ ծանրօրէն սխալած է, կ'ըսէ յանկարծ Շառլոթ՝ իր ձայնին խառնելով յանդիմանութեան անողոք շեշտ մը :

Այս ճշմարտութիւնը սակայն, կը վիրաւորէ կայսեր արժանապատուութիւնը : Զոր ու ցամաք, պատասխանը կը հասնի ·

— Վերջին անգամ ըլլալով, Տիկին, թոյլ տուէք ինծի ըսել թէ այլեւս ոչինչ կրնանք յուսալ

(4 Շար.)

հիմնադիրներ, եւ այդ հիմնադիրները իրաւ եղել են Աբովեանի ծանօթ ժամանակակիցները, թէեւ Նարդունին իր վերջին գրութեան մէջ, հարիւր տարի ետ գնալով դէպի Շուշի, մերժում է նաեւ այս «հիմնադիրներու» Մէլքքեանի առակը : Եղ. Եր. Մէլքքեանը իր՝ «հարցի մը վերաքննութիւնը» գրութեան մէջ (տես Հայրենիք, Յուլիս 21) մի տեղ Վանցեանի բերնով գրում է՝ «Արեւելեան լեզուն սպասում էր իր Դանտէին եւ Պետրարկային: Նա ծնաւ ու առաջնութեան դափնին խլեց նոյնիսկ Աբովեանից : Դա Ռ. Պատկանեանն էր»· (ընդգծումները իրենն են. Ս. Ս.):

Ուրեմն, ինչ որ առաջնութեան դափնիներ են եղել՝ արեւելահայ գրական աշխարհաբարի հիմնադրութեան պատմութեան մէջ եւ «Դա Ռ. Պատկանեանն է» որ խլել է «Դափնին նոյնիսկ Աբովեանից»: Աշխարհաբար ասած՝ Եղ. Եր. Մէլքքեանը չի մերժում անհատ հիմնադիրի դերը, այլ ընդհակառակն աւելի շեշտում է՝ ցոյց տալով Հայոց նորագոյն Դանտէին, իսկ Շ. Նարդունին խախտելով Մէլքքեանի՝ Դանտէական առասպելը, հարիւր տարի ետ գնալով, ցոյց է տալիս 1711, Շուշիում սքանչելի արեւելահայ աշխարհաբարով թարգմանուած Աւետարանը, անշուշտ, ինչ որ անանուն անհատ աշխարհաբարականի ձեռքերով կատարուած: Երկրորդ՝ իմ գրութեանս մէջ ես խօսում եմ միմիայն՝ արեւելահայ նոր գրական աշխարհաբարի մասին, եւ ոչ թէ առհասարակ Հայոց լեզուի, ինչո՞ւ, որովհետեւ Հայոց լեզուի ստեղծիչը՝ ինքը հայ ժողովուրդն է, իսկ արեւելահայ գրական աշխարհաբարի ստեղծիչը՝ անհատ կամ անհատներ: Ճիշդ այս տարբերութեան մէջ է, որ Նարդունի եւ նրա հետքերով նաեւ Մէլքքեանը խափշուրին են դարնում, ծռելով ակօսի եւ խորութիւնը, եւ ուղղութիւնը, եւ մանաւանդ՝ վէճի տրամաբանական ամբողջ լրջութիւնը :

Այն միտքը, թէ արեւելահայ գրական աշխարհաբարը անհատ հիմնադիր չէ ունեցել, անշուշտ անհեթեթ պիտի թուի ձեզ, ինչպէս որ անհեթեթ պիտի թուի ձեզ, եթէ ասէ մէկը, թէ հայ ժողովրդական երգի եւ երաժշտութեան առաջին լուրջ գեղարուեստական մշակողը, կամ հիմնադիրը Կոմիտաս վարդապետը չէ եղել, այլ եղել է ինչ որ մի հընամենի աշուղ: Քանի որ երաժշտութեան մասին խօսեցինք, բերենք մի օտար ցցուն օրինակ. գերմանացի երգահան Կառլ Մարիա Ֆոն Վեբերից առաջ եղել են աշխարհահռչակ գերման երգահաններ՝ Հէնդէլ, Հայդէն, Բախ, Մոցարտ, Բէթհովէն, բայց գերմանական երաժշտութեան ազգային պատմութիւնը միաձայնութեամբ ընդունում է, որ գերման ազգային օփերային երաժշտութեան հիմնադիրը Վեբերն է եղել, թէեւ նրանից քիչ յետոյ երգահան Ալբերդ Լորտցինգը եւ աւելի Ռիխարդ Վագնէր՝ աւելի բարձր կատարելութեան հասցրին գերմանական ազգային օփերային երաժըշտութիւնը: Արդօք Վեբերի այս առաջնութեամբ, խելացի գերմանները մերժո՞ւմ են Մոցարտի երաժշտական հանճարը, կամ նսեմացնո՞ւմ են նրա օփերաների երաժշտական բարձր արժէքը :

Ընդունինք, թէ Աբովեանից առաջ եւ նոյնիսկ շատ առաջ եղել են արեւելահայ աշխարհաբար գրական գործեր, ինչպէս մի հատը մատնանշում է Նարդունին, բայց ընդունելով այս փաստը, կարելի՞ է մերժել Աբովեանի դերը մեր նորագոյն զարթօնքի պատմութեան մէջ: Այն ո՞ր հասարակական, ստեղծագործական շարժումն է, որ իր նախապատմութիւնը չունի, յաճախ նոյնիսկ հարիւրաւոր տարիների տեւողութեամբ :

Արդեօք միայն Մոպասանո՞վ է սկըսւում Ֆրանսական նորավէպի պատմութիւնը, թէ միայն Մոպասանով ձեւ եւ մարմին է ստանում Ֆրանսական նորավէպը՝ հասնելով մի բարձր կատարելութեան :

Դիցուք ընդունինք, թէ Մեսրոպից առաջ եղել է հայկական այբուբէն, ինչպէս ոմանք փորձում են պնդել, կըռուան ունենալով Մեսրոպեան շրջանի մեր առաջացեալ գրականութիւնը, բայց եթէ մի օր հաստատուի ոմանց այս կարծիքը, արդեօք նսեմանալո՞ւ է Մեսրոպի դերը մեր դպրութեան հիմնադրութեան պատմութեան մէջ: Նարդունիի նախաբովեան աշխարհաբար գիւտերը, սակայն, չեն մերժում Աբովեանի դերը, այլ ընդհակառակն՝ աւելի շեշտում եւ աւելի ամբողջական են դարձնում մեր Նոր Զարթօնքի նախապատմութիւնն ու պատմութիւնը: Շատ բնական եւ տրամաբանական է, որ արեւելահայ գրական աշխարհաբարը՝ իր նախապատմութիւնը ունի, եւ ոչ թէ սունկի նման մի օր բուսել է Քանաքեռի Բարձրունքում :

Ազգային ստեղծագործական որեւէ պատմութեան մէջ՝ անհատը հանդէս է գալիս իբրեւ ժամանակի պահանջ, եւ իր ստեղծագործական ձիրքի հնարաւորութեան սահմաններում՝ մարմնացնում է այդ հասունացած պահանջի կամ պահանջների իրականացումը, որ յետոյ իր ժամանակակիցները եւ հետեւորդները տանում հասցնում են մի որոշ կատարելութեան: Այսպէս եղել է եւ այսպէս է իւրաքանչիւր մի անհատական կամ հաւաքական ստեղծագործութեան հասարակական պատմութիւնը, սկսած Ագաթից մինչեւ Նարդունի ...:

Նարդունիի դժբախտութիւնը, կամ պակասութիւնը այն է, որ պատմական փաստերը շատ-շատ է քննում, իսկ հետ չի կապում՝ մի ամբողջական եզրակացութեան հասնելու համար: Մարդը գտել է, որ Աբովեանից հարիւր տարի առաջ աշխարհաբար աւետարան կայ եղեր, եւ ո՞վ գիտէ, մի գուցէ գտնի, որ Աբովեանից երկու հարիւր տարի առաջ էլ՝ արեւելահայ աշխարհաբար Հատընտիր է եղել, բայց եթէ նոյնիսկ գտնի, արդեօ՞ք խախտում է մեր նոր Զարթօնքի պատմութիւնը: Նարդունի իբրեւ բժիշկ է մօտենում մեր պատմութեանը, իւրաքանչիւր մի հիւանդի հիւանդութիւնը պարզելու համար, բայց պատմութիւնը բժշկութիւն չէ, եւ Նարդունին էլ պատմաբան չէ, կամ առնուազն զգոյշ եւ լուրջ չէ պատմաբանական հարցերում եւ նոյնիսկ քաղաքավար չէ մեր շատ հեղինակաւոր գիտնականների նկատմամբ, երբ ոմանց ապուշ եւ ոմանք էլ յիմար է կանչում, իր թաթերը պարզելով մինչեւ Հր. Աճառեանը...: Ի՞նչ գրական կենցաղ է այս :

Մի վերջին անգամ էլ ընդգծենք, որ մեր՝ «Ո՞վ է արեւելահայ գրական աշխարհաբարի հիմնադիրը» գրութեան մէջ, մեր խօսքը ընդհանրապէս Հայոց լեզուի մասին չէ, այլ արեւելահայ լեզուի՝ գրական նոր դրութեան մասին է, 19րդ դարի մեր գրական-լեզուական վերածնութեան մասին, եւ ինչո՛ւ չէ նաեւ՝ ազգային բովանդակ զարթօնքի մասին, որի նախակարապետը Արեւելեան կողմն աշխարհում եղաւ Քանաքեռցի անմահ Աբովեանը :

Եթէ հայկական վերածնութեան պատճառները միայն երկու լինէին, մէկը անշուշտ Աբովեանը պիտի լինէր: Աբովեանը՝ 19րդ դարի խաւարի եւ խարխափումի մէջ ծնուած՝ լոյսի առաջին ճառագայթն է մեր նորագոյն պատմութեան մէջ իբրեւ՝ Լուսաւորիչ եւ իր հիմերը այնքան ամուր եւ այնքան խորն են, որ ոչ մի ձախող ուժ չի կարող իր տեղից շարժել, եւ ոչ իսկ խաւարել այն յաւիտենական փառքը, որին ահա հարիւր տարուց աւելի է, որ տիրում է Մեծն Քանաքեռցին :

Ս. ՍԱՀԱԿՈՒՆԻ

ՀԱՅ ՏՆՈՂՔԻՆ ԴԵՐԸ

ԽՄԲ.— Պէյրութի Նշան Փալանճեան Ճեմարանի ուսուցչուհիներէն՝ Օր. Ալիս Գազանճեան, որ Կապոյտ խաչի Օդափ. կայանը, հսկիչի պաշտօն կատարեց այս ամառ, հայ ծնողքներուն կը յիշեցնէ իրենց դերը, տղոց հայկ. դաստիարակութեան մարզին մէջ:

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի կազդուրման կայանը իսկապէս բարիք մըն է Ֆրանսահայ ընտանիքին համար : Ամբողջ տարուան դպրոցական աշխատանքները եւ քաղաքի աննպաստ օդէն յետոյ ամիս մը Ժիւրայի լեռներու բարձունքին արձակուրդը նախախնամական դեր կը կատարէ երախաներու համար: Տղաքը այդ խաղաղ ու կանաչազարդ անտառներու ու արօտավայրերու մէջ լիովին կը կազդուրուին: Հոն տղաքը կը գտնեն ամէն յարմարութիւն հաճելի ժամանակ անցընելու ու հանգստանալու համար, մէկ խօսքով խաղալ արձակուրդի վայր մը որու ամէն ծնողք կրնայ իր զաւակը վըստահիլ :

Սակայն Կապոյտ Խաչի նպատակը միայն այս չէ: Ամէն բանէ առաջ կարեւոր է նոր սերունդը հայ պահել: Ֆ. Կ. Խաչի Շրջ. վարչութիւնը նոյնպէս եւ բոլոր անցնող վարչութիւնները ամէն ջանք ի գործ դրած են եւ կը գնեն ստեղծելու համար այն տեսակ միջավայր մը որ տըղան կարենայ քիչ մը հայերէն լսել, աղօթելով, երգելով, արտասանելով եւ խօսելով :

Բայց... ցաւալի է ըսել որ հակառակ եղած հաւաքական ճիգերուն տղաքը կարծես չեն ուզեր, կը դժուարանան հայերէն խօսելու, ասոր յանցաւորը հայ ծնողքն է :

Շատեր կը սպասեն որ մէկ ամսուան ընթացքին հրաշք գործուի եւ կայանին մէջ տղաքը մէկ օրէն միւսը հայերէն խօսին եւ երբ տուն վերադառնան կատարեալ հայերէն գիտնան, մինչ միւս կողմէ իրենք՝ ծնողքները, երբ կայան կ'այցելեն, իրենց զաւակներուն հետ ֆըրանսերէն կը խօսին :

Այո, կայանը կրնայ բան մը ընել եւ կ'ընէ. տղաքը մէկ ամսուան մէջ հայերէն կ'աղօթեն, կ'երգեն եւ կը փորձեն հայերէն խօսիլ սակայն, այսքանը բաւարար չէ որեւէ լեզու սորվելու համար: Տղան կայանի մէջ կը լսէ հայերէնը, իր մէջ որոշ հետաքրքրութիւն կ'արթննայ, կ'իմանայ որ մեծ ազգի մը զաւակն է: բայց տունը պէտք է շարունակուի այս աշխատանքը : Եթէ օրական միայն մէկ բառ հայերէն սորվի արդէն որոշ ժամանակ ետք կը սկսի գործածել իր մայրենի լեզուն :

Մէկ ամիսը կարճ շրջան մըն է, կայանը միայն կրնայ հիմը դնել, վաղը դարձեալ մեր տղաքը ֆրանսերէն պիտի լսեն ու խօսին ամէն տեղ, գոնէ ծնողքները եթէ ամէն զոհողութիւն յանձն առնեն եւ տան մէջ խօսին հայերէն, տղաքը դրկեն հայկական դպրոց հայերէնի մասնաւոր դասերու համար, այն ատեն կրնանք յոյսի նշոյլ մը ունենալ :

Հայ ծնողքներ, հայերէն սորվեցէք եւ հայերէն սորվեցուցէք ձեր սիրասուն զաւակներուն :

ԱԼԻՍ ԳԱԶԱՆՃԵԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՌԱԾՆԵՐ

Գիտունին հետ քար քաշէ, անգէտին հետ՝ մի՛ քաշեր :

×

Խօսքով փիլաւ չեփուիր :

×

Անուշ լեզուն օձը ծակէն կը հանէ :

×

Կատուին ըսին աղբդ դեղ է, գնաց փորեց, խորունկը թաղեց :

×

Գլորող քարը մամուռ չի կապեր :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (139)

ԱԽԱԶԱԿԱՊԵՏԸ

ԳՐԵՑ՝

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍ ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ

— Եւ դուք համակերպութեամբ կը տանի՞ք այդ բոլորը, ընդհատեց Աւագակապետը :

— Եթէ չհամակերպինք ինչ կրնանք ընել: Արդէն պատճառ կը փնտռէ որ խոկոյն ձերբակալել տայ ու քաղաքը դրկէ: Ո՞վ է հարցնողը, տէր եղողը, ո՞վ է արդարութիւնը փնտռողը : Զապթիյէն օրինք ունի, ոստիկանը՝ ուրիշ, իսկ բարձր աստիճանաւորները՝ ամենեւին :

Աւագակապետը դարձեալ մտածումներու մէջ թաղուեցաւ : Հոգին լեցուած էր ու նեղութիւնը կը խռովէր: Ալ չէր կրնար համբերել, ուստի աներկիւղ ձայնով մը ըսաւ.

— Մտիկ ըրէք, Տէր Վարդան, ահա քաղաքին բերմամբ հոս եկայ եւ չեմ կրնար ծածկել ձենէ իմ ով ըլլալս: Ես ձեր վաղեմի բարեկամ Ներսէս Արծրունին եմ ու այսօր Խան Ճալաս կը կոչուիմ :

— Աստուած իմ, դուք հո՞ս, բացագանչեց Տէր Վարդան :

— Ճակատագիրը բերաւ : Թողունք ատիկա, ընդհատեց Աւագակապետ, հիմա կը յայտնեմ թէ նպատակ մը ունիմ :

— Ի՞նչ :

— Իբրեւ լրտես քահանայ կը ներկայանամ այդ անօրէն զապթիյէին ու կ'ըսեմ թէ Խան Ճալասին ուր ըլլալը գիտեմ :

— Է՛յ :

— Անիկա պիտի հաւատայ ինծի ու ետեւէս պիտի գայ որ Խան Ճալասի խումբին ապաստանարանը ցոյց տամ իրեն :

— Յետո՞յ :

— Յետոյ, Տէր Վարդանին ըսեմ, մընացեալը կրնաք գուշակել: Զըլլա՞ր մի:

— Ինչպէս չըլլար, միայն թէ այս անօրէնը հետը պիտի առնէ շատ մը Զայեր : Այն ատե՞ն :

— Ոչ, ես պայման պիտի դնեմ որ յայտնած գաղտնիքս միայն ինքը գիտնայ, առարկելով որ հայ քահանայ մը ըլլալս ուրիշ կերպ չեմ ընդունիր:

— Խիստ լաւ, Թող Աստուած հետդ ըլլայ, դացէք :

Աւագակապետը զգուշաւոր եկեղեցիէն դուրս ելաւ ու երբ աննշան փողոց մը հասաւ, հոն գտնուող մարդոց հարցուց քօշկին ուր ըլլալը: Շուտով ցոյց տրուեցաւ : Առանց վարանելու ներս մտաւ : Զապթիյէն, որ Մահմուտ աղա կը կոչուէր, դեռ նոր արթնցած էր քունէն եւ կը լուացուէր :

— Խէր ըլլայ պէյ էֆէնտիմ, ըսաւ Աւագակապետը մեղմական շեշտով մը :

— Օ, խայր օլսուն, բէշիշ էֆէնտի, մրմնջեց Մահմուտ աղա, որ քառասունը անցած ծաղկաւեր կերպարանքով, սրթգոյն դիմագիծերով, նենգաւոր նայուածքով ու անբարոյականացած նկարագիր արտայայտող անձ մըն էր : Հրամմեցէք:

Աւագակապետը ներս մտաւ: Քիչ յետոյ Մահմուտ աղան ալ եկաւ իր մօտ :

— Խէր ըլլայ, բէշիշ էֆէնտի, ի՞նչ կայ որ, հարցուց ծիծաղելով :

— Եկայ որ կառավարութեան ու մեր բարեխնամ Թագաւորին ծառայութիւն մը մատուցանեմ, մրմնջեց Աւագակապետը մերթ դէպի դուրս եւ պատուհանը նայելով :

— Մի կասկածիք, մէկը չկայ :

— Ոստիկանները՞ ալ :

— Ոչ :

— Խիստ լաւ, ուրեմն մտիկ ըրէք : Իմացայ որ դուք քանի մը օրէ աւազակ մը կը փնտռէք, չէ՞:

— Այո՛ :

— Այդ աւազակը ձեռքիս մէջ է :

— Ի՞նչպէս :

— Ըսել կ'ուզեմ թէ աղէկ մը հասկըցած եմ անոր ուր ըլլալը :

— Իրա՞ւ :

— Ճշմարիտ կ'ըսեմ :

— Ասկից շատ հեռո՞ւ է :

— Ոչ, ժամ մը հազիւ կայ :

— Անունն ալ գիտէ՞ք :

— Գիտեմ :

— Ի՞նչ է :

— Խան Ճալաս :

— Հա՞յ է :

— Հարկաւ :

— Ուսկի՞ց գիտցար :

— Պատմեմ: Ես պատահմամբ անոր դէմը ելայ: Եւ որովհետեւ քահանայ մըն էի, վստահեցաւ ինծի ու իր խումբին քովը տարաւ զիս: Հազիւ քսանըչորս հոգի էին իր մարդիկները: Խնդրեց ինէ որ կրօնական արարողութիւն կատարեմ ու հաղորդութիւն տամ ամէնուն : Այն ատեն առարկեցի թէ «Ս. տուփը» քովս չէր: Եթէ անպատճառ հարկաւոր է, ըսի, օր մը վերջ կրնամ բերել: Ատ Խան Ճալաս բռնած մարդը հաւանութիւն տըւաւ: Հիմա կը սպասէ որ «Հաղորդ.» տանիմ :

— Շատ աղէկ, ընդհատեց Մահմուտ աղա, ցերեկ ատեն կարո՞ղ էք անոնց քով երթալ :

— Ոչ :

— Հապա՞ :

— Պէտք է գիշերով երթալ, որովհետեւ ցերեկուան տեղերնին յայտնի չէ ինծի :

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Տամլամեան եւ զաւակները իրենց սիրեցեալ մօր եւ մեծ մօր ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ԵՍԹԵՐ ՏԱՄԼԱՄԵԱՆԻ մահուան 8րդ տարելիցին առթիւ հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտան այս Կիրակի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցիին մէջ։

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Մայր եկեղեցիի վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ փոխան ծաղկեպսակի շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.— Որբ. Ժիրայր Հայրապետեանի յուղարկաւորութեան առիթով, Մկրտիչեան եղբայրներէ 20 Ն. Ֆ., Պ. Պ. Քիւփէլեանէ 20։ Արշ. Հրաչեանէ 10 (նաեւ 10 Ֆ. Կ. Խաչին), Պոչեանէ 10։ Ֆ. Կ. Խաչին՝ Յարութ. Կարապետեան 10։

Որբ. Մկրտիչ Շեխիկեանի յուղարկաւորութեան առիթով՝ Գործունեան ընտանիք 50, Պ. Պ. Ժաք Գասպարեան ընտանիք 30, Գաբրիէլ Ա. Սարգ. Լուսաբարեան 20, Վարդան Պանտիկեան, Արմենակ Ալթունեան, Տոքթ. Սերժ Զաքարեան տասնական (նաեւ ծերանոցին 40), Յարութ. Տերոյեան, Մաթոսեան, Մարտիկ, Հ. Բ. Ը. Միութիւն տասնական (նաեւ 30 Միութեան սրահին)։ Ֆ. Կ. Խաչին՝ Խտմոն Զաքարեան, Սուրէն Էքշէրճեան, Ժան Պաժան, Փիրոջեան ընտանիք, Արիկ Կոստանեան ընտ., Մինասեան ընտ., Գլըճեան ընտ. քսանական, Սալնոճորի Միութիւնը իր մէկ ազգատին ուղղակի քսան։ (Աւանդ գումարները ստանալ եկեղեցիին քարտուղարութենէն)։

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սեբաստիոյ Ալֆորվիլի «Դ. Վարուժան» խումբին կողմէ։

Այս Կիրակի, ժամը 16էն մինչեւ 23 Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Րիւ Պլէօ

ՊԱՌ ՊԻՒՖԷ

Հայկական գեղարուեստական բաժին

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Վիէնի Հայ Ազգ. Միութեան վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Վիէնի բոլոր ազգայինները, այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, «Սէրքըլ Կաթոլիք»ի սրահը։ Օրակարգ.— Ա) Նիւթական եւ բարոյական զեկուցում։ Բ) Նոր վարչութեան ընտրութիւն եւ յարակից հարցեր։ Կը խնդրուի բոոր ազգայիններէն անպայման ներկայ ըլլալ այս ժողովին։

ԱՇԽԱՏԱՒՈՐ ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Ազք. Ընկերակցութիւնը Մոնմորանսիի իր ծերանոցին համար կը փնտռէ.—

Ա) Խոհարար մը։

Բ) Օգնական խոհարար մը։

Գ) Պնակ լուացող մը։

Անհրաժեշտ է աշխատանքի իրաւունք ունենալ։

Պայմաններուն տեղեկանալու համար դիմել Ազքատախնամի գրասենեակը՝ 32 Րիւ տը Թրէվիզ, Փարիզ։

ԻՆՉՊԷՍ ՏԵՍԱՅ ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ

(Տպաւորութիւններ)

Գրեց՝

Հ. ՎԱՀԱՆ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

ՍՊԱՌԱԾ Է

ՅՆՈՐ ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ, ՈՉ ՄԷԿ ՏՐԱՄԱԴՐԵԼԻ ՕՐԻՆԱԿ՝ ՅԱՌԱՋԻ ՄՕՏ ԿԱՄ ԳՐՔՈՅԿԻՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿԻՉ՝ ՎԵՆԵՏԻԿԻ ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ՏՊԱՐԱՆԸ։

ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Թիւրիմացութեանց եւ յապաղումներու տեղի չտալու համար եւ կազմակերպութեանց ու Յառաջի վարչութեանց փոխադարձ համաձայնութեամբ, Յառաջի մէջ կը յայտարարուին այն նուէրները որոնք կը վճարուին թերթին վարչութեան, փոխանցման համար։ Ուղղակի կազմակերպութեանց վճարուած գումարները կը յայտարարուին միայն կազմակերպութեանց կողմէ (եւ ոչ անձնապէս նուիրատուին կողմէ)։

Կը խնդրենք որ նուիրատու անհատները կամ մարմինները նկատի առնեն այս պարագան։

Շնորհակալութեամբ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Ֆ. Կ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի հայերէնի դասընթացքը կը վերաբացուի Հոկտեմբերի առաջին Հինգշաբթին (Հոկտեմբեր 4)։

Կը խնդրուի ծնողքներէն որ իրենց զաւակները արձանագրեն նոյն օրը, դիւրացնելու համար դասարաններու կազմութիւնը։

×

Ֆ. Կապ. Խաչի Մարսէյլ քաղաքի մասնաճիւղին վարժարանը կը վերաբացուի Հոկտեմբեր 4ին։

Արձանագրութիւնները ամէն Հինգշաբթի կէսօրէ ետք ժամը 4–6, Ահարոնեան Ակումբին մէջ։

×

ՀԱՅԿԱԶԵԱՆ վարժարանի վերաբացումը Հինգշաբթի՝ 4 Հոկտեմբեր, ժամը 14ին, Ազգ. Տան մէջ (32, Րիւ տը Թրէվիզ։

Արձանագրութիւնները տեղւոյն վրայ։

×

Ֆ. Կ. Խաչի Կրընոպլի կիրակնօրեայ դասընթացքի արձանագրութիւնը այս Կիրակի առաւօտեան ժամը 9–11, գպրոցի սրահին մէջ։

Կը խնդրուի Կրընոպլի եւ շրջակայքի բոլոր ծնողքներէն անխտիր արձանագրել իրենց զաւակները։ Դասաւանդութիւնը ձրի է։ Ուսուցիչ Պ. Ե. Մարաշլեան։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Շ. ՆԱՐ'ՈՒՆԻ

ՄԱՏԵԱՆ ՀԱՅԿԱԶԱՆՑ

(ԳԻՐՔ ԱՄԷՆ ՕՐ ԿԱՐԴԱԼԻՔ)

ԳԻՆԸ 3 Ն. Ֆ.

ԴԻՄԵԼ «ՅԱՌԱՋ»Ի ԽՄԲԱԳՐԱՏՈՒՆԸ

ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՄԷՋ

ԸՆԿ. Ա. ՔԷՕՍԷԵԱՆ

(Ֆօթօ Ռէֆս)

2 Ռիւ Պէռնար տիւ Պուա։

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանը պէտք ունի 25 – 40 տարեկան օրիորդի մը կամ տիկինի մը, որ ծանօթ ըլլայ հայերէն եւ ֆրանսերէն լեզուներուն։

ԾԱԽՈՒ Է

Սիթրոէն «2 Ձի» կառք մը 1961 Մայիս, նոր մօտէլ, շատ լաւ վիճակի մէջ։

Դիմել ՅԱՌԱՋԻ խմբագրատունը ժամը 9էն 16։

Կարելի է հնազանդել մանրամասնութեանց համար։

FOURRURES

Roger YOPIAN

PRIX INTERESSANTS

NEUF et REPARATION

84, Boulevard de Stalingrad, 84

— CHOISY-LE-ROI (Seine) —

Autobus : de la Porte de Choisy, descendre 3 Communes ou Rue du Docteur-Roux.

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»Ը ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի 13 Հոկտեմբեր, Շաբաթ գիշեր մինչեւ լոյս, Երդ թաղամասի քաղաքապետարանի սրահներուն մէջ։

×

ԼՈՆՏՈՆԻ ՄԷՋ.— Նոյեմբեր 3ին։

×

Ֆ. Կապ. Խաչի Մարսէյլ քաղաքի պարահանդէսը Սփլանտիտի մէջ, Դեկտեմբեր 22, Շաբաթ գիշեր։

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ մէջ Հ. Յ. Դ. Օրը կը տօնուի, Հոկտեմբեր 27, Շաբաթ գիշեր ժամը 21էն մինչեւ լոյս, «Ալհամպրա»յի սրահներուն մէջ, բացառիկ պատրաստութեամբ։

×

Սորպոնի Մեծ սրահին մէջ ՆՈՅ. 11ին, տեղի պիտի ունենայ Ս. Մեսրոպ Մաշտոցի Ծննդեան 1600ամեակի տօնակատարութիւնը, Փարիզի եւ շրջակայից բոլոր հայ Միութիւններու մասնակցութեամբ։

×

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, Հոկտ. 28ին ժամը 16էն կէս գիշեր Ժորժ Ե.ի շքեղ սրահներուն մէջ։ (Եղանակին առաջին պարահանդէսը)։

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» խումբի ժողովը այս Ուրբաթ, ժամը 20.30ին, Մշակոյթի Տան մէջ։ Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Րաֆֆի» խումբի ժողովը այս Հինգշաբթի երեկոյ, Մշակոյթի Տան մէջ։

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. «Զաւարեան» կոմիտէի ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 20.30ին, «Խրիմեան» սրահին մէջ։

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր Ենթակոմիտէի ընդհ. անդամական ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՊՕՄՈՆԻ Հ. Յ. Դ. «Զաւարեան» Ենթակոմիտէի վարչութիւնը ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները, այս Երկուշաբթի, ժամը 21ին, սովորական վայրին մէջ։ Օրակարգ.— Ընդհ. զեկուցում, հաշուետուութիւն եւ նոր դիւանի ընտրութիւն։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՏԷՍԻՆ.— Ֆ. Կ. Խաչի ընդհ. անդամական ժողովը այս Ուրբաթ, ժամը 8.30ին, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ։ Կը խնդրուի բոլոր ընկերուհիներէն ներկայ գտնուիլ։ Կարեւոր օրակարգ։

ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ

ԱՒԱՆԴԱԿԱՆ ՄԱՏԱՂՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆԸ

Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ Եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը կը ծանուցանէ թէ եկեղեցւոյ տօնախմբութեան աւանդական մատաղօրհնութիւնը տեղի կ'ունենայ Կիրակի Սեպտեմբեր 30ին։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ ՆԵՐՍԷՀ ՎՐԴ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ։

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ն. Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը։

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է։

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան։

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS - 6e — Chèque Postal : 1278-35

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ, Ս. Վրացեան, Բ. տպ. Պէյրութ, լաթակազմ, պատկերազարդ, 684 էջ	45 Ն. Ֆ.
ԳԻՐՔ ՃԱՆԱՊԱՐՀԻ, Եղիշէ Չարենց, Պէյրութ, 317 էջ	7.50 Ն. Ֆ.
ՄԱՀԵՐԳ, ձայնագրեալ, Քէմանչիստ Ռուբէն, Պէյրութ,	5 Ն. Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆԷ ՀԱՅԵՐԷՆ, Հ. Ե. Տէր Ղազարեան, Պէյրութ,	20 Ն. Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ ՀԱՅԵՐԷՆ, Մեսրոպ Նուպարեան, Պէյրութ	40 Ն. Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅԵՐԷՆԷ ԳԱՂՂԻԵՐԷՆ, Հ. Գ. Պայեան, Վենետիկ,	40 Ն. Ֆ.
ԱՌՁԵՌՆ ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅ. ԳԱՂՂ. Հ. Դ. Ստեփանեան, Վենետիկ	9 Ն. Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ, Ս. Գաբամաճեան, Պէյրութ,	40 Ն. Ֆ.
ԱՆԳԼԵՐԷՆԷ ՀԱՅԵՐԷՆ ԲԱՌԱՐԱՆ, Յ. Յ. Չագմագճեան, Պէյրութ	40 Ն. Ֆ.
ԿԵԱՆՔԻ ՑՈՐՁԱՆՈՒՏԻՆ ՄԷՋ, Կ. Սասունի, Պէյրութ,	10 Ն. Ֆ.
ԶՐՈՅՑ, Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ, Ա. Հատոր 3.50 Ն. Ֆ. Բ. Հատոր 5 Ն. Ֆ.	

Առաքման ծախքը գնողին վրայ

ԳՐԱՏՈՒՆՍ ԿԵԴՐՈՆԱՏԵՂԻՆ Է

ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ՁԱՅՆԱԳՐԵԱԼ ԲՈԼՈՐ ԵՐԳԵՐՈՒՆ

ՃՈԽ ՄԹԵՐՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԵՒ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԵԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆՑ

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը 0·25 Ն. Ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ 28 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ — VENDREDI 28 SEPTEMBRE 1962

38ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9416 — 38e ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 18ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5317

ԻՐ ԽՕՍՔԸ

ԿԸ ՄԱՇԻՆ, ԿԸ ՀԱՏՆԻՆ...

Տարիներէ ի վեր կը խօսինք սերունդի փրկութեան մասին : Բայց կը մոռնանք այսպէս կսկծալի ողբերգութիւն մը :

Կը մոռնանք որ սերունդ պատրաստողներն ալ կը մաշին, կը հատնին, առանց համապատասխան յաջորդներ ձգելու :

Վերջին պահեստի ուժերն ալ կ՚անհետանան, բոլոր գաղութներուն մէջ, հասած ըլլալով բնական վախճանին :

Եթէ փորձէք ակնարկ մը նետել գաղութէ գաղութ, ձեր առջեւ պիտի պարզուի մռայլ պատկեր մը :

Հայերէնի ուսուցիչն անգամ ճրագով կը փնտռեն :

Շատեր ասպարէզը լքած են, աւելի շահաբեր գործեր գտնելու համար :

Ուրիշներ կը գոհանան իրենց երէկուան պաշարով, որ հազիւ կը բաւէ տարրական գիտելիքներ աւանդելու :

Բարձրագոյն վարժարաններու շրջանաւարտներէն շատ քիչերը կը նուիրուին «ուսուցանելու» ասպարէզին :

Անոնք ալ ամէն բանէ առաջ բանուկ, շահաբեր ասպարէզներ կը փնտռեն, իբրեւ ընդհանուր երեւոյթ :

Մասնաւոր կտակներ հաստատուած են, որպէսզի նոր ուժեր հասնին, հանրային ծառայութեան համար :

Այդ շրջանաւարտներէն հարիւրին քանին՞ յարգած են իրենց յանձնառութիւնը :

Քանի մը բարձրագոյն եւ միջնակարգ վարժարաններ ունինք Միջին Արեւելքի մէջ, բացդատարար աղատ՝ նիւթական հոգերէ :

Որքան կրցած ենք հետեւիլ, անոնք ալ հազիւ կրնան գոհացնել անմիջական պահանջները :

Ունինք նաեւ դպրեվանք, — Անթիլիասի եւ Երուսաղէմի մէջ :

Անոնց ալ ցոյց կուտայ թէ կոչուած են կրօնաւորներ պատրաստելու, աւելի շատ՝ վարդապետներ :

Թէեւ, երբեմն ուսուցիչներ ալ կը հասնին, աւելի կամ նուազ տկուն պաշարով : Բայց ոչ այն խորութեամբ որ յատուկ էր Էջմիածնի նախկին ճեմարաններու եւ «Թեմական» կոչուած հաստատութեանց շրջանաւարտներուն :

Մխիթարեան Միաբանութիւնը շարունակ նոր ուժեր կը պատրաստէ իր դպրոցական ցանցին համար :

Այնպէս որ, երբ ամպիոն մը կը պարապի, չեն անճրկիր յաջորդը նշանակելու համար :

Անշուշտ անոնք ալ դժուարութիւններ կը կրեն, տրամադրելի թեկնածուներ գտնելու համար :

Բայց ունին առաւելութիւն մը, — գիտեն որ կարելի չէ վառ պահել կրթական հակատը, առանց հիմնական եւ ծրագրելու աշխատանքի :

Մեր մէջ, ո՞րն է այն կեդրոնական իշխանութիւնը որ պիտի կրնար ստանձնել այս հոգը, — նոր մշակներ հասցնել, յոգնածները, մաշածները, մեռածները փոխարինելու համար : Իրական ուժեր՝ օժտուած հայրենասիրութեամբ եւ արդիական պաշարով :

Իւրաքանչիւր գաղութ իր գլխուն ճարը կը նայի տեղական միջոցներով, իսկ ճակատը կը պարպուի սրընթաց, քշուելով դէպի լճացում եւ միջակութիւն :

Ճրագները կը մարին, դիրքերը կը պարպուին, անդատտանը կ՚ամայանայ :

Եւ դեռ դուրս չենք ելած բանկալէն ու կերթանոցէն ...

Վեղարաւորներու շուքը կրնա՞յ պարտրկել ակադեմական միտքի, աշխարհական առաջնորդի, ուսուցանողի պակասը :

Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ՈՒՂԵՐՁԸ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻՆ

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 2ԻՆ

ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՀԱԿԱՏՐԱԳԻՐ ԿԸ ՊԱՏՐԱՍՏԵՆ

ՀԱՆՐԱՔՈՒԷԻ ՀԱՒԱՆԱԿԱՆ ԹՈՒԱԿԱՆ՝ ՆՈՅԵՄԲԵՐ 4

Նախարարաց հերթական խորհուրդը գրաղեցաւ պատրաստութեամբը այն օրինագիծին զոր Նախագահ տը Կոլ հանրաքուէի պիտի դնէ Նոյեմբեր 4ին : Ծանօթ է որ այդ օրինագիծը կը վերաբերի Հանրապետութեան նախագահին ընտրութեան նոր եղանակին՝ հանրային քուէով : Պատրաստուած օրինագիծը նոր քննութեան մը պիտի ենթարկուի յառաջիկայ խորհուրդին ընթացքին :

Տեղեկատուութեան նախարարը յայտնեց նաեւ թէ Նախագահ տը Կոլ ուղերձ մը պիտի ընէ Խորհրդարանին Հոկտեմբեր 2ին : Ցուցէ ըսաւ նաեւ թէ ոչ մէկ նախարար հրաժարած է, թէեւ լուր կը շրջէր թէ Լուսաւորութեան նախարարը՝ Սիւտրօ Երկուշաբթի օր արդէն տուած էր իր հրաժարականը, առարկելով թէ հանրաքուէի դրուելիք օրինագիծը նախ պէտք է ծեծուի Խորհրդարանին մէջ : Կարգ մը աղբիւրներու համաձայն, կը թուի թէ սկզբունքով ընդունուած է Ֆրէյի եւ Փէյֆիթի թեկնածութիւնը որն էր ամբողջ կառավարութեան յանձնել եւ ոչ՝ Ծերակոյտի նախագահին, իշխանութիւնը երբ Հանրապետութեան նախագահը ի վիճակի չըլլայ որեւէ պատճառով իր պաշտօնը կատարելու :

Խորհուրդը զբաղած է նաեւ այլ հարցերով : Հարիւրէն մէկ յաւելում մը որոշուած է պետական քաղաքային եւ զինուորական պաշտօնեաներուն համար :

ՀԱԿԱՏՐԱԳԻՐԸ

Ընկերվարական, Արմատական եւ Անկախ սկսած են կազմակերպուիլ հակադրելու համար Նախագահին ծրագրին : Առաջին հաւաքոյթը տեղի ունեցած է Փօլ Ռէնոյի մօտ : Անոնք բնագիր մը կը պատրաստեն որուն գլխաւոր կէտերը արդէն ծանօթ կը թուին .—

Ա) Հանրապետութեան նախագահը հանրային քուէով պիտի չընտրուի :

Բ) Առաջարկուած դրութիւնը օրէնսդրական կառավարութեան ձեւն է, այլ խօսքով կառավարութեան տապալումը Իփսօ Ֆաքթօ կը պարտադրէ որ երեսփոխանները կրկին ներկայանան ընտրութեան այսինքն խորհրդարանը ինքնին կը լուծուի :

Գ) Սակայն արգելք հանդիսանալու համար Գ. եւ Դ. Հանրապետութեանց նախարարական անկայունութեան որ Վայմարի հանրապետութեան կորուստը պատճառեց :

Ժողովրդական Շարժումն ալ տեղեակ պիտի պահուի տրուած որոշումներէն :

Կ՚ըսուի նաեւ թէ Սահմանադրական Խորհուրդի կարգ մը անդամներու խիղճը շատ հանգիստ չէ եւ մտադիր են առարկութիւններ ներկայացնելու Հանրաքուէի օրինագիծին դէմ : Նման կարծիք մը յայտնած է արդէն Պ. Ժիլպէռ Ժիւլ նախագահ տը Կոլին հետ իր ունեցած տեսակցութեան ընթացքին : Կ՚ըսուի թէ ուրիշ «խելօք» մը Ռընէ Քօթի նոյնը պիտի ընէ :

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

ՊԱՏՈՒԱԲԵՐ ՎԻՃԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ...

Անգարայէն կը հաղորդեն Պոլսոյ թերթերուն .—

Պատիւի բռնաբարումի, կին եւ աղջիկ փախցնելու դէպքերը վերջերս աւելցած ըլլալով, Անգարացի կիներէն երեսուն հոգի ցուցատախտակներ կրելով տողանցք մը կատարեցին եւ ծաղկեպսակ մը զետեղեցին Յաղթանակի Յուշարձանին առջեւ :

Ըլլայ համախմբումի, ըլլայ տողանցքի պահուն, այրերու բազմութիւն մը շրջապատեց ցուցարար կիները եւ զանազան ձեւերով թացիկութիւն ըրաւ :

×

ԱՐՋԵՐՈՒՆ ԴԷՄ ԿԸ ՊԱՅՔԱՐԻՆՔ

Կին մը ցուցատախտակ մը կը կրէր իր ձեռքին մէջ, որուն վրայի արձանագրութիւնը բաւական սրամիտ էր եւ բաւական ալ խորունկ, վրան գրուած էր հետեւեալը .

«Պաշֆալարը այ իլէ ուղրաշըրճէն, պիզ այըլարլա ուղրաշըյօրուզ» : Ասիկա բաւական զաւնութիւն պատճառած եւ ջրղայնացուցած է այր մարդիկը : Պողոտային վրայ գտնուող այրերը ցոյցին սկիզբէն մինչեւ վերջ այդ նախադասութիւնը կրկնած են իրարու հեգնական շեշտով մը :

Այրերը, որոնք թիւով քանի մը անգամ աւելի էին կիներէն, սկսան իրենց խօսքերով անհանգիստ ընել զանոնք : Միւս ցուցատախտակներուն վրայ գրուած էր հետեւեալ պարբերութիւնները .— «Մի խնայէք պատուի գողերուն», «Մահ պատուոյ գողերուն» : Կիները բնաւ կարեւորութիւն չտուին իրենց լեզու երկարող այրերուն եւ շարունակեցին իրենց ճամբան, դէպի Յաղթանակի յուշարձանը՝ քաջ եւ կորովի քայլերով :

Տանտիկինները ծաղկեպսակ մը զետեղեցին Աթաթիւրքի Յուշարձանին վրայ եւ իրենց ձեռքի ցուցատախտակները հոն զետեղելով ցրուեցան :

ԱՆԳԱՐԱ. — Անցեալները կին մը որ Օփերայի հրապարակէն տունը երթալու համար տոլմուշ նստած էր, կառքին շարժավարին կողմէ առեւանգուած՝ էլմատաղ տարուած, հոն՝ 30 հոգիի կողմէ բռնաբարուած, յետոյ Էլմատաղի կայարանը փոխադրուելով լքուած էր կիսամեռ վիճակի մէջ :

Կնոջ ամուսինը դէպքը Էլմատաղի ժանտարմայի պահականոցին հաղորդելով ուզած էր որ յանցաւորները ձերբակալուին :

Ոստիկան զօրքը որ գործի լծուած էր նախայարձակները ձերբակալելու համար, ՃՀՓի Էլմատաղի նախագահին կողմէ յարուցուած դժուարութիւններու բախած էր :

Ժանտարմաները ի վերջոյ յաջողեցան նախայարձակներէն տասնըհինգ հոգին գտնել, որոնցմէ եօթը ձերբակալուեցան դատարանի որոշումով :

ՎԻՃԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Պոլսոյ մէջ վերջին ութ ամիսներու ընթացքին 66 կին եւ աղջիկ առեւանգուած, պատիւի դէմ 48 դէպք, գործնապէս բռնաբարումի 33 դէպք նկատուած, 37 աղջիկներ պղծուած են :

Վերջին 24 ժամուան ընթացքին ալ, քաղաքիս մէջ երկու յարձակում եւ մէկ յարձակումի փորձ տեղի ունեցած է :

24ամեայ երիտասարդ մը դատարանի յանձնուած է տասնըհինգ տարեկան աղջիկ մը պղծելու ամբաստանութեամբ :

Վատահամբաւ մը, որ չորս օր առաջ ելած էր բանտէն, 14ամեայ մանչ մը համոզել ջանացած պահուն զարանակալ ոստիկաններու կողմէ ձերբակալուած է :

Արհեստաւոր մըն ալ բռնաբարած է 13 տարեկան իր աշկերտը եւ զանգատի վրայ ձերբակալուած :

Միւս կողմէ, շարժավար մը որ անցեալ տարի փորձած էր առեւանգել յղի կին մը եւ 20ամեայ աղջիկ մը որոնք իր թաքսին նստած էին, երէկ ձերբակալուեցաւ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՂԵՏԱԼԻ ՈՂՈՂՈՒՄՆԵՐ պատահած են Քաթալոնեայի մէջ եւ ցարդ 323 մեռեալ եւ չորս հարիւր անհետացածներ կան : Պարսելոնայի վիճակը սարսափելի է : Զրկուած է բոլոր հաղորդակցութեանց միջոցներէ : Նիւթական վնասները հարիւր միլիոն Ն. Ֆ. կը հաշուեն :

ԱԼԺԵՐԱԿԱՆ առաջին կառավարութեան կազմութիւնը Պէն Պելլայի յանձնուեցաւ, Սահմանադրական Ժողովին կողմէ 141 ձայնով, 189 քուէարկողներու վրայ : Միւս կողմէ, երկու հրաժարականներու հետեւանքով, ներկայիս Ժողովին անդամներու թիւն է 194 (196ի տեղ) :

ՀԱՒԱՆԱՅԷՆ հասած հաւաստի աղբիւրներու լուրերու համաձայն ութսուն հոգի հրացանազարկ եղած են Օգոստոս 30ի եւ Սեպտեմբեր 21ի միջեւ : 200 հոգի ալ կը դատուին :

ՅՈՐԴԱՆԱՆԻ Թագաւորը լուծեց խորհրդարանը : Նոր ընտրութիւններ պիտի կատարուին չորս ամիսէն :

ՓՐԱՒՏԱ կը գրէ թէ կրօնքը եւ համայնավարութիւնը խոտոր կը համեմատին եւ կ՚աւելցնէ .— «Պէտք է բացատրել համբերութեամբ եւ համոզելով կրօնական հաւատքին սխալ հիմունքները» :

ԽՐՈՒՇՉԵՒ Աշխարհապատ հասած է (Թիւրքմենիստանի մայրաքաղաքը) :

ԵԳԻՊՏՈՍԻ ծովային բոլոր ընկերութիւնները ազգայնացուեցան :

ՏԱՀՈՄԷԻ նախագահը ընդունուեցաւ Պապին կողմէ :

ՄԵՐ ԱՅՑԵԼՈՒՆԵՐԸ

Մեր խմբագրատունը այցելեց Տէր Տաթեւ վրդ. Սարգիսեան, Անթիլիասի դպրեվանքէն, որ Անգլիա կը մեկնի աստուածաբանութիւն ուսանելու համար :

ՔԱՍԸՄ, Իրաքի վարչապետը մերժեց Կարմիր Խաչի օգնութիւնը Քիւրտիստանի աղէտեալներուն : Կ՚ըսուի սակայն թէ ժողովուրդին վիճակը շատ ծանր է : Զինուորական գետնի վրայ ալ իրաքեան զօրքը տաղնապալի կացութեան մէջ կը գտնուի : Միւս կողմէ Պաղտատի քիւրտ անձնաւորութիւններէն Օսման Սայէտ ձերբակալուած է եւ չարչարանքներու կ՚ենթարկուի խցիկի մը մէջ :

ՊԷՆ ԿՈՒՐԻՈՆ ճառ մը խօսեցաւ առջի օր եւ շեշտեց թէ Նասր ինչ որ ալ ընէ հրթիռներու մարզին մէջ, Իսրայէլ շնորհիւ իր գիտուններուն եւ թեքնիսիէններուն աւելի լաւը կրնայ ընել : «Հակառակ անոր որ իսրայէլեան բանակը միշտ պատրաստ է պատերազմի մտնելու, պատերազմ չենք ուզեր, բայց միայն մեզմէ կախում չունի» աւելցուցած է վարչապետը :

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ Գերմանիոյ վեց երիտասարդ քաղաքացիներ Դանիա ապաստանած են :

Խ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ Արեւելեան Գերմանիոյ տրամադրութեան տակ դրած է պատերազմական սուզանաւ մը :

ԱՆԺՈՒՐ ԱՊՈՒՐ... ԱԲՈՎԵԱՆԻ ԱՆՈՒԱՄԲ

Օրմանեան պատրիարք շատ խելացի մարդ էր, բան մը գիտէր որ պօճպօճ կը բաշխէր, (տեղական բարբառով՝ քէն-տի): Ունինք գրագէտներ եւս, որոնք Օրմանեանի պէս պօճպօճ կը բաշխեն:

Ես այդ գրագէտներէն չեմ: Պարզ խօսքով՝ բերան անուշցնող գրագէտ մը չեմ, ու բարեկամական տեսութիւնները կը զանազանեմ գրական տեսութիւններէն՝ երբ հարկ է պաշտպանել գրականութեան ցանկապատը:

Ահա թէ ինչո՛ւ ոմանց կրնայ դառն թուիլ այս պատասխանը, որ կը տրուի Սահառունիի (տես «Յառաջ», 27 Սեպտեմբեր):

Թէ Սահառունի այն մարդը չէ՝ զոր բացուած գրական վէճը կը պահանջէ, բացայայտ է ոչ թէ անկից որ նիւթէն դուրս ոստումներ կը կատարէ, այլ գըլխաւորաբար գրական տարրերու մասին ցոյց տրուած անտարբերութենէն կամ շփոթութենէն,— Պօղոսը Պետրոս չէ, եւ Աւետարանն անգամ չշփոթելու համար Պօղոսը՝ ստեղծեց Ապօղոսեան անունը:

Ի՞նչ կը նշանակէ «արեւելահայ գրական աշխարհաբար», կամ արեւմտահայ ՆՈՐ ԳՐԱԿԱՆ աշխարհաբար», զոր կը կրկնէ Սահառունի շարունակաբար: Արեւելահայ գրական գրաբա՞ր ալ կայ: Կամ եթէ «գրական աշխարհաբար» կայ յարեւելս կամ յարեւմուտս, ո՞րն է սա գրական գրաբարը:

«Աշխարհաբար» բառին չարաչար գործածութիւնը եւս կը թելադրէ ինծի, որ հարցնեմ թէ ի՛նչ կը հասկնայ աշխարհաբար բառով: Մեր լեզուին մէջ յատուկ այս բառը, սկզբնաբար՝ մակբայ, յետոյ՝ գոյական, ծանօթ չէ՞ իր պատմութեամբ եւ սահմանումով, որ իրարու կը խառնէ Աբովեանի լեզուն, հիմնադրութիւն, պատմարանութիւն, Զարթօնքի պատմութիւն ու ... կենցաղավարութիւն, քաղաքավար կամ քաղքենի մարդու ձեռնոցներ դրած:

Ո՞ւր եմ պնդեր թէ «արեւելահայ գրական աշխարհաբարը հիմնադիր չէ ունեցեր, այլ ունեցեր է հիմնադիրներ»: Գրագէտի վայե՞լ է որ ըսէ այսպիսի սըխալ բաներ: Ես, որ բառերը կը յարգեմ իմ անձիս պէս, յարգանքի պակաս կը համարիմ նման վերագրումները ինծի:

Սահառունի կրնայ գրել.— «Հայոց լեզուի ստեղծիչը՝ ինքը հայ ժողովուրդն է, իսկ արեւելահայ գրական աշխարհաբարի ստեղծիչը՝ անհատ կամ անհատներ»: Բայց ես չեմ կրնար, ո՛չ, չեմ կրնար գրել կամ ընդունիլ նման խօսք,— սրբապղծութի՛ւն է: Մերժելով կը մերժեմ, վասնզի ազատ ժամերու յօդուածագիր չեմ, առիէռ-պուբիքի (խանութին ետեւը աշխատող) գրագէտ չեմ, այլ այն գրագէտն եմ, որու համար «պարապ վախթի խաղալիք» (Աբովեանի ուղղագրութեամբ) չէ գրականութիւնը:

Հարցնելու տրամադրութիւն չունիմ թէ ո՞վ էր արեւմտահայերէնին «ստեղծիչը», ըստ Սահառունիի՝ «արեւմտահայ գրական աշխարհաբարի ստեղծիչը՝ անհատ կամ անհատներ»: Բայց կ'ուզեմ ըսել թէ շա՛տ ու շատ հեռու ենք իրարմէ՝ ես եւ Սահառունին, երբ աշխարհաբար հայ լեզուի ծագման մասին է խօսքը: Հեռու եմ նաեւ իմ մատենադարանէս, ուրկէ պիտի աղբիւրագիտական աշխատութեամբ մը ցոյց տայի թէ աշխարհաբար հայ լեզուին ծագումը ոմանք կը հասցնեն մինչեւ Ե. դար,— ուշադրութի՛ւն, մինչեւ հինգերորդ դար,— հաստատելով որ, օրինակ, շատ բառը, մեր ոսկեդարեան լեզուին մէջ գործածուած, առնուած է աշխարհաբար լեզուէն, իբրեւ համանիշ դասական բազում բառին: Աշխարհաբար այդ լեզուին տրուած անունները ալ (Շապուհ Բագրատունի եւ ուրիշներ), իրենց կարգին, կը հաստատեն այս տեսութեան հնութիւնը: Նման աշխատութեան մը մէջ, յունարէն լեզուին պատմութիւնը եւս կրնայ զօրացնել այս տեսակէտը:

Աշխարհաբարի այս պատմութեան մէջ հետաքրքրական է արձանագրել թէ ուրիշներ արեւելահայերէնի տարրեր գըտած են նոյնիսկ մեր դասական մատենագրութեան մէջ, (օրինակ, ում ներգոյական ու բայական մասնիկը):

Այս պրպտումները, այս ձեւով, վէճի նիւթ կը դարձնեն մեր լեզուին ոսկեդարեան նկարագիրը եւ ժառանգութիւնը ճշդելու հարցը:

Արդ, դպրոցական ծանօթութիւննե՞րն են որ պիտի կապեն պրպտումի դեր, որ կ'ապրի մէջս: Աճառեանի եւ այլոց հմա՞յքն է որ ինծի պիտի հրամայէ ձիւթ ծամել:

Չեմ կարծեր թէ կը փորձուի «կռուազանի» համբաւս տարածել մինչեւ այստեղ, վէճի մէջ նետելով զիս՝ հազիւ Ամերիկա հասած: Բայց, լռութիւնը համարելով փաստ ամբարտաւանութեան, մեծամտութեան, օռկէօյի, կը խոստովանիմ թէ մերժեր եմ ու կը մերժեմ խուսափիլ ինծի վերաբերող վէճերէ, կարող ըլլայ վիճողը թէ անկարող, վասնզի չեմ ուզեր յաւերժացնել սխալները: Փոյթ չէ թէ ինծի տրուին հաճելի եւ անհաճոյ ստորոգելիներ:

Սահառունի ինքը կրնայ «լուրջ» մնալ «պատմարանական հարցերու մէջ», կամ «քաղաքավար»՝ հանդէպ «հեղինակաւոր գիտնականներու», բայց չի կրնար պահանջել ինձմէ որ նոյն կեցուածքը ունենամ ... ազամազխտութեան կամ ձիւթ ծամողներու վերաբերմամբ:

Աճառեան մասնագիտական մը չէ, ի՛ր լեզուաբանական հրատարակութեանց մէջ յաճախ ցոյց տուած է թէ իրեն կը պակսի սանն ֆրիթիֆը: Իր աշակերտներուն հետ վէճ մը ունեցաւ, ժամանակին, երբ քաջ պատասխանով մը ըսաւ.

— «Մաքսիմը խոթեցէք ո՛ւր որ կ'ուզէք, բայց ոչ լեզուաբանութեան մէջ»: Իր աշակերտները խամաճիկի դեր կը կատարէին, բայց ճիշդ չէր իր պատասխանն ալ՝ ամբողջութեան մէջ առած: Լեզուաբանութիւն մը, որ փիլիսոփայական յատակ չունի, բառ գլորելու խաղ մըն է միայն: Ուստի, թող չցաւի Սահառունի, երբ ըսեմ թէ միջին-դար կը հոտի հատուածը, զոր ներկայացուցեր էի նախորդ յօդուածիս մէջ՝ առնելով Աճառեանէն:

Եւ որպէսզի պարզ դառնայ թէ Սահառունի ո՛րքան խորթ է վէճին պահանջներուն, ո՛րքան կը շփոթէ վէճին նիւթը բոլորովին տարբեր նիւթերու հետ, ահաւասիկ կը դնեմ իր քալած ճամբան.—

1.— «Ո՞վ է արեւելահայ գրական աշխարհաբարի հիմնադիրը»,— այս է իր առաջին յօդուածին խորագիրը:

2.— Երկրորդ յօդուածով կը գրէ. «Մարդը (*) գտել է որ Աբովեանից հարիւր տարի առաջ աշխարհաբար Աւետարան կայ եղեր, եւ ո՞վ գիտէ, մի գուցէ գտնի որ Աբովեանից երկու հարիւր տարի առաջ էլ՝ արեւելահայ աշխարհաբար Հատրնտիր է եղել, բայց եթէ նոյնիսկ գտնի, արդեօ՞ք խախտուած է մեր Նոր Զարթօնքի պատմութիւնը»:

Բայց վէճը Զարթօնքի մասին չէ՛, մարդ Աստուծոյ, այլ առաջին աշխարհաբար հրատարակութեան մասին է միայն:

3.— Սահառունի կը շարունակէ «ծանելով ակօսի եւ խորութիւնը, եւ ուղղութիւնը».— «Ո՞վ է արեւելահայ գրական աշխարհաբարի հիմնադիրը» մեր գրութեան մէջ, մեր խօսքը արեւելահայ լեզուի՝ գրական նոր դրութեան մասին է, 19րդ դարի մեր գրական — լեզուական վերածնունդի մասին, եւ ինչո՛ւ չէ նաեւ ազգային բովանդակ զարթօնքի մասին, որի նախակարապետը արեւելեան կողմն աշխարհում եղաւ Քանաքեռցի անմահ Աբովեանը»:

Բայց տարբե՛ր բան կ'ըսէ Սահառունիի առաջին յօդուածին խորագիրը:

Առաջին յօդուածով Սահառունի կ'աշխատի ճշդել «արեւելահայ գրական աշխարհաբարի հիմնադիրը», որ ըստ իրեն՝ Աբովեանն է: Յետոյ երբ իրեն ցոյց կը տրուի թէ Աբովեանէն առաջ ուրիշներ գիրք են հրատարակեր մաքուր արեւելահայերէնով, (Աբովեան գրած է տեղական բարբառով, անճոռնի հայերէնով մը), այս անգամ կը պնդէ թէ Աբովեան նախակարապետը եղեր է ազգային զարթօնքի: Ո՞ւր մնացին արեւելահայերէնը եւ իր հիմնադիրը:

Ինչպէս ըսի, վէճին նիւթը Արեւելահայոց զարթօնքին պատմութիւնը չէ: Այդ մասին եւս թէեւ տարբեր է գիտցածս, բայց դուրս կ'իյնայ այս վէճէն: Այսուհանդերձ, կը թելադրեմ Սահառունիի ուսումնասիրել արեւելահայ թատրոնին պատմութիւնը, որ ոչ միայն կը հաստատէ թէ շատ ետ կը մնայ Աբովեանի թատերագրական ձեռնարկը, այլ եւ կը վկայէ թէ Աբովեանի զարթօնքէն շատ կանուխ ծագած էր արեւելահայոց արշալոյսը: Ասոնք խօսք չեն, պրպտումներս են որ հաստատեցին՝ դասագիրքերս փակելէ ետք:

Վերադառնանք ուղիղ ակօսին:

Շատ հետաքրքրական է Սահառունիի սա հարցումը.— «Ընդունինք թէ Աբովեանից առաջ եւ նոյնիսկ շատ առաջ եղել են արեւելահայ աշխարհաբար գրական գործեր, բայց ընդունելով այդ փաստը, կարելի՞ է միթէ մերժել Աբովեանի դերը մեր նորագոյն զարթօնքի պատմութեան մէջ»:

Բայց, եղբա՛յր պատուական, երբ ընդունիս թէ «Աբովեանից առաջ եղել են արեւելահայ գրական գործեր», կը վերջանա՛յ վէճը, Աբովեան այլեւս չի կրնար համարուիլ «արեւելահայ գրական աշխարհաբարի հիմնադիր», ինչ որ կ'ուզէինք հաստատել: Մնաց որ կ'ուզես ընդունէ, կ'ուզես մի ընդունիր.— Հայոց գրականութեան պատմութիւնը, ընդունելու համար իրողութիւնը, ոչ իմ շնորհ ընելուս պէտք ունի, ոչ ալ քու շնորհ ընելուդ:

Վերջացաւ:

Յաւելուածաբար, իբրեւ պատասխան Սահառունիի հարցումին՝ թէ ի՛նչ է եղեր Աբովեանի դերը մեր ազգային զարթօնքի պատմութեան մէջ, կը ներկայացնեմ հարցում մը.—

Ներսէս Աշտարակեցի ինչո՞ւ չէր սիրեր Աբովեանը, որ աղերսագիրներով կը պաղատէր զինք վերադարձնել իր նախկին վիճակին (աքեմին), յօժար՝ լքելու իր կինը եւ զաւակները:

Խնայելով ուրիշ հարցումներ, ահաւասիկ իրողութիւն մը:

1913ին, Թիֆլիսի Հայ Գրողներու Ընկերութեան մէկ հաւաքոյթին մէջ, Լէօ ներկայացուց Աբովեանի մէկ նամակը, որ գայթակղեցուց բոլորը: Ոմանք ցաւ յայտնեցին թէ ինչո՛ւ երեւան կը հանուի նման վկայութիւն մը: Ուրիշներ խնդրեցին որ չհրատարակուի այդ նամակը, չվիրաւորելու համար «հայ ազգասիրութեան հօր» յիշատակը:

Ի՞նչ կ'ըսէր այդ նամակը:

Աբովեան այդ նամակով կը սպառնար թէ «միջոցներ ձեռք կ'առնէ» եթէ Երեւանի Հայոց ազգային վարժարանը չշարունակէ «աշխարհական աշակերտներ» ընդունիլ:

Բացատրենք թէ «հարցը ինչո՛ւմն է»:

Այդ շրջանին, երկու դասակարգի վարժարաններ կային Երեւանի մէջ, թեմա-

(*) Այդ «մարդը» ես եմ (Շ. Ն.):

ՄԻՐՈՅ ԱՂԵԽԱՐՇ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

(ՇԱՌԼՈԹ ԵՒ ՄԱՔՍԻՄԻԼԻԷՆ)

—o—

Եւ Մաքսին, որ հոն, Մեքսիկայի մէջ կը դիմադրէր բազմաթիւ խոչընդոտներու, Մաքսին՝ որուն գահը եւ նոյնիսկ կեանքը վտանգի տակ էր...

Շառլոթ շնչահեղձ պիտի ըլլար ...

Սպասաւորները սաստիկ օշարակ կը բերեն: Բաժակը մէկդի հրելով, թախտական կայսրուհին կը գոռայ.

— Թողէք զիս, ոճրագործներ, տարէք ձեր թունաւոր խմիչքը... Խելագարութեան առաջին նոպաները, որոնք հետզհետէ պիտի խուժէին դէպի խեղճ ուղեղը:

Նափոլէոն Գ. յուզուած, գիտակ իր պատասխանատուութիւններուն, կը խոստանայ վերստին խօսիլ իր նախարարներուն: Թերեւս կարելի ըլլար դեռ ժամանակի մը համար օտար լեգէոնը պահել Մեքսիկայի մէջ:

Չորս օր ետք, կայսրը անձամբ կը տանի պատասխանը Շառլոթի: Այդ պատասխանը Ֆրանսայի վերջնական մերժումն էր:

Շառլոթ կը զգայ թէ գետինը խոյս կուտար իր ոտքերուն ներքեւ: Մաքսին կորսուած էր...

– Ուրեմն, կը մրմնջէ ան խեղճուկ ձայնով մը, ուրեմն, պէտք է որ լքենք գահը, հրաժարինք ...

— Այո, հրաժարեցէք ...

Լսելով վճիռը, յանկարծ Շառլոթ կը պոռթկայ.

— Ի՞նչպէս կրցայ մոռնալ թէ ո՞վ եմ ես եւ ո՞վ էք դուք ... Պէտք էր մտաբերէի թէ Պուրպոններու արիւնը կը շրջէր իմ երակներուս մէջ ու պէտք չէր բնաւ նուաստանայի Պոնափարթի մը առջեւ, բանակցելով արկածախնդիրի մը հետ ...

Նափոլէոն Գ. կը բարեւէ ու կը հեռանայ:

Շառլոթ, բոլորովին խորտակուած եւ ընկճուած, կը զգայ որ իր ուղեղը կը մխրճուի խաւարի մը մէջ: Խելագարութիւնը տակաւ կը սկսի գրաւել խեղճին գլուխը:

Եւ գրեթէ խենթ վիճակի մը մէջ է որ քանի մը օր ետք կ'ընդունուի ան Պապին կողմէ: Թշուառ խելագար մը, որ հիմա միայն ուղղակի աղբիւրէն հոսած ջուրը կը խմէ, եւ կը յօժարի ուտել միայն ու միայն իր ներկայութեան խիստ պատրաստուած կերակուրներ, այն ալ իր սենեակին մէջ: Խեղճ յիմար մը, որուն համար, իր իսկ առաջարկով անկողին մը կը պատրաստեն Վատիկանի մէջ, եւ ի վերջոյ կ'արգելափակեն Միրամարի դղեակին մէջ: Հոն է որ կուգայ իր եղբայրը՝ Ֆլանտրի կոմսը, զայն փոխադրելու համար Պրիւսէլ:

Սկիզբները Մաքսիմիլիէնէն գաղտնի կը պահեն կնոջ հիւանդութեան ծանրակշիռ բնոյթը: Կը բաւականանան միայն անոր յայտնելով թէ «ծանր ուղեղային տագնապ» մըն էր ունեցածը:

Եթէ գիտնար թէ զինքը փրկելու համար խեղճ կինը վերջնականապէս թաղուած էր խելագարութեան քաօսին մէջ..

Ֆրանսական բանակներուն մեկնումէն ետք, փոխանակ հրաժարելու, Մաքսիմիլիէն կը կառչի իր գահին:

Իր փոքրաթիւ բանակին գլուխը անցած, եօթանասուն եւ երկու օր շարունակ, Քերեթարոյի առջեւ կը ճակատի հերոսաբար Ժուարէզի բանակներուն դէմ:

Ի վերջոյ, պարտուած, կը յանձնուի թշնամիին, եւ կարճ դատավարութենէ մը ետք, կը դատապարտուի մահուան:

Գնդակահարութենէն առաջ, իր մահախուցէն կը գրէ հետեւեալ նամակը անոր, որ իր հոգիին բովանդակ խանդով սիրած էր.

«Իմ հոգեհատորս, Քարլոթթա, եթէ Աստուած կամի որ օր մը վերագտնես առողջութիւնդ եւ կարողանաս կարդալ այս տողերը, պիտի տեղեկանաս թէ ինչպէս ճակատագիրը զիս շարունակ հարուածեց քու մեկնումէդ օրէն ի վեր: Պիտի դիմագրաւեմ մահը ինչպէս խակական զինուոր մը եւ ինչպէս վեհապետ մը պարտեալ՝ բայց ոչ անպատուուած: Աւելի ուշ, երբ քու վիշտդ այնքան ծանրանայ որ չկրնաս անոր տոկալ եւ Աստուած քեզ կանչելով զաս ինծի միանալու, պիտի օրհնեմ այն ձեռքը որ բիրտօրէն ծանրացաւ մեր վրայ: Մնաս բարով Շառլոթ»:

1867 Յունիս 19ին, Մեքսիկայի կայսըր Մաքսիմիլիէն կ'իյնար Մեքսիկացի զինուորներու արձակած գնդակներուն առջեւ:

Իր վերջին խօսքերը կ'ըլլան. «Խե՜ղճ Շառլոթ ...»:

Արդարեւ, խեղճ Շառլոթ: Անիկա տակաւին վաթսուն երկար տարիներ պիտի ապրէր ու պիտի բարձրանար իր գողգոթան մինչեւ ինըսուն եւ վեց տարեկան, մինչեւ մեր օրերը՝ 1927 Յունուար 16:

Իր հիւանդութեան սկզբնական շրջանին, երբ պահ մը գիտակցութեան նշոյլ մը կը սպրդէր իր խանգարուած ուղեղէն ներս, կը սկսէր գրել իր սիրական Մաքսին, գրեթէ միշտ միեւնոյն նամակը.—

«Մեր դժբախտութիւններուն համար միայն զիս պէտք է յանդիմանել, իմ սիրելիս, իմ հոգեհատորս: Բայց հիմա այլեւս երջանիկ եմ, դուն յաղթեցիր ... Վերէն, քու աչքերդ կը հետեւին ինծի ամենուրեք երկրի վրայ եւ ամենուրեք կը լսեմ քու ձայնդ ...»:

Խե՜ղճ Շառլոթ:

(5 եւ վերջ)

ԼԻԲԱՆԱՆԻ ԼԵՌՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Բ.

Մայիսի մէջ օր մը, Գրաճեան բարեկամս նորէն լուր ղրկեց ինծի, թէ կիրակի պիտի երթանք չեմ գիտեր որ լեռան ստորոտը ճաշելու: Ես այլեւս վարժուած էի այս եւ նման հրաւէրներու: Յիսուն, վաթսուն, երբեմն հարիւր քիլոմեթր հեռու վայր մը պիտի երթանք պատառ մը բան ուտելու: Չէ՞ինք կրնար այդ պատառ մը բանը տան մէջ կամ աւելի մօտիկ տեղ մը, ուտել: Ոչ. պէտք է առուակի մը եզերքը կամ լերան մը գագաթը նստինք ու հոն ճաշակենք ինչ որ տիկին Գրաճեան պատրաստած կ'ըլլար օր մը առաջ:

Այսպէս, Մայիսի այդ արեւոտ օրը, Վարդգէսը եւ Վահագնը շարժման մէջ դրին իրենց «Երգեցիկ» ինքնաշարժը: Կէս ժամ ետք հասանք չեմ յիշեր որ լեռան որ կատարը: «Այստեղի օդին անմահական է», «այստեղի պաղ ջուրը ախորժակ կը բանայ». մինչ ես, ուխտեալ հակալքոլական, ոչ «անմահական»ի պէտք ունէի, ոչ ախորժաբերի:

Սակայն պէտք կա՞յ համբերութեան պատմելու մեր կերածն ու խմածը:

«Երգեցիկ» ինքնաշարժը կ'առնէ կը տանի մեզ միշտ աւելի առաջ եւ միշտ աւելի վեր, հոն՝ ուր քալել չկայ, մագլցիլ կայ, ուր վար իջնել չկայ, վեր ելլել կայ:

— Ո՞ւր կ'երթանք, — կը հարցնեմ Գրաճեան բարեկամիս:

— Կ'երթանք տեսնելու աշխարհի եօթը հրաշալիքներէն մէկը:

Կը մտածեմ, թէ կ'արժէ տեսնել այդ հրաշալիքներէն գոնէ մէկը:

Գրաճեան, ժպտուն՝ ինչպէս միշտ, կ'ուզէ որ անպատճառ տեսնեմ այս հրաշալիքը, ընդյատակեայ լիճ մը, որ բարձրաբերձ լեռներուն տակ գոյացած է եւ զոր տեսնելու համար աշխարհի ամէն կողմէն զբօսաշրջիկներ կու գան ամէն օր:

Ճամբան կը հանդիպինք Վարդանին: «Վարդան»ը կը բաւէ. մականունը աւելորդ է: Բայց ես աւելորդ կը նկատեմ նաեւ «Վարդան»ը եւ այս եռանդուն երիտասարդը կը կոչեմ «ընկեր Հէրեան»: Կը վերադառնայ ընդլեռնեան քարանձաւէն, — Կոռթ Ժէյթա, Ժիթա կամ Ճիթա, ինչպէս որ հաճոյ կը թուի ձեզի:

— Սքանչելի՛ք է, հոյակա՛պ է, — կը վկայէ այս սիրելի Հէրեանը: Բայց պէտք է աճապարէք. ժամը 4ին կը փակուի մուտքը:

Ժամը՝ 3.55: Հինգ վայրկեան ունինք ուրեմն: Կը սկսինք վազել եւ մուտքին առջեւ կը հասնինք ճիշդ չորսին: Պահակները փակած են անցքը շղթայով: Կ'ըսենք, թէ Եգիպտոսէն եկած ենք յատկապէս տեսնելու այս հրաշալիքը: Օգուտ չունի. պէտք է մէկ վայրկեան առաջ եկած ըլլայինք: Վայրկեան մը կանուխ կամ ուշ, ի՞նչ տարբերութիւն կ'ընէ: Եւ կը փորձենք վերցնել անցք փակող շղթան, բարեկամաբար ժպտելով: Մեր ժպիտներն ու աղաչական ձեւերը բանի տեղ դնող չկայ: Ցաւս այն է, որ զրկուեցայ հրաշալիք մը տեսնելու պատեհութենէն, այս պնդգլուխ պահակներուն անտեղի յամառութ. պատճառով: Բայց օրէնքը օրէնք է ամէն տեղ եւ ամէնուն համար, — կը փորձեմ մխիթարել ես զիս:

Ետ կը դառնանք:

×

Օրը Կիրակի է, Յունիս 17:

Ինչպէս ամէն Կիրակի, նաեւ այսօր, Յունիս 17, պէտք է նոր տեղ մը երթանք:

Գրաճեաններուն ինքնաշարժը դրան առջեւն է: Վարդգէսը եւ Վահագնը, ինչպէս միշտ, պատրաստ են: Պատրաստ ենք նաեւ մենք:

Այն Փարուք պիտի երթանք, լեռնային պարտէզ մը, ուր պզտիկ ջուրեր կը վազեն:

Տիկին Գրաճեան ամէն ինչ նախատեսած է: Նախատեսած է մինչեւ անգամ աննախատեսելին: Բոլորակ աչքերով Սոնան ձեռքը կը մխրճէ առուակի պաղուկ ջուրին մէջ եւ անմիջապէս ետ կը քաշէ:

— Ձեռքս թմրեցաւ, — կ'ըսէ՝ բոլորակ աչքերը յառելով ջուրին եւ երկու ձեռքերը թափահարելով:

Այս մէկ հատիկ առուակը, իր վազուն ու պաղուկ ջուրերով, առնէինք տանէինք Եգիպտոս եւ անոր տեղ Սինայի անապատէն նոյն տարածութեամբ չոր մը բերէինք Պարուք: Բան չըսի շուրջիններուս, որպէսզի վրաս չխնդային..

Այո, աշխարհի բաժանումը կատարուած է առանց նախագծի եւ «պլանաւորման»: Ինչո՞ւ տեղ մը պաղուկ ջուրեր եւ բարձր լեռներ կը գտնուին, իսկ այլ տեղ մը՝ անապատներ, աւազ ու փոշի: Այսինչ երկրին մէջ հազար լիճեր կան, մինչ այնինչ երկրին մէջ հատ մը իսկ չկայ: Հիւսիսը սառնամանիքներ կան, հարաւը՝ զորրշիներ... Հոս՝ ջերմաստիճանը 40-էն վեր է, հոն՝ զերոյէն վար:

Սա երկրին անունը Սիպերիա է, սա միւսինը Սահարա է:

Քիչ մը վերը ծովեր կան, քիչ մը վարը՝ լեռներ:

Աջ կողմը կանաչութիւն կը տիրէ, ձախ կողմը՝ լերկ ու անջրդի տափաստան:

Ներդաշնակութեան պակա՞ս է ասիկա: Բայց ինծի՞ մնացեր է խառնուիլ Աստուծոյ գործերուն: Աշխարհը այս ձեւով ստեղծուած է. այս ձեւով ալ պիտի շարունակուի:

Ու կը մտածեմ, թէ անբնական չէ անհաւասարութիւնը մարդոց, ժողովուրդներու եւ երկիրներու միջեւ, քանի որ բնութիւնը ինք արդէն օրինակելի անհաւասարութիւն մըն է:

Կը նայիմ Գրաճեան բարեկամիս: Չեմ կարծեր, որ թափանցած է միտքս չարչարող, հոգիս խռովող այս «խորախորհ խոհեր»ուն:

Բայց կրնամ ըսել, թէ ես թափանցած եմ իր մտածումներուն: Հիմա խօսքը պիտի ուղղէ Վարդգէսին ու Վահագնին եւ պիտի ըսէ անոնց.

— Ինքնաշարժը պատրաստեցէք... պիտի երթանք:

Չեմ գիտեր՝ ուր պիտի երթանք, բայց գիտեմ, որ տեղ մը պիտի երթանք անպատճառ:

— Հիմա Պէթէտտինի պալատը պիտի երթանք, — կը վճռէ Լիբանանի թիւ 1 ուղեկիրը:

«Պալատ» հասկնալի է, բայց թէ ինչ է «Պէթէտտինի պալատը», չհասկցայ: Զայն չհանեցի սակայն, որպէսզի բարեկամս չկարծէ, թէ ես բոլորովին տգէտ մէկն եմ եւ չեմ իսկ գիտեր, թէ ով է Պէթէտտինը եւ ինչ է «Պէթէտտինի պալատ» բառածը:

— Այո, — ըսի, — կ'արժէ տեսնել այդ... պալատը:

— Գիտե՞ս ուրեմն, թէ Պէթէտտինը ով է:

— Հարկաւ. այդ ալ չգիտնալի՞ք բա՞ն է:

Խե՛ղճ իմ բարեկամ, պաղ ջուր լեցուեցաւ վրան. կը կարծէր «անտիպ» նորութիւն մը ցուցնել ինծի. դուրս եկաւ, որ ցոյց տրուելիքը նորութիւն է, բայց «անտիպ» չէ:

«Երգեցիկ» ինքնաշարժը կը սուրայ լերան կողին վրայէն: Կ'երթանք տեսնելու Պէթէտտինի պալատը:

Երկար չէ ճամբան. կը հասնինք քառո՞րդ թէ կէս ժամէն:

Զբօսաշրջիկներու բազմութիւն մը խռնուած է պալատին մէջ, պալատէն դուրս, պալատի ճամբուն վրայ: Դուրս ելլողներ կան, ինչպէս ներս մտնողներ կան:

Մենք մաս կը կազմենք վերջիններուն՝ ներս մտնողներուն:

Մեր առջեւ կը տարածուի պալատին ընդարձակ բակը, քար՝ քարի վրայ, խիճ՝ խիճի վրայ: Աջ կողմը՝ քար, ձախ կողմը՝ քար: Ամէն ինչ քար: Բացառութի՞ւն ենք մենք, թէ՞ ենթակայ ենք ընդհանուր կանոնին:

Ահա հիմա պալատին մէջն ենք:

— Ասիկա էմիր Շէհապին ունկնդրութեան սրահն է: Ասիկա դատարանն է: Ասիկա կանանոցն է: Ասիկա էմիրուհիին ընդունելութեան սենեակն է: Այս կողմ եկուր. ասիկա բաղնիքն է: Սա պատը կը տեսնե՞ս: Սա խուցը պատմական է. ամիս մը հոս բնակած է Լամառթին, իբրեւ էմիր Շեհապի հիւրը:

Խօսողը Լիբանանի թիւ 1 ուղեկիրն է: Ես կ'ուզեմ ցոյց տալ, թէ իր բառերը նորութիւն չեն ինծի համար. գիտեմ, կարդացած եմ, լսած եմ, թէեւ — պէտք է խոստովանիմ հիմա — ոչ գիտեմ, ո՛չ կարդացած եմ, ո՛չ ալ նոյնիսկ լսած եմ:

Գոհ եմ, որ տեսայ այս «հրաշալիքը»: Կարելի չէ անշուշտ բաղդատել զայն աշխարհի եօթը հրաշալիքներուն հետ, ոչ ալ Կոռթ Ժէյթայի հետ, զոր չկրցայ տեսնել եւ զոր, սակայն, պիտի տեսնէի աւելի ուշ:

Պէթէտտինի պալատէն մեկնելէ առաջ, առիթէն օգտուելով, մտնել ուզեցի Լամառթինի բնակած սենեակը. մարդ-մարդասանք չկար: Կար միայն մեծ քերթողին ուրուականը...

Այս պատուհանէն դուրս նայած ըլլալու է: Սա դուռը բացած-գոցած ըլլալու է: Վեր-վար պտըտած ըլլալու է սենեակին մէջ: Ո՞ւր կրնայ ճաշած ըլլալ: Ո՞ր կողմը պառկած քնացած է արդեօք:

Ենթադրութիւններուս հետեւեցայ ես ալ. պատուհանէն դուրս նայեցայ. անկիւն մը նստայ. դուռը բացի-գոցեցի. վեր-վար պտըտեցայ սենեակին մէջ. ճաշելու ձեւ մը ըրի, պառկիլ-քնանալու ձեւ մը ըրի:

— Ո՞ւր ես, — յանկարծ ընդմիջեց իմ խոհերս Լիբանանի թիւ մէկ ուղեկիրը: Աս Սաֆա պիտի երթանք:

Աս Սաֆա գացինք: Լերան կողէն երկու մեթր լայնութեամբ ջրվէժ մը կը հոսէր: Կը հոսէ՞ր, ոչ, այլ կը պոռթկար, կը դղրդար:

Ի՞նչ կը ներկայացնեն Լիբանանի լեռները, քար եւ ջուր, — անցաւ միտքս:

Վերադարձանք Պէյրութ, որուն նեղ ու մութ փողոցները ինծի մտածել տուին քարի եւ ջուրի աշխարհին՝ Լիբանանի լեռներուն մասին:

Բ. ԹԱՇԵԱՆ

(2 Շար.)

կան եւ պետական: Ռուսերը արտօնած էին որ փոքրամասնութիւնները (ինչպէս Հայերը) ունենային իրենց թեմական վարժարանը, որ «Հոգեւոր» նկարագիր ունէր, — այդ վարժարանը կրնային մտնել միայն հոգեւոր կոչման նուիրուած մարդոց զաւակները, իսկ աշխարհականները պարտաւոր էին իրենց զաւակները ղրկել պետական վարժարան: Հայերը, ինչպէս միշտ, ազգ. դաստիարակութեան պաշտպան տուած էին կրօնական շրջափակի մէջ: Նամակէն կը հասկցուի թէ Երեւանի թեմական վարժարանը գաղտնօրէն աշխարհականի զաւակներ եւս կ'ընդունէր ազգ. դաստիարակութիւն տալու համար անոնց: Ահա այս գաղտնի շարժումին դէմ է որ կը ծառանայ Արփեան, գրելով նամակ մը որ վերջնագրի ձեւ ունէր:

Արփեան տնօրէնն էր Երեւանի պետական վարժարանին: Ունէր, այդ շրջանին, վեց ռուս աշակերտ, մնացեալը՝ Հայեր: Եւ ահա Արփեան պաշտօնագրով մը կը դիմէ նաեւ ան որ հարկ է՝ խնդրելով որ օրթոտոքս կրօնքի ուսուցիչ մը նշանակուի իր վարժարանին համար, պատճառաբանելով թէ «մենք արդէն ունենք վեց ռուս աշակերտներ. որոնց, ինչպէս եւ բոլոր Հայերին, անհրաժեշտ հարկաւոր է օրթոտոքս դաւանանքի դաստիարակութիւն»:

Կը ցաւիմ այս անժուր ապուրը ներկայացնելուս համար «պատմարան» Սահաունիի: Բայց կ'ուզեմ աւելցնել թէ այս մեթոտով եւ այս անդթութեամբ աշխատած եմ նաեւ Հայոց գրականութեան եւ պատմութեան վրայ, վերագնահատութեան դեւը մէջս միշտ արթուն:

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (140)

ԱՒԱԶԱԿԱՊԵՏԸ

ԳՐԵՑ՝

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍ ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ

— Ի՞նչ միջոցով կարելի է ձերբակալել:

— Դիւրին է: Դուք կ'առնէք ոստիկաններ ու բանակային հեռուէն կը հետեւիք ինծի: Ես սուլիչ մը կ'ունենամ: Դուք այդ սուլիչին ձայնը առնելնուդ պէս կը հասնիք: Գիտէ՞ք ինչու, որովհետեւ «Հայրը» տալու ժամանակ ամէնքն ալ զէնքերնին պիտի հանեն, գլուխնին պիտի բանան ու ծունկի պիտի գան: Աղօթքի բարձրաձայն յանկերգներուն հետ ես սուլէր կրնամ սուլել: Դուք ձեր գաղտնէն ելած կը հասնիք: Բնաւ արիւն թափելու հարկ չկայ: Ամէնքն ալ անձնատուր պիտի ըլլան ու ողջ ողջ ձեզի պիտի յանձնուին: Ահա այս է, բայց...

— Ի՞նչ կայ:

— Գիտէք ա, կառավարութիւնը յայտարարած է որ Խան Ճալատի գլուխը բերողին հինգ հարիւր ոսկի պարգեւ կայ: Անկէց ինչ բաժին պիտի հասնի ինծի:

— Ամանն պէ քէշիշ, օլսուն, քօլայ տըր... մրմռաց չարհոգի Մահմուտ աղա:

— Ա, չըլլար, Մահմուտ աղա, — առարկեց Աւազակապետը ժպտելով: Կրօնական բանդ քիչ մը ծակ աչք կ'ըլլայ, պէտք է որ առաջուց գիտնամ իմ բաժինս: Եթէ ոչ խոստումս չեմ կատարեր, կամ Թահիր փաշային կ'երթամ ու անոր կը յայտնեմ այս ամէնը:

— Աղէկ, յիսուն ոսկի չի՞ բաւեր, ընդհատեց Մահմուտ աղա:

— Ի՞նչ, յիսո՞ւն ոսկի:

— Հապա՞:

— Ամենեւին. ես առանկ առիթ մը ո՞ւր կրնամ գտնել: Բարձրացուցէք նայիմ:

— Հայտէ եօթանասունհինգ:

— Ո՛չ:

— Հարի՞ւր:

— Չեմ ընդունիր:

— Հարիւր յիսո՞ւն:

— Վեր, վեր,

— Երկու հարիւր, դեռ կ'ուզէ՞ք:

— Ինչո՞ւ երկու հարիւր: Ճշմարտութիւնը՝ կէսն է, Մահմուտ աղա: Ես կէսը չառած քայլ մը չեմ նետեր:

— Էյ, ամմա չօք բարա ճանըը պիր քէշիշ իճին, հա:

— Հարկաւ, ո՞ր կրօնականն է որ դրամը իր հոգիէն աւելի չի սիրեր:

Այս խօսքերէն ետքը՝ գիշերուան ժամը գրեթէ երկուքը անցած էր, երբ Աւազակապետը՝ Մահմուտ աղային ու տասներկու հոգիէ բաղկացած ոստիկաններու ջոկատի մը հետ՝ կիսաննեց գիւղին վերեւ բարձրացած սարերը կ'երթար: Անկից անցաւ Արճակու կիրճը:

— Կը տեսնէ՞ք դիմացի ժեռ ապառաժը, հարցուց Աւազակապետը Մահմուտ աղային որ յոգնութենէն կը հեւար:

— Այո, մրմնջեց Մահմուտ աղա:

— Այդ է Խան Ճալատի ապաստանարանը:

— Ուհ, դեռ շատ ճամբայ ունինք, քէշիշ, առարկեց Մահմուտ աղա:

— Շատ բանդ քառորդ մը չափ հազիւ կայ:

Ու այսպէս խօսակցելով ապառաժին մօտեցան: Մահմուտ աղա հարիւր քայլ հեռաւորութեամբ տեղ մը կեցաւ, իսկ Աւազակապետը յառաջացաւ դէպի խումբը:

Կէս ժամի չափ խոր լռութիւն տիրեց, այնպէս որ Մահմուտ աղա կարծեց թէ քահանան իր դերը կատարելով դրացած էր:

Բայց ահա սուլոցի մը ձայնը հեռուէն արձագանգուեցաւ ու այդ տարօրինակ նշանին ետեւէն ոտնաձայներ ու աղմուկներ բարձրացան:

— Տեղերնիդ կեցէք, գոչեց ձայն մը, եթէ շարժում մը ընէք՝ գլուխնիդ կ'իյնայ:

Մահմուտ աղա վախէն կեցած տեղը քարացաւ, իսկ ոստիկանները կծկուեցան քովը:

— Վար դրէք զէնքերնիդ, կրկնեց մութին մէջէն բարձրացող ձայնը:

Մահմուտ աղա վար դնել տուաւ ոստիկաններուն հրացանները:

— Հոս բերէք զանոնք, հրամայեց ձայնը:

Այդ հրամանն ալ կատարուեցաւ:

Այն ատեն խումբ մը մօտեցաւ Մահմուտ աղային խումբին, որուն գլուխը կը գտնուէր կարծեցեալ քէշիշը:

Խումբը շրջապատ մը ձեւացուց ու լուռ կեցաւ:

Կարծեցեալ քէշիշը մօտեցաւ Մահմուտ աղային, անոր ձեռքը բռնեց ու ըսաւ.

(Շար.)

Պ. Սարգիս Գորգիկեան, Տէր եւ Տիկ. Գրիգոր Խմիրայեան եւ զաւակները՝ Մարթին եւ Ժան-Մարք, Տիկին Մառի Գորգիկեան, Պ. Ժան Գորգիկեան, Այրի Տիկին Մեղրիկեան (Պէյրութ), Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Մեղրիկեան և զաւակները (Պէյրութ), Տէր եւ Տիկին Պօղոս Գորգիկեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Ռահել Յովհաննէսեան եւ զաւակները (Սուրիա), Տէր եւ Տիկին Մկրտիչ Տատեան եւ զաւակները (Պաղտատ) եւ ըն-տանեկան բոլոր պարագաները խոր ցա-ւով կը ծանուցանեն իրենց կնոջ, մօր, մեծ-մօր, քրոջ, մօրաքրոջ, հօրաքրոջ, զարմուհիին եւ ազգականին՝

ՏԻԿԻՆ ՍԱՐԳԻՍ ԳՈՐԳԻԿԵԱՆԻ

մահը որ տեղի ունեցաւ Սեպտ. 26ին, իր բնակարանը, 61 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այսօր Ուրբաթ ժամը 13.15ին իր բնա-կարանը, 13 Ավընիւ տը Վէրտէօն, Իվրի (Սէն):

Թաղումը կը կատարուի Իվրի Քոմիւն Անսիէնի գերեզմանատունը:

Մասնաւոր մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՅԱՌԱՋ. — Մեր ցաւակցութիւնները Տէր եւ Տիկ. Պօղոս Գորգիկեանի եւ համայն Գորգիկեան ընտանիքին:

ՊԱՏԱՐԱԳ

Այս Կիրակի Վարագայ Ս. Խաչի տօնին առթիւ, պիտի մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ: Կը պատարագէ Տէր Ե-սայի վրդ. Ալթունեան, կը քարոզէ Տա-թեւ վրդ. Սարգիսեան:

Կը հրաւիրուի հայ հասարակութիւնը:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Ազատուհի Թորոսեան եւ աղ-ջիկը՝ Սրբուհի Թորոսեան եւ ընտանեկան պարագաները կը ծանուցանեն թէ հոգե-հանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի, այս Կիրակի առաւօտ, Փարիզի Ս. Յով-հաննէս Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, իրենց ամուսնոյն եւ հօր մահուան տարեդար-ձին առթիւ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները:

×

Այրի Տիկին Սաթենիկ Տօղրամաճեան կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշ-տօն պիտի կատարուի այս Կիրակի առա-ւօտ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Եկեղե-ցին, իր ամուսնոյն՝ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԹԱՆԱ-ՃԵԱՆԻ մահուան քառասունքին առթիւ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատա-կը յարգողները:

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ ՀՐԱՒԷՐ

Ֆր. Բանակի Հայ Կամաւորներու եւ Ռազմիկներու Բարեկ. Միութեան բոլոր անդամները կը հրաւիրուին ընդհ. ժո-ղովի այս Կիրակի, Պառ տիւ Կլոպի մէջ, Բուլվ. տ'Աթէն, ՄԱՐՍԷՅԼ:

Օրակարգի գլխաւոր նիւթն է՝ Արա-բայի ճակատամարտին 44րդ տարեդարձն ու փառատօնի հանդիսութիւններ:

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Վիէնի Հայ Ազգ. Միութեան վարչու-թիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Վիէնի բոլոր ազգայինները, այս Կիրակի կէս-օրէ ետք ժամը 3ին, «Սէրքըլ Կաթոլիկ»ի սրահը: Օրակարգ.— Ա) Նիւթական եւ բարոյական տեղեկագիր: Բ) Նոր վարչու-թեան ընտրութիւն եւ յարակից հարցեր: Կը խնդրուի բոլոր ազգայիններէն ան-պայման ներկայ ըլլալ այս ժողովին:

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Այս Կիրակի, Փարիզի Օփերայի երգիչ Պ. Ժիրայր Սերգոյեան ձայնասփիւռ գրոյց մը պիտի ունենայ (ժամը 13.30 Ֆրանս Բ.), իր բեմընկերներէն հանգստ-եան կոչուած արուեստագէտի մը հետ:

ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Թիւրիմացութեանց եւ յապաղումներու տեղի չտալու համար եւ կազմակերպու-թեանց ու Յառաջի վարչութեանց փոխա-դարձ համաձայնութեամբ, Յառաջի մէջ կը յայտարարուին այն նուէրները որոնք կը վճարուին թերթին վարչութեան, փո-խանցման համար: Ուղղակի կազմակեր-պութեանց վճարուած գումարները կը յայտարարուին միայն կազմակերպու-թեանց կողմէ (եւ ոչ անձնապէս նուիրա-տուին կողմէ):

Կը խնդրենք որ նուիրատու անհատնե-րը կամ մարմինները նկատի առնեն այս պարագան:

Շնորհակալութեամբ
«ՅԱՌԱՋ»Ի ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՏԷՍԻՆ.— Ֆ. Կ. Խաչի ընդհ. անդա-մական ժողովը այս Ուրբաթ, ժամը 8.30-ին, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ: Կը խնդրուի բո-լոր ընկերուհիներէն ներկայ գտնուիլ: Կարեւոր օրակարգ:

ՇԱՒԻԼԻ ԵԿԵՂԵՑԻ

Հոգաբարձութիւնը կը տեղեկացնէ թէ եկեղեցւոյս յառաջիկայ պատարագի թը-ւականը պիտի հաղորդուի մամուլի մի-ջոցաւ:

ԾԱԽՈՒ Է

Սիթրոէն «2 Ձի» կառք մը 1961 Մայիս, նոր մօտէլ, շատ լաւ վիճակի մէջ:

Շատ նպաստաւոր գին:

Դիմել ՅԱՌԱՋի խմբագրատունը ժա-մը 9էն 16:

Կարելի է հեռաձայնել մանրամասնու-թեանց համար:

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» խումբի ժողովը այս Ուրբաթ, ժամը 20.30ին, Մշակոյթի Տան մէջ: Բոլոր ըն-կերներուն ներկայութիւնը պարտաւո-րիչ է:

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. «Զաւարեան» կոմի-տէի ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 20.30-ին, «Խրիմեան» սրահին մէջ:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր Ենթակոմիտէի ընդհ. անդամական ժո-ղովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, սովորա-կան հաւաքատեղին: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՊՕՄՈՆԻ Հ. Յ. Դ. «Զաւարեան» են-թակոմիտէի վարչութիւնը ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկեր-ները, այս Երկուշաբթի, ժամը 21ին, սովորական վայրին մէջ: Օրակարգ.— Ընդհ. տեղեկագիր, հաշուետուութիւն եւ նոր դիւանի ընտրութիւն: Բոլոր ընկեր-ներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սե-րունդի Ալֆորվիլի «Դ. Վարուժան» խումբին կողմէ:

Այս Կիրակի, ժամը 16էն մինչեւ 23 Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Րիւ Պլէօ

ՊԱՌ ՊԻՒՖԷ

Հայկական գեղարուեստական բաժին

ԱՇԽԱՏԱՒՈՐ ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Ազգ. Ընկերակցութիւնը Մոնմորանսիի իր ծերանոցին համար կը փնտռէ.—

Ա) Խոհարար մը:

Բ) Օգնական խոհարար մը:

Գ) Պնակ լուացող մը:

Անհրաժեշտ է աշխատանքի իրաւունք ունենալ:

Պայմաններուն տեղեկանալու համար դիմել Ազգ. Խնամի գրասենեակը՝ 32 Րիւ տը Թրէվիզ, Փարիզ:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանը պէտք ունի 25 – 40 տարեկան օրիորդի մը կամ տիկինի մը, որ ծանօթ ըլլայ հայերէն եւ ֆրանսերէն լեզուներուն:

ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ԱԻԱՆԴԱԿԱՆ ՄԱՏԱՂՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆԸ

Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ Եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը կը ծանուցանէ թէ եկեղեցւոյ տօնախմբութեան աւանդական մատաղօրհնութիւնը տեղի կ'ունենայ Կիրակի Սեպտեմբեր 30ին:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ ՆԵՐՍԷՀ ՎՐԴ. ՓԱՊՈՒՃԵԱՆ:

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 28ԻՆ — ԺԱՄԸ 16ԷՆ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ

GEORGE V, 31 Ave. George V, PARIS

Եղանակին առաջին պարահանդէսը — Մանրամասնութիւնները յետագային

AU BEAU NOYER

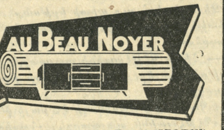
A 50 mètres du Métro MARCEL SEMBAT

7 ETAGES D'EXPOSITION

D'AMEUBLEMENTS

CRÉDIT SANS FORMALITÉS

ՀԱՅԵՐԷՆ ԿԸ ԽՕՍԻՆՔ

185, BD. JEAN JAURÈS -- 15, AV. ANDRÉ MORIZET - BOULOGNE — MOL. 06.03 et 60.38

.... ՎԵՐԸ ԱՐԵԳԱԿ՝ ՎԱՐԸ ԹՈՄԼԱԿ
ԱՐԵՒԸ երկնքին՝ ՆԵՐԿԸ տունին ԼՈՅՍԸ կուտայ

Ձեր Բնակարանը կը Լուսաւորուի եթէ

ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ, ԶԱՐԴԱՐԷՔ եւ ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐՈՒ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e

Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, Rue des Bourguignons, Asnières-Bois Colombes

Tél. : GRE. 09-47

11, Bd. de la République, La Garenne

Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Մեր սեփական արտադրութիւնը եղող և ամէնէն արդիական ճաշակով հնար-ուած առաջնակարգ ներկեր, գոյներու մեծ ընտրութիւն սէնթէթիք եւ վինի-լիք պատրաստութիւններու: Նորոյթ իւղաներկեր, պատի սիրուն թուղթեր, ամէն տեսակ լինոլէոմ եւ փլասթիք:

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը:

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը որու շնորհիւ կրնայ 10էն 30 առ հարիւր զեղչ ունենալ:

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e

166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLON - SOUS - BOIS (SEINE)

4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)

24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)

48 bis, RUE DALAVRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՒ ՊԱՏՈՒԱԿԱՆ ԿԱՐԱՍԻՆԵՐ

խոհանոց, ճաշարան, ննջասենեակ, սթիւտիօներ, անկողնի կազմածներ, հիւրասրահ, կախուորման կերպասներ, եւայլն, կ'առնուին՝

Goussainville Mobilier

MAISON R. TACVORIAN

1, Avenue Jacques Potel
2, Avenue de la Concorde
GOUSSAINVILLE (S. et O.)

La petite Boutique aux plus grandes possibilités

Վճարումի մեծ դիւրութիւններ. հիւանդութեան պարագային՝ ապահովագրութիւն:

Livraison gratuite

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը 0·25 Ն. Ֆ.

ՇԱԲԱԹ 29 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

SAMEDI 29 SEPTEMBRE

1962

38ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9417 — 38e ANNÉE

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 18ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5318

ԻՐ ԽՕՍՔԸ

Ե՞ՐԲ ԿԸ ՍԿՍԻ ՎԵՐԱՄՈՒՏԸ

Տարեկան արձակուրդը վերջանալու վրայ է։ Հարիւր հազարներ իրենց տեղերը վերադարձած են արդէն, չարունակելու համար ամենօրեայ տքնութիւնը։

Ուրեմն, աշխատանք՝ կազդուրուած ջիղերով։ Եւ աւելի լաւատես տրամադրութեամբ։

Ինչպէս անհատական կեանքը, հանրային գործունէութիւնն ալ թափ կը ստանայ, երբ ուժերը կը վերանորոգուին։

Այս իրողութեան ապացոյցները ամէն օր կը տեսնենք մեր ապրած միջավայրին մէջ։

Մարդիկ աւելի եռանդով գործի կը փարին, եւ կը դառնան աւելի պայծառատես։

Պատճառ չկայ որ նոյն երեւոյթը չտարածուի մեր մէջ ալ, հանրային գործունէութեան տեսակէտով։

Առնենք մեր գաղութը, — խաղաղութիւն՝ բաղդատելով Միջին Արեւելքի ժխորին հետ։

Այդ խաղաղութիւնը չոր մխիթարանք մը պիտի ըլլար, առանց գործօն աշխատանքի։

Միջին Արեւելքը հնոց մըն է ազգային գործունէութեան, յարաճուն եւ ծաւալուն։

Այնտեղ ունին կաթողիկոսութիւն, աստուածաբանական... Դպրոցական լայն ցանց, մշակոյթի վառարաններ եւ հանրանուէր ղեկավարութիւն։

Կաթողիկոսական ընտրութեան առթիւ ծագած արուեստական տագնապը փոթորիկ մըն է որ ուշ կանուխ պիտի փարատի։

Պէտք չէ ամէն բան սեւ տեսնել, վայրերան կանչեր արձակելով։

Երբ ժխորը դադրի, պիտի սկսի բուն գործի շրջանը, լայն ճակատի մը վրայ։

Արդ, մենք որ խաղաղութիւն կը վայելենք երկար ատենէ ի վեր, կրցա՞նք արդիւնաւոր աշխատանք մը կատարել, մեր հանրային գործունէութեամբ։

Գոնէ արձակուրդէն վերջ, վերամուտի շրջան մըն ալ պիտի սկսի՞ մեզի համար, մեր բնակած երկրէն մինչեւ հարեւան գաղութները։

Այս հարցումները կ'ուղղենք անոր համար որ կը տեսնենք թէ տարիները կը թաւալին միշտ նոյն աժգոյն միօրինակութեամբ։

Օրինակ, Փարիզը տակաւին չկրցաւ բանկալէն դուրս ելլել, նոյնիսկ մայրաքաղաքին ազգային գործերը վերակազմելու համար։

Լիոնը կքած է եկեղեցիի եւ Ազգ. Տան վէճին բեռին տակ, ի զուր օգնութիւն սպասելով դուրսէն։

Միւս հայաշատ կեդրոններն ալ կը դոփեն տեղ - քայլով։

Նոյն թարթափումը՝ հարեւան գաղութներուն մէջ։

Ոչ մէկ փորձ կեդրոնական իշխանութիւն մը, ընդհանուր ղեկավարութիւն մը հաստատելու համար։

Ամէն անգամ որ կը յուզենք այս խնդիրները, բանդէտներ միշտ դժուարութեանց մասին կը խօսին։

Մինչդեռ, անգործութեան եւ միօրինակութեան բուն պատճառը այն է որ, ոչ կացութեան պահանջները կ'ըմբռնեն, ոչ ալ աշխատելու տրամադրութիւն ունին։

Պիտի ունենա՞նք վերջապէս իրական վերամուտ մը, տարիներու համատարած թմրութենէն եւ անտիրութենէն ետք։

Փարիզ, Փարի՛զ, որքա՜ն շուտ ցամքեցիր մտածելու եւ գործելու տրամադրութիւնները։

Շ.

1956

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆ ԵՄԷՆԻ ՄԷՋ

ՆՈՐ ԻՄԱՄԸ ՍՊԱՆՆՈՒԱԾ

« Եմէնի ազատ հանրապետութիւնը » հռչակուեցաւ Հինգշաբթի առաւօտ, Սանաայի մէջ։

Իշխանութիւնը ձեռք առած է բանակը որ նաեւ սպաննած է նոր իմամը՝ Պատր։ Այս վերջինին թագաւորութեան շրջանը հաւանաբար ամէնէն կարճն է զոր արքայական պատմութիւնը ճանչցած է, արդարեւ քանի մը օր առաջ ինքզինքը թագաւոր հռչակած էր, հօր մահուան վաղորդայնին։

Կատարուած յեղափոխութիւնը նասրական կը նկատուի եւ ներկայիս կ'արձանագրուի իբրեւ յաղթանակ մը Ռայիսին համար։

Առաջին լուրերը հաղորդուեցան եգիպտական Միջին Արեւելք գործակալութեան միջոցաւ, ինչ որ կը նշանակէ նաեւ թէ պէտք է որոշ վերապահութեամբ ընդունիլ։ Ըստ այս առաջին լուրերուն որ «հաւաստի աղբիւրներէ» կ'առնէ իր տեղեկութիւնները, ապստամբները յայտարարած են թէ «ազատած են բռնակալութենէն եւ Պատր իմամէն»։ Սանաայի ձայնասփիւռը չեշտած է նաեւ «այլեւս ոչ իմամ ոչ ալ թագաւոր կ'ուզենք»։

Նոյն ձայնասփիւռի կայանը հաղորդած է թէ յեղափոխական կոմիտէ մը, զինուորականներէ կազմուած, ձեռք առած է իշխանութիւնը։ Այս յեղափոխութիւնը կազմակերպողները իրենք զիրենք կը ներկայացնեն իբրեւ անդամները «Եմէնեան ապստամբած ազատական բանակին»։

Պատերազմական վիճակ հռչակուած է անմիջապէս եւ լուսարգել հաստատուած։ Բանբերը ըսած է միւս կողմէ թէ խորհրդային 19 նաւեր, որոնց մէջ երեք հածանաւ Հոտէյտահի նաւահանգիստ հասած են, ամէն տեսակ ապրանք բերելով։

Հանգուցեալ իմամը՝ Ահմէտ, իշխանութեան գլուխ եկած էր 1948ին ճզմելով ըմբոստութիւն մը որ իր հօրը կեանքը արժած էր։

Բայց այս անգամ, հարցը շատ աւելի ծանրակշիռ բնոյթ ունէր։ Ըստ գէյտիբ աւանդութեան, գահակալը երբ մեռնի, իր յաջորդը պէտք է ընտրուի արքայական ընտանիքի իշխաններու մէջէն։ Նըկատի առնելով իր անցեալ ծառայութիւնները, երբ դեռ հայրը ողջ էր, Պատրը գահաժառանգ կը նկատուէր։ Այս իսկ պատճառաւ երբ թագաւորը մեռաւ, Պատր ինքզինքը իմամ հռչակեց, զօրավիգ ունենալով հիւսիսի ցեղախումբերը։ Բայց ունէր նաեւ վտանգաւոր մրցակից մը, որ ուրիշ մարդ չէր եթէ ոչ իր հօրեղբայրը՝ Էմիր Հասան։ Այս վերջինը որ Եմէնի ներկայացուցիչն է Գահիրէ, համակիրներ ունի Եմէնի քաղքենի դասակարգին մէջ՝ Թայֆ, Սանաա, Հոտէյտա, այսինքն իշխանապետութեան երեք քաղաքներուն մէջ։

Վերջին լուրերու համաձայն, 35ամեայ թագաւորը մեռած է իր պալատին փլատակներուն տակ ճզմուած, մերժած ըլլալով տեղի տալ ապստամբ ուժերուն։

Եմէնի մէջ ցարդ ի զօրու էր ստրկութեան դրութիւնը, որ ինչպէս կ'ըսուէր Սաուտի Արաբիոյ... ֆրանսական պատերազմէն, ընդունուած օրէնքներէն Գուրանի եւ ճանչցուած է նաեւ ՄԱԿի եւ Լա Հէյի Միջազգային Ատեանին կողմէ։

× ԵՄԷՆԻ մնայուն ներկայացուցիչը ՄԱԿի մօտ, օդային ճամբով երկիր կը վերադառնայ անձամբ քննելու համար ըմբոստական անցուդարձը։

Իշխան Սէյֆ էլ Իսլամ էլ Հասան, որ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՄՔԵՐԸ

ՕԼԱՖ Ե.

— « ԱՌԱՋԻՆՆ Ի ՀԱՒԱՍԱՐՍ » —

Նորվեկացիները երեք մարդ կը սիրէին իրենց թագաւորին մէջ։ Նախ «շընորհքով տղան» որ մեծ յանդգնութեամբ կը մասնակցէր սահնակով (ski) սառումի Օսլոյի մօտ՝ Հոլմէնքոլլէնի տարեկան ախոյենական մրցումներուն եւ որ, 1928ին, իր առաջատանալով ողիմպիական ոսկի մետալ մը շահեցաւ. յետոյ «հէքեաթային նշանածը» որ 1929ին հարսանեկան խոյան առաջնորդեց Շուէտիոյ Մարթա իշխանուհին. եւ վերջապէս զինուորական պետը որ 1945 Մայիս 13ին, հօրը վերադարձը կանխելով, ոտքը կը դնէր հազիւ ազատագրուած, նորվեկական հողին վրայ՝ արժանանալով իր

երախտագիտութեան, հայրենի ժողովուրդին խանդավառ ընդունելութեան։

Շատ սիրուած թագաւոր մըն է։ Երկրին առաջին իսկապէս նորվեկացի արքան։ Իր հայրը, ծնունդով Դանիացի՝ յաջողած էր, իր նախապէս լուռ ու վերապահ հպատակներուն սիրտը գրաւել, եւ 52 տարի տեւող օրինակելի թագաւորութեամբ մը, իր գահին շուրջը ստեղծած էր բացարձակ միութիւն։

Աւագանի անունով Աղեքսանդր, երկուքուկէս տարեկան էր երբ եկաւ իր նոր հայրենիքը։ Եւ այն ատեն ստացաւ Նորվեկիոյ առաքեալին եւ միաւորողին խաչակիր նահատակին անունը՝ Ս. Օլաֆ, սպաննուած 1031ին։

Հաքոն Է. ուզեց որ լլլայ նորվեկացի ըլլայ։ Երբեք ոչ մէկ արքայական անձ դաստիարակուած է իր ժողովուրդին այնքան մօտ։ Զարմանալի չէ որ Օլաֆ Ե., իր կարգին ուզած է որ իր տղան, գահաժառանգ իշխանը Հարալտ, նախակրթարան երթայ ինչպէս որեւէ ուրիշ նորվեկացի երախայ։

Իսկոյն եւ անխտիր, ժողովուրդը թագաւորին մէջ տեսած է իրմէ մէկը — Պարզ, կայտառ, քաջ, չէն։ Իր պատանեկութենէն սկսեալ, սիրած եւ անձնապէս կիրարկած է իր երկրին երկու ազգային մարզանքները՝ սահնակ եւ առագաստարշաւ, զորս կը շարունակէ 59 տարեկանին։

Կը մարմնաւորէ նաեւ Վիքինկներու զինուորական հին առաքինութիւնները։ Երբ Նորվեկիա կ'օրօրուէր խաղաղասէր երազներով, Օսլոյի պատերազմական վարժարանին մէջ կատարեալ ուսում մը ստացաւ զոր կատարելագործեց Զանտհըրսթ։ Արքայական առանձնաշնորհումով զօրավար եւ ծովակալ, պատերազմին (1940) առաջին գիծերուն վրայ էր, ռազմաճակատի կրակին տակ գլխաւորելով դիմադրութիւնը ընդդէմ գերման ներխուժող զօրուժին։ Երբ Նորվեկիա պարտաւորուեցաւ զէնքերը վար դնել, գահաժառանգ իշխանը՝ աւելի զոհաբերութեան ոգիէ տարուած քան քաղաքական հաշիւէ, առաջարկեց հայրենի հողին վըրայ մնալ։ Կը յուսար իբրեւ վահան ծառայել գրաւման ուժերուն դէմ, բայց խորհրդարանը վախնալով որ կրնայ գըլխաւորաբար իբրեւ պատանդ ծառայել, մերժեց այդ առաջարկը եւ իշխանը հօրը հետ անցաւ Անգլիա։

Ամբողջ պատերազմին տեւողութեան յաճախ ճամբորդեց Քանատա եւ Ամերիկա, ուր եւ բարեկամանալով նախագահ Ռուզվելթի հետ, օգնեց եւ նեցուկն եղաւ իր հօրը՝ պահպանելու համար Նորվեկիոյ մշտատեւութիւնը։ Անձնապէս ղեկավարեց իր հայրենակիցներու ազգամավարժութիւնը եւ 1944ին նորվեկական ազատ ուժերու հրամանատարութիւնը ստանձնեց։

18 տարեկանէն սկսեալ, Օլաֆ թագաւորը կանոնաւորապէս մասնակցած է կառավարական խորհուրդներուն։ Իր պատասխանատու դերին պատրաստուած էր Օքսֆորտ, ուր ուսած էր Քաղաքական Գիտութիւններ եւ պատմութիւն զորս միշտ կը շարունակէ մշակել։ Քանիցս առիթ ունեցած է գահախնամի պաշտօնվարել եւ 1955էն ի վեր գործնապէս ստանձնած էր հօրը պաշտօնները, որու առողջութիւնը հետզհետէ կը նուազէր։

Կինը կորսնցուցած է 1954ին եւ անկէ ի վեր, Օլաֆ շատ առանձին է Օսլոյի պալատին մէջ։ Իր զաւակներէն երկու աղջիկներուն «քաղքենի» ամուսնութիւնները քիչ մը ամպոտեցին գահին երկինքը... Բայց Նորվեկիան սերտօրէն կապուած է իր թագաւորին անձին՝ արքաներու ամէնէն ժողովրդավարը, որ առանց կորսնցնելու իր վարկը՝ ուզեց եւ կրցաւ ըլլալ իր հպատակներուն մէջ «առաջինն ի հաւասարս»։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԱՐՍԵԼՈՆԱՅԻ աղէտին վերջին հաշուեկշռին համաձայն 600 մեռեալներ կան։ Ամէն կողմէ օգնութեան կը փութան, բայց կացութիւնը ողբերգական է։

ԶՈՒԻՑԵՐԻՈՅ Ազգ. Խորհուրդը օրինագիծ մը քուէարկեց որուն համաձայն բոլոր դրամատուները, նոտարները, եւ բոլոր անոնք որոնց գումարներ յանձնուած են անձերու կողմէ որոնցմէ ոչ մէկ լուր կայ 1945 Մայիս 9էն ի վեր, պէտք է իշխանութեանց տեղեկացնեն։ Կը կարծուի որ մէկէն տասը միլիոն տոլարի արժողութեամբ դրամ կայ այս ձեւով եւ հաւանական կը նկատուի որ Իսրայէլի պետութիւնը պահանջէ այդ գումարները։ Արդարեւ ասոնք գլխաւորաբար Հրեաներու կը պատկանին։

ՄՈՍԿՈՒԱՅԷՆ կը հաղորդեն թէ մօտ 1500 հոգինոց ազգախումբ մը գտնուած է Կիսարի ձորին մէջ (Տաճիկիստան)։ Ասոնք հնդկական գաւառաբարբառ մը կը խօսին որ հինտիի եւ փունճապի լեզուին կը նմանի։ Լենինկրատէն եկած ցեղաբաններուն, ասոնք ըսած են թէ «փախաններ» են, երկրին մէջ սակայն աֆղաններ կը կոչեն զիրենք։ Մինչեւ հիմա, Խորհ. Միութեան մէջ հնդկական միակ ծանօթ գաւառաբարբառն էր ռոմանին զոր գնչուները կը խօսին։

ԹԱՍ գործակալութեան լուրի մը համաձայն, Խորհ. Միութիւնը նոր արբանեակ մը արձակած է «Քոսմոս» տեսակէն։ Անջրպետի ուսումնասիրութեան համար արձակուած՝ «Քոսմոս» Թ.ի շրջածիրին տեւողութիւնն է 90 վայրկեան 9/10, հեռակէտ՝ 353 քմ., մերձակէտ 301 քմ.։

ՖՐԱՆՍԱ.— Զինուորական արձակում եւ կոչ երիտասարդներու զինուորական ծառայութեան.— 1) Օդային, ծովային հողային բանակներու մէջ ծառայող զինուորներու 1960/2–Պ դասը ազատ պիտի արձակուի ամբողջութեամբ մինչեւ Նոյեմբեր 3։ 2) Նախընտրաբար եւ առաջնութեան կարգով ազատ պիտի արձակուին անոնք, որ իրենց ծառայութիւնը սկսած են եւ ցայսօր կը գտնուին Ալժերիա։ Նոյեմբեր 2էն սկսեալ, զինուորական ծառայութեան պիտի կոչուին.— 1) Երիտասարդները որ ծնած են 1943ին, Ապրիլ 20էն Յունիս 13 եւ ատակ են զինուորական ծառայութեան։ Ըստ օրէնքի զանազան տրամադրութեանց, մինչեւ այսօր ծառայութեան յետաձգում վայելողներէն որոշ մաս մը ենթակայ է այս տարուան կոչին։

ՀԱՅԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆԸ

ՊԵԼՃԻՈՅ, ԱՆԳԼԻՈՅ ԵՒ ՆՈՐՎԵԿԻՈՅ ՄԷՋ

Պելճիոյ մէջ ստեղծուած է ուսումնասիրութիւններու փայլուն աւանդութիւն մը Հայագիտութեան բնագաւառին մէջ ու կազմուած են քանի մը որակեալ երիտասարդներ, շնորհիւ Ն. Ադոնցի ունեցած Հայագէտի եւ բիւզանդագէտի մեծ հեղինակութեան։ Ան մինչեւ 1942 ղեկավարեց Պրիւքսէլի ազատ համալսարանի Հայագիտութեան եւ բիւզանդագիտութեան ամպիոնը։ Ընդարձակ էր անոր բիւզանդագէտի եւ հայագէտի պատրաստութիւնը, քանի որ աչքի զարնելէ ետք Պետերբուրգի մէջ հրատարակուած իր աշխատասիրութիւններով՝ «Հայաստանը Յուստինիանոսի դարաշրջանին» եւայլն, Ն. Ադոնց երկար տարիներ ուսումնասիրեց Փարիզի, Լոնտոնի, Միւնիխի եւ Վենետիկի դրադարաններուն մէջ, այստեղ, ան աշխատեցաւ Վենետիկի Մխիթարեաններու դրադարանին մէջ։ Ան հրատարակեց բազմաթիւ ուսումնասիրութիւններ այն Հայերուն մասին, որոնք մասնակցեցան Բիւզանդիոնի քաղաքական կեանքին։ Գիտական մեծ արժէք ունեցող անոր աշխատութիւններուն երկար ցանկը հրատարակուած է Պրիւքսէլի համալսարանին բանասիրութեան, արեւելեան եւ սլաւական պատմութեան հիմնարկութեան «Տարեգրքին» մէջ (հատոր Դ. 1936)։ Բայց այս թուականէն ետքն ալ, մինչեւ իր մահը (1942) ան հրատարակեց շարք մը ուրիշ աշխատութիւններ։ Իր մահէն առաջ ան սկսաւ մեծ աշխատութիւն մը Նախապատմական Հայաստանի մասին, բայց աւարտեց միայն անոր առաջին մասը՝ «Հայաստանը Հայերէն առաջ» խորագրով եւ երեք գլուխներով. 1) Հայաստանը բարձր դարաշրջաններու առեն. 2) Ուրարտուն եւ Ասորեստանը՝ ըստ օտարական աղբիւրներու. 3) Ուրարտուն՝ ըստ իր փաստաթուղթերուն։ Ադոնցէն զատ պէտք է յիշատակել նաեւ երկու մեծ գիտնականներ՝ Յ. Միւլտերման եւ Կ. Կարիթ, որոնք աշխատեցան Ադոնցի կողքին, հրատարակելով մանաւանդ Լուվէնի Լը Միւզէոն հանդէսին մէջ։ Կ. Կարիթ լոյս ընծայեց մանաւանդ ուսումնասիրութիւններ Ագաթանգեղոսի յունարէն, վրացերէն կամ արաբերէն հրատարակութիւններուն կապակցութեամբ։ Ան յայտնաբերեց Ագաթանգեղոսի յունարէն մէկ հրատարկութիւնը, այսպէս կոչուած Մատրիտի հրատարակութիւնը, որ ըստ իր կարծիքին կը կազմէ արաբական թարգմանութեան հիմքը։ Հայ պատմարանին յունարէն հրատարակութիւնը եւս լոյս ընծայուած է Կ. Կարիթի կողմէ։ Ան Եգիպտոսի Ս. Եկատերինէ վանքին մէջ երեւան հանեց քանի մը պատառիկներ Ագաթանգեղոսէն, որոնք կը պարունակէին համառօտ թարգմանութիւն մը (Ա. Տէր-Ղեւոնդեան, Պատմաբանասիրական հանդէս, 3–1960, էջ 230)։

Յ. Միւլտերման Լը Միւզէոն հանդէսին մէջ հրատարակեց բազմաթիւ ուսումնասիրութիւններ, որոնցմէ յիշատակենք «Հայկական ծիսական տարազը, պատմական ուսումնասիրութիւն, 1926» խորագրով մեծ աշխատութիւնը (հրատարակուած Լը Միւզէոնի մէջ, ԼԴ. 1926, էջ 253–324)։

Ն. Ադոնցի աշակերտը, Մորիս Լըրուա, Պրիւքսէլի ազատ համալսարանին մէջ դասատու է յունարէն եւ հայերէն լեզուներու, եւ իր փրոֆէսէօրին գործը կը շարունակէ կատարելով հայերէնի ուսումնասիրութիւններ՝ ձեւաբանութեան կամ հին հայ հեղինակներու կապակցութեամբ։

Փրոֆ. Ա. Յ. Վան Վինտեքենս, հայագէտ չէ, այլ հնդեւրոպագէտ, համեմատող, որ յայտնի է հիթիթական ու թոքարիքական լեզուներու բնագաւառին մէջ բրած իր հետազօտութիւններով՝ իսկ վերջին ժամանակները միկենեան լեզուի ուսումնասիրութիւններով։ Յաճախ յօդուածներ կը հրատարակէ նաեւ հայագիտութեան բնագաւառէն, բայց հարցերը կը հետազօտէ միայն հնդեւրոպական համեմատական քերականութեան տեսակէտէն։ Լուվէնի կաթողիկէ համալսարանին մէջ, ան կը դասաւանդէ հնդեւրոպական համեմատական լեզուաբանութիւնը։ Պելճիոյ այս երկու գիտնականները անշուշտ պիտի յաջողին պատրաստել ուրիշ մասնագէտներ, որոնք պիտի շարունակեն Ն. Ադոնցի աւանդութիւնը։

ՓՐՈՖ. ՎԼԱՏ ՊԸՆԸՑԵԱՆՈՒ

(Մնացեալը յաջորդով)

ԼԻԲԱՆԱՆԻ ԼԵՌՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Գ.

Առտու մը հնչեց հեռաձայնի զանգը։

— Ալօ՛, ո՞վ է խօսողը։

Խօսողը Յակոբ Կիւլոյեանն է։ Կարծեցի, թէ պիտի ըսէր նորէն. — Այսօր միասին պիտի ճաշենք։ Վստահօրէն պիտի մերժէի իր հրաւէրը այս անգամ։

Լսափողին միւս կողմէն Յակոբ Կիւլոյեան ըսաւ իր սուր ու ճչան ձայնով.

— Այսօր պտոյտ մը պիտի ընենք դէպի Կոռթ Ժէյթա։ Հիմա ժամը 10.30 է. ժամը ճիշդ 11ին կուգանք կ'առնենք քեզ։

Կոռթ Ժէյթան աւելի կը հետաքրքրէր զիս, քան փարաւոնեան ճաշ մը։ Ուստի՝ համբերութեամբ սպասեցի կէս ժամ։

Ճիշդ ժամը 11ին ներս մտաւ Յակոբը. գրեթէ կը հեւար։

— Պատրա՞ստ ես։

— Պատրաստ եմ ամէն... հաւանականութեան դէմ։

— Երթանք։

Մտանք քովի նեղ փողոցը, ուր կը սպասէր ինքնաշարժը։ Հինգ հոգի էինք, — Գերշ. Տ. Խորէն Սրբազան, Բիւզանդ Կոանեան, ինքնաշարժին տէրը եւ վարորդը՝ Վարուժան Պէքքրճեան, Յակոբը եւ Քրիստոսի խոնարհ ծառան, որ ես էի։

Կոռթ Ժէյթա կ'երթանք։

Վարուժանին փոքրիկ ինքնաշարժը, ուր հինգ հոգի հազիւ կրցանք սեղմուիլ, հիմա կը սուրայ դէպի վեր, հանդիպակաց լերան կատարը, ուր վերջապէս պիտի կրնայի տեսնել աշխարհի եօթը հրաշալիքներէն մէկը։

Այս անգամ վախ չունիմ, որ պիտի ուշանանք։ Վախս այն է միայն, որ պահակները չըլլեն ըսեն, թէ... կանուխ եկած ենք, ինչպէս նախորդ Կիրակի ըսած էին, թէ ուշ մնացած էինք։

Առաջ, երբ դեռ վարժուած չէի լեռներուն վրայ ետ կամ առաջ երթալու, հեծիլի կամ քալելի, տեսակ մը երկիւղ կը համակէր զիս։ Ի՞նչպէս կարելի է անվտանգ յառաջանալ լեռնային այս նեղ կածաններուն վրայ, ուր երկու ինքնաշարժներ հազիւ կրնան քով-քովի «քալել», ոչ թէ ազատօրէն սուրալ, այլ պարզապէս «քալել»։

Ամէն անկիւնադարձի, այն կողմէն սուրացող ինքնաշարժ մը կրնայ յանկարծ բախիլ այս կողմէն սուրացողին։ Այս հաւանականութեան արդիւնքը այն կ'ըլլայ, որ յաջորդ օրուան թերթերու «ոճիր – արկած» բաժնին մէջ անտարբեր ընթերցողը անտարբերութեամբ կը կարդայ.

«Երէկ ծանր արկած մը պատահեցաւ Կոռթ Ժէյթայի ճամբուն վրայ. երկու ինքնաշարժներ իրարու բախեցան։ Վարէն վեր սուրացող ինքնաշարժին մէջինները, հինգ հոգի, ամէնքն ալ մահացան։ Դիակները խորխորատէն դուրս հանուեցան մեծ դժուարութեամբ»։

Պէտք կա՞յ ըսելու, որ այդ հինգ դժբախտներէն մէկն ալ քու անունդ կը կրէր, բայց, աւաղ, այլեւս դադրած է նաեւ քու արիւնդ կրելէ։

Մարդու բան չեմ ըսեր, որպէսզի լըսողները չկարծեն, թէ Եգիպտահայերը նապաստակի հոգի ունին...

Բարեբախտաբար, մեր Վարուժան բարեկամը ճարպիկ վարորդ է եւ մտքէն իսկ չանցըներ, թէ նաեւ «չարք»այիններէն մէկը, ընութեամբ յոռետես, Աստուծոյ հրեշտակները կը տեսնէ ամէն տեղ եւ ամէն վայրկեան։

Ճամբուն վրայ կը հանդիպինք «գեղեցկութեան թագուհի»ներուն կամ «թագուհութեան» թեկնածուներուն։ Ամէն մէկը նստած է առանձին ինքնաշարժի մը մէջ եւ, կարծես մեքենաբար, կը ժպտի անցնող – դարձողներուն։ Յակոբ ձեռքը առաջ կ'երկարէ «Հայլ Հիթլեր» ըսելու ձեւով։ Թեկնածուն կը ժպտի. քաղաքավարութեան համար կը ժպտինք նաեւ մենք։

Վերջապէս կանգ կ'առնենք ընդլենեան քարանձաւին մօտերը։ Պիտի երթանք տեսնելու այս հրաշալիքը, որ, եթէ չեմ սխալիր, ժամանակագրական կարգով ութերորդն է աշխարհի հին ու նոր հրաշալիքներուն մէջ։

Խորէն Սրբազանին կը հետեւինք այս մութ քարանձաւին մէջ, ուր կանաչի զարնող կապուտակ լճակը կարծես կը ներհէ ելեկտրական լոյսերու ցոլացումին տակ։

Ուրկէ՞ եկած են այս ջուրերը եւ ո՞ւր կ'երթան. յայտնի չէ։ Միակ «յայտնի»ն այն է, որ հաստաբեստ ու ամրակուռ լեռներու հովանիին տակ փռուած է տեղ տեղ լայն, տեղ տեղ նեղ լճակ։

Նստած ենք նաւակին մէջ եւ առաջ կ'երթանք։ Կը նայիմ աջ, կը նայիմ ձախ։ Շլմորած – շուարած մարդու երեւոյթ ունիմ յայտնապէս։ Ինծի կը թուի, թէ մեծ արձանագործ մը, Միքել Անճելոյէն գերազանց, մարդկային կարողութիւններէն գերիվեր հանճար մը տարիներով, նոյնիսկ դարերով աշխատած է՝ քանդակելու համար այս նուրբ խոյակները, խճաքարէ հիւսքերը, մարդու նմանող կերպարանքները, Աստուծոյ արարածները յիշեցնող դէմքերը։ Կը շօշափեմ առաջ երկարած կամ դուրս ցցուած որձաքարերը։

— Մարիամ Աստուածածինը տեսա՞ր, — կը հարցնէ ինծի Կիւլոյեան։

— Ո՞ւր է։

— Հոն՝ վերը, դէպի աջ։

Այո, իրաւամբ, Աստուածածինն է, լաչակը գլխուն, մէկ թեւը վեր, միւսը առաջ երկարած։

Գործը կայ, գործարարը չկայ, — կ'անցնի մտքէս։ Ոչ, մարդկային ստեղծագործութիւն մը չէ մեր տեսածը։ Միայն Արարիչը կրնայ այս կատարելութեան հասցնել արուեստը։

Արձանագործի անուն մը փնտռէք ձեր յիշողութեան մէջ. պիտի չգտնէք։ Մեծ Արուեստագէտին շունչը հպած է այս քարերուն։ Ուրիշ բացատրութիւն չեմ կրնար տալ։ Մեր տեսածը Անբացատրելին է, Անմատչելին եւ Անկրկնելին։

Ահա գրեթէ կը զգամ ներկայութիւնը տիեզերքը ստեղծող Զօրութեան, որ կարծես պահ մը կանգ առած է այս քարանձաւին մէջ, կարճ պահ մը միայն, ապա արձակած է աստուածաշնչական հրամանը. — «Եղիցի»։

Այս «Եղիցի»էն ծնած է Կոռթ Ժէյթան կամ Ժէյթայի քարանձաւը։

Ափսո՛ս, բանաստեղծութիւնը շատոնց ծրարած՝ ռափը դրած եմ։ Կրնայի յաջող կամ անյաջող «դեղոն» մը գրել, որ ձօնուած՝ ութերորդ հրաշալիքին,

ՕՏԱՐ ԷՋԵՐ

ԽԱՆԸ ԵՒ ԻՐ ՈՐԴԻՆ

— Առենօք, Խրիմի մէջ կար Խան մը՝ Մոսալլայիմ էլ Ասվահ անունով, որ ունէր զաւակ մը՝ Թոլայք Ալհալլահ...

Մաթուզենիի մը գորշագոյն կոճղին յենած, թաթար կոյր մուրացիկը այս բառերով սկսաւ հին հէքեաթներէն մէկը, որոնցմով այնքան առատ կար յիշատակներով հարուստ այդ թերակղզիին մէջ։

Պատմողին շուրջը, ժամանակէն աւերուած խաներու, պալատներու փլատակներուն վրայ նստած էին թաթարներու խումբեր, երկար շրջազգեստներ հագած եւ գլուխնին՝ ոսկեզօծ երիզներով գդլխանոցներ։

Իրիկուան դէմ էր. արեւը յուշիկ կ'իջնէր դէպի ծովը։ Անոր ճառագայթները կը թափանցէին մռայլ տերեւները այն թուփերուն որոնք բուսած էին փլատակներուն շուրջ բոլորը եւ կ'երթային հանգչիլ թանձր խաւով մը ծածկուած մամռապատ քարերու վրայ։

Հովը կը փչէր հինաւուրց չինարի ծառերու ընդմէջէն։

Կոյր մուրացիկին ձայնը տկար էր ու ազազուն, մինչ իր դէմքը՝ քարի մը հանգոյն, իր կնճիռներուն ընդմէջէն կ'արտայայտէր միայն հանդարտութիւն։

Բառերը անոր բերնէն կը հոսէին մէկը միւսին ետեւէն, գծելով անցեալ օրերու պատկերը՝ զօրաւոր զգացումներով հարուստ, որոնք կը ցցուէին ունկնդիրներու աչքերուն առջեւ։

— Խանը ծեր էր, կ'ըսէր կոյրը, բայց իր հարեմին մէջ ունէր բազմաթիւ կիներ։ Եւ անոնք կը սիրէին ծերունին որովհետեւ ան տակաւին ունէր բաւականին խանդ եւ կրակ եւ իր գգուանքները կը գինովցնէին ու կ'այրէին։ Եւ արդարեւ, կիները միշտ ալ պիտի սիրեն անոնք որոնք պիտի կրնան գգուել խանդով եւ ուժով, նոյնիսկ եթէ անոնց մազերը ըլլան սպիտակ եւ դէմքը՝ ծածկուած կնճիռներով։ Գեղեցկութիւնը ուժին մէջ է եւ ոչ թէ քնքուշ մորթին եւ կարմրորակ այտերուն մէջ։

«Բոլորը կը սիրէին Խանը, մինչ ան կը սիրէր իր գերուհիներէն միայն մէկը, Տնիէպրի տափաստաններէն եկած կոզակուհի մը, զոր կը գգուէր աւելի մեծ հաճոյքով քան իր հարեմին մէջ գտնուող երեք հարիւր կիներէն որեւէ մէկը, որոնք կուգային աշխարհի բոլոր երկիրներէն եւ որոնք գեղեցիկ էին գարնանային ծաղիկներու նման։ Բոլորն ալ լաւ կերակրուած էին։ Խանը անոնց համար պատրաստել կուտար համեղ ուտելիքներ և շաքարեղէններ եւ անոնց թոյլատրուած էր երգել ու նուագել՝ երբ որ ցանկային։

«Յաճախ Խանը կը կանչէր Կոզակուհին իր քով, աշտարակի մը մէջ, ուրկէ կը տեսնուէր ծովը։ Հոն, գերուհին կը գտնէր այն բոլոր բաները զորս կին մը պէտք ունէր կեանքը հաճելի դարձնելու համար։ Համադամ ուտելիքներ, ամէն տեսակի կերպասներ եւ ոսկի, բազմագոյն ակնեղէններ, երաժշտութիւն, հեռաւոր երկիրներէ եկած տարօրինակ թռչուններ եւ կրակոտ սիրահարի մը գգուանքները։

«Այդ աշտարակին մէջ, Խանը, ամբողջ օրերով կը զուարճանար իր գերուհիին հետ, կը հանգստանար իր աշխատանքներէն ետք, վստահ ըլլալով որ իր որդին Ալհալլահ ռուսական տափաստաններուն մէջ կատարած իր արշաւանքներու ընթացքին որեւէ ստուեր պիտի չբերէր իր թագաւորութեան համբաւին եւ այդ արշաւանքներէն պիտի վերադառնար հարուստ աւարներով, նոր կիներով, նորանոր փառքերով, իր ետեւը թողած սարսափ եւ մոխիր, դիակներ եւ արիւն։

«Անմիջապէս որ ան կը վերադառնար Ռուսերու մօտ կատարուած արշաւանքներէն, իրեն ի պատիւ կը կազմակերպուէին խրախճանքներ որուն ներկայ կ'ըլլային կղզիին բոլոր հպատակները։ Տեղի կ'ունենային խաղեր եւ հանդէսներ, նետահարութեան մրցումներ փորձելու համար բազուկներու ուժը։ Բանտարկեալներու աչքերը այդ նետահարութեանց իբրեւ թիրախ կը ծառայէին։ Յետոյ կը սկսէր գինարբուքը, տօնելու համար քաջութիւնը Ալհալլահի՝ սարսափը թշնամիներուն եւ նեցուկը՝ թագաւորութեան։

«Եւ ծերունի Խանը երջանիկ էր իր զաւկին փառքով։ Քաղցր էր իրեն համար գիտնալ թէ իր մահէն ետք թագաւորութիւնը պիտի անցնէր կորովի ձեռքերու մէջ։

«Իր զաւկին հանդէպ զգացած զօրաւոր սէրը ցոյց տալու համար, Խանը, բոլոր մեծ ու պզտիկ հպատակներու ներկայութեան, խրախճանքի ընթացքին գինիին թասը ձեռքին, ըսաւ.

«— Բարի զաւակ մըն ես, Ալհալլահ, — Փառք Ալլահին եւ թող իր մարգարէին անունը յաւիտեանս փառաւորուի։

«Բոլորը միաձայն փառաբանեցին մարգարէին անունը զօռ ձայնով։

«Խանը շարունակեց.

— «Ալլահը մեծ է։ Ան իմ ողջութեանս վերակենդանացուց իմ երիտասարդութիւնս զաւկիս մէջ, եւ երբ իմ ծերացած աչքերուս համար այլեւս արեւը անտեսանելի ըլլայ եւ երբ որդերը սկսին կրծել իմ սիրտս, այն ատեն պիտի ապրիմ զաւկիս անձին մէջ։

ՄԱՔՍԻՄ ԿՈՐՔԻ

(1 Շար.)

...մարդոց ձեռքով շինուած չէ, ինչպէս կա–
խաղանաւոր պարտէզները, ինչպէս Եփե–
սոսի տաճարը, Աղեքսանդրիոյ փարոսը
կամ Քէոփսի բուրգը :
Այս հրաշալիքը Արարիչին, Մեծ Ար–
ուեստագէտին ստեղծագործութիւնն է :

×

Ջերմանք ընդլեռնեան այս լճին մին–
չեւ ծայրը եռթալ : «Արգիլուած է», բա–
ցատրեց ժամուկավարը :
Ինչո՞ւ «արգիլուած» է : որովհետեւ
ծայրը անծանօթ է : Անծանօթը վտանգ
մը կ'ենթադրէ, եւ անշուշտ խոհեմու–
թիւն չէ վտանգի ենթարկել անոնք, որ
հրաշալիք մը տեսնելու կուգան աշխար–
հի զանազան կողմերէն, բայց, դեռ չտե–
սած, կ'երթան իրենց մեղքը— կամ մեղ–
քերը— քաւելու լճին յատակը :
Ոչ, մենք գործ չունինք յատակին հետ․
ժակերեսը կը բաւէ մեզի :
Ու եա կը դառնանք, առանց ծայրը
տեսնելու : Կը թուի ինծի, թէ ծայրակէ–
տը եւ սկզբնակէտը նոյն բաներն են, նոյն
բաները պէտք է ըլլան :
Բայց դիս կը հետաքրքրէ ակը : Ուր–
կէ՞ կուգան այս ջուրերը․ հեռուէ՞ն, մօ–
տէ՞ն, վերէ՞ն թէ վարէն :
Ջուր հարցումներ, որոնց ոչ ոք կրցաւ
պատասխան մը տալ :
Կ'երթաք լերան մը գագաթը կամ կողե–
րուն վրայ տեղ մը : Ցանկարծ կը տեսնէք
աղբիւր մը, ջուրի ցայտք մը, հաստ կամ
բարակ, առուակ մը, վտակ մը կամ մա–
քուր բարակութեամբ հոսող ջուրի երիզ
մը :
Մի փորձուիք հարցնել․ ուրկէ՞ կու–
գան այդ ջուրերը : Պատասխան տուող
պիտի չըլլայ : Խմեցէք, որքան կրնաք,
եւ անցէք գացէք :
Հետաքրքրականը այն է, որ այս ջու–
րերէն ամէն մէկը յատկութիւն մը ունի․
մէկը լեարդի հիւանդութեան դարման է,
միւսը մարսողութիւնը կը դիւրացնէ, ու–
րիշ մը քար կամ աւազ կը հալեցնէ ձեր
երիկամունքներուն մէջ :
Ծիշդն ըսելով՝ ես այնքան միամիտ
չէի, որ հաւատայի այս հրաշագան բու–
ժումներուն, որոնք կրնային ցամքած
աղբիւրի վերածել Լիբանանի եւ այլ
վայրերու բժիշկներուն... հասոյն աղ–
բիւրները : Բայց չէի համարձակեր իմ
թերահաւատութիւնս խոստովանիլ լի–
բանանցի բարեկամներուս, որոնք կրնա–
յին վիրաւորուիլ՝ իրենց «սուրբ»երուն
չհաւատալու իմ յանդգնութեանս համար :
Ինչու պէտք, թող այնպէս կարծեն, թէ
ես միամիտ մարդ մըն եմ, որ ազգակ–
ցական որեւէ կապ չունի... Թովմաս ա–
ռաքեալին հետ :
... Կէսօրը անցած է հիմա․ սպասելի
է, որ Ցակոր Կիւլոյեան կոկնէ իր ամէն
օրուան յանկերգը,— այսօր միասին պի–
տի ճաշենք : Այո, կ'արժէ այս վայրկ
ու պաղուկ ջուրերուն եղերքը նստիլ,
բարձր լեռներու հովանիին տակ, եւ ճա–
չակել Լիբանանցիներու նախասիրած չիյ
ՃԷօփքէն (Նահապետ Ռուսինեան պիտի
ըսէր՝ անեփ պլլորը...) : Լիբանանի բո–
լոր հրաշագան ջուրերը չկրցան ընտանե–
ցնել զիս այս... պլլորին :
Վարուժանը կը զարմանայ, որ երեսը
անգամ չեմ նայիր իրենց «ազգային կե–
րակուր»ին :
Ինչ որ է, նորէն չխառլինք եւ մեր կե–
րածն ու խմածը պատմելու չելլենք :
Կը դառնամ Բիւզանդ Կոանեանին ու
կ'ըսեմ․— Կեր, Բիւզանդ էֆէնտի :
Բիւզանդ «էֆէնտին» անմիջապէս կը
հասկնայ, թէ ինչի կ'ուզեմ ակնարկել եւ
երկու ձեռքով հաւու գլուխ մը կը քաշէ
առջեւը :
Մնացածը կարեւոր չէ :
Գոհ եւ ուրախ, որ վերջապէս կրցայ
տեսնել աշխարհի ութերորդ հրաշալիքը,
քայլերս կ'ուղղեմ դէպի մեր փոքրիկ
ինքնաշարժը, ուր Վարուժան Պէքքրճեան
մեզի կը սպասէ :
Ժամ մը ետք դարձեալ մենք մեզ կը
գտնենք Պէյրութի նեղ ու մութ փողոց–
ներուն մէջ :
Եթէ չըլլային լեռները, Լիբանան պի–
տի գտնէր ափ մը հող : Ոչ աւելի, ոչ
պակաս :
Բայց մեր Արարատը կը բաւէ մեզի ...

Բ. ԹԱՇԵԱՆ

(3 Շար.)

ԱՐԴԻԱԿԱՆ ԴՐԱՄ-ԲԱՆՏԵՐ

Անոնցմէ մէկը կը գտնուի Ֆրանսայի Թուլուզ շաղաքին մօտերը, գեղեցիկ վայրի մը մէջ : Այս բանտը շինուեցաւ ու–րիշի մը տեղ, որ հոն կը գտնուէր 1864–էն ի վեր : Ունի լողալու աւազան, չարժանկարի սրահ, մասնաւոր բաղնիք եւ ջերմափիւռ (քալորիֆէր) : Այս բան–տը տասը տարիէն աւելի բանտարկու–թեան դատապարտուածներու համար է : Բանտարկեալներուն համար խցիկներ չը–կան, այլ՝ փոքրիկ սենեակներ : Անոնց տրամադրութեան տակ կը գտնուին նաեւ մարզարան մը, մարզադաշտ մը եւ ինք–նաշխ ապարակ մը :

Ասոր նման կան ուրիշ բազմաթիւ ար–դիական բանտեր, ուր բանտարկեալները արքայական կեանք կ'ապրին :

Թամմանիոյ մէջ, օրինակի համար, կայ Հօպարթի դերձաշուք բանտը, որ շինուեցաւ 1300 արտաւար տարածու–թեան վրայ : Այս բանտին բանտարկ–եալները ունին առանձին խցիկ, մահճա–կալ, լուացարան եւ արտաքնոց եւայլն :

Մասաչուսեցի Ուալփոլի տիպար բան–տի շինութիւնը արժեց ութուկէս միլիոն տոլար : Այս բանտին մէջ բանտարկեալ–ները ունին ամէն հանգստաւէտութիւն եւ ազատութիւն : Սակայն եւ այնպէս գոհ չեն եւ աւելին կ'ուզեն : Վերջերս տնօ–րէնութեան յուշագիր մը յանձնելով 22 պահանջներ ներկայացուցին : Ի միջի այ–լոց կը պահանջէին չմշկելու համար, (փաթինաժ) սառոյցէ դաշտ մը, լողալու աւազան մը, սուրճի համար ելեկտրական սրճեփ եւն. : Նմանապէս կը պահանջէին որ, ճաշարանի սպասեակները ձերմակ ձեռնոց գործածեն :

Այս պահանջները չափազանցութիւն նկատուեցան եւ մերժուեցան :

Անգլիական կառավարութիւնը ծրա–գրած է տասներկու միլիոն ոսկի տրամա–դրել եւ երեսուն նոր բանտեր շինել : Նոր վերջացաւ Հօքլէյի կանանց բանտի շի–նութիւնը : Այս բանտին մէջ պատերը ներկուած են վառ գոյներով : Պատու–հանները երկաթէ ձողեր չունին, այլ՝ գեղեցիկ զարդեր :

Քանի մը ամիսէն պատրաստ պիտի ըլ–լայ Գլուսեսթըրի բանտը, որուն չուրջ բանտարկեալներու փախուստը արգիլե–լու համար բարձր պատեր պիտի չըլլան–ուին, այլ պիտի հաստատուի պատկե–րափիւռի գործիք մը, ուրկէ պահակ–ները պիտի հետեւին բանտարկեալներու բոլոր շարժումներուն, պատրաստ՝ որեւէ պահու միջամտելու : Այսպէսով պատին համար ծախսուելիք 35 հազար ոսկին պիտի խնայուի եւ միեւնոյն ատեն բան–տարկեալներու բարոյական կորովը պի–տի բարձրանայ :

Անգլիական բանտերէն շատեր ներկա–յիս արդէն ունին գրադարաններ եւ թեր–թերու ընթերցասրահներ : Բանտարկեալ–ները կրնան մասնակցիլ գրական եւ ուրիշ մրցումներու եւ եթէ բաժակ կամ մետալ մը շահին՝ կրնան զայն իրենց խցիկին մէջ պահել :

Օքլահոմայի (Ամերիկա) Մաք Ալես–թըր բանտին մէջ, բանտարկեալներու մեծագոյն հաճոյքը վայրի ձիերը եւ ցու–լերը կրթելն է :

Ալքաթրազի հռչակաւոր բանտերու բանտարկեալները, այսպիսի զբօսանք–ներ երազել իսկ չեն կրնար : Անոնց ար–տօնուած միակ զբաղումը հիւսքն է : Սա–կայն, որպէսզի հիւսքի ձողերը ուրիշ նպատակի համար չգործածեն, զանոնք շինած են դիւրաբեկ կերպընկալ նիւթէ :

Ուրիշ երկիրներու, ինչպէս Զուիցե–րիոյ եւ Շուէտի մէջ, բանտարկեալները շատ մը ազատութիւններ կը վայելեն : Առաւօտուն կ'ելլեն եւ գաշտային աշխա–տանքի կ'երթան եւ իրիկունը բանտ կը վերադառնան : Շատ անգամ, արտօնու–թիւն կ'առնեն եւ մէկ քանի օրուան հա–մար տուն կը դառնան :

Այսօր, բազմաթիւ բանտերու մէջ ար–հեստանոցներ կան, ուր բանտարկեալնե–րը զանազան արհեստներ կը սորվին, բանտէն արձակուելէ վերջ պատուաւոր աշխատանքով իրենց ապրուստը ապահո–վելու համար :

Քանատայի Օնթարիօ քաղաքի բանտի ընակիչները իրենց բախտէն այնքան գոհ են որ, վերջերս, երկու հոգի, փախուստ տալէ քանի մը օր վերջ զղջացած եւ ետ դարձած են ինքնաբերաբար :

Թարգմ. Վէն

ՀՈՒՆԳԱՐ ՀԱՅԱԳԷՏ Է. ՕԹՕ ՇՈՒՑ

Պուքրէշի «Նոր Կեանք» չաբաթաթեր–թի խմբագրութիւնը տեսակցութիւն մը ունեցած է հունգար հայագէտ Տոքթ. Էտմոնտ Օթօ Շուցի հետ, Հունգարիոյ մէջ կատարուող հայագիտական աշխա–տանքներուն մասին, որուն չուրջ՝ հե–տեւեալը յայտարարած է օտար հայա–գէտը․— «Մեր լեզուաբանները եւ պատմաբանները յատուկ ուշադրութիւն կ'ընծայեն արեւելագիտութեան բնագա–ւառին մէջ կատարուող հետազօտութիւն–ներուն, հետեւաբար նաեւ հայագիտու–թեան : Ծիգ կը թափենք երիտասարդու–թեան շարքերէն հայագէտներ կազմելու ուղղութեամբ : Իբրեւ օրինակ կրնամ յի–շել երիտասարդ հետազօտող Փաուլ Սո–լիմոշը, որ ներկայիս ուսումնասիրու–թիւններ կ'ընէ Երեւանի մէջ եւ շուտով իր աւարտաճառը պիտի տայ՝ «Հռոմա–յեցիներու եւ Հայերու միջեւ տեղի ու–նեցած պատերազմներու դարաշրջանը» նիւթով դէպքերուն վրայ : Փեչտայի համալսարանին մէջ կը դասաւանդեմ հայկական բանասիրութեան մասնագի–տացման դասընթացքներ, որոնք նպա–տակ ունին պատրաստելու հայագիտու–թեան ապագայ որակեալ տարրեր :

Հայագիտութեան բնագաւառին մէջ իմ հետազօտութիւններս գլխաւորաբար կը կեդրոնանան հայ–գիփչակ հարցերուն վրայ : Հրատարակած եմ նաեւ ուսում–նասիրութիւններ, որոնք կապ ունին հայ մշակոյթի պատմութեան ինչպէս նաեւ այն պատմական ու լեզուական կապե–րուն հետ, որոնք գոյութիւն ունին հայ եւ հունգար ազգերուն միջեւ :

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԷՋՄԻԱԾԻՆ պաշտօնական ամսագիր Հայրապետական Աթոռոյ Ս. Էջմիածնի : Զ. եւ Է. թիւերը, Յունիս եւ Յուլիս 1962 :

ԱՆԴԱՍՏԱՆ Գրականութեան եւ Ար–ուեստի թիւ 13 : Խմբագիր Բիւզանդ Թօ–փալեան : Ծոխ բովանդակութեամբ, պատկերազարդ : Շքեղ տպագրութիւն : 12 Ն. Ֆ. : Դիմել 46 Րիւ Ռիշէ, Փարիզ :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (141)

ԱԽԱՉԱԿԱՊԵՏԸ

ԳՐԵՑ՝
ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍ ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ

— Դուն, իմ սիրելի Մահմուտ ա–ղա, դուն գիշերով այսքան տեղ եկար որ Թաղաւորիդ ու քու բանակդ կատա–րութեանդ ծառայութիւն մը մատու–ցանելու բախտը ունենայիր, անանկ չէ՞, եւ մանաւանդ հինգ հարիւր ոսկիներու պարգեւ մը՝ որուն կէսը կը պատկանի ինծի :

Ճիտակը՝ խիստ համեղ կերակուր մը պիտի ըլլար :

Օ, սանկ կենդանի բռնէիր սպած Խան Ճալլատ, ձեռքերը կապէիր ետին ու առ–ջեւդ ձգելով անոր ըսէիր :

«Հըմ... քալէ նայիմ, քեզի պէս խըճ–ղըր կեավուր...» : Ինչ յաղթական փառք՝ երբ մտնէիր քաղաք : Մատով ցոյց պիտի տային քեզ : Էյ, հիմա՞, տխուր երազ մը եղաւ : Նայինք սա Խան Ճալլատը ի՞նչ կը մտածէ, նայինք անոր փառքը ի՞նչ է : Նայինք այդ քու լրտես կարծած հայ քա–հանադ ով է եղեր : Բաց ուրեմն աչքերդ եւ տես, ահա Խան Ճալլատն եմ եւ դուն՝ քու մարդիկներովդ՝ իմ գերիս էք : Դուք իմ գլուխս առնելու եկաք, անանկ չէ՞, բայց փորձը չէք տեսած : Կեցէք ես փոր–ձը կատարեմ որ ուրիշ անգամ գիտնաք թէ մարդու մը գլուխը առնելը ի՞նչ կեր–պով կ'ըլլայ : Դուն մէկ կողմը քաշուէ :

Մահմուտ աղա շրջապատէն դուրս ե–լաւ թէ չէ, յանկարծ հրացանները որո–տացին ու տասներկու գլխակ փռեցին գե–տին :

Մահմուտ աղա չէր կրնար ոտքի կե–նալ, բոլոր մարմնով կը դողար :

— Տղերք, կտրեցէք այդ վատերէն մէ–կուն գլուխը եւ հոս բերէք, հրամայեց Ախաչակապետը :

Իսկոյն Քօլ Ազատին գլուխը կտրուե–ցաւ ու արիւնաթաթախ՝ Ախաչակապետին բերուեցաւ :

— Նայէ, Մահմուտ, ահա այս է մարդկային գլուխը, չէշտեց Ախաչակա–պետը : Ի՞նչպէս է, սիրտդ կը տանի՞ զայն տեսնելդ :

Մահմուտ աղա պապանձած էր :

— Գիտեմ, Մահմուտ, գիտեմ թէ մէ–կէն ի մէկ պապանձեցար, յարեց Ախա–չակապետը, դուք չէք ցաւիր երբ ձեզ մէկը մեռնելու ըլլայ, պէտք է որ դանա–կը կուրծքիդ մօտենայ :

Ու այս ըսելով նշան մը ըրաւ խումբին որ մէկ կողմը քաշկռտեն զինքը :

Քաջասիրտ տղերքը քիչ մը հեռացու–ցին ու թաւալգլոր փռեցին Մահմուտ ա–ղան գետնին վրայ :

— Քեզի վատ, դնա հիմա մեծաւորիդ քով ու անոր զանգատ ըրէ կեավուրնե–րու մասին, խնդաց Ախաչակապետը : Քու թագաւորդ փուճ տեղ կ'աշխատի, մենք անոր քունը պիտի խռովենք ամէն ատեն :

Կամաց կամաց լոյսը բացուելու վրայ էր : Ախաչակապետը թողուց Արձակու–լճին շրջակաները, բարձրացաւ անտա–ռոտ լեռներու մէջ եւ աւելի յարմար ու ապահով վայր մը գտաւ :

Գեղեցիկ ու հեշտալի օր մը անցուցին այդ ապաստանարանին մէջ : Հոն վիթ–խարի ապառաժներ կային, ծառերով ծածկուած : Այդ ապառաժներուն ներքեւ սարահարթի մը պէս կանաչաւէտ գետին մը կը գտնուէր, որուն վրայ խումբը նս–տեցաւ ու ճաշեց : Յետոյ երկու պահակ–ներ կարգուեցան լերան բոլորտիքը հս–կելու համար, իսկ միւսները քնացան : Պահակները միշտ կարգով կը փոխուէին :

Կէսօրուան ժամ մը մնացած՝ պահակ–ները կը նշմարեն լերան ստորոտը չորս Քիւրտեր ու մանկամարդ աղջիկ մը : Քիւրտերէն մին փաթթոցաւոր չէյխ մըն էր, իսկ միւսները զինուցիի տարազով էին : Առանց խումբին իմացնելու կամաց մը վար կ'իջնեն ու կը մօտենան Քիւրտե–րու կեցած ապառաժին : Որոշապէս կը հասկնան թէ մանկամարդ աղջիկը Հայու–հի մըն էր, զոր բռնութեամբ քրտացնե–լու կը տանէին :

Ուստի երկու պահակները կը վերադառ–նան ու եղելութիւնը կը հասկցնեն Ախա–չակապետին : Քաջասիրտ մարդը՝ հետը առած երեք հոգի՝ կը փութայ պահակնե–րուն ցոյց տուած ապառաժին կողմը :

Արդարեւ, այդ պահուն չէյխը դէմը առած էր մանկամարդ աղջիկը եւ անոր կ'ըսէր․ «Եթէ կամքս չկատարես, այս ապառաժներուն մէջ գլուխդ կը կտրեմ ու այնպէս կ'երթամ : Շուտով առջեւս ինկիր նայիմ, կեավուր... Սանկ, ձայն մի հաներ...» :

Ու չէյխը մեքենաբար ոտքի ելլելով բռնեց խեղճ զերուհիին թեւէն ու դէպի ապառաժին միւս կողմը յառաջացաւ :

Այս բոլորը դիտեց Ախաչակապետը : Բարկութենէն կրակ կտրած՝ իսկոյն վար իջաւ կեցած տեղէն ու յարձակեցաւ չէյ–խին վրայ : Տղերքը հրացանի բռնեցին մնացեալ Քիւրտերը եւ իրարու ետեւէ ձգեցին քարերուն մէջ :

Մանկամարդ աղջիկը լեղուն կապուած վիճակի մէջ չկրցաւ ճիչ մը հանել, երբ Ախաչակապետը դաշոյնի հարուածներուն տակ տապալեց անբարոյական չէյխը :

Ամէն բան կատարուեցաւ :

(Շար.)

ՊԱՐՍԿԱՀԱՅ ԱՂԷՏԵԱԼՆԵՐՈՒ Ի ՆՊԱՍՏ

	Ն. Ֆ.
Տիկին Ե. Օհաննեան	100
Պ. Ս. Գոնխալեան	100
Պ. Հխայեան	50
Տոքթ. Տէր – Դաւթեան	50
Պ. Լ. Շահզատէեան	20
Տիկին Լաւինէսթ (Փօ)	20
Պ. Վ. Մ.	10

ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Թիւրիմացութեանց եւ յապաղումներու տեղի չտալու համար եւ կազմակերպու – թեանց ու Յառաջի վարչութեանց փոխադարձ համաձայնութեամբ, Յառաջի մէջ կը յայտարարուին այն նուէրները որոնք կը վճարուին թերթին վարչութեան, փոխանցման համար: Ուղղակի կազմակեր – պութեանց վճարուած գումարները կը յայտարարուին միայն կազմակերպու – թեանց կողմէ (եւ ոչ անձնապէս նուիրատուին կողմէ):

Կը խնդրենք որ նուիրատու անհատները կամ մարմինները նկատի առնեն այս պարագան:

Շնորհակալութեամբ
«ՅԱՌԱՋ»Ի ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոնի Եկեղեց. Տիկն. Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացաւ հետեւեալ նուիրատուութիւնները ի նպաստ Լիոնի եկեղեցւոյ շինութեան.—

Տէր եւ Տիկին Գարաքիլահեան իրենց զաւկին յաջողութեան համար 300 Ն. Ֆ., Տէր եւ Տիկին Քէմիկեան իրենց հօր մահուան քառասունքին առթիւ 30, Տիկ. Սէթեան 10 Ն. Ֆ.:

Աղք. Տիկն. Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացաւ Տիկին Այվազեանէ իր եղբօր մահուան քառասունքին առթիւ քսան Ն. Ֆ.:

×

Փարզի եկեղեցւոյ դիւանը շնորհակա – լութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները իր կրթական ձեռնարկ – ներուն համար: Պ. Վահրամ Մոսթիչեանէ տասը Ն. Ֆ., ողբացեալ Խորէն Մարտիկեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղ – կեպսակի:

ՊԱՏԱՐԱԳ

Այս Կիրակի Վարագայ Ս. Խաչի տօնին առթիւ, պիտի մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ: Կը պատարագէ Տէր Ե – սայի քհնյ. Ալթունեան, կը քարոզէ Տաթեւ վրդ. Սարգիսեան:

Կը հրաւիրու հայ հասարակութիւնը:

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ ՀՐԱՒԷՐ

Ֆր. Բանակի Հայ Կամաւորներու եւ Ռազմիկներու Բարեկ. Միութեան բոլոր անդամները կը հրաւիրուին ընդհ. ժո – ղովի այս Կիրակի, Պառ տիւ Կլոպի մէջ, Պուլվ. տ'Աթէն, ՄԱՐՍԷՅԼ:

Օրակարգի գլխաւոր նիւթն է՝ Արաբայի ճակատամարտին 44րդ տարեդարձն ու փառատօնի հանդիսութիւններ:

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Վիէնի Հայ Ազգ. Միութեան վարչու – թիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Վիէնի բոլոր ազգայինները, այս Կիրակի կէս – օրէ ետք ժամը 3ին, «Սէրքլը Կաթոլիկ»ի սրահը: Օրակարգ.— Ա) Նիւթական եւ բարոյական զեկուցում: Բ) Նոր վարչու – թեան ընտրութիւն եւ յարակից հարցեր: Կը խնդրուի բոոր ազգայիններէն ան – պայման ներկայ ըլլալ այս ժողովին:

ԱՇԽԱՏԱՒՈՐ ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Ազք. Ընկերակցութիւնը Մոնմորանսիի իր ծերանոցին համար կը փնտռէ.—

Ա) Խոհարար մը:

Բ) Օգնական խոհարար մը:

Գ) Պնակ լուացող մը:

Անհրաժեշտ է աշխատանքի իրաւունք ունենալ:

Պայմաններուն տեղեկանալու համար դիմել Ազքատախնամի գրասենեակը՝ 32 Րիւ տը Թրէվիզ, Փարիզ:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանը պէտք ունի 25 – 40 տարեկան օրիորդի մը կամ տիկինի մը, որ ծանօթ ըլլայ հայերէն եւ ֆրանսերէն լեզուներուն:

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Հ. Յ. Դ.

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. «Զաւարեան» կոմի – տէի ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 20·30–ին, «Խրիմեան» սրահին մէջ:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր Ենթակոմիտէի ընդհ. անդամական ժո – ղովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ԹՈՄՈՆԻ Հ. Յ. Դ. «Զաւարեան» են – թակոմիտէի վարչութիւնը ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկեր – ները, այս Երկուշաբթի, ժամը 21ին, սովորական վայրին մէջ: Օրակարգ.— Ընդհ. զեկուցում, հաշուետուութիւն եւ նոր դիւանի ընտրութիւն: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սե – բաստիի Ալֆորվիլի «Դ. Վարուժան» խումբին կողմէ:

Այս Կիրակի, ժամը 16էն մինչեւ 23 Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Րիւ Պլէօ

ՊԱՌ ՊՈՒՖԷ

Հայկական գեղարուեստական բաժին

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

Ֆիլօթեքնիք Ընկերակցութեան գիշե – րային հայերէնի դասընթացքը կը վեր – սկսի Հոկտեմբերի առաջին (1 Հոկտ.) Երկուշաբթին ժամը 19ին: Լիսէ Քոն – տորսէ:

Փափաքելի է որ աշակերտութիւնը նոյն օրը փութայ արձանագրուիլ, դիւ – րացնելու համար դասարաններու կազ – մութիւնը: Ուսուցչուհին է՝ ՏԻԿԻՆ ԱՏ. ՁԻԹՈՒՆԻ:

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Ֆ. Կ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի հայերէնի դասընթացքը կը վերաբացուի Հոկտեմբերի առաջին Հինգշաբթին (Հոկտեմբեր 4):

Կը խնդրուի ծնողքներէն որ իրենց զաւակները արձանագրեն նոյն օրը, դիւրացնելու համար դասարաններու կազմու – թիւնը:

×

Ֆ. Կապ. Խաչի Մարսէյլ քաղաքի մասնաճիւղին վարժարանը կը վերաբացուի Հոկտեմբեր 4ին:

Արձանագրութիւնները ամէն Հինգշաբթի կէսօրէ ետք ժամը 4–6, Ահարոնեան Ակումբին մէջ:

×

ՀԱՅԿԱԶԵԱՆ վարժարանի վերաբացումը Հինգշաբթի՝ 4 Հոկտեմբեր, ժամը 14ին, Ազգ. Տան մէջ (32, Րիւ տը Թրէ – վիզ:

Արձանագրութիւնները տեղւոյն վրայ:

×

Ֆ. Կ. Խաչի Կրընոպլի կիրակնօրեայ դասընթացքի արձանագրութիւնը այս Կիրակի առաւօտեան ժամը 9–11, դպրոցի սրահին մէջ:

Կը խնդրուի Կրընոպլի եւ շրջակայքի բոլոր ծնողքներէն անխտիր արձանագրել իրենց զաւակները: Դասաւանդութիւնը ձրի է: Ուսուցիչ Պ. Ե. Մարաշլեան:

×

Ֆ. Կ. Խաչի Վիէնի մասնաճիւղի երեք թաղամասերու հայերէնի դասընթացքները կը վերսկսին Հոկտեմբեր 2, 3 եւ 4ին, ուսուցչութեամբ Պ. Կ. Տէրմոյեանի:

Երեք թաղամասերու յարգելի ծնողք – ներէն կը խնդրուի փութով արձանագրել տալ իրենց զաւակները վերոյիշեալ դա – սընթացքներուն:

FOURRURES
Roger YOPIAN
PRIX INTERESSANTS
NEUF et REPARATION
84, Boulevard de Stalingrad, 84
— CHOISY-LE-ROI (Seine) —
Autobus : de la Porte de Choisy, descendre 3 Communes ou Rue du Docteur-Roux.

ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ԱՒԱՆԴԱԿԱՆ ՄԱՏԱՂՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆԸ

Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ Եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը կը ծանուցանէ թէ եկեղեցւոյ տօնախմբութեան աւանդական մատաղօրհնութիւնը տեղի կ'ունենայ Կիրակի Սեպտեմբեր 30ին:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ ՆԵՐՍԷՀ ՎՐԴ. ՓԱՊՈՒՃԵԱՆ:

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 28ԻՆ — ԺԱՄԸ 16էՆ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ

GEORGE V, 31 Ave. George V, PARIS

Եղանակին առաջին պարահանդէսը — Մանրամասնութիւնները յետագային

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ն. Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

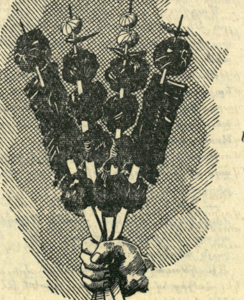
Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան:

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS - 6e — Chèque Postal : 1278-35

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ, Ս. Վրացեան, Բ. տպ. Պէյրութ, լաթակազմ, պատկերազարդ, 684 էջ — 45 Ն. Ֆ.
ԳԻՐՔ ՃԱՆԱՊԱՐՀԻ, Եղիշէ Չարենց, Պէյրութ, 317 էջ — 7·50 Ն. Ֆ.
ՄԱՀԵՐԳ, ձայնագրեալ, բէմանչիստ Ռուբէն, Պէյրութ — 5 Ն. Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆԷ ՀԱՅԵՐԷՆ, Հ. Ե. Տէր Ղազարեան, Պէյրութ — 20 Ն. Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ ՀԱՅԵՐԷՆ, Մեսրոպ Նուպարեան, Պէյրութ — 40 Ն. Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅԵՐԷՆԷ ԳԱՂՂԻԵՐԷՆ, Հ. Գ. Պայեան, Վենետիկ — 40 Ն. Ֆ.
ԱՌՁԵՌՆ ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅ. ԳԱՂՂ. Հ. Դ. Ստեփանեան, Վենետիկ — 9 Ն. Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ, Ս. Գարամաճեան, Պէյրութ — 40 Ն. Ֆ.
ԱՆԳԼԵՐԷՆԷ ՀԱՅԵՐԷՆ ԲԱՌԱՐԱՆ, Յ. Յ. Զադմաճեան, Պէյրութ — 40 Ն. Ֆ.
ԿԵԱՆՔԻ ՑՈՐՁԱՆՈՒՏԻՆ ՄԷՋ, Կ. Սասունի, Պէյրութ — 10 Ն. Ֆ.
ՋՐՈՅՑ, Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ, Ա. հատոր 3·50 Ն. Ֆ. Բ. հատոր 5 Ն. Ֆ.

Առաքման ծախքը գնողին վրայ
ԳՐԱՏՈՒՆՍ ԿԵԴՐՈՆԱՏԵՂԻՆ Է
ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ՁԱՅՆԱԳՐԵԱԼ ԲՈԼՈՐ ԵՐԿԵՐՈՒՆ
ՃՈԽ ՄԹԵՐՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԵՒ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԵԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆՑ

ՃԱՇԱՐԱՆ
ԵԱՐ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԹԵՒԱՆԵԱՆ
Եւրոպական, հայկական եւ կովկասեան ընտիր ճաշեր:
Առաջնակարգ կովկասեան խորովածներ:
ՀԱՃԵԼԻ ՄԹՆՈԼՈՐՏ
AU CŒUR MÊME DES CHAMPS-ÉLYSÉES
4, RUE ROBERT-ESTIENNE
(coin Rue Marbeuf) PARIS-8e
Téléph. : BAL. 31-21 et 30-84
Métro : F. D. Roosevelt

ՅԱՌԱՋ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

Օ Ր Ա Թ Ե Ր Թ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը 0·25 Ն. Ֆ.

ԿԻՐԱԿԻ 30 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

DIMANCHE 30 SEPTEMBRE 1962

38ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9418 38e ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 18ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5319

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

Ի՞ՆՉՊԷՍ ԴԻՏԵԼ ՀԱՅ ԿԵԱՆՔԸ

Ի՞նչ ոգիով դիտել հայ կեանքը, առհասարակ, ինչպէս տեսնել. յոռետեսութեա՞մբ թէ լաւատես ոգիով։

Իր երկու հատուածներով, հայրենի թէ արտասահմանի Հայութիւնը, թէեւ տարբեր վարչակարգերու տակ, սակայն ընդհանրական պատկեր մը կը ներկայացնէ։

Հայրենիքի Հայութիւնը, թէեւ հայրենի հողի վրայ եւ աւելի մօտ ազգային աւանդութիւններու, սակայն զուրկ է ազատ իշխանութենէ։ Կաշկանդուած է իր կեանքի բոլոր երեսներուն վրայ, ազգային, կրօնական ու որոշ մշակութային։ Տնտեսական դժուարութիւններու մատնուած է, որչափ ալ արտասահմանի այցելուներէն կարգ մը դիմակաւորներ, հայրենասիրութիւն նկատեն իրականութեան խեղաթիւրումը։

Միւս կողմէ, արտասահմանի Հայութիւնը, թէեւ ազատութեան մէջ, սակայն հեռու է հայրենի հողին կենսական պաշտպանութենէն եւ վտանգուած՝ բազմազան արտաքին ազդեցութիւններով։

Այս պայմաններուն մէջ, ինչպէս դիտենք հայ կեանքը։ Շատեր, յոռետես են եւ շատ հասկնալի պատճառներով, մութ կը տեսնեն ապագան, առնուազն՝ մշուշոտ։ Կան ուրիշներ, որոնք աւելի լաւատես են, յուսալով թէ ամէն բան պիտի բարելաւուի եւ կրնայ հայ ժողովուրդը լաւ, պայծառ ապագայ ունենալ։

Այս վերջիններէն շատերը կը հաւատան, թէ փրկուած է հայրենիքի Հայութիւնը, քանի որ հետզհետէ կը բարգաւաճի երկիրը, կը ծաղկի մշակոյթը, երգն ու պարը, եւ քանի որ Էջմիածինը կը մնայ եւ, հակառակ բազմաթիւ եկեղեցիներու աւերակներուն, Էջմիածնի մէջ կը շարունակուին պատարագն ու արարողութիւնները, կը վերակազմուին թեմերը, հոգեւոր ճեմարան հաստատուած է եւ Ս. Մեսրոպի 1600ամեակը կը տօնուի։

Ասոնց կարգին, կան մարդիկ ալ, որոնք կ'ոգեւորուին այս բոլոր երեւոյթներով եւ շատ քիչ կը հետաքրքրուին քաղաքական կեանքով, ամէն բան վերագրելով նոյնիսկ համայնավար իշխանութեան, որուն օրով նոր Ոսկեդար մը կը կերտուի եղեր, Երեւանը կը դառնայ եղեր նոր Աթէնք մը, կամ, ըստ մունետիկ դարձած փրոֆէսէօրի մըն ալ, ամբողջ ժողովուրդը հայերէն կը խօսի եղեր, հակառակ անկողմնակալ, պարկեշտ ու ձեռնհաս մարդոց այն վկայութեան, թէ Երեւանի բնակչութեան մէկ կարեւոր մասը, մասնաւորաբար պետական եւ ուսեալ մասը, ռուսերէն կը խօսի, առնուազն երեսուն առ հարիւր համեմատութեամբ։

Առհասարակ, արտասահմանի, ըՍփիւռքի Հայութիւնը կը նկատուի «դատապարտուած», թէ, հայրենի իշխանութիւններուն եւ թէ այսպէս կոչուած «Հայաստանասէր» տարրերուն կողմէ, որոնք սակայն, ամրօրէն հաստատուած կը մնան արտասահմանի մայթերուն։

Այս կերպով, արտասահմանի Հայութիւնը կը նկատուի Հայութեան ծառին բունէն կտրուած ճիւղ մը, որ շատ չանցած պիտի չորնայ։

Այս մարդոց համար, ոչ Սփիւռքի ազատ գործունէութիւնը կարեւորութիւն ունի, ոչ ալ ազգային ու մշակութային նուաճումները։ Գրադարաններու, գիտնականներու եւ արուեստագէտներու շարքեր ունինք, սակայն այս բոլորը չունին նշանակութիւն։

Ազգային ազատ հաստատութիւններ ունինք, կրթական, եկեղեցական, մշակութային։ Ասոնք մեծ բան մը չեն արժեր։ Ունինք դարաւոր պատրիարքական աթոռներ եւ կաթողիկոսութիւն, որոնք փառաւոր պատմութիւն ունին եւ պաշտպան կը կենան ազգային աւանդութիւններուն։ Աւազի վրայ հաստատուած կը նկատուին անոնք, հետեւաբար, կեանքով ու գոյութեամբ կարճատեւ։

Շատ ունինք այսպէս մտածողներ, որոնք յոռետես աչքով կը դիտեն արտասահմանի հայ կեանքը, անտեսելով նոյնիսկ Հայութեան քաղաքական դատը։

Պարզ է, սակայն, որ կը սխալին երկու կողմերն ալ. թէ՛ լաւատեսները եւ թէ յոռետեսները, մանաւանդ։

Ժողովուրդի մը կեանքը չի կրնար կախուիլ առօրեայ կացութեան մը ու առօրեայ քաղաքական պայմաններուն, որոնք կրնան փոխուիլ յաճախ։

Հայ կեանքը եղած է միշտ դժուարին պայմաններով շրջապատուած, սակայն մեր ժողովուրդը իր աշխատանքով, ստեղծագործական թափով եւ խոր հաւատքով, պահած է իր գոյութիւնը։ Պայքարած է դժուարութիւններուն հանդէպ, ոչ յոռետեսութեամբ, ոչ ալ ցնորական լաւատեսութեամբ։ Գաղափարապաշտ է Հայը, հաւատացեալ ու տեսիլքներու հետեւող, սակայն նաեւ իրատես։ Կ'ըմբռնէ տիրող կացութիւնը եւ շրջապատը եւ, իբրեւ գործնական միտք, կը կազմակերպէ իր կեանքը։

Մենք, ժառանգորդները հազարամեակներ ապրող Հայութեան, ուրիշ կերպ չենք կրնար ընել. պէտք չէ ընենք։

Տեսնել պիտի գիտնանք իրականութիւնը։ Հայրենիքի մէջ ըլլայ, թէ արտասահմանի մէջ, մեր լաւագոյնը պիտի ընենք, պահելու համար մեր ազգային ոգին, ազգային աւանդութիւնները եւ հաւատարմութիւնը՝ մեր դատին հանդէպ։

Առանց բերանաբաց հիացումի եւ խեղաթիւրուած փաստարկութիւններու, հեռուէն, պիտի դիտենք մեր Հայրենի կեանքը, պահելով միշտ մեր արթուն եւ արժանավայել կեցուածքը, ճերմակին ճերմակ եւ սեւին սեւ ըսելով, ինչպէս կ'ըսէ ժողովրդական ասացուածքը։ Գոհունակութեամբ արձանագրենք հայրենի ժողովուրդին կեանքն ու յաջողութիւնները, առանց սակայն մոռնալու վարչակարգի բռնութիւնները ու չարիքները։

Արտասահմանի մէջ, կոչուած ենք ըլլալու աւելի իրատես, պահելով մեր ազգային ոգին, հաւատքը՝ մեր ապագայի նկատմամբ, հետապնդելով մեր արդար դատը, որ դատն է ոչ միայն Սփիւռքի Հայութեան, այլեւ բովանդակ Հայութեան։

Ազատութիւնը զոր կը վայելենք, թող խթան մը, թանկագին առիթ մը ըլլայ մեր ազգային կեանքին ու մշակութային զարգացման համար, առանց ցնորքներու ետեւ ըլլալու, առանց սակայն ստորագնահատելու մեր արժէքները եւ առանց մութ ու յոռետես տեսութիւններու, վաղուան մասին։

Էականը՝ պահպանումն է մեր ժողովուրդին՝ անաղարտ հոգիով ու ձգտումներով։ Իրատես կեցուածքը՝ օրուան դժուարութիւններուն հանդէպ։

Այս կերպով միայն կրնանք շարունակել Հայոց պատմութիւնը, որ միշտ ալեկոծ եղած է։

«ՀԱՅՐԵՆԻՔ»

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԵՄԷՆԷՆ... ՔԻՒՐՏԻՍՏԱՆ

ՔԻՒՐՏԵՐԸ ՄԻՇՏ ԻՆՔՆԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆ Կ'ՈՒԶԵՆ ԻՐԱՔԻ ՄԷՋ

Պատր իմամը զոհ գնաց իր իսկ պատրաստած բանակին։ Եւ այսօր իր գահը նստած է հօրեղբայրը՝ Սէյֆ էլ Իսլամ էլ Հասան։ Անմիջապէս Եմէն վերադառնալով Նիւ Եորքէն ուր իր երկրին մնայուն պատուիրակն էր, էլ Հասան ինքզինքը իմամ հռչակեց եւ դաշնակցային Գերմանիոյ Եմէնեան ներկայացուցչութեան համաձայն, որ լուրը հաղորդած է, ճզմեց նաեւ ապստամբական շարժումը։ Միշտ ըստ նոյն աղբիւրին, ժողովուրդին ըրած ընդունելութիւնը ցոյց կուտայ որ ըմբոստները գիտակից էին իրենց ձախողութեան, թէեւ այս վերջիններն ալ իրենց կարգին կը պնդեն թէ ժողովուրդը իրենց հետ է։ Ամէն պարագայի մէջ տարակոյս չկայ թէ ձայնասփիւռը իրենց ձեռքն է։ Իշխանութիւնը ձեռք առնելէ ետք ուղերձ մը ղրկած են նախագահ Նասըրի զոր «Համարաբականութեան Պետ» կ'որակեն եւ դիմում կ'ընեն որ իրենց վարչաձեւը ճանչցուի։ Նման դիմումի մը դէմ էր երիտասարդ իմամը որ ութ օր միայն իշխանապետ եղաւ եւ «ոչ» ըսելով մեռաւ խորհրդային այն հրասայլերուն տակ, զորս ինքը անձամբ ապսպրած էր հակառակ իր հօրը ընդդիմութեան։

Յեղափոխական կոմիտէին յայտարարութիւնը կ'ըսէ թէ բոլոր իմամները ժողովուրդը զրկած են իրենց ունեցածէն եւ քաղաքացիական իրաւունքներէն, զոհացում տալու համար իրենց ընչաքաղցութեան եւ իրենց ընտանիքին անդամներուն, ժողովուրդին համար միայն թշուառութիւն, սով եւ հիւանդութիւն կար»։

Այս յայտարարութեան մէջ ըսին նաեւ թէ իմամը զիրենք զրկած էր իրենց զինուորական պատիւէն։

ԻՐԱՔԻ ՔԻՒՐՏԵՐԸ

Անգամ մը եւս, Քիւրտերը ճշդեցին իրենց պահանջները։ Քիւրտիստանի ժողովրդավար կուսակցութեան պաշտօնաթերթին մէկ գաղտնի թիւը՝ Խապաթ գեկոյց մը կը հրատարակէ Զօր. Պարզանիէ որ կ'ըսէ.— «Կ'ուզենք իրաքեան Քիւրտիստանի ինքնավարութիւնը ձեռք ձգել հանրապետութեան շրջանակին մէջ եւ ոչ Իրաքէն բաժանում»։

Քոմպա որ միշտ չռայլ է քրտական լուրերով, կ'աւելցնէ թէ ի մօտոյ Քասըմ պիտի ստիպուի հրաժարիլ սխալ լուրեր տալէ, պնդելով թէ «քրտական յեղափոխութիւնը ճզմուած է» եւ ստիպուած է նահանջել։

Զինուորական գետնի վրայ, կը հաստատուի թէ Իրաքի զօրքը փայլուն կացութեան մէջ չէ։ Իրաքեան զօրաբաժին մը պաշարուած կը մնայ Ռանիահի եւ Խալաքանի շրջանին մէջ։ Հալէպճէ քաղաքին գանձապահը քրտական ուժերուն միացած է եւ 55 միլիոն հին ֆրանքի գումար մը տուած է։

Ղարատախի ամբողջ շրջանը բացի նոյն անունը կրող քաղաքէն, Պարզանիի բանակին ձեռքն է։ Վերջապէս Սեպտ. 19-ին իրաքեան բանակի գունդ մը յանձնըւած է զէնքով եւ զինամթերքով։

Զինուորական գետնի վրայ իրաքեան զօրքը անկարող է այլեւս։ Պաղտատի օդանաւերը սակայն հիւսիսային Իրաքի շրջաններ ռմբակոծած են, գիւղեր եւ գիւղաքաղաքներ հիմնայատակ ընելով։ Ինչպէս ծանօթ է եւ գրած էինք Քասըմ մերժած է որ միջազգային Կարմիր Խաչը օգնութեան փութայ։

ԿԻԼԻԿԻՈՅ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ՎԱՏԻԿԱՆԻ ՏԻԵԶԵՐ. ԺՈՂՈՎԸ

Վատիկանի տիեզերական Բ. Ժողովի կարգադիր յանձնախումբի ընդհ. քարտուղար Կարդինալ Պէա՝ պաշտօնական գիրով հրաւիրած է Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութիւնը, որպէսզի դէտով մը մասնակցի մօտալուտ ժողովին նստաշրջանին։

Կը կարծուի թէ Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան պատասխանը դրական պիտի ըլլայ եւ իր դէտը՝ Դպրեվանքին տեսուչ Գարեգին Վրդ. Սարգիսեան։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՆԿԱՐԱ, Ընկերվարական եւ Արմատական որոշեցին սահմանադրական հակաճրագիր մը ներկայացնել Երեքշաբթի օր Ազգ. Ժողովին առջեւ։ Ժողովրդական Շարժումը իր ազգային խորհուրդի նիստին կը սպասէ որոշում տալու համար։

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ նախկին գերման դեսպանը՝ Տօքթ. Քրոլ յայտարարութիւն մը ըրաւ Զոյտաթբըն Ցայթունկ թերթին ուր յայտնեց թէ Խրուշչեւի հետ իր ունեցած խօսակցութիւնները կարծել տուած են իրեն թէ ողբերգական կացութենէ մը պէտք չէ վախնալ Պերլինի մէջ, Նոյեմբերէն առաջ։ Քրոլ ըսած է նաեւ թէ Խրուշչեւ ապահովութիւն տուած էր իրեն որ Ռուսերը գոհ չեն Պերլինի պատէն։

ԳԱՀԻՐԷԻ Ալ Ահրամին համաձայն ֆրանսացի եւ բրիտանացի հպատակները որոնք վերջնականապէս կը հեռանան երկրէն կրնան իրենց հետ տանիլ իրենց անձնական կահկարասին։ Միւս երկիրներու հպատակներն ալ կրնան իրենց կարասիները տանիլ պայմանաւ որ անոնց արժէքը հազար եգիպտական ոսկին չանցնի։

ԱՆԿԼԻՔԱՆ եկեղեցին կը պատրաստուի բարեփոխում մը կատարել եւ ընդունիլ եկեղեցական արարողութիւնը այն անձերուն որոնք անձնասպան եղած են, միայն թաղմանական աղօթքները պիտի տարբերին։

ԿԻՊՐՈՍԻ նախագահը Մակարիոս Արք. Լոնտոնէն Հռոմ անցաւ ուր երկու օր մնալէ ետք Յունաստան պիտի երթայ։

ՆՈՐՎԵԿԻՈՅ Օլաֆ թագաւորը մեկնեցաւ Շաբաթ ցերեկ։ Իր վերջին իրիկունը անցուցած է Օփերա։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ Արտաքին Նախարարը յայտարարեց թէ Թրքական տասը նաւերու հրահանգ տրուած էր վերադառնալ։ Անոնք խորհրդային ապրանքներով Քուպա կ'երթային։ Նիւ Եորք Թայմզ «գոհունակութեամբ» կը գրէ թէ Թուրքիան Ատլանտեան Ուխտի երկիրներուն առաջին անդամն է որ պաշտօնական ելոյթ մը ունեցած է վերջ դնելու համար Քուպայի հետ առեւտուրին, ինչպէս փափաքած էր նախագահ Քենըտի։

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ նախագահը՝ Պըրեժնեւ Պրիոնի գնաց ուր խօսակցութիւններ պիտի ունենայ մարեշալ Թիթոյի հետ։ Խորհրդային նախագահը յայտարարեց Սփլիթի մէջ թէ ամերիկացի աշխարհակալներու սպառնալիքները Քուպայի դէմ կը դատապարտուին աշխարհի կողմէ։ «Եթէ յարձակում մը ըլլայ Քուպայի դէմ պատերազմի սկիզբը կ'ըլլայ» շեշտած է Պրեժնեւ։

ԻՒՆԵՍՔՕի ովկիանոսաբանական միջկառավարական յանձնախումբի Բ. Ժողովի որոշումով, Խորհ. Լեմոնոզոֆ եւ ամերիկեան Չէյն նաւերը միասնաբար ծովային հետախուզութիւններ պիտի կատարեն Ատլանտեանի մէջ՝ Կինէայի ծոցէն մինչեւ Պրազիլ։

ՀԱՅԱՍՏԱՆՆ Է ԽՕՍՈՒՄ

« Հայաստանն է խօսում » .— Ամէն երեկոյ բաց եմ անում իմ ձեռքի ռատիոն եւ, Հարեւան կայանների ժխորի մէջ, անհամբեր փնտռում եմ իմ սրտին մտերիմ ձայնը՝ «Երեւանն է խօսում» :

Փոյթ չէ, թէ յաճախ խայթող ձայներ եմ լսում, հայհոյում են մեզ, երբեմն եւ ինձ: Ես գիտեմ, որ այնտեղ, Հայաստանում, օրհնողներ էլ եւ կան մեզ: Որովհետեւ, թէ մենք չլինէինք, նրանք էլ չէին լինի այսօր :

Հայհոյում են — ի՞նչ փոյթ: Հոն հայերէն են հայհոյում, Հայաստանի մայրաքաղաքից են հայհոյում :

Մենք սովոր ենք հայհոյանք լսելու : Երեսուն տարիներ, Ստալինի դռեհիկ կռունկների տակ տրորուած Հայաստանից միայն տեւլութիւն եւ հայհոյանք լսեցինք՝ «Դաշնա՛կ շներ»: Խիղճը, ամօթը կորցրած մեր մահերգն էին երգում :

Բայց մենք չմեռանք: Չմեռաւ Հայոց Սփիւռքը: Ողջ են եւ «դաշնակ շները» : Եւ ահա. —

« Երեւանն է խօսում»: Այս անգամ խօսնակը անուշ ձայնով պատմում է նախագահ Առուշանեանի պալատում տեղի ունեցած ընդունելութեան մասին, Լիբանանի եւ Սուրիայի հայ ուսուցիչների, որոնց մէջ կան եւ «դաշնակ շներ» :

Համադամ ուտելիքներով եւ խմիչքներով ծանրաբեռնուած սեղանների շուրջ ճառեր էլ են խօսել — Մայր Հայրենիքը քաղցր խօսքեր է ասել Սփիւռքին: ըՍփիւռքը, իր հերթին, սէր ու նուիրում արտայայտել Մայր Հայրենիքին: Ցուզիչ էին ռատիոյի խօսքերը եւ սրտապնդիչ, եթէ միայն ...

Ա՛խ, այդ «եթէ»ները: Եթէ միայն ստալինիզմը մեռած ու չքացած է անդարձ :

Ասում են՝ շատ բան փոխուած է Հայաստանում : Շատ բանը շատ է: Մէկ բան փոխուա՞ծ է — Մոսկուայի տիրակալութիւնը Հայաստանի վրայ: Հայաստանից վերադարձող բազմաթիւ, բազմատեսակ եւ բազմագոյն զբօսաշրջիկները կարո՞ղ են ասել՝ Հայաստանը, թէկուզ միայն ներքին կեանքում, ազա՞տ է. հայ ժողովուրդը իր հայրենիքի ներքին գործերը իրաւունք ունի՞ տնօրինելու ըստ պատկերի իւրում: Սիբիրի սառնամանիքները վայելած բազմահազար Հայեր կարո՞ղ են վստահ լինել, որ նորից ամարանոց չեն ուղարկուելու Սիբերեան տունդրաները :

Կատակ ու ճոճ սիրող Խրուշչեւի մականի ներքեւ բոլշեւիզմը, անշուշտ, այն չէ ինչ որ էր մռայլ ու դաժան Ստալինի բռնապետութեան ձեռքին, բայց պարտիան միշտ նոյնն է: «Պարտիայի գիծը» այսօր մէկ է, վաղը տարբեր: Ի՞նչպէս, ուրեմն, վստահ լինել, որ ինչ որ «Երեւանն է խօսում» ճիշդ է եւ տեւական :

Այս համոզումը միայն փաստերը եւ ժամանակը կարող են ներշնչել :

Այո, չենք կարող չտեսնել, որ բոլշեւիզմը, այսօր այն չէ ինչ որ էր առաջ : Հին եւ նոր բոլշեւիկների միջեւ տարբերութիւնը — ըստ ձեւի — մեծ է: Առաջ բոլշեւիկի գրպանում կային միայն նագան եւ մախորկա, վրայի հագուստը մի պատռ շինել էր, ուտում էր ինչ որ գտնէր եւ ապրում էր նկուղներում : Այժմ քաղաքակիրթ մարդու բոլոր ձեւերը իւրացուցած, հագուել, ուտել — խմել սիրող մարդ է, ընդունւում է միջազգային սալոններում եւ ժողովներում, բայց «պրոլետարական դիկտատուրայի» փիլիսոփայութիւնը շարունակւում է եւ ներքին մարդը մնում է նախկինը, վաղը կարող է ուզել նագանը ամէն մի բուրժուայի ճակտին, որի հետ այսօր հաց է ուտում :

Ըստ էութեան, կեանքի փիլիսոփայութեամբ եւ մարդապղպղացմով բոլշեւիզմը չի կարող փոխուել, մինչեւ որ ամբողջ աշխարհը իրեն նման չդառնայ : Հարցը հէնց սկզբից դրուած է պարզ, որոշ ու վճռական. կամ դրամատիրութիւն կամ համայնավարութիւն: Կարելի է երկու ճակատների միջեւ որոշ ժամանակի համար խաղաղ կենակցութիւն պահել, բայց, վերջին հաշուով, ճակատներից մէկի պարտութեամբ միայն տեւական խաղաղութիւն կը հաստատուի :

Մենք ոչ դրամատիրական կարգի ջատագով ենք, ոչ համայնավար, այլ ընկերվարական ենք եւ, առաջին հերթին, Հայաստանի ազատութեան համար պայքարողներ, մեզ համար նշանակութիւն ունի իրականութիւնը :

« Պատմական դիալեկտիկայի » երկրպագուները մեզ հաւատացնում են, որ միլիոն տարի վերջը բոլոր ազգերը պիտի միանան ու մէկ ազգ պիտի դառնան մէկ լեզուով եւ ընդհանրական մէկ մշակոյթով: Գեղեցի՛կ: Մենք հակառակ չենք դրան: Բայց մինչեւ այդ, ազգերը կան, ապրում ու զարգանում են: Մենք ուզում ենք, որ մեր ազգն էլ ապրի ազատ ու զարգանայ :

Այս է մեր փիլիսոփայական վէճի ու պայքարի հիմքը բոլշեւիկների հետ :

Հայաստանում, ասում են, մեծ — մեծ տներ են շինում, գործարաններ են հիմնում, ելեկտրակայաններ կառուցանում, դպրոց, համալսարաններ, թատրոններ եւ մշակութային ու տնտեսական բազմազան հիմնարկութիւններ բաց անում: Գեղեցիկ, բայց այդ ամէնը ո՞ւր չի կատարւում: Նայեցէք այս համեստ արխիբուրժուական Բէյրութին, ի՛նչ շինարարութիւն է տեղի ունենում այստեղ նաեւ Հայերի ձեռքով, թէեւ մեր նախկին բանաստեղծը մեզ հաւատացնում է, որ արտասահմանի բոլոր Հայերի շինարարութիւնը Հայաստանի մի գուլպայի գործարանի մէջ կարելի է տեղաւորել, այդ է պատճառը, երեւի, որ Բէյրութից Երեւան գուլպաներ են տանում :

Հարցը շինարարութեան եւ գուլպայի մէջ չէ: Ազգերը առանց գուլպայի էլ կարող են ապրել: Վէճը ազատութեան մասին է, առանց որի ոչ ազգ, ոչ մարդ — անհատ չեն կարող ապրել իբրեւ ազգ եւ մարդ — անհատ: Հայաստանում շինարարութիւն կայ, մշակոյթն է ծաղկում, դպրոցներ կան, հայերէն են խօսում — փառաւո՛ր: Նախագահը սփիւռքի ուսուցիչներին փայլուն ընդունելութիւն է սարքում իր պալատում, կաթողիկոսը նոյն ուսուցիչներին հայրապետական քարոզ է կարդում էջմիածնում — հիանալի՛: Բայց ահա մի մահամերձ մայր Բէյրութում, աչքը ջուր կտրած, սպասում է իր մինուճար զաւակին Հայաստանից, որ նրա գրկում փչէ իր վերջին շունչը եւ Մոսկուայից արտօնութիւն չի տրւում : Հայաստանը իր նախագահներով եւ նախարարներով իր քաղաքացիներին մէկ հատ վիզա իրաւունք չունի տալու: Այս մասին ի՞նչ է «Երեւանը խօսում » :

Երեք — չորս տարի առաջ Հայաստանի հայ բնակիչների թիւը 1·550·000 էր : Այժմ, երեւի, կը մօտենայ երկու միլիոնի, որոնք Գիտութիւնների Ակադեմիա էլ ունեն, բայց ի՞նչ է վիճակը այն մէկ միլիոն Հայերի, որոնք Հայաստանի սահմաններից դուրս են, Խորհ. Միութեան մէջ: Չորս տարի առաջ դրանց 10 տոկոսը մայրենի լեզուն կորցրել էին, այժմ քանի՞սը մնացել են Հայ: Սրանց մասին ինչո՞ւ չի խօսում Երեւանը: Ինչո՞ւ Երեւանը չի խօսում եւ այն մէկ միլիոն Հայերի մասին, որոնք հողմացրիւ, կտրուած Մայր Հայրենիքից, երկրագնդի զանազան մասերում օտարաձայն կռունկին են դիմում . « մեր աշխարհից խաբրիկ մը չունես »:

Սփիւռքը ապրում է նոր տագնապի օր: Դատարկւում են հին, ամուր նստած հայ գաղութներ եւ նորերն են կազմւում : Խուճապի մատնուած մարդիկ, հատ — հատ եւ խմբով, փախչում են դէպի Քանատա, դէպի Բրազիլ, դէպի Աւստրալիա, ով ուր կարող է:

Ինչո՞ւ ոչ դէպի Հայաստան: Այս մասին ինչո՞ւ չի խօսում Երեւանը: Բանաստեղծները միշտ երգում են պաղատագին. «եղբայրներ, վերադարձէք, տուն եկէք», բայց բանաստեղծների խօսքը ի՞նչ արժէք ունի ...

« Երեւանն է խօսում »... Լիբանանի եւ Սուրիոյ ուսուցիչները մեկնել են Հայաստանից իրենց տեղերը : Բարի վերադարձ : Թող գան ու պատմեն դուրսը ինչ որ տեսան եւ լսեցին: Ո՛չ լաւ, ոչ խնդալ — անկեղծ եւ անաչառ պատմեն :

Ի՞նչ են անում մեր հարազատները Հայրենիքում, ի՞նչպէս են ապրում, ի՞նչ են ուտում, երգում, տենչում: Ի՞նչ է իրապէս խօսում Երեւանում :

Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ

(Բուա տը Բուլոն, Լիբանան)

ՀԱՅԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆԸ ԲԵԼԺԻՈՅ, ԱՆԳԼԻՈՅ ԵՒ ՆՈՐՎԵԿԻՈՅ ՄԷՋ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Հայոց պատմութեան կամ լեզուի վերաբերեալ, Անգլիոյ մէջ գոյութիւն ունեցող հայագիտական ուսումնասիրութիւններու մասին չունինք բաւարար տեղեկութիւններ: Մեզի ծանօթ են երեք գիտնականներ՝ Վ. Մինորսկի, Ք. Տաուէթ եւ Վ. Եւըրն: Վ. Մինորսկի մեծ արեւելագէտ, իրանագէտ մըն է, բայց հայկական խնդիրներով կը զբաղի հաբեւանցի կերպով, երբեմն հայերէն բնագիրներու օգնութեամբ ճշդելու համար որոշ հարց մը: Այսպէս, իր Դուին յօդուածին մէջ (հրատարակուած Ժուռնալ Ազիաթիքի մէջ, 1930) ան կը զբաղի այս տեղանունին ստուգաբանութեամբ, «Տեղեկագիր Արեւելեան եւ Ափրիկեան ուսումնասիրութեանց դպրոցի» 1949ի հանդէսին մէջ հրատարակուած յօդուածով մը կը քննէ ԺԲ. դարու արաբ գրող Ֆարիքի տուած տեղեկութիւնները Հայաստանի եւ Վրաստանի մասին: Իր «Կովկասեան պատմութեան ուսումնասիրութեան» (Լոնտոն 1953) աշխատութեան մէջ ան կ'օգտագործէ արաբ, պարսիկ եւ հայ հեղինակներու տուած տեղեկութիւնները : ԺԵ. դարու Քարաքոյունլու Թուրքմէններու կարգ մը խնդիրներուն կապակցութեամբ, Վ. Մինորսկի կ'օգտագործէ Թովմաս Մեծոփեցիի տեղեկութիւնները իր «Թովմաս Մեծոփեցիի տեղեկութիւնները Թիմուր-Թիւրքմէն պատերազմներու մասին» յօդուածին մէջ (1955): «Մահմետական համայնագիտարան»ի Դ. հատորին մէջ հրատարակեց Վան յօդուածը, իսկ միեւնոյն համայնագիտարանին առաջին հատորին մէջ (1957ի նոր հրատարակութիւնը) վերաքննեց Պարթոլտի մէկ յօդուածը Անիի մասին: Լոնտոնի Արեւելեան Դպրոցին մէջ հայերէն լեզուն կը դասաւանդէ Փրոֆ. Տաուէթ, որ իր ուսումնասիրութիւնները կը հրատարակէ այս դպրոցին հանդէսին մէջ: Ան թարգմանած է Մովսէս Կաղանկատուացիի «Աղուաններու պատմութեան» մէջ անտեսուած հատուած մը ու կը պատրաստէ « Սասունցի Դաւիթ » ազգային դիւցազներգութեան թարգմանութիւնը : Ասկէ զատ, հրատարակած է Մխիթար Գօշի մէկ քրոնիկը Աղուաններու մասին : Աղուաններու պատմութենէն հատուածը՝ « Անտեսուած գլուխ մը Աղուաններու պատմութենէն», հրատարակեց «Տեղեկագիր Արեւելեան եւ Ափրիկեան ուսումնասիրութեանց դպրոցի»ն (ԺԹ. 1959) մէջ, իսկ « Մխիթար Գօշի քրոնիկը Աղուաններու մասին»ը միեւնոյն Տեղեկագիրին մէջ

ՕՏԱՐ ԷՋԵՐ

ԽԱՆԸ ԵՒ ԻՐ ՈՐԴԻՆ

Ալլահը մեծ է եւ Մուհամմէտ անոր Մարգարէն: Բարի զաւակ մը ունիմ ուրուն բազուկը կտրուկ է եւ միտքը պայծառ: Ի՞նչ կ'ուզես ստանալ հօրդ ձեռքէն, Ալհալլահ: Խօսէ, պիտի տամ քեզի ինչ որ ցանկաս ...

« Տերունի Թագաւորին ձայնը հազիւ մարած էր երբ Թոլայք Ալհալլահ ոտքի ելաւ, աչքերը փայլատակելով, սեւ՝ ինչպէս ծովը եւ գիշերը ու կրակոտ՝ ինչպէս աչքերը լեռներու արծիւին, ու ըսաւ .

« — Տուր ինծի ռուս գերուհին, հայր իմ, իմ տէրս ...

« Խանը լուռ մնաց, պահ մը տեւեց այդ լռութիւնը եւ այդ պահը բաւական եղաւ որ ան խեղդէր իր սրտին զարկը: Ապա, զօռ եւ վստահ ձայնով մը, ըսաւ .

« — Առ: Վերջացնենք խնջոյքը եւ կ'առնես զայն ...

« Ցանդուղն Ալհալլահ շառագունեցաւ : Իր արծուի աչքերը ուրախութեան կայծակներ փայլատակեցին: Իր ամբողջ հասակով ոտքի ելաւ ու ըսաւ իր Թագաւոր հօրը.

« — Ով հայր իմ, իմ տէրս, գիտեմ թէ ինչ թանկագին նուէր մը կ'ընես ինծի : Գիտեմ... Քու գերիդ եմ, քու որդիդ : Առ իմ արիւնս, կաթիլ կաթիլ, ամէն ժամ: Քեզի համար պիտի դիմագրաւեմ մահը երկիւղեակ մը անգամ ...

« — Բանի մը պէտք չունիմ, ըսաւ Խանը, եւ տարիներու ընթացքին փառքով ու քաջագործութիւններով պսակուած սպիտակ գլուխը կքեց իր կուրծքին :

« Շուտով խնջոյքը վերջացուցին, եւ երկուքը, քով քովի, լուռ, թողուցին պալատը երթալու համար կանանոցը :

« Գիշերը մռայլ էր, անաստղ, լուսինը թաքնուած էր երկինքը ծածկող ամպերու թանձր շղարշին ետեւ :

« Հայր ու որդի մութին մէջ յառաջացան երկար եւ ահա, յանկարծ, Խան էլ Ասլահ խօսեցաւ .

« — Ամէն օր իմ կեանքս կը նուազի եւ իմ ծեր սիրտս ամէն օր քիչ մը նուազ կը բաբախէ, կրակը կը շիջի կուրծքիս տակ: Կոզակուհիին այրող գգուանքները իմ վերջին օրերուս լոյսն էին ու ջերմութիւնը: Ըսէ ինծի, Թոլայք, ըսէ, միթէ՞ այդքան պէտք ունիս անոր: Առ իմ կիներէս հարիւրը, առ բոլորը անոր փոխարէն :

« Թոլայք Ալհալլահ լուռ էր ու կը հառաչէր :

« — Որքա՞ն օրեր ունիմ ապրելու : Շատ չեմ մնար այս աշխարհի մէջ : Իմ կեանքիս վերջին ուրախութիւնը այդ ռուս աղջիկն է: Ան կը ճանչնայ ու կը սիրէ զիս: Հիմա որ ան այլեւս քովս չըլլայ, ո՞վ պիտի սիրէ ծերուկը : Ո՞վ : Ոչ ոք, նոյնիսկ ոչ մէկ կին, Ալհալլահ..

« Ալհալլահ միշտ լուռ էր :

« — Ի՞նչպէս պիտի ապրիմ, երբ գիտնամ թէ դուն զայն պիտի գրկես եւ ան պիտի համբուրէ քեզ: Կնոջ մը առջեւ ոչ հայր կայ եւ ոչ ալ որդի, Թոլայք : Կնոջ մը առջեւ մենք բոլորս ալ մարդ ենք միայն, զաւակս ...: Իմ վերջին օրերս ցաւի մէջ պիտի անցընեմ: Պիտի նախընտրէի որ մարմնոյս վրայ վերաբացուէին իմ բոլոր նախկին վէրքերս եւ անոնցմէ հոսէր արիւնը, Թոլայք : Ո՛հ, զաւակս, որքան պիտի ուզէի որ ապրած չըլլայի երբեք այս գիշերը ..

Որդին միշտ լուռ էր : Կանգ առին կանանոցին դրան առջեւ, գլուխնին կախ: Խաւարը շրջապատած էր զիրենք, ամպերը կը սուրային երկնակամարին վրայ, հովին սուլոցը կուգար ծառերուն ընդմէջէն երգի մը հանգոյն :

« — Երկար ժամանակէ ի վեր կը սիրեմ զայն, հայր, մրմնջեց Ալհալլահ ...

« — Գիտեմ: Գիտեմ նաեւ որ ան քեզ չի սիրեր, ըսաւ Խանը :

« — Սիրտս կը բզկտուի, երբ կը մտածեմ անոր մասին :

« — Իսկ իմ ծեր սիրտս, ինչո՞վ լեցուած է այսօր :

Վերստին լռեցին : Ալհալլահ հառաչեց.

« — Կը տեսնեմ որ իմաստուն մոլլան ինծի ճիշդ ըսաւ: Կինը միշտ վնասակար է մարդուն համար: Երբ ան գեղեցիկ է ցանկայարոյց կը դառնայ ու իր ամուսինը կ'ենթարկէ նախանձի տանջանքներուն: Երբ տգեղ է, ամուսինը կը ցանկայ ուրիշները եւ այդ ցանկութիւնը կը տանջէ զինքը: Եթէ ոչ գեղեցիկ է եւ ոչ ալ տգեղ, մարդը զայն կը նկատէ հրաշալիք մը եւ երբ կը հասկնայ թէ սխալուած է, վերստին կը տանջուի անոր պատճառով ...

« — Իմաստութիւնը չի կրնար բժշկել սրտի ցաւերը, ըսաւ Խանը :

« — Խղճանք մէկզմէկու, հայր ...

Խանը վերցուց իր գլուխը եւ տխրութեամբ դիտեց իր որդին :

« — Սպաննենք զայն, ըսաւ Թոլայք:

« — Կը սիրես ինքզինքդ աւելի, քան պիտի սիրէիր զիս ու զան, ըսաւ Խանը պահ մը խորհրդածելէ ետք :

« — Ինծի կը թուի թէ, դուն ալ ...

Վերստին լռեցին :

« — Այո, ես ալ, ըսաւ տխրօրէն Խանը :

Վիշտը զինք երեխայ էր դարձուցած:

« — Ուրեմն, պիտի սպաննե՞նք զայն:

« — Չեմ կրնար քեզի տալ, չեմ կրնար, մրմնջեց Խանը:

(2 Շար.)

ԽԱ. 1958 (Ա. Տէր–Ղեւոնդեան, «Պատմա–բանասիրական հանդէս», 3–1960, էջ 230): Օքսֆորտի համալսարանը վերջերս հրատարակեց Մովսէս Կաղանկատուացիի Աղուաններու երկրին պատմութիւնը Ք. Տաուզէթի թարգմանութեամբ: Վերջապէս կը տեղեկանանք թէ Վ. Էլլը «Բանասիրական ընկերութեան Յիշատակարան»ին մէջ (Օքսֆորտ 1950) հրատարակեց ուսումնասիրութիւն մը՝ «Նօթեր արեւելահայու մը հնչարանութեան շուրջ»:

Նորվեկիոյ մայրաքաղաքին՝ Օսլոյի համալսարանին մէջ լատինական լեզուներ կը դասաւանդէ Փրոֆ. Հանս Վոկթ, աշակերտներէն մէկը Ա. Մեյէի, որուն ղեկավարութեամբ հրատարակեց «Հայերէն բային անուանական եղանակները» աշխատութիւնը (Ուսումնասիրութիւններ դասական հայերէնի համաձայնութեան շուրջ, Նորոք Թիտսքրիֆթ Ֆոր Շփրոկվիտենշքափի մէջ, Ը. 1937, 1–70): Ան գլխաւորաբար կը զբաղի կովկասեան լեզուներու ուսումնասիրութեամբ, այնու ամենայնիւ զանց չառներ նաեւ հայերէնը: Վրացերէնի վերաբերեալ կարեւոր գործ մըն է «Ուրուագիծ մը վրացերէնի քերականութեան մը», յետոյ՝ «Կովկասեան լեզուներու ազգակցական կապը», միեւնոյն հանդէսին մէջ (ԺԲ., 1942): Հայոց լեզուին կապակցութեամբ կրնանք յիշատակել «Դասական հայերէնի երկու բայաբառները» ուսումնասիրութիւնը, վերոյիշեալ հանդէսին մէջ (Դ., 1930, էջ 129–145): Դարձեալ նոյն հանդէսին մէջ՝ «Հին հայերէնի եւ վրացերէնի անուանական խումբերը» (Ե. 1932) եւ ուսումնասիրութիւն մը՝ որ շատ կարեւոր հարցեր կը դնէ հայագէտներուն համար, «Հայերէնը եւ հարաւային կովկասերէնը» (Թ. 1938, էջ 321–338):

Մեզի ծանօթ իր վերջին աշխատութեան մէջ, «Հայերէնի հագագային հնչիւնները» (1958), Հ. Վոկթ անկախ ակադեմիկոս Ա. Ղարիբեանէ, կը յանգի այն եզրակացութեան, որ հայերէնի մէջ կան կարգ մը հագագային հնչիւններ, որոնք կը շարունակեն հնդեւրոպական հագագային հնչիւններու շարքը: Ան ցոյց կուտայ, որ հնդեւրոպական ձայնեղ հագագայինները դասական հայերէնին մէջ նօթագրուած են իբրեւ ձայնեղներ, մինչ արդի հայերէնի գլխաւոր բարբառներուն մէջ, որ ըստ իրեն լաւագոյն ձեւով կը ներկայացնեն հին կացութիւնը, անոնք դարձեալ օժտուած են հագագային ձայնեղներով: Հ. Վոկթ կ'ենթադրէ, որ հագագային ձայնեղներու շարքը պէտք է պահուած ըլլայ նաեւ դասական հայերէնին մէջ, տրուած ըլլալով, որ անոնք պահուած են նաեւ սանսկրիտերէնի եւ արդի հնդկական կարգ մը բարբառներու մէջ:

ՓՐՈՖ. ՎԼԱՏ ՊԸՆԸՑԵԱՆՈՒ

ՅԻՇԵԼԻ ԱՆՈՒՆՆԵՐ

ԵՂԻԱ ՂԱԼՓԱԽՉԵԱՆ

(ԻԼԻԱ ՇԱՊՈՇՆԻԿՈՎ)

Տարիներ առաջ Ռուսիոյ, յատկապէս Հիւսիսային Կովկասի զանազան քաղաքներուն մէջ ես հանդիպած եմ բազմաթիւ հայ արուեստագէտներու, որոնք քիչ ծառայութիւն չեն մատուցած մեր մշակոյթին՝ Հայաստանի սահմաններէն դուրս: Տաղանդաւոր մարդիկ եղած են անոնք, եռանդուն, անշահախնդիր, հայրենասէր: Այսօր շատերը անոնցմէ չկան այլեւս, հեռացած են անդարձ՝ իրենց շրջապատին մէջ ձգելով երախտագիտութեան զգացում: Անոնք ձգած են նաեւ շօշափելի եւ արժէքաւոր ժառանգութիւն մը, որ պարագաներու բերումով մնացած է անծանօթ հայ արուեստասէրներուն կամ ալ շատ քիչերուն ծանօթ:

Իլիա Գալուստի Շապոշնիքով (Ղալփախչեան)... մէկն էր այն երաժիշտներէն, որ իր կեանքին իմաստը կը գտնէր հնչիւններու աշխարհին մէջ, կը սիրէր երաժշտութիւնը անսովոր, անձնուրաց, մոլեռանդութեան հասնող սիրով մը:

Տաղանդաւոր երգահան էր, խմբավար, հմուտ մանկավարժ եւ կազմակերպող մը:

Ծնած է 1896ին, Տոնի Ռոստով քաղաքը: Երաժշտական ընդունակութիւններ ցոյց տուած է մանուկ տարիքէն: Սորված է նուագել ջութակ եւ դաշնակ: Պատանեկան տարիներուն ստացած է երաժշտական տեսական լուրջ գիտելիքներ, ուսումնասիրած է խմբավարութեան արուեստը: Այնուհետեւ յաջող քննութիւններ կ'անցընէ եւ կ'աւարտէ Քիեւի երաժշտանոցը: 1924ին կ'աւարտէ նաեւ Տոնի պետական համալսարանին ընկերային գիտութիւններու ճիւղը:

Ծագումով հայ արուեստագէտին երաժշտական բուն գործունէութիւնը կը սկսի 1923ին: 1920ի առեններու Ռոստովի եւ Նոր Նախիջեւանի թատերական կեանքը չափէն աւելի աշխոյժ էր եւ իրադարձութիւններով լեցուն: Տակաւին կը շարունակուէին Պետրոս Ադամեանի անունը կրող թատրոնին ներկայացումները, որուն նախաձեռնողներն էին թատերագիր Ալեքսանդր Արեւեան եւ դերասան Վաղարշ Վաղարշեան: Այս յաջողութիւնները կ'ոգեւորէին հայ դերասանները՝ Մարտին Լուսինեան, Հայկ Դանզաս, Վանչիր, Աննա Ղումաշեան, Քրիստափոր Յարութիւնեան (Ֆարին) եւ ուրիշներ:

Կը հիմնուի Հայկական երաժշտական թատերախմբերու թատրոնը, ուր շուտով կը ներկայացուին Կալմանի եւ այլ ծանօթ երգահաններու լաւագոյն թատերակները: Երախտաւոր Շապոշնիքով այդ օրերուն դարձաւ Տոնի Ռոստովի հայկական երաժշտական թատերախմբերու թատրոնին վարիչը: Կարճ ժամանակ մը ետք, հայկական թատրոնը բաւական հարուստ խաղացանկով կը կազմակերպէ երկարատեւ շրջագայութիւն մը՝ ներկայացումներ տալով Հիւսիսային Կովկասի եւ Անդրկովկասի մէջ: Աշխատելով հայկական թատրոնին մէջ, ան շփում կ'ունենայ հայկական միջավայրին հետ: Արդարեւ, հայաբնակ վայրերուն մէջ կ'ուսումնասիրէ հայ կեանքը, հայկական արուեստը եւ երաժշտութիւնը: Իր առաջին գործին համար՝ «Նախիջեւանեան ուրուագիծեր» կը մեկնի Չալթր, Թոփթի, Մեծ Սալա եւ Փոքր Սալա գիւղերը, ուր գրի կ'առնէ հայկական երգերը եւ պարի եղանակները:

Շուտով Տոնի Ռոստովի մէջ կը կազմակերպուի պետական համանուագախումբ մը, որուն ղեկավար կը հրաւիրուի հայազգի երաժիշտը:

1920ի առեններու Տոնի Ռոստովը Հիւսիսային Կովկասի ոչ միայն վարչական կեդրոնն էր, այլեւ բազմազգ ժողովուրդներու դրականութեան եւ արուեստին կեդրոնը: Յաճախ կը կազմակերպուէին Հիւսիսային Կովկաս ապրող ժողովուրդներուն համերգները եւ ողիմպիականները: Շապոշնիքով գրեթէ միշտ ալ մրցանակաբաշխութեան պարգեւաբեր յանձնախումբին նախագահն էր: Այս շրջանին է, որ ազդուելով ժողովրդական ֆոլքլորներէն, մէկը միւսին ետեւէն կը յօրինէ «Լեռնային հառաչներ»ը, «Օսեթական երգերն ու պարերը», «Ադիղէական պար», «Տաղստանեան Ռափսոտին», «Տաղստանեան լեզգինկան»: Եւ պատահական չէ, որ այս գործերուն բնորոշ են բիւրեղեայ պարզութիւնը, պատկերներու եւ զգացումներու ճշգրութիւնը, երաժշտական մատչելի լեզուն: Հայազգի երգահանին գրչին կը պատկանին «Ատրպէջանական քմայք», «Ատրպէջանական երգեր», «Վրացական պար», Մոլտովական եւ Տաճիկական ռափսոտիներ եւայլն, որոնց մէջ երգահանը յաջողած է հիանալի կերպով պահպանել ազգային ինքնատպութիւնը, նրբութեամբ եւ խորութեամբ ի յայտ բերել ժողովրդական երգարուեստի անմշակ գանձերը:

Շապոշնիքով երկար ատեն ապրած է Ռոստով, Տոնի ափերուն, եւ բնականաբար, չէր կրնար անուշադիր գտնուիլ շրջանի ղազախներու երաժշտական մշակոյթին հանդէպ: Օգտագործելով Ղազախներու երաժշտութեան ակերը, կը յօրինէ «Տոնի ղազախական ռափսոտին», «Տոն» սուիթը «Ղազախական սուիթը», «Վոլկա–Տոն» նախերգանքը՝ փողային եւ համանուագախմբային, «Նախերգանք» եւ այլ գործեր: Կը հրապուրուի նաեւ կոթողային գործերով եւ իր ուժերը կը փորձէ նաեւ այս ուղղութեամբ: Առաջին առթիւ կը յօրինէ «Բախչիսարայի շատրուանը» օփերան, Պուշկինի համանուն երկին հիման վրայ: Այս գործին համար կ'երթայ մինչեւ դէպքերուն վայրը՝ Խրիմ, ուր եւ կը հաւաքէ նիւթեր:

Շապոշնիքով շատ կը սիրէր հայկական արուեստը եւ երաժշտութիւնը: Անձամբ ծանօթ էր հայ երգահաններէն ոմանց՝ Սպենդիարեան, Անուշաւան Տէր–Ղեւոնդեան եւայլն, որոնց գործերը մեծ բծախնդրութեամբ ներկայացուց Ռոստովի մէջ: Ինչպէս նաեւ Արմէն Տիգրանեանի «Անուշ»ը եւ Արամ Խաչատուրեանի գործերը, որոնց հիացող մըն էր:

Անօրինակ սէր մը ունէր Կոմիտասի հանդէպ, որուն գործերը միշտ ալ կարելի էր գտնել իր դաշնակին վրայ:

Նոր Նախիջեւանի Հայերուն «Ապրջանա կորուցի» երգին հիման վրայ գրած է իր «Նախիջեւանեան ուրուագիծեր»:

Տարիներու երազը՝ այցելել Հայաստան, իրականութիւն դարձաւ երկրորդ աշխարհամարտի օրերուն միայն, 1942–ին, երբ Ռոստովի զինուորական երաժշտանոցը փոխադրուեցաւ այլուր:

Երեւանի մէջ գրեց «Երեւանեան ուրուագիծեր» համանուագ պատկերը, իսկ յետագային՝ կեդրոնական Ասիոյ մէջ դաշնակի իր Երկրորդ քոնչերթոն, որուն երաժշտութիւնը հիմնուած է հայկական ժողովրդական մեղեդիներուն վրայ:

Շապոշնիքով յօրինած է աւելի քան յիսուն զանազան տեսակի գործեր, որոնք յղկուած, ներդաշնակ, պարզ եւ մատչելի ըլլալով հանդերձ, զերծ չեն աւելորդ պաճուճանքներէ:

Հայազգի երգահանը մեռաւ 1953 Յունուար 17ին:

Կ'արժէ որ իր յօրինումներու ընտիրները հրատարակուին եւ ընդհանրանան:

ԱՄԱՏՈՒՆԻ ԲԱՐՍԵՂԵԱՆ

«Սով. Արուեստ», Թ/62

ԻՄԱՍՏՈՒՆ ԽՕՍՔԵՐ

Մեր կեանքի ամէնէն անօգուտ եւ անխոհեմ կերպով վատնուած օրը այն է, որու տեւողութեան չկրցանք խնդալ:

ՇԱՆՖՈՐ

×

Բարեբախտ են անոնք, որ ոչինչ կորսնցուցած են եւ ոչինչ կ'ուզեն:

ՄԱՆԾՈՆԻ

×

Ինծի մնացած միակ սփոփանքը այն է, որ լացած եմ ատենօք:

ՓՕԼ ՎԷՐԼԷՆ

×

Ուրիշներուն լաւ բարեկամ եղած մէկը՝ շատ մը լաւ բարեկամներ կ'ունենայ:

ՄԱՔԻԱՎԵԼԼԻ

×

Ցանկութիւնը աղքատներուն հարստութիւնն է եւ յագեցումը՝ հարուստներու աղքատութիւնը:

ԱԼՖՈՆՍ ՔԱՐ

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (142)

ԱՒԱԶԱԿԱՊԵՏԸ

ԳՐԵՑ՝

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍ ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ

Այն ատեն Աւազակապետը մանկամարդ աղջկան ձեռքէն բռնեց ու քիւրտերէն կրկին հարցուց.

— Ո՞ր տեղացի ես, փլա:

— Ես Նալաթցի եմ, աղա, դողդղաց մանկամարդ աղջիկը:

— Հայրդ ո՞ղջ է:

— Ա՛խ, չէ:

— Հապա ո՞վ ունիս:

— Պառաւ հօրաքոյր մը ունիմ:

Աւազակապետը հրամայեց որ ետեւէն երթայ: Թշուառ աղջիկը՝ սարսռալով համակուած՝ այդ անծանօթ մարդերուն հետեւեցաւ եւ կարծեց թէ աւազակներու ձեռքը մատնուած էր:

Երբ խումբին մօտ հասան, Աւազակապետը նշան ըրաւ որ հայերէն խօսող մը չըլլայ: Յետոյ մանկամարդ աղջկան դառնալով հարցուց.

— Այդ չէյխը կը ճանչնայի՞ք:

— Ե՞ս, դողդղաց աղջիկը:

— Այո, դուն:

— Չէ, աղա, առջի պարզամ, տեսած անգամ չունէի:

— Հապա ի՞նչպէս անոր ձեռքը ինկած էիր:

— Ա՛խ, աղա, երէկ իրիկուն աղբիւրէն ջուր կը բերէի, յանկարծ երկու հոգի վրաս յարձակեցան: Մին բերանս բռնեց, իսկ միւսը դրկեց գլխս ու գլուխն դուրս հանեց: Գիշեր էր, ձայնս լսող մը չկար: Լացի, աղաչեցի, անօգուտ եղաւ: Հրմշտկելով առջեւնին առին գիս ու ամբողջ գիշերը քալեցուցին: Այսօր ալ վարի լերան մօտ եկանք:

— Ո՞ւր կը տանէր քեզ:

— Ի՞նչ գիտնամ, աղա:

— Մտիկ ըրէ, փլա, մենք ասկից կը տանինք քեզ քու հօրաքրոջդ քով, բայց ազատ չես ըլլար: Աւելի աղէկ է քաղաքը, հոն թող գայ հօրաքոյրդ, լմնցաւ:

— Քաղա՞քը: Ախ, դուք գիտէք, մրմնջեց մանկամարդ աղջիկը՝ հեղեղի պէս արցունք թափելով:

— Ինչո՞ւ, չե՞ս ուզեր քաղաքը բնակիլ:

— Ո՛վ չուզեր քաղաքը բնակիլ, բայց...

— Ի՞նչ կայ:

— Մենք աղքատ ենք, աղա:

— Ա՞յդ է պատճառը:

— Այո՛:

— Ատոր վրայ մի մտածեր: Միայն թէ միւսլիմա՞ն կ'ուզես մնալ թէ կեավուր:

Մանկամարդ աղջիկը շուարեցաւ: Ի՞նչ պատասխան տար: Ի՞նչ ըսէր:

Գեղեցիկ աչքերը յառեց կուրծքին վրայ ու արտասուեց:

— Չե՞ս պատասխաներ, յարեց Աւազակապետը:

— Ես կեավուր եմ, աղա, դողդղաց աղջիկը:

— Գիտեմ, բայց ասկի՞ց ետքը:

— Ի՞նչ ըսեմ:

— Ճշմարտութիւնը ըսէ՛:

— Դարձեալ այնպէս կ'ուզեմ մնալ:

— Ի՞նչպէս:

— Կեավուր մնալ:

— Չէ՞ որ կեավուր մնալու ըլլաս ատանկ փորձանքներու կը հանդիպիս:

— Թող ըլլայ,

— Միթէ՞ գէշ է միւսլիմանութիւնը:

— Չեմ ըսեր թէ գէշ է:

— Հապա՞:

— Իմ հաւատքս չեմ կրնար ուրանալ:

— Չէ՞ որ հաւատքը հաւատք է:

— Ի՞նչ գիտնամ, ես ծնած եմ կեավուրի հաւատքին մէջ, եւ ատոր համար կեավուրի հաւատքովս մեռնիլ կ'ուզեմ:

— Ըսել է թէ՝ չէյխին տունը երթալէդ ետքն ալ միւսլիմանութիւնը պիտի չընդունէիր:

— Ոչ, բռնութեան տակ ինչ կ'ուզէր թող ըլլէր, ես ձայն չէի հաներ, բայց մինակ մնալուս պէս վերջ կուտայի կեանքիս ու կ'ազատէի անոր ձեռքէն:

— Վայ, եթէ մեր քովն ալ մնալու ըլլաս նորէն ատանկ պիտի ընե՞ս:

— Դուք չէք ստիպեր որ հաւատքս ուրանամ:

— Ի՞նչչէն գիտես, կարելի է պիտի ստիպենք:

— Ոչ, գիտեմ, դուք չար մարդիկ չէք: Դուք ինծի պէս խեղճ ու որբ աղջիկ մը պիտի չատնջէք ու անոր արիւնը պիտի չմտնէք:

— Կը յուսա՞ս:

— Հարկաւ:

— Պատճա՞ռը:

— Պատճառը այն է որ պիտի մեռցնէք գիս:

— Ի՞նչպէս:

— Ես հաւատքս չուրանալու համար՝ նախամեծար պիտի համարեմ չապրիլը:

— Անպատճառ պիտի սպաննե՞ս ինքզինքդ:

— Այո, ինչպէս որ ըրաւ մեր գիւղէն աղջիկ մը:

— Ի՞նչ ըրաւ:

(Շար.)

ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Թիւրիմացութեանց եւ յապաղումներու տեղի չտալու համար եւ կազմակերպութեանց ու Յառաջի վարչութեանց փոխադարձ համաձայնութեամբ, Յառաջի մէջ կը յայտարարուին այն նուէրները որոնք կը վճարուին Թերթին վարչութեան, փոխանցման համար: Ուղղակի կազմակերպութեանց վճարուած գումարները կը յայտարարուին միայն կազմակերպութեանց կողմէ (եւ ոչ անձնապէս նուիրատուին կողմէ):

Կը խնդրենք որ նուիրատու անհատները կամ մարմինները նկատի առնեն այս պարագան:

Շնորհակալութեամբ
«ՅԱՌԱՋ»Ի ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՆՈՒԷՐ

Պօմոնի Թաղական խորհուրդը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները, փոխան ծաղկեպսակի, ԳՐԻԳՈՐ ՊԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆԻ (կօշկակար) մահուան առթիւ.—

Ինճեճեան եղբ. Գրիգոր եւ Արամ եկեղեցւոյ 20 Ն. Ֆ., դպրոցին քսան, Ազքատաց 10: Գույումճեան Բիւզանդ դըպրոցին քսան, Տէր – Զաքարեան ընտանիք եկեղեցւոյ քսան, Աւետեան Սահակ դըպրոցին քսան, Չինարեան Պետրոս եկեղեցւոյ 10, Ղազարեան Կիրակոս եկեղեցւոյ 10, Ֆ. Կ. Խաչին 10: Գումար՝ 140Ն.Ֆ.:

ԱՇԽԱՏԱՒՈՐ ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Ազգ. Ընկերակցութիւնը Մոնմորանսիի իր ծերանոցին համար կը փնտռէ.—

Ա) Խոհարար մը:
Բ) Օգնական խոհարար մը:
Գ) Պնակ լուացող մը:

Անհրաժեշտ է աշխատանքի իրաւունք ունենալ:

Պայմանները տեղեկանալու համար դիմել Ազգատախնամի գրասենեակը՝ 32 Րիւ տը Թրէվիզ, Փարիզ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»Ը ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի 13 Հոկտեմբեր, Շաբաթ գիշեր մինչեւ լոյս, 6րդ թաղամասի քաղաքապետարանի սրահներուն մէջ:

×

ԼՈՆՏՈՆԻ ՄԷՋ.— Նոյեմբեր 3ին:

×

Ֆ. Կապ. Խաչի Մարսէյլ քաղաքի պարահանդէսը Սփլանտիտի մէջ, Դեկտեմբեր 22, Շաբաթ գիշեր:

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ մէջ Հ. Յ. Դ. Օրը կը տօնուի, Հոկտեմբեր 27, Շաբաթ գիշեր ժամը 21էն մինչեւ լոյս, «Ալհամպրա»յի սրահներուն մէջ, բացառիկ պատրաստութեամբ:

×

Սորպոնի Մեծ սրահին մէջ ՆՈՅ. 11ին, տեղի պիտի ունենայ Ս. Մեսրոպ Մաշտոցի Ծննդեան 1600ամեակի տօնակատարութիւնը, Փարիզի եւ շրջակայից բոլոր հայ Միութիւններու մասնակցութեամբ:

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Հ. Յ. Դ.

ՊՕՄՈՆԻ Հ. Յ. Դ. «Զաւարեան» ենթակոմիտէի վարչութիւնը ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները, այս Երկուշաբթի, ժամը 21ին, սովորական վայրին մէջ: Օրակարգ.— Ընդհ. զեկուցում, հաշուետուութիւն եւ նոր դիւանի ընտրութիւն: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

Ֆիլօթեքնիք Ընկերակցութեան գիշերային հայերէնի դասընթացքը կը վերսկսի Հոկտեմբերի առաջին (1 Հոկտ.) Երկուշաբթին ժամը 19ին: Լիսէ Քոնտորսէ:

Փափաքելի է որ աշակերտութիւնը նոյն օրը փութայ արձանագրուիլ, դիւրացնելու համար դասարաններու կազմութիւնը: Ուսուցչուհին է՝ ՏԻԿԻՆ ԱՏ. ՉԻԹՈՒՆԻ:

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Ֆ. Կ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի հայերէնի դասընթացքը կը վերաբացուի Հոկտեմբերի առաջին Հինգշաբթին (Հոկտեմբեր 4):

Կը խնդրուի ծնողքներէն որ իրենց զաւակները արձանագրեն նոյն օրը, դիւրացնելու համար դասարաններու կազմութիւնը:

×

Ֆ. Կապ. Խաչի Մարսէյլ քաղաքի մասնաճիւղին վարժարանը կը վերաբացուի Հոկտեմբեր 4ին:

Արձանագրութիւնները ամէն Հինգշաբթի կէսօրէ ետք ժամը 4–6, Ահարոնեան Ակումբին մէջ:

×

ՀԱՅԿԱԶԵԱՆ վարժարանի վերաբացումը Հինգշաբթի՝ 4 Հոկտեմբեր, ժամը 14ին, Ազգ. Տան մէջ (32, Րիւ տը Թրէվիզ:

Արձանագրութիւնները տեղւոյն վրայ:

×

Ֆ. Կ. Խաչի Վիէնի մասնաճիւղի երեք Թաղամասերու հայերէնի դասընթացքները կը վերսկսին Հոկտեմբեր 2, 3 եւ 4ին, ուսուցչութեամբ Պ. Կ. Տէրմոյեանի:

Երեք Թաղամասերու յարգելի ծնողքներէն կը խնդրուի փութով արձանագրելտալ իրենց զաւակները վերոյիշեալ դասընթացքներուն:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանը պէտք ունի 25 – 40 տարեկան օրիորդի մը կամ տիկինի մը, որ ծանօթ ըլլայ հայերէն եւ ֆրանսերէն լեզուներուն:

FOURRURES
Roger YOPIAN
PRIX INTERESSANTS
NEUF et REPARATION
84, Boulevard de Stalingrad, 84
— CHOISY-LE-ROI (Seine) —
Autobus : de la Porte de Choisy, descendre 3 Communes ou Rue du Docteur-Roux.

MORY et Cie
ՆՈՒԷՐՆԵՐՈՒ ԵՒ ԾՐԱՐՆԵՐՈՒ ԱՌԱՔՈՒՄ ԴԷՊԻ ԽՈՐՀՐԴ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ:
Գնեցէք զանոնք ձեր ուզած տեղը եւ առաքումը մեզի վստահեցէք: Նուազագոյն ծախքերով կը ղրկենք Խորհրդ. Միութիւն:
Դիմեցէք մեր նոր գիները գիտնալու համար.—
10, Rue St. Vincent de Paul, Paris 10e
(PRÈS DE LA GARE DU NORD)
Téléphone : TRU. 27-70

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
ԿԻՐԱԿԻ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 28ԻՆ — ԺԱՄԸ 16էՆ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ
GEORGE V, 31 Ave. George V, PARIS
Եղանակին առաջին պարահանդէսը — Մանրամասնութիւնները յետագային

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ն. Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան:

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ
51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS - 6e — Chèque Postal : 1278-35

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ, Ս. Վրացեան, Բ. տպ. Պէյրութ, լաթակազմ, պատկերազարդ, 684 էջ — 45 Ն. Ֆ.
ԳԻՐՔ ՃԱՆԱՊԱՐՀԻ, Եղիշէ Չարենց, Պէյրութ, 317 էջ — 7.50 Ն.Ֆ.
ՄԱՀԵՐԳ, ձայնագրեալ, Քէմանչիստ Ռուբէն, Պէյրութ — 5 Ն.Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆԷ ՀԱՅԵՐԷՆ, Հ. Ե. Տէր Ղազարեան, Պէյրութ — 20Ն.Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ ՀԱՅԵՐԷՆ, Մեսրոպ Նուպարեան, Պէյրութ — 40 Ն.Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅԵՐԷՆԷ ԳԱՂՂԻԵՐԷՆ, Հ. Գ. Պայեան, Վենետիկ — 40 Ն.Ֆ.
ԱՌՁԵՌՆ ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅ. ԳԱՂՂ. Հ. Դ. Ստեփանեան, Վենետիկ — 9 Ն.Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ, Ս. Գաբամաճեան, Պէյրութ — 40 Ն.Ֆ.
ԱՆԳԼԵՐԷՆԷ ՀԱՅԵՐԷՆ ԲԱՌԱՐԱՆ, Յ. Յ. Չաքմաքճեան, Պէյրութ — 40 Ն.Ֆ.
ԿԵԱՆՔԻ ՑՈՐՉԱՆՈՒՏԻՆ ՄԷՋ, Կ. Սասունի, Պէյրութ — 10 Ն.Ֆ.
ՉՐՈՑՑ, Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ, Ա. հատոր 3.50 Ն. Ֆ. Բ. հատոր 5 Ն. Ֆ.

Առաքման ծախքը գնողին վրայ
ԳՐԱՏՈՒՆՍ ԿԵԴՐՈՆԱՏԵՂԻՆ Է
ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ՁԱՅՆԱԳՐԵԱԼ ԲՈԼՈՐ ԵՐԳԵՐՈՒՆ
ՃՈԽ ՄԹԵՐՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԵՒ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԵԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆՑ

.... ՎԵՐԸ ԱՐԵԳԱԿ՝ ՎԱՐԸ ԹՈՄԼԱԿ
ԱՐԵՒԸ երկնքին՝ ՆԵՐԿԸ տունին ԼՈՅՍԸ կուտայ
Ձեր Բնակարանը կը Լուսաւորուի Եթէ
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ, ԶԱՐԴԱՐԷՔ եւ ՆԵՐԿԷՔ
ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐՈՒ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ
PEINTURES THOMLAC
16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet
136, Rue des Bourguignons, Asnières-Bois Colombes
Tél. : GRE. 09-47
11, Bd. de la République, La Garenne
Tél. : STA. 19-06
ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ
Մեր սեփական արտադրութիւնը եղող և ամէնէն արդիական ճաշակով հնարուած առաջնակարգ ներկեր, գոյներու մեծ ընտրութիւն սէնթէթիք եւ վինիլիք պատրաստութիւններու: Նորոյթ իւղաներկեր, պատի սիրուն Թուղթեր, ամէն տեսակ լինոլէոմ եւ փլասթիք:
Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը:
Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը որու շնորհիւ կրնայ 10էն 30 առ հարիւր զեղչ ունենալ:
ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ
52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLON - SOUS - BOIS (SEINE)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)